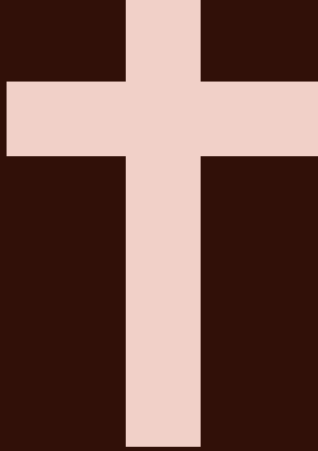

Soso Kitaabuie:
Tawureta, Yabura,
Inyila

The Holy Bible in the Susu language of Guinea (Soso
Kitaabuie: Tawureta, Yabura, Inyila Bible)

Soso Kitaabuie: Tawureta, Yabura, Inyila
The Holy Bible in the Susu language of Guinea (Soso Kitaabuie:
Tawureta, Yabura, Inyila Bible)

copyright © 2015 Mission Évangélique Réformée Néerlandaise et les Traducteurs Pionniers de la Bible

Language: Susu

Contributor: Mission Évangélique Réformée Néerlandaise

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-11-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
f1d08866-ea3e-5b9b-b506-e7690c5c61d2

Contents

Matiyu	1
Maraki	45
Luki	73
Yaya	121
Xærae xa taruxui	155
Roma	195
Korinti I	216
Korinti II	234
Galati	247
Efese	255
Filipi	262
Kolosi	267
Tesaloniki I	272
Tesaloniki II	277
Timote I	280
Timote II	286
Tito	290
Filemon	293
Eburu	295
Yaki	309
Piyeri I	314
Piyeri II	320
Yaya I	324
Yaya II	330
Yaya III	331
Yude	332
Waxayi	334
Yabura	354

Inyila Isa
Annabi Matiyu
naxan seβexi
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra

Kitaabui naxan xili «Inyila Isa,» a dɔxɔ naani na a ra. Namijɔnmɛ naani nan taruxuie seβe Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra naxee lanxi Inyila Isa nan ma. E xili ne Matiyu, Maraki, Luki, nun Yaya.

Isa keli xanbi dunija, Annabi Matiyu naxa yi Kitaabui seβe, a xa Isa xa duniɲeigiri birin masen alako mixie xa a kolon, a Isa findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na. A a seβe Gireki xui ne, kɔnɔ muxu bara a madangi Soso xui alako Sosoe fan xa nɔ a fahaamude.

Isa xa kaabanako gβegbe seβexi yi Kitaabui kui alako mixie xa a senbe kolon, Ala senbe naxan fixi a ma. A furemae rayalan ne, a jinne ragbilen mixie fɔxɔ ra. Annabi Matiyu bara wa mixie xa Isa xa kawandie fan kolon. Isa to mixie xaran Ala xa masenyi ra, e naxa a kolon, a a nɔndi yati yati nan masenma. A dɔnxɔe ra, yi Kitaabui Isa faxa ki nan dentege sama nun a keli ki faxe ma.

Na birin nɔma fahaamui fide won ma, won xa a kolon nde na Isa ra. Won lonni naxan sɔtɔma yi Kitaabui kui, a nɔma won malide won ma duniɲeigiri kui, a man nɔma won malide aligiyama. Ala xa a lu won xaxili ma. Amina.

Inyila Isa
Annabi Matiyu
naxan seβexi

Isa benbae
(Luki 3:23-38)

¹ Isa, Ala xa Mixi Sugandixi naxan fatan Dawuda nun Iburahima bɔnsɔe ra, a benbae xilie nan yi ki:

² Iburahima naxa Isiyaga sɔtɔ.
 Isiyaga naxa Yaxuba sɔtɔ.
 Yaxuba naxa Yuda nun a taarae nun a xunyaɛ sɔtɔ.

³ Yuda naxa Peresi nun Sera sɔtɔ,
 Tamari xa die.

Peresi naxa Xesiron sɔtɔ.
 Xesiron naxa Arami sɔtɔ.

⁴ Arami naxa Aminadabo sɔtɔ.
 Aminadabo naxa Naxason sɔtɔ.

Naxason naxa Salimon sɔtɔ.
⁵ Salimon naxa Boosu sɔtɔ, Raxabi xa di.

Boosu naxa Obedo sɔtɔ, Ruti xa di.

⁶ Obedo naxa Yisayi sɔtɔ.
 Yisayi naxa Dawuda sɔtɔ.

Mange Dawuda naxa Sulemani sɔtɔ

Uriya xa gine saabui ra.

⁷ Sulemani naxa Robowami sɔtɔ.
 Robowami naxa Abiya sɔtɔ.

Abiya naxa Asa sɔtɔ.

⁸ Asa naxa Yehosafati sɔtɔ.
 Yehosafati naxa Yehorami sɔtɔ.
 Yehorami naxa Yusiya sɔtɔ.

⁹ Yusiya naxa Yotami sɔtɔ.

Yotami naxa Axasi sɔtɔ.
 Axasi naxa Xesekiya sɔtɔ.

¹⁰ Xesekiya naxa Manasi sɔtɔ.

Manasi naxa Amon sɔtɔ.
 Amon naxa Yosiya sɔtɔ.

¹¹ Yosiya naxa Yekoniya nun a xunyaɛ sɔtɔ,

Isirayilakae xaninxi Babilɔn temui naxe.

¹² E to siga Babilɔn, Yekoniya naxa Salatiyeli sɔtɔ.

Salatiyeli naxa Sorobabeli sɔtɔ.

¹³ Sorobabeli naxa Abiyudi sɔtɔ.

Abiyudi naxa Eliyakimi sɔtɔ.

Eliyakimi naxa Asoro sɔtɔ.

¹⁴ Asoro naxa Sadɔki sɔtɔ.

Sadɔki naxa Aximi sɔtɔ.

Aximi naxa Eliyudi sɔtɔ.

¹⁵ Eliyudi naxa Eleyasari sɔtɔ.

Eleyasari naxa Matan sɔtɔ.

Matan naxa Yaxuba sɔtɔ.

¹⁶ Yaxuba naxa Yusufu sɔtɔ.

Yusufu naxa Mariyama dɔxɔ.

Mariyama nan findi Isa nga ra, naxan xili Ala xa Mixi Sugandixi.

¹⁷ A birin nalanxi benba doxo fu nun naani, keli Iburahima ma sa doxo Dawuda ra. A birin nalanxi benba doxo fu nun naani, keli Dawuda ma, han Isirayilakae siga temui naxe Babilon. A birin nalanxi benba doxo fu nun naani, keli Isirayilakae siga temui ma Babilon, han a sa doxo Ala xa Mixi Sugandixi xa waxati ra.

*Isa bari ki naxe
(Luki 1:26-38, 2:1-7)*

¹⁸ Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa bari raba yi ki ne: Yusufu nu bara Isa nga Mariyama xa kote doxo, kono beenun e xa kafu, Mariyama naxa teegge Ala Xaxili Seniyenxi xa kaabanako saabui ra. ¹⁹ A xa mori Yusufu to findixi tinxintoe ra, a mu nu waxi Mariyama xili kanafe. A naxa nate tongo e xa fatan gundonoxona kui. ²⁰ A nu a manoxunma na fe ma temui naxe, Marigi xa maleke nde naxa mini a ma xiye kui, a a masen a be, «Yusufu, i tan naxan kelixi Dawuda bonsoe, i naxa gaaxu i xa gine Mariyama futife ra, barima a tegexi di naxan ma, a fatanxi Ala Xaxili Seniyenxi xa kaabanako nan na. ²¹ Mariyama fama di xeme nan baride. I xa a xili sa Isa, barima a tan nan fama a xa nama rakiside e xa yunubie ma.»

²² Na birin naba ne alako Marigi naxan masen namiponme saabui ra, a xa kamali alo a sebexi Kitaabui kui ki naxe,

²³ «Ginedimedi tegegema ne, a di xeme bari.

E a xili falama ne Emanuweli.» Na nan na ki, «Ala na won ya ma.»

²⁴ Yusufu to xunu, a naxa Marigi xa maleke xa yaamari rabatu, a a xa gine xa futi xiri. ²⁵ Kono a mu a kolon gine ra han Mariyama xa di xeme bari xanbi. A naxa na di xili sa Isa.

2

Karamoxoe Isa binyafe

¹ Isa bari Beteleemu taa nan kui, Yudaya boxi ma, mange Herode xa pamanε. Na waxati, karamoxo ndee naxa fa Darisalamu keli sogetede biri ra, ² e naxa maxorinyi ti, e naxe, «Yuwifie xa mange naxan baxi baride, a na minden? Muxu faxi ne muxu xa fa suyidi a be, barima muxu bara a xa tunbui to sogetede biri.»

³ Mange Herode to na fe me, a tan nun Darisalamuka birin naxa kontofili. ⁴ A naxa serexedube kuntigie nun seriye karamoxoe malan, a xa e maxorin Ala xa Mixi Sugandixi barima dennaxe.

⁵ E naxa a yaabi, «A barima Beteleemu taa nan kui, Yudaya boxi ma, barima namiponme a sebexi,

⁶ «I tan Beteleemu, naxan na Yudaya boxi ma,

i tide mu xurun Yudaya taa xungbee ya ma,

barima mange fama kelide i tan Beteleemu ne,

naxan n ma Isirayila pama raperema,

alo xuruse demadonyi xurusee raperema ki naxe.»

⁷ Na kui, Herode naxa na karamoxoe xili gundo ra, a e maxorin tunbui minixi waxati naxan ma. ⁸ Na dangi xanbi, a naxa e xee Beteleemu yi xeraya ra, «Wo siga, wo xa sa wakili yi diyore fenfe ra. Wo na a to, wo xa fa n nakolon alako n fan xa sa suyidi a be.»

⁹ Karamoxoe to ge mange xui ramede, e naxa siga. E man naxa tunbui to, e sa naxan to sogetede biri ra. Tunbui naxa jere e ya ra han a naxa ti diyore yire xun ma.

¹⁰ E to tunbui to, e naxa seewa ki fanyi ra. ¹¹ E naxa so banxi kui, e naxa diyore to a nga Mariyama yi ra. E naxa e magoro boxi, e suyidi diyore be. Na temui, e naxa sanbasee ramini e xa kote kui, e xema, surayi fanyi, nun miri labunde fi diyore ma. ¹² Na dangi

xanbi, Ala to nu bara e rakolon xiye kui a a mu lanma e xa gbilen Herode yire, e naxa gbilen e xa boxi ma kira gbete ra.

Isa xaninfe Misira

¹³ Karamoxoe siga xanbi, Marigi xa maleke naxa mini Yusufu ma xiye kui, a a masen a be, «Keli. Diyore nun a nga xanin Misira boxi ma. Wo xa lu menni han n woyenma i be temui naxe, barima Herode diyore fenma ne alako a xa a faxesa.» ¹⁴ Yusufu naxa keli koe ra, a diyore nun a nga xanin Misira. ¹⁵ E naxa lu menni han Herode naxa faxesa, alako Marigi naxan masen namijonme saabui ra, a xa kamali, «N bara n ma di xili, a xa keli Misira.»

Herode diyore faxafe

¹⁶ Herode to a kolon a karamoxoe bara a madaxu, a boje naxa te a jaaxi ra. A naxa yaamari fi, di xeme birin xa faxesa Betelxemu nun a rabilinyi birin, naxee mu nu nu je saxan soto sinden. A na nate tongo na karamoxoe xa tunbui to temui nan ma. ¹⁷ Na kui, Annabi Yeremi xa masenyi naxa kamali, ¹⁸ «Xui nde bara me Rama, wa xui nun sunnunyi gbege na a ra. Raxele wama a xa die nan ma fe ra, a mu tinxi mixi yo xa a madundu barima die mu a be sonon duniye.»

Isa nun a barimixie gbilenfe

¹⁹ Herode to faxesa, Marigi xa maleke naxa mini Yusufu ma xiye kui Misira boxi ma. ²⁰ A naxa a masen a be, «Keli, diyore nun a nga tongo, i xa gbilen e ra Isirayila boxi ma, barima naxee nu waxi diyore faxafe, e bara faxesa.» ²¹ Yusufu naxa keli, a naxa diyore nun a nga tongo, e gbilen Isirayila boxi ma. ²² Kono Yusufu to a me a Araxelusi nan findixi Yudaya mange ra a baba

Herode noxo ra, a naxa gaaxu sode naa. Ala to woyen a ra xiye kui, a naxa siga Galile boxi ma, ²³ a sa sabati Nasareti. Na raba ne alako namijonme xa masenyi xa kamali, naxan a masenxi, «A xili falama ne, <Nasaretika.>»

3

Annabi Yaya kawandi tife
(Maraki 1:2-11, Luki 3:1-22, Yaya 1:19-34)

¹ Na waxati Annabi Yaya Xunxa naxa kawandi ti folo Yudaya gbengberen yire. ² A nu a masen, «Wo tuubi, barima Ala xa mangeya niini bara makore.» ³ Annabi Esayi nu Annabi Yaya nan ma fe falafe, a to a masen, «Mixi nde a xui itema gbengberen yire,

<Wo kira yailan Marigi be, wo kirae matinxin a ya ra.>»

⁴ Noxome xabe donma nan nu ragoroxi Yaya ma, beleti kiri daaxi nu xirixi a tagi. A nu baloma katoe nun wula kumi nan na. ⁵ Darisalamukae, Yudayakae, nun mixi naxee birin nu sabatixi Yuruden xure rabilinyi, e nu sigama a yire. ⁶ E nu e xa yunubie masenma kene ma, Yaya fan nu e xunxama Yuruden xure xora Ala xa fe ra.

⁷ Kono Annabi Yaya to Farisenie nun Sadusenie gbege to fa ra e xa e xunxa ye xora, a naxa a masen e be, «Wo tan boximase bonsoe! Nde wo rakolonxi wo xa wo gi Ala xa xone ma naxan na fafe? ⁸ Wo xa fe fanyi nan naba naxan a masenma a wo bara tuubi. ⁹ Wo naxa a fala wo yete ma, <Ibrahimana nan na muxu benbara,> barima Ala noma yi gemee mafindide Ibrahimana xa die ra. ¹⁰ Beera jan na wurie sanke ma a xa e bilie sege. Wuri naxan yo mu bogi fanyi raminima, a sege ma ne, a woli te i. ¹¹ N tan wo xunxama ye nan xora wo xa tuubi xa fe ra, kono naxan fama fade n xanbi ra, na senbe gbo n tan be. Na

binye mu na n tan yi ra hali a xa sankiri maxaninfe ra. A tan nan Ala Xaxili Seniyenxi ragoroma wo ma, a tan nan wo xunxama te ra. ¹² A xa segerenyi suxuxi a yi ra, a maale nun a lagi yegetima naxan na lonyi ma. A maale rasoma a xa bili kui, kono a lagi tan ganma te ra naxan mu xubenma.»

Isa xunxafe

(Maraki 1:9-11, Luki 3:21-22, Yaya 1:32-34)

¹³ Na temui Isa naxa keli Galile, fafe ra Yaya yire Yuruden xure, alako Yaya xa a xunxa ye xora. ¹⁴ Kono Yaya mu nu tinxi na fe ra. A naxa a fala, «N tan nan hayi a ma i tan xa n xunxa ye xora, kono i tan nan fa faxi n tan xa i xunxa ye xora?» ¹⁵ Isa naxa a yaabi, «Yakosi, a xa raba yi ki, barima a lanma won xa fe birin naba a seriye ki ma.» Na kui, Yaya naxa tin a ra. ¹⁶ Isa xun to xa, a naxa te ye xora, koore naxa rabi, a naxa Ala Xaxili Seniyenxi to goro ra a ma alo ganbe. ¹⁷ Xui nde naxa me keli koore ma, a a masen, «N ma Di maxanuxi nan yi ki naxan n kenenxi ki fanyi ra.»

4

Sentanē katafe a xa Isa ratantan

(Maraki 1:12-13, Luki 4:1-13)

¹ Ala Xaxili naxa Isa xun ti gbengberenyi ma alako Ibulisa xa sa kata a xa a ratantan. ² Isa to nu bara sun xi tongo naani, ke nun yanyi, kaame nu na a ma. ³ Maratantanma to maso a ra, a naxa a fala a be, «Xa Ala xa Di nan i ra, yaamari fi yi gemee xa findi taami ra.» ⁴ Isa naxa a yaabi, «A sebexi Kitaabui kui, «Mixi mu baloma taami gbansan xa ra. Ala xa masenyi birin findixi baloe nan na adama be.»»

⁵ Ibulisa naxa a xanin Darisalamu, taa seniyenxi, a a ti Ala xa hromobanxi fari, yire itexi. ⁶ A naxa a fala a be, «Xa

Ala xa Di nan lanxi i ma, tugan, barima a sebexi, «Ala yaamari fima ne a xa malekee ma i xa fe ra,»

«e e belexe rasoma ne i bun ma, e i ralaxun alako i sanyi naxa din geme ra.»»

⁷ Isa naxa a yaabi, «Iyo, kono a man sebexi Kitaabui kui, «I naxa i Marigi Ala mato.»»

⁸ Ibulisa man naxa a xanin geya itexi fari, a fa dunipa mangeya birin masen a be, e nun e xa dariye. ⁹ A naxa a fala a be, «N yi birin fima ne i ma xa i suyidi n be, i n batu.» ¹⁰ Isa naxa a yaabi, «Sentane, keli be! A sebexi Kitaabui kui, «I xa i Marigi Ala gbansan nan batu, i xa suyidi a keren nan be.»» ¹¹ Na woyenyi dangi xanbi, Ibulisa naxa keli a xun. Malekee naxa e maso Isa ra, e a senbe so.

Isa a xa wali folofe Galile boxi ma

(Maraki 1:14-20, Luki 4:14-15)

¹² Isa to a me a Yaya bara sa geeli, a naxa gbilen Galile boxi ma. ¹³ A naxa keli Nasareti taa kui, a sa sabati Kaperenam, taa nde naxan nu na baa de ra, Sabulon nun Nafatali boxi ma. ¹⁴ Na naxa raba alako Annabi Esayi xa masenyi xa kamali,

¹⁵ «Sabulon nun Nafatali boxi, naxee na kira ra sigafe baa de ra Yuruden naakiri, wo findixi Galile boxi nan na naxan na si gbete belexe.»

¹⁶ Namanē naxan doxoxi dimi kui, e bara naiyalanyi belebele to. Naxee doxoxi faxe xa dimi kui, naiyalanyi bara mini e be.»

¹⁷ Keli na temui ma, Isa naxa kawandi ti folo, a nu a fala, «Wo tuubi, barima Ala xa mangeya niini bara makore.»

Isa a foxirabire singee xilife

(Maraki 1:16-20, Luki 5:1-11)

¹⁸ Isa to nu perefe Galile baa de ra, a naxa xeme firin to e na ye le wolife. Yexesuxuie nan nu e ra,

Simón, naxan xili Piyeri, a nun a xunya Andire. ¹⁹ Isa naxa a fala e be, «Wo bira n fɔxo ra. Temui dangixi wo nu yeXe nan suxuma, kɔno yakosi n a niyama wo xa nu mixie nan soto n be.» ²⁰ E naxa e xa yelee lu na keren na, e bira Isa fɔxo ra. ²¹ E to siga, e naxa xeMe firin gbete to, Sebede xa di Yaki nun a xunya Yaya. E nu na yelee madegefe kunkui kui e baba Sebede fe ma. Isa naxa e xili, ²² e fan naxa kunkui nun e baba lu na keren na, e bira Isa fɔxo ra.

Isa mixie kawandife nun fure-mae rayalanfe

(Luki 6:17-19)

²³ Na xanbi Isa naxa Galile boxi birin isa folo. A nu mixie xaranma e xa salidee kui, a nu e kawandi Ala xa mangeya niini xa xibaaru fanyi ra, a nu furema mooli birin nayalan jama ya ma. ²⁴ A xili naxa te Siriya boxi birin ma. Mixie naxa fa furema mooli birin na a xon ma. E nu fama mixie ra naxee nu na tɔɔɔfofe a jaaxi ra, jinne nu naxee fɔxo ra, bira fure nu na naxee ma, a nun namatee. Isa nu e birin nayalanma. ²⁵ Nama gbege naxa bira a fɔxo ra kelife Galile boxi ma, Taa Fu boxi, Darisalamu, Yudaya, nun boxi naxan na Yuruden naakiri ma.

5

Isa xa kawandi geya fari
(Maraki 3:13, Luki 6:12-13)

¹ Isa to jama to, a naxa te geya fari, a a magoro. A fɔxirabiree naxa e makore a ra. ² A naxa masenyi ti folo e be.

Ala seewe fima naxee ma
(Luki 6:20-26)

³ «Seewe na mixie be naxee e yete magoroma, barima e fama ne sode Ala xa mangeya niini bun ma. ⁴ Seewe na mixie be naxee wama, barima e fama ne madundude.

⁵ Seewe na mixie be naxee dipnema,

boxi findima e tan nan ke ra.

⁶ Seewe na mixie be naxee wama tinxinyi xon,

alo kaameto e wama donse xon ma ki naxe,

barima e a soto ma ne.

⁷ Seewe na mixie be naxee kinikinima e booree ma,

barima Ala kinikinima ne e fan ma.

⁸ Seewe na mixie be naxee boje fiixe,

barima e Ala toma ne a xa fonisireya kui.

⁹ Seewe na mixie be naxee lanyifenna e nun mixie tagi,

barima e xili falama ne Ala xa die.

¹⁰ Seewe na mixie be naxee jaxankataxi tinxinyi xa fera,

barima e soma ne Ala xa mangeya niini bun ma.»

¹¹ «Seewe na wo be e na wo konbi, e na wo jaxankata, e na wule nun fe kobi mooli birin fala wo xun ma n ma fe ra. ¹² Wo xa jalexin, wo xa seewa, barima wo baraayi gboma ne ariyanna. Be-nun wo xa bari, e namijonmee fan jaxankata na ki ne.»

Foxe nun naiyalanyi

(Maraki 9:50, 4:21, Luki 14:34-35, 8:16, 11:33)

¹³ «Wo maniyaxi foxe nan na yi dunja adamadie ya ma, kono xa foxe mexemexenyi bara ba, a fa mexemexenna di? A tide yo mu na kore, fo a woli tande, mixie jere a fari. ¹⁴ Wo maniyaxi naiyalanyi nan na yi dunja adamadie ya ma. Taa naxan doxoxi geya fari, na mu noma noxunde. ¹⁵ Lanpui mu radexema a xa doxo debe bun ma. A doxoma lanpui doxose nan fari alako a xa banxi kui iyalan birin be. ¹⁶ Wo xa naiyalanyi fan xa yanba na ki adamadie ya ma, alako e xa wo xa kewali fanyie to, e wo Baba matoxo naxan na ariyanna.»

Annabi Munsa nun namijonmɛɛ xa seriye

¹⁷ «Wo naxa a mapoxun a n faxi nɛ n xa Tawureta Munsa nun namijonmɛɛ xa seriye ba a i. N mu faxi e bade xɛ, n faxi nɛ alako n xa e rakamali. ¹⁸ N xa nɔndi fala wo bɛ, danmi koore nun boxi na na, hali sigire keren mu bama Ala xa seriye ra, fo a birin kamali. ¹⁹ Na kui, mixi yo Ala xa yaamari keren matandi, na yaamari xurun kiyoki, a man fa mixi gbetɛɛ ratantan na kui, a kanyi fan xili xurunma nɛ birin bɛ Ala xa mangeya niini bun ma. Kɔnɔ mixi yo Ala xa seriye rabatu, a mixi gbetɛɛ xaran na ra, na kanyi xunnakeli nan sɔtɔma Ala xa mangeya niini bun ma. ²⁰ N xa a fala wo bɛ, xa wo xa tinxinyi mu dangi seriye karamoxɔɛ nun Farisenie gbe ra, wo mu soma Ala xa mangeya niini bun ma abadan.»

Faxe tife, xɔnɛ, nun lanyi
(Maraki 11:25, Luki 12:57-59)

²¹ «Wo a kolon wo benbae yamari naxan na, «Wo naxa faxe ti. Faxeti makiitima nɛ.» ²² Kɔnɔ n tan xa a fala wo bɛ, naxan yo bɔɲɛ na te a ngaxakerenyi xili ma, na kanyi makiitima nɛ. Naxan na a fala ngaxakerenyi bɛ, «I tan dugula», na kanyi makiitima nɛ kiitisa xungbee ya i. Naxan na a fala a bɛ, «I tan xaxilitare!», na kanyi wolima nɛ yahannama tɛ xɔɔra.»

²³ «Na kui, xa wo bara siga sɛrɛxɛ bade, wo fa ratu a wo ngaxakerenyi xonoxi wo ma fe nde ma, ²⁴ wo xa wo xa sɛrɛxɛ lu sɛrɛxɛbade fɛ ma sinden, wo siga wo ngaxakerenyi yire. Wo xa lanyi xiri wo nun wo ngaxakerenyi tagi, wo fa gbilen wo xa sɛrɛxɛ bade.»

²⁵ «I xa kata wo nun i kalamuma xa lan sinnanyi ma, wo na kira xon ma temui naxɛ. Xa na mu a ra a i xaninma kiitisa yire, kiitisa

fan i so kɔsibili yi ra, na fan i sa geeli. ²⁶ N xa nɔndi fala i bɛ, i mu minima mɛnni fo i kɔbiri birin fi han batanka donxɔɛ.»

Yɛnɛ nun mixi ratantanse
(Matiyu 18:8-9, Maraki 9:43, 9:47-48)

²⁷ «Wo a kolon wo benbae yamari naxan na, «Wo naxa yɛnɛ raba.» ²⁸ Kɔnɔ n tan xa a fala wo bɛ, naxan yo a ya ti gine nde ra mile kui, na kanyi bara gɛ yɛnɛ rabade a bɔɲɛ kui. ²⁹ Xa i yirefan ya findima i ratantanse ra, a ba na, a wɔlɛ. Fate yire nde bafe na, na fisa dinɛ i fate gundi birin wolife yahannama. ³⁰ Xa i yirefan bɛlɛxɛ findima i ratantanse ra, a bolon, a wɔlɛ. Fate salonse nde bolonfe, na fisa dinɛ i fate gundi birin wolife yahannama.»

Xɛmɛ nun gine fatanfe
(Matiyu 19:7-9, Maraki 10:4-5, 10:10-12, Luki 16:18)

³¹ «A man masenxi nɛ, «Naxan wama mɛɛfe a xa gine ra, a xa fatan kɛɛdi so a yi ra.» ³² Kɔnɔ n tan xa a fala wo bɛ, naxan yo mɛɛ a xa gine ra, xa a xa gine mu yɛnɛ xa rabaxi, na kanyi bara a niya na gine xa findi yɛnɛla ra a na dɔxɔ xɛmɛ gbetɛ xon ma temui naxɛ. Xɛmɛ naxan fan na gine dɔxɔma e mɛɛxi naxan na, a fan bara findi yɛnɛla ra.»

Marakali

³³ «Wo a kolon wo benbae yamari naxan na, «Wo naxa wo xa marakali kana, wo xa a rakamali nɛ Marigi bɛ.» ³⁴ Kɔnɔ n tan xa a fala wo bɛ, wo naxa wo kali feo! Wo naxa wo kali koore ra, barima Ala xa kibanyi nan a ra. ³⁵ Wo naxa wo kali boxi ra, barima Ala sanyi tide na a ra. Wo naxa wo kali Darisalamu ra, barima Mange Xungbe xa taa nan a ra. ³⁶ Wo naxa wo kali wo yete xunyi ra, barima wo mu nɔma xunɛxɛ keren nafugade, wo mu nɔma a fɔɔɔde. ³⁷ Wo xa nɔndi fala.

Xa iyo nan a ra, wo xa a fala <iyo>. Xa ade nan a ra, wo xa a fala <ade>. Sese sa na xun ma, a fatanxi Sentane nan ma.»

Gberɔxɔɛ

(Luki 6:29-30)

³⁸ «Wo a kolon wo yamari naxan na, <Wo xa ya ɔxɔ ya ra, wo xa ɔinyi ɔxɔ ɔinyi ra.> ³⁹ Kɔnɔ n tan xa a fala wo be, wo naxa mixi kobi gere. Xa mixi nde wo xere garin, wo xa boore seeti fan ti a be. ⁴⁰ Xa mixi nde wama wo xanife kiiti banxi, alako a xa donma ba wo yi ra, wo xa wo xa guba fan lu a yi. ⁴¹ Xa mixi nde wo karaxan wo xa a mati jere kui kilo keren, wo xa a mati kilo firin. ⁴² Naxan na i makula, i xa a ki. Naxan wama se nde yofufe i ma, i naxa tondi a be.»

Yaxuie xanufe

(Luki 6:27-28, 6:32-36)

⁴³ «Wo a kolon wo yamarixi naxan na, <Wo xa wo boore xanu, wo xa wo yaxui xɔn.> ⁴⁴ Kɔnɔ n tan xa a fala wo be, wo xa wo yaxuie xanu, wo xa Ala maxandi mixie be naxee wo ɔaxankatama. ⁴⁵ Na kui, wo findima wo Baba xa die ra naxan na ariyanna, naxan kuye ibama tinxintɔee nun tinxintaree be, naxan tune ragoroma mixi fanyie nun mixi kobie be. ⁴⁶ Xa wo sa mixie gbansan nan xanuma, naxee wo fan xanuxi, wo baraayi mundun sɔtoma na kui? Hali duuti maxili kobie na mɔɔli rabama. ⁴⁷ Xa wo sa wo ngaxakerenyie gbansan nan xeebuma, wo munfe rabafe naxan findi fe neene ra na kui? Hali kaafirre na mɔɔli rabama. ⁴⁸ Na kui, wo xa tinxinyi nun marafanyi xa kamali, alo wo naxan toxi wo Baba ra naxan na ariyanna.»

6

Mixi kife

¹ «Wo naxa fe fanyi raba mixie ya tode ra e xa wo xa tinxinyi to, xa na mu a ra wo mu baraayi

yo sɔtoma wo Baba ra, naxan na ariyanna. ² Na kui, i ne mixi kima, i naxa a sigi sa duniɔa birin be alo filankafuie a rabama ki naxe salide nun taa ma, alako mixie xa e matoxɔ. N xa nɔndi fala wo be, e bara ge e xa wali sare birin sɔtode. ³ I ne mixi kima i yirefanyi ra, kɔɔla naxa a kolon. ⁴ I xa mixi ki suture nan na. Na kui, i Baba Ala naxan gundo birin kolon, a fama ne na sare ragbilende i ma.»

Ala maxandife

(Luki 11:2-4)

⁵ «Wo ne salima, wo naxa lu alo filankafuie naxee salima, e tixi salidee kui nun kira de ra alako mixie xa e to. N xa nɔndi fala wo be, e bara ge e xa wali sare birin sɔtode. ⁶ Kɔnɔ i tan ne salima, siga i xa banxi yire nde nɔxunyi kui, i naade ragali, i Ala maxandi naxan mu toma. Na kui, i Baba Ala naxan gundo fe birin toxi, a fama ne i sare fide.»

⁷ «Wo ne Ala maxandima, wo naxa wo xa wɔyenyi rawuya fufafu, alo kaafiri naxee laxi a ra a e xa duba suxuma e xa wɔyenyi radiganxie nan saabui ra. ⁸ Wo naxa lu alo e tan, barima wo Baba Ala wo hayi kolon beenun wo xa a maxandi.»

⁹ «Wo lan wo xa sali yi ki ne: <Muxu Baba naxan na ariyanna, duniɔa birin xa i xili seniyenxi kolon.

¹⁰ I xa mangeya xa fa. I sago xa raba duniɔa ma, alo a rabama ariyanna ki naxe.

¹¹ Baloe fi muxu ma to loxɔe, muxu hayi na naxan ma.

¹² Diɔe muxu xa yunubie ma, alo muxu fan diɔexi mixie haakee ma ki naxe,

naxee bara fe kobi niya muxu ra. ¹³ I naxa muxu ti maratantanyi kira xɔn,

i xa muxu ratanga Sentane ma. I tan nan gbe na mangeya, senbe, nun binye ra abadan. Amina.»

¹⁴ «Xa wo diɲe mixie haakee ma, wo Baba naxan na ariyanna, a fan diɲema ne wo ma, ¹⁵ kɔnɔ xa wo mu diɲe mixie ma, wo Baba naxan na ariyanna, a fan mu diɲema wo xa yunubie ma.»

Sunyi suxufe

¹⁶ «Wo ne sunyi suxuma, wo naxa wo yatagi ixɔnɔ alɔ filanka-fuie e yatagi ixɔnɔma ki naxe, mixie xa a kolon a e na sunyi. N xa nondi fala wo be, e bara ge e xa wali sare birin sotode. ¹⁷ Kɔnɔ i tan ne sunyi suxuma, i xa ture sa i xunyi ma, i i yatagi maxa, ¹⁸ alako mixie naxa a kolon a i na sunyi. Na kui, i Baba Ala naxan mu toma, naxan man gundo fe birin toxi, a fama ne i sare fide.»

Harige

(Luki 11:33-36, 16:13)

¹⁹ «Wo naxa wo harige malan dunija ma, nimasee nun xɔrixɔri a xun nakanama dennaxe, xa na mu a ra muɲetie nɔma a muɲade banxi kui dennaxe. ²⁰ Wo xa wo harige malan ariyanna ne, nimasee nun xɔrixɔri mu kanari sama dennaxe, muɲetie fan mu muɲe tima dennaxe. ²¹ Wo harige na dennaxe, wo bɔɲe fan luma naa ne.»

²² «Ya nan na fate xa lanpui ra. Xa i ya fan, i fate birin iyalanma ne, ²³ kɔnɔ xa i ya mu fan, i fate luma dimi nan kui. Na kui, xa i xa naiyalanyi bara findi dimi ra, na dimi ifɔɔɔ de!»

²⁴ «Mixi yo mu nɔma lude marigi firin xa yaamari bun ma, barima a fama marigi keren xɔnde, a boore maxanu. A xirima keren na, a boore rabolo. Wo mu nɔma Ala nun naafuli batude temui keren.»

Kɔntɔfli

(Luki 12:22-32)

²⁵ «Na nan a toxi, n xa a fala wo be, wo naxa kɔntɔfli baloe xa fe ra wo hayi na naxan ma yi dunijeigiri kui, xa na mu a ra,

dugie xa fe ra wo naxee ragoroma wo fate ma. Wo xa dunijeigiri tide mu gbo donse be? Wo fate tide mu gbo dugie be? ²⁶ Wo xɔnie mato koore ma. E mu sansi sima, e mu xe xabama, e mu donse ragatama bilie kui, kɔnɔ wo Baba naxan na ariyanna, a e baloma. Wo tan mu dangi na xɔnie ra? ²⁷ Nde nɔma hali xi keren sade a xa simaya xun a xa kɔntɔfli saabui ra? ²⁸ Munfe ra wo kɔntɔfilima wo xa sosee xa fe ra? Wo sansi fuge tofanyie mato, e minima wula sansie ma ki naxe. E mu walima, e mu woligese yailanma, ²⁹ kɔnɔ n xa a fala wo be, hali mange Sulemani xa dariye birin kui, a xa sosee mu nu tofan alɔ na sansi fuge keren. ³⁰ Xa Ala sansi meenima yi ki ne, sansi naxan na na to, tina a gan, a mu meenima wo fan ma? Wo xa danxaniya xurun!»

³¹ «Na kui, wo naxa kɔntɔfli a falafe ra, «Muxu munse donma? Muxu munse minma? Muxu munse ragoroma muxu ma?» ³² Kaafirie birama na fe mooli nan tun foxo ra. Anun, wo Baba naxan na ariyanna, a a kolon wo hayi na na se birin ma. ³³ Na kui, wo xa Ala xa mangeya niini nun a xa tinxinyi nan singe fen, a na se donxɔe birin fan fima ne wo ma. ³⁴ Wo naxa kɔntɔfli tina xa fe ra, barima tina a jɔxɔ sama a yete xɔn. Lɔxɔe birin nun a xa toore nan a ra.»

7

Wuri fuɲi nun xebeɲi

(Luki 6:37-42)

¹ «Wo naxa wo yete findi wo boore adama kewalie makiitima ra, alako kiiti naxa kana wo fan na Ala yi. ² Wo mixi makiitima ki naxe, wo fan makiitima na ki ne. Wo maniyase naxan nawalima booree be, na nan nawalima wo fan be. ³ Munfe ra i wuri fuɲi toma i ngaxakerenyi ya ma, a fa li i mu xebeɲi toxi naxan na i

tan yete ya ma? ⁴ I noma a falade i ngaxakerenyi be di, <A lu n xa wuri fuji ba i ya ma,> xa a sa li xebenyi nan na i tan yete ya ma? ⁵ I tan filankafui, xebenyi nan singe ba i yete ya ma. Na ba xanbi, i noma ne se igbede a fanyi ra, alako i xa wuri fuji ba i ngaxakerenyi fan ya ma.»

Se seniyenxi sofe baree yi ra

⁶ «Wo naxa se seniyenxi so baree yi ra, xa na mu a ra e e ya rafindima ne wo ma, e wo maxin. Wo naxa geme tofanyie woli xosee bun ma, xa na mu a ra e e maboronma nan tui.»

Baba Ala maxandife

(Luki 11:9-13)

⁷ «Wo maxandi ti, wo a sotoma ne. Wo fenyi ti, wo a toma ne.

Wo naade konkon, a rabima ne wo be.

⁸ Mixi naxan birin maxandi tima, a a sotoma ne.

Mixi naxan fenyi tima, a a toma ne.

Mixi naxan naade konkonma, a rabima ne a be.»

⁹ «Babe mundun na wo ya ma naxan xa di taami maxorinma a ma, a sa geme so a yi ra? ¹⁰ Xa na mu a ra, a boximase so a yi, a xa di na a maxorin yexe ma? ¹¹ Xa wo tan mixi kobie fata se fanyie fide wo xa die ma, wo Baba Ala naxan na ariyanna, a dangi wo ra pon! A fe fanyie fima ne a maxandimae ma.»

Mixi lanma a xa naxan naba a boore adama be

(Luki 6:31)

¹² «Wo wama mixie xa naxan birin naba wo be, wo fan xa na nan naba e be. Tawureta Munsa nun namijonmee xa Kitaabuie birin nalanxi nan na ki.»

Naade ixutuxi nun a igbe

(Luki 13:23-24)

¹³ «Wo xa so naade ixutuxi nan na, barima naade igbe mixi rasigama gbaloe nan ma. Kira naxan mixi xaninma gbaloe ma, a

jerere mu xono. Mixi gbegbe soma naade igbe nan na, mixi gbegbe gbaloe kira nan suxuma. ¹⁴ Kono naade ixutuxi rabima kisi nan ma. Kira naxan mixi xaninma kisi ma, a jerere xono. Mixi mu gbo naxee na naade nun na kira toma.»

Wuri bili kolonma a bogi nan ma

(Luki 6:43-44)

¹⁵ «Wo wo yete ratanga wule false ma naxee e yete findixi namijonmee ra. E fama woyenyi joxunme ra wo ma, kono e panige mu fan feo! ¹⁶ Wo e kolonma e xa kewali nan ma. Kusu bama baagi bili kon na? Xore bama tunbe bili ma? ¹⁷ Sansi fanyi bogi fanyi nan naminima, sansi kobi fan bogi kobi nan naminima. ¹⁸ Sansi fanyi mu noma bogi kobi raminide, sansi kobi fan mu noma bogi fanyi raminide. ¹⁹ Sansi naxan mu bogi fanyi raminima, a segema ne, a woli te i. ²⁰ Na kui, wo na mixie kolonma e xa kewali nan ma.»

Naxee mu Ala sagoie rabama

(Luki 6:46, 13:25-27)

²¹ «Mixi naxee a falama n be, <N Marigi, n Marigi,> e birin xa mu soma Ala xa mangeya niini bun ma, fo naxee n Baba sago rabama naxan na ariyanna. ²² Na loxoe mixi gbegbe a falama ne n be, <Muxu Marigi, muxu Marigi, muxu mu woyen xe i xili ra? Muxu mu jinnee keru xe i xili ra? Muxu mu kaabanako gbegbe raba xe i xili ra?> ²³ Na temui n nee yaabima ne, <N mu wo kolon feo! Wo tan fe kobi rabae, wo keli n ya i.>»

Banxiti firin xa taali

(Luki 6:47-49)

²⁴ «Na kui, mixi naxan na n ma masenyi rame, a fa a rabatu, na kanyi maniya xaxilima ra naxan a xa banxi bili ti fanye ma. ²⁵ Tune naxa fa, xuree naxa banbaran ye, foye naxa mini a nu banxi

mabonbo, konɔ banxi mu bira, barima a nu tixi fanye nan fari. ²⁶ Konɔ mixi naxan n ma masenyi rame, a mu a rabatu, na kanyi maniya mixi xaxilitare ra naxan a xa banxi tixi meyenyi fari. ²⁷ Tune naxa fa, xuree naxa banbaran ye, foye naxa mini a nu banxi mabonbo, banxi fan naxa bira, a kana a jaaxi ra.»

²⁸ Isa to ge yi fe birin masende, jama naxa kaaba a xa xaranyi ma, ²⁹ barima a mu nu luxi alo e xa seriyε karamoxoe. A tan nu woyenma mange senbe nan na.

8

Isa kune kanyi rayalanfe

(Maraki 1:40-45, Luki 5:12-14)

¹ Isa to goro geya fari, jama gbege naxa bira a foxo ra. ² Kune kanyi nde naxa a maso Isa ra, a suyidi a be, a a fala a be, «N Marigi, xa i tin, i noma n naseniyende.» ³ Isa naxa a belexe itala, a a sa kune kanyi ma, a a fala a be, «N tinxi. Findi mixi seniyenxi ra.» Kune fure naxa ba a ma keren na. ⁴ Isa man naxa a masen a be, «I naxa yi fe fala mixi yo be. Siga i sa i yete dentεge serexedube be, i serexe ba alo Annabi Munsa a yamarixi ki naxe. Na findima seedεnoxoya nan na e be.»

Soori xunmati xa danxaniya

(Luki 7:1-10)

⁵ Isa to so Kaperenam, soori mixi keme xunmati naxa fa a yire, a a maxandi, ⁶ «Marigi, n ma walike saxi banxi, a bara namata, a jaxankataxi ki fanyi ra.» ⁷ Isa naxa a fala a be, «N xa siga, n xa sa a rayalan.» ⁸ Soori mixi keme xunmati naxa a yaabi, «Marigi, na binye mu na n yi ra i tan xa so n ma banxi kui. I xa yaamari gbansan nan fi, n ma konyi yalanma ne. ⁹ N a kolon barima n fan na mangε ndee nan

xa yaamari bun ma, soori ndee man na n fan yi, naxee na n ma yaamari bun ma. N na a fala soori nde be, «Siga,» a sigama ne. N na a fala, «Fa,» a fama ne. N na n ma konyi nde yamari, «Yi fe raba,» a a rabama ne.»

¹⁰ Isa to na soori xa masenyi me, a naxa kaaba, a fa a fala a foxirabiree be, «N xa nondi fala wo be, n mu yi danxaniya mooli toxi Isirayila boxi dede. ¹¹ N xa a fala wo be, mixi gbege fama ne keli sogetede nun sogedorode biri, e e dege e nun Iburahima, Isiyaga, nun Yaxuba Ala xa mangeya niini bun ma. ¹² Konɔ mangε xa die tan wolima ne tande dimi kui, wa nun jinyi raxinyi na dennaxe.» ¹³ Na temui Isa naxa a fala soori mixi keme xunmati be, «Siga, a xa raba i be alo i laxi a ra ki naxe.» Na waxati kerenyi yati, soori xa konyi naxa yalan.

Isa mixi gbege rayalanfe

(Maraki 1:21-34, Luki 4:31-41)

¹⁴ Na dangi xanbi, Isa naxa siga Piyeri xonyi. A naxa Piyeri bitanyi ginema to, a saxi, a fate wolenxi ki fanyi. ¹⁵ Isa to a belexe suxu, fure naxa a bepin keren na. A naxa keli, a fa kuri so e be.

¹⁶ Nunmare temui, e naxa fa mixi gbege ra Isa xon ma pinne nu naxee foxo ra. A naxa pinnee keri a xa woyenyi ra, a furemae birin nayalan. ¹⁷ Na kui, Annabi Esayi xa masenyi naxa kamali, naxan sebexi, «A naxa won ma toore ba won ma, a won ma furee dɔxo a xun.»

Birafe Isa foxo ra

(Luki 9:57-62)

¹⁸ Isa to jama gbege to a rabilinyi, a naxa a foxirabiree yamari e xa baa igiri. ¹⁹ Seriyε karamoxo nde naxa a maso Isa ra, a a fala a be, «Karamoxo, i siga dede, n na i foxo ra.» ²⁰ Isa naxa a yaabi, «Xulumase xima a yili kui.

Xɔni xima a tɛɛ kui.

Kɔnɔ dɛdɛ mu na Adama xa Di bɛ a a xunyi sama dɛnnaxɛ.»

²¹ A fɔxirabirɛ nde fan naxa a fala a bɛ, «Marigi, a lu n xa siga n baba ragatade sinden.» ²² Kɔnɔ Isa naxa a yaabi, «Bira n fɔxɔ ra. A lu faxamixie xa e xa faxamixie ragata.»

Isa foye belebele raxarafe

(Maraki 4:35-41, Luki 8:22-25)

²³ Isa naxa baki kunkui kui, a fɔxirabirɛ naxa bira a fɔxɔ ra. ²⁴ Foye belebele naxa keli baa ma, mɔrɔnyi nu fa sa kunkui kui. Kɔnɔ Isa tan nu na xife. ²⁵ A fɔxirabirɛ naxa fa a raxunu, e a fala a bɛ, «Marigi, won nakisi, won faxafe nɛ yi ki!» ²⁶ A naxa e yaabi, «Wo gaaxuxi munfe ra? Wo xa danxaniya xurun!» A naxa keli, a foye nun baa yamari, baa naxa xinbeli yen! ²⁷ A fɔxirabirɛ naxa kaaba, e e bore maxɔrin, «Mixi mɔɔli mundun lanxi yi ma? Hali foye nun baa, e a xui raba-tuma.»

Ninnɛ kanyi rayalanfe

(Maraki 5:1-20, Luki 8:26-39)

²⁸ E to naakiri li Gadara bɔxi ma, mixi firin naxa mini gaburi longori ra jinnɛ nu naxee fɔxɔ ra, e sa Isa ralan. E nu magaaxu ki fanyi, mixi yo jan mu nu nɔma dangide na biri. ²⁹ E naxa sɔnxɔ, «Ala xa Di, i waxi munse xɔn ma muxu bɛ? I faxi be muxu paxankatade nɛ beenun a lɔxɔɛ xa a li?» ³⁰ Xɔsɛ gali nu na e demadonfe na longori. ³¹ Ninnɛ naxa Isa mayandi, «Xa i sa muxu keri, muxu raso yi xɔsɛ gali.» ³² Isa naxa a fala e bɛ, «Wo siga.» E naxa mini na xɛmɛ firinyie, e so na xɔsɛ i. Xɔsɛ gali birin naxa goro e gi ra tentenyi ra, e sa sin baa ma, e madula. ³³ Naxee nu na xɔsɛ demadonfe, e naxa e gi. E to so taa kui, e naxa dɛntɛgɛ sa fe ma naxan dangixi, e a fala taakae bɛ jinnɛ gbilenxi na xɛmɛ firin

fɔxɔ ra ki naxɛ. ³⁴ Na temui taa birin naxa mini Isa ralande. E to a to, e naxa a mayandi a xa keli e xa bɔxi ma.

9

Namatɛ rayalanfe

(Maraki 2:1-12, Luki 5:17-26)

¹ Isa to baki kunkui kui, a naxa baa igiri, a so a xɔnyi taa kui. ² Mixi ndee naxa fa namatɛ nde ra Isa xɔn ma, a saxi dagi ma. Isa to e xa danxaniya to, a naxa a fala namatɛ bɛ, «N ma di, limaniya tongo, i xa yunubie bara xafari.» ³ Na kui, sɛriyɛ karamɔxɔ ndee naxa a fala e bɔjɛ ma, «Yi xɛmɛ na Ala rasɔtofe nɛ yi ki.» ⁴ Kɔnɔ Isa to nu e xa maɔxɔxunyi kolon, a naxa a masen e bɛ, «Munfe ra maɔxɔxunyi kobie na wo bɔjɛ ma?» ⁵ Wɔyɛnyi mundun sɔɔneya, a falafe <I xa yunubie bara xafari,> ka a falafe <Keli, i xa i jɛrɛ>? ⁶ N xa a masen wo bɛ a Adama xa Di nɔma yunubi xafaride dunija ma.» Isa naxa a masen namatɛ bɛ, «Keli, i xa i xa dagi tongo, i xa siga i xɔnyi.» ⁷ Namatɛ naxa keli, a siga a xɔnyi. ⁸ Nama to na to, e naxa gaaxu, e nu fa Ala matɔxɔ, naxan na sɛnbɛ mɔɔli fixi adamadie ma.

Matiyu birafe Isa fɔxɔ ra

(Maraki 2:13-17, Luki 5:27-32)

⁹ Isa to keli na, a naxa xɛmɛ nde to naxan xili Matiyu, a dɔxɔxi duuti maxilide. Isa naxa a fala a bɛ, «Bira n fɔxɔ ra.» Matiyu naxa keli, a bira a fɔxɔ ra.

¹⁰ Lɔxɔ nde Isa nun a fɔxirabirɛ nu na e dɛgefɛ Matiyu xɔnyi. Duuti maxilie nun yunubitɔɛ gbegbe naxa fa, e birin naxa e dɛgɛ fɔlɔ yire keren. ¹¹ Farisenie to na to, e naxa Isa fɔxirabirɛ maxɔrin, «Munfe ra wo karamɔxɔ nun duuti maxilie nun yunubitɔɛ e dɛgema yire keren?» ¹² Isa to na mɛ, a naxa a fala, «Mixi yalanxi hayi mu na seriba ma. Furema nan hayi na seriba ma. ¹³ Wo siga, wo

sa fahaamui soto yi masenyi ma, <Hinne rafan n ma dangife serexe ra.> N mu faxi tinxintoe xa xilide. N faxi yunubitoe nan xilide.»

*Isa maxorinfe sunyi ma
(Maraki 2:18-22, Luki 5:33-39)*

¹⁴ Na temui Annabi Yaya foxirabiree naxa fa Isa yire, e a maxorin, «Munfe ra muxu tan nun Farisenie sunyi suxuma, kono i foxirabiree tan mu sunma?» ¹⁵ Isa naxa e yaabi, «Ginefenyi xa futixiri xulunyi, a booree noma sunnunde a na e fe ma temui naxe? Loxoe fama, ginefenyi bama ne e yi ra. Na waxati tan, e sunyi suxuma ne. ¹⁶ Mixi yo mu dugi fori lonpoma dugi neene ra, xa na mu a ra na dugi neene xuntunyi nan dugi fori ibendunma, dugi iboo dangi a singe ra. ¹⁷ Mixi man mu weni neene sama lebe fori kui, xa na mu a ra na weni neene na funtu, weni lebe fori bulama ne, weni fili, a sase fan kana. Weni neene sama lebe neene nan kui, alako weni yo, weni sase yo, e birin xa ragata a fanyi ra.»

Ginedimedi rakelife faxe ma

*nun gine gbete rayalanfe
(Maraki 5:21-43, Luki 8:40-56)*

¹⁸ Isa to nu na na fee masenfe e be, mange nde naxa fa, a suyidi Isa be, a a fala a be, «N ma di gine baxi faxade ya, kono xa i siga, i naxa i belexe sa a ma, a man kelima ne.» ¹⁹ Isa naxa keli, e nun a foxirabiree naxa bira na mange foxo ra.

²⁰ Na temui, gine nde naxan xa kike wali mu nu a itima pe fu nun firin bun ma, a naxa fa Isa xanbi ra, a a belexe din a xa donma sanbunyi ra, ²¹ barima a nu a falafe a yete ma, «Xa n no n belexe dinde Isa xa donma gbansan na, n yalanma ne.» ²² Isa to a mafindi, a gine to, a naxa a fala a be, «N ma di, limaniya, i xa danxaniya bara

i rayalan.» Keren na, gine naxa yalan.

²³ Isa to so mange xonyi, a naxa pama li naa, e sonxofe, xule femae fan bara fa jon yire. A naxa a fala e be, ²⁴ «Wo siga, barima yi ginedimedi mu faxaxi. A na xife ne.» E naxa yo a ma, e a mayele. ²⁵ A to pama ramini tande, a naxa so banxi kui. A naxa ginedimedi belexe suxu, ginedimedi naxa keli. ²⁶ Na xibaaru naxa yensen na yire birin na.

Isa donxui firin nayalanfe

²⁷ Isa to keli menni, donxui firin naxa bira a foxo ra, e nu e xui ite a be, «Dawuda xa Di, kinikini muxu ma!» ²⁸ Isa to so banxi, donxui naxa e maso a ra. A naxa e maxorin, «Wo laxi a ra a n noma wo rayalande?» E naxa a yaabi, «Iyo, Marigi.» ²⁹ Isa naxa a belexe sa e ya ma, a a fala e be, «Wo waxonfe xa raba wo be alo wo laxi a ra ki naxe.» ³⁰ E yae naxa rabi keren na. Isa naxa a matintin e ra a xoxoxoe ra, «Mixi yo naxa yi fe kolon.» ³¹ Kono e to mini, e naxa siga Isa xa fe fala ra na boxi yire birin.

Boboe rayalanfe

(Luki 11:14-15)

³² Isa nun a foxirabiree to nu kelife naa, mixi nde naxa fa xeme nde ra a xon ma jinne nu bara naxan findi boboe ra. ³³ Isa to na jinnee keru, boboe naxa woyen. Nama naxa kaaba, e a fala, «Yi fe mooli singe mu nu to Isirayila boxi ma.» ³⁴ Kono Farisenie tan naxa a fala, «A jinnee kerima jinnee mange nan saabui ra.»

Isa kinikinife pama ma

(Maraki 6:6, 6:34, Luki 8:1)

³⁵ Isa naxa taae birin ipere, a xungbe nun a xuri. A nu mixie xaranma e xa salidee kui, a nu e kawandi Ala xa mangeya xa xibaaru fanyi ra, a nu furema mooli birin nayalan. ³⁶ A nu pama toma temui naxe, a nu kinikinima

e ma, barima senbe nun limaniya birin nu baxi e yi. E nu luxi ne alo yexee naxee makantama mu na. ³⁷ Na kui, a naxa a fala a foxirabiree be, «Xe xaba wali belebele nan na, konɔ walikɛe tan xurun. ³⁸ Wo xe kanyi maxandi alako a xa walikɛe rasanba a xa xe xabade.»

10

Isa xa xɛera fu nun firinyie
(Maraki 3:13-19, Luki 6:12-16)

¹ Isa naxa a foxirabire fu nun firinyie xili, a nɔe so e yi ra alako e xa nɔ jinnɛe keride mixie foxɔ ra, e man xa nɔ furema mɔɔli birin nayalande.

² Na xɛera fu nun firinyi xilie nan ya: a singe, Simɔn, naxan man xili Piyeri, nun a xunya Andire, Sebede xa di Yaki, nun a xunya Yaya, ³ Filipu nun Barotolome, Tomasi nun Matiyu duuti maxili, Alifa xa di Yaki nun Tadayo, ⁴ Simɔn naxan xili Seloti, nun Yudasi Isikariyoti naxan Isa yanfa.

Isa a xa xɛera fu nun firinyie xɛefe

(Maraki 6:7-13, Luki 9:1-6)

⁵ Isa naxa yi xeme fu nun firinyie xee yi yaamari ra: «Wo naxa siga mixie yire Yuwifie mu naxee ra, wo naxa so Samarikae xa taae kui. ⁶ Wo xa siga Isirayilakae nan xɔn, naxee luxi alo yexee lɔxie. ⁷ Wo xa kawandi ti kira xɔn a Ala xa mangɛya niini bara makɔre. ⁸ Wo xa furemae rayalan, wo xa faxamixie rakeli, wo xa kune kanyie raseniye, wo xa jinnɛe kerɛ. Wo kixi ne, wo mu sese fi. Wo fan xa mixi ki na ki. ⁹ Wo naxa xɛema, gbeti, xa na mu a ra kɔbiri xanin wo xun ma. ¹⁰ Wo man naxa gbɔnfɔɛ, donma firin nde, sankiri, xa na mu a ra xuli xanin wo xun ma. A lanma baloe xa fi walikɛe ma.»

¹¹ «Wo na so taa naxan kui, wo xa mixi fanyɛ nde fen naxan wo

yigiyama, wo lu naa han wo siga taa gbete. ¹² Wo na so mixie xɔnyi, wo xa e xɛebu. ¹³ Xa na foxɔe mixie fan, Ala xa wo xa duba suxu e xa fe ra. Konɔ xa naakae mu fan, Ala naxa na duba suxu. ¹⁴ Xa mixie mu tin wo rasenede, xa na mu a ra e tondi e tuli matide wo xa masenyi ra, wo ne kelima na banxi xa na mu a ra na taa kui, wo xa menni bende rakɔnkɔn wo sanyie ra. ¹⁵ N xa nondi fala wo be, kiiti sa lɔxɔe, kiiti fanma Sodoma nun Gomora taakae ra dangife na taa mixie ra.»

Isa foxirabiree fama paxankatade
(Maraki 13:9-13, Luki 12:11-12, 21:12-19)

¹⁶ «Wo wo tuli mati, n na wo xɛefe ne alo yexee naxee soma wula baree tagi. Na kui, wo xa kɔɔta alo yere, wo yuge xa fan alo turunna xɔni. ¹⁷ Wo xa wo yete matanga mixie ma, barima e wo soma ne kiitisee yi ra, e wo bɔnbɔma ne sebere ra e xa salidee kui, ¹⁸ e wo xaninma ne gominae nun mangɛe yire n ma fe ra. Na kui, wo findima ne n ma seedee ra e tan be, a nun si gbete be. ¹⁹ E na wo so nee yi ra, wo naxa kɔntɔfili wo xa masenyi xa fe ra, wo naxan falama nun wo a falama ki naxe, barima na birin fima ne wo ma na waxati yati. ²⁰ Wo tan xa mu wɔyenma, wo Baba Ala Xaxili nan wɔyenma wo saabui ra.»

²¹ «Mixi fama a ngaxakerenyi yanfade, a a sa mixie belexe, e xa a faxa. Babe fan na mɔɔli niyama a xa di ra, die fan kelima ne e barimae xili ma, e xa e faxa. ²² Mixi birin fama wo xɔnde n xili xa fe ra, konɔ naxan na wakili han a rajɔnyi, na kanyi kisima ne. ²³ Xa e wo paxankata yire nde, wo xa wo gi, wo siga taa gbete. N xa nondi fala wo be, wo mu gema Isirayila taa birin ijerede a fa lu Adama xa Di mu fa.»

²⁴ «Taalibi mu dangima a karamɔxɔ ra, konyi fan mu dangima a marigi ra. ²⁵ A lanma

taalibi xa lu alo a karamoxo, konyi fan xa lu alo a marigi. Xa foxoe xunyi xili fala jinne Belesebulu, e naxan falama a xa foxoe mixie xun ma, a jan dangima na ra.»

Gaaxufe Ala ya ra

(Maraki 8:38, Luki 9:26, 12:2-9)

²⁶ «Wo naxa gaaxu mixie ya ra, barima fefe noxunxi mu na naxan mu fama makenende, gundo yo mu na naxan mu fama kolonde. ²⁷ N naxan falama wo be koe ra, wo xa na masen yanyi ra. Wo naxan mema makoyikoyi ra, wo xa dunja birin nakolon a ra. ²⁸ Wo naxa gaaxu mixie ya ra naxee noma mixi fate bende nan tun faxade, a fa li e mu noma wo nii tan masotode. Wo xa gaaxu Ala nan ya ra, naxan noma fate bende nun nii sontode yahan-nama. ²⁹ Turunna firin xa mu sarama batanka keren na? Kono hali xoni di keren mu birama boxi ma xa wo Baba Ala sago mu a ra. ³⁰ Wo xunxexe yati kontixi. ³¹ Na kui, wo naxa gaaxu, barima wo tide gbo dangi turunna xoni gali ra.»

³² «Mixi yo naxan n kolonma a Marigi ra adamadie ya xori, n fan na kanyi kolonma n Baba ya xori ariyanna. ³³ Kono naxan na tondi n kolonde a Marigi ra adamadie ya ma, n fan tondima ne na kanyi rakolonde n Baba ra naxan na ariyanna.»

Isa foxirabiree nun toore

(Luki 12:51-53, 14:26-27, 9:23-24, Maraki 8:34-35)

³⁴ «Wo naxa a mapoxun a n faxi bojesa nan na dunja. N mu faxi bojesa xa ra, n faxi santidegema nan na. ³⁵ N faxi fatanyi nan na di xeme nun a baba tagi, di gine nun a nga tagi, mamadi nun a mama tagi. ³⁶ Mixi ngaxakerenyie nan findima a yaxuie ra. ³⁷ Mixi naxan a baba nun a nga xanuma dangife n tan na, na kanyi mu daxa a xa lu n seeti ma. Mixi naxan a xa di xanuma dangife n

tan na, na kanyi mu daxa a xa lu n seeti ma. ³⁸ Xa mixi naxan mu tin toore nun faxe ra, a mu bira n foxo ra, na kanyi mu daxa a xa lu n seeti ma. ³⁹ Mixi naxan wama a yete rakisife, na kanyi loema ne. Naxan a yete raloma n tan ma fe ra, na kanyi kisima ne.»

Isa foxirabiree rasenefe

(Maraki 9:37,41, Luki 9:48, 10:16, Yaya 13:20)

⁴⁰ «Mixi naxan na wo rasene, a n tan nan nasenexi. Mixi naxan na n nasene, a n xema nan nasenexi. ⁴¹ Mixi naxan na namijonme rasene a xa namijonmeja ma, a baraayi sotoma ne alo namijonme. Mixi naxan na tinxintoe rasene a xa tinxinyi ma, a baraayi sotoma ne alo tinxintoe. ⁴² Mixi naxan na hali ye xinbeli pooti ya keren fi yi mixi xuri keren ma a to findixi n foxirabire ra, n xa nondi fala wo be, na kanyi mu ganma a baraayi ra muku.»

11

Annabi Yaya xa maxorinyi

(Luki 7:18-35)

¹ Isa to ge yi yaamarie fide a foxirabire fu nun frinyie ma, a naxa keli menni, a siga Yuwifie xa taae alako a xa mixie xaran, a e kawandi.

² Annabi Yaya to Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe me geeli kui, a naxa a foxirabire ndee xee Isa ma. ³ E naxa a maxorin, «I findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na naxan lanma a xa fa, ka muxu xa mixi gbete nan mame?» ⁴ Isa naxa e yaabi, «Wo fe naxan mexi nun wo fe naxan toxi, wo sa na dentege sa Yaya be. ⁵ Donxui se toma, namatee jere ma, kune kanyie yalanma, tulixorie fe mema, faxamixie kelima, fuxarilae kawandima xibaaru fanyi ra. ⁶ Seewe na mixi be naxan mu siikema n ma fe ra.»

⁷ Annabi Yaya foxirabiree to siga, Isa naxa jama maxorin Yaya

xa fe ma, «Wo siga munse matode wula i? Kale, foye naxan namaxama? ⁸ Xa na mu a ra, wo siga munse matode? Dugi tofanyi kanyi? Dugi tofanyi kanyie toma mange banxie nan kui. ⁹ Wo fa siga munse matode? Namijonme? Iyo, n xa a fala wo be, a jan dangi namijonme ra. ¹⁰ A tan nan xa fe sebexi Kitaabui kui, <N fama n ma xera rasanbade i ya ra alako a xa kira yailan i be.> ¹¹ N xa nondi fala wo be, gine yo mu di bari naxan dangi Yaya Xunxa ra. Konon man xa a fala wo be, mixi naxan na Ala xa mangeya niini bun ma, a xurun kiyoki, a fan dangi Yaya ra. ¹² Kabi Yaya Xunxa xa waxati han to, Ala xa mangeya senbe nan tun sotoma. Senbema nan luma a niini bun ma. ¹³ Namijonmee birin nun Tawureta Munsa bara Ala xa mangeya niini xa fe fala han Annabi Yaya waxati. ¹⁴ Xa wo tinma nondi ra, wo xa a kolon Kitaabui to a fala a Annabi Eliya gbilenma fa ra, a nu Yaya nan ma fe falafe. ¹⁵ Xa wo tuli fe mema, wo xa wo tuli mati yi masenyi ra.»

¹⁶ «N noma to mixie misaalide munse ra? E maniyaxi dimedie nan na naxee dɔxɔxi taa kui, e nu a fala e booree be,

¹⁷ <Muxu bara xule fe wo be, konon wo mu fare boronxi. Muxu bara jon beeti ba, konon wo mu sunnunxi.>»

¹⁸ «Annabi Yaya to nu sunma, e naxa a fala a xa fe ra, <Ninne na a foxo ra.> ¹⁹ Adama xa Di to fa, a tan mu tondi sigade xulunyi yire. Na kui, e bara a fala, <Furi jaaxi siisila mato! E nun duuti maxilie nun yunubitoe nan a ra!> Konon xaxilimaya kolonma a kewali nan ma.»

Taa danxaniyatarae xa gbaloe
(Matiyu 10:15, Luki 10:12-15)

²⁰ Na temui Isa naxa xonon mixie ma naxee nu sabatixi taae kui a kaabanako gbegbe rabaxi

dennaxe, barima e mu tuubi. ²¹ «Gbaloe na wo be, Korasinkae! Gbaloe na wo fan be, Betesayidakae! Kaabanako naxee raba wo tagi, xa nee sa raba Tire nun Sidon ne nu, a a lima e tan bara tuubi nu a rakuya, e sunnun donma ragoro e ma, e te xube maso e ma e xa tuubi tonxuma ra. ²² Na nan a ra n xa a fala wo be, kiiti sa loxoe xoxoma wo tan ma dangi Tirekae nun Sidonkae ra. ²³ I tan Kaperenamu go, i joxo a ma a i tema han ariyanna kui? Ade, i ragoroma ne han yahannama, barima kaabanako naxee raba i tagi, xa nee sa raba Sodoma ne nu, a a lima na taa mu sontoma nu. ²⁴ Na nan a ra, n xa a fala wo be, kiitisa loxoe xoxoma wo tan ma dangi Sodomakae ra.»

Fafe Isa ma

(Luki 10:21-22)

²⁵ Na temui Isa naxa a fala, «Baba Ala, koore nun boxi Marigi, n bara i tantu i to yi fee noxunxi lonnilae nun xaxilimae ma, i e masen dimedie be. ²⁶ Iyo, n Baba, n bara i tantu barima i kenen fe nan ya.»

²⁷ «N Baba bara fe birin taxu n na. Mixi yo mu Ala xa Di kolon, fo Baba Ala. Mixi yo mu Baba Ala kolon, fo Ala xa Di, a nun Di nu tin a masende naxan be. ²⁸ Wo fa n ma, wo tan naxee taganxi, kote binye naxee xun, n xa malabui fi wo ma. ²⁹ Wo xa n ma karafoe nan nagoro wo kon ma, wo xa findi n ma taalibie ra, barima n boje beexi, a mu tema. Na kui, wo boje malabui sotoma ne, ³⁰ barima n karafoe naxan nagoroma wo kon, a mu xoxoxo, n kote naxan dɔxoma wo xun, a mu binya.»

12

Malabu loxoe xa seriye

(Maraki 2:23-28, Luki 6:1-11)

¹ Na waxati, malabu loxoe ma, Isa nu jerefe xee tagi. Kaame to nu a foxirabiree suxuxi, e naxa

mengi tɔnsɔɛ ndee ba, e xa e don.
² Farisenie to na to, e naxa wɔyɛn Isa be, «A mato, i fɔxirabirɛe na malabu lɔxɔɛ seriye matandife.»
³ A naxa e yaabi, «Wo mu nu a xaran Dawuda naxan naba kaame to a suxu, a tan nun naxee nu na a fɔxɔ ra?»
⁴ A so nɛ Ala xa banxi kui, a taami don naxan fixi Ala ma, hali a to mu daxa a tan nun a fɔxirabirɛe xa na don, fo sɛrɛxɛdubɛe.
⁵ Wo man mu nu a xaran Tawureta Munsu kui, a sɛrɛxɛdubɛe walima malabu lɔxɔɛ hɔrɔmɔbanxi kui, kɔnɔ e mu yunubi sɔtɔma na kui?
⁶ N xa a fala wo be, naxan na wo yire be, a tide gbo hɔrɔmɔbanxi be.
⁷ Xa wo fahaamui sɔtɔxi sɛbeli ma nu, naxan a masenxi, «Hinne rafan n ma dangife sɛrɛxɛ ra,» wo mu tinxintɔɛe tɔɔnɛgema nu.
⁸ Adama xa Di nan na malabu lɔxɔɛ marigi ra.»

⁹ Isa to keli menni, a naxa so e xa salide kui.
¹⁰ A naxa xɛmɛ nde li naa, naxan belexɛ tuuxi a ma. E naxa Isa maxɔrin, «A daxa mixi xa furema rayalan malabu lɔxɔɛ?» E nu katafe nɛ e xa nɔ Isa kalamude.
¹¹ Isa naxa e yaabi, «Xa wo xa yɛxɛɛ nde sin yili kui malabu lɔxɔɛ ma, nde na wo ya ma naxan tondima a ratede?»
¹² Adama tide gbo dangi yɛxɛɛ ra pon! Na nan a ra, fe fanyi rabafe daxa malabu lɔxɔɛ ma.»
¹³ Na kui, a naxa a fala belexɛ tuuxi kanyi be, «I belexɛ itala.» A naxa a itala, a naxa yalan alɔ a belexɛ boore.
¹⁴ Kɔnɔ Farisenie to mini, e naxa e malan, e xa sa kira fen Isa faxafe ma.

Isa, Ala xa walike sugandixi

¹⁵ Isa to na kolon, a naxa keli naa. Mixi gbegebe naxa bira a fɔxɔ ra. A naxa furema birin nayalan,
¹⁶ a naxa e ratɔn e naxa a xa fe fala mixie be.
¹⁷ Na kui, Annabi Esayi xa masenyi naxa kamali, a to a masen,
¹⁸ «N ma walike sugandixi nan ya,

n xanuntenyi naxan nafanxi n bɔɔɛ ma.

N nan n Xaxili ragoroma nɛ a ma, a fan tinxinyi masen sie be.

¹⁹ A mu sɔnxɔɛ ratema, a mu gbelegbelema, mixi yo mu a xui itexi mɛma taa kui.

²⁰ A mu kale kɔnkɔrɔnxi girama, a mu lanpui dɛxɛ xuri rax-ubenma,

han a tinxinyi xunnakelima tɛmui naxɛ.

²¹ Si birin e xaxili tima nɛ a xili ra.»

Xaxili Seniyenxi matandife

(Maraki 3:20-27, 7:16-17, Luki 11:14-23, 6:44-45)

²² Mixi ndɛ naxa fa xɛmɛ nde ra Isa xɔn jinne nu bara naxan findi dɔnxui nun boboe ra. Isa naxa a rayalan, a ya naxa se to, a tuli naxa fe mɛ.
²³ Nama birin naxa kaaba, e nu e bore maxɔrin, «Dawuda xa Di xa mu yi ra?»

²⁴ Farisenie to e xui mɛ, e naxa a fala, «Yi xɛmɛ jinne kerima jinne mangɛ Belesɛbulu nan saabui ra.»

²⁵ Isa to e xaxili ma fe kolon, a naxa a masen e be, «Namane yo a yetɛ gere lantareya kui, na pamane xun nakanama nɛ feo! Taa fan, xa na mu a ra denbaya,

xa e e yetɛ gere lantareya kui, e mu xanma.
²⁶ Xa Sentane Sentane kerimɛ, a na a yetɛ nan gerefe. A xa mangɛya fa xanma di?

²⁷ Xa n tan jinnɛe kerima Belesɛbulu nan saabui ra, wo tan xa mixie e kerima nde saabui ra? Na kui e tan nan yati wo makiitima.

²⁸ Kɔnɔ xa n tan jinnɛe kerima Ala Xaxili nan saabui ra, na nan na ki Ala xa mangɛya niini yati nan bara wo li.
²⁹ Mixi nɔma sode senbɛma xa banxi kui, a a harige ba a yi ra, xa a mu a xiri sinden? Kɔnɔ xa mixi banxi kanyi xiri, a nɔma nɛ a harige birin muɔnade.»

³⁰ «Mixi naxan mu birama n fɔxɔ ra, a tixi n kanke nɛ. Naxan mu n malima mixi malande, a na mixie rayensɛnfe nɛ.
³¹ Na nan a

toxi, n xa a fala wo be, adamadie xa yunubie nun marasotōee birin nōma ne xafaride, kōnō Ala Xaxili rasotōfe tan mu xafarima mixi be muku. ³² Mixi na Adama xa Di rasotō, na yunubi nōma ne xafaride a kanyi be. Kōnō mixi na Ala Xaxili Seniyenxi rasotō, na yunubi mu nōma xafaride na kanyi be dunija, a mu nōma xafaride aligiyama.»

³³ «Xa sansi findi a fanyi nan na, a bogi fanyi nan naminima. Xa sansi findi a kobi nan na, a bogi kobi nan naminima. Sansi kolonma a bogi nan ma. ³⁴ Wo tan bōximase bōnsōe, wo mu nōma wōyen fanyi falade, barima wo bōpe kobi. Mixi bōpe rafexi naxan na, na nan minima a de i. ³⁵ Fe fanyi to ragataxi mixi fanyi bōpe kui, a fe fanyi nan naminima. Fe kobi to ragataxi mixi kobi bōpe kui, a fe kobi nan naminima. ³⁶ N xa a fala wo be, kiitisa lōxōe, adamadie dentege sama ne wōyen kobi birin ma naxee mini e de i. ³⁷ I wōyenyi naxan falama dunipeigiri kui, na nan kiiti fanma i ra, na nan kiiti kanama i ra.»

Annabi Yunusa xa tōnxuma
(Matiyu 16:1-4, Maraki 8:11-12,
Luki 11:29-32)

³⁸ Na xanbi, seriye karamōxōe nun Farisenie naxa wōyenyi tongo, e a fala Isa be, «Karamōxō, muxu wama i xa kaabanako nde tofe, a xa findi tōnxuma ra muxu be.» ³⁹ Isa naxa e yaabi, «To mixie kobi, e bara gbilen Ala fōxō ra. E wama tōnxuma makaabaxi tofe, kōnō tōnxuma yo mu fima e ma bafe Annabi Yunusa xa tōnxuma ra. ⁴⁰ Annabi Yunusa xi saxan, kōe saxan nadangi yexe xungbe furi kui ki naxe, Adama xa Di fan xi saxan, kōe saxan nadangima na ki ne bōxi bun ma. ⁴¹ Kiiti lōxōe, Ninewekae tima ne e nun to mixie, e seedejōxōya ba wo xili ma, barima e tan tuubi ne Annabi

Yunusa xa kawandi saabui ra, a fa li naxan na wo yire yi ki be, a tide gbo Annabi Yunusa be. ⁴² Kiiti lōxōe, Seeba mange gine fan tima ne e nun to mixie, a seedejōxōya ba wo xili ma, barima a tan fa ne kelife yire makuye Sulemani xa lonni ramede, a fa li naxan na wo yire yi ki be, a tide gbo Sulemani be.»

Ninne gbilenfe a lingira fori
(Luki 11:24-26)

⁴³ «Ninne na gbilen mixi fōxō ra, a sigama yire maxare ne lingira gbete fende, kōnō a mu a toma. ⁴⁴ Na temui a a falama a yete be, <N xa gbilen n ma banxi kui n kelixi dennaxe.> A na gbilen menni a a lima ne na banxi makōxi, a raxunmaxi a fanyi ra, jinne gbete yo mu na. ⁴⁵ Na temui, a sigama ne a sa fa jinne solofere gbete ra naxee jaaxu a be, e birin so na banxi kui, e sabati naa. Na kui, na mixi xa fe jaaxuma ne dangife a singe ra. Na nan mōoli rabama to mixi kobie be.»

Isa nga nun a xunyae
(Maraki 3:31-35, Luki 8:19-21)

⁴⁶ Beenun Isa xa ge wōyende jama be, a nga nun a xunya xememae naxa fa, e ti tande, e nun Isa xa de masara. ⁴⁷ Mixi nde naxa a fala a be, «I nga nun i xunyae na tande, e wama wo xa de masara.» ⁴⁸ Kōnō Isa naxa na kanyi yaabi, «Nde findixi nga ra? Nde findixi n xunyae ra?» ⁴⁹ Na temui Isa naxa a belexe ti a fōxirabiree ma, a a masen, «A mato, n nga nun n xunyae nan ya. ⁵⁰ Mixi yo naxan n Baba sago rabama naxan na ariyanna, na kanyi nan findixi n xunya xemema, n maagine, nun n nga ra.»

13

Xe rawali xa taali
(Maraki 4:1-20, Luki 8:4-15)

¹ Na λοχοε, Isa naxa mini banxi, a sa δοχο baa δε ra. ² Nama gbege to malan a yire, a naxa sa δοχο kunkui kui, nama naxa lu baa δε ra. ³ A naxa fe wuyaxi masen e be taalie ra.

A naxa a masen, «Wo wo tuli mati. Xe rawali nde nan mini sansi xori garansande. ⁴ A to nu sansi xori garansanma, xori ndee naxa bira sankira xon, xonie naxa fa, e e don gbiki. ⁵ Xori ndee fan naxa bira geme yire, bendε mu gbo dennaxe. Nee naxa bula mafuren na, barima na bendε mu tilin. ⁶ Kono soge to xono, na sansie naxa ragan, e xara gben, barima sanke mu nu na e be. ⁷ Sansi xori ndee fan naxa bira tunbe kunsie tagi. Tunbe kunsie naxa gbo, e sansie ixeten, e e kana. ⁸ Sansi xori ndee fan naxa bira bendε fanyi ma. Na xorie tan, e keren keren birin naxa sansi tonsε ramini, ndee naxa xori keme ramini, ndee xori tongo senni, ndee xori tongo saxan. ⁹ Xa wo tuli fe mema, wo wo tuli mati yi masenyi ra.»

¹⁰ Isa foxirabiree naxa e maso a ra, e a maxorin, «Munfe ra i woyenma nama be taali ra?» ¹¹ Isa naxa e yaabi, «Ala bara fahaamui fi wo ma wo xa a xa mangeya niini gundo kolon, kono na fahaamui mu fixi mixi gbetee tan ma. ¹² Mixi fahaamuxi xa fahaamui xun masama, kono mixi fahaamutare, hali a naxan mapoxun a gbe ra, na fama bade a yi ra. ¹³ Na nan a toxi n woyenma mixie be taali woyenyi ra, barima e ya se toma, kono e mu a igbema, e tuli fe mema, kono e mu a fahaamuma. ¹⁴ Na kui, Annabi Esayi xa masenyi bara rakamali e xa fe ra, naxan a masenxi, <Wo fe mema, kono wo mu a fahaamuma. Wo fe toma, kono wo mu a igbema.

¹⁵ Yi nama boje bara xoxoxo. E bara e tuli dese, e bara e ya raxi,

alako e ya naxa fa fe igbe, e tuli naxa fa fe me, e boje naxa fa fe kolon, e naxa fa e ya rafindi n ma n xa e rayalan.»

¹⁶ «Kono jalexinyi na wo tan be, barima wo yae se igbema, wo tulie fe mema. ¹⁷ N xa nondi fala wo be, namijonme nun tinxintε gbege bara wa e xa fee to wo naxee tofe, kono e mu e to. E bara wa e xa fee me wo naxee mefe, kono e mu e me.»

¹⁸ «Wo wo tuli mati, wo xa fahaamui soto xesa xa taali ma. ¹⁹ Mixi na Ala xa mangeya niini xa masenyi me, a mu a fahaamu, Sentane fama ne na masenyi bade a boje ma. Na kanyi misaalixi sansi xori nan na naxan biraxi kira xon ma. ²⁰ Sansi xori naxee bira geme yire, nee misaalixi mixi nan na naxan Ala xa masenyi mema, a a suxu mafuren seewe ra. ²¹ Kono sanke to mu na a be, a xa danxaniya mu buma. Tore nun jaxankate na a li Ala xa masenyi xa fe ra, a gbilenma Ala xa fe foxo ra keren na. ²² Sansi xori naxan bira tunbe kunsie tagi, na misaalixi mixi nan na naxan Ala xa masenyi mema, kono yi dunija kontofili nun naafuli xoli a suxu han a Ala xa masenyi bejin. Na kui, Ala xa masenyi mu noma a boje masarade. ²³ Sansi xori naxan bira bendε fanyi tan ma, na misaalixi mixi nan na naxan Ala xa masenyi mema, a a fahaamu, a a boje masara. Na sansi xori a bogi ramini, nde xori keme ramini, nde tongo senni, nde tongo saxan.»

Nooge jaaxi xa taali

²⁴ Isa naxa taali gbete masen e be, «Ala xa mangeya luxi ne alo xeme naxan a xa xe garansan sansi xori fanyi ra. ²⁵ Kono mixie nu xife temui naxe, a yaxui naxa fa, a nooge jaaxi xori garansan sansi fanyi xori longori ra, a siga.

26 Sansie to bula, e te han e den-denyi bara mini fɔlɔ, walikɛɛ naxa jooge jaaxi fan to sansie longori ra. 27 E naxa xɛ kanyi maxɔrin, <Marigi, i mu sansi xɔri fanyɪ xa garansan i xa xɛ ma? Na jooge jaaxi fa kelixi minden?> 28 A naxa e yaabi, <N yaxui nde nan na rabaxi.> Walikɛɛ naxa a maxɔrin, <I wama muxu xa sa a tala?> 29 A naxa a fala, <Ade, xa na mu a ra sansi fanyɪ fan talama nɛ jooge jaaxi fɔxɔ ra. 30 Wo xa a lu e birin xa mɔ han xɛ xaba lɔxɔɛ. Na temui n a falama nɛ xɛ xabae bɛ, wo jooge jaaxi nan singe tala, wo a raxiri alako a xa gan. Kɔnɔ wo sansi fanyɪ tan xaba, wo a xɔri ragata n ma bili kui.>»

Konde xɔri nun lebini xa taalie
(Maraki 4:30-32, Luki 13:18-21)

31 Isa naxa taali gbete masen e bɛ, «Ala xa mangɛya maniyaxi konde xɔri nan na, mixi naxan si a xa daaxa. 32 A xɔri xurun sansi xɔri birin bɛ, kɔnɔ a na mɔ, a bili xungbo bɔxi sansi birin bɛ. A findima wuri bili nan na, xɔnie fama e tɛɛɛ sade naxan salonyie kɔn na.»

33 Isa naxa taali gbete masen e bɛ, «Ala xa mangɛya maniyaxi lebini nan na, ginɛ naxan sa farin busali tagi xun ma, na fa farin birin nate.»

Isa nun taali wɔyenyie
(Maraki 4:33-34)

34 Isa naxa na fe birin masen pama bɛ taalie ra. A jan mu nu masenyi yo tima e bɛ a mu a fala taali daaxi. 35 Na kui, namipɔnme xa masenyi naxa kamali, «Taali wɔyenyie nan minima n de i.

N fee masenma nɛ naxee nu nɔxunxi kabi dunija daa temui.»

Isa jooge jaaxi xa taali tagi rabafe

36 Na temui, Isa naxa keli pama xun ma, a so banxi. A fɔxirabireɛ naxa e makore a ra, e a fala a bɛ,

«Nooge jaaxi xa taali tagi raba muxu bɛ.» 37 A naxa e yaabi, «Naxan sansi fanyɪ garansanma, na misaalixi Adama xa Di nan na. 38 Xɛ misaalixi dunija nan na. Sansi fanyɪ misaalixi mixie nan na, naxee na Ala xa mangɛya niini bun ma. Nooge jaaxi misaalixi Sentane xa die nan na. 39 Yaxui naxan jooge xɔri garansan, a misaalixi Ibulisa nan na. Xɛ xabɛ misaalixi dunija rapɔnyi nan na. Xɛ xabae misaalixi malekɛɛ nan na. 40 Na jooge jaaxi talama ki naxɛ, a woli tɛ i, dunija rapɔnyi fan luma na ki nɛ. 41 Adama xa Di fama a xa malekɛɛ xɛɛɛ, e mixi ratantanyie nun mixi kobie ba mixi gbeteɛ ya ma, naxee na Ala xa mangɛya niini bun ma. 42 E e wolima nɛ tɛ mankanɛ xɔra, wa nun jin maxinyi na dennaxɛ. 43 Na temui tinxintɔɛɛ tan yanbama nɛ alo soge e Baba xa mangɛya niini bun ma. Xa wo tuli fe mema, wo wo tuli mati yi masenyi ra.»

Harige xungbe xa taalie

44 «Ala xa mangɛya man luxi nɛ alo naafuli xungbe naxan nu nɔxunxi xɛ ma. Mixi nde to mini a ma, a naxa gbilen a nɔxun na, a siga jɛlexinyi kui. A naxa a sɔtose birin mati a fa na xɛ sara.»

45 «Ala xa mangɛya man luxi nɛ alo yule naxan diyaman tofanyɪ fenfe. 46 A to diyaman hagige keren to, a naxa sa a sɔtose birin mati, a fa na diyaman sara.»

Yeɛɛ xa taali

47 «Ala xa mangɛya man luxi nɛ alo yeɛɛ naxan bara sa baa ma, a yeɛɛ mɔoli birin suxu. 48 Yeɛɛ to rafe, mixie naxa a mabendun baa de ra. E naxa dɔxɔ, e yeɛɛɛ mayegeti, e a fanyie sa paanie kui, e a jaaxie wole. 49 Dunija rapɔnyi luma na ki nɛ. Malekɛɛ fama mixi kobie nun mixi tinxinxie mayegetide, 50 e mixi kobie woli tɛ mankanɛ xɔra, wa nun jin maxinyie na dennaxɛ.»

Lõnni fori nun a nεεne

⁵¹ Isa naxa e maxõrin, «Wo bara na birin fahaamu?» E naxa a yaabi, «Iyo.» ⁵² A naxa a masen e be, «Na nan a toxi, serye karamõxõ naxan bara fahaamui soto Ala xa mangeya niini xa fe ma, a luxi alõ banxi kanyi naxan se nεεne nun se forie raminima a harige ya ma.»

Nasaretikae tondife lade Isa ra (Maraki 6:1-6, Luki 4:16-30)

⁵³ Isa to ge na taalie masende, a naxa siga, ⁵⁴ a sa so a xõnyi, a mõxi dennaxe. A to na mixie xaran e xa salide kui, e de naxa ixara. E naxa e bore maxõrin, «Yi xeme yi lõnni sotoxi minden? A nõxi yi kaabanako fee rabade di? ⁵⁵ Kamuderi xa di xa mu yi ki? A nga xa mu xili Mariyama? A xunya xa mu findi Yaki, Yusufu, Yuda, nun Simõn na? ⁵⁶ A xunya ginema fan mu na won ya ma be? A fa yi birin sotoxi minden?» ⁵⁷ Na kui, e naxa xõõ a ma, e tondi lade a ra.

Isa naxa a masen e be, «Namijõnme binyaxi yire birin fo a xõnyi, a ngaxakerenyie tagi.» ⁵⁸ A mu kaabanako gbege raba naa e xa danxaniyatarepa xa fe ra.

14

Annabi Yaya xa faxe

(Maraki 6:14-29, Luki 9:7-9)

¹ Na waxati, Galile mangε Herode naxa Isa xa fe me. A naxa a fala a xa mixie be, ² «Yaya Xunxa nan kelixi faxe ma. Na nan a toxi nõε na a yi a xa kaabanakoe raba.»

³ A na fala ne, barima a tan Herode nu bara yaamari fi Yaya xa suxu, yolõnxõnyi xa sa a ma, a xa sa geeli Herodiyasi xa fe ra, a taara Filipu xa gine. ⁴ Yaya nu a falama Herode be, «A mu daxa i xa yi gine tongo.» ⁵ Herode nu wama Yaya faxafe ne, kõõ a nu gaaxuxi pama ya ra, barima e nu

laxi a ra a namijõnme nan nu Yaya ra.

⁶ Na temui, e to nu Herode bari je xungbilenyi xulunyi tife, Herodiyasi xa di gine naxa fare boron mixie be. A naxa rafan Herode ma ⁷ han a naxa a kali a a na sese maxõrin a ma, a a fima ne a ma. ⁸ Herodiyasi xa marasi ma, a xa di naxa a fala Herode be, «Yaya Xunxa xunyi so n yi ra pileti ma.» ⁹ Mangε naxa nimisa, kõõ a xa marakali nun a xa xõje xa fe ra, a naxa yaamari fi e xa Yaya xunyi so na ginẽdimedi yi ra. ¹⁰ A naxa mixie xεε geeli, e xa Yaya xunyi bolon a de i. ¹¹ E naxa fa a xunyi ra pileti ma, e a so ginẽdimedi yi ra. Ginẽdimedi fan naxa a xanin a nga xõn ma. ¹² Yaya foxirabiree naxa sa a fure tongõ, e sa a ragata, e naxa sa na dentεge sa Isa be.

Isa donse fife xeme mixi wulu suuli ma

(Maraki 6:30-44, Luki 9:10-17)

¹³ Isa to na fe me, a naxa keli menni kunkui kui, a siga a kerenyi ma wula i. Nama to a kolon, e fan naxa keli e xa taee, e siga a foxõ ra e sanyi ra. ¹⁴ Isa to goro kunkui kui, a naxa pama gbege to naa. A naxa kinikini e ma, a e xa furemae rayalan.

¹⁵ Nunmare to so folõ, Isa foxirabiree naxa e maso a ra, e a fala a be, «Won na wula ne yi ki, kõε fan bara so. Nama rayensen alako e xa siga donse sara taee kui.» ¹⁶ Isa naxa e yaabi, «Hali e mu siga. Wo tan nan xa donse fi e ma.» ¹⁷ Kõõ e naxa a fala a be, «Taami gundi suuli nun yεε firin gbansan nan na muxu yi ra.» ¹⁸ A naxa a fala e be, «Wo fa nee ra n xõn ma be.» ¹⁹ Isa naxa pama yamari e xa e magoro na jooge xinde ma. A naxa na taami suuli nun na yεε firin tongo, a a ya rate koore ma, a fa Ala nuwali sa. A naxa taamie igira, a fa e so

a fõxirabirẽe yi ra, e xa e itaxun pama ma. ²⁰ Nama birin naxa e dege han e wasa. Donse dõnxõe xuntunyie to matongo, debe fu nun firin nan nafe. ²¹ Mixi naxee e dege, xeme wulu suuli nõndõn nan nu e ra, bafe ginçe nun dimçe ra.

Isa jerefe ye fari

(Maraki 6:45-52, Yaya 6:15-21)

²² Na xanbi Isa naxa a fala a fõxirabirẽe be, a e xa baki kunkui kui, e xa siga a ya ra naakiri ma, a tan xa nu pama ragbilen. ²³ Isa to ge pama ragbilde, a naxa te geya fari a kerenyi ma, alako a xa Ala maxandi. Kõe naxa a li naa, a keren. ²⁴ A a lixi kunkui nu bara makuya xare ra, mõronyie nu na a mabõnbõfe ki fanyi ra barima foye ya nu rafindixi a ma.

²⁵ Subaxe ma, Isa jerefe baa fari. ²⁶ A fõxirabirẽe to a to jere ra ye fari, e naxa gaaxu ki fanyi. E naxa gbelegbele, e a fala, «Tubari nan a ra!» ²⁷ Kõõõ Isa naxa a masen e be keren na, «Wo naxa kontõfili, n tan nan a ra. Wo naxa gaaxu.» ²⁸ Piyeri naxa a yaabi, «Marigi, xa i tan nan a ra, yaamari fi n xa siga i yire ye fari.» ²⁹ Isa naxa a fala a be, «Fa.» Piyeri to goro kunkui kui, a naxa jere ye fari sigafe ra Isa yire. ³⁰ Kõõõ a to foye belebele mato, a naxa gaaxu, a madula folo. A naxa gbelegbele, «N Marigi, n nakisi!» ³¹ Isa naxa a belexe itala keren na, a Piyeri suxu. A naxa a masen a be, «I xa danxaniya xurun. I siikexi munfe ra?» ³² E to baki kunkui kui, foye naxa raxara. ³³ Isa fõxirabirẽe naxee nu na kunkui kui, e naxa suyidi Isa be, e a fala, «Ala xa Di yati nan lanxi i ma.»

Isa Genesareti furema birin nayalanfe

(Maraki 6:53-56)

³⁴ E to ge baa igiride, e naxa so Genesareti. ³⁵ Naakae to a kolon Isa nan a ra, e naxa na rabilinyi

mixi birin nakolon. Mixie naxa fa furemae birin na Isa xõn. ³⁶ E nu a mayandima furemae xa e belexe din a xa donma sanbunyi gbansan na. Furema birin naxee na raba, e birin naxa yalan.

15

Ala xa seriye nun adama xa naamunyi

(Maraki 7:1-23)

¹ Fariseni nun seriye karamõõõ ndee naxa fa Isa yire kelife Darisalamu. E naxa a maxõrin, ² «Munfe ra i fõxirabirẽe luma forie xa naamunyie matandi ra? E mu e belexe raxama beenun e xa e dege alo forie xa naamunyie a masenxi ki naxe.» ³ Isa naxa e yaabi, «Munfe ra wo tan Ala xa seriye matandima wo xa naamunyie xa fe ra? ⁴ Ala bara a masen, «Wo xa wo baba nun wo nga binya.» A man bara a masen, «Mixi yo naxan na a baba nun a nga konbi, a lan ne na kanyi xa faxa.» ⁵ Kõõõ wo tan naxe, xa mixi nde a fala a baba xa na mu a nga be, «I nu lanma i xa naxan sõto n na i malise ra, n bara a fi Ala ma,» ⁶ hali na kanyi mu fefe raba a baba be. Na kui, wo Ala xa seriye matandima wo xa naamunyi saabui ra. ⁷ Wo tan filankafuie! Annabi Esayi nõndi yati nan masen wo xa fe ra, ⁸ «Yi pama n binyama e de ne, kõõõ e bõje makuya n na pon! ⁹ E xa sali fufafu nan a ra, barima e mixi xaranma adamadie xa maõõõxunyie nan na alo na maõõõxunyie findixi n tan ma seriye nan na.»»

¹⁰ Isa naxa pama xili, a a masen e be, «Wo wo tuli mati, wo xa fahaamui sõto. ¹¹ Se naxan soma mixi de kui, na xa mu a findima mixi seniyyentare ra. Naxan minima a de kui, na nan a findima mixi seniyyentare ra.»

¹² Na temui Isa fõxirabirẽe naxa e maso a ra, e a fala a be, «I mu a

kolon i xa masenyi bara Farisenie raxoŋo?» ¹³ Isa naxa e yaabi, «N Baba naxan na ariyanna, a sansi birin talama ne a tan mu naxan sixi. ¹⁴ Wo e lu na. Dɔnxui nan na e ra naxee dɔnxuie rapereɗema. Xa dɔnxui dɔnxui rapere, e firin birin birama ne yili kui.»

¹⁵ Piyeri naxa a fala a be, «Yi taali tagi raba muxu be.» ¹⁶ Isa naxa a yaabi, «Han ya wo fan mu fahaamui soto?» ¹⁷ Wo mu a kolon a se naxan birin soma mixi de kui, a goroma furi nan kui, a fa mini fate i? ¹⁸ Koŋo masenyi naxan minima mixi de kui, a kelima a boɗe nan ma. Na nan noɗa a findide mixi seniyentare ra. ¹⁹ Barima maroɗun kobie, faxe tife, yene, langoɗa, muɗe, toɗɗeɗe, mixi xili kanafe, nee birin fatanma mixi boɗe nan na. ²⁰ Nee nan mixi findima mixi seniyentare ra, koŋo mixi a degefe a belexe raxatare ra, na xa mu a findima mixi seniyentare ra.»

Kanaan giɗe xa danxaniya
(Maraki 7:24-30)

²¹ Isa naxa keli menni, a siga Tire nun Sidon boɗi ma. ²² Kanaan giɗe nde naxan kelixi na longori, a naxa fa Isa yire a a xui ite, «Marigi, Dawuda xa Di, kinikini n ma. Ninne bara n ma di giɗe naxankata feo!» ²³ Koŋo Isa mu sese fala a be. A foxirabiree naxa e maso Isa ra, e a fala a be, «Yi giɗe keri, a na gbelegbelefe won foxo ra.» ²⁴ Isa naxa a masen, «N xeeɗi Isirayila boɗsoɗe gbansan nan ma, naxee luxi alo yexee loxie.» ²⁵ Koŋo giɗe naxa fa a suyidi a be, a a fala, «Marigi, i xa n mali!» ²⁶ Isa naxa a yaabi, «A mu lan taami xa ba dimedie yi ra, a sa baree bun ma.» ²⁷ Giɗe naxa a fala, «Marigi, i nɔndi, koŋo hali baree, e donse xuntunyi nde sotoɗa naxan birama e kanyi xa teebili ra.» ²⁸ Na kui, Isa naxa a masen a be, «Giɗe, i xa danxaniya

gbo! I waxoŋfe bara raba i be.» A xa di giɗe naxa yalan keren na.

Isa neme fife xeme mixi wulu naani ma
(Maraki 8:1-10)

²⁹ Isa to keli menni, a naxa jere Galile baa de ra han a naxa geya li. A naxa te geya fari, a doxo. ³⁰ Nama gbeɗe naxa fa a yire naa, e fa namatee ra, a nun dɔnxuie, mabenye, boboe, nun furema gbeteɗe gbeɗe ra. E naxa furemae sa Isa bun ma, a fan naxa e rayalan. ³¹ Nama to a to boboe woɗenma, mabenye yalanma, namatee jereɗema, dɔnxuie se toma, e naxa kaaba. E naxa Isirayila Marigi Ala matoxo.

³² Isa naxa a foxirabiree xili, a a masen e be, «N bara kinikini yi jama ma, barima xi saxon nan yi ki, e na n yire be, koŋo donse mu na e naxan donma. N mu wama e xa gbilen e xonyi kaame ra e ma, xa na mu a ra e toɗoɗa ne kira xon ma.» ³³ A foxirabiree naxa a maxarin, «Won donse sotoɗa yi jama gbeɗe be minden? Won na wula ne yi ki.» ³⁴ Isa naxa e yaabi, «Taami gundi yeri na wo yi?» E naxa a fala, «Solofere, a nun yexe xunxuri ndee.»

³⁵ Isa naxa a fala jama be e xa doxo boɗi. ³⁶ A naxa na taami gundi solofere nun na yexee tongo, a Ala nuwali sa. A to e igira, a naxa e so a foxirabiree yi ra, e xa e itaxun jama ma. ³⁷ Nama birin naxa e dege han e wasa. Donse dɔnxoɗe fan naxa matongo han debe solofere naxa rafe. ³⁸ Xeme mixi wulu naani nan e dege, bafe giɗe nun dimeɗe ra.

³⁹ Isa to ge jama ragbilende, a naxa baki kunkui kui, a siga Magadan boɗi ma.

16

Farisenie nun Sadusenie xa danxaniyatareɗa
(Maraki 8:11-21)

1 Farisenie nun seriye karamoxoe naxa fa Isa yire. E to nu wama gantanyi safe a be, e naxa a maxorin a xa tonxuma makaabaxi nde masen e be kelife koore ma. 2 Isa naxa e yaabi, «Nunmare na a li wo naxe, <Kuye fanma tina, barima koore igbeelixi.> 3 Kuye ne iba wo naxe, <Tune nun foye minima ne to, barima koore igbeelixi, nuxuie ifooro.> Wo fata koore jingi tagi rabade, konoo wo mu fata yi waxati fee tan tagi rabade. 4 To mixie kobi, e bara gbilen Ala foxo ra. E wama tonxuma makaabaxi tofe, konoo tonxuma yo mu fima e ma bafe Annabi Yunusa xa tonxuma ra.»

Na xanbi Isa naxa keli e xun ma, a siga.

5 Isa foxirabiree naxa giri naakiri ma, e neemmu taami ma. 6 Isa naxa a masen e be, «Wo wo yete ratanga Farisenie nun Sadusenie xa lebini ma.» 7 Isa foxirabiree naxa na fe mato, e fa a fala e bore be, «A na falaxi ne barima won mu faxi taami ra.» 8 Isa to nu e xa maroxunyi kolon, a naxa a masen e be, «Wo taami fe falama wo bore be munfe ra? Wo xa danxaniya xurun. 9 Han ya wo mu xaxili soto? Ka wo neemuxi ne taami gundi suuli to xeme wulu suuli wasa? Wo to na taami donxoe matongo, wo debee yeri rafe? 10 Ka wo man neemuxi ne taami gundi solofere to xeme wulu naani wasa? Wo to na fan donxoe matongo, wo debee yeri rafe? 11 Munse a toxi wo mu a kolon a n mu taami fe xa falafe wo be? Wo xa wo yete ratanga Farisenie nun Sadusenie xa lebini ma.» 12 Na kui, e naxa a fahaamu a Isa mu a falaxi xe e be a e xa e yete ratanga taami lebini daaxi ma. A nu a falafe ne e xa e yete ratanga Farisenie nun Sadusenie xa xaranyi ma.

Isa findixi nde ra?

(Maraki 8:27-30, Luki 9:18-21)

13 Isa to Sesareya Filipi boxi li, a naxa a foxirabiree maxorin, «Mixie munse falama Adama xa Di xa fe ra? Nde lanxi a ma?» 14 E naxa a yaabi, «Ndee a falama Annabi Yaya Xunxa. Ndee a falama Annabi Eliya. Ndee a falama Annabi Yereimi, xa na mu a ra namijonme gbete.» 15 Isa naxa e maxorin, «Kono wo tan naxe a di? Nde n na?» 16 Simon Piyeri naxa a yaabi, «Ala xa Mixi Sugandixi nan na i ra, Abadan Ala xa Di.» 17 Isa naxa a fala a be, «Seewe na i be, i tan Yunusa xa di Simon, barima ibunadama xa mu na masenxi i be. N Baba naxan na ariyanna, na nan a masenxi i be. 18 N xa a fala i be, i findixi Piyeri nan na, naxan falaxi <geme.> N nan n ma danxaniyatoe jama tima na geme nan fari. Hali faxe, a mu noma n ma jama ra. 19 N Ala xa mangeya saabi soma ne i yi ra. I na tonyi doxo fe naxan ma dunja, Ala naxan na ariyanna, a fan tonyi doxoma ne na fe ra. I na tin fe naxan na dunja, Ala naxan na ariyanna, a fan tinma ne na fe ra.» 20 Na temui a naxa a matintin a foxirabiree ra, a e naxa a fala mixi yo be, a a tan nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra.

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe

(Maraki 8:31-33, Luki 9:22)

21 Keli na temui ma, Isa naxa a tagi raba folo a foxirabiree be, a fo a xa siga Darisalamu, a xa tooxe ghegbe soto Yuwifile xa forie, serexedube kuntigie, nun seriye karamoxoe ra, e a faxa, konoo a man xa keli faxe ma a xi saxan nde ma. 22 Piyeri to a bendun, e sa ti e xati ma, a naxa so woyenfe Isa ra, a a fala a be, «Ala xa i tanga na ma, n Marigi! Na fe mooli mu i soto ma feo!» 23 Isa naxa a ya rafindi Piyeri ma, a a fala, «Keli n ya i, i tan Sentane! I katafe ne i xa n natantan, barima i xaxili mu

tixi Ala fee xa ra, a tixi adama fee nan na.»

Birafe Isa fɔxɔ ra

(*Maraki 8:34-9:1, Luki 9:23-27*)

²⁴ Na temui Isa naxa a masen a fɔxirabiree be, «Xa mixi wa birafe n fɔxɔ ra, a xa a yete waxɔnfe gere, a xa tondi a yete ma, a tin tɔɔre nun faxe ra, a bira n fɔxɔ ra. ²⁵ Mixi naxan wama a yete rakisife, na kanyi lɔema ne. Naxan a yete ralɔema n tan ma fe ra, na kanyi kisima ne. ²⁶ Dunija birin sɔtɔe munse fanma mixi ma, xa a sigama yahannama? Fe mundun na, mixi nɔma a xa ariyanna masarade naxan na? ²⁷ Adama xa Di fama fade a Baba xa nɔre kui, e nun a xa malekee. Na temui a mixi birin sare fima ne, kankan nun a kewali. ²⁸ N xa nɔndi fala wo be, mixi ndee tixi wo ya ma be, naxee mu faxama fo e Adama xa Di to fa ra a xa mangeya kui.»

17

Isa nɔɔfe

(*Maraki 9:1-13, Luki 9:28-36*)

¹ Xi senni dangi xanbi, Isa naxa Piyeri, Yaki, nun Yaki xunya Yaya xanin e doro ma geya itexi nde fari. ² Menni Isa naxa masara, a nɔɔ e ya xɔri. A yatagi naxa yanba alo soqe, a xa sosee naxa fiixe alo naiyalanyi. ³ Na temui, Annabi Eliya nun Annabi Munsa naxa mini fɔxirabiree ya xɔri, e naxa e to e nun Isa wɔyenfe.

⁴ Piyeri naxa a fala Isa be, «Marigi, fe fanyi nan a ra muxu to na be yi ki. Xa i wa, n lingira saxan yailanma be, keren i gbe, keren Annabi Munsa gbe, keren Annabi Eliya gbe.» ⁵ A nu wɔyenfe temui naxe, nuxui yanbaxi naxa goro e xun na, xui nde fan naxa mini nuxui kui, a a masen, «N ma Di maxanuxi nan yi ki naxan n kenenxi ki fanyi ra. Wo wo tuli maɗi a ra.» ⁶ Fɔxirabiree to na xui me, e naxa gaaxu ki fanyi, e

e yatagi rafelen bɔxi ma. ⁷ Kɔnɔ Isa naxa a maso e ra, a a beɛxe sa e ma, a a fala, «Wo keli. Wo naxa gaaxu.» ⁸ E to e ya rakeli, e mu mixi yo to fo Isa.

⁹ E to nu na gorofe geya fari, Isa naxa a matintin e ra, «Wo fe naxan toxi, wo naxa a fala mixi yo be, han beemanun Adama xa Di xa keli faxe ma.» ¹⁰ Isa fɔxirabiree naxa a maxɔrin, «Munfe ra seriye karamɔxɔe a falama a fo Annabi Eliya nan singe xa fa?» ¹¹ A naxa e yaabi, «Nɔndi nan a ra. Annabi Eliya nan singe fama yati, a fe birin yailan. ¹² Kɔnɔ n xa a fala wo be, Annabi Eliya jan bara fa, kɔnɔ e mu a kolonxi, e bara e waxɔnfe birin niya a ra. E man fafe Adama xa Di tɔɔɔde na ki ne.» ¹³ Na kui, Isa fɔxirabiree naxa a kolon a a nu na Yaya Xunxa nan ma fe falafe e be.

Ninne kerife naxan nu dimedi fɔxɔ ra

(*Maraki 9:14-32, Luki 9:37-45*)

¹⁴ E to jama yire li, xeme nde naxa fa Isa xɔn, a a xinbi sin a bun ma, ¹⁵ a a fala, «Marigi, kinikini n ma di ma, xaxili fure a jaxankataxi ki fanyi. A luma bira ra te xɔɔra, a nun ye xɔɔra. A na rabama han. ¹⁶ N bara fa a ra i fɔxirabiree xɔn, kɔnɔ e mu nɔxi a rayalande.» ¹⁷ Isa naxa e yaabi, «Wo tan bɔnsɔe danxaniyatare, wo kobi! N xa lu wo seeti ma han mun temui? N xa ti wo bun ma han mun lɔxɔe? Wo fa na di ra n xɔn.» ¹⁸ Isa naxa jinne yamari, jinne naxa gbilen dimedi fɔxɔ ra, dimedi naxa yalan keren na.

¹⁹ Isa fɔxirabiree naxa e maso Isa ra, e a maxɔrin e doro ma, «Munfe ra muxu tan mu nɔ na jinne keride?» ²⁰ Isa naxa e yaabi, «Wo xa danxaniya nan xurun. N xa nɔndi fala wo be, xa danxaniya na wo be, hali a xurun alo konde xɔri, wo na a fala yi geya be, «Keli be, i i masiga menni,» a masigama ne. Fefe mu na wo mu

noma naxan nabade. ²¹ Kɔnɔ yi pinne mɔoli tan mu kerima fo Ala maxandi nun sunyi saabui ra.»

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe sanmaya firin nde

(Maraki 9:30-32, Luki 9:43-46)

²² Isa fɔxirabirɛɛ to malan Galile, Isa naxa a fala e bɛ, «Adama xa Di sama nɛ mixie belexɛ, ²³ e a faxes. A xa faxe xi saxan nde ma, a man kelima nɛ faxe ma.» A xa wɔyenyi naxa a fɔxirabirɛɛ nimisa ki fanyi.

Isa nun Piyeri hɔrɔmɔbanxi duuti fife

²⁴ Isa nun a fɔxirabirɛɛ to so Kaperɛnamu, hɔrɔmɔbanxi duuti maxilie naxa Piyeri maxorin, «Pɛ, i karamɔɔ mu hɔrɔmɔbanxi duuti fima?» ²⁵ Piyeri naxa e yaabi, «Iyo, a a fima.» Piyeri to so banxi, Isa nan singe wɔyɛn a bɛ, «Piyeri, i a toxi di? Dunija mangɛɛ duuti maxilima nde ma, e xa die ka mixi gbɛtɛɛ?» ²⁶ Piyeri naxa a yaabi, «Mixi gbɛtɛɛ.» Isa fan naxa a masen, «Na kui, mange xa die tan mu duuti fima. ²⁷ Kɔnɔ alako won naxa yi mixie raxɔnɔ, i xa siga baa dɛ ra, i kɔnyi woli. I na yɛɛ naxan singe suxu, a rate, i a dɛ rabi. I kɔbiri kole toma nɛ a dɛ kui. I xa na so duuti maxilie yi ra, a xa findi won firin ma duuti ra.»

18

Mixi naxan tide gbo

(Maraki 9:33-37, Luki 9:46-48)

¹ Na tɛmɛi Isa fɔxirabirɛɛ naxa e maso Isa ra, e a maxorin, «Nde binyaxi dangi birin na Ala xa mangɛya niini bun ma?» ² Isa naxa dimɛdi nde xili, a a ti e tagi, ³ a a masen e bɛ, «N xa nɔndi fala wo bɛ, xa wo mu wo yete magoro, wo lu alɔ dimɛdie, wo mu soma Ala xa mangɛya niini bun ma. ⁴ Na kui, mixi yo naxan a yete magoroma alɔ dimɛdi, na nan findixi mixi xungbe ra dangi

birin na Ala xa mangɛya niini bun ma. ⁵ Mixi yo naxan yi dimɛdi mɔoli rasenema n xili ra, na kanyi bara n tan yete yati rasenɛ.»

Mixi ratantan saabui

(Maraki 9:42-48, Luki 17:1-2)

⁶ «Mixi yo yi mixi xuri keren natantan, naxan danxaniyaxi n ma, a fisa na kanyi bɛ gɛmɛ binye xa xiri a kɔn ma, a rasin baa ma. ⁷ Gbaloe na dunija mixie bɛ e xa maratantanyi xa fe ra. A fɛrɛ mu na tan, fo maratantanyi xa mini, kɔnɔ gbaloe na mixi bɛ naxan findima na saabui ra. ⁸ Xa i belexɛ, xa na mu i sanyi findi i ratantanse ra, a bolon, i a wɔlɛ. I sofe ariyanna i belexɛ, xa na mu i sanyi bolonxi, na fisa i bɛ dine i belexɛ firin nun i sanyi firin luxi na, kɔnɔ i woli yahannama, tɛ mu xubenma dennaxɛ. ⁹ Xa i ya findi i ratantanse ra, a ba na, i a wɔlɛ. I sofe ariyanna i ya keren kanaxi, na fisa i bɛ dine i ya firin lu na, kɔnɔ i woli yahannama.»

Yɛɛɛ lɔxi xa taali

(Luki 15:3-7)

¹⁰⁻¹¹ «Wo naxa yo yi mixi xuri sese ma, barima n xa a fala wo bɛ, e xa malekɛɛ n Baba yatagi toma tɛmɛi birin, naxan na ariyanna.»

¹² «Wo a toxi di? Xa yɛɛɛ kɛmɛ na mixi nde yi ra, keren fa lɔɛ e ya ma, a mu na yɛɛɛ tongo solomanaani nun solomanaani luma xɛ geya fari, a siga na kerenyi fende? ¹³ N xa nɔndi fala wo bɛ, xa a sa a to, a jɛlexinma nɛ na yɛɛɛ kerenyi xa fe ra, dangife yɛɛɛ tongo solomanaani nun solomanaani boore ra, naxɛ mu lɔɛ. ¹⁴ A na na ki nɛ fan, wo Baba naxan na ariyanna, a mu tinma yi mixi xuri sese xa lɔɛ.»

Haake bafe

¹⁵ «Xa i ngaxakerenyi bara haake sɔto i ra, siga, wo firin xa sa lu yire keren, i xa a masen a bɛ a tantanxi ki naxɛ. Xa a sa i xui mɛ,

i ngaxakerenyi bara ragbilen i ma. ¹⁶ Kɔnɔ xa a tondi i xui mɛde, i xa mixi keren xa na mu mixi firin fen, wo birin xa siga a yire alako kiiti xa sa seede firin, xa na mu seede saxan xui ma. ¹⁷ Xa a tondi nee fan xui mɛde, na fe masen danxaniyatɔɛ pama bɛ. Xa a tondi danxaniyatɔɛ pama xui fan mɛde, a xa lu wo bɛ alo kaafiri, xa na mu a ra, duuti maxili. ¹⁸ N xa a fala wo bɛ a nɔndi ki ma, wo na naxan xiri dunija, a xirima nɛ koore fan ma. Wo na naxan fulun dunija, a fulunma nɛ koore fan ma. ¹⁹ N man xa a fala wo bɛ, xa mixi firin lan fefe ma wo ya ma yi dunija ma, e Ala maxandi, n Baba naxan na ariyanna, a na fe rabama nɛ e bɛ. ²⁰ Mixi firin, xa na mu a ra mixi saxan nu malan n xili ra dede, n na e ya ma.»

Dijɛfe ngaxakerenyi ma nun dijɛtareɲa xa taali

²¹ Na temui, Piyeri naxa a maso Isa ra, a a fala a bɛ, «N Marigi, n lanma n xa dijɛ n ngaxakerenyi xa haake ma sanmaya yeri? Han sanmaya solofere?» Isa naxa a yaabi, ²² «N xa a fala i bɛ, sanmaya solofere xa mu a ra de! I xa dijɛ a ma sanmaya solofere dɔxɔ tongo solofere.»

²³ «Ala xa mangeya maniyaxi mangɛ nde nan na, naxan nu wama a xa kɔbiri fe ya ibafe a tan nun a xa walikɛɛ tagi. ²⁴ A to a folɔ, e naxa fa a xa walikɛ nde ra a xɔn, mangɛ xa doni nu naxan ma han gbeti kilo wulu kemɛ saxan, kilo wulu tongo naani. ²⁵ Konyi to mu nu nɔma a xa doni fide, a xa mangɛ naxa yaamari fi, a tan yo, a xa gine yo, a xa die yo, e nun a harige birin xa mati alako na doni xa fi. ²⁶ Na walikɛ naxa a igoro bɔxi, a suyidi mangɛ bɛ, a a maxandi, «Yandi, dijɛ n ma. N fama i xa doni birin fide.» ²⁷ Na kui, mangɛ naxa kinikini a xa walikɛ ma, a dijɛ na doni birin ma, a a xa walikɛ rabɛpin.»

²⁸ «Kɔnɔ a tan walikɛ to mini, a naxa a boore walikɛ nde to a xa gbeti kilo tagi doni nu na naxan ma. A naxa bagan a ma, a a konyi dekun, a sɔnxɔ a ra, «N ma doni fi!» ²⁹ A boore naxa suyidi a bɛ, a a maxandi, «Yandi, dijɛ n ma. N i xa doni fima.» ³⁰ Kɔnɔ a naxa tondi. A naxa a raso geeli kui, a xa lu menni han a xa gɛ doni fide.»

³¹ «A boore walikɛɛ to na to, e naxa kinikini. E naxa na birin dentɛgɛ sa mangɛ bɛ naxan nu e birin xun ma. ³² Na kui, mangɛ naxa na walikɛ singe xili, a a fala a bɛ, «I tan walikɛ kobi! I to n mayandi, n tan dijɛ nɛ i xa doni birin ma. ³³ A di, a mu lanma xɛ nu i fan xa kinikini i boore ma, alo n kinikinixi i tan ma ki naxɛ?» ³⁴ A xa mangɛ to xɔnɔ a ma, a naxa a so kɔsibilie yi, e xa a sa geeli, e xa a paxankata han a xa gɛ doni birin fide.»

³⁵ «N Baba naxan na ariyanna, a na nan niyama wo fan na, xa wo mu dijɛ wo ngaxakerenyi ma wo bɔɲɛ birin na.»

19

*Futi nun fatanyi
(Maraki 10:1-12)*

¹ Isa to gɛ yi fe birin masende, a naxa keli Galile bɔxi ma, a siga Yudaya bɔxi nde ma naxan nu na Yuruden naakiri ma. ² Nama gbege naxa bira a fɔxɔ ra naa, a fan naxa furemae rayalan.

³ Farisenie naxa fa a yire alako e xa gantanyi te a bɛ. E naxa a maxɔrin, «A daxa xɛmɛ xa mɛɛ a xa gine ra fe birin ma?» ⁴ Isa naxa e yaabi, «Kitaabui naxan masenxi wo mu nu a xaran? Fe folɔ folɛ ra, Daali Mangɛ naxa xɛmɛ nun gine daa, ⁵ a fa a masen, «Na kui, xɛmɛ kelima a baba nun a nga xun ma, a a xa gine xa futi xiri, e firin findi keren na.» ⁶ Na nan a toxi, mixi firin xa mu e ra sɔnɔn, e firin bara findi keren na. Ala bara naxee

xiri e boore ra, adama naxa nee rafatan.»

⁷ E man naxa Isa maxorin, «Munfe ra fa Annabi Munsa a yamarixi, xeme naxan wama meefe a xa gine ra, a lan a xa fatan keedi so a yi ra, a mee a ra?» ⁸ Isa naxa e yaabi, «Wo boone nan xoroxo, na nan a niyaxi Annabi Munsa naxa feere fi wo ma, wo xa no meede wo xa ginee ra, konɔ a mu nu na na ki xe a fole ra. ⁹ N xa a fala wo be, naxan yo mee a xa gine ra, xa a xa gine mu yene xa rabaxi, a fa gine gbete doxo, na xeme bara yene raba.»

¹⁰ Isa foxirabiree naxa a fala a be, «Xa a na na ki ne xeme be a xa gine mabiri ra, hali a mu gine doxo.» ¹¹ Isa naxa a masen e be, «Birin xa mu noma yi masenyi suxude, fo Ala a feere fi naxan ma. ¹² Wo a kolon, xeme ndee bari ki nan a niyaxi e mu noma gine doxode. Ndee na na e e banaxi ne. Ndee fan na, e nate nan tongoxi e naxa gine doxo Ala xa wali xa fe ra. Mixi naxan noma yi masenyi suxude, a xa a suxu.»

Isa nun dimedi xunxurie
(Maraki 10:13-16, Luki 18:15-17)

¹³ Na temui mixie naxa fa dimedie ra Isa xon, alako a xa a belexe sa e ma, a duba e be. Konɔ a foxirabiree naxa woyen na mixie ma. ¹⁴ Na kui, Isa naxa a masen, «Wo a lu dimedie xa fa n yire. Wo naxa tonyi doxo e ma, barima naxee maniyaxi e ra, nee nan na Ala xa mangeya niini bun ma.» ¹⁵ A naxa a belexe sa e ma, a duba e be. Na xanbi, a naxa siga.

Segetala bannaxi
(Maraki 10:17-31, Luki 18:18-30)

¹⁶ Segetala nde naxa fa Isa xon, a a maxorin, «Karamoxo, a lan n xa fe fanyi mundun naba alako n xa abadan kisi soto?» ¹⁷ Isa fan naxa a maxorin, «I n maxorinma fe fanyi ma munfe ra? Ala keren

peti nan fan. Xa i wama i xa kisi, Ala xa seriye nan nabatu.» Xeme naxa a maxorin, «Ala xa seriye mundue?» ¹⁸ Isa naxa a yaabi, «I naxa faxe ti. I naxa yene raba. I naxa muje ti. I naxa mixi toonege. ¹⁹ I baba nun i nga binya. I xa i ngaxakerenyi xanu alo i yete yati.»

²⁰ Segetala naxa Isa yaabi, «N bara na birin nabatu. Munse fa luxi?» ²¹ Isa naxa a masen a be, «Xa i wama i xa ge kamalide i xa kewalie kui, siga, sa i sotose birin mati, i a kobiri fi setaree ma. Na kui, i fama bannaya sotoode ariyanna. I na na raba, fa, i bira n foxo ra.» ²² Segetala to na me, a naxa siga sunnunyi kui, barima harige gbegbe nu na a yi ra.

²³ Isa naxa a masen a foxirabiree be, «N xa nondi fala wo be, naafuli kanyi sofe Ala xa mangeya niini bun ma a xoroxo. ²⁴ N man xa a fala wo be, joxome so joxun senbe yale ra, dine bannamixi sofe Ala xa mangeya niini bun ma.» ²⁵ E to na me, Isa foxirabiree de naxa ixara ki fanyi ra, e maxorinyi ti, «Nde, fa noma kiside?» ²⁶ Isa naxa e mato, a fa a masen, «Adama mu noma a yete rakiside, konɔ Ala tan noma fe birin na.»

²⁷ Na kui, Piyeri naxa a fala a be, «A mato, muxu bara keli se birin xun ma, muxu bira i foxo ra. Munse fa luma muxu be?» ²⁸ Isa naxa e yaabi, «N xa nondi fala wo be, duniya fe birin na masara a neene ra, Adama xa Di naxa magoro a xa nore kibanyi kui, wo tan n foxirabiree fan magoroma ne kibanyi fu nun firin kui, wo fa Isirayila bonsoe fu nun firin makiiti. ²⁹ Mixi yo naxan na sa keli a xa se nde xun ma n tan ma fe ra, a findi banxie ra ba, xunyae ba, taarae ba, baba ba, nga ba, boxie ba, na kanyi nee joxo keme keme nan sotoma, a man abadan kisi soto ke ra. ³⁰ Yarerati wuyaxi

fama findide xanbiratie ra, xanbirati fan findi yareratie ra.»

20

Wali sare xa taali

¹ «Ala xa mangeya misaalixi xe kanyi nan na, naxan mini subaxe ma alako a xa walikée tongo a xa xe walife ra. ² E to lan a ma feɛɛɛn keren xa wali sare xa findi gbeti kɔbiri kole keren na, xe kanyi naxa walikée xee a xa xe yire. ³ A man to mini geesege, soge to nu bara mate, a naxa walikée gbete li, e tixi taa kui, wali yo mu e yi. ⁴ A naxa a fala e be, <Wo fan xa siga walide n ma xe ma. N wali sare tinxinxi fima ne wo ma.> ⁵ E fan naxa siga. Xe kanyi man naxa mini yanyi tagi, a walikée gbete man tongo. Nunmare, a man naxa mixi gbete soto. ⁶ A donxoe ra, leeri ndee beenu koe xa so, a naxa mini, a walikée gbete li, e tixi. A naxa e maxorin, <Feɛɛɛn, wo tixi be, wo mu walife. Munfe ra?> ⁷ E naxa a yaabi, <Mixi yo nan mu muxu tongoxi walide.> Xe kanyi naxa a fala e be, <Wo fan xa siga walide n ma xe yire.>»

⁸ «Nunmare to so, xe kanyi naxa a fala a xa walikée xunyi be, <Walikée xili, i xa e sare fi. A folo donxoe rasoe ma, a rajon a singe ma.> ⁹ Naxee wali foloxi leeri ndee beenu koe xa so, kankan naxa gbeti kɔbiri kole keren soto. ¹⁰ Na kui, walikée naxee singe tongo, nee to fa e joxo a ma a e kɔbiri sotoma dangi booree ra, kono e fan naxa gbeti kɔbiri kole keren soto. ¹¹ E to a rasuxu, e naxa woyen xe kanyi ma, ¹² e a fala, <Yi walikée donxoe, e waxati keren gbansan nan walixi, kono i bara wali sare fi e ma naxan nun muxu gbe lan. Anun, muxu tan nan feɛɛɛnxi wali ra soge xone bun!> ¹³ A naxa mixi keren yaabi e ya ma, <N boore, n mu fefe kobi niyaxi i ra. Won mu lan gbeti

kɔbiri kole keren xa ma? ¹⁴ I gbe tongo, i siga. N tan nan waxi a xon yi walikée donxoe xa wali sare xa lan i gbe ma. ¹⁵ N mu noma n waxonfe rabade n ma kɔbiri ra? Ka i toonexi ne n to fe fanyi rabaxi mixi gbete nde be?> ¹⁶ Na kui, xanbiratie fama findide yareratie ra, yareratie fan findi xanbiratie ra.»

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe sanmaya saxan nde

(Maraki 10:32-34, Luki 18:31-34)

¹⁷ Isa nun a xera fu nun firinyie to nu tefe Darisalamu, Isa naxa e xun lan, a fa a masen e doro be kira xon ma, ¹⁸ «Wo a mato, won na tefe Darisalamu ne yi ki. Adama xa Di sama ne serexedube kuntigie nun seriye karamoxoe belexe, e a makiiti a xa faxa, ¹⁹ e a so kaafirie yi ra. E a mayelema ne, e a bonbo sebere ra, e fa a mabanban wuri magalanbuxi ma, kono a xa faxe xi saxan nde ma, a man kelima ne faxe ma.»

Yaki nun Yaya nga xa maxandi
(Maraki 10:35-45, Luki 22:25-27)

²⁰ Na temui Sebede xa die nga naxa fa Isa yire, a nun a xa die. A naxa suyidi a be, a xa a maxandi fe nde ma. ²¹ Isa naxa gine maxorin, «I wama munse xon?» A naxa a fala Isa be, «I xa tin, i na i xa mangeya soto, n ma yi di firinyie xa doko i seeti ma, keren i yirefanyi ma, boore i koola ma.» ²² Isa naxa a masen di firinyie be, «Wo mu a kolon wo fe naxan maxorinfe. N fafe toore naxan tode, wo tinma na ra?» E naxa a yaabi, «Iyo, muxu tinma a ra.» ²³ Isa naxa a masen e be, «Wo fan yati fama jaxankate sotode alo n tan, kono doko fe n yirefanyi nun n koola ma, na mu fatanma n tan xa ra. Na na mixie nan be, n Baba naxee sugandixi.»

²⁴ Isa ƒoxirabire fu dɔnxɔɛ to na fe mɛ, e naxa xɔnɔ na ngaxakere nyi firin ma. ²⁵ Kɔnɔ Isa naxa e xili a yire, a a masen e bɛ, «Namanɛ mangɛɛ mixie yamarima a xɔrɔxɔɛ ra, e e senbɛ raminima mixie ma alako e xa mangɛya xa kolon. ²⁶ Kɔnɔ a naxa lu na ki wo tan tagi. Mixi naxan wama a tide xa gbo wo ya ma, a xa findi wo xa konyi nan na. ²⁷ Mixi naxan wama findife wo xa yarerati ra, a xa findi wo xa konyi nan na. ²⁸ Wo xa lu nɛ alɔ Adama xa Di. A tan mu faxi xɛ mixie xa wali a tan bɛ. A faxi nɛ alako a tan nan xa wali mixie bɛ, a xa mixi gbegebe xunsara a xa faxɛ saabui ra.»

Dɔnxui firin nayalanfe Yeriko
(Maraki 10:46-52, Luki 18:35-43)

²⁹ Isa nun a ƒoxirabireɛ to mini Yeriko, nama gbegebe naxa bira a ƒoxɔ ra. ³⁰ Dɔnxui firin nu dɔxɔxi kira dɛ ra. E to a mɛ a Isa na dangife, e naxa e xui ramini, «Marigi, Dawuda xa Di, kinikini muxu ma!» ³¹ Nama naxa wɔyɛn e ma, e xa e sabari, kɔnɔ e jan naxa e xui ite dangi a singe ra, «Marigi, Dawuda xa Di, kinikini muxu ma!» ³² Isa naxa ti, a e xili, a e maxɔrin, «Wo wama n xa munse raba wo bɛ?» ³³ E naxa a yaabi, «Marigi, muxu wama muxu yae xa se to.» ³⁴ Isa naxa kinikini e ma, a a bɛlɛxɛ sa e yae ma. Keren na, e yae naxa se to, e naxa bira Isa ƒoxɔ ra.

21

Isa sofe Darisalamu
(Maraki 11:1-11, Luki 19:28-40, Yaya 12:12-16)

¹ Isa nun a ƒoxirabireɛ to makɔrɛ Darisalamu ra, e naxa Betifage li, Oliwi geya mabiri. Isa naxa a ƒoxirabire firin xɛɛ, ² a a fala e bɛ, «Wo xa so taa kui naxan na yare. Wo nɛfɛ so naa, wo sofale giɛ nde lima a xirixi naa, a xa di na a fɛ ma. Wo xa e fulun, wo fa e ra n xɔn ma. ³ Xa mixi nde fa

wo maxɔrin, wo xa a fala a bɛ, «Marigi nan hayi na e ma. A e ragbilenma ya.»

⁴ Na rabaxi nɛ, alako namijɔnɛ xa masenyi xa kamali, naxan a falama, ⁵ «Wo a fala Siyoni di giɛ bɛ, «A mato, i xa mangɛ na fafe i ma. A fama yɛtɛ magore kui, a dɔxɔxi sofale nun a yɔrɛ fari.»

⁶ Isa ƒoxirabireɛ naxa siga, e sa Isa xa xɛɛraya raba. ⁷ E to fa sofale nun sofale xa di ra, e naxa e xa donmae sa e fari, Isa fa a magoro sofale fari. ⁸ Nama gbegebe naxan nu na, e fan naxa e xa donmae itala kira xɔn ma, ndee fan naxa fɛnsɛ sege, e nee fan sa kira xɔn ma Isa binyafe ra. ⁹ Nama naxee nu jɛrɛfɛ Isa ya ra, a nun naxee nu jɛrɛfɛ a xanbi ra, e birin nu e xui itefe, e a fala,

«Tantui na won Nakisima bɛ, Dawuda xa Di!
Baraka na a bɛ naxan fafe Marigi xili ra!
Tantui na won Nakisima bɛ naxan na koore ma!»

¹⁰ Isa to so Darisalamu, taakae birin naxa kaaba, e nu maxɔrinyi ti, «Nde yi ki?» ¹¹ Nama naxa e yaabi, «Annabi Isa nan yi ki, naxan kelixi Nasarɛti, Galile bɔxi ma.»

Isa sigafe hɔrɔmɔbanxi kui
(Maraki 11:15-19, Luki 19:45-48, Yaya 2:13-22)

¹² Isa naxa so hɔrɔmɔbanxi kui, a sarematie nun saresoe birin kerɛ naxee nu na na. A naxa kɔbiri masarɛɛ xa teebilie a nun ganbɛ matie xa dɔxɔsee rabira, ¹³ a a masen e bɛ, «A sebɛxi, «N ma banxi xili falama nɛ, salide banxi,» kɔnɔ wo tan bara a findi mujɛtie dɔxɔde ra.»

¹⁴ Dɔnxuie nun namatɛɛ naxa fa Isa xɔn hɔrɔmɔbanxi kui, a naxa nee rayalan. ¹⁵ Kɔnɔ sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun seriye karamɔxɔɛ tan naxa xɔnɔ ki fanyi e to Isa xa kaabanakoe to, e man to dimɛɛ to e xui itema hɔrɔmɔbanxi kui,

«Tantui na won Nakisima be, Dawuda xa Di!»¹⁶ E naxa a fala Isa be, «I mu e xui mexi?» Isa naxa e yaabi, «Iyo. Wo fan mu nu a xaran Kitaabui kui a to sebexi, <I bara a niya dimedie nun diyoree xa i matoxo?»¹⁷ Na temui, Isa naxa keli e xun taa kui, a siga Betani, a koe radangi naa.

Isa xore bili dankafe

(Maraki 11:12-14,20-25)

¹⁸ Na kuye iba, Isa to nu gbilenge taa kui, kaame naxa a suxu. ¹⁹ A to xore bili nde to kira ra, a naxa a maso a ra kono a mu bogi yo to a kon na, fo a burexee. Isa naxa a fala xore bili be, «I tan mu bogima sonon!» Xore bili naxa xara keren na. ²⁰ Isa foxirabiree to na to, e naxa kaaba, e a maxorin, «Yi xore bili xaraxi a ikorexi ra di?» ²¹ Isa naxa e yaabi, «N xa nondi fala wo be, xa danxaniya na wo be, wo mu siike, wo noma ne yi fe mooli nabade n naxan nabaxi xore bili ra. Kono dangi na ra, xa wo a fala yi geya be, <Keli be, i sa sin baa ma,> a rabama ne. ²² Na nan a ra, xa danxaniya na wo be, wo fefe maxandi Ala ma, wo a sotoma ne.»

Isa walima nde xa yaamari ma?

(Maraki 11:27-33, Luki 20:1-8)

²³ Isa man naxa so hoxomabanxi kui. A to nu na mixie xaranfe, serexedube kuntigie, nun Yuwifie xa forie naxa fa a yire, e a maxorin, «I yi fee rabama nde xa yaamari ma? Nde yi senbe fixi i ma?» ²⁴ Isa naxa e yaabi, «N fan xa wo maxorin fe keren ma. Xa wo n yaabi, n a falama ne wo be n yi fee rabama naxan ma yaamari ma. ²⁵ Yaya nu mixie xunxama ye xora nde xa yaamari ma? Ala nan a xexi ba, ka adama?» Na kui, e naxa so woyenfe e bore tagi, «Xa won na a yaabi, won naxe, <Ala,> a a falama ne won be, <Munfe ra wo mu fa la a ra?»²⁶ Kono xa won na a yaabi, won naxe, <Adama,> won gaaxuma ne jama ya ra, barima birin Yaya

maxoxunxi namijonme nan na.»

²⁷ Na kui, e naxa Isa yaabi, «Muxu mu a kolon.» A fan naxa a masen e be, «N fan mu a falama wo be n yi fee rabama naxan ma yaamari ma.»

Di xeme firinyie xa taali

²⁸ «Wo yi taali toxi di? Di xeme firin nu na xeme nde yi. A naxa a fala di singe be, <N ma di, siga i sa wali xe ma to.> ²⁹ Di naxa a yaabi, <N tondi.> Kono na dangi xanbi, a xaxili naxa masara, a siga walide. ³⁰ Babe to na yaamari fi a xa di firin nde fan ma, a naxa a yaabi, <N Baba, awa, n sigafe.> Kono a mu siga. ³¹ Yi mixi firinyie ya ma, nde a baba sago rabaxi?» E naxa a yaabi, «Na di singe.» Isa man naxa a masen e be, «N xa nondi fala wo be, duuti maxilie nun langoe singe soma wo be Ala xa mangeya niini bun ma. ³² Annabi Yaya fa ne kira tinxixi masende wo be, wo mu fa la a ra. Kono duuti maxilie nun langoe tan la ne a ra. Hali wo to na to, wo mu tin nate masarade, wo xa la a ra.»

Boxi rawali kobie xa taali

(Maraki 12:1-12, Luki 20:9-19)

³³ «Wo wo tuli mati taali gbete fan na. Xe kanyi nde naxa weni bilie si. A naxa tete rabilin boxi ra, a baye ti, a yili ge weni bogi bunduma dennaxe. Na xanbi, a naxa na heri boxi rawalie ma, a fa biyaasi. ³⁴ Weni bogi ba temui to a li, boxi kanyi naxa konyi ndee xee boxi rawalie xon ma, e xa a gbe weni bogi so a yi ra. ³⁵ Kono boxi rawalie naxa na konyie suxu. E naxa keren bonbo, e boore faxes, e boore magono gemee ra. ³⁶ Boxi kanyi man naxa konyi gbete xee dangi a singe ra. Boxi rawalie naxan naba boore ra, e naxa na raba nee fan na. ³⁷ A donxoe ra, boxi kanyi naxa a maxoxun, a a fala, <E n ma di tan binyama ne.> Na kui, a naxa a xa di xee boxi rawalie xon ma. ³⁸ Kono e to boxi

kanyi xa di to, e naxa a fala e bore be, <Yi nan na ke tongoma ra. Wo fa, won xa a faxes alako a ke xa findi won gbe ra.> ³⁹ E to a suxu, e naxa sa a xanin tete xanbi ra, e a faxes.»

⁴⁰ «Na kui, boxi kanyi na siga e yire, a munse rabama na boxi rawalie ra?» ⁴¹ E naxa Isa yaabi, «A na boxi herie sontoma ne a paaxi ra, a a xa boxi so boxi heri gbete yi, naxee a mabiri soma a yi ra a waxati ma.»

⁴² Isa naxa e yaabi, «Wo mu nu yi masenyi xaran Kitaabui kui? <Banxitie mee geme naxan na, a bara findi tuxui geme hagige ra. Marigi foxi nan a ra. Fe makaabaxi nan ya won be.»»

⁴³ «Na nan a toxi, n xa a fala wo be, wo bama ne Ala xa mangeya niini bun ma, si gbete fa raso naa naxan birama Ala xa yaamarie foxo ra. ⁴⁴ Naxan na bira yi geme ma, a kanyi magirama ne gbesexu. Yi geme na bira naxan fan ma, a kanyi butuxunma ne.»

⁴⁵ Serexedube kuntigie nun Farisenie to a xa taalie me, e naxa a kolon a Isa nu na woyenfe e tan nan ma fe ra. ⁴⁶ E nu katafe e xa a suxu, konɔ e nu gaaxuxi jama ya ra, barima jama nu laxi a ra, a namijonme nan na Isa ra.

22

Futixiri xulunyi xa taali (Luki 14:15-24)

¹ Isa man naxa so woyenfe e be taalie ra. A naxa a masen, ² «Ala xa mangeya misaalixi mange nan na, naxan xulunyi ti a xa di xa futi xirife ma, donse fanyi gbege donma dennaxe. ³ A naxa a xa konyie xee e xa mixie xili, yi fe binye nu bara ragbilen naxee ma, konɔ na mixie mu tin fade. ⁴ Mange man naxa konyi gbete xee, e xa a fala na mixi maxilixie be, <Wo ya ti, donse bara ge rafalade, n bara n ma ninge

borogexie faxes, fe birin bara ge yailande. Wo fa n ma di xa futixiri xulunyi.> ⁵ Konɔ e mu xerae danxun. Ndee naxa siga e xa xe yire, ndee fan naxa siga e xa yuleya rabade. ⁶ Naxee lu, e naxa mange xa konyie suxu, e e jaxankata, e e faxes.»

⁷ «Mange naxa xonɔ, a a xa soorie xee, a e xa na faxatie birin faxes, e e xa taa gan. ⁸ Na dangi xanbi, a naxa a fala a xa konyie be, <N ma di xa futixiri xulunyi xa fe birin bara ge yailande. Donsee birin nafalaxi, konɔ mixi naxee nu maxilixi, a mu daxa e xa na binye soto. ⁹ Na kui, wo xa siga taa kui, wo sa mixie xili wo naxee yo toma naa, e xa fa n ma di xa futixiri xulunyi.> ¹⁰ Konyie naxa mini kirae ma, e naxa mixi birin xili e xa fa. Mixi fanyi yo, mixi kobi yo, e birin naxa fa futixiri xulunyi, mange xonyi naxa rafe jama ra.»

¹¹ «Mange to so na mixi maxilixie ya ma, a naxa xeme nde to xulunyi donma mu nu ragoroxi naxan ma. ¹² A naxa a fala a be, <N ma di, i soxi be di, i to mu maxirixi a xulunyi ki ma?> Konɔ xeme mu no yaabi yo fide. ¹³ Na kui, mange naxa a fala a xa walikee be, <Wo a sanyie nun a belexee xiri, wo a woli tande dimi kui, wa nun jin maxinyi na dennaxe.> ¹⁴ Mixi gbege maxilixi, konɔ naxee sugandixi, e xurun.»

Gantanyi tefe Isa be duuti xa fe ra
(Maraki 12:13-17, Luki 20:20-26)

¹⁵ Na temui, Farisenie naxa sa e malan, e nate tongo e gantanyi tema Isa be ki naxe, e xa a masoto woyenyi kui. ¹⁶ E naxa e foxirabiree nun Herode xa mixi ndee xee Isa xon. Nee naxa a fala Isa be, «Karamoxo, muxu a kolon nondi fale nan i ra. I mixie xaranma Ala xa kira ra a nondi ki ma. I mu gaaxuma mixi yo

xon, barima i mu mixi rafisama e booree be. ¹⁷ Na kui, a fala muxu be, i a toxi di? A lanma ka a mu lanma muxu xa duuti fi Roma mange ma?» ¹⁸ Isa to nu e xaxili kobi kolon, a naxa e yaabi, «Wo tan filankafuie, wo katafe n masotode munfe ra?» ¹⁹ Wo kobiri kole masen n be duuti fima naxan na.» E naxa gbeti kole ramini a be. ²⁰ Isa naxa e maxorin, «Nde xili nun nde misaali na yi kobiri kole ma yi ki?» ²¹ E naxa a yaabi, «Roma Mange.» A fan naxa a fala e be, «Wo mange gbe ragbilen mange ma, wo Ala fan gbe ragbilen Ala ma.» ²² E to a xa yaabi me, e naxa kaaba. E naxa keli a xun, e siga.

Sadusenie Isa maxorinfe faxamixie xa marakeli ma
(Maraki 12:18-27, Luki 20:27-40)

²³ Na loxoere kerenyi, Sadusenie naxa fa Isa xon. E tan nan a falama a faxamixie mu kelima faxe ma. E naxa Isa maxorin, ²⁴ «Karamoxo, Annabi Munsu a masen ne, «Xa xeme nde taara faxesa, a naxa a xa gine lu a mu di yo bari, a na xunya nan na gine doxoma, alako a xa bonsore fi a taara ma.» ²⁵ Na kui, xeme nde naxa di xeme solofere soto muxu ya ma be. A xa di singe naxa gine doxo, a faxesa, a mu bonsore yo lu. A xanbiratoe naxa a xa kaape gine tongo, ²⁶ konon na fan naxa faxesa, a mu bonsore yo lu. Na nan man naba na fan xanbiratoe ra, a nun na mixi naani doxoere birin. E birin naxa faxesa, e sese mu bonsore lu. ²⁷ A doxoere ra, gine fan naxa faxesa. ²⁸ Na kui, marakeli loxoere, na gine to doxoxi yi mixi solofere birin xon ma, a findima nde gbe ra?»

²⁹ Isa naxa e yaabi, «Wo na tantanyi kui, barima wo mu Kitaabui kolon, wo mu Ala senbe fan kolon. ³⁰ Mixie na keli faxesa ma marakeli loxoere, xeme mu gine doxoma, gine fan mu doxoma

xeme xon. E luma ne alo malekee na ariyanna ki naxe. ³¹ A falafe tan, a faxamixie mu kelima faxesa ma, Ala naxan masen wo be, wo mu nu a xaran? ³² A a masen ne, «N tan nan na Marigi Alatala ra, Iburahima, Isiyaga, nun Yaxuba naxan batuma.» Faxamixie xa mu Ala batuma, fo mixi jipe.» ³³ Nama to Isa xa yaabi me, e naxa kaaba a xa fasari ma.

Yaamari naxan tide gbo a birin be
(Maraki 12:28-34, Luki 10:25-37)

³⁴ Farisenie to a me a Isa nu bara Sadusenie de balan yaabi fanyi ra, e naxa e malan. ³⁵ Ala xa seriye lonnila nde nu na e ya ma. Na naxa kata Isa masotode maxorinyi ra, a naxe, ³⁶ «Karamoxo, yaamari mundun tide gbo a birin be Tawureta Munsu kui?» ³⁷ Isa naxa a yaabi, «I xa i Marigi Ala xanu i bope birin na, i nii birin na, a nun i xaxili birin na.» ³⁸ Na nan tide gbo, a findi yaamari singe nan na Ala xa seriye birin ya ma. ³⁹ A firin nde maniya na singe ra, «I xa i ngaxakerenyi xanu alo i i yete xanuxi ki naxe.» ⁴⁰ Tawureta Munsu nun namijonme xa seriye birin gbakuxi yi yaamari firin nan na.»

Dawuda nun Ala xa Mixi Sugandixi
(Maraki 12:35-37, Luki 20:41-44)

⁴¹ Farisenie to nu malanxi naa, Isa naxa e fan maxorin, ⁴² «Wo Ala xa Mixi Sugandixi xa fe toxi di? Nde xa di a ra?» E naxa a yaabi, «Dawuda nan xa di a ra.» ⁴³ Isa fa e maxorin, «Munfe ra fa, Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, Dawuda yete naxa Ala xa Mixi Sugandixi xili «N Marigi?» A tan Dawuda naxa a masen, ⁴⁴ «Marigi bara a masen n Marigi be,
«I magoro n yirefanyi ma,

han beemanun n xa i yaxuie ragoro i sanyi bun.”»

⁴⁵ «Xa Dawuda yete yati naxe a be «N Marigi», a tan Ala xa Mixi Sugandixi noma findide Dawuda xa di ra di?» ⁴⁶ Mixi yo mu no yaabi yo fide. Folo na loxo e ma, mixi yo mu suusa maxorinyi tide Isa ma sonon.

23

Diinela kobie

(Maraki 12:38-40, Luki 11:38-52, 20:45-47)

¹ Isa naxa a masen pama nun a foxirabiree be, ² «Sebelitie nun Farisenie mixie xaranma Annabi Munsa xa seriye nan na. ³ Na kui, wo xa nu e xui rabatu, wo pere a ma. Kono wo naxa e wali foxi tan naba de, barima e naxan falama, e mu na xa rabama. ⁴ E kote binyee raxirima, e e sa mixie fari, kono e tan mu tinma e malide hali e belxesole keren na. ⁵ E e xa kewalie birin nabama alako mixie xa e to. E e xa sebsee rabelebelema e naxee xirima e tigi nun e belxe ra. Luuti denbexie naxee singanma donma sanbunyi ra Ala xa fe ma, e nee rakuyama han a dangi a i. ⁶ E na siga e degede mixi xonyi malanyi na dennaxe, xa na mu e na so salide banxi, binye doxo de rafan e ma ki fanyi. ⁷ E na siga taa kui, a rafan e ma mixie xa e xeebu binye ra, e na a fala e be, «Karamoxo.»»

⁸ «Kono mixie naxa a fala wo tan be «Karamoxo,» barima karamoxo keren peti nan na wo be, wo fan birin findixi ngaxakerenmae nan na. ⁹ Wo naxa yi dunjpa adamadi xili «N Baba,» barima Babe keren peti nan na wo be, wo Baba naxan na ariyanna. ¹⁰ Mixie man naxa a fala wo tan be «Mange,» barima Mange keren peti nan na wo be, Ala xa Mixi Sugandixi. ¹¹ Naxan na mixi xungbe ra wo ya ma, a xa findi wo xa walike nan na. ¹² Naxan na a yete igbo, a xa fe fama ne igorode.

Naxan a yete magoroma, a xa fe fama ne itede.»

¹³⁻¹⁴ «Kono gbaloe na wo be, wo tan seriye karamoxo e nun Fariseni filankafuie, barima wo naade balanma mixie ya ra alako e naxa so Ala xa mangeya niini bun ma. Na kui, wo tan yete mu soma, wo man mu tinma mixi gbete fan xa so naa naxee waxi sofe.»

¹⁵ «Gbaloe na wo be, wo tan seriye karamoxo e nun Fariseni filankafuie! Wo baa igirima, wo boxi birin isa alako wo xa mixi keren naso wo xa dine, kono a na so, wo a findima yahannama di nan na, naxan kobi doxo firin wo tan na.»

¹⁶ «Gbaloe na wo be, wo tan yarerati donxui! Wo a falama, «Xa mixi a kali hoxomobanxi ra, fefe mu a ra, hali a kanyi mu a xui rakamali. Kono xa mixi a kali xeema ra naxan na hoxomobanxi kul, fo a kanyi xa a xui raka-mali tek.» ¹⁷ Wo tan donxui xaxilitaree! Mundun tide gbo, xeema, ka hoxomobanxi naxan xeema findixi se seniyenxi ra? ¹⁸ Wo man a falama, «Xa mixi nde a kali serexebade ra, fefe mu a ra hali a kanyi mu a xui rakamali. Kono xa mixi a kali serexe ra naxan na serexebade fari, fo a kanyi xa a xui rakamali tek.» ¹⁹ Wo tan donxui! Mundun tide gbo, serexe, ka serexebade naxan serexe findixi se seniyenxi ra? ²⁰ Na kui, naxan yo na a kali serexebade ra, a bara a kali na ra, a nun serexe fan naxan birin saxi a fari. ²¹ Naxan yo na a kali hoxomobanxi ra, a bara a kali na ra, a nun naxan fan sabatixi a kui. ²² Naxan yo na a kali ariyanna ra, a bara a kali Ala xa kibanyi ra, a nun naxan fan magoroxi a kui.»

²³ «Gbaloe na wo be, wo tan seriye karamoxo e nun Fariseni filankafuie! Wo sansi xunxurie farile bama, alo salaxui, sulopi,

nun digiyanyi, kɔnɔ fe naxee findixi a hagigee ra Ala xa seriye kui, alɔ tinxinyi, kinikini, nun danxaniya, wo gbilenxi nee nan foxɔ ra. A lanma ne nu wo xa na seriye hagigee rabatu, wo man mu neemu na seriye xunxurie dɔnxɔee ma. ²⁴ Yarerati dɔnxuie! Wo minse rasensenma kuli di xa fe ra, wo fa jɔxɔme gundi gerun!»

²⁵ «Gbaloe na wo be, wo tan seriye karamɔxɔe nun Farisenie filankafuie! Wo pɔɔti nun pileti fari maxama, kɔnɔ e kui rafexi balose naxan na, wo a sɔtɔxi muje nun wasatareya nan saabui ra. ²⁶ I tan fariseni dɔnxui! Pɔɔti nun pileti kui raseniyen sinden, na temui a fari fan seniyenma ne.»

²⁷ «Gbaloe na wo be, wo tan seriye karamɔxɔe nun Fariseni filankafuie! Wo maniyaxi gaburie nan na, naxee fari ratofanxi, kɔnɔ e kui rafexi faxamixi xorie nun seniyentareja mɔɔli birin na. ²⁸ Wo fan, mixi na wo to, e wo maɔxunma tinxintɔee nan na, kɔnɔ wo boje kui rafexi filankafuina nun kobina ra.»

²⁹ «Gbaloe na wo be, wo tan seriye karamɔxɔe nun Fariseni filankafuie! Wo gaburi fanyie yailanma namijɔnmee be, wo tinxintɔee xa gaburie raxunmama, ³⁰ wo a fala, «Xa muxu nu na dunija ma muxu benbae waxati, muxu mu kafuma e ma nu namijɔnmee faxafe ra.» ³¹ Na kui, wo bara seedeɔxɔya ba wo yete xili ma, a falafe ra a wo findixi namijɔnmee faxee xa die nan na. ³² Wo wo benbae xa kewalie rakamali yire! ³³ Wo tan boximase bɔnsɔe, wo ratangama yahannama ma di?»

³⁴ «Na kui, n xa a fala wo be, n fafe namijɔnmee, lɔnnilae, nun karamɔxɔe xeede wo yire, kɔnɔ wo ndee faxama ne, wo jan nee ndee mabanbanma ne wuri magalanbuxie ma. Wo ndee bɔnbɔma ne sebere ra wo xa salidee kui, e

man siga taa yo kui, wo birama e foxɔ ra e paxankatafe ra. ³⁵ Na nan a ra, tinxintɔee xa wuli naxan ifilixi dunije, a birin luma wo tan nan ma, kelife Habila ma dɔxɔ Berekiya xa di Sakari ra, wo naxan faha hɔrɔmɔbanxi nun serexebade tagi. ³⁶ N xa nɔndi fala wo be, yi paxankate birin fama ne to mixie sɔtɔde.»

Isa sunnunfe Darisalamu xa fera
(Luki 13:34-35)

³⁷ «Darisalamu, Darisalamu, taa naxan namijɔnmee faxama, naxan Ala xa xerae magɔnɔma. Sanmaya wuyaxi n bara wa i xa die malanfe n yire, alɔ tɔxɔe a xa die rasoma a gabutenyi bun ma ki naxe, kɔnɔ wo naxa tondi! ³⁸ Na kui, Ala bara keli wo xa banxi xun ma. ³⁹ N xa a fala wo be, wo mu n toma sɔnɔn, han wo a falama temui naxe, «Baraka na mixi be naxan fafe Marigi xili ra!»»

24

Hɔrɔmɔbanxi xa kane
(Maraki 13:1-2, Luki 21:5-6)

¹ Isa naxa mini hɔrɔmɔbanxi kui. A nu sigafe temui naxe, a foxirabiree naxa e maso a ra, e woyen a be a xa hɔrɔmɔbanxi mato a nun banxie naxee na a rabilinyi, e ti ki to tofanxi. ² Kɔnɔ Isa naxa a masen e be, «Wo yi birin toxi? N xa nɔndi fala wo be, yi gɛme keren mu fama lude a boore fari be, a birin nabirama ne.»

Dunija rapɔnyi tɔnxumae
(Maraki 13:3-23, Luki 21:7-24)

³ Isa nu magoroxi Oliwi geya fari temui naxe, a foxirabiree naxa siga a yire, e a maxɔrin e doro ma, «Na fe sa rabama mun temui? A man sa kolonma tɔnxuma mundun ma a i fa waxati nun dunija rapɔnyi bara makɔre?» ⁴ Isa naxa e yaabi, «Wo menni wo yete ma, mixi yo naxa fa wo ratantan. ⁵ Mixi wuyaxi

fama n xili falade e yete xun ma a falafe ra, <N tan nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra.> Na kui, e fama mixi gbegbe ratantande.»

⁶ «Wo gere fe mema ne, wo gere ndee xili me, konɔ wo naxa kontɔfili, barima fo na fe moɔlie xa raba. Na xa mu findima dunija rapɔnyi ra sinden. ⁷ Sie kelima ne e boore xili ma, jamanee e boore gere. Kaame sinma ne boxi wuyaxi ma, boxi fan seren yire gbegbe. ⁸ Na fe birin findima mantɔɔɔlie folɛ nan na.»

⁹ «Na temui, mixie wo soma ne mangasanyi yi, e xa wo jaxankata, e wo faxa. Sie birin wo xɔnma ne n xili xa fe ra. ¹⁰ Danxaniyatɔe gbegbe birama ne tantanyi kui na waxati, e e booree yanfa xɔnnanteya kui. ¹¹ Wule fale gbegbe fan e yete findima ne namijɔnmee ra, e mixi gbegbe ratantan. ¹² Kobija gboma ne han mixi gbegbe xa xanunteya xinbeli, ¹³ konɔ naxan na a tunnabexi han a rapɔnyi, na kanyi kisima ne. ¹⁴ Ala xa mangeya niini xibaaru fanyi kawandima ne dunija birin kui, a findi seedeɔɔɔɔya ra sie birin be. Na xanbi, dunija rapɔnyi fama a lide.»

¹⁵ «Wo tan naxee na yi xaranfe, wo wo tuli mati de! Wo na se haramuxi jaaxi to kasare na naxan xanbi ra, a tixi yire seniyenxi kui, Annabi Daniyeli naxan ma fe fala, ¹⁶ wo tan naxee na Yudaya, wo lanma wo xa wo gi geyae fari. ¹⁷ Naxan na tande, a naxa so sese tongode a xa banxi kui. ¹⁸ Naxan na xe ma, a naxa gbilen a xa xinbeli donma tongode. ¹⁹ Na waxati findima gbaloe nan na furuginɛe nun dingee be! ²⁰ Wo Ala maxandi na naxa wo li jeme temui, xa na mu a ra malabu loxoɛ. ²¹ Barima tɔore a lima na waxati ma naxan maniye singe mu nu to kabi dunija daa, a man mu gbilenma to ra abadan. ²² Xa Marigi mu a ragirixi nu nde

xa ba na xi konti ra, adama yo mu kisima nu. Konɔ a nde bama a konti ra mixi sugandixie nan ma fe ra.»

²³ «Na waxati, xa mixi nde sa a fala wo be, <A mato, Ala xa Mixi Sugandixi na be>, xa na mu a ra, <Ala xa Mixi Sugandixi na menni>, wo naxa la a ra. ²⁴ Barima wule faleɛ fama Ala xa Mixi Sugandixi xili falade e yete xun, xa na mu e e yete findi namijɔnmee ra. E fama tonxuma makaabaxie nun kaabanakoe rabade alako e xa Ala xa mixi sugandixie ratantan, xa e sa noma. ²⁵ Wo wo tuli ti, n bara a masen wo be beenun a waxati xa a li.»

²⁶ «Na kui, xa e sa a fala wo be, <A mato, a sa na wula i>, wo naxa siga de! Xa e sa a fala wo be, <A mato, a na banxi kui be>, wo naxa la a ra de! ²⁷ Adama xa Di na fa, a luma ne alo seyamakɔnyi naxan yanbama koore ma kelife sogetede han sogegorode. ²⁸ <Binbi na lu dennaxe, yubee sa e malanma menni ne.>»

Isa xa gbilenyi nun xɔre bili xa misaali

(Maraki 13:24-31, Luki 21:25-33)

²⁹ «Na jaxankate waxati dangi xanbi, <soge ifɔɔɔroma ne, kike yanbe bama ne, tunbuie birama ne boxi, se naxan birin na koore ma e serɛnma ne.>»

³⁰ «Na temui, Adama xa Di xa tonxuma minima ne koore ma. Dunija bonsoe birin sunnunma ne. E Adama xa Di toma ne fa ra nuxui kui senbe nun noɔre ra. ³¹ A a xa malekee xeema ne han dunija dande, e xa sa a xa mixi sugandixie malan sara xui ra keli dunija tunxun naani birin ma.»

³² «Wo xɔre bili mato misaali ra, wo xa xaxili soto. A salonyi na jingi, a burexe neene mini, wo a kolonma jeme temui bara makore. ³³ Adama xa Di fafe fan na na ki ne. Wo na yi fe birin to,

wo xa a kolon a a bara makore, a jan tixi naade ra. ³⁴ N xa nondi fala wo be, to mixie mu dangima fo na fe birin naba. ³⁵ Koore nun boxi dangima ne, konon ma masenyi tan mu dangima abadan, a mu kanama muku.»

Dunija raponyi waxati kolonfe
(Maraki 13:32-37, Luki 17:26-30, 17:34-36, 12:41-48)

³⁶ «Mixi yo mu a kolon yi fee sa rabama loxe nun waxati yo ma. Hali maleke naxee na ariyanna, e mu a kolon, Ala xa Di fan mu a kolon, fo Baba Ala keren peti. ³⁷ Adama xa Di fa loxe luma ne alo Annabi Nuha xa waxati. ³⁸ Beenun na banbaranyi belebele xa dunija li, mixie nu e degema, e nu e minma, e nu ginnee doxoma, e nu e xa die fima xeme ma, han Annabi Nuha so kunkui kui loxo naxe. ³⁹ E mu nu kontofilixi fefe ra, han banbaranyi naxa e li, a e birin xanin. Adama xa Di fafe fan nabama na ki ne. ⁴⁰ Xa xeme firin na xe ma na waxati, keren tongoma ne, boore lu naa. ⁴¹ Xa gine firin na se dinfe mulunyi keren kui, keren tongoma ne, boore lu naa. ⁴² Na kui, wo naxa yanfa, barima wo mu wo Marigi fa loxe kolon. ⁴³ Wo xa a fahaamu a fanyi ra, xa banxi kanyi a kolon ne nu mugeti fama temui naxe koe kui, a mu xima nu, alako mugeti naxa no sode a xonyi. ⁴⁴ Na nan a ra, wo fan xa wo tagi ixiri, wo naxa yanfa, barima Adama xa Di fama waxati nan ma wo joxo mu naxan ma.»

⁴⁵ «Nde luma alo konyi naxan findixi xaxilima dugutegē ra? A marigi bara a ti a xa banxi walikee birin xun ma, a xa donsee taxun e ra a waxati. ⁴⁶ Nelexinyi na na konyi be, naxan marigi a lima na wali ra. ⁴⁷ N xa nondi fala wo be, na marigi a harige birin taxuma ne na konyi ra.»

⁴⁸ «Konon xa na konyi findi a kobi ra, a a falama ne a yete

ma, <N marigi buma ne fafe ra,> ⁴⁹ a fa a boore konyie bonbo folo, a nu lu a dege ra, a a min, e nun siisilae. ⁵⁰ Loxo nde fama, a tan konyi mu naxan kolon, a joxo man mu loxe naxan ma, a marigi gbilenma ne. ⁵¹ A na fa, a na konyi jaxankatama ne a jaaxi ra, konyi gbaloe soto e nun filankafuie, a woli wa nun jin maxinyi na dennaxe.»

25

Ginedimedi fu xa taali

¹ «Na waxati, Ala xa mangeya luma ne alo ginedimedi mixi fu, naxee e xa lanpuie tongo sigafe ra ginedoxoe ralande, e xa sa lan a xa futi xiri ma. ² Na ginedimedi ya ma, suuli, xaxilitaree, suuli, xaxilimae. ³ Naxee findi xaxilitaree ra, e naxa e xa lanpuie xanin, konon e mu ture xanin e xun naxan sama lanpuie kui. ⁴ Naxee tan findi xaxilimae ra, kankan naxa ture bitire xanin a xun, a nun e xa lanpuie.»

⁵ «Ginedoxoe to bu fafe ra, xi xoli naxa ginedimedi suxu, e naxa xi. ⁶ Koe tagi, sonxoe xui naxa mini, <Ginedoxoe bara fa! Wo sa a ralan!> ⁷ Ginedimedi naxa keli, e e xa lanpuie yailan. ⁸ Xaxilitaree naxa a fala xaxilimae be, <Wo muxu ki wo xa ture nde ra, barima muxu xa lanpuie na xubenfe.> ⁹ Konon xaxilimae naxa e yaabi, <Ade, a mu won birin nalima. Wo siga ture matie xon wo xa sa wo gbe sara.> ¹⁰ Nee to siga ture sarade, ginedoxoe naxa fa. Ginedimedi naxee nu bara ture sa e xa lanpuie kui, nee tan naxa bira a foxo ra, e so futixiri xulunyi, naade fa balan e xanbi ra.»

¹¹ «Na dangi xanbi, ginedimedi xaxilitaree fan naxa fa, e a fala, <Marigi, marigi, naade rabi muxu be.> ¹² Konon a naxa e yaabi, <N xa nondi fala wo be, n mu wo kolon.>»

13 «Na kui, wo naxa yanfa, barima wo mu na loxɔɛ nun na waxati kolon.»

Harige taxuxi xa taali

(Luki 19:11-27)

14 «A luma ne alo xeme nde naxan nu fafe biyaaside. A naxa a xa konyie xili, a a harige taxu e ra. 15 A naxa xema kilo suuli so konyi keren yi, a firin so boore yi, a keren so a saxan nde yi ra. A to kankan bere so a yi, a naxa biyaasi.»

16 «Xema kilo suuli taxu konyi naxan na, a naxa siga keren na, a xa sa na harige rawali. A naxa xema kilo suuli gbete soto geeni ra. 17 Xema kilo firin taxu konyi naxan na, a fan naxa na harige rawali, a xema kilo firin gbete soto geeni ra. 18 Konɔ xema kilo keren taxu konyi naxan na, a tan naxa sa yili ge, a a marigi xa kobiri noxun na kui.»

19 «A to bu han, konyie marigi naxa gbilen e yire alako e xa dentege sa a be. 20 Xema kilo suuli taxu konyi naxan na, a naxa fa a marigi harige ra, a a fala, <N marigi, i xema kilo suuli nan taxu n na. A mato, n bara kilo suuli man sa a xun geeni ra.> 21 A marigi naxa a fala a be, <I nuwali. Konyi dugutege nan i ra, walike fanyi. N to harige dondoronti taxu i ra, i mu lanlanteya kana, n fa harige gbege nan taxuma i ra. Fa n xonyi, wo nun i marigi xa lu seewe kui.»

22 «Na xanbi, xema kilo firin taxu konyi naxan na, a fan naxa fa, a a fala, <N marigi, i xema kilo firin nan taxu n na. A mato, n bara kilo firin man sa a xun geeni ra.> 23 A marigi naxa a fala a be, <I nuwali. Konyi dugutege nan i ra, walike fanyi. N to harige dondoronti taxu i ra, i mu lanlanteya kana, n fa harige gbege nan taxuma i ra. Fa n xonyi, wo nun i marigi xa lu seewe kui.»

24 «A donxɔɛ ra, xema kilo keren taxu konyi naxan na, a fan naxa fa, a a fala, <N marigi, n a kolon i xa fe maxɔɔxo. I sansi xabama, i mu naxan garansan. I sansi bogi bama, i mu naxan si. 25 N gaaxu ne. N naxa sa i xa xema kilo keren noxun yili kui. A mato, a tan nan yi ki. I harige sese mu loxi.> 26 A marigi naxa a yaabi, <I tan konyi kobi tunnaxone! I nu a kolon a n sansi xabama, n mu naxan garansan, n man sansi bogi bama, n mu naxan si? 27 A lan ne nu i n ma kobiri so kobiri rawalie yi ra, alako n na fa i yire temui naxe, i n harige ragbilen n ma, geeni saxi a xun ma. 28 Na kui, wo xema kilo rasuxu a yi, wo a so konyi yi ra, xema kilo fu na naxan yi, 29 barima a na naxan yo yi ra, a gbe xun masama ne, a gbo ki fanyi. Konɔ a mu na naxan yi ra, hali naxan di na a yi, na yati bama ne a yi ra. 30 Wo yi konyi fufafu woli tande dimi kui, wa nun jin maxinyi na dennaxe.»

Kiiti donxɔɛ

31 «Adama xa Di na fa a xa nɔre kui, a nun a xa malekee, a a magoroma ne a xa kibanyi nɔroxi kui. 32 Si birin malanma ne a ya ra. A mixi mayegetima ne alo xuruse demadonyi yexese nun sie mayegetima ki naxe. 33 A yexese tima ne a yirefanyi ma, a sie fan ti a koola ma.»

34 «Na temui, mange a falama ne mixie be naxee na a yirefanyi ma, <Wo fa, n Baba naxee barakaxi. Wo fa mangeya soto wo ke ra, mangeya naxan yailanxi wo be kabi dunjpa folɛ. 35 Barima kaame to nu n ma, wo naxa n ki donse. Ye xoli to nu n ma, wo naxa n ki ye. Xɔne to nu n na, wo naxa n yigiya. 36 N mageli to nu a ra, wo naxa dugie fi n ma. N to nu furaxi, wo naxa fa meeni n ma. N

to nu saxi geeli, wo naxa fa n yire matode.»

³⁷ «Na temui, tinxintɔɛe a maxɔrinma ne, «Marigi, muxu i to kaame kui mun temui, muxu fa i ki donse, xa na mu ye xɔli ra, muxu fa i ki ye? ³⁸ Muxu i to xɔɲeya ra mun temui, muxu fa i yigiya, xa na mu i mageli ra, muxu fa dugie fi i ma? ³⁹ Muxu i furaxi to mun temui, xa na mu i saxi geeli, muxu fa siga i yire matode?» ⁴⁰ Mangle e yaabima ne, «N xa nondi fala wo be, wo naxan yo raba n ngaxakerenyi mixi xuri nde be, wo a rabaxi n tan nan be.»

⁴¹ «Na xanbi, a a falama ne mixie be naxee na a kɔɔla ma, «Wo wo makuya n na, wo tan mixi dankaxie, wo sa so te xɔɔra naxan yailanxi Ibulisa nun a xa malekee be, naxan mu xubenma abadan. ⁴² Barima kaame to nu n ma, wo mu n ki donse. Ye xɔli to nu n ma, wo mu n ki ye. ⁴³ Xɔɲe to nu n na, wo mu n yigiya. N mageli to nu a ra, wo mu dugie fi n ma. N furaxi to nu a ra, n man to nu saxi geeli, wo mu fa mɛnide n ma.»

⁴⁴ «Na temui, e fan a maxɔrinma ne, «Marigi, muxu i to mun temui kaame na i ma, xa na mu ye xɔli, xa na mu i findixi xɔɲe ra, xa na mu i mageli ra, xa na mu i furaxi, xa na mu i saxi geeli, muxu fa tondi i malide?» ⁴⁵ Mangle e yaabima ne, «N xa nondi fala wo be, wo mu naxan yo raba n ngaxakerenyi mixi xuri nde be, wo tondixi a rabade n tan nan be.»

⁴⁶ Naxankate nan nagataxi na mixie be abadan, kɔɔɔ tinxintɔɛe tan abadan kisi nan sɔtɔma.»

26

Yanfanteya Isa be

(Maraki 14:1-2, Luki 22:1-2, Yaya 11:45-53)

¹ Isa to ge yi fe birin masende, a naxa a fala a foxirabiree be, ² «Wo a kolon, xi firin nan luxi

Sayamaleke Dangi Sali xa a li. Na temui, Adama xa Di sama ne mixie belexe e xa a banban wuri magalanbuxi ma.»

³ Na waxati, serexedube kuntigie nun Yuwifie xa forie nu malanxi Kayafa xɔnyi, serexedube kuntigie xunyi. ⁴ E naxa lan a ma e xa Isa suxu yanfanteya saabui ra, e xa a faza. ⁵ Kɔɔɔ e naxa a fala, «Won naxa a suxu sali lɔxɔe, xa na mu a ra pama a xunyi ikelima ne.»

Gine nde fe fanyi rabafe Isa be
(Maraki 14:3-9, Yaya 12:1-8)

⁶ Isa to nu na Betani, Simɔn kune kanyi xɔnyi, ⁷ gine nde naxa fa a yire. Labunde ture nu na a yi ra, naxan sare xɔɔxɔ ki fanyi. A nu saxi a bitire tofanyi kui naxan nu rafalaxi alabatira game ra. Isa nu na tebili ra temui naxe, gine naxa fa, a na labunde ture ifili Isa xunyi ma. ⁸ Isa foxirabiree to na to, e naxa xɔɔɔ, e a fala, «Yi birin makanaxi munfe ra? ⁹ Xa yi labunde ture sa mati nu, kɔbiri gbegbe nan sɔtɔma nu a xa fe ra, na fan nɔ fide setaree ma.»

¹⁰ Isa to nu a kolon e naxan falafe e bore be, a naxa a masen e be, «Wo na yi gine tɔɔɔfe munfe ra? Kewali fanyi nan yi ki, a naxan nabaxi n be. ¹¹ Setaree luma ne wo ya ma temui birin, kɔɔɔ n tan mu luma wo yi ra be abadan xe. ¹² Yi gine to labunde ture saxi n fate ma, a a rabaxi n fure ragatafe nan xa fe ma. ¹³ N xa nondi fala wo be, Ala xa xibaaru fanyi sa kawandima dede duniya birin kui, yi gine xa kewali xa fe fan falama ne, mixie xa e ratu a xa fe ma.»

Yudasi xa yanfanteya

(Maraki 14:10-11, Luki 22:3-6)

¹⁴ Na temui, Yudasi Isikariyoti, naxan nu na Isa foxirabiree fu nun firinyie ya ma, a naxa siga serexedube kuntigie xɔn ma, ¹⁵ a e maxɔrin, «Wo munse soma n yi n xa Isa sa wo belexe?» E fan

naxa gbeti kole tongo saxan so a yi. ¹⁶ Keli na temui ma, a naxa so waxati fenfe a noma Isa sode e yi ra temui naxe.

Sayamaleke Dangi Sali

(Maraki 14:12-21, Luki 22:7-13, 22-23, Yaya 13:21-30)

¹⁷ Taami Lebinitare Sali to a li, a loxoε singe ma, Isa foxirabiree naxa sa a maxorin, «I wama muxu xa Sayamaleke Dangi Sali donyi rafala i be minden?» ¹⁸ A naxa e yaabi, «Wo siga taa kui xeme nde xon, wo a fala a be, <Karamoxo naxe a a xa waxati bara makore. A wama Sayamaleke Dangi Sali rabafe i xonyi, a nun a foxirabiree.>» ¹⁹ Isa foxirabiree naxa a raba alo Isa e yamari ki naxe, e Sayamaleke Dangi Sali donyi rafala.

²⁰ Nunmare to so, Isa nun a foxirabire fu nun firinyie nu na teebili ra. ²¹ E nu e degefe temui naxe, a naxa a masen, «N xa nondi fala wo be, mixi keren na wo ya ma naxan fama n yanfade.» ²² Na naxa e sunnun ki fanyi, kankan naxa a maxorin, «Kono n Marigi, n tan mu a ra de, ka?» ²³ A naxa e yaabi, «N nun naxan bara belexe ragoro paani keren kui, na kanyi nan n yanfama.» ²⁴ Adama xa Di sigama ne alo a xa fe sebexi ki naxe, kono gbaloe nan na Adama xa Di yanfama be. A fisa na kanyi be hali a mu bari nu.» ²⁵ Yudasi naxan nu fafe a yanfade, a naxa Isa maxorin, «Karamoxo, n tan mu a ra de, ka?» Isa naxa a yaabi, «I tan nan a falaxi.»

Marigi xa serexe tonxuma

(Maraki 14:22-26, Luki 22:14-20, Korinti I 11:23-25)

²⁶ E to nu e degefe, Isa naxa taami tongo. A to tantui rasiga Ala ma, a naxa taami igira, a a so a foxirabiree yi ra, a a masen e be, a naxe, «Wo n ko, wo a don. Yi findixi n fate nan na.» ²⁷ Na dangi

xanbi, Isa naxa tonbili fan tongo. A man to tantui rasiga Ala ma, a naxa tonbili so e yi ra, a a fala e be, «Wo birin xa a min. ²⁸ Yi findixi n wuli nan na, saate wuli naxan baxi mixi gbegebe be e xa yunubie xafarife ra. ²⁹ N xa a fala wo be, n to yi weni minma, n mu yi minma sonon, han won birin man sa a minma loxo naxe n Baba xonyi ariyanna.»

³⁰ E to ge beeti bade, e naxa te Oliwi geya fari.

Isa a falafe Piyeri be a a yete rasanma ne a ma

(Maraki 14:27-31, Luki 22:31-34, Yaya 13:36-38)

³¹ Na temui Isa naxa a masen e be, «Wo birin gbilenma ne n foxo ra to keε ra, wo mee n ma fe ra, barima a sebexi, <N xuruse demadonyi faxama ne, yexese fan yensen.>» ³² Kono n na keli faxe ma, n sigama wo ya ra Galile.» ³³ Piyeri naxa a fala a be, «Hali birin gbilen i foxo ra, n tan mu gbilenma i foxo ra.» ³⁴ Isa naxa Piyeri yaabi, «N xa nondi fala i be, to keε yati, beenun konkore xa a rate, i i yete rasanma ne n ma sanmaya saxan.» ³⁵ Piyeri man naxa a yaabi, «Hali won birin nan sa faxama, n mu n yete rasanma i ma!» Isa foxirabire birin naxa na woƵen keren fala.

Isa Ala maxandife Getesemani

(Maraki 14:32-42, Luki 22:39-46)

³⁶ Na dangi xanbi Isa nun a foxirabiree naxa siga yire nde, dennaxe xili Getesemani. Isa naxa a fala e be, «Wo doxo be. N tan xa siga menni Ala maxandide.»

³⁷ A naxa Piyeri nun Sebede xa di firinyie xanin a xun ma. Sunnunyi nun kontofili to Isa boƵe suxu, ³⁸ a naxa a masen e be, «Sunnunyi bara no n boƵe ra alo a xa n faxa. Wo lu be, kono wo naxa xi.»

³⁹ Isa naxa a masiga dondoronti, a a yatagi rafelen bɔxi ma, a Ala maxandi, «N Baba, xa a sa nɔma rabade, i xa n natanga yi ɲaxankate ma. Kɔnɔ n sago naxa raba, i tan nan sago xa raba.» ⁴⁰ A to gbilen a fɔxirabiree yire, a naxa e li e na xife. A naxa a fala Piyeri be, «I mu nɔxi waxati keren xi xɔli kanade n ma fe ra? ⁴¹ Wo naxa xi. Wo Ala maxandi ne alako wo naxa bira tantanyi kui. Marɔxun fanyi na adama be, kɔnɔ a fate bende tan senbe mu na.»

⁴² Isa man to a masiga e ra, a naxa gbilen Ala maxandi ra, «N Baba, xa yi ɲaxankate mu nɔma bade n yi ra, fo n xa tin a ra, i sago nan xa raba.» ⁴³ A to gbilen a fɔxirabiree yire, a man naxa e li e xife, barima xi xɔli nu bara nɔ e ra. ⁴⁴ A naxa e lu naa, a siga sanmaya saxan nde, a sa Ala maxandi na maxandi kerenyi ra. ⁴⁵ Na temui, a naxa gbilen a fɔxirabiree yire, a a masen e be, «Wo xife ne? Wo na wo malabufe han ya? Wo a mato, waxati bara a li. Adama xa Di fafe sade yunubitoe belexe. ⁴⁶ Wo keli, won xee. Wo a mato, n yanfama bara fa.»

Isa suxufe

(Maraki 14:43-50, Luki 22:47-53, Yaya 18:3-12)

⁴⁷ Isa pan mu nu gexi woyende, Yudasi, naxan nu na a fɔxirabire fu nun firinyie ya ma, a naxa fa e nun pama gbege, santidegemae nun gbengbetae suxuxi e yi ra. Serexedube kuntigie nun Yuwifie xa forie nan nu e xeexi. ⁴⁸ Isa yanfama nun na pama nu bara lan a ma, a a xa Isa matonxuma e be. A nu bara a fala e be, «N na mixi naxan sunbu, a tan nan na ki. Wo na suxu.» ⁴⁹ Na kui, Yudasi naxa a maso Isa ra keren na, a a fala, «Karamoxo, i nuwali,» a fa a sunbu. ⁵⁰ Isa naxa a masen a be, «N boore, i faxi naxan nabade, a raba.» Na temui, na mixie

naxa e maso Isa ra, e a suxu. ⁵¹ Isa fɔxirabire nde naxa a xa santidegema ramini, a serexedube kuntigi xa konyi tuli bolon. ⁵² Isa naxa a fala a be, «Santidegema raso a tee i. Naxan yo na findi a xa geresose ra, na kanyi fan faxama santidegema nan saabui ra. ⁵³ Ka i ɲoxo a ma a n mu nɔma n Baba xilide, a malekee rasanba n ma keren na, naxee dangi maleke gali fu nun firin na? ⁵⁴ Kɔnɔ xa na raba, Kitaabuie xa masenyie fa kamalima di? Barima e a masenxi ne a fo a xa raba yi ki ne.»

⁵⁵ Na xanbi, Isa naxa a fala pama be, «Wo to minixi n xili ma santidegema nun gbengbeta suxuxi wo yi ra, suute nan na n na? Loxo yo loxo, n doxoxi hɔrɔmɔbanxi kui, n kawandi tima, wo mu n suxu. ⁵⁶ Kɔnɔ yi birin nabaxi ne alako namijonmee naxan sebexi Kitaabui kui, a xa kamali.»

Na xanbi, Isa fɔxirabiree birin naxa e gi a xun ma.

Isa tife Yuwifie kuntigie ya i

(Maraki 14:53-65, Luki 22:54-55,63-71, Yaya 18:12-24)

⁵⁷ Mixi naxee Isa suxu, e naxa a xanin serexedube kuntigi Kayafa xonyi, seriye karamoxoe nun forie nu malanxi dennaxe. ⁵⁸ Piyeri fan, a nu biraxi Isa fɔxo ra, kono a ndedi nu makuyaxi pama ra. A naxa bira a fɔxo ra han a so serexedube kuntigie xunyi xa tete kui. A naxa doxo hɔrɔmɔbanxi kantamae fe ma, alako a xa a mato Isa xa fe dangima ki naxe.

⁵⁹ Serexedube kuntigie nun Yuwifie xa kiitisa donxoe birin, e nu wule seede nde nan fenfe naxan bama Isa xili ma, e sa nɔma a faxade naxan ma. ⁶⁰ Kɔnɔ e mu se to, hali toonegeti gbege to fa. A donxoe ra, xeme firin naxa fa, ⁶¹ e a fala, «Yi xeme a fala ne, <N tan nɔma Ala xa hɔrɔmɔbanxi kanade, n man fa a ti xi saxan bun ma.» ⁶² Serexedube kuntigi xunyi

naxa keli, a Isa maxorin, «Pe, i mu e yaabima? Yi xeme munse safe i xun ma yi ki?» ⁶³ Kono Isa mu sese fala. Serexedube kuntigie xunyi naxa a fala a be, «N bara i yamari i xa i kali Ala Nije ra, i a fala muxu be xa i findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na, Ala xa Di.» ⁶⁴ Isa naxa a yaabi, «I tan nan a falaxi. N man xa a fala wo be, keli yi waxati ma, wo fama Adama xa Di tode, a dɔxɔxi Ala Senbema yirefanyi ma, wo a toma fa ra nuxuie kui.»

⁶⁵ Na kui, serexedube kuntigi naxa a yete xa donma suxu, a iboɔ xone ra, a a fala, «A bara Ala rasoto! Won hayi na seede gbete ma yire? Wo bara a me a Ala rasotoxi ki naxe. ⁶⁶ Wo kiiti toxi di?» E naxa a yaabi, «A lanma a xa faxe ne.» ⁶⁷ Na temui, e naxa deye boxun Isa yatagi, e kamui sin a ma. Ndee naxa a de ragarin, e nu a fala, ⁶⁸ «I tan, Ala xa Mixi Sugandixi, namijonmepa raba! A fala ba, naxan i bonboxil!»

Piyeri a yete rasanfe Isa ma

(Maraki 14:66-72, Luki 22:56-62, Yaya 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Piyeri nu dɔxɔxi tande, serexedube kuntigi xa tete kui. Konyi gine nde naxa a makore a ra, a a fala, «I tan, wo nun Isa Galileka birin nan nu a ra.» ⁷⁰ Kono Piyeri naxa a matandi birin ya xori, a a fala, «N mu a kolon i na fefe falafe!» ⁷¹ Piyeri to mini folo tete naade ra, konyi gine gbete nde naxa a to, a a fala mixie be naxee nu na naa, «Yi xeme naxan yi ki, e nun Isa Nasaretika nan nu a ra.» ⁷² Piyeri man naxa a matandi, a a kali, «N mu na xeme kolon!» ⁷³ A mu bu, naxee nu tixi naa, e naxa e maso Piyeri ra, e a fala a be, «Nondi nan a ra, a tan mixi nde nan yati i ra, barima i woyenma alo Galileka.» ⁷⁴ Piyeri naxa so a kalife, a a fala «Ala xa n dankal! N tan mu na xeme kolon feo!» Na fala xanbi,

konkore naxa a rate. ⁷⁵ Piyeri naxa ratu fa Isa xa woyenyi ma, «Beemanun konkore xa a rate, i i yete rasanma ne n ma sanmaya saxan.» Na kui, a naxa mini, a sa wa han.

27

Yuwifie Isa xanife Pilati xon
(Maraki 15:1, Luki 22:63-71, Yaya 18:28-32)

¹ Kuye to iba, serexedube kuntigie birin nun Yuwifie xa forie to nu malanxi, e naxa nate tongo e xa Isa faxe. ² E to Isa xiri, e naxa a xanin gomina Pilati xon.

Yudasi xa faxe

³ Yudasi, Isa yanfama, a to a to e bara Isa makiiti a lan a xa faxe, a naxa nimisa a xa yanfanteya xa fe ra. A naxa na gbete kole tongo saxan nagbilen serexedube kuntigie nun forie ma, ⁴ a a fala, «N bara yunubi raba! Xeme naxan faxama yi ki, seniyentoe nan a ra, a fa li n tan nan a yanfaxi!» E naxa a yaabi, «Na mu muxu tan matoxi. Na i tan nan matoxi.» ⁵ A to gbete kolee woli hɔromobanxi kui, Yudasi naxa siga a yete gbakude wuri kon na. ⁶ Serexedube kuntigie to gbete kolee matongo, e naxa a fala, «A mu daxe muxu xa yi gbete kolee sa hɔromobanxi xa kobiri xun ma, barima nii sare nan a ra.» ⁷ E to woyen, e naxa feje yailanyi xa xe yire sara na kobiri ra, na xa findi gaburi yire ra xone be. ⁸ Na nan a toxi, han to na xe xili falama «Wuli Boxi.» ⁹ Na kui, Annabi Yeremi xa masenyi naxa kamali, a to a masen, «E naxa gbete kole tongo saxan tongo, Isirayilakae ndee sare naxan saxi a xun, ¹⁰ e feje yailanyi xa xe sara na kobiri ra, alo Marigi n yamari ki naxe.»

Isa tife Pilati ya i

(Maraki 15:2-15, Luki 23:2-5,13-25, Yaya 18:28-19:16)

¹¹ Isa to ti gomina Pilati ya i, gomina naxa a maxorin, «I tan nan findixi Yuwifie xa mange ra?» Isa naxa a yaabi, «I tan nan a falaxi.» ¹² Kono serexedube kuntigie nun forie nu a toonegema temui naxe, Isa mu yaabi yo fi. ¹³ Na temui Pilati naxa a maxorin, «I mu yi fee mexi e naxan birin safe i xun ma yi ki?» ¹⁴ Kono Isa mu e xa woyenyi yo yaabi. Na naxa gomina kaaba ki fanyii.

¹⁵ Ne yo ne, sali temui, gomina darife nan nu a ra, a xa geelamani keren nabepin jama be, e na wa naxan yo xon. ¹⁶ Na waxati, geelamani nde nu na, birin nu naxan kolon a xa jaaxuna ma. A nu xili Barabasi. ¹⁷ Nama to malan, Pilati naxa e maxorin, «Wo wama n xa nde rabepin wo be, Barabasi ba, ka Isa, naxan xili falama Ala xa Mixi Sugandixi?» ¹⁸ Pilati nu a kolon a serexedube kuntigie nu Isa saxi a belexe toone nan ma. ¹⁹ Ba na ra, a to nu doxoxi kiiti sade, a xa gine naxa xera rasiga a ma, a a fala a be, «I naxa so yi tinxintoe xa fe kui fefe ma, barima n bara xiye sa a xa fe ra, xiye naxan bara n tooro to ki fanyii.»

²⁰ Kono serexedube kuntigie nun Yuwifie xa forie naxa jama kui iso e xa Barabasi maxorin Pilati ma, Isa tan xa faxa. ²¹ Gomina man naxa e maxorin, «Yi mixi firin ya ma, wo wama n xa mundun nabepin wo be?» E naxa a yaabi, «Barabasi!» ²² Pilati fan naxa e maxorin, «N xa munse raba Isa ra, naxan xili falama Ala xa Mixi Sugandixi?» Nama birin naxa a yaabi, «A banban wuri magalanbuxi ma!» ²³ A man naxa e maxorin, «Munfe ma? A fe jaaxi mundun nabaxi?» Kono e tan sonxoe nan tun xun masa, «A banban wuri ma!»

²⁴ Pilati to a to a a mu noxi fefe ra, nama fan nu waxi kelife a ra, a naxa ye tongo, a a belexe raxa e ya xori, a a fala e be, «Yi xeme faxafe

mu na n tan ma de! A luma wo tan nan ma.» ²⁵ Nama birin naxa a yaabi, «A xa faxe wuli xa lu muxu nun muxu xa die xun ma!» ²⁶ Na kui, Pilati naxa Barabasi rabepin e be. A naxa yaamari fi soorie xa Isa bonbo sebere ra. Na xanbi, a naxa Isa so e yi e xa sa a banban wuri magalanbuxi ma.

Soorie Isa mayelefe

(Maraki 15:16-20, Yaya 19:2-3)

²⁷ Roma soorie to Isa xanin gomina xonyi, e naxa e boore soorie birin xili, e gali naxa ti a rabilinyi. ²⁸ E naxa Isa xa sose ba a ma, e mange guba gbeeli ragoro a ma. ²⁹ E naxa tunbee mafilin, e e yaillan mange katanyi maniyee ra, e a sa a xun ma. E naxa wuri raso a yirefanyi belexe kui, e a mayele, e nu e xinbi sin a bun ma, e nu a fala, «I kena, Yuwifie xa mange.» ³⁰ E naxa deye boxun a ma, e na wuri ba a yi, e nu a xunyi bonbo a ra. ³¹ E to ge Isa mayelede, e naxa mange guba rate a ma, e a gbe dugi ragoro a ma, e fa a ramini e xa sa a banban wuri magalanbuxi ma.

Isa banbanfe wuri magalanbuxi ma

(Maraki 15:21-32, Luki 23:26-43, Yaya 19:17-27)

³² E to nu minife taa ra, e naxa Sirenika xeme nde to naxan nu xili Simon. Soorie naxa a yamari, a tan xa Isa xa wuri magalanbuxi xanin. ³³ E to yire li naxan xili Gologota, na nan falaxi e xa xui, «xunkonkota yire,» ³⁴ e naxa weni so a yi, seri saxi naxan xun, kono a to a nemunnemun, a mu tin a minde.

³⁵ E to ge a mabanbande wuri ma, e naxa kanda bun a xa dugie xa fe ra, alako e xa a kolon kankan naxan sotoma. ³⁶ Na dangi xanbi, e naxa doxo a kantade.

³⁷ E to nu wama birin xa a kolon e a banbanxi fe naxan ma, e yi sebali nan gbaku a xun ma, «Isa nan ya, Yuwifie xa mange.» ³⁸ Na

temui, e naxa suute mixi firin fan banban wuri magalanbuxie ma Isa fe ma, keren a yirefanyi ma, boore a koola ma.

³⁹ Mixie nu dangima Isa konbira, e nu e xunyi lintan a ma, ⁴⁰ e a fala, «I tan naxan hɔrɔmɔbanxi rabirama, i man fa a ti xi saxan bun ma, i yete rakisi! Xa Ala xa Di nan i ra, goro wuri kon na!» ⁴¹ Serexedube kuntigie, seriye karamoxoe, nun Yuwifie xa forie fan nu a mayelefe, e nu a fala, ⁴² «A bara mixi gbete rakisi, konɔ a mu noma a yete tan nakiside. Isirayila mange xa mu a ra? A xa goro wuri kon na be ya, alako muxu xa la a ra. ⁴³ A bara a xaxili ti Ala ra, a man fa a fala, <N findixi Ala xa Di nan na.> Yakosi, xa a rafanxi Ala ma, a xa a rakisi!» ⁴⁴ Suute naxee nu banbanxi a fe ma, e fan nu Isa konbife na ki ne.

Isa xa faxe

(*Maraki 15:33-41, Luki 23:44-49, Yaya 19:28-30*)

⁴⁵ Yanyi tagi, dimi naxa sin boxi birin ma leri saxan bun ma. ⁴⁶ Na waxati ma, Isa naxa gbelegbele senbe ra, «Eloyi, Eloyi, lema sabaxatani?» Na nan falaxi e xa xui, «N Marigi Ala, n Marigi Ala, i n nabepinxi munfe ra?» ⁴⁷ Mixi naxee nu na naa, e to a xui me, e naxa a fala, «A na Annabi Eliya nan xilife!» ⁴⁸ Mixi nde naxa a gi, a sa dunkobi rasin weni xone xora, a a so wuri de i, a fa a ti Isa be alako a xa a min. ⁴⁹ Konɔ boore naxa a fala, «Wo a lu, won xa a mato xa Annabi Eliya fama a rakiside.» ⁵⁰ Isa man naxa a xui ite senbe ra, a fa laaxira.

⁵¹ Na waxati, dugi xungbe naxan singanxi hɔrɔmɔbanxi kui, a naxa iboo firin na, keli a fuge han a laabe. Boxi naxa seren, gemee naxa iboo, ⁵² gaburie fan naxa rabi. Seniyentoe laaxiraxi gbege naxa keli faxe ma, ⁵³ e mini gaburie kui. Isa to keli faxe ma, e so ne Darisalamu,

taa seniyenxi kui, e fa mini mixi wuyaxi ma. ⁵⁴ Soori mange nun a boore soorie naxee nu Isa kantafe, e to boxi xa serenyi to, a nun naxan naba Isa faxa temui, e naxa gaaxu ki fanyi, e a fala, «Nondi nan a ra yati, Ala xa Di nan nu yi xeme ra!»

⁵⁵ Gine wuyaxi fan nu na naa, e ndedi makuyaxi Isa yire ra, e yi fe birin matoma. E nu bara bira Isa foxo ra kelife Galile boxi ma, e nu a mali. ⁵⁶ Mariyama Magidalaka nu na e ya ma, a nun Mariyama Yaki nun Yusufu nga, a nun Sebede xa die nga.

Isa xa maragate

(*Maraki 15:42-47, Luki 23:50-56, Yaya 19:38-42*)

⁵⁷ Nunmare to so, Arimateka bannamixi nde naxa fa naxan nu xili Yusufu. Isa foxirabire nde nan nu a fan na. ⁵⁸ A naxa siga Pilati yire, a Isa fure naxandi a ma. Pilati naxa yaamari fi e xa a so a yi ra. ⁵⁹ Yusufu naxa Isa fure tongo, a a mafilin kasange fanyi kui, ⁶⁰ a a bele gaburi neene kui, naxan nu gexi geme kui a tan Yusufu be. A to geme xungbe mapindigilin, a a doxo gaburi de ma, a naxa siga. ⁶¹ Mariyama Magidalaka nun boore Mariyama nu na naa, e doxoxi gaburi ya ra.

Soorie tife Isa xa gaburi kantade

⁶² Malabu loxoe see rafala loxoe kuye iba, serexedube kuntigie nun Farisenie naxa siga Pilati yire. ⁶³ E naxa a masen a be, «Mange, muxu ratuxi a ma yi wule fale, beenun a xa faxa, a a fala ne, <Xi saxan dangi xanbi, n kelima ne faxe ma.> ⁶⁴ Na kui, i xa yaamari fi a xa gaburi xa makanta han a xi saxan nde, alako a foxirabiree naxa fa a fure mupa, e fa a fala nama be, <A bara keli faxe ma.> Xa na sa raba, wule donxoe dangima ne wule singe ra.» ⁶⁵ Pilati naxa e yaabi, «Awa, n bara soorie so

wo yi. Wo sa gaburi makanta alo wo wama a xon ma ki naxe.»⁶⁶ E naxa siga, e sa tonxuma sa geme ma naxan nu na gaburi de ma, alako xa gaburi fa sa rabi, a kolonma ne. E naxa soorie lu naa, na kantafe ra.

28

Isa xa marakeli faxe ma

(Maraki 16:1-10, Luki 24:1-12, Yaya 20:1-10)

¹ Malabu loxo e kuye iba, sande loxo e subaxe ma, Mariyama Magidalaka nun boore Mariyama, e naxa siga gaburi matode. ² Na temui, boxi naxa seren senbe ra, barima Marigi xa maleke nde nu bara goro keli koore, a geme mapindigilin, a a ba gaburi de ma, a fa doxo a fari. ³ Maleke nu yambama alo seyamakonyi, a xa sosee nu fiixe fon. ⁴ Soori naxee nu na kantafe, e naxa gaaxu han e seren, e lu alo faxamixie. ⁵ Kono maleke naxa a masen ginse be, «Wo naxa gaaxu, barima n a kolon wo na Isa nan fenfe, e naxan banban wuri magalanbuxi ma. ⁶ A mu be, a bara keli faxe ma, alo a a fala ki naxe. Wo fa, wo a mato a nu saxi dennaxe. ⁷ Wo man xa siga mafuren, wo sa a masen a foxirabiree be, «A bara keli faxe ma. A na sigafe wo ya ra Galile. Wo a toma menni ne.» A tan nan na ki, n bara a ragbilen wo ma.»

⁸ Ginse naxa e xulun, e keli gaburi yire, gaaxui nun seewe gbegbe ra, e siga e gi ra na xibaaru masende Isa foxirabiree be. ⁹ Kono Isa naxa e ralan, a e xeebu, «Wo mama.» E to e maso a ra, e naxa suyidi a be, e a sanyie suxu. ¹⁰ Isa naxa a masen e be, «Wo naxa gaaxu. Wo sa a fala n ngaxakerenyie be e xa siga Galile. E n toma menni ne.»

Soorie nun Yuwifi kuntigie wule xabufe

¹¹ Ginse nu sigafe temui naxe, soori nde naxee nu gaburi

kantafe, e naxa so taa kui. Fe naxan birin naba, e naxa sa a dentegge serexedube kuntigie be. ¹² Nee nun forie fan to e malan yire keren, e naxa nate tongo, e kobiri gbegbe fi soorie ma ¹³ yi yaamari ra, «Wo xa yi nan fala, «Isa foxirabiree nan fa koe ra, e a fure muja muxu nu na xife temui naxe.» ¹⁴ Xa a sa li gomina naxa yi fe me, muxu sa woyenma a be alako sese naxa wo to.» ¹⁵ Na kui, soorie naxa kobiri rasuxu, e fe birin naba alo a falaxi e be ki naxe. Na masenyi naxa yensen ye Yuwifie tagi. Han to na fe mema.

Isa xeraya fife a foxirabiree ma

(Maraki 16:14-18, Luki 24:36-49, Yaya 20:19-23, Taruxui 1:6-8)

¹⁶ Isa foxirabiree fu nun kerenyie naxa siga Galile boxi ma, e te geya fari Isa dennaxan masen e be. ¹⁷ E to a to, e naxa suyidi a be, kono e man nu siikexi. ¹⁸ Isa naxa a maso e ra, a a masen e be, «Senbe birin bara so n yi ra koore nun dunija ma. ¹⁹ Na kui, wo xa siga, wo sa si birin findi n foxirabiree ra. Wo xa e xunxa ye xora Baba Ala, a xa Di, nun a Xaxili Seniyenxi xili ra. ²⁰ Wo xa e tinkan n ma yaamari birin nabatude. Wo a mato, n na wo fe ma temui birin, han dunija rajonyi.»

Inyila Isa Annabi Maraki naxan sebexi Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kitaabui naxan xili «Inyila Isa,» a doxo naani na a ra. Namiponme naani nan Inyila Isa xa taruxui sebe Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra. E xili ne Matiyu, Maraki, Luki, nun Yaya.

Annabi Maraki yi Kitaabui sebe ne ne tongo saxan pondon Isa faxa xanbi. A naxa Isa xa duniyeigiri birin masen alako mixie xa a kolon, a Isa findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na. A a sebe Gireki xui ne, konon muxu bara a madangi Soso xui ra alako Sosoe fan noma a fahaamude a fanyi ra.

Isa xa kaabanako gbege sebexi yi Kitaabui kui alako mixi xa a senbe kolon, Ala naxan fixi a ma. A furemae rayalan ne, a jinne ragbilen mixie foxo ra. Annabi Maraki bara wa mixie xa Isa xa xaranyi fan kolon. Isa to mixie xaran Ala xa masenyi ra, e naxa a kolon, a a nondi yati yati nan kawandima. A donxoe ra, yi Kitaabui dentegge sama Isa faxa ki naxe, a man kelixi faxe ma ki naxe.

Na birin noma fahaamui fide won ma, won xa a kolon nde na Isa ra. A lonni naxan fixi won ma yi Kitaabui kui, a noma won malide won ma duniyeigiri kui, a man noma won malide aligiyama. Ala xa a raso won xaxili ma. Amina.

Inyila Isa Annabi Maraki naxan sebexi

*Annabi Yaya kawandi tife
(Matiyu 3:1-12, Luki 3:1-22)*

¹ Inyila Isa fole nan ya, naxan Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa fe masenma, naxan findixi Ala xa Di ra. ² A sebexi Annabi Esayi xa Kitaabui kui,

«N fama n ma xera rasanbade i ya ra,

a xa kira raboo i be.

³ A a xui itema gbengberen yire, «Wo kira yailan Marigi be, wo sankirae matinxin a ya ra.»

⁴ Na kui, Yaya Xunxa naxa to gbengberenyi ma. A nu kawandi tima mixie be, e xa e xunxa ye xora tuubi ra, alako Ala xa e xa yunubie xafari. ⁵ Yudayakae nun Darisalamuka birin nu sigama a yire. E nu e xa yunubie masenma kene ma, Yaya fan nu e xunxama Yuruden xure xora. ⁶ Noxome xabe donma nan nu ragoxoxi Yaya ma, beleti kiri daaxi nu xirixi a tagi. A nu baloma katoe nun wula kumi nan na. ⁷ A nu kawandi tima, a nu a fala, «Naxan fama fade n xanbi ra, na senbe gbo n tan be. Na binye mu na n tan yi ra, n jan xa n felen a xa sankiri luuti yati fulunde. ⁸ N tan bara wo xunxa ye xora, konon a tan Ala Xaxili Seniyenxi nan nagoroma wo ma.»

Isa xunxafe

*(Matiyu 3:13-17, Luki 3:21-22,
Yaya 1:32-34)*

⁹ Na waxati ma, Isa naxa fa keli Nasareti, Galile boxi ma, Yaya naxa a xunxa Yuruden xure xora. ¹⁰ A fefe te ye xora temui naxe, a naxa koore to rabi ra, Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro a ma alo ganbe. ¹¹ Xui nde naxa me keli koore ma, a a masen, «N ma Di maxanuxi nan na i ra. I n kenexi ki fanyi ra.»

Sentane katafe a xa Isa ratantan

(Matiyu 4:1-11, Luki 4:1-13)

¹² Na xanbi Ala Xaxili naxa Isa xanin gbengberenyi ma. ¹³ Xi tongo naani bun ma, a nu na gbengberen yire, Sentane nu

katafe a ratantande. Wula subee nu na naa. Malekee naxa a bun ti.

Isa xa wali fole nun a foxirabiree singee

(Matiyu 4:12-22, Luki 4:14-5:11)

¹⁴ Yaya sa xanbi geeli, Isa naxa siga Galile boxi ma Ala xa xibaaru fanyi kawandi ra. ¹⁵ A nu a masenma, «Waxati sugandixi bara a li, Ala xa mangeya niini bara makore. Wo tuubi, wo la Ala xa xibaaru fanyi ra.»

¹⁶ A to nu dangife Galile baa de ra, a naxa Simon nun a xunya Andire to, e yelee wolife, barima yexesuxuie nan nu e ra. ¹⁷ Isa naxa a fala e be, «Wo bira n foxo ra. Temui dangixi, wo nu yexe nan sotoma, konjo yakosi n a niyama wo xa nu mixie nan soto n be.» ¹⁸ E naxa e xa yelee lu na keren na, e bira Isa foxo ra. ¹⁹ E to dangi na ra dondoronti, a naxa Sebede xa di Yaki nun a xunya Yaya to, e nu na yelee madegefe e xa kunkui kui. ²⁰ Isa naxa e xili keren na, e fan naxa e baba Sebede nun walikere lu kunkui kui, e bira Isa foxo ra.

Isa pinne kerife
(Luki 4:31-37)

²¹ Isa nun a foxirabiree naxa so Kaperenam. Malabu loxo ma, Isa naxa so salide kui, a kawandi ti folo. ²² Mixie naxa kaaba a xa xaranyi ma, barima a mu nu luxi alo e xa seriye karamoxe. A tan nu woyenma mangle senbe nan na. ²³ Na waxati yati, xeme nde pinne nu naxan foxo ra, a naxa sonxo rate folo e xa salide banxi kui, ²⁴ «Isa Nasaretika, i waxi munse xon ma muxu be? I faxi muxu sontode ne? N a kolon mixi naxan lanxi i ma. Ala xa Seniyentoe nan na i ra.» ²⁵ Isa naxa woyen a ma a xoxoxe ra, «I sabari. Gbilen yi xeme foxo ra.» ²⁶ Ninne naxa xeme raketun a ra, a sonxo, a fa gbilen a foxo ra. ²⁷ Birin de naxa ixara, e nu fa e bore maxorin, «Munse yi ki?

Xaranyi neene a nun senbe! Hali jinnere, a e yamarima, e a xui rabatu.» ²⁸ A mu bu, a xili naxa din Galile boxi yire birin na.

Isa Simon bitanyi nun furema gbegbe rayalanfe

(Matiyu 8:14-17, Luki 4:38-41)

²⁹ E to mini salide kui, Isa nun Yaki nun Yaya naxa siga Simon nun Andire xonyi. ³⁰ Simon bitanyi ginema nu saxi, a fate wolenxi. E naxa a xa fe fala Isa be keren na. ³¹ Isa naxa a maso gine ra, a a belexe suxu, a a rakeli. Fure naxa a bepin, a naxa e bun ti folo.

³² Nunmare to so, soge naxa dula, mixie naxa fa furemae birin na a xon, a nun jinnere biraxi naxee foxo ra. ³³ Taa birin naxa e malan naade ra. ³⁴ A naxa furema gbegbe rayalan, fure mooli wuyaxi nu naxee ma. A naxa pinne gbegbe fan keru mixie foxo ra, konjo a mu tin jinnere xa woyen, barima e nu a kolon.

Isa kawandi tife Galile boxi ma
(Matiyu 4:23, Luki 4:42-44)

³⁵ Subaxe ma, Isa naxa keli, a naxa mini wula i Ala maxandide. ³⁶ Simon nun a booree ya koto naxa mo Isa fende. ³⁷ E to a to, e naxa a fala a be, «Birin na i fenfe.» ³⁸ Isa naxa e yaabi, «Won xee taa gbetee naxee na be rabilinyi alako n xa kawandi raba menni fan, barima n faxi na nan ma.» ³⁹ A naxa siga Galile boxi birin ma, a nu kawandi ti e xa salide banxie kui, a nu jinnere fan keru mixie foxo ra.

Kune kanyi rayalanfe

(Matiyu 8:1-4, Luki 5:12-14)

⁴⁰ Kune kanyi nde naxa fa Isa yire, a a xinbi sin a bun ma, a a mayandi, «Xa i tin, i noma n naseniyende.» ⁴¹ Isa naxa kinikini a ma. A naxa a belexe itala, a a sa kune kanyi ma, a a fala a be, «N tinxi. I xa seniyen.» ⁴² Kune fure naxa ba xeme ma keren na, a naxa

seniyen. ⁴³ Isa to a ragbilen, a naxa a matintin a ra ⁴⁴ yi masenyi ra, «I naxa yi fe fala mixi yo be. Siga i sa i yete dentegbe serexedube be, i serexe ba i xa seniyenyi xa fe ra, alo Annabi Munsa a yamarixi ki naxe. Na findima seedejoxoya nan na e be.» ⁴⁵ Kono xeme to siga, a naxa so yi fe tagi rabafe birin be, a nu a xibaaru rayensen ye. Na naxa a niya Isa mu no sode taa kui sonon kene ma. Fo a to nu sa luma taa fari ma mixi yo mu sabatixi dennaxe. Mixie fan nu kelima yire birin fafe ra a yire.

2

Namate rayalanfe

(Matiyu 9:1-8, Luki 5:17-26)

¹ Xi ndee to dangi, Isa man naxa gbilen Kaperenamu, mixie fa a me a a na banxi. ² Nama gbege naxa fa a yire, banxi kui naxa rafe, tide naxa jon tande birin ma. Isa naxa e kawandi Ala xa masenyi ra. ³ Mixi ndee naxa fa namate ra Isa xon. Xeme naani nan nu a xanife. ⁴ Kono nama to nu gbo, e mu nu noma e makorede Isa ra. Na kui, e naxa banxi fari yire nde maba Isa yailanyi. E naxa namate ragoro menni ra a xa sade fari. ⁵ Isa to e xa danxaniya to, a naxa a fala namate be, «N ma di, i xa yunubie bara xafari.» ⁶ Seriyε karamoxo ndee nu doxoxi naa, e naxa e xaxili rapere, ⁷ «Yi woyenma yi mooli ra munfe ra? A na Ala rasotofe ne yi ki! Nde noma yunubie xafaride, bafe Ala keren na?» ⁸ Isa naxa e xa mapoxunyi kolon a xaxili ma keren na. A naxa a fala e be, «Munfe ra yi mapoxunyi mooli na wo boje ma?» ⁹ Woyenyi mundun sooneya, a falafe yi namate be, «I xa yunubie bara xafari, ka a falafe a be, «Keli, i xa sade tongo, i jere?» ¹⁰ N xa a masen wo be a Adama xa Di noma yunubi xafaride duniya ma.» Isa naxa a masen namate be, ¹¹ «N

naxe i be, keli, i i xa sade tongo, i siga i xonyi.» ¹² A naxa keli keren na, a a xa sade tongo, a mini birin ya xori. Nama birin de naxa ixara, e nu fa Ala matoxo, «Han to muxu singe mu nu yi jondon to.»

Lewi birafe Isa foxo ra

(Matiyu 9:9-13, Luki 5:27-32)

¹³ Isa man naxa goro baa de ra. Nama birin naxa fa a yire, a nu e kawandi. ¹⁴ A to nu dangife, a naxa Alifa xa di Lewi to, a doxoxi duuti maxilide. A naxa a fala a be, «Bira n foxo ra.» Lewi naxa keli, a bira a foxo ra.

¹⁵ Loxo nde Isa nun a foxirabiree nu na e degefe Lewi xonyi. Duuti maxilie nun yunubitoe gbege fan nu na, e birin nu e degefe yire keren, barima na mixi mooli wuyaxi nu bara bira Isa foxo ra. ¹⁶ Seriyε karamoxo naxee nu na Farisenie ya ma, e to Isa to a dege ra e nun duuti maxilie nun yunubitoe, e naxa a foxirabiree maxorin, «Munfe ra Isa nun duuti maxilie nun yunubitoe e degema yire keren?» ¹⁷ Isa to na me, a naxa e yaabi, «Mixi yalanxi hayi mu na seriba ma. Furema nan hayi na a ma. N mu faxi tinxintoe xa xilide. N faxi yunubitoe nan xilide.»

Isa maxorinfe sunyi ma

(Matiyu 9:14-17, Luki 5:33-39)

¹⁸ Annabi Yaya foxirabiree nun Farisenie to nu na sunyi, mixie naxa fa Isa maxorinde, «Munfe ra Yaya foxirabiree nun Farisenie foxirabiree sunyi suxuma, kono i gbee tan mu sunma?» ¹⁹ Isa naxa e yaabi, «Ginefenyi xa futixiri xulunyi, a booree noma sunyi suxude a na e fe ma temui naxe? Xa e nun ginefenyi na a ra, e mu noma sunde. ²⁰ Loxoe fama, ginefenyi bama ne e ya ma. Na waxati tan, e sunyi suxuma ne. ²¹ Mixi yo mu dugi fori lonpoma dugi nene ra,

xa na mu a ra na dugi neene xun-tunyi dugi fori ibendunma, dugi iboo dangi a singe ra. ²² Mixi yo man mu weni neene sama lebe fori kui, xa na mu a ra na weni neene na funtu, weni lebe fori bulama ne. Na kui, weni yo, lebe yo, a kanyi ganma ne e birin na. A lan ne weni neene xa sa lebe neene nan kui.»

Malabu lɔxɔe xa seriye
(Matiyu 12:1-21, Luki 6:1-11)

²³ Malabu lɔxɔe nde, Isa nun a foxirabiree nu jerefe sankira ma xee tagi. E to nu dangife, a foxirabiree naxa mengi tonsɔe nde ba folo. ²⁴ Na kui, Farisenie naxa woyen Isa be, «Munfe ra e na malabu lɔxɔe seriye matandife?» ²⁵ Isa naxa e yaabi, «Wo mu nu a xaran Dawuda naxan naba kaame to a suxu, a tan nun naxee nu na a foxo ra?» ²⁶ A so ne Ala xa banxi kui, Abiyatari nu findixi serexedube kuntigi ra temui naxe, a taami don naxan fixi Ala ma, a nde so a foxirabiree fan yi ra, hali a to mu nu daxa mixi yo xa na don, fo serexedubee.» ²⁷ Isa man naxa a masen e be, «Malabu lɔxɔe na mixi nan be, mixi xa mu daaxi malabu lɔxɔe be. ²⁸ Na kui, Adama xa Di findixi Marigi nan na hali malabu lɔxɔe xun ma.»

3

Fe fanyi rabafe malabu lɔxɔe ma
(Matiyu 12:9-21, Luki 6:6-11)

¹ Isa man naxa so salide kui. A naxa xeme nde li naa, naxan belexe tuuxi a ma. ² Farisenie nu e ya tixi Isa ra e xa a mato xa a a rayalanma malabu lɔxɔe ma, alako e xa no a kalamude fe nde ma. ³ Isa naxa a fala xeme be naxan belexe tuuxi a ma, «Keli, i fa ti be, jama tagi.» ⁴ A naxa e maxorin, «A daxa fe fanyi nan xa raba malabu lɔxɔe, ka fe paaxi? Nii rakisife nan daxa ka nii sontofe?» Kono mixi yo

mu a yaabi. ⁵ Isa xonoxi naxa e mato, a boje tooroxi ki fanyi barima kinikinitare nan nu e ra. A naxa a fala xeme be naxan belexe tuuxi a ma, «I belexe itala.» A naxa a itala, a belexe naxa yalan. ⁶ Farisenie naxa mini keren na, e tan nun Herode foxirabiree naxa sa malanyi raba Isa xili ma. E naxa kira fen folo Isa faxafe ma.

Nama malanfe Isa yire
(Matiyu 4:23-25, 12:15-16, Luki 6:17-19)

⁷ Isa naxa keli naa e nun a foxirabiree, e naxa siga baa de ra. Nama gbegbe naxa bira e foxo ra kelife Galile, Yudaya, ⁸ Darisalamu, Idumeya, Yuruden naakiri, a nun Tire nun Sidon nabilinyie. Nama nu bara a me Isa nu na fee naxee rabafe. Na nan a to e gbegbe naxa fa a yire. ⁹ Isa naxa a fala a foxirabiree be, e xa kunkui nde xiri a be baa de ra, alako jama naxa fa a xeten. ¹⁰ Barima a to nu bara mixi gbegbe rayalan, furemae birin nu katama e xa e belexe din a ra. ¹¹ Ninnee nefɛ Isa to, e nu birama a bun ma, e nu gbelegbele, «Ala xa Di nan na i ra.» ¹² Kono Isa naxa tonyi doxo e ma e naxa mixie rakolon a xa fe ma.

Isa foxirabiree fu nun firin sugandife
(Matiyu 10:1-4, Luki 6:12-16)

¹³ Na xanbi, Isa naxa te geya fari. A naxa mixie xili a waxi naxee xon, e fan naxa fa a fe ma. ¹⁴ A naxa foxirabiree fu nun firin sugandi, alako e xa lu a seeti ma, a man xa e xee kawandi rabade, ¹⁵ a man xa senbe fi e ma pinne kerife ra mixie foxo ra. ¹⁶ A mixi fu nun firin nan sugandi: Simon, a naxan xili sa Piyeri, ¹⁷ Yaki, Sebede xa di, nun Yaya, Yaki xunya, (a naxa yi firinyie fan xili sa Bowanerige, na nan falaxi «sesarinyi xa die»), ¹⁸ Andire, Filipu, Barotolome, Matiyo, Tomasi, Alifa xa di Yaki, Tadayo, Simon

Kanaanka, ¹⁹ nun Yudasi Isikariyoti naxan Isa yanfa, a a sa mixi kobie belexe.

Xaxili Seniyenxi rasotofe

(Matiyu 12:22-33, Luki 11:14-23, 12:10)

²⁰ Na xanbi, e naxa gbilen banxi, kono nama man naxa e malan e yire. E jan mu no e degede. ²¹ Isa xa mixie to a me, e naxa siga a foxo ra, barima e nu a falafe, «A bara daxu.»

²² Seriyε karamoxo naxee keli Darisalamu, nee fan nu a falafe, «A pinnee kerima pinne mange Belesεbulu nan saabui ra.» ²³ Isa naxa e xili, a taali sa e be, «Sentane noma Sentane keride? ²⁴ Xa jamanε a yetε gere lantareya kui, na jamanε mu xanma. ²⁵ Xa denbaya fan a yetε gere lantareya kui, na denbaya mu xanma. ²⁶ Sentane fan, xa a a yetε gere lantareya kui, a xa fe bara jon, a a yetε kanama ne. ²⁷ Wo xa a kolon, mixi yo mu noma sode senbema xa banxi kui, a a harige ba a yi ra, xa a mu a xiri sinden. Na temui, a noma ne a harige birin mupade.»

²⁸ «N xa nondi fala wo be, Ala dijema ne adamadie xa yunubi nun marasotεe birin ma, ²⁹ kono mixi naxan Ala Xaxili Seniyenxi rasotoma, na yunubi tan mu noma xafaride na kanyi be abadan.» ³⁰ Isa yi fe birin masen ne e be, barima e nu a falafe ne, «Ninne kanyi na a ra.»

Isa xa denbaya

(Matiyu 12:46-50, Luki 8:19-21)

³¹ Isa nga nun a xunya xememae naxa fa, e ti tande, e mixi xee Isa xilide. ³² Nama nu doxoxi Isa rabilinyi. E naxa a fala a be, «I nga nun i xunyae na tande, e wama wo xa de masara.» ³³ Isa naxa e yaabi, «Nde findixi n nga nun n xunyae ra?» ³⁴ A naxa a ya rage mixie tagi naxee nu doxoxi a rabilinyi, a fa a masen, «A mato, n nga nun n xunyae nan

ya. ³⁵ Mixi yo naxan Ala waxonfe rabama, na kanyi nan findixi n xunya xemema, n maagine, nun n nga ra.»

4

Xε rawali xa taali

(Matiyu 13:1-23, Luki 8:4-15)

¹ Isa man naxa kawandi ti folo baa de ra. Nama gbegbe to e malan, a naxa sa doxo kunkui kui, jama naxa lu baa de ra. ² A naxa fe wuyaxi masen e be taalie ra. A xa kawandi kui, a naxa a masen e be, ³ «Wo wo tuli mati. Xε rawali nde nan mini sansi xori garansande. ⁴ A to nu sansi xori garansanma, xori ndee naxa bira sankira xon, xonie naxa fa, e e don gbiki. ⁵ Xori ndee fan naxa bira geme yire, bende mu gbo dennaxe. Nee naxa bula mafuren na, barima na bende mu tilin. ⁶ Kono soqe to xono, na sansie naxa ragan, e xara gben, barima sanke mu nu na e be. ⁷ Sansi xori ndee fan naxa bira tunbe kunsie tagi. Tunbe kunsie naxa gbo, e sansie ixeten, e e kana, e mu bogi yo ramini. ⁸ Sansi xori ndee fan naxa bira bende fanyi ma. Na xorie tan, e keren keren birin sansie naxa tonsoe ramini, ndee naxa xori tongo saxan namini, ndee xori tongo senni, ndee xori keme.» ⁹ Na xanbi, a naxa a masen, «Xa wo tuli fe mema, wo wo tuli mati yi masenyi ra.»

¹⁰ Isa to lu a xati ma, a foxirabire fu nun firinyie a nun naxee nu na a rabilinyi, e naxa a maxorin a xa taalie ma. ¹¹ A naxa a masen e be, «Ala bara fahaamui fi wo ma wo xa a xa mangeya niini gundo kolon, kono mixi gbete tan fe birin mema taali woyenyie nan na, ¹² alako

<E xa fe to a fanyi ra, kono e naxa a igbe.

E xa fe me a fanyi ra, kono e naxa a fahaamu.

Na rabaxi ne alako e naxa fa e ya rafindi Ala ma, Ala fa dijne e ma.»

¹³ A naxa e maxorin, «Wo to mu fa yi taali kui kolonxi, wo taali gbete kolonma di? ¹⁴ Xe rawali naxan sansi xori garansanma, a maniya mixi ra naxan Ala xa masenyi kawandima. ¹⁵ Mixi ndee maniyaxi na sansi xorie ra naxee bira kira xon. E nefefe Ala xa masenyi me, Sentane a ba e xaxili ma. ¹⁶ Sansi xori naxee bira geme yire, nee misaalixi mixie nan na naxee Ala xa masenyi mema, e a suxu mafuren seewe ra. ¹⁷ Konon sanke to mu na e be, e xa danxaniya mu buma. Tore nun jaxankate na e li Ala xa masenyi xa fe ra, e gbilenma ne Ala xa fe foxo ra keren na. ¹⁸ Sansi xori naxee bira tunbe kunsie tagi, nee misaalixi mixie nan na naxee Ala xa masenyi mema, ¹⁹ konon yi duniya kontofili, nun naafuli xoli, nun fe gbete xoli nan e suxuma han e Ala xa masenyi bejin. Na kui, Ala xa masenyi mu noma e boje masarade. ²⁰ Sansi xori naxee bira bende fanyi tan ma, nee misaalixi mixie nan na naxee Ala xa masenyi mema, e man a suxu, a e boje masara. Xori keren bogi tongo saxan naminima, ndee bogi tongo senni, gbete fan bogi keme.»

Lanpui xa taali
(Luki 8:16-18)

²¹ Isa man naxa a masen e be, «Lanpui noma doxode debe bun ma, xa na mu sade bun ma? A mu doxoma lanpui doxose xa fari? ²² Barima se naxan birin noxunxi, fo a birin xa makenen. Se naxan birin findixi gundo ra, fo a birin xa sa kene ma. ²³ Xa wo tuli fe mema, wo wo tuli mati yi masenyi ra.»

²⁴ Isa man naxa a masen e be, «Wo wo joxo sa n ma masenyi xon. Wo maniyase naxan nawalima booree be, na nan nawalima wo fan be, Ala man nde sa a xun.

²⁵ Fahaamui kanyi xa fahaamui xun masama, konon fahaamutare, hali a naxan di maroxunxi a gbera, na fama bade a yi ra.»

Sansi xori xa taali

²⁶ Isa man naxa a masen, «Ala xa mangeya maniyaxi xeme nan na naxan sansi xori garansanma xe ma. ²⁷ Xa a xife, xa a mu xife, kee nun yanyi, sansi bulama ne, a te, konon a tan mu a kolon na rabama kiyoki. ²⁸ Boxi nan sansi ramoma a yete ma. A bulama ne sinden, a te, a tonsore mini, a xori fa rafe. ²⁹ A nefefe mo, a kanyi a xabama ne, barima a xaba temui bara a li.»

Konde xori xa taali

(Matiyu 13:31-35, Luki 13:18-19)

³⁰ Isa man naxa a masen, «Won noma Ala xa mangeya misaalide munse ra? Won noma a xa fe masende taali woyenyi mundun na? ³¹ A maniyaxi konde xori nan na. A ne sima boxi temui naxe, a xori xurun boxi sansi birin be, ³² konon xa a bara bula, a findi a ra, a bili nun a salonyie gboma dangife sansi birin na, xonie nu fa e tee sa a kon na, niini bun ma.»

³³ A nu mixie kawandima yi taali woyenyi mooli gbegebe nan na e xaxili bere ra. ³⁴ A jan mu nu masenyi yo tima e be xa taali daaxi xa ma ra. Konon xa e nun a foxirabiree doro bara lu a ra, a nu a birin tagi rabama ne e be.

Isa foye belebele raxarafe

(Matiyu 8:23-27, Luki 8:22-25)

³⁵ Nunmare to so na loxore kerenyi, Isa naxa a fala a foxirabiree be, «Won xee naakiri ma.» ³⁶ A foxirabiree naxa keli jama xun, e Isa xanin kunkui kui a nu naxan kui. E naxa kunkui gbete fan xanin. ³⁷ Foye belebele naxa keli baa ma, moronyi nu fa sa kunkui kui. ³⁸ Konon Isa tan nu na xife kunkui xore ra, a xunyi saxi xunsase ma. A foxirabiree naxa fa a raxunu, e a fala a be,

«Karamoxo, i mu kontofilixi won faxafe ra?»³⁹ Isa to xunu, a naxa xaape foye ma, a fa baa yamari, «Dundu! I raxara!» Foye naxa iti, baa naxa raxara yen!⁴⁰ Isa fa e maxorin, «Wo gaaxuxi munfe ra? Han ya danxaniya mu na wo be?»⁴¹ E fan naxa gaaxu ki fanyi, e nu a fala e bore be, «Nde lanxi yi ma? Hali foye nun baa, e a xui rabatuma.»

5

Isa jinnēe kerife Gadaraka foxo ra
(Matiyu 8:28-34, Luki 8:26-39)

¹ Isa nun a foxirabiree naxa fa naakiri ma, Gadara boxi ma.
² Isa to goro kunkui kui, xeme nde naxa fa a ralande, jinne nu naxan foxo ra. A nu kelixi gaburie yire,³ barima a nu sabatixi menni ne. Mixi yo mu nu noma a xiride sonon, hali yolonxoniyi ra.
⁴ Sanya wuyaxi, e nu bara wure balan a sanyie ma, e yolonxoniyi balan a belexee fan ma. Konon a nu yolonxoniyie bolonma ne, a wuree fan birin igira. Mixi yo mu nu na naa naxan noma a ra.
⁵ Koe nun yanyi a nu na gaburie yire ne, a nun geyae fari. A nu gbelegbelema, a nu a yete maxono geme ra.

⁶ A to Isa to keli yire makuye, a naxa a gi, a sa suyidi a be.
⁷ A naxa gbelegbele, «Isa, i tan Ala Xili Xungbe Kanyi xa Di, i wama munse xon ma n be? N bara i mayandi Ala xa fe ra, i naxa n paxankata.»
⁸ Isa nu bara a yamari, «I tan jinne, gbilen yi xeme foxo ra.»
⁹ Isa man naxa a maxorin, «I xili di?» A naxa a yaabi, «N xili ne Gali, barima muxu gali nan a ra.»
¹⁰ A naxa Isa mayandi ki fanyi, a a naxa e kerin na boxi ma.

¹¹ Xose gali nu na e demadonfe geya nde ma.
¹² Jinnēe naxa Isa mayandi, «Muxu raso yi xosee alako muxu xa lu e fate.»
¹³ Isa

naxa tin. Jinnēe naxa gbilen na xeme foxo ra, e so xosee. Xosee naxa goro e gi ra tentenyi ra, e sin baa ma. E wulu firin nan nu a ra. E birin naxa madula, e faxa.

¹⁴ Naxee nu na xosee demadonfe, e naxa e gi. E naxa sa na fe fala taakae nun daaxakae be, mixie fan naxa siga na fe matode.
¹⁵ E to Isa yire li, e naxa na xeme to jinne gali nu naxan foxo ra, a doxoxi, sose ragoroxi a ma, a bara xaxili soto. Na naxa e gaaxu.
¹⁶ Naxee nu bara a to Isa jinnēe kerixi xeme foxo ra ki naxe, a nun naxan naba xosee ra, e naxa a tagi raba e birin be.
¹⁷ Na xanbi, naakae naxa so Isa mayandife alako a xa keli e xa boxi ma.

¹⁸ Isa to nu bakife kunkui kui, jinne nu xeme naxan foxo ra, a naxa Isa mayandi a e birin xa lu a ra.
¹⁹ Konon Isa mu tin, a a fala a be, «Gbilen i xonyi, i xa mixie yire. Sa dentegē sa e be, Marigi fe naxan birin nabaxi i be, a nun a kinikinixi i ma ki naxe.»
²⁰ Xeme naxa siga, a sa na boxi isa folo, naxan xili Taa Fu. Isa naxan birin nabaxi a be, a naxa a tagi raba naakae be, birin naxa kaaba.

Ginedimedi rakelife faxe ma

nun gine gbete rayalanfe
(Matiyu 9:18-26, Luki 8:40-56)

²¹ Isa man to giri naakiri ma kunkui kui, nama gbegebe naxa e malan a yire baa de ra.
²² Salide yarerati nde naxa fa a xon naxan xili Yayiru. A to Isa to, a naxa suyidi a be.
²³ A naxa a mayandi ki fanyi, «N ma di gine na a nii magagafe! Yandi, fa i fa i belexe sa a ma alako a xa yalan, a xa kisi.»
²⁴ Isa naxa siga a foxo ra. Nama gbegebe fan naxa bira Isa foxo ra, e nu fa a xeten.

²⁵ Gine nde nu na e ya ma naxan xa kike wali mu nu a itima je fu nun firin bun ma.
²⁶ A nu bara toro seriba wuyaxi yi, a a harige birin so e yi ra, konon a mu fisa. A

xa fure xun nu masama nan tui.
²⁷ A to nu bara Isa xa fe me, a naxa so jama tagi, a fa Isa xanbi ra, a a belexe din a xa donma ra.
²⁸ Barima a nu bara a fala a yete be, «Xa n no n belexe dinde Isa xa donma ra gbansan, n yalanma ne.»
²⁹ A xa kike wali naxa dan keren na, a naxa a kolon a fate ma a a bara yalan.
³⁰ Isa naxa a kolon keren na a senbe nde bara mini a fate yi kaabanako rabafe ra. A naxa a ya rafindi jama ma, a maxorinyi ti, «Nde a belexe dinxi n ma donma ra?»
³¹ A foxirabiree naxa a fala a be, «I mu jama toxi e i xetenfe ki naxe? I man nu fa maxorinyi ti, «Nde dinxi n na?»»
³² Kono Isa naxa a ya rage a xa a kanyi kolon.

³³ Gine to a kolon fe naxan a sotoxi, a naxa gaaxu han a seren. A naxa suyidi Isa be, a nondi birin fala a be.
³⁴ Isa naxa a fala gine be, «N ma di, i xa danxaniya bara i rayalan. Siga bojesa kui, i xa toore bara ba i ma.»

³⁵ Isa to nu woyenfe, mixi ndee naxa fa kelife salide yarerati xonyi, e a fala a be, «I xa di gine bara faxa. Hali i mu karamoxo tooro sonon.»
³⁶ Kono Isa mu e xui danxun. A naxa a fala salide yarerati be, «I naxa gaaxu. I tan xa la Ala ra tun.»
³⁷ Isa mu tin mixi yo xa bira a foxo ra, fo Piyeri, Yaki, nun Yaya, Yaki xunya.
³⁸ E to salide yarerati xonyi li, Isa naxa mixie li, e wafe, e gbelegbelefe.
³⁹ A to so banxi kui, a naxa e maxorin, «Wo wafe munfe ra? Wo gbelegbelema mun ma? Yi dimedi mu faxaxi. A na xife ne.»
⁴⁰ Kono e tan naxa so a mayelefe.

Isa to e birin namini, a naxa so dimedi saxi dennaxe, a tan nun a foxirabiree, a nun di baba, nun a nga.
⁴¹ Isa naxa a suxu a belexe ma, a a fala a be, «Talita kumi». Na nan falaxi e xa xui, «Ginedimedi, n naxe i be, keli!»
⁴² Ginedimedi naxa keli keren na, a a pere. A je fu nun firin nan nu

a ra. Naxee nu na, e naxa kaaba ki fanyi, e birin de naxa ixara.
⁴³ Isa naxa a matintin e ra, a e naxa yi fe tagi raba mixi yo be. A naxa a fala e be e xa donse fi temedi ma.

6

Nasaretikae tondife lade Isa ra (Matiyu 13:53-58, Luki 4:16-30)

¹ Isa naxa keli menni, a siga a xonyi, a moxi dennaxe. A foxirabiree naxa bira a foxo ra.
² Malabu loxoe, a naxa mixie kawandi folo salide kui. Mixi gbegbe naxa a xui me. E de naxa ixara, e e bore maxorin, «Nde yi masenxi yi be? A lonni mundun sotoxi yi ki? A noxi yi kaabanako fee rabade di?»
³ Kamuderi xa mu a ra, Mariyama xa di? Yaki, Yusufu, Yuda, nun Simon taara xa mu a ra? A xunya ginemae fan mu na won ya ma be?» Na kui, e mu la a ra, e xono a ma.

⁴ Isa fan naxa a masen e be, «Namiponme binyaxi yire birin, fo a xonyi, a baribooree, nun a ngaxakerenyie tagi.»
⁵ Isa mu no kaabanako yo rabade naa, fo a to a belexe sa furema keren keren ma, a e rayalan.
⁶ Isa naxa kaaba e xa danxaniyatarepa ma.

Isa a foxirabire fu nun firinyie xefe

(Matiyu 10:5-42, Luki 9:1-6)

⁷ Isa naxa a foxirabire fu nun firinyie xili, a e xee firin firin na. A naxa noe fi e ma e xa no pinnee keride mixie foxo ra.
⁸ A naxa a fala e be, «Wo naxa sese xanin wo xun ma, hali taami, gbolfoe, nun kobiri. Wo xuli gbansan nan xanin.»
⁹ Wo sankirie so, kono wo naxa donma firin xanin wo xun.»
¹⁰ A naxa a fala e be, «Wo na so banxi naxan kui, wo xa yigiya menni ne han wo sigama yire gbete temui naxe.»
¹¹ Xa mixi ndee tondi wo rasenede, e mu e tuli mati wo ra, wo ne kelima naa, wo xa menni bende rakonkon wo

sanyie ra, a xa findi seedeḡoxoya ra e be, wo bara e rabolo.»

¹² Na kui, Isa foxirabiree naxa siga kawandi tide mixie be alako e xa tuubi. ¹³ E naxa jinnēe keru mixi gbeḡbe foxo ra. E naxa ture sa furema gbeḡbe ma, e e rayalan.

*Annabi Yaya xa faxe
(Matiyu 14:1-12, Luki 9:7-9)*

¹⁴ Galile mangē Herode naxa yi fe me, barima Isa xili nu bara te, a din yire birin na. Ndee nu a falama, «Yaya Xunxa nan kelixi faxe ma. Na nan a toxi nōe na a yi a xa kaabanakoe raba.» ¹⁵ Gbetee fan nu a falama, «Annabi Eliya na a ra.» Ndee fan nu a falama, «Namiponme nan a ra naxan luxi alo namiponme dangixie.» ¹⁶ Kōḡo Herode to Isa xa fe me, a naxa a fala, «N Yaya naxan xunyi bolon, na nan kelixi faxe ma.»

¹⁷ A na fala ne, barima a tan Herode yati nan mixie xee Yaya suxude, yolonxoniyi xa sa a ma, a xa sa geeli Herodiyasi xa fe ra, a taara Filipu xa gine, Herode naxan doxo. ¹⁸ Yaya nu a falama Herode be, «A mu daxa i xa i taara xa gine tongo.» ¹⁹ Na naxa a niya Yaya naxa rapaaxu Herodiyasi ma, a naxa wa a xa faxe xon. Kōḡo a faxa fere mu nu na a be, ²⁰ barima Herode mu nu suusama Yaya ra. A nu a kolon mixi na a ra, naxan tinxin, a man seniyen. Na na a toxi, a nu a makantama. Herode nu a tuli tima Yaya ra temui naxe, a nu kontofilima a xa woyenyi ra, kōḡo a man nu rafan a ma a xa nu a tuli mati a ra.

²¹ Loxo nde, Herodiyasi naxa fere soto Yaya faxafe ma. Herode naxa pexin xulunyi ti a bari loxo igbilenyi xa fe ra. A naxa mixi binyee xili, a xa soorie xa mangēe, a nun Galile boxi mixi xungbee. ²² Herodiyasi xa di gine to so menni, a fare boron mixie be, a naxa rafan Herode nun a xa

xonēe ma. Mangē naxa a fala yi ginēdimēdi be, «I wama naxan yo xon, a fala n be n xa a fi i ma.»

²³ A naxa a kali, a a fala a be, «I na naxan yo maxorin n ma, n na soma ne i yi ra, hali a findi n ma mangeya seeti ra.» ²⁴ Ginēdimēdi naxa mini a sa a nga maxorin, «A lan n xa munse maxorin a ma?» A nga naxa a yaabi, «Yaya xunyi.» ²⁵ Ginēdimēdi naxa a xulun mafuren sigafe mangē yire, a a fala a be, «N wama a xon ma ne, i xa Yaya xunyi so n yi ra pileti ma keren na.» ²⁶ Mangē naxa nimisa na ma ki fanyi, kōḡo a xa marakali nun a xa xonēe xa fe ra, a mu no tondide a be. ²⁷ A naxa soori xee keren na, a xa sa fa Yaya xunyi ra. Soori naxa siga geeli kui, a sa Yaya xunyi bolon a de i. ²⁸ A naxa fa a xunyi ra pileti ma, a na so ginēdimēdi yi ra. Ginēdimēdi fan naxa a xanin a nga xon ma. ²⁹ Yaya foxirabiree to yi fe me, e naxa sa a fure tongo, e a ragata.

Isa donse fife xeme mixi wulu suuli ma

(Matiyu 14:13-21, Luki 9:10-17)

³⁰ Xerae man naxa naralan Isa yire. E fe naxee raba, e kawandi naxee ti, e naxa a birin dentēge sa a be. ³¹ Isa naxa a fala e be, «Won xee yire madunduxi alako won doro xa lu yire keren, wo xa wo malabu.» A na fala ne, barima mixie xa fa nun sigē gbo e yire. E jan mu nu noma e yete soto, e xa e dege. ³² Na kui, e naxa baki kunkui kui, e doro xa siga wula i.

³³ Mixi wuyaxi naxa e to siga ra, e naxa e kolon. E gbeḡbe naxa keli na taee, e e gi e sanyi ra han e tan singe sa so Isa nun a foxirabiree nu sigafe dennaxe. ³⁴ Isa to goro kunkui kui, a naxa pama gbeḡbe to naa. A naxa kinikini e ma, barima e nu luxi ne alo yexee naxee makantama mu na. A naxa e kawandi folo fe gbeḡbe ra.

³⁵ Nunmare to so fɔlɔ, Isa fɔxirabirɛe naxa e maso Isa ra, e a fala a bɛ, «Won na wula nɛ yi ki, kɔɛ fan bara so. ³⁶ Nama rayensen alako e xa siga taae nun daaxae naxee na be rabilinyi, e xa sa donsee sara.» ³⁷ Kɔnɔ Isa naɔa e yaabi, «Wo tan xa donse so e yi.» E tan naxa a fala a bɛ, «Xa muxu sa taami sara yi nama birin bɛ, na kɔbiri sigama han walike xa kike solomasaxan sare!» ³⁸ A naxa e maxɔrin, «Taami yeri na wo yi ra? Wo sa na mato.» E to a mato, e naxa a yaabi, «Taami suuli, a nun yɛxɛ firin.»

³⁹ A naxa yaamari fi mixi birin ma, e xa e magoro e xunde xunde ma pɔoge xinde fari. ⁴⁰ Na kui, mixie naxa siga dɔxɔ ra e kemɛ kemɛ nun e tongo suuli suuli ma. ⁴¹ Isa naxa na taami suuli nun na yɛxɛ firin tongo, a a ya rate koore ma, a fa Ala nuwali sa. A naxa taamie igira, a fa a so a fɔxirabirɛe yi ra, e xa e itaxun pama ma. A naxa na yɛxɛ firinyie fan itaxun birin ma. ⁴² Nama birin naxa e dɛge han e wasa. ⁴³ Taami nun yɛxɛ donxɔɛ to matongo, debe fu nun firin nan nafe. ⁴⁴ Mixi naxee taami don, xemɛ wulu suuli nan nu e ra.

Isa pɛrɛfɛ ye fari
(*Matiyu 14:22-33*)

⁴⁵ Na xanbi, Isa naxa a fala a fɔxirabirɛe bɛ, e xa baki kunkui kui, e giri naakiri ma. E xa siga a ya ra Betesayida, a tan xa nu nama ragbilen. ⁴⁶ A to gɛ a jungude pama ma, a naxa te Ala maxandide geya fari.

⁴⁷ Kɔɛ to so, kunkui nu na baa tagi. Isa kerɛn nan nu na xare ma. ⁴⁸ A naxa a fɔxirabirɛe to e na tɔɔrofe a paxi ra laala bade, barima foye ya nu rafindixi e ma. Subaxɛ, Isa naxa fa a fɔxirabirɛe ma, a pɛrɛfɛ baa fari. A gbe mu nu luxi a xa dangi e ra, ⁴⁹ e fa a to pɛrɛ ra ye fari. E naxa a mapɔxun tubari ra, e sɔnxɔɛ rate, ⁵⁰ barima

e birin nu Isa toxi, e birin gaaxuxi. Kɔnɔ Isa naxa a masen e bɛ kerɛn na, «Wo naxa kɔntofili, n tan nan a ra. Wo naxa gaaxu.» ⁵¹ Isa naxa te e xa kunkui kui, foye fan naxa a raxara. E birin naxa kaaba, e dɛ ixara. ⁵² E mu nu taamie xa kaabanako fe fahaamuxi, barima e xaxili mu nu rabixi.

Isa furema gbegebe rayalanfe
Genesareti
(*Matiyu 14:34-36*)

⁵³ E to gɛ baa igiride, e naxa so Genesareti bɔxi, e kunkui xiri naa. ⁵⁴ E to goro kunkui kui, mixie naxa Isa kolon kerɛn na, ⁵⁵ e naxa na bɔxi birin isa. E nu Isa xili mema dɛdɛ, e nu fama e gi ra furemae ra a xɔn, e saxi e xa sadee ma. ⁵⁶ Isa nu soma daaxa nun taa yo kui, mixie nu furemae sama a ya ra yire makenɛnxie, e a mayandi e xa e belɛxɛ din a xa donma sanbunyi gbansan na. Furema birin naxee na raba, e birin naxa yalan.

7

Ala xa seriye nun Adama xa
naamunyi
(*Matiyu 15:1-20*)

¹ Farisenie naxa e malan Isa yire, e nun seriye karamɔxɔ ndee naxee nu bara fa kelife Darisalamu. ² E naxa a to, a fɔxirabirɛe ndee e dɛgema e belɛxɛ seniyentaree ra, e mu e raxaxi naamunyi ki ma.

³ Farisenie nun Yuwifɛ birin nɛ e dɛgema fo e e belɛxɛ raxa sinden e xa naamunyi ki ma naxan fatanxi e benbae ra. ⁴ Xa e keli pama yire, e mu e dɛgema sinden, fo e gɛ e maxade a diine ki ma. Naamunyi wuyaxi man na e yi ra, alɔ tɔnbili, tunde, nun paani maxa ki.

⁵ Na kui, Farisenie nun seriye karamɔxɔɛ naxa Isa maxɔrin, «Munfe ra i fɔxirabirɛe mu biraxi forie xa naamunyiye fɔxɔ ra, e nu e dɛge e belɛxɛ seniyentaree ra?» ⁶ Isa naxa e yaabi, «Wo tan

filankafuie, Annabi Esayi nɔndi yati nan masen wo xa fe ra a xa Kitaabui kui,

«Yi pama n binyama e de ne,
kɔnɔ e bɔɓe makuya n na pon!

⁷ E xa sali fufafu na a ra,
barima e mixi xaranma adamadie
xa marɔxunyie nan na
alo na naamunyie nan findixi n
tan ma seriye nan na.»

⁸ «Wo bara Ala xa seriye beɓin, wo bira mixie xa naamunyi fɔxo ra.»

⁹ Isa man naxa a masen e be,
«Wo fataxi de! Wo gbilenxi Ala
xa seriye nan fɔxo ra alako wo
xa bira wo gbe naamunyi fɔxo ra!

¹⁰ Annabi Munsala bara a masen,
«Wo xa wo baba nun wo nga
binya.» A man bara a masen,
«Mixi yo naxan a baba nun a nga
konbi, a lan ne na kanyi xa faxa.»

¹¹ Kɔnɔ wo tan naxe, xa mixi nde
a fala a baba xa na mu a nga be,
«I nu lanma i xa naxan soto n na
i malise ra, n bara a fi Ala ma,»

¹² hali na kanyi mu fefe raba a
baba nun a nga be. ¹³ Na kui,
wo Ala xa seriye matandima wo
xa naamunyie saabui ra, wo man
fa nee nan masenma wo xa die
be. Wo na fe mɔoli gbegebe nan
nabama, bafe yi ra.»

¹⁴ Isa man naxa pama xili, a a
masen e be, «Wo birin xa wo tuli
mati n na, wo xa fahaamui soto.
¹⁵⁻¹⁶ Donse naxan keli a fari ma,
a so mixi fate i, a sese mu na
naxan noma a kanyi findide mixi
seniyentare ra. Fe kobi naxee
kelima mixi bɔɓe ma, nee nan
a kanyi findima mixi seniyentare
ra.»

¹⁷ Isa to bara keli pama xun,
a so banxi, a fɔxirabiree naxa
a maxorin yi taali woyenyi ma.

¹⁸ A naxa a masen e be, «Yaxa
wo fan mu fahaamui soto? Wo
mu a kolon, a donse yo keli a
fari ma, a so mixi fate i, na
mu noma a kanyi findide mixi
seniyentare ra? ¹⁹ Barima na mu
soma bɔɓe xa kui, a goroma furi

ne, a fa mini mixi fate i.» Na
kui, Isa a masen ne, a donse birin
seniyen. ²⁰ A man naxa a masen,
«Fe kobi naxan kelima mixi bɔɓe
ma, na nan a kanyi findima mixi
seniyentare ra. ²¹ Barima xax-
ili kobi fatanma mixi bɔɓe nan
na, alo langoeɓa, muɓe, faxe tife,
²² yene, wasatareya, jaaxui, yan-
fanteya, jengeya, toone, konbi,
yete igboe, nun daxura. ²³ Na
fe kobie birin kelima mixi bɔɓe
nan ma, e a kanyi findi mixi
seniyentare ra.»

*Siriya Fenisiya gine xa danx-
aniya*

(*Matiyu 15:21-28*)

²⁴ Isa naxa keli menni, a siga
Tire bɔxi ma. A naxa so a
yigiyade. A mu nu wama mixi yo
xa a yire kolon, kɔnɔ a mu nɔ a
nɔxunde. ²⁵ Gine nde nu na, jinne
nu naxan xa di gine fɔxo ra. A
to Isa xa fe me, a naxa fa a yire,
a suyidi a be. ²⁶ Yuwififi xa mu
nu yi gine ra, a nu barixi Siriya
Fenisiya ne. A naxa Isa mayandi,
a xa jinne keri a xa di gine fɔxo
ra. ²⁷ Isa naxa a yaabi, «A lu dimɛe
nan singe xa e dege, barima a mu
lan taami xa ba dimɛdie yi ra, a
sa baree bun.» ²⁸ Gine fan naxa
a yaabi, «Marigi, i nɔndi, kɔnɔ
barede naxee na teebili bun ma, e
fan dimɛe xa donse donma naxan
birama bɔxi.» ²⁹ Isa naxa a fala a
be, «I xa yaabi xa fe ra, siga, jinne
bara gbilen i xa di gine fɔxo ra.»
³⁰ Gine to gbilen a xonyi, a naxa a
xa di li a saxi sade ma, jinne bara
gbilen a fɔxo ra.

Isa tulixori boboxi rayalanfe

³¹ Isa naxa keli Tire bɔxi, a
dangi Sidon, a gbilen Galile baa
mabiri, Taa Fu bɔxi ma. ³² E
naxa fa tulixori nde ra a xon ma,
woyenfe xoroxxoxi naxan ma, e Isa
mayandi a xa a belexe sa a ma.
³³ Isa naxa tulixori tongo pama
yire, e sa ti e xati ma. Isa naxa a

belexesolee raso tulixori tulie kui, a a yete kan deye sa a nenyi ma. ³⁴ A naxa a ya rate koore, a a jengi rate a belebele ra. A fa a fala tulixori be, «Efafata!» Na nan falaxi e xa xui, «I xa rabi!» ³⁵ A tulie naxa fe me keren na, a nenyi fan naxa keli, a naxa woyen folo a fanyu ra.

³⁶ Isa naxa e yamari, a e naxa yi fe fala mixi yo be. Kono hali Isa to nu tonyi doxoma e ma kiyoki, e tan nu sigama a xa xibaaru fala ra nan tui. ³⁷ E nu bara kaaba ki fanyu, e nu a fala, «A fe fanyu mooli birin nabama! A a niyama tulixori xa fe me, boboe fan xa woyen!»

8

Isa donse fife xeme mixi wulu naani ma

(Matiyu 15:32-39)

¹ Na saxanyi, jama gbege man nu bara e malan. Donse to mu nu e yi ra, Isa naxa a foxirabiree xili, a a masen e be, ² «N bara kinikini yi jama ma, barima a xi saxan nan yi ki, e na n yire. Donse yo mu e be yi ki. ³ N na a fala ya, e xa siga e xonyi kaame ra e ma, e tooroma ne kira xon ki fanyu. Ndee na e ya ma, e kelide makuya.» ⁴ Isa foxirabiree naxa a yaabi, «Taami sotoma di yi wula kui naxan yi jama wasama?» ⁵ Isa naxa e maxarin, «Taami gundi yeri na wo yi?» E naxa a yaabi, «Solofere.»

⁶ Isa naxa a fala jama be e xa doxo boxi. A naxa na taami gundi solofere tongo, a Ala nuwali sa. A to e igira, a naxa e so a foxirabiree yi ra, e xa e itaxun jama ma. E fan naxa a raba na ki. ⁷ Yexe lanma ndee fan nu na e yi ra. Isa to Ala nuwali sa e xa fe ra, a naxa a fala, a e fan xa itaxun. ⁸ Nama naxa a dege han e wasa. Donse donxoe fan naxa matongo han debe solofere naxa rafe. ⁹ Mixi wulu naani jondon nan nu na naa. Isa to e

ragbilen, ¹⁰ a naxa te kunkui kui keren na, e nun a foxirabiree naxa siga Dalamanuta boxi ma.

Farisenie nun Sadusenie xa danxanyatarepa

(Matiyu 16:1-12)

¹¹ Farisenie naxa fa, e nun Isa naxa woyen folo. E to nu wama a matofe, e naxa a maxarin a xa tonxuma makaabaxi nde masen e be kelife koore ma. ¹² Na naxa Isa boje tooro ki fanyu. A naxa a masen, «Munfe ra yi waxati mixie n maxarinma tonxuma makaabaxi ma? N xa nondi fala wo be, tonxuma yo mu fima yi waxati mixie ma.» ¹³ Na xanbi a naxa keli e xun ma, a man baki kunkui kui girife ra naakiri ma.

¹⁴ A foxirabiree nu bara neemu fade taami nde ra e xun. Taami gundi keren peti nan nu na e yi ra kunkui kui. ¹⁵ Isa naxa yi matintin e ra, «Wo wo yete ratanga Farisenie nun Herode xa lebini ma.» ¹⁶ E naxa so woyenfe e bore be na fe ma, a a na falaxi ne barima taami mu na e yi ra. ¹⁷ Isa to e xa woyenyi kolon, a naxa a masen e be, «Wo taami fe falama wo bore be munfe ra? Han ya wo mu xaxili soto, wo mu fe fahaamu? Wo xaxili mu rabixi? ¹⁸ Ya na wo be, kono wo mu se toma. Tuli na wo be, kono wo mu fe mema. Wo neemuxi ne? ¹⁹ N taami gundi suuli itaxun mixi wulu suuli ma dennaxe, wo debe yeri rafe taami donxoe ra?» E naxa a yaabi, «Fu nun firin.» ²⁰ «N man to taami gundi solofere itaxun xeme wulu naani ma, wo debe yeri rafe taami donxoe ra?» E naxa a yaabi, «Solofere.» ²¹ A fa e maxarin, «Han ya wo mu fahaamui soto?»

Donxui rayalanfe

²² E to so Betesayida, mixie naxa fa donxui nde ra Isa xon, e a mayandi a xa a belexe sa a ma. ²³ Isa naxa donxui belexe suxu, a

mini a ra taa fari ma. A naxa a dɛye sa a ya ma, a a belexe sa a ma, a fa a maxorin, «I se nde toma?»²⁴ Dɔnxui naxa a ya rabi, a fa a fala, «N bara mixie to jɛrɛ ra, kɔnɔ e luxi alɔ wuri bilie.»²⁵ Isa man naxa a belexe sa a ya ma. Dɔnxui to a ya rabi sɔnɔn, a nu bara yalan, a se birin igbema a fanyi ra.²⁶ Na temui, Isa naxa a fala a be, «Gbilen i xɔnyi keren na, hali i mu so taa kui.»

Piyeri Isa kolonfe Ala xa Mixi Sugandixi ra

(Matiyu 16:13-20, Luki 9:18-21)

²⁷ Isa nun a fɔxirabirɛe man naxa mini sigafe ra taa naxee na Sesareya Filipi rabilinyi. Kira xɔn, Isa naxa a fɔxirabirɛe maxorin, «Mixie munse falama n ma fe ra? Nde lanxi n ma?»²⁸ E naxa a yaabi, «Ndee a falama, Annabi Yaya Xunxa. Ndee a falama, Annabi Eliya, xa na mu a ra namijɔnmɛ gbɛtɛ.»²⁹ Isa man naxa e maxorin, «Kɔnɔ wo tan naxɛ di? Nde n na?» Piyeri naxa a yaabi, «Ala xa Mixi Sugandixi nan na i ra.»³⁰ Isa naxa a matintin e ra, a e naxa a xa fe fala mixi yo be.

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe

(Matiyu 16:21-28, Luki 9:22)

³¹ Isa naxa a masen folo e be, a fo Adama xa Di xa tɔɔrɛ gbege soto. Yuwifie xa forie, serɛxɛdube kuntigie, nun seriye karamɔxɔe mu lama a ra, e a faxa, kɔnɔ xi saxan dangi xanbi, a man kelima nɛ faxe ma.³² A naxa yi wɔyɛnyi birin masen e be a fiixe ra. Piyeri to a bendun, e sa ti e xati ma, a naxa so wɔyɛnfe Isa ma, a xa ba na mɔoli falafe.³³ Kɔnɔ Isa naxa a ya rafindi a fɔxirabirɛe ma, a fa a fala Piyeri be, «Keli n ya i, i tan Sentane! I xaxili mu tixi Ala fee xa ra, a tixi adama fee nan na.»

³⁴ Na xanbi, Isa naxa jama xili a nun a fɔxirabirɛe, a a masen e be, «Xa mixi wa birafe n fɔxɔ

ra, a xa tondi a yetɛ ma, a tin tɔɔrɛ nun faxe ra, a bira n fɔxɔ ra.³⁵ Mixi naxan wama a yetɛ rakisife, na kanyi lɔɛma nɛ. Naxan a yetɛ ralɔɛma n tan ma fe ra a nun n ma xibaaru fanyi xa fe ra, na kanyi kisima nɛ.³⁶ Dunija birin sɔtɔɛ munse fanma mixi ma, xa a sigama yahannama?³⁷ Fe mundun na, mixi nɔma a xa ariyanna masarade naxan na?³⁸ Naxan yo yaagima n tan nun n ma wɔyɛnyi xa fe ra yi waxati mixi kobie nun yunubitɔɛɛ tagi, n tan Adama xa Di fama n Baba xa nɔrɛ kui temui naxɛ n nun malekɛ seniyɛnxie, n fan yaagima nɛ na kanyi xa fe ra.»

9

¹ Isa man naxa a masen e be, «N xa nɔndi fala wo be, mixi ndee tixi wo ya ma be, naxee mu faxama fo e Ala xa mangɛya niini to fa ra senbe kui.»

Isa nɔrɔfe

(Matiyu 17:1-13, Luki 9:28-36)

² Xi senni dangi xanbi, Isa naxa Piyeri, Yaki, nun Yaya xanin e doro ma geya itexi nde fari. Menni Isa naxa masara, a nɔrɔ e ya xɔri.³ A xa sosee naxa fiixe a mɔoli nde ra naxan mu toma dunija ma.⁴ Annabi Eliya nun Annabi Munsa naxa mini fɔxirabirɛe ya xɔri, e naxa e to naa e nun Isa wɔyɛnfe.

⁵ Piyeri naxa a fala Isa be, «Karamɔxɔ, fe fanyi na a ra muxu to na be yi ki. Muxu xa lingira saxan yailan, keren i gbe, keren Annabi Munsa gbe, keren Annabi Eliya gbe.»⁶ Piyeri na fala nɛ a to mu nu sese kolon a naxan falama, barima a tan nun a booree nu bara gaaxu ki fanyi ra.⁷ Na xanbi, nuxui naxa goro e xun ma, xui nde naxa mini nuxui kui, a a masen, «N ma Di maxanuxi nan yi ki. Wo wo tuli mati a ra.»⁸ Na ikɔrɔxi ra, Isa fɔxirabirɛe to e ya rage, e mu mixi yo to e yire fo Isa.

⁹ E to nu na gorofe geya fari, Isa naxa a matintin e ra, e fe naxan toxi e ya ra, e naxa a fala mixi yo be, han beemanun Adama xa Di xa keli faxe ma. ¹⁰ E naxa na ragata e xaxili ma, e nu e bore maxorin, «A to a fala a a kelima faxe ma, na munse masenxi?»

¹¹ E naxa Isa maxorin, «Munfe ra seriye karamoxoe a falama a fo Annabi Eliya nan singe xa fa?» ¹² A naxa a masen e be, «Nondi na a ra. Annabi Eliya nan singe fama yati, a fe birin yailan. A man sebexi munfe ra, a fo Adama xa Di xa toore gbegbe soto, mixie a mabere? ¹³ Kono n xa a fala wo be, Annabi Eliya nan bara fa, kono e bara e waxonfe birin niya a ra, alo a xa fe sebexi ki naxe.»

*Isa pinne kerife dimedi foxo ra
(Matiyu 17:14-23, Luki 9:37-45)*

¹⁴ Na xanbi, e naxa sa foxirabire booree li, e nun seriye karamoxoe nu na xoroxofe e xa woyenyie kui, nama gbegbe fan nu na e rabilinyi. ¹⁵ Nama fefe Isa to, e naxa kaaba, e e gi, e xa sa a xeebu. ¹⁶ Isa naxa e maxorin, «Wo nun yee na woyenfe yi mooli ra munfe ma?» ¹⁷ Xeme nde naxa a yaabi nama tagi, «Karamoxo, n faxi n ma di xeme nan na i xon, barima pinne na a foxo ra naxan bara a de bobo. ¹⁸ A na keli a ra dede, a a rabirama ne boxi, a de xunfe nu fa mini, a nu a jinyi raxin, a fate birin xoroxo a ra. N bara i foxirabiree mayandi e xa yi pinne keru a foxo ra, kono e mu no.»

¹⁹ Isa naxa e yaabi, «Wo tan danxaniyatare bonsoe, n xa lu wo seeti ma han mun temui? N xa ti wo bun ma han mun loxo? Wo fa na di ra n xon.» ²⁰ E naxa fa a ra a xon. Ninne to Isa to, a naxa di rabira keren na, a nu fa a mapindigilin boxi, a de xunfe nu mini. ²¹ Isa naxa a baba maxorin, «Yi rabama a ra kabi mun temui?» A naxa a yaabi, «Kabi a dimedi temui. ²² Sanmaya

wuyaxi yi pinne a rabirama te xora, xa na mu ye, alako a xa a faxa. Kono xa i noma fe nde ra, muxu mali. Kinikini muxu ma!» ²³ Isa naxa a masen a be, «I naxe, xa n noma. Fefe mu na naxan mu noma rabade mixi be xa danxaniya na a be.» ²⁴ Di baba fan naxa a xui ite keren na Isa mayandife ra, «Danxaniya na n be, kono n mali n ma danxaniy-atarepa xa fe ra!»

²⁵ Isa to pama to, e fafe e gi ra, a naxa woyen pinne ra, «I tan pinne naxan bara yi di de bobo, i a tuli xori, n bara i yaamari, gbilen a foxo ra, i man naxa a tooro sonon!» ²⁶ Ninne naxa sonxo, a di raketun a ra a paaxi ra, a fa gbilen a foxo ra. Di naxa lu alo a faxaxi ne. Mixi gbegbe naxa a fala, «A bara faxa.» ²⁷ Kono Isa naxa a suxu a belexe ma, a a rakeli, di fan naxa ti.

²⁸ Isa to so banxi, a foxirabiree naxa a maxorin e doro ma, «Munfe ra muxu tan mu no na pinne keride?» ²⁹ Isa naxa a masen e be, «Yi pinne mooli tan kerima mixi foxo ra Ala maxandi nan tun na.»

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe sanmaya frin nde

(Matiyu 17:22-23, Luki 9:43-46)

³⁰ E naxa keli menni, e Galile boxi igiri. Isa mu nu wama mixie xa a yire kolon, ³¹ barima a nu na a foxirabiree xaranfe ne. A naxa a masen e be, «Adama xa Di sama ne mixie belexe, e a faxa. A xa faxe xi saxon dangi xanbi, a man kelima ne faxe ma.» ³² Kono a foxirabiree mu a xa woyenyi fahaamu, e man mu su-
usa a maxorinde.

Mixi naxan tide gbo

(Matiyu 18:1-5, Luki 9:46-48)

³³ E naxa so Kaperenam. E man to so banxi kui, Isa naxa e maxorin, «Wo nu na woyenyi mundun kira xon?» ³⁴ Kono e mu sese fala, barima e to nu woyenma e bore be kira xon, e nu wama

a kolonfe ne naxan tide gbo e ya ma. ³⁵ Na kui, Isa to a magoro, a naxa yi mixi fu nun firin xili, a a masen e be, «Xa mixi yo wa findife yarerati ra, fo na kanyi xa findi birin xa xanbirati ra, a findi birin hayi fanma ra.»

³⁶ Isa naxa dimedi nde tongo, a a ti e tagi. A naxa dimedi doxo a san ma, a fa a masen a foxirabiree be, ³⁷ «Mixi yo naxan yi dimedi mooli rasenema n xili ra, na kanyi bara n tan yete yati rasene. Mixi yo n nasene, na kanyi mu n tan gbansan xa rasenexi. A bara n xema fan nasene.»

Findife Isa foxirabire ra
(Luki 9:49-50)

³⁸ Yaya naxa a fala a be, «Karamoxo, muxu bara xeme nde to a jinne kerima mixi foxo ra i xili saabui ra. Muxu bara kata a xa ba na ma, barima a mu biraxi won foxo ra.» ³⁹ Isa naxa a masen, «Wo naxa a raton, barima mixi yo kaabanako raba n xili saabui ra, na kanyi mu noma fe jaaxi falade n ma fe ra mafuren. ⁴⁰ Na kui, mixi naxan mu a ikelixa won xili ma, a kanyi na won be ne. ⁴¹ Mixi yo wo ki ye n xili ra wo to biraxi Ala xa Mixi Sugandixa foxo ra, n xa nondi fala wo be, na kanyi mu ganma a baraayi ra muku.»

Maratantanyi saabui
(Matiyu 18:6-9, Luki 17:1-2)

⁴² «Mixi yo yi mixi xuri keren natantan, naxan danxaniyaxi n ma, a fisa na kanyi be geme binye xa xiri a konyi ra, a rasin baa ma. ⁴³⁻⁴⁴ Xa i belexe findi i ratantanse ra, a bolon. I sofe ariyanna i belexe keren bolonxi, na fisa i be dine i belexe firin luxi na, i fa siga yahannama, te mu xubenma dennaxe. ⁴⁵⁻⁴⁶ Xa i sanyi findi i ratantanse ra, a bolon. I sofe ariyanna i sanyi keren bolonxi, na fisa i be dine i sanyi firin luxi na, i fa woli yahannama. ⁴⁷ Xa i ya findi i ratantanse ra, a ba na. I

sofe ariyanna i ya keren kanaxi, na fisa i be dine i ya firin luxi na, i fa woli yahannama, ⁴⁸ kuli mu faxama dennaxe, te fan mu xubenma.»

(Matiyu 5:13, Luki 14:34-35)

⁴⁹ «Te sama ne mixi birin ma, alo foxe sama donse ma ki naxe. ⁵⁰ Foxe findixi fe fanyi nan na, konon xa foxe mexemexenyi bara ba, a fa mexemexenma di? Foxe xa lu wo i, wo xa lu bojesa kui wo bore tagi.»

10

Futi nun fatanyi
(Matiyu 19:1-9, Luki 16:18)

¹ Isa naxa keli menni, a siga Yudeya boxi a nun Yuruden naakiri ma. Nama gbegebe man naxa e malan a yire, a fan naxa e kawandi folo, alo a nu darixa a ra ki naxe.

² Farisenie naxa fa Isa yire alako e xa gantanyi te a be. E naxa a maxarin, «A daxe xeme xa mee a xa gine ra?» ³ Isa naxa e yaabi, «Annabi Munsa wo yamari munse ra?» ⁴ E fan naxa a yaabi, «Annabi Munsa a fala ne, a xa xeme wa meefe a xa gine ra, a xa fatan keedi nan nafala, a fa mee gine ra.»

⁵ Isa naxa a masen e be, «Annabi Munsa yi yaamari sebexi ne wo be wo xaxili to xoxoxo. ⁶ Konon dunjina folo folo ra, Ala naxa xeme nun gine daa. ⁷ «Na kui, xeme kelima a baba nun a nga xun ma, a a xa gine xa futi xiri, ⁸ e firin findi keren na.» Na nan a toxi, mixi firin xa mu e ra sonon, e firin bara findi keren na. ⁹ Ala bara naxee xiri e boore ra, adama naxa e rafatan.»

¹⁰ E to so banxi, Isa foxirabiree man naxa a maxarin na masenyi ma. ¹¹ Isa naxa a masen e be, «Mixi yo mee a xa gine ra, a sa gbete doxo, a kanyi bara yene raba. ¹² Xa gine fan mee a xa xeme

ra, a sa dɔxɔ xeme gbete xɔn, a fan bara yene raba.»

Isa nun dimedie

(*Matiyu 19:13-15, Luki 18:15-17*)

¹³ Mixie nu fafe dimedie ra Isa xɔn, alako a xa a belexe sa e ma, kɔnɔ a fɔxirabiree naxa wɔyen na mixie ma. ¹⁴ Isa to na fe to, a naxa xɔnɔ, a fa a masen a fɔxirabiree be, «Wo a lu dimedie xa fa n yire. Wo naxa tɔnyi dɔxɔ e ma, barima naxee maniyaxi e ra, nee nan soma Ala xa mangeya niini bun ma. ¹⁵ N xa nɔndi fala wo be, mixi naxan mu tinma Ala xa mangeya niini ra alɔ dimedi, na kanyi mu soma Ala xa mangeya niini bun ma feo!» ¹⁶ A naxa dimedie dɔxɔ a san ma, a a belexe sa e ma, a duba e be.

Segetala bannaxi

(*Matiyu 19:16-30, Luki 18:18-30*)

¹⁷ Isa to nu bara kira suxu, xeme nde naxa fa a gi ra a fɔxɔ ra, a a xinbi sin a bun ma. A naxa Isa maxɔrin, «Karamɔxɔ fanyi, a lan n xa munse raba alako n xa abadan kisi sɔto ke ra?» ¹⁸ Isa naxa a masen a be, «Munfe ra i n xilima karamɔxɔ fanyi? Mixi yo mu fan. Ala keren peti nan fan. ¹⁹ I seriye kolon: «I naxa faxe ti. I naxa yene raba. I naxa mupe ti. I naxa mixi tɔɔnpege. I naxa fu mixi ma. I baba nun i nga binya.»

²⁰ Xeme naxa Isa yaabi, «Karamɔxɔ, n bara na birin nabatu kafi n dimedi temui.»

²¹ Isa naxa xeme mato, a naxa a xanu. A naxa a masen a be, «Fe keren nan fa luxi i be. Siga, se naxan birin na i yi ra, i sa a mati, i a kɔbiri fi setaree ma. Na kui, i fama bannaya sɔtode ariyanna. I na na raba, fa, i bira n fɔxɔ ra.»

²² Xeme to na wɔyenyi me, a naxa siga sunnunyi kui, barima harige gbegbe nu na a yi ra.

²³ Isa naxa a ya rage a rabilinyi, a fa a masen a fɔxirabiree be,

«Sofe Ala xa mangeya niini bun ma, a xɔrɔxɔ naafuli kanyie be ki fanyi!» ²⁴ A fɔxirabiree naxa kaaba a xa wɔyenyi ma, kɔnɔ Isa man naxa a masen e be, «N ma die, sofe Ala xa mangeya niini bun ma, a xɔrɔxɔ ki fanyi!» ²⁵ Nɔxome so nɔxun senbe yale ra, dine bannamixi sofe ra Ala xa mangeya niini bun ma.» ²⁶ Isa fɔxirabiree de naxa ixara ki fanyi ra, e nu e bore maxɔrin, «Nde fa noma kisode fa?» ²⁷ Isa naxa e mato, a fa a masen e be, «Adama mu noma a yete rakisode, kɔnɔ Ala tan noma fe birin na.»

²⁸ Piyeri naxa wɔyen folo Isa be, «A mato, muxu bara keli se birin xun ma, muxu bira i fɔxɔ ra.» ²⁹ Isa naxa a masen, «N xa nɔndi fala wo be, mixi yo naxan na keli a xa se nde xun ma n tan nun n ma xibaaru fanyi xa fe ra, a findi banxi ra ba, xunyae ba, taarae ba, baba ba, nga ba, die ba, bɔxie ba, ³⁰ na kanyi fama na birin nɔxɔe keme keme nan sɔtode. Fɔxɔee yo, xunyae yo, taarae yo, babae yo, ngae yo, bɔxie yo, a e sɔtoma yi dunjɔna ma a nun paxankate ra, a man fa abadan kisi sɔto aligiyama. ³¹ Yarerati wuyaxi fama findide xanbiratie ra, xanbiratie fan findi yareratie ra.»

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe sanmaya saxan nde

(*Matiyu 20:17-19, Luki 18:31-34*)

³² Isa nun a fɔxirabiree naxa kira suxu tefe Darisalamu, Isa tixi e ya ra. A fɔxirabiree nu kɔntɔfilixi, naxee fan nu biraxi e fɔxɔ ra, nee fan nu gaaxuxi. Isa man naxa a fɔxirabiree fu nun firin xun lan, a so fe tagi rabafe e be naxan fama a tan lide. ³³ A naxa a masen, «Wo a mato, won na tefe Darisalamu ne yi ki. Adama xa Di sama ne serexedube kuntigie, nun seriye karamɔxɔe belexe, e a makiiti faxe kiiti ra, e a so kaafirie yi ra. ³⁴ E a mayelema ne, e deye

bɔxun a ma, e a bɔnbɔ sɛbɛrɛ ra, e man fa a faxa. Kɔnɔ a xa faxɛ xi saxan dangi xanbi, a man kelima nɛ faxɛ ma.»

Sebede xa die xa maxɔrinyi

(*Matiyu 20:20-28, Luki 22:24-47*)

³⁵ Na xanbi, Sebede xa die, Yaki nun Yaya, e naxa e maso Isa ra, e a fala a bɛ, «Karamɔxo, muxu wama a xɔn ma nɛ, muxu na fe naxan yo maxɔrin i ma, i xa na raba muxu bɛ.» ³⁶ Isa naxa e maxɔrin, «Wo wama n xa munse raba wo bɛ?» ³⁷ E naxa a yaabi, «Tin muxu bɛ, keren xa dɔxo i yirefanyi ma, boore fan xa dɔxo i kɔɔla ma i xa nɔrɛ kui.» ³⁸ Isa naxa a masen e bɛ, «Wo mu a kolon wo fe naxan maxɔrinfe. Wo nɔma tinde tɔɔrɛ ra, alɔ n tan tinma a ra ki naxɛ? Wo nɔma tide tɔɔrɛ ya i naxan fafe n lide?» ³⁹ E naxa a yaabi, «Muxu nɔma.» Isa fan naxa a fala e bɛ, «Wo fan yati fama naxankatɛ sɔtɔde alɔ n tan. Wo fan fama tide n ma tɔɔrɛ bun ma naxan fafe n lide.» ⁴⁰ Kɔnɔ dɔxɔfe n yirefanyi nun n kɔɔla ma, na mu fatanma n tan xa ra. Na na mixie nan bɛ, a ragataxi naxɛe bɛ.»

⁴¹ Fɔxirabirɛ fu dɔnxɔɛ to na fe mɛ, e bɔnɛ naxa te fɔɔɔ Yaki nun Yaya ma. ⁴² Isa naxa e xili a yire, a a masen e bɛ, «Wo a kolon, naxɛe kolonxi pamanɛ mangɛɛ ra, e mixie yamarima a xɔrɔxɔɛ ra, e e sɛnbɛ raminiima e ma alako e xa mangɛya xa kolon.» ⁴³ Kɔnɔ a naxa lu na ki wo tan tagi. Mixi naxan wama a tide xa gbo wo ya ma, a xa findi wo malima nan na. ⁴⁴ Mixi naxan wama findife wo xa yarɛrati ra, a kanyi xa findi birin xa konyi nan na. ⁴⁵ Hali Adama xa Di a faxi na nan ma. A mu faxi xɛ mixie xa wali a tan bɛ. A faxi nɛ alako a tan nan xa wali mixie bɛ, a xa mixi gɛgbɛ xunsara a xa faxɛ saabui ra.»

Isa Yeriko dɔnxui rayalanfe
(*Matiyu 20:29-34, Luki 18:35-43*)

⁴⁶ E naxa so Yeriko. Isa nun a fɔxirabirɛ man to nu kelife naa, e nun pama gɛgbɛ, Timeyo xa di xɛmɛ Baritimeyo nu dɔxoxi kira dɛ ra kule matide. Dɔnxui nan nu a ra. ⁴⁷ A to a mɛ a Isa Nasaretika nan nu dangife naa, a naxa so a xilife a xui itexi ra, «Isa, Dawuda xa Di, kinikini n ma.» ⁴⁸ Nama naxa wɔyɛn dɔnxui ma a a xa a sabari, kɔnɔ a jan naxa a xui ite dangi a singe ra, a nu xili ti, «Dawuda xa Di, kinikini n ma.» ⁴⁹ Isa naxa ti, a a fala, «Wo a xili.» E naxa dɔnxui xili, e a fala a bɛ, «Limaniya! Keli, Isa na i xilife!» ⁵⁰ Dɔnxui naxa a xa donma binye wɔɛɛ keren na, a keli, a tugan, a siga Isa yire. ⁵¹ Isa naxa a maxɔrin, «I wama n xa munse raba i bɛ?» Dɔnxui naxa a yaabi, «Karamɔxo, n wama nɛ n ya xa se to.» ⁵² Isa naxa a masen a bɛ, «Siga, i xa danxaniya bara i rakisi.» A ya naxa se to keren na, a fa bira Isa fɔxo ra kira xɔn.

11

Isa sofe Darisalamu
(*Matiyu 21:1-11, Luki 19:28-44, Yaya 12:12-16*)

¹ E to makɔrɛ Darisalamu ra, e na Betifage nun Betani yire li, Oliwi geya mabiri, Isa naxa a fɔxirabirɛ mixi firin xɛɛ, ² a a fala e bɛ, «Wo xa so taa kui naxan na yare. Wo nɛfɛ so naa, wo sofale lanma lima a xirixi na, mixi singe mu nu dɔxɔ naxan fari. Wo xa a fulun, wo fa a ra n xɔn ma.» ³ Xa mixi nde fa sa wo maxɔrin, «Wo a fulunfe munfe ra,» wo xa a yaabi, «Marigi nan hayi na a ma. A a ragbilenma ya.»

⁴ E to siga, e naxa a li so-fale lanma xirixi naadɛ nde sɛɛti ma kira dɛ ra. E to a fulun, ⁵ mixi naxɛɛ nu tixi naa, e naxa e maxɔrin, «Wo munse rabafe, wo to yi sofale lanma fulunxi?» ⁶ E

naxa e yaabi alo Isa a masen e be ki naxe. Nee fan naxa e lu e xa siga. ⁷ E to fa sofale lanma ra Isa xon, e naxa e xa donmae sa a fari, Isa fa a magoro a ma.

⁸ Mixi gbegebe naxa e xa donmae itala kira xon ma, ndee fan naxa fense sege, e nee fan sa kira xon ma Isa binyafe ra. ⁹ Nama naxee nu jerefe Isa ya ra, a nun naxee nu jerefe a xanbi ra, e birin nu e xui itefe, e a fala,

«Tantui na won Nakisima be!
Baraka na a be naxan fafe Marigi xili ra!

¹⁰ Baraka na won Baba Dawuda xa mangeya be naxan na fafe!
Tantui na won Nakisima be naxan na koore ma!»

¹¹ Isa to so Darisalamu, a naxa siga hɔrɔmɔbanxi kui. A to ge naa rabilinyi birin matode, e nun a foxirabire mixi fu nun firinyie naxa siga Betani, barima kɔe nu bara so.

Isa xore bili dankafe
(*Matiyu 21:18-22*)

¹² Na kuye iba, e to nu kelife Betani, kaame naxa Isa suxu. ¹³ A to xore bili nde to, a ndedi makuyaxi e ra, a burexe na a kon na, a naxa sa na mato, xa a noma a bogi nde masotode. Konɔ a to makore xore bili ra, a mu sese li a kon na fo a burexe, barima xore bogi temui mu nu a lixi. ¹⁴ Isa naxa a fala xore bili be, «Mixi yo naxa i tan bogi don sonon!» A foxirabiree fan naxa a xui me.

Isa sarematie kerife hɔrɔmɔbanxi kui

(*Matiyu 21:12-17, Luki 19:45-48, Yaya 2:13-16*)

¹⁵ E to siga Darisalamu, Isa naxa so hɔrɔmɔbanxi kui, a sarematie nun saresoe kerifolo, naxee nu na naa. A naxa kobiri masaree xa teebilie nun ganbe matie xa doxosee rabira. ¹⁶ A man mu tin mixi yo xa dangi hɔrɔmɔbanxi sansanyi kui, e na findi e xa kote maxanin kira ra. ¹⁷ A naxa e

kawandi, a a masen, «A mu sebexi xe, <N ma banxi xili falama ne, si birin ma salide banxi?> Konɔ wo tan bara a findi mujetie doxoode ra.» ¹⁸ Serexedube kuntigie nun seriye karamoxoe to yi fe me, e naxa feere fen folo e noma Isa faxade ki naxe. E nu gaaxuxi a ya ra, barima a nu pama birin de ixarama a xa kawandi ra. ¹⁹ Nunmare to so, Isa nun a foxirabiree man naxa keli taa kui.

Xore bili xare nun Ala maxandife

(*Matiyu 21:20-22*)

²⁰ Na kuye iba, e to nu dangife, a foxirabiree naxa xore bili to a bara xara han a sanke. ²¹ Piyeri to ratu, a naxa a fala Isa be, «Karamoxo, a mato, i xore bili naxan danka, a bara xara ghen.»

²² Isa naxa a masen e be, «Wo xa danxaniya Ala ma. ²³ N xa nondi fala wo be, xa wo a fala yi geya be, <Keli be, i sa sin baa ma,> xa na kanyi mu siike a boje ma, a la a ra, a naxan falaxi a rabama ne, na fe rabama ne na kanyi be. ²⁴ Na nan a ra, n xa a fala wo be, wo na Ala maxandi fefe ra, xa wo la a ra a wo bara a soto, wo a sotoma ne. ²⁵⁻²⁶ Wo na ti Ala maxandide temui naxe, xa fe nde na wo nun mixi nde tagi, wo xa dije a ma, alako wo Baba naxan na ariyanna, a fan xa dije wo xa yunubie ma.»

Isa walima nde xa yaamari ma?
(*Matiyu 21:23-27, Luki 20:1-8*)

²⁷ E man naxa so Darisalamu. Isa to nu a jerefe hɔrɔmɔbanxi kui, serexedube kuntigie, seriye karamoxoe, nun Yuwifie xa forie naxa fa a yire, ²⁸ e a maxorin, «I yi fee rabama nde xa yaamari ma? Nde yi senbe fixi i ma, i xa yi fee raba?» ²⁹ Isa naxa e yaabi, «N fan xa wo maxorin fe keren ma. Xa wo n yaabi, n a falama ne wo be n yi fee rabama naxan ma yaamari ma. ³⁰ Yaya to nu mixie xunxama

ye xɔɔra, Ala nan a xɛɛxi ba, ka adama? Wo n yaabi.»

³¹ Na kui e naxa so wɔyɛnfe e bore tagi, «Xa won na a yaabi, won naxɛ, <Ala,> a a falama nɛ won bɛ, <Munfe ra wo mu fa la a ra?» ³² Kɔnɔ won na a yaabi, <Adama,> na fan findima fe nan na won bɛ.» E nu gaaxuxi pama nan ya ra, barima birin Yaya mapɔxunxi namijɔnmɛ yati nan na. ³³ Na kui, e naxa Isa yaabi, «Muxu mu a kolon.» Isa fan naxa a masen e bɛ, «N fan mu a falama wo bɛ n yi fee rabama naxan ma yaamari ma.»

12

Bɔxi rawali jaaxie xa taali

(Matiyu 21:33-46, Luki 20:9-19)

¹ Isa man naxa so taali wɔyɛnyie falafe e bɛ, a a masen, «Xɛmɛ nde naxa wɛni bilie si. A naxa tɛtɛ rabilin bɔxi ra, a baye ti, a yili ge wɛni bogi bunduma dennaxɛ. Na xanbi, a naxa na heri bɔxi rawalie ma, a fa biyaasi.»

² «Wɛni bogi ba temui to a li, bɔxi kanyi naxa konyi nde xɛɛ bɔxi rawalie xɔn ma, e xa wɛni bogi nde so a yi ra. ³ Kɔnɔ, bɔxi rawalie naxa na konyi suxu, e a bɔnbɔ, e a ragbilen a bɛlexɛ igeli ra.»

⁴ «Bɔxi kanyi man naxa konyi gbɛtɛ xɛɛ e xɔn ma. E naxa na fan bɔnbɔ a xunyi ma, e a konbi a mayaagixi ra. ⁵ Bɔxi kanyi man to mixi gbɛtɛ xɛɛ, e naxa na tan faxa. Bɔxi kanyi mixi wuyaxi gbɛtɛɛ xɛɛ nɛ e xɔn ma na ki. E naxa ndee bɔnbɔ, e ndee faxa.»

⁶ «Bɔxi kanyi xa di xanuxi kerɛnyi nan nu fa luxi. A dɔnxɔɛ ra, a naxa na xɛɛ e xɔn ma, barima a nu bara a fala, <E n ma di tan binyama nɛ.> ⁷ Kɔnɔ yi bɔxi rawalie naxa a fala e bore bɛ, <Yi nan na kɛ tongoma ra, wo fa, won xa a faxa alako kɛ xa findi won gbe ra.> ⁸ E naxa a suxu, e a faxa, e fa a woli tɛtɛ xanbi ra.»

⁹ «Na kui, bɔxi kanyi munse rabama fa? A sigama nɛ naa, a bɔxi rawalie faxa, a a xa bɔxi so mixi gbɛtɛɛ yi. ¹⁰ Wo mu nu yi masɛnyi xaran Kitaabui kui?

<Banxitie mɛɛ gemɛ naxan na, a bara findi tuxui gemɛ hagige ra. ¹¹ Marigi fɔxi nan a ra.

Fe makaabaxi nan ya won bɛ.»»

¹² A nu wɔyɛnfe naxee bɛ, e naxa a kolon a Isa yi taali wɔyɛnyi masɛnxi e tan nan bɛ. E nu katafe e xa a suxu, kɔnɔ e nu gaaxuxi pama nan ya ra. Na kui, e naxa keli a xun, e siga.

Gantanyi tefe Isa bɛ duuti xa fe ra

(Matiyu 22:15-22, Luki 20:20-26)

¹³ E naxa Fariseni nun Herode fɔxirabirɛ ndee xɛɛ Isa xɔn alako e xa gantanyi te a bɛ, e xa a masɔto wɔyɛnyi kui. ¹⁴ E to siga a yire, e naxa a fala a bɛ, «Karamɔxɔ, muxu a kolon nɔndi fale nan i ra. I mu gaaxuma mixi yo xɔn, barima i mu mixi rafisama e booree bɛ. I mixie xaranma Ala xa kira nan na a nɔndi ki ma. A lanma ka a mu lanma muxu xa duuti fi Rɔma mange ma? Muxu xa a fi, ka muxu naxa a fi?»

¹⁵ Isa to e xa filankafuija kolon, a naxa e yaabi, «Wo katafe n masɔtɔde munfe ra? Wo fa gbɛti kɔbiri kole keren na n xɔn ma, n xa a mato.» ¹⁶ E to fa keren na, a naxa e maxɔrin, «Nde xili nun misaali na yi kɔbiri kole ma yi ki?» E naxa a yaabi, «Rɔma Mange gbe.» ¹⁷ Isa naxa a fala e bɛ, «Wo mange gbe ragbilen mange ma, wo Ala fan gbe ragbilen Ala ma.» E fan naxa kaaba Isa xa fe ma.

Sadusenie Isa maxɔrinfe faxamixie xa marakeli ma

(Matiyu 22:23-33, Luki 20:27-40)

¹⁸ Sadusenie, naxee a falama a faxamixie mu kelima faxe ma, e naxa fa yi maxɔrinyi ra Isa xɔn ma, ¹⁹ «Karamɔxɔ, Annabi Munsa

yi nan seɓe muxu be Kitaabui kui, <Xa xeme nde taara faxa, a naxa a xa giɓe lu a mu di yo bari, a na xunya nan na giɓe doxoɓa, alako a xa bonsoɓe fi a taara ma.>
²⁰ Na kui, xeme nde naxa di xeme solofere soto. A xa di singe naxa giɓe doxo, a faxa, a mu bonsoɓe yo lu. ²¹ A xanbiratoe naxa na kaape giɓe tongo, konɔ a fan naxa faxa, a mu bonsoɓe yo lu. Na nan man naba na fan xanbiratoe ra. ²² Yi mixi solofere birin, e sese mu bonsoɓe lu. A donxoɓe ra, giɓe fan naxa faxa. ²³ Na kui, marakeli loxoɓe, na giɓe to doxoxi yi mixi solofere birin xon ma, a sa findima nde gbe ra?»

²⁴ Isa naxa a masen e be, «Wo mu Ala xa Kitaabui kolon, wo mu Ala senbe fan kolon. Wo xa tantanyi kelide xa mu na ki?»
²⁵ Mixie na keli faxe ma marakeli loxoɓe, xeme mu giɓe doxoɓa, giɓe fan mu doxoɓa xeme xon. E luma ne alo malekee na ariyanna ki naxe. ²⁶ A falafe tan, a faxamixie mu kelima faxe ma, wo mu nu Annabi Munsa xa Kitaabui xaran, wuri bili xa fe falaxi dennaxe? Ala a masen ne a be, «N tan nan na Marigi Alatala ra, Iburahima, Isiyaga, nun Yaxuba naxan batuma.» ²⁷ Faxamixie xa mu Ala batuma, fo naxe baloxi. Na tan findixi wo be tantanyi nan na.»

Yaamari naxan tide gbo a birin be
 (Matiyu 22:34-40, Luki 10:25-37)

²⁸ Seriyɛ karamoxo nde naxa a maso e ra, a a tuli mati e xa woyenyi ra. A to a to a Isa bara yaabi fanyi fi, a naxa a maxorin, «Seriyɛ mundun tide gbo seriyɛ birin ya ma?» ²⁹ Isa naxa a yaabi, «A singe nan yi ki, <Isirayila, i tuli mati, won Marigi Ala, Marigi keren peti na a ra. ³⁰ I xa i Marigi Ala xanu i boɓe birin na, i nii birin na, i xaxili birin na, a nun i senbe birin na.> ³¹ A firin nde nan yi ki,

<I xa i ngaxakerenyi xanu alo i i yete xanuxi ki naxe.> Seriyɛ gbete yo mu na naxan dangi nee ra.»

³² Seriyɛ karamoxo naxa a fala Isa be, «I nonɗi, karamoxo. I bara nonɗi masen a Ala keren peti nan a ra, a boore mu na, fo a keren. ³³ Mixi xa a xanu a boɓe birin na, a xaxili birin na, a nun a senbe birin na. Mixi man xa a ngaxakerenyi xanu alo a a yete xanuxi ki naxe. Nee rabatufe dangi serexe gan daaxi nun serexe birin na.» ³⁴ Isa to a to, a a bara xaxilimaya yaabi fi, a naxa a masen a be, «A gbe mu luxi i xa so Ala xa mangeya niini bun ma.» Na xanbi, mixi yo mu suusa Isa maxorinde sonon.

Dawuda nun Ala xa Mixi Sugandixi

(Matiyu 22:41-46, Luki 20:41-44)

³⁵ Isa naxa kawandi ti folo horomobanxi kui. «Munfe ra seriyɛ karamoxoɓe a falama, a Ala xa Mixi Sugandixi findixi Dawuda xa di nan na? ³⁶ Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, Dawuda yete a masen ne, <Marigi bara a masen n Marigi be, «I magoro n yirefanyi ma, han beemanun n xa i yaxuie ragoro i sanyi bun.»>»

³⁷ «Dawuda yete yati a falama a be, <N Marigi>. Dawuda fa noma findide a baba ra di?»

Nama gbegebe nu e tuli matima a ra, a xa kawandi nu rafan e ma.

Diinɗa kobie

(Matiyu 23:1-39, Luki 11:37-52, 20:45-47)

³⁸ Isa naxa a masen e be a xa kawandi kui, «Wo wo yete ratanga seriyɛ karamoxoɓe ma. A rafan e ma e xa e majere guba xungbe ragoroxi e ma, mixie xa nu e xeebu taa kui binye xeebuie ra. ³⁹ E wama doxoɓe salide safe singee, e man xa binye soto xulunyi. ⁴⁰ E kaape giɓe harige mujama. E salima a xonkuye ra,

alako mixie xa e to. Gbaloe naxan nagataxi e be, a gbo ki fanyi.»

Kaape gine xa hadiya

(Luki 21:1-4)

⁴¹ Isa naxa doxo salide kui, a ya rafindixi kobiri kankira ma, a nu mixie mato e kobiri sama a kui ki naxe. Bannamixi wuyaxi nu kobiri gbege safe. ⁴² Kaape gine misikiine fan to fa, a tan naxa kobiri kole frin sa naxee yusi mu gbo. ⁴³ Na kui, Isa naxa a foxirabiree xili, a a masen e be, «N xa nondi fala wo be, yi kaape gine misikiine xa kobiri saxi gbo dangi birin gbe ra naxee bara kobiri sa kankira kui. ⁴⁴ E tan xa hadiya kelixi e xa naafuli nan kui, konɔ yi kaape gine tan xa hadiya kelixi a xa baloe nan kui.»

13

Horomobanxi xa misaali

(Matiyu 24:1-2, Luki 21:5-6)

¹ Isa to mini horomobanxi, a foxirabiree keren naxa a fala a be, «Karamoxo, yi banxie mato, e tixi geme xungbe naxee ra, e ti ki man tofanxi ki naxe!» ² Isa naxa a yaabi, «I yi banxi belebelee toxi? Yi geme keren mu luma a boore fari be, a birin nabirama ne.»

Maratantanyi, toore, nun jaxankate

(Matiyu 24:3-14, Luki 21:7-19)

³ Isa to nu magoroxi Oliwi geya fari, a ya rafindixi horomobanxi ma, Piyeri, Yaki, Yaya, nun Andire naxa a maxorin e doro ma, ⁴ «Na fe sa rabama mun temui? A man sa kolonma tonxuma mundun ma a a fafe rabade?»

⁵ Isa naxa so woyenfe e be, «Wo wo meeni. ⁶ Mixi wuyaxi fama n tan xili falade e yete xun ma a falafe ra, «N tan nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra!» Na kui, e fama mixi gbege ratantande. ⁷ Wo na gere fe me, wo na gere nde xili me, wo naxa kontofili, barima fo na fe moolie xa raba. Na xa mu findima dunija rajonyi ra sinden.

⁸ Sie kelima ne e boore xili ma, namanee e boore gere. Bɔxi fama ne serende yire wuyaxi, kaame fan sin bɔxi ma. Na birin findima mantooroli fole nan na.»

⁹ «Wo xa meeni wo yete ma, barima e wo soma ne kiitisae yi ra, e wo bonbo salide banxie kui. Wo tima ne gominae nun mangee ya i n tan ma fe ra, wo findima ne n ma seedee ra e tan be. ¹⁰ Fo xibaaru fanyi xa kawandi si birin be sinden. ¹¹ E na wo xanin wo makitide temui naxe, wo naxa kontofili wo xa masenyi xa fe ra beenun wo xa a ti. Ala na woyenyi naxan yo fi wo ma na waxati ma, wo xa na nan fala, barima wo tan xa mu woyenna, Ala Xaxili Seniyenxi nan fama woyende.»

¹² «Mixi fama a ngaxakerenyi yanfade, a a sa mixie belexe, e xa a faxes. Babe fan na mooli niyama a xa di ra, die fan kelima ne e barimae xili ma, e xa e faxes. ¹³ Mixi birin fama wo xonde n tan ma fe ra, konɔ naxan na a tunnabexi han a rajonyi, na kanyi kisima ne.»

Se haramuxi jaaxi

(Matiyu 24:15-28, Luki 21:20-24)

¹⁴ «Wo tan naxee na yi xaranfe, wo wo tuli mati de! Wo na se haramuxi jaaxi to kasare na naxan xanbi ra, a tixi yire a mu lan a xa ti dennaxe, wo tan naxee na Yudaya na temui, wo xa wo gi geyae fari. ¹⁵ Naxan na tande, a naxa so sese tongode a xa banxi kui. ¹⁶ Naxan na xe ma, a naxa gbilen a xa xinbeli donma tongode. ¹⁷ Na waxati findima gbaloe nan na furuginee nun dingee be! ¹⁸ Wo Ala maxandi na naxa wo li jeme temui! ¹⁹ Barima toore a lima na waxati ma, naxan maniye singe mu nu to kabi Ala naxa dunija daa, a man mu gbilenma to ra abadan. ²⁰ Xa Marigi mu a ragirixi nu nde xa ba na xi konti ra, adama yo mu kisima nu.

Koŋo a nde baxi a koŋti ra mixi sugandixie nan xa fe ra.»

²¹ «Xa mixi nde sa a fala wo be, <A mato, Ala xa Mixi Sugandixi na be>, xa na mu a ra, <Ala xa Mixi Sugandixi na menni,> wo naxa la a ra. ²² Barima wule falee fama Ala xa Mixi Sugandixi xili falade e yete xun, xa na mu e e yete findi namijonmsee ra. E fama tonxuma makaabaxie nun kaabanakoe rabade alako e xa Ala xa mixi sugandixie ratantan, xa e sa noma. ²³ Wo mēeni wo yete ma. N bara fe birin masen wo be beenun a waxati xa a li.»

Adama xa Di gbilenfe

(*Matiyu 24:29-31, Luki 21:25-28*)

²⁴ «Na naxankate waxati dangi xanbi,

<soge ifoɔɔɔma ne,
kike yanbe bama ne,

²⁵ tunbuie birama ne boxi,
se naxan birin na koore ma a
serenna ne.»

²⁶ «Na temui Adama xa Di toma ne fa ra nuxui kui, senbe nun noɔe ra. ²⁷ A a xa malekee xema ne dunija tunxun naani birin na, e xa sa a xa mixi sugandixie malan keli seeti han seeti.»

Xoɔe bili xa misaali

(*Matiyu 24:32-35, Luki 21:29-33*)

²⁸ «Wo xoɔe bili mato misaali ra, wo xa xaxili soto. A salonyi na jingi, a burexe neene naxa mini, wo a kolonma ne jeme bara makore. ²⁹ Adama xa Di fafe fan na na ki ne. Wo na yi fe birin to raba ra, wo xa a kolon Adama xa Di bara makore, a pan tixi naade ra. ³⁰ N xa nɔndi fala wo be, to mixie mu dangima fo na fe birin naba. ³¹ Koore nun boxi dangima ne, koŋo n ma masenyi tan mu dangima abadan.»

Dunija raɔɔnyo waxati kolonfe
(*Matiyu 24:36-44*)

³² «Mixi yo mu a kolon yi fee sa rabama loxoɔe nun waxati yo ma.

Hali maleke naxee na ariyanna, e mu a kolon, Ala xa Di fan mu a kolon, fo Baba Ala keren peti. ³³ Wo mēeni wo yete ma, wo naxa yanfa, barima wo fan mu a kolon yi fee sa kamalima temui naxe.»

³⁴ «A maniyaxi xeme nan na, naxan na sigafe biyaasi. A na keli a xa foxoɔe xun, a na birin taxuma a xa konyie ra, a kankan ti a xa wali de, a man a fala naade kante be, a a naxa yanfa. ³⁵ Na kui, wo naxa yanfa. Xa foxoɔe kanyi gbilenma nunmare nan na ba, xa na mu koɔe tagi, xa na mu konkore deya singe, xa na mu geesege, wo mu a waxati yo kolon. ³⁶ Xa a fa wo terenna, a naxa a li de wo xife! ³⁷ N naxan falama wo be, n na nan a falama birin be: Wo naxa yanfa!»

14

Yanfanteya Isa be

(*Matiyu 26:1-5, Luki 22:1-6*)

¹ Xi firin nan nu luxi beenun Sayamaleke Dangi Sali xa a li, naxan man xili falama Taami Lebinitare Sali. Serexedube kuntigie nun seriye karamoxoɔe nu na feere fenfe e xa Isa suxu yanfanteya saabui ra, e xa a faxa. ² E naxa lan a ma, «Won naxa a suxu sali loxoɔe, xa na mu a ra jama a xunyi kelima ne.»

Gine nde labunde ture safe Isa ma

(*Matiyu 26:6-13*)

³ Isa to nu na Betani, Simon kune kanyi xonyi, a a degefe teebili ra, gine nde naxa fa. Narada labunde ture nu na a yi ra, naxan sare xoroɔo ki fanyi. A nu saxi a bitire tofanyi kui naxan nu rafalaxi alabatira gema ra. Gine to bitire de rabi, a naxa labunde ture sa Isa xunyi. ⁴ Koŋo mixi ndee nu na naa, e naxa xonɔ, e a fala e bore be, «Yi labunde ture makanaxi yi mooli ra munfe ra? ⁵ Xa a sa mati ne nu, a sare noma dangide walike xa je keren

wali sare ra, na kɔbiri fan nɔ fide setaree ma.» E bɔɲe naxa te ginε xili ma.

⁶ Kɔnɔ Isa naxa a masen, «Wo yi ginε lu na. Wo na a tɔɔɔfe munfe ra? Kewali fanyi nan yi ki, a naxan nabaxi n bε. ⁷ Setaree luma nε wo ya ma tɛmɔi birin. Wo na wa a xɔn ma tɛmɔi yo, wo nɔma fe fanyi rabade e bε, kɔnɔ n tan mu luma wo yi ra be abadan xε. ⁸ Yi ginε nɔxi naxan na, a na nan nabaxi. A labunde saxi n ma n ma maragate lɔxɔe nan ma fe ra. ⁹ N xa nɔndi fala wo bε, Ala xa xibaaru fanyi sa kawandima dɛdɛ dunɔna birin kui, yi ginε xa kewali xa fe fan falama nε, mixie xa e ratu a xa fe ma.»

Yudasi xa yanfanteya

(*Matiyu 26:14-16, Luki 22:1-6*)

¹⁰ Na tɛmɔi, Yudasi Isikariyoti, naxan nu na Isa fɔxirabirε fu nun firinyie ya ma, a naxa siga sɛrɛxɛdubε kuntigie yire, e xa wɔyɛn alako a xa Isa sa e belɛxε. ¹¹ E to a mε, e naxa ɲɛlexin ki fanyi ra, e kɔbiri laayidi tongo a bε. Na kui, Yudasi naxa so waxati fenfe a nɔma Isa sade e belɛxε tɛmɔi naxε.

Sayamalekε Dangi Sali

(*Matiyu 26:17-25, Luki 22:7-34*)

¹² Taami Lɛbinitare Sali to a li, a lɔxɔe singe, yɛxɛyɔɔɔ bama sɛrɛxε ra lɔxɔ naxε, Isa fɔxirabirεe naxa a maxɔrin, «I wama muxu xa sa Sayamalekε Dangi Sali donyi rafala i bε minden?» ¹³ A naxa a fɔxirabirε mixi firin xεε, a a fala e bε, «Wo siga taa kui. Wo naralanma xεmε nde ra, ye fεɲε dɔxɔxi a xun. Wo xa bira a fɔxɔ ra. ¹⁴ A na so dennaxε, wo xa a fala na banxi kanyi bε, «Karamɔxɔ wama a kolonfe a nɔma Sayamalekε Dangi Sali donyi donde dennaxε, a tan nun a fɔxirabirεe.» ¹⁵ A fama banxi kui xungbe masende wo bε koore ra, se birin yaylanxi naa a fanyi ra. Wo xa Sayamalekε

Dangi Sali donyi rafala mɛnni.»

¹⁶ A fɔxirabirεe naxa siga, e so taa kui, e fe birin li alɔ Isa a masen e bε ki naxε. E naxa Sayamalekε Dangi Sali donyi rafala.

¹⁷ Nunmare to so, Isa nun a fɔxirabirε fu nun firinyie naxa fa. ¹⁸ E nu na e dεgefe teebili ra tɛmɔi naxε, Isa naxa a masen, «N xa nɔndi fala wo bε, wo tan naxee na wo dεgefe n fe ma yi ki, mixi keren na wo ya ma naxan fafe n yanfade.» ¹⁹ A fɔxirabirεe naxa sunnun fɔlɔ, kankan nu fa Isa maxɔrin, «N tan mu a ra?» ²⁰ Isa naxa e yaabi, «A kanyi na wo tan mixi fu nun firinyie ya ma, n nun naxan belɛxε ragoroma paani keren kui. ²¹ Adama xa Di sigama nε alɔ a xa fe sɛbɛxi ki naxε, kɔnɔ gbaloe nan na Adama xa Di yanfama bε. A fisa na kanyi bε hali a mu bari nu.»

Marigi xa sɛrɛxε tɔnxuma

(*Matiyu 26:26-30, Luki 22:14-20, Korinti I 11:23-25*)

²² E to nu e dεgefe, Isa naxa taami tongo. A to tantui rasiga Ala ma, a naxa taami igira, a a so a fɔxirabirεe yi ra, a a fala e bε, «Wo n ko, wo a don. Yi findixi n fate nan na.» ²³ Na dangi xanbi, Isa naxa tɔnbili fan tongo. A man to tantui rasiga Ala ma, a naxa tɔnbili so e yi ra, e birin naxa a min. ²⁴ Isa naxa a masen e bε, «Yi findixi n wuli nan na, saate wuli naxan baxi mixi gbegbe bε. ²⁵ N xa nɔndi fala wo bε, n to yi weni minfe yi ki, n mu yi minma sɔnɔn, han won birin man sa a minma lɔxɔ naxε Ala xa mangeya niini bun ma.»

²⁶ E to gε beeti bade, e naxa te Oliwi geya fari.

Isa a falafe Piyeri bε a a yete rasanma nε a ma

(*Matiyu 26:31-35, Luki 22:31-34, Yaya 13:36-38*)

²⁷ Isa naxa a masen a fɔxirabirεe bε, «Wo birin

gbilenma ne n fɔxɔ ra, barima a sebexi, <N xuruse demadonyi faxama ne, yexese fan yensen.>
²⁸ Kɔnɔ n na keli faxe ma, n sigama wo ya ra Galile.»

²⁹ Piyeri naxa a fala a be, «Hali birin gbilen i fɔxɔ ra, n tan mu gbilenma i fɔxɔ ra!» ³⁰ Isa naxa Piyeri yaabi, «N xa nɔndi fala i be, to kɔɛ yati, beenun konkore xa a rate deya firin, i i yete rasanma ne n ma sanmaya saxan.» ³¹ Kɔnɔ Piyeri naxa a fala senbe ra, «Hali won birin nan sa faxama, n mu n yete rasanma i ma!» Isa fɔxirabire birin naxa gbilen na wɔyen keren fala ra.

Isa Ala maxandife Getesemani
 (Matiyu 26:36-46, Luki 22:39-46)

³² Na dangi xanbi Isa nun a fɔxirabiree naxa siga yire nde, dennaxe xili Getesemani. Isa naxa a fala e be, «Wo dɔxɔ be. N tan xa sa Ala maxandi.» ³³ A naxa Piyeri, Yaki, nun Yaya xanin a xun ma. Naxankate nun kɔntɔfili naxa Isa bɔɔe suxu. ³⁴ A naxa a masen e be, «Sunnunyi bara nɔ n bɔɔe ra alo a xa n faxa. Wo lu be, kɔnɔ wo naxa xi.»

³⁵ Isa naxa a masiga dondoronti, a a yatagi rafelen bɔxi ma, a Ala maxandi na waxati xa makuya a ra, xa na sa nɔma rabade. ³⁶ A naxa Ala maxandi, «N Baba, i nɔma fe birin na. I xa n natanga yi jaxankate ma. Kɔnɔ n sago naxa raba, i tan nan sago xa raba.» ³⁷ A to gbilen a fɔxirabiree yire, a naxa e li e na xife. A naxa a fala Piyeri be, «Simɔn, i xife ne yi ki? I mu nɔxi waxati keren xi xoli kanade n ma fe ra?» ³⁸ Wo naxa xi. Wo Ala maxandi ne alako wo naxa bira tantanyi kui. Maɔxun fanyi na adama be, kɔnɔ a fate bende tan senbe mu na.»

³⁹ Isa man to a masiga e ra, a man naxa Ala maxandi na maxandi kerenyi ra. ⁴⁰ A to gbilen a fɔxirabiree yire, a man naxa e li

e xife, barima xi xoli nu bara nɔ e ra. Yaabi yo mu nu e yi Isa be.

⁴¹ Isa man to gbilen e yire a sanmaya saxan nde, a naxa a fala e be, «Wo xife ne? Wo na wo malabufe han ya? A tan nan na ki, waxati bara a li. Adama xa Di fafe sade yunubitɔee belexe. ⁴² Wo keli, won xee. Wo a mato, n yanfama bara fa.»

Isa suxufe

(Matiyu 26:47-56, Luki 22:47-53, Yaya 18:3-11)

⁴³ Isa jan mu nu gexi wɔyende, Yudasi, naxan nu na a fɔxirabire fu nun firinyie ya ma, a naxa fa keren na e nun jama, santidegema nun gbengbeta suxuxi e yi ra. Serexedube kuntigie, seriye karamɔxɔe, nun Yuwifie xa forie nan nu e xeexi. ⁴⁴ Isa yanfama nun na jama nu bara lan a ma, a xa Isa matɔnxuma e be. A nu bara a fala e be, «N na mixi naxan sunbu, a tan nan na ki. Wo a suxu, wo a xanin, wo a kanta.» ⁴⁵ Yudasi fefe fa, a naxa a maso Isa ra, a a fala a be, «Karamɔxɔe» a fa a sunbu. ⁴⁶ Na kui, jama naxa Isa suxu.

⁴⁷ Mixi nde nu tixi naa, a naxa a xa santidegema ramini, a serexedube kuntigi xa konyi tuli bolon. ⁴⁸ Isa naxa a masen e be, «Wo to minixi n xili ma santidegema nun gbengbeta suxuxi wo yi ra, suute nan na n na? ⁴⁹ Lɔxɔ yo lɔxɔ, n nu na wo ya ma, n nu kawandi ti hɔrɔmɔbanxi kui, wo mu n suxu. Kɔnɔ naxan sebexi Kitaabui kui, fo a xa kamali.» ⁵⁰ Na xanbi, Isa fɔxirabiree birin naxa e gi a xun ma.

⁵¹ Segetala nde fan nu na naxan nu biraxi Isa fɔxɔ ra, dugi nan gbansan nu felenxi a ma. E naxa a suxu, ⁵² kɔnɔ a naxa mini a xa dugi kui, a a gi a mageli ra.

Yuwifie Isa makiitife

(Matiyu 26:57-68, Luki 22:63-65, Yaya 18:12-24)

⁵³ E naxa Isa xanin serexedube kuntigie xunyi xon. Serexedubee kuntigie, Yuwifie xa forie, nun seriye karamoxo birin nu malanxi naa. ⁵⁴ Piyeri nu bara bira Isa foxo ra, konoo a mu nu a makorema a gbe ra. A naxa bira a foxo ra han a so serexedube kuntigie xunyi xa tete kui. E nun horomobanxi kantamae naxa doxo te ra, e nu fa e maxara. ⁵⁵ Serexedube kuntigie nun Yuwifie xa kiitisa donxoe birin, e nu seede fenfe Isa xili ma, alako e xa a faxa, konoo e mu se to. ⁵⁶ Mixi gbegebe naxa fa Isa tojpegede, konoo e xa wulee mu nu lanma e boore ma. ⁵⁷ Mixi ndee to keli wule seede bade a xili ma, e naxa a fala, ⁵⁸ «Muxu a xui mexi ne, a a falama, <N yi horomobanxi rabirama ne, adama belexe naxan tixi, n gbete ti xi saxan bun ma, naxan mu tixi adama belexe ra.» ⁵⁹ Konoo hali na woyenyi kui, e xa seedeponxoya mu nu lanxi a boore ma.

⁶⁰ Na kui, serexedube kuntigie xunyi naxa keli jama tagi, a Isa maxorin, «Pe, i mu e yaabima? Yi xeme mu safe i xun ma yi ki?» ⁶¹ Konoo Isa mu yaabi yo fi, a mu sese fala. Serexedube kuntigie xunyi man naxa a maxorin, «I tan nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra, Batu Mange xa Di?» ⁶² Isa naxa a masen, «N tan nan na a ra. Wo fama Adama xa Di tode, a doxoxi Ala Senbema yirefanyi ma, wo a to fafe ra nuxuie kui.»

⁶³ Na kui, serexedube kuntigie naxa a yete xa donma suxu, a iboo xone ra, a a fala, «Won hayi na seede gbete ma yire? ⁶⁴ Wo bara a me a Ala mabexuxi ki naxe! Wo kiiti toxi di?» E birin naxa a fala a lanma a xa faxa ne. ⁶⁵ Ndee naxa deye boxun folo a ma. E naxa a ya maxiri, e nu a madin, e nu fa a fala a be, «Namiponmagna raba! A fala ba, naxan i bonboxi!» A to sa kosibilie belexe, nee fan naxa a bonbo.

Piyeri a yete rasanfe Isa ma
(*Matiyu 26:69-75, Luki 22:55-62, Yaya 18:15-25*)

⁶⁶ Piyeri nu na tete kui temui naxe lanbanyi, serexedube kuntigie xunyi xa konyi gine keren naxa fa. ⁶⁷ A to Piyeri to, a a maxarafe te ra, a naxa a igbe, a a fala, «I tan, wo nun Isa Nasaretika birin nan nu a ra.» ⁶⁸ Piyeri naxa a matandi, a a fala, «N mu a kolon i na fefe falafe!» A naxa mini tete kui. ⁶⁹ Konoo konyi gine man to a to, a man naxa woyen folo mixie be naxee nu na naa, «A xa mixi nde nan ya.» ⁷⁰ Piyeri man naxa a matandi. A mu bu, naxee nu na naa, e man naxa a fala Piyeri be, «Nondi na a ra, a tan mixi nde nan yati i ra, barima Galileka nan i ra.» ⁷¹ Konoo Piyeri naxa so a kalife, a a fala «Ala xa n danka! Wo yi xeme naxan ma fe falafe, n tan mu a kolon feo!» ⁷² Konkore naxa a rate keren na a deya firin nde. Piyeri naxa ratu fa Isa xa woyenyi ma a be, «Beemanun konkore xa a rate deya firin, i i yete rasanma ne n ma sanmaya saxan.» Na kui, a naxa so wafe.

15

Isa xaninfe Pilati xon
(*Matiyu 27:1-2,11-26, Luki 23:1-7,13-25, Yaya 18:28-19:16*)

¹ Kuye to iba, serexedube kuntigie, Yuwifie xa forie, seriye karamoxoe, nun Yuwifie xa kiitisa donxoe birin, e to nu bara ge e xa malanyi ra, e naxa Isa xiri, e a xanin Pilati xon.

² Pilati naxa Isa maxorin, «I tan nan findixi Yuwifie xa mange ra?» Isa naxa a yaabi, «I tan nan a falaxi.» ³ Serexedube kuntigie naxa fa Isa tojpege fe gbegebe ma. ⁴ Pilati man naxa a maxorin, «I mu e yaabima? I mu a mexi e fe naxan birin safe i xun ma?» ⁵ Konoo Isa mu yaabi gbete yo fi sonon. Pilati fan naxa kaaba na ma.

⁶ Ne yo ne, sali na a li, Pilati dari fe nan nu a ra, a xa geelimani keren nabejin nama be, e na wa naxan yo xon. ⁷ Na waxati, geresoe ndee nu na geeli naxee nu bara keli mangasanyi xili ma. Naxasi to bira, e nu bara faxe ti. Xeme nde nu na e ya ma naxan nu xili Barabasi. ⁸ Awa pama naxa fa Pilati xon, e a maxorin, a xa a raba e be, alo a darixi a ra ki naxe. ⁹ Pilati naxa e maxorin, «Wo wama n xa Yuwifie xa mange bejin wo be?» ¹⁰ Pilati nu a kolon a serexedube kuntigie nu Isa saxi a belexe tone nan ma.

¹¹ Konɔ serexedube kuntigie naxa pama kui iso, alako Pilati xa Barabasi nan bejin e be. ¹² Pilati man naxa e maxorin, «Wo fa wama a xon ma n xa munse raba yi xeme ra, wo naxan ma, a Yuwifie xa mange?» ¹³ Nama man naxa sonxo, «A banban wuri magalanbuxi ma!» ¹⁴ Konɔ Pilati naxa e maxorin, «Munfe ma? A fe naaxi mundun nabaxi?» Konɔ e tan sonxo e nan tun xun masama, e nu a fala, «A banban wuri magalanbuxi ma!» ¹⁵ Na kui, Pilati to wa pama boje rasanfe e ma, a naxa Barabasi rabejin e be. A naxa yaamari fi soorie xa Isa bonbo sebere ra. Na xanbi, a naxa Isa so e yi e xa sa a banban wuri magalanbuxi ma.

Soorie Isa mayelefe

(Matiyu 27:27-31, Yaya 19:2-3)

¹⁶ Soorie naxa Isa xanin gomina xonyi, na tete kui, e e boore soorie birin xili. ¹⁷ E naxa mange guba gbeeli ragoro Isa ma, e fa tunbee mafilin, e e yailan mange katanyi maniye ra. E naxa na sa a xun ma, ¹⁸ e nu a xebu, «I kena, Yuwifie xa mange.» ¹⁹ E nu a xunyi bonboma wuri ra, e deye boxun a ma, e e xinbi sin, e suyidi a be. ²⁰ E to ge Isa mayelede, e naxa mange guba rate a ma, e a gbe dugi ragoro a ma, e fa

a ramini e xa sa a banban wuri magalanbuxi ma.

Isa banbanfe wuri magalanbuxi ma

(Matiyu 27:32-44, Luki 23:26-49, Yaya 19:16-24)

²¹ Sirenika xeme nde nu na dangife kira ra, a kelixi daaxa. A nu xili Simon, Alesandire nun Rufu baba. Soorie naxa a yamari, a xa Isa xa wuri magalanbuxi xanin. ²² E naxa Isa xanin yire dennaxan xili falama Gologota, na nan falaxi e xa xui, «xunkonkota yire». ²³ E naxa weni so a yi, miri seri saxi a xun, konɔ a mu tin a minde. ²⁴ E naxa a mabanban wuri magalanbuxi ma, e kanda bun a xa dugie xa fe ra, alako e xa a kolon kankan naxan sotoma. ²⁵ E nu a banbanfe temui naxe, geesege tagi nan nu a ra. ²⁶ E to nu wama birin xa a kolon e a banbanxi fe naxan ma, e yi sebeli nan gbaku a xun ma, «Yuwifie xa mange.»

²⁷⁻²⁸ E naxa suute mixi firin fan banban wuri magalanbuxie ma Isa fe ma, keren a yirefanyi ma, boore a koola ma. ²⁹ Mixie nu dangima Isa konbi ra, e nu e xunyi lintan a ma, e a fala, «Ee, i tan naxan horomobanxi rabirama, i man fa a ti xi saxan bun ma, ³⁰ i yete rakisi! Goro wuri magalanbuxi kon na!» ³¹ Serexedube kuntigie nun seriye karamoxe fan nu a mayelefe, e nu a fala, «A bara mixi gbetee rakisi, konɔ a mu noma a yete tan nakiside. ³² Isirayila mange xa mu a ra, Ala xa Mixi Sugandixi? A xa goro wuri magalanbuxi kon be ya, muxu xa a to, muxu xa la a ra.» Naxee nu banbanxi a fe ma, nee fan nu Isa konbife ne.

Isa xa faxe

(Matiyu 27:45-56, Luki 23:44-49, Yaya 19:28-30)

³³ Yanyi tagi to a li, yanyi xare ra, dimi naxa sin boxi birin ma leeri saxan bun ma. ³⁴ Na waxati ma, Isa naxa gbelegbele senbe ra,

«Eloyi, Eloyi, lema sabaxatani?» Na nan falaxi e xa xui, «N Marigi Ala, n Marigi Ala, i n nabepinxi munfe ra?» ³⁵ Mixi naxee nu na naa, e to a xui me, e naxa a fala, «Wo a mato, a na Annabi Eliya nan xilife!» ³⁶ Mixi nde naxa a gi, a sa dunkobi rasin weni xone xooa, a a so wuri de i, a fa a ti Isa be alako a xa a min. A naxa a fala, «Wo a lu, won xa a mato xa Annabi Eliya fama a ragorode.» ³⁷ Isa naxa a xui ite senbe ra, a fa laaxira.

³⁸ Na waxati, dugi xungbe naxan singanxi hɔrɔmɔbanxi kui, a naxa iboo firin na, keli a fuge han a laabe. ³⁹ Soori mange naxan nu tixi Isa ya i, a to Isa laaxira ki to, a naxa a fala, «Nɔndi nan a ra yati, Ala xa Di nan nu yi xeme ra!» ⁴⁰ Gine ndee fan nu na naa, e ndedi makuyaxi Isa yire ra, e yi fe birin matoma. Mariyama Magidalaka nu na e ya ma, a nun Salome, a nun Mariyama, Yaki lanmadi nun Yusufu nga. ⁴¹ Isa nu na Galile temui naxe, yi ginee nan nu birama a foxo ra, e nu walie raba a be. Gine gbete gbegbe fan nu na naa naxee nu bara Isa mati han Darisalamu.

Isa xa maragats

(*Matiyu 27:57-61, Luki 23:50-56, Yaya 19:38-42*)

⁴² Nunmare to so, beenun malabu loxo xa folo, ⁴³ Yusufu Arimateka naxa siga Pilati xon. Yuwifie xa kiitisa binye nde nan nu a ra naxan nu Ala xa mangeya niini mamefe. Limaniya kui, a naxa sa Pilati maxandi Isa fure ma. ⁴⁴ Pilati naxa terenna a kolonfe ra a Isa jan bara faxa. A naxa soori mange xili, a a maxorin na fe ma. ⁴⁵ Soori mange fan to a rakolon a Isa bara faxa, Pilati naxa Isa fure so Yusufu yi ra. ⁴⁶ Yusufu to kasange sara, a naxa Isa fure ragoro wuri magalanbuxi kon, a a kasange, a fa a bele gaburi kui, naxan nu gexi geme kui.

Na xanbi, a naxa geme xungbe majindigilin, a a doxo gaburi de ma. ⁴⁷ Mariyama Magidalaka nun Mariyama Yusufu nga, e naxa a to e Isa ragatafe dennaxe.

16

Isa kelife faxe ma

(*Matiyu 28:1-15, Luki 24:1-12, Yaya 20:1-20*)

¹ Malabu loxo to ba a ra, Mariyama Magidalaka, Mariyama Yaki nga, nun Salome, e naxa labunde ture sara alako e xa a sa Isa fure ma. ² Sande loxo, kuye baxi ibade, e naxa kurun gaburi yire ra. ³ Kira ra, e naxa e bore maxorin, «Nde geme bama won be gaburi de ma?»

⁴ Geme naxan nu doxoxi gaburi de ma, a nu xungbo ki fanyi. Kono e to e ya rasiga, e naxa a to geme bara ba naa. ⁵ E to so gaburi kui, e naxa segetala nde to a doxoxi yirefanyi ma, guba fiixe ragoroxi a ma. E naxa gaaxu. ⁶ A naxa a fala e be, «Wo naxa gaaxu. Wo na Isa Nasaretika nan fenfe, e naxan banban wuri magalanbuxi ma. A mu be, a bara keli faxe ma. Wo a mato, e nu a saxi menni ne. ⁷ Kono wo siga, wo sa a fala a foxirabiree be, a nun Piyeri, a Isa na sigafe wo ya ra Galile. Wo a toma menni ne alo a a masen wo be ki naxe.» ⁸ Ginee naxa mini gaburi kui, e siga e gi ra, e kaabaxi fo e serenna. E mu sese fala mixi yo be, barima e nu bara ge gaaxude.

Isa minife mixie ma a nun a xa te koore

(*Matiyu 28:9-10, Yaya 20:11-18*)

⁹ Isa to keli faxe ma sande loxo kuye iba, a mini Mariyama Magidalaka nan singe ma, a jinne solofere keri naxan foxo ra. ¹⁰ Mariyama naxa siga Isa xibaaru falade mixie be e nun naxee nu a ra. E birin nu sunnunxi, e man nu

wafe Isa xa jɔnfe ma. ¹¹ E to a me a a Isa jɔne to ne, e mu la a ra.

(Luki 24:13-35)

¹² Na fee dangi xanbi, Isa naxa mini keɲa gbete ra a foxirabire mixi firin ma, e to nu na daaxa nde kira xɔn. ¹³ Nee fan naxa gbilen yi fe tagi raba ra booree be, kɔnɔ e mu la nee fan xui ra. ¹⁴ Na xanbi, Isa naxa mini a foxirabire fu nun keren ma, e nu e degefe teebili ra temui naxe. Isa naxa woyen e ma e xa danxaniyatareɲa nun xaxili xɔrɔxɔya xa fe ra, barima e mu nu laxi mixie ra naxee Isa to, a to nu bara keli faxe ma.

(Matiyu 28:16-20, Luki 24:44-53)

¹⁵ Isa naxa a masen e be, «Wo siga duniɲa birin kui, wo daali birin kawandi xibaaru fanyi ra.

¹⁶ Naxan na danxaniya n ma, a xunxa ye xɔɔra, na kanyi kisima ne. Kɔnɔ xa naxan mu danxaniya n ma, na kanyi bɔnɔma ne.

¹⁷ Naxee na danxaniya n ma e yi kaabanako fee rabama ne n xili ra. E fama ne jinnɛe keride mixie foxɔ ra, e xui neɛneɛ falama ne, ¹⁸ e bɔximasee suxuma ne e belexe ra e mu e xin, e sefi minma ne se mu e to, e e belexe sama ne furemae ma, furemae yalan.»

¹⁹ Na kui, Marigi Isa to ge woyende e be, a naxa te koore ma. A naxa sa a magoro Ala yirefanyi ma. ²⁰ E tan naxa siga kawandi tide yire birin, e nun Marigi naxa wali. Marigi naxa feere fi e ma, e xa tɔnxuma makaabaxie raba, mixie xa la e xa kawandi ra.

Inyila Isa Annabi Luki naxan seβexi Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kitaabui naxan xili «Inyila Isa,» a doxo naani na a ra. Namijonme naani nan Isa xa taruxui seβe Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra. E xili Matiyu, Maraki, Luki, nun Yaya.

Luki naxa yi Kitaabui seβe je tongo saxan jonдон Isa xa faxe xanbi. A naxa Isa xa fe birin mato alako a xa dentege kamalixi ya xaran dunija be. A naxa a seβe Gireki xui ra. Muxu bara a madangi Soso xui ra alako Sosoe noma a kolonde a fanyira.

Yi Kitaabui xa masenyi singe findi Isa bari ki nan na. Ala bara Isa xee dunija ginemedi Mariyama saabui ra. Isa xa dunijeigiri kui, a naxa xaranyi gbege ti mixi be. A man naxa kaabanakoe gbege raba. Luki na birin masenxi ne a xa Kitaabui kui. A donxe ra, a dentege sama ne Isa xa faxe, nun a xa marakeli xa fe ra.

Na birin noma won nakolonde nde na Isa ra. A lonni naxan fixi won ma yi Kitaabui kui, a noma won malide dunijeigiri kui. Ala xa na raso won xaxili ma. Amina.

Inyila Isa Annabi Luki naxan seβexi

Annabi Luki xa masenyi folo

¹ Mixi wuyaxi bara kata e xa dentege sa fee ma naxee dangixi muxu tagi. ² E a seβexi ne alo muxu fan a mexi mixie ra ki naxe, naxee a birin to kabi a folo, e man fa findi xibaaru fanyira xa masenyi kawandilae ra. ³ Na kui, n fan to bara na fe birin mato ki fanyira naxee rabaxi kabi a folo, n bara a

manoxun fe fanyira, n xa a birin seβe i be, n ba Teyofilo. ⁴ N yi rabaxi ne, alako i xa a kolon, a i xaraxi naxan na, a findixi nondi nan yati ra.

*Maleke xa masenyi Annabi
Yaya xa fe ra*

⁵ Yudaya mange Herode xa waxati, serexedube nde nu na naxan xili Sakari. A nu na Abiya xa serexedube lanxunde nan kui. A xa gine Elisabeti fan kelixi Haruna bonsoe ne. ⁶ E firin birin nu tinxin Ala ya i. E nu jere ma Ala xa seriye nun yaamari birin ma seniyenxi kui. ⁷ Di yo mu nu na e yi ra barima Elisabeti mu nu noma di baride, e firin birin man nu bara fori.

⁸ Sakari xa lanxunde wali temui to a li, a naxa serexedube walie suxu Ala ya i. ⁹ Alo serexedube nu darixi a ra ki naxe, Sakari booree nu bara a sugandi Ala xa mali ra, a tan nan xa so hromobanxi kui surayi gande Ala ya i. ¹⁰ Surayi gan temui, jama birin nu na salife tande.

¹¹ Na temui, Marigi xa maleke nde naxa mini Sakari ma surayi serexebade yirefanyira ma. ¹² Na naxa Sakari terenna, a naxa a gaaxu ki fanyira. ¹³ Konjo maleke naxa a masen a be, «Sakari, i naxa gaaxu, barima Ala bara i xa duba suxu. I xa gine Elisabeti fama di xeme sotode i be. I xa a xili sa Yaya. ¹⁴ Na findima seewe nun jalexinyi nan na i be, mixi gbege fan jalexinma ne a barife ra, ¹⁵ barima a binye sotoma ne Ala ya i. A mu weni nun sese gbete minma naxan mixi siisima. Ala Xaxili Seniyenxi luma ne a ma kabi a na a nga teege temui naxe. ¹⁶ A Isirayila di gbege ragbilenma ne e Marigi Ala ma. ¹⁷ Senbe nun Ala Xaxili Seniyenxi fima ne a ma alo a fi Annabi Eliya ma ki naxe. Marigi a xema ne a ya ra, a xa babae boje rafindi e xa die ma,

a yunubitɔɛe ya rafindi tinxintɔɛe xa fahaamui ma. A sigama ne naxa xɔn ma Marigi ya ra alako a xa e ya rafindi a ma.»

¹⁸ Na kui, Sakari naxa maleke maxɔrin, «N yi fe kolonma di? N tan bara fori a nun n ma gine.»

¹⁹ Maleke naxa a yaabi, «Yibirila nan n tan na, naxan tima Ala ya i a xa yaamari rabafe ra. A n xɛxi ne yi xibaaru fanyi masende i be. ²⁰ Na kui, a mato, i boboma ne, i mu nɔ wɔyende han yi fee sa rabama lɔxɔ naxan ma, barima i mu laxi n ma masenyi ra, naxan sa kamalima a waxati.»

²¹ Nama to nu na Sakari mamefe tande, e naxa kontɔfili Sakari bufe ma hɔrɔmɔbanxi kui. ²² A to mini a mu nɔ wɔyende e be, e naxa a kolon a a laamatunyi nan toxi hɔrɔmɔbanxi kui. A boboxi ra a nu katafe a xa masenyi ti e be a belexe ra.

²³ Sakari to ge a xa serexedube wali ra, a naxa siga a xɔnyi.

²⁴ Na waxati dangi xanbi, Sakari xa gine Elisabeti naxa teege. A naxa a ya manɔxun mixie ma kike suuli. A naxa a fala, ²⁵ «Marigi yi nan nabaxi n be, a to a ya ragoroxi n ma a xa fonisireya kui! A bara yaagi ba n ma, mixie tagi.»

Maleke xa masenyi Isa xa fe ra (Matiyu 1:18-25)

²⁶ Elisabeti xa teege to kike senni li, Ala naxa maleke Yibirila xee Galile bɔxi taa nde ma, naxan xili «Nasareti». ²⁷ A a xee ginedimedi nde nan xɔn ma, xeme nu bara naxan xa kote dɔxɔ. Na xeme nu fatanxi Dawuda bɔnsɔe ne, a nu xili Yusufu. Ginedimedi fan nu xili Mariyama. ²⁸ Maleke to siga a xɔn, a naxa a masen a be, «I kena, i tan Marigi hinnexi naxan na. Marigi na i fe ma!»

²⁹ Mariyama naxa ifu na wɔyenyi ma. A mu nu a kolon yi findixi xeebui mɔɔli yo ra. ³⁰ Maleke naxa a masen a be, «Mariyama, i naxa gaaxu, barima

Ala bara hinne i ra. ³¹ A mato, i fama teege di xeme ma. I na a bari, i xa a xili sa Isa. ³² A binye sɔtɔma, a xili fala Ala Xili Xungbe Kanyi xa Di. Marigi Ala fama ne a benba Dawuda xa mangeya fide a ma. ³³ A findima ne Yaxuba bɔnsɔe xa mange ra abadan, danyi yo mu luma a xa mangeya ma.» ³⁴ Mariyama naxa maleke maxɔrin, «Yi fe nɔma rabade di, n to fa findixi ginedimedi nan na?»

³⁵ Maleke naxa a yaabi, «Ala Xaxili Seniyenxi nan fama i ma, Ala Xili Xungbe Kanyi serbe fa i xun ma. Na nan a toxi, i fama yi di naxan baride, a findima seniyentɔe ra, a xili fala Ala xa Di. ³⁶ A mato, i barenxi Elisabeti fan bara teege di xeme ma a xa foriɲa kui. E nu a xili falama dibaritare, kɔnɔ a furi kike senni nan a ra yi ki. ³⁷ Sese mu na Ala mu nɔma naxan nabade.»

³⁸ Mariyama naxa a yaabi, «Marigi xa konyi nan n na. A xa raba n be alɔ i a falaxi ki naxe.» Na xanbi, maleke naxa keli a xun ma.

Mariyama sigafe Elisabeti xɔnyi,

nun Mariyama xa masenyi

³⁹ Na temui Mariyama naxa siga mafuren taa nde Yudaya geya yire. ⁴⁰ A to so Sakari xɔnyi, a naxa Elisabeti xeebu. ⁴¹ Elisabeti to Mariyama xa xeebui me, diyore naxa a ramaxa a teege, Ala Xaxili Seniyenxi fa goro Elisabeti ma. ⁴² A naxa a fala a xui itexi ra, «Ala bara baraka sa i ma dangi gine birin na, a bara baraka sa i xa di ma naxan na i teege. ⁴³ N tan yi heeri sɔtɔxi di, n Marigi nga xa fa n xɔnyi? ⁴⁴ A mato, n to i xa xeebui me, n ma diyore bara a ramaxa n teege seewe ra. ⁴⁵ Seewe na i be, i tan naxan laxi a ra a Marigi xa masenyi kamalima ne, a naxan masen i be.»

⁴⁶ Mariyama naxa fa a masen, «N nii birin Marigi matɔxoma!

47 N xaxili bara seewa Ala n Nakisima ra,

48 a to a ya ragoroxi a xa konyi magoroxi ma.

Keli yi waxati ma han waxati naxan birin sa fama, mixie n xili falama ne <seewatɔɛ>, 49 barima Senbe Kanyi bara fe xungbee raba n be.

A xili seniyeen.

50 A kinikinima waxati birin mixie ma, naxee gaaxuma a ya ra.

51 A xa walie bara a senbe masen. A bara yete igboe rayensen.

52 A bara mangee ba e xa kibanyie kui,

a mixi magoroxie xa fe ite.

53 A bara kaametɔee rawasa se fanyi ra,

a bannamixie rasiga e yi igeli ra.

54 A bara a xa konyi Isirayila mali, a mu neemuxi kinikinide a ma.

55 A kinikinima ne Iburahima nun a xa die ma abadan, alo a a fala won benbae be ki naxe.»

56 Mariyama naxa lu Elisabeti yire kike saxan jondɔn, a fa gbilen a xonyi.

Yaya bari ki

57 Elisabeti xa di bari temui to a li, a naxa di xeme soto. 58 A doxo-booree nun a barenyie to a me a Marigi bara kinikini a ma ki fanyi, e nun Elisabeti naxa seewa.

59 A xi solomasaxan loxoɛ, mixie naxa fa diyore sunnade. E nu waxi di xili safe a baba Sakari xun ma, 60 kono a nga naxa a fala, «Ade, a xili sama ne Yaya.» 61 E naxa woyen a be, «Mixi yo mu na i xa mixie ya ma yi xili na naxan xun ma.» 62 E naxa tonxuma raba di baba be e xa a kolon a wama a xili xa sa ki naxe. 63 Sakari to walaxe maxorin, a naxa a sebe, «A xili Yaya.» E birin naxa kaaba.

64 Keren na, Sakari nenyi naxa keli, a woyen, a so Ala tantufe. 65 E doxo-boore birin naxa gaaxu na fe ma. Yudaya geya boxi birin ma, mixie nu na fee nan ifalama. 66 E

to a me, birin nu e joxo saxi yi fee xon ma, e nu a fala, «Yi di findima nde ra?» E a kolon Marigi belexe nu na a xun ma.

Sakari xa masenyi

67 Ala Xaxili Seniyeenxi naxa goro a baba Sakari ma, a naxa yi masenyi ti Ala xili ra,

68 «Tantui na Ala be, Isirayila Marigi Ala!

A bara fa a xa mixie xunmatode, a e xunsara.

69 A bara Marakisima Senbema rakeli

a xa konyi Dawuda bonsoe ya ma,

70 alo a nu a masenxi ki naxe temui dangixi,

a xa namijonme seniyeentoe saabui ra.

71 A a masen ne, a a won nakisima won yaxuie yi ra,

a won ba won xonmae birin belexe.

72 A bara kinikini won benbae ma, a bara ratu a xa saate seniyeenxi ma.

73 A laayidi nan tongo won benba Iburahima be,

74 a a won bama won yaxuie belexe,

alako won xa no a batude bonesa kui,

75 won xa no perede seniyeenyi nun tinxinyi kui,

won pere a ya i won ma simaya loxoɛ birin.

76 I tan, n ma di,

i xili falama ne Ala Xili Xungbe Kanyi xa Namijonme,

barima i sigama ne Marigi ya ra kirae yailande a be,

77 alako Marigi xa mixie xa kisi kolon,

e naxan sotoma e xa yunubie na xafari.

78 Na kisi kelima won Marigi Ala xa kinikini xungbe nan ma.

A naiyalanyi xema won ma keli ariyanna,

79 alako a xa yanba mixie be naxee na dimi kui,

naxee doxoxi faxe xa dimi kui,

alako a xa won najere bojesa
kira xon.»

⁸⁰ Na kui, di naxa mo, a nu senbe nun xaxili soto. A naxa sabati wula i han a a yete masen Isirayila be loxo naxe.

2

*Isa bari ki naxe
(Matiyu 1:18-25)*

¹ Na temui, Roma mange xungbe Ogusutu naxa yaamari fi dunija birin xa xili sebe raba. ² Yi xili sebe singe raba temui naxe, Kirinyusi nan nu findixi Siriya gomina ra. ³ Birin naxa siga a bari taa a xili sebede.

⁴ Yusufu fan naxa keli Nasareti, taa naxan na Galile boxi ma, sigafe ra Beteleemu, mange Dawuda baride naxan na Yudaya boxi ma. Yusufu siga naa ne, barima a nu kelixi Dawuda bomsce nun a xabile nan kui, ⁵ a siga a xa sa a xili sebe, e nun Mariyama, a nu bara naxan xa kote doxo. Mariyama tegegi nan nu a ra. ⁶ E nu na menni temui naxe, Mariyama di soto temui naxa a li, ⁷ a fa a xa di singe bari, di xeme. A naxa a mafilin dugi kui, a a sa xuruse degede kui, barima yigiya fanyi mu nu na e be.

Maleke xa masenyi xuruse demadonyie be

⁸ Menni xuruse demadonyi ndee nu na wula i, xurusee kantade koe ra. ⁹ Marigi xa maleke nde naxa mini e ma, e naxa Marigi xa nore to yanba ra e rabilinyi. E naxa gaaxu ki fanyi ra. ¹⁰ Maleke naxa a masen e be, «Wo naxa gaaxu barima n faxi xibaaru fanyi nan masende wo be, naxan findima seewe xungbe ra jama birin be. ¹¹ To, wo Rakisima, Ala xa Mixi Sugandixi, a bara bari Dawuda xa taa kui. Wo Marigi nan a ra. ¹² Wo a kolonma yi tonxuma nan na, wo diyore lima

a mafilinxi dugi kui, a man saxi xuruse degede kui.»

¹³ Maleke ge woyende tan mu a ra, maleke gali naxa fa boore fe ma. E nu Ala matoxofe, e nu a fala, ¹⁴ «Matoxoe na Ala be han koore ma! Bojesa na adamadie be dunija ma, a hinnexi naxee ra!»

¹⁵ Malekee to keli e xun ma tefe ra koore ma, xuruse demadonyie naxa a fala e bore be, «Won xee Beteleemu, won xa sa yi fe mato naxan nabaxi naa, Marigi bara naxan masen won be.»

¹⁶ E naxa siga e xulun na, e Mariyama nun Yusufu li, e nun diyore, a saxi xuruse degede kui. ¹⁷ E to na to, e naxa fe birin tagi raba, maleke naxan masen e be na di xa fe ra. ¹⁸ Mixi naxee xuruse demadonyie xui me, e birin naxa kaaba e xa woyenyi ma. ¹⁹ Mariyama fan naxa yi fe birin nagata a boje ma, a nu a joxo sa a xon. ²⁰ Xuruse demadonyie naxa gbilen Ala matoxo ra, e nu a tantu fe birin ma e bara naxee me, e man bara naxee to. E a birin lixi ne alo a masen e be ki naxe.

²¹ Xi solomasaxan to kamali, diyore naxa sunna. A xili naxa sa Isa, maleke nu bara xili naxan masen a nga be beenun a xa tege a ma.

Isa sigafe Darisalamu a yore ra

²² Marasenyenyi waxati to kamali Annabi Munsa xa seriye ki ma, Yusufu nun Mariyama naxa Isa xanin Darisalamu, a xa masen Marigi be, ²³ alo a sebexi ki naxe Marigi xa seriye kui, «Wo di xeme singe birin fima n tan nan ma.» ²⁴ E man siga ne e xa sa serexe ba alo a sebexi Marigi xa seriye kui ki naxe, «ganbe firin, xa na mu a ra kolokonde lanma firin.»

²⁵ Xeme nde nu na Darisalamu, naxan xili Simeyon. Diinela tinxinxi nan nu a ra, naxan nu Isirayila Rakisima mamefe. Ala Xaxili Seniyenxi nu na a xun ma. ²⁶ Ala Xaxili Seniyenxi nu bara a masen

a be, a a mu faxama fo a Marigi xa Mixi Sugandixi to. ²⁷ Ala Xaxili Seniyenxi naxa a niya a xa siga hōromōbanxi kui. Isa barimae fan to so naa e xa di ra, alako e xa Ala xa seriye rabatu a xa fe ra, ²⁸ Simeyon naxa Isa rasuxu, a a sa a kanke ma. A naxa Ala matōxo, a a masen,

²⁹ «Marigi, i bara fa i xa laayidi rakamali n be to,

i xa konyi xa taa masara bōnesa kui,

³⁰ barima n ya bara i xa kisi to,

³¹ i naxan xēxi adamadie birin ya xōri.

³² Naiyalanyi nan a ra

naxan Ala makenenma si gbete e be,

a findi nōre ra i xa Isirayila jama be.»

³³ Isa baba nun a nga to a me naxan masenxi a xa fe ra, e naxa kaaba. ³⁴ Simeyon to duba e be, a naxa a fala Isa nga Mariyama be, «Ala bara janige tongo yi di xa fe ra. Isirayilakae xa fe gbege magoroma ne a saabui ra, ndee fan xa fe itema ne. A findima tōnxuma nan na, kōno mixi wuyaxi fama ne a matandide. ³⁵ Na kui, mixi gbege bōpe ma fee fama makenende. I tan fan, sunnunyi fama i bōpe tunbade alo santidegema.»

³⁶ Namijōnme gine fori fan nu na, naxan xili Anna. A xa simaya nu bara masiga ki fanyi. Fanuweli xa di nan nu a ra kelife Aseri bōnsōe. A nu bara dōxo xeme taa a ginēdimēdi ra, kōno pe solofere dangi xanbi, a xa mōri naxa laaxira. ³⁷ Kabi na temui, a nu bara lu kaape kui han a xa simaya nu bara pe tongo solomasaxan nun naani li. A mu nu kelima hōromōbanxi kui, a nu Ala batu naa, kōe nun yanyi, sunyi nun sali ra. ³⁸ Na waxati kerenyi, Anna naxa fa naralan Isa nun a xa mixie ra. A naxa so Ala matōxōfe, a nu fa yi di xa fe fala birin be, naxee

nu e ya tixi Ala ra Darisalamu xunsarafe ra.

³⁹ Yusufu nun Mariyama to ge fe birin nakamalide alo Marigi xa seriye a masenxi ki naxe, e naxa gbilen Nasareti, e xōnyi Galile bōxi ma. ⁴⁰ Di naxa mō, a nu senbe soto, a xa lōnni xun nu siga masa ra ki fanyi. Ala xa hinne nu na a xun ma.

Isa sigafe Darisalamu a dimēdi temui

⁴¹ Ne yo pe, Isa barimae nu sigama Sayamaleke Dangī Sali rabade Darisalamu. ⁴² Isa pe fu nun firin soto pe naxan na, e birin naxa te sali rabade Darisalamu alo e darixi a ra ki naxe. ⁴³ Sali lōxōe birin to dangi, Isa bari-mae naxa biyaasi folo gbilenfe e xōnyi, kōno e xa di Isa naxa lu Darisalamu, e tan mu a kolon. ⁴⁴ E nu bara a maṛoxun a a na e biyaasibooree ya ma. E to ge fēpen keren jere rabade, e nu a fenfe e barenyie nun e booree ya ma. ⁴⁵ Kōno e to mu a to, e naxa gbilen Darisalamu a fende. ⁴⁶ Xi saxan dangi xanbi, e naxa fa a to hōromōbanxi kui karamōxōe ya ma, a a tuli matife e ra, a nu maxōrinyi tife e ma. ⁴⁷ Naxan birin nu na Isa xui mēfe, e nu kaabama a xa xaxili fanyi nun a xa yaabie ma.

⁴⁸ A barimae to a to, e fan naxa kaaba. A nga naxa a fala a be, «N ma di, i yi fe mōoli rabaxi muxu ra munfe ra? N tan nun i baba kōntōfilixi nan i fenxi yi ki.» ⁴⁹ A naxa a fala e be, «Wo n fenma munfe ra? Wo mu a kolon fo n xa n Baba xa wali raba?» ⁵⁰ Kōno e mu fahaamui soto a xa wōyenyi ma. ⁵¹ Na temui, Isa naxa bira e fōxo ra gorofe ra Nasareti, a nu e sago raba. A nga naxa yi fe birin nagata a bōpe ma. ⁵² Isa naxa mō lōnni nun hinne ra. A naxa rafan Ala nun mixie ma.

3

*Annabi Yaya kawandi tife
(Matiyu 3:1-12, Maraki 1:2-11)*

¹ Roma mange xungbe Tiberiyo nu na a xa mangeya je fu nun suuli nde kui. Ponsi Pilati nan nu findixi Yudaya gomina ra. Herode nan nu findixi Galile mange ra, a taara Filipu fan nu findixi Itureya nun Tirakoniti boxie mange ra. Lisaniya nan nu findixi Abilen mange ra. ² Anani nun Kayafa nan nu findixi serexedube kuntigie ra. Na waxati, Ala xa masenyi naxa fa Sakari xa di Yaya ma, a to nu na wula i. ³ Na kui, a naxa siga kawandi rabade Yuruden xure longori birin. A nu kawandi tima mixie be, e xa e xunxa ye xora tuubi ra, alako Ala xa e xa yunubie xafari. ⁴ A sebexi Annabi Esayi xa Kitaabui kui,

«Mixi nde a xui itema gbengberenyi ma,

«Wo kira yailan Marigi be,
wo sankirae matinxin a ya ra.

⁵ Fole birin nafema ne.
Geya xungbe nun a lanma,
a birin igoroma ne.

Kira madalinxi tinxinma ne,
kira jaaxi yailanma ne.

⁶ Adamadi birin fama ne Ala xa kisi tode.»

⁷ Na kui, pama to nu sigama Yaya xon ma a xa e xunxa ye xora, a naxa a fala e be, «Wo tan boximase bonsoc! Nde wo rakolonxi wo xa wo gi Ala xa xone ma naxan na fafe? ⁸ Wo kepa xa wali fanyi ramini alo wuri bili fanyi bogi fanyi raminima ki naxe, bogi naxan a masenma a wo bara tuubi. Wo naxa a fala wo yete ma, «Ibrahimana nan na muxu benba ra,» barima feere na Ala yi a xa yi gemee mafindi Ibrahimana xa die ra. ⁹ Beera jan na wurie sankee ra a xa e bilie sege. Wuri naxan yo mu bogi fanyi raminima, a fonma ne, a woli te i.»

¹⁰ Nama naxa a maxorin, «Muxu xa munse raba fa?» ¹¹ A naxa e yaabi, «Donma firin na naxan yi ra, a kanyi xa keren fi boore ma, se mu na naxan yi. Donse na naxan yi ra, a kanyi fan xa a raba na ki.» ¹² Duuti maxilie fan naxa fa e xunxade ye xora, e a maxorin, «Karamoxo, a lanma muxu xa munse raba?» ¹³ A naxa e yaabi, «Wo naxa duuti xun masa dangi yaamari ra.» ¹⁴ Sori ndee fan naxa a maxorin, «Muxu tan go? A lanma muxu fan xa munse raba?» A naxa e yaabi, «Wo naxa mixi yo mupa, wo naxa mixi yo toorege. Wo xa wo wasa so wo wali sare nan na.»

¹⁵ Mixie naxa e xaxili ti Yaya ra, e nu e mapoxun, a temunde Ala xa Mixi Sugandixi na a ra. ¹⁶ Yaya naxa a fala e birin be, «N tan wo xunxama ye nan xora, kononaxan fama n xanbi ra, na senbe gbo n tan be. Na binye mu na n tan yi ra, n jan xa a xa sankiri luuti yati fulun. A tan nan Ala Xaxili Seniyenxi ragoroma wo ma, a tan nan wo xunxama te ra. ¹⁷ A xa segere suxuxi a yi ra, a maale nun a lagi yegetima naxan na lonyi ma. A maale rasoma a xa bili kui, kononaxan a lagi tan ganma te ra naxan mu xubenma.» ¹⁸ Yaya man nu mixie rasima a mooli wuyaxi ra, a nu e kawandi xibaaru fanyi ra.

¹⁹ Kononaxa to woyen mange Herode ma, a taara xa gine Herodiyasi xa fe ra, a nun a nu bara fe jaaxi naxan birin naba, ²⁰ Herode man naxa yi fe kobi keren sa na birin xun: A naxa Yaya sa geeli.

*Isa xunxafe ye xora
(Matiyu 3:13-17, Maraki 1:9-11,
Yaya 1:32-34)*

²¹ Nama birin to nu bara e xunxa ye xora, Isa fan naxa a xunxa ye xora. A to nu Ala maxandife, koore naxa rabi, ²² Ala

Xaxili Seniyenxi naxa goro a ma alo ganbe. Xui nde naxa keli koore ma, a a masen, «N ma Di maxanuxi nan na i ra. I n kenexi ki fanyi ra.»

*Isa benbae
(Matiyu 1:1-17)*

²³ Isa to je tongo saxon jondon soto, a naxa a xa wali folo. Mixie nu laxi a ra Yusufu xa di nan a ra.

Yusufu findixi Heli xa di nan na,
²⁴ Heli findixi Matahatai xa di nan na,

Matahatai findixi Lewi xa di nan na,

Lewi findixi Meliki xa di nan na,
Meliki findixi Yannayi xa di nan na,

Yannayi findixi Yusufu xa di nan na,

²⁵ Yusufu findixi Matahisa xa di nan na,

Matahisa findixi Amosi xa di nan na,

Amosi findixi Naxumu xa di nan na,

Naxumu findixi Esili xa di nan na,
Esili findixi Nagayi xa di nan na,

²⁶ Nagayi findixi Maati xa di nan na,

Maati findixi Matahisa xa di nan na,

Matahisa findixi Semeyin xa di nan na,

Semeyin findixi Yoseke xa di nan na,

Yoseke findixi Yoda xa di nan na,
²⁷ Yoda findixi Yohana xa di nan na,

Yohana findixi Resa xa di nan na,
Resa findixi Sorobabeli xa di nan na,

Sorobabeli findixi Salatiyeli xa di nan na,

Salatiyeli findixi Neri xa di nan na,

²⁸ Neri findixi Meliki xa di nan na,
Meliki findixi Adi xa di nan na,

Adi findixi Kosan xa di nan na,
Kosan findixi Elemadan xa di nan na,

Elemadan findixi Eru xa di nan na,

²⁹ Eru findixi Yusufu xa di nan na,

Yosuwe findixi Eliyeseri xa di nan na,

Eliyeseri findixi Yorimi xa di nan na,

Yorimi findixi Matahatai xa di nan na,

Matahatai findixi Lewi xa di nan na,

³⁰ Lewi findixi Simeyon xa di nan na,

Simeyon findixi Yuda xa di nan na,

Yuda findixi Yusufu xa di nan na,
Yusufu findixi Yonan xa di nan na,

Yonan findixi Eliyakin xa di nan na,

³¹ Eliyakin findixi Meleya xa di nan na,

Meleya findixi Mena xa di nan na,
Mena findixi Matata xa di nan na,

Matata findixi Natan xa di nan na,
Natan findixi Dawuda xa di nan na,

³² Dawuda findixi Yisayi xa di nan na,

Yisayi findixi Obedo xa di nan na,
Obedo findixi Boosu xa di nan na,

Boosu findixi Salimon xa di nan na,

Salimon findixi Naxason xa di nan na,

³³ Naxason findixi Aminadabo xa di nan na,

Aminadabo findixi Adimin xa di nan na,

Adimin findixi Arini xa di nan na,
Arini findixi Xesiron xa di nan na,

Xesiron findixi Peresi xa di nan na,

Peresi findixi Yuda xa di nan na,
³⁴ Yuda findixi Yaxuba xa di nan na,

Yaxuba findixi Isiyaga xa di nan na,

Isiyaga findixi Iburahima xa di nan na,

Iburahima findixi Tera xa di nan na,

Tera findixi Naxori xa di nan na,
³⁵ Naxori findixi Serugu xa di nan na,

Serugu findixi Rewu xa di nan na,
Rewu findixi Pelegi xa di nan na,

Pelegi findixi Eberi xa di nan na,
Eberi findixi Selaha xa di nan na,

36 Selaha findixi Kayinan xa di nan na,
 Kayinan findixi Arafaxadi xa di nan na,
 Arafaxadi findixi Semi xa di nan na,
 Semi findixi Nuha xa di nan na,
 Nuha findixi Lemeki xa di nan na,
 37 Lemeki findixi Metusela xa di nan na,
 Metusela findixi Enoki xa di nan na,
 Enoki findixi Yeredi xa di nan na,
 Yeredi findixi Mahalaleli xa di nan na,
 Mahalaleli findixi Kenan xa di nan na,
 38 Kenan findixi Enosi xa di nan na,
 Enosi findixi Seti xa di nan na,
 Seti findixi Adama xa di nan na,
 Adama findixi Ala xa di nan na.

4

Sentane katafe a xa Isa ratantan

(*Matiyu 4:1-11, Maraki 1:12-13*)

¹ Isa to keli Yuruden, Ala Xaxili Seniyenxi nu goroxi a ma, a Isa xun ti gbengberenyi ra. ² Xi tongo naani bun ma, a nu na naa, Ibulisa nu katafe a ratantande. Isa mu sese don na waxati birin bun. Na xi konti to kamali, kaame nu na a ma. ³ Ibulisa naxa a fala a be, «Xa Ala xa Di nan i ra, yaamari fi yi geme xa findi taami ra.» ⁴ Isa naxa a yaabi, «A sebexi Kitaabui kui, <Mixi mu baloma taami gbansan xa ra.>»

⁵ Ibulisa naxa fa a xanin geya fari, a dunija mangeya birin masen a be kerenyi ra. ⁶ A naxa a fala a be, «N yi mangeya birin fima ne i ma a nun a dariye, barima a soxi n tan nan yi. N fan noma a fide, n na wa a fife naxan yo ma. ⁷ Na kui, xa i i felen n be, i n batu, n a birin findima ne i gbe ra.» ⁸ Isa naxa a yaabi, «A sebexi Kitaabui kui, <I xa i Marigi Ala gbansan nan batu, i xa suyidi a keren nan be.>»

⁹ Ibulisa man naxa a xanin Darisalamu, a a ti Ala xa horomobanxi fari, yire itexi. A naxa a fala a be, «Xa Ala xa Di nan lanxi i ma, tugan be ra, ¹⁰ barima a sebexi, <Ala yaamari fima ne a xa malekee ma i xa fe ra, e xa i kanta.> ¹¹ A man sebexi, <E e belexee rasoma ne i bun ma, e i rate alako i sanyi naxa din geme ra.>» ¹² Isa naxa a yaabi, «Kitaabui man a masenxi, <I naxa i Marigi Ala mato.>»

¹³ Ibulisa to ge kate birin nabade a xa Isa ratantan, a naxa keli a xun ma, han beenun a xa waxati gbete xa a li.

Isa a xa wali folofe Galile boxi ma
 (*Matiyu 4:12-25, Maraki 1:14-20*)

¹⁴ Isa naxa gbilen Galile boxi ma. Ala Xaxili Seniyenxi xa senbe nu na a ma. A xa fe xibaaru naxa siga rayensen na yire birin. ¹⁵ Isa nu mixie xaranma e xa salidee kui, birin nu a matoxo.

Nasaretikae tondife lade Isa ra
 (*Matiyu 13:53-58, Maraki 6:1-6*)

¹⁶ Isa naxa siga Nasareti, a xuruxi dennaxe. Malabu loxoe ma, a naxa so salide kui alo a nu darixi a ra ki naxe, a ti, a xa Kitaabui xaran mixie be. ¹⁷ E naxa Annabi Esayi xa Kitaabui so a yi. A to a itala, a naxa yire to a sebexi dennaxe,

¹⁸ «Marigi Xaxili na n xun ma, barima a bara n sugandi, a a ragoro n ma,
 n xa setaree kawandi xibaaru fanyi ra.

A n xexxi ne
 n xa xera iba mixi suxuxie be, e xoreyama ne,
 n xa xera iba donxue be, e ya se toma ne,
 n xa toromixie xoreya naxee na noe bun ma,

¹⁹ n xa xera iba mixie be,
 Ala xa hinne waxati bara a li.»

²⁰ A naxa fa Kitaabui makuntan, a a so taalibi yi, a doxo. Birin e ya

banbanxi a ra salide kui. ²¹ A naxa masenyi ti folo e be, «To, yi sebeli naxan xaranxi wo be yi ki, a bara kamali.»

²² Birin nu a xa fe fanyi falama, e nu kaaba woyen fanyie ma naxee nu minima a kere i. E naxa so e bore maxorinfe, «Yusufu xa di xa mu yi ki?» ²³ Isa naxa a fala e be, «N na a kolon wo yi taali sama ne n be, <Seriba, i yete dandan.> Wo man a falama ne n be, <Muxu bara fe naxan birin me i naxan nabaxi Kaperenam, i man xa a mooli raba i xonyi be.> ²⁴ N xa nondi fala wo be, namiponme yo mu binyama a xonyi tan. ²⁵ Wo man xa wo tuli ti nondi ra. Kaape gine wuyaxi nu na Isirayila boxi ma Annabi Eliya xa waxati, kaame to sin boxi ma, tune ye mu bira je saxan kike senni. ²⁶ Kono Ala mu Annabi Eliya xee e tan Isirayilaka ginnee sese ma, fo a to a xee kaape gine nde nan gbansan ma naxan nu na Sarepeta, Sidon boxi ma. ²⁷ Kune kanyi wuyaxi fan nu na Isirayila boxi ma Annabi Elise xa waxati, kono a mu e tan sese rayalan, fo Naaman Siriyaka gbansan, a na nan nayalan.»

²⁸ E to yi fee me, mixi birin naxee nu na salide kui, e boje naxa te Isa xili ma. ²⁹ E naxa keli, e a ramini taa fari ma. E xa taa to nu tixi geya ra, e naxa a xanin yire nde e xa a radin ye gelenyi ra. ³⁰ Kono Isa naxa mini e tagi, a a xa kira suxu.

*Isa mixi gbegbe rayalanfe
(Matiyu 8:14-17, Maraki 1:21-34)*

³¹ Isa naxa goro Kaperenam, Galile boxi taa nde. A to nu na mixie kawandife malabu loxo, ³² e naxa kaaba a xa xaranyi ma, barima a nu woyenma mange senbe nan na. ³³ Na salide kui, xeme nde nu na jinne nu naxan foxo ra. A naxa sonxoe rate folo, a gbelegbele, ³⁴ «Ee! Isa Nasaretika,

i waxi munse xon ma muxu be? I faxi muxu sontode ne? N na a kolon mixi naxan lanxi i ma, Ala xa Seniyentoe nan na i ra.» ³⁵ Isa naxa woyen a ma a xoxoxoe ra, a a yamari, «I sabari. Gbilen yi xeme foxo ra.» Ninne naxa xeme rabira boxi jama tagi, a fa gbilen a foxo ra. Xeme mu maxono hali keren. ³⁶ Birin de naxa ixara, e nu fa e bore maxorin, «Masenyi mooli mundun yi ki? A jinne yamarima noe nun senbe ra, nee gbilen mixi foxo ra!» ³⁷ Na kui, Isa xa fe xibaaru naxa yensen ye na boxi rabilinyi yire birin.

³⁸ Isa to mini salide kui, a naxa siga Simon xonyi. Simon bitanyi mu nu yalanxi. A fate nu ganxi a ma. E naxa Isa maxandi a xa a mali. ³⁹ Isa to ti a xun ma, a naxa woyen na fure ma, fure naxa a bejin. A naxa keli keren na, a kuri so e be.

⁴⁰ Soge to dula, e naxa fa furema mooli birin na Isa xon ma. A naxa a belexe sa e ma keren keren, a fa e rayalan. ⁴¹ A naxa jinne fan keru mixi wuyaxi foxo ra. Ninne nu furemae bejinma, e nu gbelegbele e nu a fala, «Ala xa Di nan na i ra!» Kono Isa naxa e yamari, a e raton woyenfe ra, barima e nu a kolon a Ala xa Mixi Sugandixi nan a ra.

⁴² Na kuye iba, a naxa mini, a siga yire madunduxi nde. Nama naxa a fen han e a to. E nu katafe ne e xa kankan a ma, a naxa fa keli e xun. ⁴³ Kono a naxa a masen e be, «Fo n xa taa gbete fan kawandi Ala xa mangeya niini xa xibaaru fanyi ra, barima n xexi na nan ma.» ⁴⁴ Na kui, a nu kawandi tima salidee kui Yudaya boxi ma.

5

*Isa foxirabire singee
(Matiyu 4:18-22, Maraki 1:16-20)*

¹ Isa nu na Genesareti baa de ra. Nama fan nu e bore xetenma

alako e xa a xui me Ala xa masenyi kawandide. ² Isa naxa kunkui firin to baa de ra. Yexesuxuie nu bara goro e kui, e nu e xa yelee raxafe. ³ Isa naxa baki Simon xa kunkui kui, a a maxorin a xa kunkui ndedi mamini xare de ra. Na xanbi, Isa naxa doxo kunkui kui, a so jama kawandife.

⁴ Isa to ge masenyi tide, a naxa a fala Simon be, «Won xee dula ma. Wo yele sa naa, wo xa sa yexe suxu.» ⁵ Simon naxa a yaabi, «Karamoxo, muxu kee birin nan nadangixi yakotomoe nan na, muxu mu sese suxu. Kono i tan nan to a falaxi, n man sa yele sama.»

⁶ E to na raba, e naxa yexe gbegbe suxu yele kui, yele naxa boo folo. ⁷ E naxa e belexe magira booree be naxee nu na kunkui boore kui, e xa fa e mali. E to fa, e naxa na kunkui firinyie rafe yexe ra han e firin birin naxa wa dulafe.

⁸ Simon Piyeri to na fe to, a naxa bira Isa bun ma, a a fala, «Marigi, i xa i makuya n na, barima yunubitoe nan n na!» ⁹ A na fala ne barima a tan nun a boore birin nu bara ge kaabade na yexe suxufe ra, ¹⁰ Simon walibooree, Sebede xa di firinyie Yaki nun Yaya, e fan nu bara kaaba. Na kui, Isa naxa a fala Simon be, «I naxa gaaxu. I darixi yexe nan suxu ra, kono keli yi waxati ma, i fama mixie nan sotode n be.» ¹¹ E to kunkui rate xare ma, e naxa se birin lu naa, e bira Isa foxo ra.

Kune kanyi rayalanfe

(Matiyu 8:1-4, Maraki 1:40-45)

¹² Isa to nu na taa nde kui, a naxa xeme nde li naa, kune dinxi a fate birin na. A to Isa to, a naxa a yatagi rafelen boxi ma, a a mayandi, «N Marigi, xa i tin, i noma n naseniyende.» ¹³ Isa naxa a belexe itala, a a sa kune kanyi ma, a a fala a be, «N tinxi. Findi mixi seniyenxi ra.» Kune fure naxa a bejin keren na. ¹⁴ Na

xanbi, Isa naxa a yamari, «I naxa yi fe fala mixi yo be. Siga i sa i dentege serexedube be, i serexe ba i xa seniyenxi xa fe ra, alo Annabi Munsu a yamarixi ki naxe. Na findima seedeboxoya nan na e be.» ¹⁵ Kono Isa xa fe xibaaru jan naxa yensen ye dangi a singe ra. Nama gbegbe nu e malanma e xa a xui rame, a man xa e rayalan e xa furee ma. ¹⁶ Kono Isa fan nu luma siga ra yire madunduxie, a sa Ala maxandi.

Isa Namate rayalanfe

(Matiyu 9:1-8, Maraki 2:1-12)

¹⁷ Loxo nde, Isa nu kawandi tife. Farisenie nun seriye karamoxoe nu bara fa doxo, naxee kelixi Darisalamu, a nun Galile nun Yuda taa birin. Marigi xa senbe nu na Isa ma furemae rayalanfe ra. ¹⁸ Na temui, mixi ndee naxa fa namate nde ra, a saxi sade ma. E nu katafe ne e xa fa a sa Isa bun, ¹⁹ kono jama xa fe naxa a niya e mu no sode a ra. Na kui, e naxa te banxi fari, e a fari yire nde maba, e fa namate ragoro menni ra, a saxi a xa sade fari, a goro jama tagi Isa ya i. ²⁰ Isa to e xa danxaniya to, a naxa a fala namate be, «N boore, i xa yunubie bara xafari i be.» ²¹ Farisenie nun seriye karamoxoe naxa so e mapoxunfe, «Pe, nde yi ra, a to Ala rasotoma yi ki? Nde noma yunubie xafaride, bafe Ala keren na?»

²² Isa to e xa mapoxunyi kolon, a naxa e maxorin, «Munfe ra yi mapoxunyi mooli na wo boje ma?

²³ Woyenyi mundun sooneya, a falafe «I xa yunubie bara xafari,» ka a falafe «Keli, i perε?» ²⁴ N xa a masen wo be a Adama xa Di noma yunubi xafaride duniya ma.» A naxa fa a fala namate be, «N naxe i be, keli, i xa sade tongo, i xa siga i xonyi.»

²⁵ Namate naxa keli mixie ya xori keren na. A naxa se tongo a

nu saxi naxan ma, a fa siga a xonyi Ala matoxo ra. ²⁶ Nama birin de naxa ixara ki fanyi, e nu Ala matoxo. Ala xa yaragaaxui fan naxa lu e boje ma, e a fala, «To, muxu bara kaabanako fee to.»

Lewi birafe Isa foxo ra

(Matiyu 9:9-17, Maraki 2:13-22)

²⁷ Na dangi xanbi, Isa naxa mini, a duuti maxili nde to naxan xili Lewi, a doxoxi duuti maxilide. Isa naxa a fala a be, «Bira n foxo ra.» ²⁸ Lewi naxa keli, a fe birin naboloo, a bira a foxo ra.

²⁹ Na temui, Lewi naxa xulunyi belebele ti a xonyi Isa be. E birin nu na e degefe yire keren, duuti maxili wuyaxi nun mixi gbete fan nu na naa. ³⁰ Farisenie nun seriye karamoxoe naxa Isa foxirabiree maxorin, «Munfe ra wo nun duuti maxilie nun yunubitoe wo degema yire keren?» ³¹ Isa naxa e yaabi, «Mixi yalanxi hayi mu na seriba ma. Furema nan hayi na a ma. ³² N mu faxi tinxintoe xa xilide. N faxi yunubitoe nan xilide, e xa tuubi.»

Isa maxorinfe sunyi ma

(Matiyu 9:14-15, Maraki 2:18-20)

³³ Mixi ndee naxa fa a fala Isa be, «Annabi Yaya nun Farisenie foxirabiree sunyi nun salie rabama han, konoo i gbee tan e degema tun.» ³⁴ Isa naxa e yaabi, «Xa futixiri xulunyi a li, wo noma a falade ginefenyi booree be e xa sunyi suxu a na e fe ma temui naxe? ³⁵ Waxati fama, ginefenyi bama e yi ra temui naxe. Na waxati tan, e sunyi suxuma ne.»

³⁶ Isa man naxa taali nde sa e be, «Mixi yo mu dugi xuntunyi bama dugi neene ra a xa dugi fori lonpo a ra. Xa na raba, dugi neene kanama ne, na xuntunyi fan mu lanma dugi fori ma. ³⁷ Mixi yo man mu weni neene sama lebe fori kui, xa na mu a ra weni neene na funtu, na lebe fori bulama ne,

weni fili, a sase fan kana. ³⁸ A lan ne weni neene xa sa lebe neene nan kui. ³⁹ Mixi yo man mu wama weni neene xon xa a bara weni fori min, barima a a falama ne, «Weni fori nan fan.»»

6

Malabu loxoe xa seriye,

nun xeme nde belexe rayalanfe

(Matiyu 12:1-14, Maraki 2:23-3:6)

¹ Malabu loxo nde, Isa nun a foxirabiree nu jerefe sankira ra xee tagi. Isa foxirabiree naxa mengi tonsoe ndee ba, e e tuxutuxu e belexe, e a xorie don. ² Fariseni ndee naxa woyen, «Munfe ra wo na malabu loxoe seriye matandife?» ³ Isa naxa e yaabi, «Wo mu nu a xaran Dawuda naxan naba kaame to a suxu, a tan nun naxee nu na a foxo ra? ⁴ A so ne Ala xa banxi kui, a taami don naxan fixi Ala ma, a nde so a foxirabiree fan yi ra, hali a to mu nu daxa mixi yo xa na don, fo serexedubee.» ⁵ Isa man naxa a fala e be, «Adama xa Di nan findixi marigi ra malabu loxoe xun ma.»

⁶ Malabu loxoe gbete ma, Isa man naxa so salide kui, a mixie kawandi. A naxa xeme nde li naa, naxan yire fan belexe tuuxi a ma. ⁷ Farisenie nun seriye karamoxoe nu e ya tixi Isa ra e xa a mato xa a mixi rayalanma malabu loxoe ma, alako e xa no a kalamude fe nde ma. ⁸ Konoo Isa to nu e xa majoxunyi kolon, a naxa a fala xeme be naxan belexe tuuxi a ma, «Keli, i fa ti be nama tagi.» A naxa keli, a ti.

⁹ Isa naxa a masen e be, «N xa wo maxorin. A daxa fe fanyi nan xa raba malabu loxoe ma, ka fe jaaxi? Nii rakisife nan daxa ka nii sontofe?» ¹⁰ A to ge a ya rapereede mixi birin kanke ma, a naxa a fala na xeme be, «I belexe itala.» A naxa a itala, a belexe naxa yalan.

11 Kɔnɔ Farisenie tan naxa xɔnɔ ki fanyi. E naxa so wɔyɛnfe e bore bɛ, e xa lan fe ma, e nɔma naxan niyade Isa ra.

Isa a xa xɛera fu nun firinyi sugandife

(Matiyu 10:1-3, Maraki 3:13-19)

12 Na waxati ma, Isa naxa siga geya fari Ala maxandide, a kɔɛ birin nadangi a Ala maxandima.

13 Kuye to iba a naxa a fɔxirabirɛe xili. A naxa fu nun firin sugandi e ya ma, a e xili sa xɛerae. E tan nan ya: 14 Simɔn, Isa naxan xili sa Piyeri, Piyeri xunya Andire, Yaki, Yaya, Filipu, Barotolome, 15 Matiyo, Tomasi, Alifa xa di Yaki, Simɔn naxan xili nu falama Seloti, 16 Yaki xa di Yudasi, nun Yudasi Isikariyoti naxan findi yanfante ra, a Isa sa mixi kobie bɛlɛxɛ.

Isa pama kawandife

(Matiyu 5-7)

17 Isa nun na mixi fu nun firinyie to goro, a naxa ti kɛnɛ nde ma. A fɔxirabirɛe gali nu na naa, a nun pama gbegbe naxee nu kelixi Yudaya nun Darisalamu, a nun baa dɛ ra, Tire nun Sidɔn nabilinyi. 18 E birin nu faxi Isa xui ramɛde, a man xa e rayalan e xa furee ma. Ninne nu naxee tɔɔrɔma, a nu e rayalanma. 19 Nama birin nu katafe e xa din a ra, barima sɛnbɛ nu minife a i, a nu e birin nayalan.

Sɛɛwɛ nun Gbaloe

(Matiyu 5:1-12)

20 Na tɛmui Isa naxa a ya ti a fɔxirabirɛe ra, a a masen e bɛ, «Sɛɛwɛ na wo bɛ, wo tan setaree, barima wo jan na Ala xa mangɛya niini bun ma.

21 Sɛɛwɛ na wo bɛ, wo tan naxee kaamɛxi yakɔsi, barima wo fama nɛ wasade. Sɛɛwɛ na wo bɛ, wo tan naxee wama yakɔsi, barima wo fama nɛ yeledɛ.

22 Sɛɛwɛ na wo bɛ, mixie na wo xɔn tɛmui naxɛ, e na wo kerɛ, e na wo konbi, e na wo xili kana Adama xa Di xa fe ra.

23 Wo xa sɛɛwa na lɔxɔɛ, wo tugan jɛlɛxinyi ra, barima wo baraayi gboma nɛ ariyanna. E benbae nu namijɔnmɛɛ fan tɔɔrɔma na ki nɛ.»

24 «Kɔnɔ gbaloe na wo bɛ, wo tan bannaɛ, barima wo jan bara wo xa fe fanyi sɔto.

25 Gbaloe na wo bɛ, wo tan naxee wasaxi yakɔsi, barima kaame fama nɛ wo suxude. Gbaloe na wo bɛ, wo tan naxee yelemɛ yakɔsi, barima sunnunyi nun wa fama nɛ wo suxude.

26 Gbaloe na wo bɛ, mixi birin na wo xili fanyi fala tɛmui naxɛ, barima e benbae nu wule faleɛ fan xunmafalama na ki nɛ naxee nu e yetɛ findixi namijɔnmɛɛ ra.»

Yaxuie xanufe

(Matiyu 5:38-48)

27 «N xa a fala wo bɛ, wo tan naxee na wo tuli matife n na, wo xa wo yaxuie xanu, wo fe fanyi nan naba wo xɔnmaɛ bɛ,

28 wo Ala maxandi wo dankamaɛ bɛ,

wo Ala maxandi wo tɔɔrɔmaɛ bɛ.

29 Xa mixi i xɛrɛ garin, i xa boore sɛɛti fan ti a bɛ. Xa mixi i xa donma tongo, i naxa tondi a xa i xa mafelenyi fan tongo.

30 Naxan yo na i makula, i xa a ki. Naxan na see ba i yi, i naxa a maxɔrin a xa a ragbilen.

31 Wo wama mixie xa naxan birin naba wo bɛ, wo fan xa na nan naba e bɛ.»

³² «Xa wo sa mixi gbansan nan xanuma, naxee wo fan xanuxi, wo baraayi mundun sɔtoma na kui? Hali yunubitɔɛe, e mixie nan xanuma naxee e tan fan xanuxi. ³³ Xa wo sa fe fanyi rabama mixie be, naxee fe fanyi rabama wo fan be, wo baraayi mundun sɔtoma na kui? Na tan, hali yunubitɔɛ a rabama. ³⁴ Xa wo sa doni tima mixi nan be, wo laxi naxan na a wo xa doni fima, wo baraayi mundun sɔtoma na kui? Hali yunubitɔɛe, e doni tima e boore be, alako e man xa doni birin sɔtɔ. ³⁵ Kɔnɔ wo tan xa wo yaxuie xanu. Wo xa fe fanyi nan naba. Wo xa doni ti, hali wo mu laxi a fife ra. Na kui, wo baraayi gboma ne, wo findi Ala Xili Xungbe Kanyi xa die ra, barima a tan fe fanyi rabama finsiriwalie nun mixi kobie be. ³⁶ Wo fan xa kinikini mixi ma, alo wo Baba Ala kinikinima mixi ma ki naxe.»

Wuri fupi nun xebenyi
(Matiyu 7:1-5)

³⁷ «Wo naxa wo yete findi wo boore adama kewalie makiitima ra, alako kiiti naxa fa kana wo fan na Ala yi. Wo naxa mixi makiiti kiiti xɔrɔxɔɛ ra, alako wo fan naxa makiiti kiiti xɔrɔxɔɛ ra. Wo dije mixi ma, alako Ala xa dije wo fan ma. ³⁸ Wo mixi ki, alako Ala fan xa wo ki. Wo kima ki naxe, a luma ne alo maale na maniya, a maniyase rafe a fanyi ra, maale madeten, a xeye xeye, nde man fa sa a xun han a fili a ma. Na kui, wo maniyase naxan nawalima booree be, na nan nawalima wo fan be.»

³⁹ Isa man naxa yi taali woyenyi fala e be, «Donxui noma xuli suxude donxui be yire? A di, e firin birin mu birama xe yili kui? ⁴⁰ Taalibi mu dangima a karamɔxo ra, kɔnɔ taalibi naxan birin nu ge a matinkande, a luma ne alo a karamɔxo.»

⁴¹ «Munfe ra i wuri fupi toma i ngaxakerenyi ya ma, a fa li i

mu xebenyi toxi naxan na i tan yete ya ma? ⁴² I noma a falade i ngaxakerenyi be di, «A lu n xa na wuri fupi ba i yete ya ma,» a fa li i tan mu xebenyi toxi naxan na i tan ya ma? I tan filankafui, xebenyi nan singe ba i ya ma! Na ba xanbi, i noma ne se igbede a fanyi ra, alako i xa wuri fupi ba i ngaxakerenyi fan ya ma.»

Wuri bili kolonma a bogi nan ma
(Matiyu 7:16-20, 12:33-35)

⁴³ «Sansi fanyi mu na naxan bogi kobi raminima, sansi kobi fan mu na naxan bogi fanyi raminima. ⁴⁴ Sansi birin kolonma a bogi nan ma. Xɔre mu bama tunbe bili ra, kusu fan mu bama baagi bili kɔn na. ⁴⁵ Fe fanyi to ragataxi mixi fanyi boje kui, a fe fanyi nan naminima. Fe kobi to ragataxi mixi kobi boje kui, a fe kobi nan naminima. Naxan na gbo mixi boje kui, na nan donxɔe minima a de i.»

Banxiti firinyie xa taali
(Matiyu 7:24-27)

⁴⁶ «Munfe ra wo n xilima «N Marigi, n Marigi,» kɔnɔ wo mu n xui rabatuma? ⁴⁷ Mixi yo fa n ma, a n ma masenyi rame, a fa a rabatu, wo wo tuli mati n xa a masen wo be na kanyi maniyaxi mixi naxan na. ⁴⁸ A maniyaxi banxiti nan na, naxan boxi ge han a sa fanye li, a fa a xa banxi bili ti na fanye fari. Lɔxo nde, xure naxa banbaran ye han a din banxi ma, kɔnɔ a mu no sese niyade a ra, barima a nu tixi a fanyi ra. ⁴⁹ Kɔnɔ mixi yo naxan n ma masenyi rame, a fa li a mu a rabatu, na kanyi tan maniyaxi xeme nan na naxan banxi ti boxi fari ma, bili mu a be. Xure to banbaran, a din banxi ma, a naxa a rabira keren na, banxi naxa kana a jaaxi ra.»

7

*Sööri xunmati xa danxaniya
(Matiyu 8:5-13)*

¹ Isa to ge a xa masenyi birin tide jama be, a naxa so Kaperenamumu. ² Sööri mixi keme xunmati nde nu na naa, naxan ma konyi xeme nde nu furaxi, a gbe nu nu luxi a xa faxa. Konyi nan nu a ra naxan nu rafan a marigi ma ki fanyi. ³ Sööri xunmati to Isa xa fe me, a naxa Yuwifi kuntigi ndee xee Isa xon, a xa fa a xa konyi rayalan. ⁴ Yuwifi kuntigie to Isa yire li, e naxa a mayandi ki fanyi, e a fala, «Mixi na a ra, a lan ne i xa yi fe raba a be, ⁵ barima won si rafan a ma. A tan nan salide tixi muxu be.»

⁶ Isa naxa bira e foxo ra. A to makore banxi ra, na soeri mixi keme xunmati naxa a boore ndee xee e xa a fala a be, «Marigi, i naxa i yete tooro, barima na binye mu na n yi ra i tan xa so n ma banxi kui. ⁷ Na nan a niya, n jan mu tin n yete xa fa i xon. I xa yaamari gbansan nan fi, n ma konyi xa yalan. ⁸ N a kolon barima n fan na mange ndee xa yaamari bun ma, soeri ndee man na n yi, naxee na n fan ma yaamari bun ma. N na a fala soeri nde be, «Siga,» a sigama ne. N na a fala, «Fa,» a fama ne. N na n ma konyi nde yamari, «Yi fe raba,» a a rabama ne.»

⁹ Isa to a xa woyenyi me, a naxa kaaba a xa fe ma. A naxa a ya rafindi jama ma naxan nu biraxi a foxo ra, a a masen e be, «N xa a fala wo be, n mu yi danxaniya mooli toxi hali Isirayila boxi ma.» ¹⁰ Xerae to gbilen soeri xunmati xonyi, e naxa konyi li, a yalanxi.

*Isa kaape gine xa di rakelife
faxe ma*

¹¹ Na dangi xanbi, Isa naxa siga taa nde, dennaxe xili Nayin, a foxirabiree nun jama gbege nu na a foxo ra. ¹² A to makore taa

sode de ra, Isa naxa a to mixie minife xeme nde fure ra. Kaape gine nde xa di kerenyi nan nu faxaxi, na taa jama gbege fan nu jerefe kaape gine fe ma. ¹³ Marigi to kaape gine to, a naxa kinikini a ma, a a fala a be, «I naxa wa.» ¹⁴ A naxa a maso fure ra, a a belexe sa a xaninse fari, a xaninmae naxa ti. Isa naxa a masen, «I tan segetala, n naxe i be, keli!» ¹⁵ Faxamixi naxa keli, a so woyenfe. Isa naxa a ragbilen a nga ma. ¹⁶ Gaaxui naxa e birin suxu, e nu Ala matoxo, e nu a fala, «Ala namijonme xungbe nan nakelixa won tagi!» E man nu a fala, «Ala bara fa a xa mixie xunmatode!» ¹⁷ Isa xa xibaaru naxa siga rayensen na Yudaya boxi birin ma a nun naa rabilinyi.

*Annabi Yaya xa maxorinyi
(Matiyu 11:1-30)*

¹⁸ Yaya foxirabiree naxa yi fe birin fala Yaya be. ¹⁹ A fan naxa mixi firin xili e ya ma, a e xee Isa maxorinde, «I findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na naxan lanma a xa fa, ka muxu xa mixi gbete nan mame?» ²⁰ E to Isa yire li e naxa a maxorin, «Yaya Xunxa nan muxu xexxi i maxorinde. I findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na naxan lanma a xa fa, ka muxu xa mixi gbete nan mame?» ²¹ Na temui yati, Isa nu furemae, pinne kanyie, nun donxui gbege rayalanfe. ²² Na kui, a naxa Yaya xa xerae yaabi, «Wo fe naxan mexi nun wo fe naxan toxi, wo sa na dentegie Yaya be. Donxui se toma, namatee jereema, kune kanyie yalanma, tulixorie woyenyi mema, faxamixie kelima, fuxarilae kawandima xibaaru fanyi ra. ²³ Seewe na mixi be naxan mu siikema n ma fe ra.»

²⁴ Yaya xa xerae to siga, Isa naxa jama maxorin Yaya xa fe ma, «Wo siga munse matode wula i? Foye kale naxan namaxama? ²⁵ Xa na mu a ra,

wo siga munse matode? Dugi tofanyi kanyi? Naxee maxirixi a fanyi ra, e xa duniye igiri bannaya kui, nee toma mange banxie nan kui. ²⁶ Wo fa siga munse matode? Namijonme? Iyo, n xa a fala wo be, a jan dangi namijonme ra. ²⁷ A tan nan xa fe sebexi Kitaabui kui, <N fama n ma xera rasanbade i ya ra alako a xa kira yailan i be.> ²⁸ N xa a fala wo be, gine yo mu di bari naxan dangi Yaya ra. Kono n man xa a fala wo be, mixi naxan na Ala xa mangeya niini bun ma, a xurun kiyoki, a fan dangi Yaya ra.»

²⁹ «Nama nun duuti maxilie to a xui me, e la ne Ala ra, e fa lu Yaya xa e xunxa ye xora. ³⁰ Kono Farisenie nun seriye karamoxoe tan tondi ne Ala waxonfe ra e be barima e tondi ne Yaya xa e xunxa ye xora.»

³¹ «N noma to mixie misaalide munse ra? E maniyaxi nde ra? ³² E maniyaxi dimedie nan na naxee doxoxi taa kui, e nu a fala e booree be,

<Muxu bara xule fe wo be, kono wo mu fare boronxi. Muxu bara jon beeti ba, kono wo mu wa.»

³³ «Yaya Xunxa to bara fa, a mu taami don, a mu weni min. Wo bara a fala, <Ninne na a foxo ra.>

³⁴ Adama xa Di to fa, a tan mu tondi sigade xulunyi yire. Na kui, wo bara a fala, <Furi jaaxi siisila mato! E nun duuti maxilie nun yunubitoe nan a ra!> ³⁵ Kono xaxilimaya kolonma a kewali nan ma.»

Gine yunubitoe nde xa yunubie xafarife

³⁶ Fariseni nde naxa Isa xili e xa e dege a xonyi. Isa naxa so naa, a a magoro. ³⁷ Gine yunubitoe nde nu na taa kui, a naxa a me a Isa a degefe na Fariseni xonyi. Na kui, a naxa labunde ture suxu a yi ra, na saxi a bitire tofanyi kui naxan nu rafalaxi alabatira geme ra. ³⁸ A

to so naa, a naxa ti Isa xanbi ra a sanyi yire. A to wa folo, a naxa Isa sanyie bunda a yaye ra. A naxa e mafuruku a xunsexe ra, a e sunbu, a fa labunde maso e ma.

³⁹ Fariseni naxan Isa xili a degede a xonyi, a to na fe to, a naxa a fala a yete ma, «Xa yi xeme findixi namijonme nan na nu, a yi gine xa fe kolonma ne nu, a a kolonma ne nu a yunubitoe nan dinfe a ra yi ki.» ⁴⁰ Isa naxa a fala a be, «Simon, n xa fe nde masen i be.» Na naxa a yaabi, «Karamoxo, a masen n be.» ⁴¹ Isa naxa yi taali sa a be, «Kobiri kanyi nde nu bara mixi firin doni. A singe xa doni findixi gbeti kobiri kole keme suuli nan na, a firin nde, gbeti kobiri kole tongo suuli.

⁴² Fere to mu nu na e sese yi ra, kobiri kanyi naxa diye e firin birin xa doni ma. Na mixi firinyi tagi, kobiri kanyi rafaanma nde ma dangi boore ra?» ⁴³ Simon naxa a yaabi, «N laxi a ra, naxan xa doni nu gbo boore be.» Isa naxa a fala a be, «I nondi.»

⁴⁴ Na temui a naxa a ya rafindi gine ma, a fa a masen Simon be, «I yi gine to? N so ne i xonyi, i mu ye fi n ma n xa n sanyie maxa, kono a tan n sanyie maxaxi a yaye nan na, a e mafuruku a xunsexe ra. ⁴⁵ I tan mu n sunbu, kono a tan, kabi n soxi i xonyi, a mu baxi n sanyie masunbufe. ⁴⁶ I tan mu ture maso n xunyi ma, kono a tan labunde ture nan masoxi n sanyie ma. ⁴⁷ Na na a ra, n xa a fala i be, a xa yunubie naxee gboxi na ki, e bara xafari a be, barima a xa xanunteya fan gbo. Kono naxan xa yunubi xafarixie xurun, na kanyi xa xanunteya fan xurun.»

⁴⁸ Isa naxa fa a masen gine be, «I xa yunubie bara xafari.» ⁴⁹ Naxee nu magoroxi e degede, nee fan naxa so a falafe e yete ma, «Nde yi ra a to yunubi xafarima?» ⁵⁰ Isa man naxa a masen gine be, «I

xa danxaniya bara i rakisi. Siga boṅesa kui.»

8

Ginee naxee Isa malife

¹ Na dangi xanbi, Isa naxa siga taa birin isa ra, a xungbe nun a xuri, a nu mixie xaran, a nu e kawandi Ala xa mangeya niini xa xibaaru fanyi ra. A foxirabire fu nun firinyie nu na a foxo ra, ² a nun gine nde naxee nu bara rayalan jinne nu fure gbetee ma. E xilie nan ya: Mariyama, a nu falama naxan be Magidalaka, Isa jinne solofere keru naxan foxo ra, ³ a nun Yohanna, naxan nu doxoxi Herode xa walikee xunyi Kusa xon, a nun Susanna, a nun mixi gbete wuyaxi. E nu Isa nun a foxirabiree malima e yete harige ra.

Xe rawali xa taali

(*Matiyu 13:1-23, Maraki 4:1-20*)

⁴ Nama gbege to malan Isa yire kelife taa wuyaxi, a naxa yi taali woyenyi masen e be, ⁵ «Xe rawali nde nan mini sansi xori garansande. A to nu sansi xori garansanma, a xori ndee naxa bira sankira xon, mixie naxa nee maboron, xonie man fa e don gbiki. ⁶ Sansi xori nde fan naxa bira geme yire. A to bula, a naxa ragan barima ye mu nu na a be. ⁷ Sansi xori ndee fan naxa bira tunbe kunsie tagi. Tunbe kunsie naxa gbo, e sansie ixeten, e e kana. ⁸ Sansi xori nde fan naxa bira bendefanyi ma. Na xori keren keren birin sansie to te, e naxa e tonsoe ramini, xori keme keme.» Isa to ge na woyenyi ra, a naxa a xui ite, a a fala, «Xa wo tuli fe mema, wo wo tuli mati yi masenyi ra.»

⁹ Isa foxirabiree to a maxarin a xa na taali ya iba e be, ¹⁰ a naxa e yaabi, «Ala bara fahaamui fi wo ma wo xa a xa mangeya niini gundo kolon, kono mixi gbetee tan

a mema taali woyenyie nan na, alako

«E xa fe to, kono e naxa a igbe.

E xa fe me, kono e naxa a fahaamu.»

¹¹ «Na taali woyenyi ya ibama yi ki ne. Sansi xori misaalixi Ala xa masenyi nan na. ¹² Sansi xori naxee bira kira xon, nee misaalixi mixie nan na naxee bara Ala xa masenyi me, kono Ibulisa nan fama fa, a a ba e boṅe ma, alako e naxa fa danxaniya, e kisi. ¹³ Sansi xori naxee bira geme yire, nee misaalixi mixi nan na naxee Ala xa masenyi mema, e a suxu seewe ra. Kono sanke to mu na e be, e xa danxaniya mu buma. Maratantanyi waxati na a li, e mu xanma. ¹⁴ Sansi xori naxee bira tunbe kunsie tagi, nee misaalixi mixie nan na naxee Ala xa masenyi mema, kono kontofli, bannaya, nun yete rafan fee nan a niyama e mu ge e bogi ramini Ala be. ¹⁵ Sansi xori naxee bira bendefanyi tan ma, nee misaalixi mixie nan na naxee Ala xa masenyi mema, e a ragata e boṅe fanyi ma tinxinyi kui, e e bogi ramini Ala be tunnabexiya kui.»

Lanpui xa taali

(*Maraki 4:21-25*)

¹⁶ «Mixi yo mu lanpui radexema, a man fa feṅe felen a xun na, xa na mu a ra a a raso sade bunyi. A a doxoma lanpui doxose nan fari alako naxee soma banxi, e xa a te dexe to. ¹⁷ Fe noxunxi birin fama kolonde. Gundo birin makenenma ne. ¹⁸ Na na a ra, wo lan wo xa wo tuli mati a fanyi ra. Fahaamui kanyi xa fahaamui xun masama, kono fahaamutare, hali a naxan di mapoxunxi a gbe ra, na fama bade a yi ra.»

Isa nga nun a xunya

(*Matiyu 12:46-50, Maraki 3:31-35*)

¹⁹ Isa nga nun a xunya xememeae naxa siga a yire, kono e mu nu

noma makorede a ra jama xa fe ra. ²⁰ Mixi nde naxa a fala Isa be, «I nga nun i xunyae na tande, e wama i tofe.» ²¹ Kono Isa naxa a yaabi, «Mixi naxee Ala xa masenyi ramema, e a rabatu, nee nan findixi n nga nun n xunyae ra.»

Isa foye raxarafe

(Matiyu 8:23-27, Maraki 4:35-41)

²² Loxo nde, Isa naxa a fala a foxirabiree be, «Won xee baa naakiri ma.» E birin naxa baki kunkui kui, e siga. ²³ Na jere kui, Isa naxa xi. Foye belebele naxa keli baa ma, kunkui naxa rafe folo ye ra. Gbaloe nu bara makore e ra. ²⁴ Na kui, a foxirabiree naxa fa Isa raxunu e a fala a be, «Karamoxo, karamoxo, won faxafe ne yi ki!» Isa to xunu, a naxa woyen foye nun moronyie ma, a e yaamari. Foye nun moronyie naxa a iti, baa naxa raxara. ²⁵ Isa naxa fa a foxirabiree maxorin, «Wo xa danxaniya na minden?» E fan naxa gaaxu, e kaaba, e nu a fala e bore be, «Nde lanxi yi ma? Hali foye nun baa, a e yamarima, e a xui rabatu.»

Isa jinnnee kerife Gadara xeme nde foxo ra

(Matiyu 8:28-34, Maraki 5:1-20)

²⁶ Isa nun a foxirabiree to so Gadara boxi ma, dennaxe na Galile naakiri ma, ²⁷ Isa to goro xare ma, a naxa jinnnee kanyi li naa. Singe a nu sabatixi taa kui, kono kabi temui xonkuye a sabatixi gaburi yire a mageli ra. ²⁸ A to Isa to, a naxa gbelegbele, a sa bira a bun ma, a a fala a xui itexi ra, «Isa, i tan Ala Xili Xungbe Kanyi xa Di, i wama munse xon ma n be? N bara i mayandi, i naxa n jaxankata.» ²⁹ A na fala ne, barima Isa nu bara jinne yamari a xa gbilen na xeme foxo ra. Sanmaya wuyaxi, mixie nu bara yoloxonyi sa a sanyie nun a belexee ma, alako

a naxa a maxono, kono jinne nu luma yoloxonyie bolon na, a fa a rakonkon wula ra.

³⁰ Isa naxa a maxorin, «I xili di?» A naxa a yaabi, «N xili ne Gali.» A na fala ne barima jinne gbegbe nan nu a foxo ra.

³¹ Jinnnee naxa Isa mayandi alako a naxa e rasanba yahannama.

³² Xose gali nu na e demadonfe geya nde ma. Jinnnee naxa Isa mayandi a xa tin e xa sa so na xosee. Isa to tin, ³³ jinnnee naxa gbilen na xeme foxo ra, e sa so xosee. Xosee naxa goro e gi ra tentenyi ra, e sin baa ma. E birin naxa madula, e faxa.

³⁴ Xose demadonyie to na fe to, e naxa siga e gi ra, e sa a fala taakae nun daaxakae be, ³⁵ mixie fan naxa siga e xa sa a mato naxan nabaxi. E to Isa yire li, e naxa xeme fan li naa, jinnnee nu bara keru naxan foxo ra, a doxoxi Isa bun ma, sose ragoroxi a ma, a bara yalan. Na naxa e ragaaxu. ³⁶ Naxee nu bara a to Isa jinnnee keru xeme foxo ra ki naxe, e naxa a tagi raba birin be.

³⁷ Na temui, Gadarakae birin naxa Isa mayandi a xa keli e xonyi, barima gaaxui nu bara e suxu ki fanyi. Na kui, Isa naxa baki kunkui kui, a xa gbilen. ³⁸ Ninne kerixi xeme naxan foxo ra, a naxa Isa mayandi a e birin xa lu a ra. Kono Isa naxa a ragbilen, a a masen a be, ³⁹ «Gbilen i xonyi. Ala fe naxan birin nabaxi i be, sa na dentegge sa.» Xeme naxa siga, a sa na taa birin isa. Isa naxan nabaxi a be, a naxa sa na tagi raba birin be.

Di gine nde rakelife faxe ma

nun gine gbete rayalanfe

(Matiyu 9:18-26, Maraki 5:21-43)

⁴⁰ Isa to gbilen naakiri ma, jama birin nu a mamefe. E naxa a ralan. ⁴¹ Salide yarerati nde naxa fa a xon naxan nu xili

Yayiru. A naxa fa a suyidi Isa be, a a mayandi a xa siga a xonyi, 42 barima a xa di gine kerenyi nu fa na faxafe ne. A je konti nu bara je fu nun firin jondon li.

Isa to nu sigafe Yayiru xonyi, pama gbegebe nu na a xetenfe. 43 Gine nde nu na e ya ma naxan xa kike wali mu nu a itima je fu nun firin bun ma, mixi yo mu no a dandande. 44 Na gine naxa fa Isa xanbi ra, a a belexe din a xa donma sanbunyi ra. Keren na, a xa kike wali naxa dan. 45 Isa naxa maxorinyi ti, «Nde dinxi n na?» Birin to a fala a e tan mu a ra, Piyeri naxa a fala Isa be, «Karamoxo, pama i rabilinxi, birin nan i xetenfe!» 46 Kono Isa naxa a masen, «Mixi nde bara din n na, barima n a kolon senbe nde bara mini n fate.» 47 Gine to a kolon a a mu nu noma a noxunde, a naxa fa a serenma, a suyidi Isa be. A a belexe dinxi a ra fe naxan ma, a man yalanxi a ikorexi ra ki naxe, a naxa na birin tagi raba pama ya xori. 48 Isa naxa a masen a be, «N ma di gine, i xa danxaniya bara i rayalan. Siga bojesa kui.»

49 Isa to nu woyenfe, mixi nde naxa fa kelifa salide yarerati xonyi, a a fala a tan Yayiru be, «I xa di gine bara faxes. I naxa karamoxo tboro sonon.» 50 Isa to a me, a naxa a masen Yayiru be, «I naxa gaaxu. I xa danxaniya tun. I xa di kisima ne.»

51 Isa to Yayiru xonyi li, a mu tin mixi yo xa so banxi kui fo Piyeri, Yaya, Yaki, di gine baba nun a nga. 52 Isa to a to birin nu wafe di gine xa fe ra sunnunyi kui, a naxa a masen e be, «Wo naxa wa. Yi di gine mu faxaxi xe, a na xife ne.» 53 Nama naxa yo Isa ma, e a mayele, barima e nu a kolon a temedi bara faxes. 54 Kono Isa naxa temedi belexe suxu, a a fala a be a xui itexi ra, «N ma di, keli!» 55 A nii naxa gbilen a i, a keli keren na.

Isa naxa a fala e be e xa donse fi a ma. 56 Temedi barimae de nu ixaraxi, kono Isa naxa a matintin e ra fa a fala, a fe naxan nabaxi, e naxa a fala mixi yo be.

9

Isa a foxirabire fu nun firinyie xefe

(Matiyu 10:5-42, Maraki 6:7-12)

1 Isa to a foxirabire fu nun firinyie malan, a naxa senbe nun noe fi e ma alako e xa no jinnee keride mixie foxo ra, e man xa no furema mooli birin nayalande.

2 A naxa e xee mixie kawandide Ala xa mangeya niini xa masenyi ra, e man xa furemae rayalan.

3 A naxa a masen e be, «Wo ne biyaasima, wo naxa sese xanin wo xun ma, alo xuli, gbomfoe, taami, kobiri, xa na mu a ra donma firin nde. 4 Wo na so banxi naxan kui, wo xa yigiya menni ne han wo sa sigama taa gbete temui naxe.

5 Xa na taakae mu wo rasene, wo xa keli naa. Wo xa menni bende rakonkon wo sanyie ra, a xa findi seedepoxoya ra e be, wo bara e rabolo.» 6 Na kui, Isa foxirabiree naxa siga, e sa taae birin isa. E nu mixie kawandima Ala xa xibaaru fanyi ra, e nu furemae rayalan yire birin.

Mange Herode ifuxi Isa xa fe ra
(Matiyu 14:1-12, Maraki 6:14-29)

7 Galile mange Herode to fe birin me naxee nu rabafe a xa boxi ma, a naxa ifu Isa xa fe ra, barima ndee nu a falama a Yaya Xunxa nan kelixi faxes ma, 8 ndee a fala a Annabi Eliya nan gbilenxi, ndee a fala a namijonme gbete naxan nu na dunije temui dangixi, na nan man kelixi. 9 Herode naxa a fala, «Yaya tan, n bara na xunyi bolon a de i. Kono nde fa yi tan na, n naxan xa fe mema yi ki?» Na kui, a naxa so katafe a xa Isa to.

Isa donse fife mixi wulu suuli ma
(*Matiyu 14:13-21, Maraki 6:30-44*)

¹⁰ Xεεrae to gbilen, e fe naxee rabaxi, e naxa a birin dentege sa Isa be. A fan naxa e xanin Betesayida e xa lu e xati ma yire keren. ¹¹ Kono pama to a kolon, e naxa bira Isa foxo ra. A fan naxa e ralan, a woyen e be Ala xa mangeya niini xa fe ra, a furemae rayalan.

¹² Nunmare to so folo, Isa foxirabire fu nun firinyie naxa e maso a ra, e a fala a be, «Nama rayensen alako e xa sa so taee nun daaxae naxee na be rabilinyi, e xa sa yigiyadee nun donsee fen, barima won na wula ne yi ki.»

¹³ Isa naxa a fala e be, «Wo tan nan xa donse fi e ma.» A foxirabiree naxa a yaabi, «Sese mu na muxu yi bafe taami suuli nun yexe firin na. Ka muxu tan nan xa siga donse sarade yi pama birin be?»
¹⁴ Mixie naxee nu na naa, xemee konti naxa siga han wulu suuli pondon.

Isa naxa a fala a foxirabiree be, «Wo a fala mixie be e xa doxo e tongo suuli suuli ma.» ¹⁵ E fan naxa a raba na ki, e mixi birin nadoxo. ¹⁶ Isa naxa na taami suuli nun na yexe firin tongo, a a ya rate koore ma, a fa Ala nuwali sa. A naxa taamie igira, a fa e so a foxirabiree yi ra, alako e xa e itaxun pama ma. ¹⁷ Nama birin naxa e dege han e wasa. Donse donxoe xuntunyie to matongo, debe fu nun firin nan nafe.

Piyeri Isa kolonfe Ala xa Mixi Sugandixi ra,

nun Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe

(*Matiyu 16:13-28, Maraki 8:27-30*)

¹⁸ Loxo nde Isa nu na Ala maxandife a xati ma. A foxirabiree fan nu na naa. A naxa e maxorin, a naxe, «Mixie

munse falama n ma fe ra? Nde lanxi n ma?» ¹⁹ E naxa a yaabi, «Ndee a falama, Annabi Yaya Xunxa. Ndee a falama, Annabi Eliya. Ndee a falama, namijonme gbete naxan faxa waxati dangixi, na nan man kelixi.» ²⁰ Isa man naxa e maxorin, «Kono wo tan naxe di? Nde n na?» Piyeri naxa a yaabi, «Ala xa Mixi Sugandixi nan na i ra.»

²¹ Isa naxa a matintin e ra, a e yamari, e naxa a xa fe fala mixi yo be. ²² A man naxa a masen e be, «Fo Adama xa Di xa toore gbegbe soto. Yuwifie xa forie, serexedube kuntigie, nun seriye karamoxoe mu fama lade a ra, e a faxama ne, kono a man xa keli faxe ma a xi saxan nde.»

²³ Isa naxa a masen birin be, «Xa mixi wa birafe n foxo ra, a xa tondi a yete ma, a xa tin toore nun faxe ra loxoe birin, a bira n foxo ra. ²⁴ Mixi naxan wama a yete rakisife, na kanyi loema ne. Naxan a yete raloma n tan ma fe ra, na kanyi kisima ne. ²⁵ Dunija birin sotoe munse fanma mixi ma, xa a sigama yahannama? ²⁶ Naxan yo yaagima n tan nun n ma woyenyi xa fe ra, n tan Adama xa Di fama a noore kui temui naxe nun a Baba Ala nun a xa maleke seniye xie xa noore, n fan yaagima ne na kanyi xa fe ra. ²⁷ N xa nondi fala wo be, mixi ndee tixi wo ya ma be, naxee mu faxama fo e Ala xa mangeya niini to.»

Isa naxofe

(*Matiyu 17:1-3, Maraki 9:1-13*)

²⁸ Yi masenyi dangi xanbi xi solomasaxan pondon, Isa naxa Piyeri, Yaya, nun Yaki xanin geya fari Ala maxandide. ²⁹ Isa to nu Ala maxandife, a yatagi naxa masara. A xa dugie fan naxa fiixe alo naiyalanyi. ³⁰ Na temui, Annabi Munsu nun Annabi Eliya naxa mini e ma, e nun Isa naxa woyen. ³¹ E mini noore xungbe nan kui, e nu woyenfe Isa be a xa faxe

xa fe ma, naxan nu fafe kamalide Darisalamu.

³² Xi xoli nu bara no Piyeri nun a booree ra, kono e to xunu, e naxa Isa xa nore to, a nun na xeme firin naxee nu na a fe ma. ³³ Na xeme firinyie to nu kelife Isa xun, Piyeri naxa a fala a be, «Marigi, fe fanyi na a ra muxu to na be yi ki. Muxu xa lingira saxan yailan, keren i gbe, keren Annabi Munsa gbe, keren Annabi Eliya gbe.» Piyeri mu nu a kolonxi a nu sese naxan falafe. ³⁴ A to nu na woyenfe, nuxui naxa goro e ma. Piyeri nun a booree naxa gaaxu e to a to nuxui bara din e ma. ³⁵ Xui nde naxa mini nuxui kui, a a masen, «N ma Di nan ya, n ma Mixi Sugandixi. Wo wo tuli mati a ra.» ³⁶ Na xui to ge woyende, e naxa Isa to a keren. A foxirabiree fe naxan toxi e ya ra, e naxa dundu a fe ma, e mu a fala mixi yo be na waxati.

Isa pinne kerife dimedi nde foxo ra
(Matiyu 17:14-23, Maraki 9:14-32)

³⁷ Na kuye iba, Isa nun a foxirabiree naxa goro geya fari, pama gbege naxa fa a ralande. ³⁸ Na temui, xeme nde naxa a xui ite pama tagi Isa mayandife ra, «Karamoxo, yandi, fa n ma di xeme mato, barima yi di kerenyi nan na n be! ³⁹ A mato, pinne nan na a foxo ra. A na keli a ra, a sonxoma ne, a a raketun a ra, n ma di dexunfe nu a mini. A mu a bejinma mafuren, fo a ge a rahalakide. ⁴⁰ N bara i foxirabiree mayandi e xa yi pinne keru a foxo ra, kono e mu noxi.»

⁴¹ Isa naxa e yaabi, «Wo tan bomsode danxaniyatare, wo kobi. N xa lu wo seeti ma han mun temui? N xa ti wo bun ma han mun loxo?»
Wo fa na di ra n xon.»

⁴² A jan mu nu Isa yire li sinden, pinne naxa di rabira boxi ma, a a raketun a ra. Kono Isa to pinne yamari, di naxa yalan, Isa fa a

ragbilen a baba ma. ⁴³ Nama birin naxa kaaba Ala xa senbe ma.

Isa a xa faxe xa fe masenfe a sanmaya firin nde

(Matiyu 17:22-23, Maraki 9:30-32)

Birin to nu kaabaxi Isa wali foxi birin ma, a naxa a fala a foxirabiree be, ⁴⁴ «Wo tan xa yi masenyi nan name a fanyi ra: Adama xa Di sama ne mixie belexe.» ⁴⁵ Kono e mu na woyenyi fahaamu, barima a nu bara noxun e ma alako e naxa a kolon. E man mu suusa Isa maxorinde a ma.

Mixi naxan tide gbo
(Matiyu 18:1-11, Maraki 9:33-50)

⁴⁶ Isa foxirabiree naxa so woyenyi kui, e xa a kolon naxan tide gbo e ya ma. ⁴⁷ Kono Isa to nu e boje ma fe kolon, a naxa dimedi nde tongo, a a ti a fe ma. ⁴⁸ A naxa a masen e be, «Mixi yo naxan yi dimedi mooli rasenema n xili ra, na kanyi bara n tan yete yati rasene. Mixi yo naxan n tan nasene, na kanyi bara n xee ma fan nasene. Naxan findixi mixi xuri ra wo birin ya ma, a tan nan tide gbo.»

Findife Isa foxirabire ra
(Maraki 9:38-41)

⁴⁹ Yaya naxa a yaabi, «Karamoxo, muxu bara xeme nde to a pinne kerima mixi foxo ra i xili saabui ra. Muxu bara kata a xa ba na ma, barima a mu biraxi won foxo ra.» ⁵⁰ Isa naxa e yamari, «Wo naxa a raton, barima xa naxan mu kelixi wo xili ma, na tan na wo tan na be.»

Samari taa nde tondife Isa rasene

⁵¹ Waxati to nu bara makore Isa xa te koore, a naxa nate tongo a xa Darisalamu kira suxu. ⁵² A naxa mixi ndee xee a ya ra. E to siga, e naxa so Samari taa nde e xa sa yigiya nde fen a be. ⁵³ Kono naakae mu tin a rasenede barima a nu sigafe Darisalamu ne. ⁵⁴ A

foxirabirée Yaya nun Yaki to na fe to, e naxa a fala a be, «Marigi, muxu xa yaamari fi te xa goro keli koore, a xa e raton?» ⁵⁵ Kono Isa naxa a ya rafindi e ma, a woyen xorochoe fala e be. ⁵⁶ Na temui, e naxa siga taa gbete.

Birafe Isa foxo ra
(Matiyu 8:19-22)

⁵⁷ E to nu kira xon ma, xeme nde naxa fa a fala Isa be, «I siga dede, n na i foxo ra.» ⁵⁸ Isa naxa a yaabi, «Xulumase xima yili kui.

Xoni xima a tee kui.

Kono dede mu na Adama xa Di be a a xunyi sama dennaxe.»

⁵⁹ Isa man naxa a masen mixi gbete nde be, «Bira n foxo ra.» Kono a kanyi naxa a yaabi, «Marigi, a lu n xa siga, n xa sa n baba ragata sinden.» ⁶⁰ Isa naxa a yaabi, «A lu faxamixie nan xa e xa faxamixie ragata. I tan xa siga, i xa sa mixie kawandi Ala xa mangeya niini ra.» ⁶¹ Mixi gbete fan naxa a fala a be, «Marigi, n birama ne i foxo ra, kono a lu n xa siga n xonyi, n xa sa n pungu n ma mixie ma.» ⁶² Kono Isa naxa a yaabi, «Mixi yo naxan saari suxuma a nu fa a xanbi mato, a kanyi mu daxa a xa wali suxu Ala xa mangeya niini be.»

10

Isa a foxirabirée tongo solofere a nun firin xefe

¹ Yi fee dangi xanbi, Marigi naxa mixi gbete sugandi, mixi tongo solofere a nun firin. A naxa e xee firin firin na, e xa siga a ya ra taa birin kui a nun yire birin a tan yete nu fafe sigade dennaxe. ² A naxa a masen e be, «Xe xaba wali belebele nan na, kono walikee tan xurun. Wo xe kanyi maxandi alako a xa walikee rasanba a xa xe xabade. ³ Wo siga. N na wo xefe ne alo yexeyore naxee soma wula baree tagi. ⁴ Wo naxa kobiri, gbonfoe, xa na mu a ra

sankiri xanin wo xun ma. Wo naxa bu mixie xeebu ra kira xon ma.»

⁵ «Wo nu so banxi naxan kui, beenun wo xa se gbete fala wo xa a masen sinden, <Ala xa bojesa fi yi foxo ma.> ⁶ Xa bojesa mixi nde sabatixi naa, Ala wo xa duba suxuma ne a be, kono xa na mixi mooli mu na, Ala wo xa duba ragbilenma wo tan nan ma. ⁷ Wo xa lu na banxi kerenyi nan kui. E se naxan soma wo yi ra, wo xa a don, wo xa a min, barima a lanma walike xa a sare soto. Wo naxa keli na banxi kui wo xa sa yigiya banxi gbete.»

⁸ «Wo nu so taa naxan yo kui e naxa wo rasene, e na naxan so wo yi ra, wo xa na don. ⁹ Wo xa na furemae rayalan, wo a masen naakae be, <Ala xa mangeya niini bara makore wo ra.> ¹⁰ Kono wo nu so taa naxan yo kui e mu wo rasene, wo xa siga taa tagi ne, wo a masen mixie be, ¹¹ <Hali wo xa taa xube naxan kankanxi muxu sanyie ra, muxu bara a rakonkon a xa findi seederoxoya ra naxan baxi wo xili ma. Kono wo xa a kolon ne, a Ala xa mangeya niini bara makore.> ¹² N xa a fala wo be, kiiti sa loxoe, kiiti fanma Sodoma be dangife na taa ra.»

Taa danxaniyataree xa gbaloe
(Matiyu 11:21-24)

¹³ «Gbaloe na wo be, Korasinkae! Gbaloe na wo fan be, Betesayidakae! Kaabanako naxee raba wo tagi, xa nee sa raba Tire nun Sidon ne nu, a a lima e tan bara tuubi nu a rakuya, e doxo sunnun donma ragoroxi e ma, e te xube maso e ma e xa tuubi tonxuma ra. ¹⁴ Kiiti sa loxoe xorochoa wo tan ma dangi Tirekae nun Sidonkae ra. ¹⁵ I tan Kaperenamu go, i joxo a ma a i tema han ariyanna kui? Ade, i ragoroma ne han yahannama.»

¹⁶ Isa man naxa a fala a foxirabirée be, «Naxan na a tuli mati wo ra, a kanyi a tuli matixi n

tan nan na. Naxan na tondi lade wo ra, na kanyi tondixi lade n tan nan na. Naxan na tondi lade n tan na, na kanyi tondixi lade n xεεma nan na.»

Isa fɔxirabirɛ tongo solofere a nun firinyie gbilenfe

¹⁷ Isa fɔxirabirɛ tongo solofere a nun firin naxa gbilen sεεwe kui, e a fala a bε, «Marigi, muxu na yaamari fi i xili ra, hali jinnεe, e muxu xui rabatuma.» ¹⁸ Isa naxa a masen e bε, «N bara Sentane to bira ra keli koore ma alo seyamakonyi. ¹⁹ A mato, n bara nɔε fi wo ma wo xa pεrε bɔximase nun tali ma, n nɔε fi wo ma yaxui Sentane xa senbε birin xun. Na birin kui, sese mu wo toma. ²⁰ Kɔnɔ wo naxa sεεwa xε jinnεe to wo xui rabatuma. Wo xa sεεwa nε barima wo xili sebexi ariyanna.»

*Isa sεεwafe Ala sagoe ra
(Matiyu 11:25-27, 13:16-17)*

²¹ Na waxati, Isa naxa sεεwa Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, a a fala, «Baba Ala, koore nun bɔxi Marigi, n bara i tantu i to yi fee nɔxunxi lɔnnilae nun xaxilimae ma, i e masen dimɛdie bε. Iyo, n Baba, n bara i tantu barima i kenen fe nan ya.»

²² «N Baba bara fe birin taxu n na. Mixi yo mu Ala xa Di kolon, fo Baba Ala. Mixi yo mu Baba Ala kolon, fo Ala xa Di, a nun Ala xa Di nu tin a masende naxan bε.» ²³ A naxa a ya rafindi fɔxirabirɛe ma, a a fala e bε e xati ma, «Sεεwe na mixi bε, naxan fee toma wo ya naxan toxi! ²⁴ N xa a fala wo bε, namijɔnme nun mange wuyaxi bara wa e xa fee to wo na naxee tofe, kɔnɔ e mu a to. E bara wa e xa fee mε wo na naxee mefe, kɔnɔ e mu a mε.»

Yaamari naxan tide gbo a birin bε,

nun Samarika mixi fanyi nde xa taali

(Matiyu 22:34-40, Maraki 12:28-34)

²⁵ Lɔxɔ nde, seriye lɔnnila nde to nu wama Isa matofe, a naxa ti, a a fala a bε, «Karamɔxɔ, a lanma n xa munse raba alako n xa abadan kisi soto?» ²⁶ Isa fan naxa a maxɔrin, «Munse sebexi Munsa xa seriye kui? I a fahaamuxi di?» ²⁷ Seriye lɔnnila naxa a yaabi, «I xa Ala xanu i bɔpε birin na, i nii birin na, i senbε birin na, a nun i xaxili birin na. I man xa i ngaxakerenyi xanu alo i i yete xanuxi ki naxe.» ²⁸ Isa naxa a fala a bε, «I xa yaabi fan. Xa i na raba, i kisima nε.»

²⁹ Kɔnɔ seriye lɔnnila to nu wama a tan xa kolon tinxintɔε ra, a man naxa Isa maxɔrin, «Kɔnɔ nde findixi n ngaxakerenyi ra?» ³⁰ Isa naxa wɔyenyi tongo, a a yaabi, «Xeme nde nu na kira xɔn kelifε Darisalamu gorofe ra Yeriko. Mupɛtie naxa dutun a ma, e a xa dugie birin ba a ma, e a bɔnbɔ, e a lu alo faxamixi. ³¹ A naxa a li, serɛxɛdubε nde nan nu fafe na kira xɔn ma. A to na xeme to saxi kira ra, a naxa dangi kira sɛeti boore ra. ³² Na mɔɔli man na, Lewi di nde fan naxa fa kira xɔn ma. A to na li, a xeme to saxi kira ra, a fan naxa dangi kira sɛeti boore ra.»

³³ «Kɔnɔ Samarika nde fan naxa fa a xa biyaasi kui, a na xeme li kira ra. A to a to, a naxa kinikini ki fanyi. ³⁴ A to a maso a ra, a naxa ture nun weni sa a xa fie ma, a e maxiri. A naxa a tongo, a a sa a xa sofale fari. A naxa a xanin yigiya banxi nde kui, a mɛeni a ma. ³⁵ Na kuye iba, a naxa gbeti kɔbiri kole firin so na yigiya banxi kanyi yi ra, a a fala a bε, «Mɛeni yi xeme ma. Xa i kɔbiri ba a xa fe ra dangi yi ra, n man nε dangima be n na kɔbiri ragbilenma i ma.»»

³⁶ Isa naxa fa seriye lɔnnila maxɔrin, «Yi mixi saxanyi ya ma,

nde findixi ngaxakerenyi ra na xeme be mupetie dutun naxan ma?»³⁷ Seriyē lōnnila naxa a yaabi, «Naxan kinikini a ma.» Isa naxa a masen a be, «I fan xa na mooli nan naba.»

Marata nun Mariyama xonyi

³⁸ Isa nun a foxirabiree to so taa nde kui, gine nde naxa e yigiya naxan xili Marata. ³⁹ A xunya ginema fan nu na naxan nu xili Mariyama. Na naxa sa dōxo Marigi seeti ma, a a tuli mati a xa masenyi ra, ⁴⁰ kōno Marata tan ya koto nu mōxi a xa xōne bun tife ra. Na kui, Marata naxa sa a fala Isa be, «Marigi, i mu n xunya toxi? A bara wali birin lu n tan keren ma. Wōyen a be, a xa fa n mali.» ⁴¹ Marigi naxa a yaabi, «Marata, Marata, i kōntofilixi, i man ya koto mōxi fe gbegbe ma, ⁴² kōno i hayi na fe keren peti nan ma. Mariyama tan, a tan nan fe fanyi sugandixi. Na man mu bama a yi feo!»

11

Ala maxandife

(Matiyu 6:9-13, 7:7-11)

¹ Lōxo nde, Isa nu na Ala maxandife yire nde. A to ge, a foxirabiree nde naxa a fala a be, «Marigi, muxu tinkan Ala maxandide alo Yaya a foxirabiree tinkanxi ki naxe.» ² Isa naxa a masen e be, «Wo ne Ala maxandima, wo xa a fala, <Baba Ala, dunija birin xa i xili seniyeenxi kolon.

I xa mangeya niini xa fa.

³ Baloe fi muxu ma lōxoe birin, muxu hayi na naxan ma.

⁴ Dijē muxu xa yunubie ma, barima muxu fan dijema mixie haake ma, naxan yo bara fe kobi niya muxu ra.

I naxa muxu ti maratantanyi kira xon.»

⁵ Isa man naxa a masen e be, «Xa a sa li, wo ya ma mixi nde

naxa siga a boore nde xon koe tagi, a a fala a be, <N boore, taami saxan doni n be, ⁶ barima xōne nde nan faxi n be keli biyaasi, a fa li donse yo mu na n naxan soma a yi.»

⁷ «Xa a sa li go, banxi kanyi a yaabi, <Ba n tōrofe! Naade balanxi, n tan nun n ma die birin saxi. N mu nōma kelide fa n xa taami so i yi!» ⁸ N xa a fala wo be, banxi kanyi mu kelima a xa a boore mali e xa dōxo booreya ma. Kōno a boore xa lixirinyi tan, na nan a niyama banxi kanyi xa keli, a a boore hayi birin fan.»

⁹ «N xa a fala wo be, wo maxandi ti, wo a sōtoma ne. Wo fenyi ti, wo a toma ne. Wo naade kōnkōn, a rabima ne wo be.

¹⁰ Mixi naxan birin maxandi tima, a a sōtoma ne.

Mixi naxan se fenma, a a toma ne. Mixi naxan naade kōnkōnma, a rabima ne a be.»

¹¹ «Baba mundun na wo ya ma naxan xa di yexe maxōrinma a ma, a sa boximase so a yi ra? ¹² Xa a sa toxele nan maxōrin wo ma, wo nōma tali sode a yi ra? ¹³ Xa wo tan mixi kobie fata se fanyie fide wo xa die ma, Baba Ala naxan na ariyanna, a dangi wo ra pon! A a Xaxili Seniyeenxi fima ne a maxandimae ma.»

Ala Xaxili Seniyeenxi matandife

(Matiyu 12:22-37, Maraki 3:20-27)

¹⁴ Isa naxa pinne nde keru xeme foxo ra naxan nu bara a kanyi findi boboe ra. Isa to na pinne keru, boboe naxa wōyen, nama naxa kaaba. ¹⁵ Kōno mixi ndee nu na e ya ma, nee a fala, «A pinnee kerima pinne mange Belesebulu nan saabui ra.» ¹⁶ Mixi gbete naxa gantanyi sa a ya ra a maxōrinfe ra Ala xa tōnxuma nde ma. ¹⁷ Isa to e xa maḥoxunyi birin kolon, a naxa a masen e be, «Lantareya na mangeya

naxan kui, a mu buma. Denbaya lantaree fan, e kanama ne. ¹⁸ Sentane xa mangeya noma bude xa lantareya na a kui? Wo naxe a n pinne kerima Belesebulu saabui nan na. ¹⁹ Xa n tan pinnee kerima Belesebulu nan saabui ra, wo tan xa mixie fa e kerima nde saabui ra? Na kui, e tan nan yati wo makiitima. ²⁰ Kono xa n tan pinne kerima Ala senbe nan saabui ra, Ala xa mangeya niini yati nan bara wo li.»

²¹ «Xa senbema a xa banxi kantama geresose ra, a harige birin na kantari nan kui. ²² Kono xeme gbete na fa naxan senbe gbo a be, a noma ne a ra, a a xa geresose ba a yi a nu laxi naxee ra, a a harige birin itaxun mixi gbete ra.»

²³ «Mixi naxan mu n foxo ra, a tixi na kanke ne. Naxan mu n malima mixi sotode, a na mixie rayensenfe ne.»

Ninne gbilenfe a sabatide fori
(Matiyu 12:43-45)

²⁴ «Ninne na gbilen mixi foxo ra, a sigama yire maxare lingira gbete fende, kono a mu a toma. Na temui a a falama a yete be, <N xa gbilen n ma banxi kui n kelixi dennaxe.> ²⁵ A na gbilen menni, a a lima ne na banxi makoxi, a raxunmaxi a fanyi ra. ²⁶ Na temui, a sigama ne a sa fa pinne solofere gbete ra naxee jaaxu a be, e birin so na banxi kui, e sabati naa. Na kui, na mixi xa fe jaaxuma ne dangife singe ra.»

Seewe na mixi naxee be

²⁷ Isa to nu yi fee falafe, gine nde naxa a xui ite nama tagi, «Seewe na gine be naxan i bari, a xipe fi i ma!» ²⁸ Kono Isa naxa a yaabi, «Seewe na mixie nan be naxee Ala xa masenyi ramema, e a rabatu.»

Annabi Yunusa xa tonxuma
(Matiyu 12:38-42)

²⁹ Nama to nu Isa xetenfe, Isa naxa a masen e be, «To

mixie kobi. E wama tonxuma makaabaxi tofe, kono tonxuma yo mu fima e ma bafe Annabi Yunusa xa tonxuma ra. ³⁰ Annabi Yunusa findi tonxuma ra Ninewekae be ki naxe, Adama xa Di fan findima tonxuma ra na ki ne yi waxati mixie be. ³¹ Kiiti loxo, Seeba mange gine fan tima ne e nun to mixie, a seederoxoya ba wo xili ma, barima a tan fa ne kelife yire makuye Sulemani xa lonni ramede, a fa li naxan na wo yire yi ki be, a tide gbo Sulemani be. ³² Kiiti sa loxo, Ninewekae fan kiiti tinxinxin sama ne yi waxati mixie ma, barima Ninewekae tuubi Yunusa xa kawandi nan saabui ra, kono yakosi mixi nde na be naxan xa fe gbo Annabi Yunusa be.»

Danxaniya xa naiyalanyi
(Matiyu 5:15, 6:22-23)

³³ «Mixi yo mu lanpui radexema a man fa a noxun yire nde, xa na mu a ra a debe felen a xun. A a doxoma lanpui doxose nan fari alako naxee soma banxi, e xa a te dexe to.»

³⁴ «I ya nan na i fate xa lanpui ra. Xa i ya fan, i fate birin iyalanma ne, kono xa i ya mu fan, i fate luma dimi nan kui. ³⁵ Na kui, i manoxun ki fanyi xa naiyalanyi naxan na i bope kui mu findixi dimi ra. ³⁶ Xa i fate birin iyalanxi, dede mu fa na dimi kui, a birin luma ne naiyalanyi kui alo lanpui dexe na ti i ma.»

Diinela kobie

(Matiyu 23:1-39, Maraki 12:38-40)

³⁷ Isa to ge woyende, Fariseni nde naxa Isa maxarin e xa sa e dege. Isa to so Fariseni xonyi, a naxa a magoro. ³⁸ Fariseni naxa kaaba, a to a to Isa mu a belexe raxa Yuwifie xa naamunyi ki ma beenun a xa a dege. ³⁹ Na kui, Marigi naxa a fala a be, «Wo tan Farisenie, wo pooti nun piletu fari maxama e xa

raseniyen, kɔnɔ mixi see mɔɔfafe nun seniyantarepa nan tun na wo bɔɔɛ ma. ⁴⁰ Wo tan xaxilitaree! Wo mu a kolon Ala naxan se fari daa, a tan nan mixi bɔɔɛ fan daa? ⁴¹ Xa wo setare ki baloe ra naxan na wo xa piletie kui, wo xa fe birin naseniyenma ne.»

⁴² «Gbaloe na wo be, wo tan Farisenie! Wo sansi xunxurie birin farile bama, alo salaxui nun gbengbe, kɔnɔ wo gbilenxi tinxinyi nun Ala xanufe fɔxo ra. A lanma ne nu wo xa na seriye hagigee rabatu, wo man mu neemu boore seriye xunxurie fan ma. ⁴³ Gbaloe na wo be, wo tan Farisenie! Barima a rafanxi wo ma, wo xa dɔxo binye yire salide banxi kui, mixie man xa nu wo xeebu taa kui binye xeebuie ra. ⁴⁴ Gbaloe na wo be, barima wo maniyaxi gaburie nan na naxee mu matɔnxumaxi, mixie jɛɛɛma naxan fari e mu a kolon!»

⁴⁵ Seriyɛ lɔnnila nde naxa a fala a be, «Karamɔxo, i to yi fee falama yi ki, i na muxu fan nasɔtofe ne.» ⁴⁶ Isa naxa a yaabi, «Gbaloe na wo fan be, wo tan seriye lɔnnilae! Barima wo kote dɔxɔma mixi xun ma naxan xanin xɔnɔ ki fanyi, kɔnɔ wo tan mu tinma e malide hali wo belɛxɛsole keren na. ⁴⁷ Gbaloe na wo be, barima wo gaburi fanyie yailanma namijɔnmɛe be, a fa li wo benbae nan e faxa! ⁴⁸ Na kui, wo bara findi wo benbae xa kɛwalie seede ra, e xa na kɛwalie man bara wo kɛnen, barima e tan bara namijɔnmɛe faxa, wo fan na namijɔnmɛe xa gaburie raxunmama. ⁴⁹ Na na a ra, Ala xa lɔnni fan a masenxi ne, <N namijɔnmɛe nun xɛɛrae rasanbama ne e ma, e tan ndee faxa, e ndee jaxankata.>

⁵⁰ Na kui, namijɔnmɛe birin wuli naxan filixi kabi dunjɔna fɔle, yi waxati mixie nan a sare fima, ⁵¹ kelife Habila wuli ma han Sakari, naxan faxa sɛɛɛɛbade nun hɔɔmɔbanxi tagi. Iyo, n

xa a fala wo be, to mixie nan a birin sare fima. ⁵² Gbaloe na wo be seriye karamɔxoɛ, barima wo bara saabi tongo naxan lan a xa lɔnni naade rabi. Kɔnɔ wo mu soma, wo man mu tinma mixi gbete fan xa so naa.»

⁵³ Isa to keli naa, Farisenie nun seriye karamɔxoɛ naxa ti fɔlo a kanke a xɔɛ ra. E naxa maxɔrinyi mooli birin ti a ma, ⁵⁴ alako e xa a suxu tantanyi nde kui.

12

Isa a fɔxirabiree rasife

(*Matiyu 10:26-33, 12:32, 10:19-20*)

¹ Yi fee nu dangife temui naxe, mixi wulu wulu nan nu bara e malan, han e nu e bore maboronfe. Isa woyen fɔlo a fɔxirabiree nan singe be, a naxe, «Wo wo yete ratanga Farisenie xa lebini ma, naxan findixi filankafuijɔna ra. ² Fefe nɔxunxi mu na naxan mu fama makenende, gundo yo mu na naxan mu fama kolonde. ³ Na kui, wo naxan yo falama kɔɛ ra, a mema ne yanyi ra. Wo fefe makɔyikɔyima banxi kui, dunjɔna birin fama rakolonde a ra kene ma.»

⁴ «N booree, n xa a fala wo be, wo naxa gaaxu mixie ya ra naxee nɔma mixi fate bende faxade, kɔnɔ e mu nɔma fefe ra na xanbi ra. ⁵ N xa a masen wo be, a lan wo xa gaaxu naxan ya ra. Wo xa gaaxu Ala nan ya ra, barima a tan nan mixi faxama, a tan nan man nɔma mixi wolide yahannama. Iyo, n xa a fala wo be, a lanma wo xa gaaxu a tan nan ya ra.»

⁶ «Turunna suuli xa mu sarama batanka firin na? Kɔnɔ Ala tan mu neemuma e sese ma. ⁷ Hali xunxɛɛ naxan na wo xunyi ma, Ala a birin kɔnti kolon. Wo naxa gaaxu, barima wo munafanyi gbo dangi turunna xɔni gali ra.»

⁸ «N xa a fala wo be, mixi yo naxan n kolonma a Marigi ra adamadie ya ma, n tan Adama xa Di fan na kanyi kolonma ne Ala xa malekee ya i. ⁹ Kono naxan na tondi n kolonde adamadie ya i, n fan tondima ne na kanyi kolonde Ala xa malekee ya i.»

¹⁰ «Mixi naxan birin woyen kobi falama Adama xa Di xa fe ra, na yunubi noma ne xafaride na kanyi be, kono mixi naxan Ala Xaxili Seniyenxi rasotoma, na yunubi tan mu noma xafaride na kanyi be.»

¹¹ «E na wo xanin salide kiitisaе yire, xa na mu a ra mangasanyi xon, wo naxa kontofili wo e yaabima ki naxe, xa na mu a ra wo naxan masenma e be, ¹² barima Ala Xaxili Seniyenxi wo rakolonma ne na waxati yati ma, a lan wo xa naxan fala.»

Banna xaxilitare xa taali

¹³ Mixi nde naxa a fala Isa be nama tagi, «Karamoxo, a fala n taara be a xa muxu ke itaxun, a n gbe so n yi.» ¹⁴ Isa naxa a yaabi, «Nde n findixi kiitisa ra wo xun ma, xa na mu a ra wo ke taxunma ra?» ¹⁵ A man naxa a masen e be, «Wo a i ki fanyi, wo wo yete ratanga xoyife se mooli birin ma, barima i banna kiyoki, dunijeigiri tide mu kelima se sotoe xa ma.»

¹⁶ Na xanbi, Isa naxa yi taali sa e be, «Xeme bannaxi nde xa xe naxa fan ki fanyi. ¹⁷ A naxa a maroxun a yete ma, <N munse rabama, barima yire mu n be n noma n ma donse birin nagatade dennaxe?» ¹⁸ A naxa nate tongo, <N yi nan nabama. N na n ma bilie rabirama ne, n gbeteе ti naxee gbo e be. N na n ma donse nun n ma se birin malanma nee nan kui. ¹⁹ Na temui n na a falama ne n yete be, N bara se gbegebe ragata naxan buma ne wuyaxi. N xa n malabu fa, n xa n dege, n xa n min, n xa jalexin.» ²⁰ Kono Ala naxa a masen a be, <I tan xaxilitare! To

koe yati ra, i nii bama ne i fate. I naxan birin malanxi, a fa luma nde be?» ²¹ A na na ki ne mixi be naxan se malanma a yete be, kono a mu bannaxi Ala be.»

Xaxili tife Ala ra

²² Na dangi xanbi Isa naxa a masen a foxirabiree be, «Na nan a toxi, n xa a fala wo be, wo naxa kontofili baloe xa fe ra wo hayi na naxan ma yi dunijeigiri kui, xa na mu a ra, dugie xa fe ra wo naxee ragoroma wo fate ma. ²³ Wo xa dunijeigiri tide gbo donse be, wo fate tide gbo dugie be. ²⁴ Wo wo maroxun xaaxae ma. E mu sansi sima, e mu xe xabama. Saga nun bili sese mu e yi, kono Ala e rabaloma. Wo tan tide gbo xonie be pon! ²⁵ Nde noma hali xi keren sade a xa simaya xun a xa kontofilife saabui ra? ²⁶ Xa wo mu noma na fe lanma ra, wo fa kontofilima fe gbeteе ra munfe ra?»

²⁷ «Wo wula sansi fuge tofanyie mato e minima ki naxe. E mu walima, e mu wologese yailanma, kono n xa a fala wo be, hali mange Sulemani xa dariye birin kui, a xa sosee mu nu tofan alo na sansi fuge keren. ²⁸ Xa Ala wula sansi meenima yi ki ne, naxan na na to, tina a gan, a meenima ne wo tan ma dangi na ra pon! Wo xa danxaniya xurun. ²⁹ Wo naxa wo xaxili birin ti donse nun minse ra. Wo naxa kontofili. ³⁰ Kaafiri birin birama na fe mooli nan tun foxo ra. Kono wo tan Baba Ala a kolon, a wo hayi na na see ma. ³¹ Wo xa Ala xa mangeya niini singe fen. Wo hayi na naxan birin ma, a na fan fima ne wo ma.»

Harige malanfe ariyanna (Matiyu 6:19-21)

³² «Wo naxa gaaxu, wo tan naxee luxi alo n ma xuruse goore lanma, barima a bara wo Baba Ala kenen a xa mangeya niini fi wo ma. ³³ Se naxan na wo yi ra, wo xa sa a mati, wo a

kɔbiri fi setaree ma. Wo xa kɔbiri bɔɔto soto naxan mu kanama, wo harige soto naxan mu jɔnma, naxan na ariyanna, muɲeti mu dennaxe lima, nimasee fan mu kanari sama dennaxe. ³⁴ Wo harige na dennaxe, wo boɲe fan luma menni ne.»

*Wali suxufe Marigi ya ra
(Matiyu 24:43-51)*

³⁵ «Wo tagi ixirixi nan xa lu a ra, wo xa lanpuie radexexi. ³⁶ Wo xa lu ne alo mixi naxee e marigi mamefe kelife futixiri xulunyi. A na fa, a naade konkon, e a rabima ne a be keren na. ³⁷ Seewe na konyie be, marigi naxee lima e mu xixi a fa temui. N xa nondi fala wo be, marigi yati fama a tagi ixiride, a fa magorode fen a xa na konyie be, a fa e bun ti. ³⁸ Seewe na e be, marigi naxee lima e mu xixi, hali a gbilen kɔe tagi, xa na mu a ra a jan dangi na ra.»

³⁹ «Wo xa a fahaamu a fanyir ra, xa banxi kanyi a kolon ne nu muɲeti fama temui naxe, a mu a luma muɲeti xa so a xɔnyi. ⁴⁰ Wo fan, wo xa wo tagi ixiri, wo naxa yanfa, barima Adama xa Di fama waxati nan ma wo jɔxɔ mu naxan ma.»

⁴¹ Piyeri naxa a maxɔrin, «Marigi, i yi taali saxi muxu tan nan be, ka birin be?» ⁴² Marigi naxa a yaabi, «Nde luma alo walike xunmati naxan findixi xaxilima dugutege ra? A marigi a tima a xa banxi walikee birin xun ma, a xa donse taxun e ra a waxati. ⁴³ Nelexinyi na na konyi be, naxan marigi a lima na wali ra. ⁴⁴ N xa nondi fala wo be, na marigi a harige birin taxuma ne na konyi ra. ⁴⁵ Konɔ xa a sa li go, na konyi a fala a yete be, <N marigi buma ne fafe ra>, a fa marigi xa konyi xeme nun konyi ginɛe bonbo, a xulunyi ti, a siisi? ⁴⁶ Lɔxɔ nde fama, a tan konyi mu naxan kolon, a jɔxɔ mu saxi naxan ma, a

marigi gbilenma ne. A na fa, a na konyi naxankatama ne a naaxi ra, konyi gbaloe soto e nun kaafirie.»

⁴⁷ «Konyi naxan a marigi sago kolon, konɔ a mu a tagi ixiri, a man mu a sago raba, a fama ne bonboe gbege sɔtode. ⁴⁸ Konɔ naxan mu a marigi sago kolon, xa a bara fe raba a lanma a xa bonbo naxan ma, a mu bonboe gbege sɔtoma. A gbege bara so naxan yi, a gbege man maxɔrinma ne a ma. A gbege bara taxu naxan na, na gbege man maxɔrinma ne a ma, nde man fa sa na xun.»

*Isa faxi fatanyi nan na
(Matiyu 10:34-36)*

⁴⁹ «N faxi te nan sade boxi ma. A rafanma n ma xa a jan bara dexei! ⁵⁰ Fo n xa toore belebele soto. N boɲe mu sama fo na kamali temui naxe. ⁵¹ Wo jɔxɔ a ma a n faxi boɲesa nan na dunɔna? Ade, n faxi fatanyi nan na. ⁵² Keli yi waxati ma, xa mixi suuli na denbaya kui, gere luma mixi saxan nun mixi firin tagi. ⁵³ Baba a xa di xeme gerema ne, di xeme fan a baba gere. Nga a xa di gine gerema ne, di gine fan a nga gere. Mama a xa mamadi gerema ne, mamadi fan a mama gere.»

*Waxati tonxumae kui kolonfe
(Matiyu 16:2-3)*

⁵⁴ Isa man naxa a fala nama be, «Wo na nuxui to a malan na sogorode, wo a falama keren na, <Tune nan kelixi,> a fa li na nan man yati rabama. ⁵⁵ Foye na keli kɔla ma, wo a falama, <Kuye ifurama ne,> a fa li na nan man yati rabama. ⁵⁶ Wo tan filankafuie! Wo fata boxi nun koore jingi kui kolonde, konɔ munfe ra wo mu fata yi waxati fee tan tagi rabade?»

*Lanyi xirife sinnanyi ma
(Matiyu 5:25-26)*

⁵⁷ «Munfe ra wo tan yete mu fe matoma, wo xa a kolon naxan findixi tinxinyi ra? ⁵⁸ Xa wo nun i kalamu mixi na sigafe kiitisa yire, kata wo xa lanyi xiri kira xon, xa na mu a ra a i bendunma ne han kiitisa xon, kiitisa fan i so kosibili yi ra, kosibili i sa geeli. ⁵⁹ N xa a fala i be, i mu minima menni fo i kobiri birin fi han batanka donxoe.»

13

Tuubife

¹ Na temui, mixi ndee naxa dentegge sa Isa be a mange Pilati bara Galileka ndee faxa, a e wuli masunbu e xa serexe ra. ² Isa naxa e yaabi, «Wo a marjoxunxi ne a na mixie tɔɔɔxi ne na ki barima e xa yunubi dangi Galileka booree ra? ³ N xa a fala wo be na mu a ra feo! Konɔ xa wo mu tuubi, wo birin halakima ne alo e tan. ⁴ Na Darisalamuka fu nun solomasaxanyi go, Silomu koore banxi bira naxee ma? Wo joxo a ma a na tɔɔre e lixi ne yunubitɔɔe nan to e ra dangi Darisalamuka boore birin na? ⁵ N xa a fala wo be na mu a ra feo! Konɔ xa wo mu tuubi, wo birin sontoma ne alo e tan.»

⁶ Isa man naxa yi taali masen e be. «Xore bili to nu sixi xeme nde xa boxi ma, a naxa siga a xa sa a bogi ba, konɔ a mu sese to a kon na. ⁷ Na kui, a naxa a fala a xa walike be, «A mato, a je saxan nan yi ki n fama xore bogi fende yi xore bili kon na, n mu se to. A side bara findi boxi makanaxi nan na! A sege!» ⁸ Walike naxa a yaabi, «Marigi, i man xa dije toofare xa dangi, alako n xa a rabilinyi buxa, n jape sa a ma. ⁹ Xa a bogi tamuna, awa. Xa a mu bogi, i a sege.»»

Isa gine nde rayalanfe malabu lɔxɔe ma

¹⁰ Malabu lɔxɔe nde ma, Isa nu na kawandi tife salide nde kui. ¹¹ A naxa gine nde li naa pinne nu

bara naxan kuntin a ra. Kabi je fu nun solomasaxan a mu nu noma a rakelide feo! ¹² Isa to a to, a naxa a xili, a a fala a be, «N nga, i bara fulun yi fure ma to.» ¹³ Isa to a belexe sa a ma, gine naxa a rakelide keren na, a so Ala matoxofe.

¹⁴ Konɔ Isa to a rayalanxi malabu lɔxɔe ne, salide xunmati naxa xonɔ a ma, a a fala jama be, «Xi senni nan na a daxa mixi xa wali naxan kui. Wo xa fa marayalanyi fende na lɔxɔe ne, konɔ wo naxa fa malabu lɔxɔe tan ma.» ¹⁵ Marigi naxa a yaabi, «Wo tan filankafuie! Malabu lɔxɔe ma, wo birin mu wo xa ninge xa na mu wo xa sofale fulunma xe a xiride, wo a xanin ye minde? ¹⁶ Iburahima xa di nan yi gine ra, konɔ Sentane bara a xiri kabi je fu nun solomasaxan. A mu lanma n xa a fan fulun malabu lɔxɔe ma?» ¹⁷ A to na fala, a yaxui birin naxa yaagi, konɔ jama tan naxa seewa a xa kaabanako fe birin na.

Konde xori nun lebini xa taalie (Matiyu 13:31-35, Maraki 4:30-32)

¹⁸ Isa man naxa a masen e be, «Ala xa mangeya maniyaxi munse ra? N noma a misaalide tali woyenyi mundun na? ¹⁹ A luxi ne alo konde xori xurudi xeme naxan si a xa boxi ma. A naxa te, a findi wuri bili ra, xonie fa e tee sa a kon na.»

²⁰ A man naxa a masen, «N xa Ala xa mangeya misaali munse ra? ²¹ A luxi ne alo lebini, gine naxan sa farin busali tagi xun ma, na fa farin birin nate.»

Naade ixutuxi (Matiyu 7:13-14, 21-23, 8:11-12)

²² Isa nu sigama kawandi ti ra taee birin kui, a xungbe nun a xuri. Na birin, a nu na Darisalamu kira nan xon. ²³ Mixi nde naxa a maxorin, «Marigi, nondi nan a ra, a mixi gbege mu kisima?» A naxa a yaabi, ²⁴ «Wo kata wo xa so naade ixutuxi nan na, barima n xa a fala wo be,

mixi wuyaxi katama ne sode naa, kɔnɔ e mu nɔma. ²⁵ A waxati a lima banxi kanyi kelima ne a naade balan. Wo tan fama ne tide tande wo nu naade kɔnkɔn na, wo a fala, «Marigi, naade rabi muxu be.» Na temui, a wo yaabima ne, «N mu wo kolon, n mu wo kelide kolon.» ²⁶ Wo man a falama ne a be, «I mixie xaranxi muxu xɔnyi ne, won birin nan won degexi, won birin nan won min.» ²⁷ Kɔnɔ a wo yaabima ne, «N xa a fala wo be, n mu wo kolon, n mu wo kelide kolon. Wo keli n ya i, wo tan fe kobi rabae!» ²⁸ Iburahima, Isiyaga, Yaxuba, nun namijɔnmɛ birin, wo e toma ne Ala xɔnyi ariyanna, kɔnɔ wo tan naminima tande, wa nun jinyi raxinyi na dennaxe. ²⁹ Mixie kelima sogetede nun soggorode, e keli kɔɔla nun yirefanyi biri, e e dege Ala xa mangeya niini bun ma. ³⁰ Na kui, xanbiratie findima ne yareratie ra, yareratie fan findi xanbiratie ra.»

Isa sunnunfe Darisalamu xa fe ra
(Matiyu 23:37-39)

³¹ Na waxati ma, Fariseni ndee naxa fa Isa xɔn, e a fala a be, «I xa keli be. Siga yire gbete, barima Herode wama i faxafe.» ³² A naxa e yaabi, «Wo siga, wo sa a fala na xulumase kɔɔtaxi be, n na jinnɛ kerife mixie fɔxɔ ra, n na mixie rayalanfe, to a nun tina. Xi saxan nde ma, n gɛma ne n ma wali ra. ³³ Kɔnɔ fo n xa n jɛre to, tina nun tina bora, barima a mu lanma tan namijɔnmɛ xa faxa fo Darisalamu.»

³⁴ «Darisalamu, Darisalamu, taa naxan namijɔnmɛe faxama, naxan Ala xa xɛɛrae magɔnɔma. Sanmaya wuyaxi n bara wa i xa die malanfe n yire, alɔ tɔxɔe a xa die rasoma a gabutenyi bun ma ki naxe, kɔnɔ wo naxa tondi! ³⁵ Na kui, Ala bara keli wo xa banxi xun ma. N xa a fala wo be, wo mu n toma sɔnɔn, han wo

a falama temui naxe, «Baraka na a be naxan fafe Marigi xili ra!»»

14

Isa mixi rayalanfe malabu lɔxɔe ma

¹ Malabu lɔxɔ nde ma, Isa to nu a degefe Fariseni kuntigi nde xɔnyi, e birin nu Isa rabɛnfe ne.

² Xɛmɛ nde nu na naa naxan fate nu mafuntuxi. ³ Na kui, Isa naxa Farisenie nun seriyɛ lɔnnilae maxɔrin, «A daxa ka a mu daxa furema xa rayalan malabu lɔxɔe ma?» ⁴ Kɔnɔ e mu sese fala. Isa naxa a belexe sa furema ma, a a rayalan, a a ragbilen a xɔnyi.

⁵ Na xanbi, Isa man naxa e maxɔrin, «Xa a sa li go, wo xa di, xa na mu wo xa ninge bara bira gulunba ra malabu lɔxɔe ma, wo mu a ratema xe keren na?» ⁶ E mu nɔ na yaabi yo fide.

Yete magore nun yete igboe

⁷ Isa to a rakɔrɔsi xɔjɛe nu magorode fanyie nan tongoma e yete be, a naxa yi taali wɔyenyi fala e be, ⁸ «Mixi na i xili a xa xulunyi, i naxa magorode fanyi fen, barima xa mixi fa naxan tide gbo i be, ⁹ i yatigi a falama ne i be, «I xa dɔxɔse so na mixi binye yi ra.» Na kui, i kelima ne yaagi ra sigafe dɔxɔse gbete fende, binye mu na dennaxe. ¹⁰ Kɔnɔ mixi na i xili a xa xulunyi, i xa magorode binyɛtare nan tongo. Na kui, xa i yatigi bara fa, a a falama ne i be, «N boore, sa magorode fanyi nan tongo yare.» Na findima binye nan na i be mixie birin ya ma wo nun naxee dɔxɔxi naa. ¹¹ Naxan yo na a yete igbo, a fama ne igorode. Naxan yo na a yete magoro, a xa fe itema ne.»

¹² Isa naxa a fala xulunyi kanyi be, «Xa a li i xulunyi tima, i naxa i booree, i baribooree, i barennye, nun i dɔxɔbooree ban-naxie gbansan xa xili, barima e nɔma ne i xa wali fanyi birin

nagbilende i ma. ¹³ Donse fanyie na rafala i xonyi, a lanma i xa setaree, mabenyeie, namatæe, nun dõnxuie nan xili e xa fa e dege. ¹⁴ Na kui, i findima sæewatõe nan na, barima fæere mu e tan bæ e xa i xa na fe fanyi ragbilen i ma, kõnõ i fama nẽ a sare sõtõde mixi tinxinxië rakelima faxe ma lõxo naxæ.»

Donyi xungbe maxili xa taali
(Matiyu 22:1-14)

¹⁵ Xẽmẽ nde Isa nun naxan nu a degefe, a to na fe mæ, a naxa a fala a bæ, «Sæewẽ na mixi bæ naxan fama a degede Ala xonyi ariyanna!» ¹⁶ Isa fan naxa a masen a bæ, «Xẽmẽ nde naxa mixi gbegbe rakolon, a e xa fa a xonyi, e xa e dege a fanyi ra. ¹⁷ A temui to a li, a naxa a xa konyi xẽe mixie xilide, yi fe binye nu bara ragbilen naxee ma, a xa a fala, <Wo fa, fe birin bara gẽ yailande.> ¹⁸ Kõnõ e birin naxa e yete maxandi. A singe naxæ, <N baxi xẽ nan sarade, fo n xa sa a mato. Dije n bæ.> ¹⁹ Boore fan naxæ, <N baxi ninge firin dõxõ suuli nan sarade, fo n xa sa e mato. Dije n bæ.> ²⁰ Gbetẽ fan naxæ, <N baxi gine nan dõxõde. N mu nõma fade.>»

²¹ «Konyi to gbilen a marigi xonyi, a naxa na fee dentegẽ sa a bæ. Na kui, banxi kanyi naxa xõnõ, a a fala a xa konyi bæ, <Siga mafuren, i sa setaree, mabenyeie, dõnxuie, nun namatæe xili naxee na taa kui yire birin. I xa fa e ra n xonyi be.>»

²² «Konyi man to gbilen a naxa a fala, <Marigi, n bara i xa yaamari raba, kõnõ han ya dõxõde luxi i xa banxi kui.> ²³ Banxi kanyi naxa a fala a xa konyi bæ, <I man xa mini, i sa taa fari yire birin isa. I xa fe birin naba mixie xa fa, n ma banxi xa rafe. ²⁴ N xa a fala i bæ, mixi naxee singe xilixi, e tan sese mu e degema n xonyi feo!>»

Birafe Isa fõxõ ra

(Matiyu 10:37-39, 5:13, Maraki 9:50)

²⁵ Isa man to nu kira ra, pama gbegbe nu a fõxõ ra. A naxa a ya rafindi e ma, a a masen e bæ, ²⁶ «Xa mixi wa birafe n fõxõ ra, fo a xa n xanu nẽ dangi a baba ra, a nga ra, a taara ra, a xunya ra, a xa gine ra, a xa die ra, nun a yete yati fan na. Xa na mu a ra, a kanyi mu nõma findide n fõxirabire ra. ²⁷ Xa mixi mu a yete waxõnfe gere, a fa tin n waxõnfe ra, a mu nõma findide n fõxirabire ra.»

²⁸ «Xa mixi nde sa wa koore banxi xungbe tife wo ya ma, fo a xa dõxõ nẽ sinden, a a mato kõbiri xasabi naxan nõma na banxi tide, alako a xa a kolon xa a xa fæere nõma na wali rapõnde. ²⁹ Xa na mu a ra, a kanyi na banxi kõõrin a mu fa nõ a rapõnde, mixie nu na to, e a mayelema nẽ, ³⁰ e a fala, <Yi xẽmẽ bara banxi ti fõlõ, kõnõ a mu nõxi a rapõnde.>»

³¹ «Xa mange nde wa minife e nun mange gbete xa gere, fo a xa dõxõ nẽ sinden, a a mapõxun xa a xa sõõri mixi wulu fu nõma tide mange boore xa sõõri mixi wulu mõxõpẽn kanke. ³² Xa a bara a kolon a e mu nõma, beemanun mange boore nun a xa sõõrie xa makõre, a xera nan nasigama a ma alako lanyi nan xa xiri e tagi. ³³ Na kui, xa mixi yo na wo ya ma naxan mu nõma mæede fe birin na n tan ma fe ra, a kanyi mu nõma findide n fõxirabire ra.»

³⁴ «Fõxẽ fan, kõnõ xa fõxẽ mæxemexenyi bara ba, a fa mæxemexenma di? ³⁵ A mu fan xẽ bæ, a mu fan papẽ ra. A wõlema nẽ tun. Xa naxan tuli fe mema, a xa a tuli mati yi masenyi ra.»

15

Yexẽe lõxi xa taali
(Matiyu 18:12-14)

¹ Lõxõ nde, duuti maxilie nun yunubitõee birin nu e makõrefe Isa ra e xa e tuli mati a ra.

² Farisenie nun seriye karamoxe naxa so a mafalafe, e nu a fala, «Yi xeme yunubitoe rasenema, a man a degema e xonyi.»

³ Na kui, Isa naxa yi taali woyenyi masen e be, ⁴ «Xa mixi nde na wo ya ma, yexee keme na naxan yi ra, keren fa loe e tagi, a mu yexee tongo solomanaani nun solomanaani luma e demadonde, a siga na kerenyi fende han a sa a to?» ⁵ A na a to, a jalexinma ne ki fanyi, a a sa a tunkie ma. ⁶ A na so a xonyi, a a xanuntenyie nun a doxooree xilima ne, a a fala e be, «Wo fa, won birin xa seewa, barima n bara n ma yexee to, naxan nu bara loe!» ⁷ Na kui, n xa a fala wo be, seewe gboma ne ariyanna yunubitoe tuubixi keren xa fe ra, dangife tinxintoe tongo solomanaani nun solomanaani ra naxee hayi mu tuubi ma.»

Gbeti kobiri kole loxi xa taali

⁸ «Xa a sa li gbeti kobiri kole fu na gine nde yi ra, keren fa loe a yi, a mu lanpui radexema xe, a banxi mak, a na kobiri kole fen han a a to?» ⁹ A na a to, a a xanuntenyie nun a doxooree xilima ne, a a fala e be, «Wo fa, won birin xa seewa, barima n bara n ma gbeti kobiri kole to naxan nu bara loe n ma!» ¹⁰ Na kui, n xa a fala wo be, seewe na Ala xa malekee xonyi yunubitoe keren gbansan tuubife ma.»

Di loxi xa taali

¹¹ Isa man naxa a masen, «Xeme nde nu na, di xeme firin nu naxan yi ra. ¹² A xa di firin nde naxa a fala a baba be, «Won ma denbaya harige seeti so n yi ra, naxan lanma a xa findi n gbe ra.» Na kui, babe naxa a harige itaxun a xa di xeme firinyie ma.»

¹³ «A mu bu di firin nde naxa a xa se birin malan, a fa biyaasi jamanane makuye. A naxa a harige makana menni, fuyanteya kui. ¹⁴ A birin to jon, kaame fan naxa

sin na jamanane ma a xoxoxe ra, sese mu lu na di yi ra. ¹⁵ A to siga wali fende naaka nde xon, na naxa a xee xosee demadonde. ¹⁶ Wuri bogi naxan nu soma xosee yi, a tan nu wama na nan donfe, kono mixi yo mu tin a kide nde ra.»

¹⁷ «Na kui, a naxa xaxili soto fa, a a fala a yete be, «N baba xa walike birin lugama a fanyi ra, e donse donxoe lu, a fa li n tan na faxafe kaame nan na be! ¹⁸ Fo n xa gbilen n baba xonyi, n xa a fala a be, N baba, n bara yunubi soto Ala ra, n bara haake soto i fan na. ¹⁹ A mu daxa sonon n xa findi i xa di ra. I xa n findi i xa walike nan na.» ²⁰ A naxa keli, a siga a baba xon.»

«Beenun a xa naa li, a baba naxa sa a to fa ra, a makuyaxi a ra sinden. A baba naxa kinikini ki fanyi. A naxa a gi, a sa a xa di ralan, a a masunbu. ²¹ Di naxa a fala a be, «N baba, n bara yunubi soto Ala ra, n bara haake soto i fan na. A mu daxa sonon n xa findi i xa di ra.»

²² «Kono a baba naxa a fala a xa konyie be, «Wo wo xulun, wo fa guba fanyi ra, wo a ragoro a ma. Wo belexerasoe so a belexe ra, wo sankiri so a sanyi. ²³ Wo fa ninge turaxi ra, wo a faxa. Won xa won dege, won xa xulunyi ti, ²⁴ barima n ma yi di nu bara lu alo a nu faxaxi ne, kono a nii man bara gbilen a i. A nu bara loe, kono a man bara to.» Na kui, e naxa xulunyi ti folo.»

²⁵ «Na waxati, di singe nu na xe ma. A to nu sofe, a a makore banxi ra, a naxa xulunyi xui me. ²⁶ A naxa konyi nde xili, a a maxorin, «Munse rabaxi yi ki?» ²⁷ Na naxa a yaabi, «I xunya nan faxi. I baba bara ninge turaxi faxa, barima a man bara a xa di masoto a yalanxi.» ²⁸ Di singe naxa xono, a tondi sode banxi. A baba naxa mini, a so a mayandife, ²⁹ kono a xa di naxa a fala a be, «A mato, kabi je wuyaxi n tan walima i be

alo i xa konyi, n mu i xa yaamari maṭandi hali keren. Kɔnɔ na birin kui, hali si lanma, i mu nu a fi n ma, muxu nun n booree xa xulun di ti. ³⁰ Kɔnɔ i xa di tan to faxi, naxan i harige birin makanaxi e nun langoe ginɛe ra, i ninge turaxi nan faxaxi a tan bɛ!»

³¹ «A baba naxa a fala a bɛ, <N ma di, i tan na n fe ma temui birin. Se naxan birin na n yi, i tan nan gbe a ra. ³² Kɔnɔ a lan nɛ won xa sɛɛwa, won xulunyi ti, barima i xunya nu bara lu alo a nu faxaxi nɛ, kɔnɔ a nii man bara gbilen a i. A nu lɔɛxi nɛ, kɔnɔ a man bara to.»

16

Walike xunmati kɔɔtaxi xa taali
(Matiyu 6:24)

¹ Isa man naxa a fala a fɔxirabirɛe bɛ, «Xɛmɛ bannaxi nde nu bara a xa fe birin taxu a xa walike xunmati ra, a xa a rapɛɛ. Lɔxɔ nde, a naxa a mɛ, a na walike xunmati nu na a harige makanafe. ² A naxa a xili, a a maxɔrin, <N nanse mexi i xa fe ra? I xa i xa wali dentɛge sa n bɛ, barima n bara xunmati wali ba i yi ra.» ³ Walike xunmati naxa a fala a yete bɛ, <N munse rabama fa? N ma mange bara n namini walide. Sɛnbɛ mu n yi n xa siga yire buxade, n man yaagima nɛ kule matide. ⁴ N bara fa a kolon n naxan nabama, alako n ma wali na ba n yi, mixie xa nu n nasɛnɛ e xɔnyi.»

⁵ «A naxa a marigi xa donitie birin xili keren keren yi ra. Naxan singe fa, a naxa a maxɔrin, <N marigi xa yeri na i ma?» ⁶ Na naxa a yaabi, <Oliwi ture sunbui ya kemɛ.» Walike xunmati naxa a fala a bɛ, <I xa i xa kɛɛdi tongo mafuren, dɔxɔ, i a seɛɛ tongo suuli.» ⁷ Na xanbi, a naxa a fala gbɛɛ bɛ, <I tan go? Yeri na i ma?» Na naxa a yaabi, <Maale busali wulu keren.» A naxa a fala

a bɛ, <I fan xa kɛɛdi tongo, i xa a seɛɛ kemɛ solomasaxan.» ⁸ Na kui, na walike xunmati tinxintare xa mange naxa a maɔxɔ, a to kɔɔta rabaxi.»

«Yi dunija mixi naxee jɛɛɛma dimi kui, e kɔɔta e booree mabiri, dangife mixie ra naxee jɛɛɛma naiyalanyi kui. ⁹ N xa a fala wo bɛ, wo xa defanja fen yi dunija tinxintare xa naafuli saabui ra. Na naafuli na jɔn, wo fama rasɛnɛde banxie kui naxee mu kanama abadan.»

¹⁰ «Naxan mu lanlanteya kanama fe xurudi kui, a mu lanlanteya kanama fe xungbe fan kui. Naxan mu tinxin fe xurudi kui, a mu tinxinma fe xungbe fan kui. ¹¹ Xa wo bara lanlanteya kana yi dunija tinxintare xa naafuli fe kui, nde fa lama wo ra a xa ariyanna bannaya taxu wo ra? ¹² Xa wo bara lanlanteya kana se taxuxi xa fe kui, nde fa wo gbe soma wo yi?»

¹³ «Konyi yo mu nɔma lude marigi firin xa yaamari bun ma, barima a fama marigi keren xɔnde, a boore maxanu. A xirima nɛ keren na, a boore rabolo. Wo mu nɔma Ala nun naafuli rabatude.»

Isa xa masenyi ndee

(Matiyu 11:12-13, 5:31-32, 5:18, Maraki 10:11-12)

¹⁴ Farisenie, kɔbiri nu rafanxi naxee ma, e fan naxa e tuli mati na fe birin na, e nu Isa mayele. ¹⁵ Isa naxa a masen e bɛ, «Wo wama wo yete masenfe tinxintɔɛe nan na adamadie ya i, kɔnɔ Ala wo bɔɛɛ ma fe kolon. Naxan tide gbo mixie bɛ, Ala na xɔnxi.»

¹⁶ «Annabi Munsa xa seriye nun namijɔnmɛe xa Kitaabuie nan kawandi han Yaya xa waxati. Keli na temui ma, Ala xa mangɛya niini xa xibaaru fanyi nan kawandima fa, mixie fe birin nan nabafe, alako e xa so Ala xa mangɛya niini bun ma. ¹⁷ Koore

nun bɔxi lɔɛma nɛ beenun sigire keren xa ba Ala xa sɛriye ra.»

¹⁸ «Xɛmɛ yo mɛɛ a xa gine ra, a sa gbete dɔxɔ, a kanyi bara yɛnɛ raba. Naxan na gine dɔxɔ xɛmɛ bara mɛɛ naxan na, a fan bara yɛnɛ raba.»

Banna xɛmɛ nun Lasaru xa taali

¹⁹ «Xɛmɛ bannaxi nde nu na, naxan nu luma a maxiri ra dugi sare xɔrɔxɔɛɛ ra. Tɛmɛi birin, a nu xulunyi nan tife. Lɔxɔ yo lɔxɔ, a nu lugama donse jɔxunmɛ nan na. ²⁰ Misikiine nde nu saxi yi banna xa tɛtɛ sode dɛ ra, naxan nu xili Lasaru. Suurie nu na a fate birin ma. ²¹ A nu wama donse xuntunyi ndee nan sɔtɔfɛ naxee nu birama na banna xa teebili ra. A to nu saxi naa, baree nan nu fama a yire, e nu a xa suurie makɔn.»

²² «Lɔxɔ nde misikiine naxa laaxira, malekɛɛ naxa sa a xanin Annabi Iburahima yire. Na banna xɛmɛ fan naxa faxa, a ragata, ²³ a siga yahannama. A xa jaxankate kui menni, a naxa a ya rate a sa Annabi Iburahima to yire makuye, e nun Lasaru. ²⁴ A naxa a xui ramini, <N baba Iburahima, kinikini n ma! Yandi, Lasaru xɛɛ n yire, a xa a belexesole rasin ye xɔɔra, a n nɛnyi maxinbeli, barima n na yi tɛ naxan xɔɔra, a n jaxankatafe a jaaxi ra!>»

²⁵ «Kɔnɔ Annabi Iburahima naxa a yaabi, <N ma di, i xa i ratu, i tan bara fe fanyi sɔtɔ i xa dunijɛigiri kui, kɔnɔ Lasaru tan tɔɔrɛ nan sɔtɔ. Yakɔsi, a tan bara madundu be, i tan na jaxankatafe. ²⁶ Sa na birin xun, gulunba belebele nan saxi won tagi, alako mixi naxa nɔ kelide be sigafe ra i yire, mixi man naxa nɔ kelide menni girife ra muxu fan yire.>»

²⁷ «Na kui, banna naxa a fala a bɛ, <Awa n baba, n bara i mayandi, i xa Lasaru xɛɛ n baba

xɔnyi, ²⁸ barima xunya suuli nan na n bɛ. A xa sa e rasi, alako e naxa fa be, yi jaxankate ma.> ²⁹ Kɔnɔ Annabi Iburahima naxa a yaabi, <Annabi Munsa nun namijɔnmɛɛ xa Kitaabuie na e yi. E xa e tuli mati nee xa masenyie ra.> ³⁰ Banna naxa a fala, <N baba Iburahima, na mu sɔɔneyama, kɔnɔ xa mixi nde keli faxamixie ya ma sigafe ra e xɔn, e tuubima nɛ.> ³¹ Kɔnɔ Annabi Iburahima naxa a masen a bɛ, <Xa e mu Annabi Munsa nun namijɔnmɛɛ xui ramema, hali mixi keli faxe ma, e mu lama a ra.>»

17

Isa a fɔxirabirɛɛ rasife

(Matiyu 18:6-7, 15, 21-22, 17:20, Maraki 9:42, 11:22-23)

¹ Isa naxa a fala a fɔxirabirɛɛ bɛ, «Maratantanyi fafe mu kanama, kɔnɔ jaxankate na mixi bɛ naxan findima na saabui ra. ² A fisa na kanyi bɛ gemɛ binye xa xiri a konyi ra, a rasin baa ma, beemanun a xa yi mixi xuri keren natantan. ³ Wo mɛɛni wo yetɛ ma de!»

«Xa i ngaxakerenyi bara haake sɔtɔ i ra, wɔyɛn a bɛ. Xa a tuubi, i xa dijɛ a ma. ⁴ Xa a haake sɔtɔ i mabiri sanmaya solofere lɔxɔɛ keren bun, a tuubixi man gbilen i madijɛde sanmaya solofere, fo i xa dijɛ a ma.»

⁵ Xɛɛrae naxa a fala Marigi bɛ, «Muxu xa danxaniya xun masa!»

⁶ Marigi naxa e yaabi, «Xa danxaniya na wo bɛ nu, hali a xurun alɔ yɛnten xɔri, wo nɔma nɛ a falade yi konde bili bɛ, <Tala be, i sa sin baa ma,> a wo xui rabatuma nɛ.»

⁷ «Xa a sa li konyi na mixi nde yi wo tagi, na konyi na keli yire buxade xa na mu xurusee demadonde, a kanyi nɔma a falade a bɛ keren na, <Fa, i fa i magoro, i i dege?> ⁸ Ade, wo a falama a bɛ, <N ma donse rafala. I

xa i xa donma masara alako i xa fa donse nun ye ra n be. I na ge na ra, i fan noṃa i degede.»⁹ Mixi mu a xa konyi tantuma yaamari rabatufe ma.¹⁰ Wo tan fan, wo na ge fe birin nabade wo yamarixi naxan na, wo xa a fala ne, «Konyi nan tun na muxu ra. Muxu muxu xa wali gbansan nan nabaxi.»

Isa kune kanyi fu rayalanfe

¹¹ Isa to nu Darisalamu kira xon, a naxa dangi Samari nun Galile boxi tagi.¹² A to so taa nde kui, kune kanyi fu naxa fa a xon. E naxa sa ti e ndedi makuyaxi a ra,¹³ e e xui ite a be, «Karamoxo Isa, kinikini muxu ma!»¹⁴ A to e to, a naxa a fala e be, «Wo siga, wo sa wo yete masen serexedubee be.» Na kui, e nu sigafe temui naxe, e naxa yalan.¹⁵ Na temui, mixi keren e ya ma, a to a to a yalanxi, a naxa gbilen Ala matoxo ra a xui itexi ra.¹⁶ A naxa suyidi Isa be, a a tantu. Samarika nan nu a ra.¹⁷ Isa naxa a fala a be, «Mixi fu xa mu rayalan? Na solomanaanie tan go?»¹⁸ Mixi yo mu gbilen Ala tantude fo yi Samarika?»¹⁹ Isa naxa a fala a be, «Keli, i siga. I xa danxaniya bara i rakisi.»

Ala xa mangeya niini nun Isa xa gbilenyi

(*Matiyu 24:23-28,37-41, Maraki 13:21-22, 15-16*)

²⁰ Farisenie to Isa maxorin, a Ala xa mangeya niini fama mun temui, a naxa e yaabi, «Mixi mu Ala xa mangeya niini fa temui kolonma.²¹ Mixie mu a falama xe de, «A mato, a tan nan ya,» xa na mu a ra, «A tan nan sa na ki», barima Ala xa mangeya niini na wo ya ma ne.»

²² Na temui, Isa naxa a fala a foxirabirsee be, «Waxati fama ne, Adama xa Di to xoli wo suxuma ne, a xa lu wo ya ma hali loxo keren peti, konɔ wo mu a toma.²³ Mixie a falama ne wo be, «A mato, a tan nan sa na ki,» xa

na mu a ra, «A tan nan yi ki!» Wo naxa wo gi na matode, wo naxa bira nee foxo ra.²⁴ A fa loxoe, Adama xa Di luma ne alo seyamakonyi naxan minima, kuye birin yanba.²⁵ Konɔ beenun na loxoe xa a li, fo a xa toore gbegbe soto. To mixie mu lama a ra.²⁶ Adama xa Di fa loxoe luma ne alo Annabi Nuha xa waxati.²⁷ Mixie nu e degema, e nu e minma, e nu ginnee doxoma, e nu e xa die fima xemee ma, han Annabi Nuha so kunkui kui loxo naxe. Banbaranyi belebele to din boxi ma, e birin naxa sonto.²⁸ Na nan man naba Loti xa waxati. Mixie nu e degema, e nu e minma, e nu sare matima, e nu sansi sima, e nu banxie tima.²⁹ Konɔ Loti keli Sodoma loxo naxe, te nun sooda ye nu goroma ne kelife koore ma alo tune, birin naxa sonto.³⁰ A man sa rabama na ki ne Adama xa Di na makenen loxo naxe.»

³¹ «Na loxoe, naxan na tande, a naxa so a harige tongode banxi kui. Naxan na xe ma, a fan naxa gbilen a xonyi.³² Wo xa ratu ne Loti xa gine ma.³³ Mixi yo katafe a yete ratangade, na kanyi loema ne, konɔ mixi yo a yete raloe ma, na kanyi ratangama ne.³⁴ N xa a fala wo be, na temui ma, xa mixi firin saxi sade keren ma koe ra, mixi keren tongoma ne, boore lu naa.³⁵⁻³⁶ Xa gine firin na se dinfe mulunyi keren kui, keren tongoma ne, boore lu naa.»³⁷ E naxa a maxorin, «Marigi, na rabama minden?» A naxa e yaabi, «Binbi na lu dennaxe, yubee sa e malanma menni ne.»

18

Kaape gine nun kiitisa xa taali

¹ Na dangi xanbi, Isa naxa yi taali woyenyi masen e be e xa a kolon a fo e xa Ala maxandi temui birin tun nabexi kui.² A naxa a masen, «Kiitisa nde nu na taa nde kui, naxan mu nu gaaxuma Ala ya ra, a gbe fe man mu nu mixi

yo xa fe ma. ³ Kaape gine nde fan nu na na taa kui, naxan nu luma fa ra kiitisa xon, a nu a fala, <Kiiti tinxinxu sa n tan nun n yaxui tagi.> ⁴ A naxa bu na ki, kiitisa mu tin a be, konɔ loxo nde a naxa a fala a yete be, <Nɔndi na a ra, n tan mu gaaxuma Ala ya ra, n gbe fe man mu mixi yo xa fe ma. ⁵ Konɔ yi kaape gine tan na n bope rapaaxufe n ma. N xa kiiti tinxinxu so a yi ra, alako a xa ba fafe n xon, a naxa fa n tooro.>

⁶ Na kui, Marigi naxa a masen, «Wo yi kiitisa kobi xui rame. ⁷ Ala mu kiiti tinxinxu soma xe a xa mixi sugandixie yi ra, naxee a maxandima koe nun yanyi? A buma e malife ra? ⁸ N xa a fala wo be, a kiiti tinxinxu soma e yi ra mafuren. Konɔ Adama xa Di na fa, a danxaniya lima ne dunjina ma?»

Fariseni nun duuti maxili xa taali

⁹ Isa man naxa yi taali woyenyi masen mixi ndee be naxee nu laxi e yete ra, a tinxintose nan na e tan na dangi boore ra e yoxi naxee ma. ¹⁰ A naxa a masen, «Xeme firin naxa siga Ala maxandide horomobanxi kui. Keren nu findixi Fariseni nan na, boore, duuti maxili. ¹¹ Fariseni naxa ti, a Ala maxandi a bope ma, a nu a i, <Ala, n bara i tantu barima n mu luxi alo mixi gbete, naxee findixi mupetie, fe kobi rabae, nun yenelae ra. N bara i tantu barima n mu luxi alo yi duuti maxili. ¹² N sunma sanmaya firin loxun keren bun ma, n man farile fima n sotose birin na.> ¹³ Konɔ duuti maxili tan naxa ti a xati ma. A jan mu nu suusama a xa a ya rate kooe ma. A nu a belexe saxi a kanke ma, a nu a fala, <Ee, Ala! Kinikini n ma, barima yunubitoe nan n na!>»

¹⁴ «N xa a fala wo be, yi mixi firin to gbilen e xonyi, na duuti maxili nan nu tinxinxu Ala ya i, barima mixi yo a yete igbo, a

kanyi fama ne igorode. Konɔ mixi naxan a yete magoroma, a xa fe itema ne.»

Isa nun dimedie
(*Matiyu 19:13-15, Maraki 10:13-16*)

¹⁵ Mixie nu fafe dimedie ra Isa xon, alako a xa a belexe sa e ma. A foxirabiree to na to, e naxa woyen na mixie ma. ¹⁶ Konɔ Isa naxa e xili, a a masen e be, «Wo a lu dimedie xa fa n yire. Wo naxa tonyi doxo e ma, barima naxee maniyaxi e ra, e tan nan soma Ala xa mangeya niini bun ma. ¹⁷ N xa nɔndi fala wo be, mixi naxan mu tinma Ala xa mangeya niini ra alo dimedi, na kanyi mu soma Ala xa mangeya niini bun ma feo!»

Segetala bannaxi
(*Matiyu 19:16-30, Maraki 10:17-31*)

¹⁸ Mange nde naxa Isa maxorin, «Karamoxo fanyi, a lan n xa munse raba alako n xa abadan kisi soto ke ra?» ¹⁹ Isa naxa a masen a be, «Munfe ra i n xilima karamoxo fanyi? Mixi yo mu fan. Ala keren peti nan fan. ²⁰ I seriye kolon: <I naxa yene raba. I naxa faxe ti. I naxa mupete ti. I naxa mixi topege. I baba nun i nga binya.>»

²¹ Mange naxa Isa yaabi, «N bara na birin nabatu kafi n dimedi temui.» ²² Isa to na me, a naxa a fala a be, «Fe keren nan fa luxi i xa fe. Siga, se naxan birin na i yi ra, sa a mati, i a kobiri fi setaree ma. Na kui, i fama bannaya sotope ariyanna. I na na raba, fa, i bira n foxo ra.»

²³ Konɔ a to na me, a naxa sunnun, barima a nu bannaxi ki fanyi. ²⁴ Isa to a sunnunxi to, a naxa a masen a be, «Sofe Ala xa mangeya niini bun ma, a xorocho naafuli kanyie be ki fanyi!

²⁵ Noxome so noxun senbe yale ra, dine bannamixi sofe ra Ala xa mangeya niini bun ma.» ²⁶ Mixi naxee a xui me, e naxa a maxorin,

«Nde fa noma kiside?» ²⁷ Isa naxa e yaabi, «Mixie mu noma naxan na, Ala tan noma na ra.»

²⁸ Piyeri naxa a fala Isa be, «A mato, muxu bara keli muxu xa se birin xun ma, muxu bira i foxo ra.» ²⁹ Isa naxa a masen e be, «N xa nondi fala wo be, mixi yo naxan na keli a xa se nde xun ma Ala xa mangeya niini xa fe ra, a findi banxi ra ba, gine ba, ngaxakerenyie ba, barimae ba, die ba, ³⁰ na kanyi a noxoε wuyaxi sotoma ne yi dunija ma, a man fa abadan kisi soto aligiyama.»

Isa a xa faxe nun marakeli xa fe masenfe sanmaya saxan nde

(Matiyu 20:17-29, Maraki 10:32-34)

³¹ Isa naxa a xa xεera fu nun firinyie xun lan, a a fala e be, «Wo a mato, won na tefe Darisalamu ne yi ki. Namijonmεe fe naxee sebexi Adama xa Di xa fe ra, a birin fama ne kamalide naa. ³² A sama ne kaafirie belexe, e a mayele, e a konbi, e dεye boxun a ma. ³³ E na ge a bonbode sebere ra, e a faxama ne, konɔ a xa faxe xi saxan nde, a man kelima ne faxe ma.» ³⁴ Konɔ Isa foxirabireε mu na sese fahaamu. Na masenyi bara findi woyenyi noxunxi ra e be, e mu naxan kui kolon.

Isa Yeriko donxui rayalanfe

(Matiyu 20:29-34, Luki 18:35-43)

³⁵ Isa to makore Yeriko ra, donxui nde nu doxoxi kira de ra kule matide. ³⁶ A to jama xui me kira ra, a naxa maxorinyi ti, «Munse rabaxi?» ³⁷ E naxa a fala a be, «Isa Nasaretika nan dangife.» ³⁸ Na kui, a naxa gbelegbele, «Isa, Dawuda xa Di, kinikini n ma!» ³⁹ Mixi naxee nu yare, e naxa woyen a ma a xa sabari, konɔ a tan jan naxa so a xui itefe dangi singe ra, «Dawuda xa Di, kinikini n ma!»

⁴⁰ Isa naxa ti, a a fala mixie be e xa fa donxui ra a xon. Donxui to

a maso a ra, Isa naxa a maxorin, ⁴¹ «I wama n xa munse raba i be?» A naxa a yaabi, «Marigi, n wama n ya xa se to.» ⁴² Isa naxa a masen a be, «Se to. I xa danxaniya bara i rayalan.» ⁴³ A ya naxa se to keren na, a fa bira Isa foxo ra Ala matoxo ra. Nama birin to na to, e fan naxa Ala matoxo.

19

Isa nun Sakeye

¹ Isa to so Yeriko, a nu taa ignerefe. ² Xeme nde nu na naxan nu xili Sakeye. Duuti maxilie kuntigi nan nu a ra, a bannaxi. ³ A nu katafe ne a xa Isa kolon, konɔ a mu nu noma a tode jama xa fe ra, barima mixi dunke nan nu a ra. ⁴ Na kui, a naxa a gi yare, a sa te wuri bili kon na alako a xa Isa to dangi ra.

⁵ Isa to a yire li, a naxa a ya rate, a a fala a be, «Sakeye, goro mafuren, barima n sa yigiyama i xonyi ne to.» ⁶ Sakeye naxa a xulun gorode, a Isa rasene jalexinyi kui. ⁷ Mixie to na to, e birin naxa so Isa mafalafe, e nu a fala, «A bara sa yigiya yunubitoe xonyi.» ⁸ Konɔ Sakeye naxa ti, a a fala Isa be, «Marigi, n bara nate tongo, n xa n sotose tagi fima ne fuxarilae ma. Xa a sa li n bara se ba naxan yi funmaya ra, n a ragbilenma ne a kanyi ma doxo naani.» ⁹ Isa fan naxa a masen a xa fe ra, «Yi foxoe bara kisi soto to, barima Iburahima xa di nan na yi xeme fan na. ¹⁰ Adama xa Di bara fa a xa mixi loexie fen, a xa e rakisi.»

Mange xa kobiri taxuxi xa taali
(Matiyu 25:14-30)

¹¹ Isa to nu bara makore Darisalamu ra, jama noxo nu a ma, a Ala xa mangeya niini fafe makenende ne keren na. Na kui, mixie to nu Isa xui ramefe, a naxa yi taali woyenyi masen e be. ¹² «Kuntigi nde naxa sa biyaasi yire makuye, alako mange xungbe

naxan nu sabatixi naa, a xa a tan kuntigi xonyi mangeya so a yi, a man xa gbilen a xonyi. ¹³ Beenun a xa siga, a naxa a xa konyi mixi fu xili, a gbeti kobiri kole keme so e birin yi ra, a fa a fala e be, <Wo yuleya raba yi kobiri ra beenun n fa temui.>»

¹⁴ «Kono a to mu nu rafxanxi a xonyi mixi ndee ma, e fan naxa xerae xee mangе xungbe ma, e xa a fala, <Muxu mu wama a xon yi xeme xa findi mangе ra muxu xun ma.>»

¹⁵ «Na xeme to mangeya soto, a naxa gbilen a xonyi. A naxa yaamari fi na konyie xa xili, a nu bara kobiri so naxee yi, alako a xa a kolon e geeni naxan sotoxi yuleya kui. ¹⁶ Konyi singe naxa fa, a dentege sa, a naxe, <N marigi, i i xa gbeti kobiri kole keme naxan so ne n yi, a joxoe doxo fu bara sa a xun geeni ra.> ¹⁷ Mangе naxa a fala a be, <I nuwali! Konyi fanyi nan i ra! I to mu lanlanteya kana fe xuri kui, n bara mangeya so i yi taa fu xun ma.>»

¹⁸ «Konyi firin nde naxa fa, a dentege sa, a naxe, <N Marigi, i i xa gbeti kobiri kole keme naxan so ne n yi, a joxoe doxo suuli bara sa a xun geeni ra.> ¹⁹ Mangе naxa a fala na fan be, <N bara mangeya so i fan yi taa suuli xun ma!>»

²⁰ «Konyi gbete fan naxa fa, a dentege sa, a naxe, <N marigi, a mato, i xa gbeti kobiri kole keme nan ya. N sa a ragata dunkobi nan kui, ²¹ barima n gaaxu ne i ya ra. Xeme nan i ra, i xa fe maxoxoxo. I se tongoma i gbe mu naxan na. I xe xabama i mu naxan garansan.> ²² Mangе naxa a yaabi, <I tan konyi kobi, n i makiitima i yete kan xui nan yati ma! A di, i mu a fala a i nu a kolon a n ma fe maxoxoxo? I naxe, a n se tongoma n gbe mu naxan na, n xe xabama n mu naxan garansan. ²³ Munfe a to i mu n ma kobiri so kobiri rawalie yi ra, alako n na

fa, i a ragbilen n ma geeni saxi a xun?> ²⁴ A naxa a fala mixie be naxee nu tixi na, <Wo na gbeti kobiri kole keme rasuxu a yi, wo a so boore yi naxan gbeti kobiri kole wulu keren sotoxi.> ²⁵ E naxa a fala mangе be, <Marigi, gbeti kobiri kole wulu keren jan na a yi!> ²⁶ A naxa e yaabi, <N xa a fala wo be, a na naxan yo yi ra, a gbe xun masama ne. Kono a mu na naxan yi ra, hali naxan di na a yi, na yati bama ne a yi ra. ²⁷ Kono n yaxuie tan, naxee mu nu wama n xa findi mangе ra e xun ma, wo fa e ra be, wo e faxa n ya xori.>»

Isa sofe Darisalamu

(Matiyu 21:1-11, Maraki 11:1-10)

²⁸ Isa to ge na masenyi ra, a naxa siga yare, sigafe ra Darisalamu. ²⁹ A to makore Betifage nun Betani taae ra, Oliwi geya fe ma, a naxa a foxirabiree mixi firin xee, ³⁰ a a fala e be, «Wo xa so taa kui naxan na yare. Wo nefе so naa, wo sofale lanma lima a xirixi naa, mixi mu nu doxo naxan fari. Wo xa a fulun, wo fa a ra be. ³¹ Xa mixi nde fa wo maxorin, <Wo a fulunfe munfe ra> wo xa a yaabi, <Marigi nan hayi na a ma.>»

³² E to siga xeraya rabade, e naxa fe birin li alo Isa a fala e be ki naxe. ³³ E nu na sofale lanma fulunfe temui naxe, a kanyie naxa e maxorin, «Wo yi sofale fulunfe munfe ra?» ³⁴ E naxa a masen, «Marigi nan hayi na a ma.» ³⁵ E to sofale xanin Isa xon, e naxa e xa donmae sa a fari, e fa Isa mali a xa a magoro a ma. ³⁶ A to nu sigama, mixie nu e xa donmae italama kira xon ma, Isa binyafe ra.

³⁷ A to nu makorefe Darisalamu ra, a gorofe Oliwi geya ra, a foxirabiree gali birin naxa seewa, e so Ala matoxofe e xui itexi ra kaabanako birin xa fe ra e nu bara naxee to. ³⁸ E nu a falafe ne,

«Baraka na Mange be naxan fafe
Marigi xili ra!

Bɔɔɛsa na ariyanna,
matɔxɔɛ na Ala be han koore ma!»

³⁹ Fariseni nde naxee nu na
ɲama tagi, e naxa a fala Isa be,
«Karamɔxɔ, wɔyɛn i fɔxirabirɛe
be!» ⁴⁰ Isa naxa e yaabi, «N
xa a fala wo be, xa e tan e
sabari, gemɛe yati fama ne e xui
raminide.»

⁴¹ Isa to makɔre Darisalamu ra,
a naxa na taa to, a naxa wa fɔlɔ
naa xa fe ra, ⁴² a a masen, «I
tan Darisalamu, to tan, hali i fan
a kolon ne nu fee naxee bɔɔɛsa
fima! Kɔnɔ na bara nɔxun i ma.
⁴³ Temui fama a lide, wo yaxuie
bende malanma ne taa tete fari
ma alako e xa nɔ sode taa kui.
E fama wo rabilinde maraxetenyi
ra. ⁴⁴ E fama i tan Darisalamu
rabirade, e i xa die sɔntɔ. I xa
banxie tixi gemɛe naxee ra, keren
mu luma a boore fari. Yi birin
fama i tan Darisalamu lide barima
Ala to faxi kisi ra i xɔn, i mu a
kolonxi.»

*Sarematie kerife hɔrɔmɔbanxi
kui*

(Matiyu 21:12-17, Maraki
11:15-19)

⁴⁵ Isa to so hɔrɔmɔbanxi kui, a
naxa sarematie kerifɔlɔ, ⁴⁶ a a fala
e be, «A sɛbɛxi, «N ma banxi xili
falama ne, salide banxi,» kɔnɔ wo
tan bara a findi muɲetie dɔxɔde
ra.»

⁴⁷ Lɔxɔ yo lɔxɔ Isa nu mixie
kawandima hɔrɔmɔbanxi kui.
Serexɛdube kuntigie, seriye
karamɔxɔɛ, nun ɲama yareratie
nu na fɛere fenfe e nɔma Isa
faxade ki naxe. ⁴⁸ Kɔnɔ e mu nu
fɛere yo kolon barima ɲama birin
nu a tuli matixi a ra.

20

Isa walima nde xa yaamari ma?

(Matiyu 21:23-27, Maraki
11:27-33)

¹ Lɔxɔ nde, Isa to nu mixie
kawandife hɔrɔmɔbanxi kui, a nu
Ala xa xibaaru fanyi masenfe e

be, serexɛdube kuntigie, seriye
karamɔxɔɛ, nun Yuwifie xa forie
naxa fa a yire, ² e a maxɔrin, «A
fala muxu be, i yi fee rabama nde
xa yaamari ma? Nde yi senbe
fixi i ma?» ³ A naxa e yaabi,
«N fan xa wo maxɔrin fe keren
ma. Wo a fala n be, ⁴ Yaya to
nu mixie xunxama ye xɔɔra, Ala
nan a xɛɛxi ba, ka adama?» ⁵ E
fan naxa so wɔyɛnfe e bore tagi,
«Xa won na a yaabi, «Ala,» a a
falama ne won be, «Munfe ra wo
mu fa la a ra?» ⁶ Kɔnɔ xa won
na a yaabi, «Adama,» ɲama birin
won magɔnɔma ne e xa won faxa,
barima e laxi a ra a namɔnɔmɛ
nan nu Yaya ra.» ⁷ Na kui, e naxa
a yaabi a e mu a kolon naxan yo
Yaya xɛɛxi. ⁸ Isa naxa a masen e
be, «N fan mu a falama wo be n
yi fee rabama naxan ma yaamari
ma.»

Bɔxi rawali ɲaaxie xa taali

(Matiyu 21:33-46, Maraki 12:1-
12)

⁹ Na xanbi, Isa naxa so yi
taali wɔyɛnyi masenfe ɲama be.
«Xɛmɛ nde naxa weni bilie si. A
naxa na heri bɔxi rawalie ma, a fa
biyaasi xɔnkuye ramini. ¹⁰ Weni
bogi ba temui to a li, bɔxi kanyi
naxa konyi nde xɛɛ bɔxi rawalie
xɔn ma, e xa weni bogi nde so a
yi ra. Kɔnɔ bɔxi rawalie naxa na
konyi bɔnɔ, e a ragbilen a belexe
igeli ra. ¹¹ Bɔxi kanyi man naxa
konyi gbete xɛɛ. E naxa na fan
bɔnɔ, e a konbi a mayaagixi ra, e
a ragbilen a belexe igeli ra. ¹² Bɔxi
kanyi naxa a saxan nde man xɛɛ.
E naxa na fan maxɔnɔ, e a kerɔ.»

¹³ «Na kui, bɔxi kanyi naxa a
fala, «N munse rabama fa? N
xa n ma di maxanuxi nan xɛɛ.
Temunde, e fama na tan binyade.»

¹⁴ Kɔnɔ bɔxi rawalie to a to, e naxa
a fala e bore be, «Yi nan na ke
tongoma ra. Won na a faxa alako
ke xa findi won gbe ra.» ¹⁵ Bɔxi
rawalie naxa a ramini bɔxi ra, e
sa a faxa.»

«Na ɓɔxi kanyi munse rabama fa? ¹⁶ A sigama ne naa, a na ɓɔxi rawalie faha, a a xa ɓɔxi so mixi gbete yi.» Nama to na masenyi me, e naxa a fala, «Astɔfulahi!» ¹⁷ Kɔnɔ Isa naxa a ya ti e ra, a e maxɔrin, «Yi naxan seɓexi Kitaabui kui, a fa fasarima di? <Banxitie mee geme naxan na, a bara findi tuxui geme hagi ger a.»»

¹⁸ «Naxan birama na geme ma, a igirama ne. Na geme birama naxan ma, na fan butuxunma ne.» ¹⁹ Seriyɛ karamɔxɔɔ nun serexedube kuntigie naxa a kolon a Isa yi taali woyenyi masenxi e tan nan be. E naxa kata e xa a suxu keren na, kɔnɔ e gaaxu jama nan ya ra.

Gantanyi tefe Isa be duuti xa fe ra

(Matiyu 22:15-22, Maraki 12:13-17)

²⁰ E nu wama ne e xa a sa gomina belexe, a xa lu a tan nan xa noe bun ma. Na kui, e naxa Isa raben, e mixi ndee xee a yire e xa e yete findi tinxintɔee ra, e xa sa Isa masɔto a xa woyenyi kui.

²¹ Na kui, e naxa Isa maxɔrin yi masenyi ma, «Karamɔxɔ, muxu a kolon i xa masenyi tinxin. I mu mixi e rafisama e bore be, i Ala xa kira masenma a nɔndi ki ma. ²² A lanma ka a mu lanma muxu xa duuti fi Rɔma mange ma?»

²³ Kɔnɔ Isa to nu e xa kɔɔta kolon, a naxa e yaabi, ²⁴ «Wo gbeti kɔbiri kole masen n be. Nde xili nun misaali na a ma?» E naxa a yaabi, «Rɔma Mange.» ²⁵ A naxa a masen e be, «Wo mange gbe ragbilen mange ma, wo Ala fan gbe ragbilen Ala ma.» ²⁶ Nee fan mu no a masɔtode a xa woyenyi kui, jama birin ya xori. Fo e to kaaba a xa yaabi ma, e sabari.

Sadusenie Isa maxɔrinfe faxamixie xa marakeli ma
(Matiyu 22:23-33, Maraki 12:18-27)

²⁷ Sadusenie, naxee a falama a faxamixie mu kelima faxe ma, e naxa fa yi maxɔrinyi ra Isa xon ma, ²⁸ «Karamɔxɔ, Annabi Munsa yi nan seɓexi muxu be Kitaabui kui, <Xa xeme nde taara faha, a naxa a xa gine lu a mu di yo bari, a na xunya nan na gine dɔxɔma, alako a xa ɓɔnsɔe fi a taara ma.> ²⁹ Na kui, xeme nde naxa di xeme solofere soto. A xa di singe naxa gine dɔxɔ, a faha, a mu ɓɔnsɔe yo lu. ³⁰ A xanbiratoe naxa na kaape gine tongo, kɔnɔ a fan naxa faha. ³¹ Na nan man naba na fan xanbiratoe ra, a nun na di solofere birin na. E birin naxa faha, e sese mu ɓɔnsɔe lu. ³² A dɔnxɔe ra, gine fan naxa faha. ³³ Na kui, marakeli lɔxɔe, na gine to dɔxɔxi yi mixi solofere birin xon ma, a sa findima nde gbe ra?»

³⁴ Isa naxa a masen e be, «Yi dunjeigiri kui, xeme gine dɔxɔma, gine fan dɔxɔma xeme xon. ³⁵ Kɔnɔ mixi naxee binye soto ma e xa keli faxe ma, e xa sa so waxati kui naxan sa fama, e tan xeme mu ginee dɔxɔma, ginee fan mu dɔxɔma xeme xon. ³⁶ E mu faxama sonon, barima e luma ne alo malekee. E to bara keli faxe ma, e findima Ala xa die nan na.»

³⁷ «Kɔnɔ a falafe tan, a faxamixie kelima faxe ma, Annabi Munsa yati na masen ne Kitaabui kui wuri bili xa fe falaxi dennaxe, a to Marigi xili fala, <N tan nan na Marigi Alatala ra, Iburahima, Isiyaga, nun Yaxuba naxan batuma.> ³⁸ Faxamixie xa mu Ala batuma, fo a mixi jipe. Mixi yo findi Ala batui ra, na kanyi jipe nan a ra.» ³⁹ Seriyɛ karamɔxɔ ndee naxa a fala a be, «Karamɔxɔ, i xa masenyi fan.» ⁴⁰ barima Sadusenie mu suusa maxɔrinyi yo tide a ma sonon.

Dawuda nun Ala xa Mixi Sugandixi
(Matiyu 22:41-46, Maraki 12:35-37)

⁴¹ Isa naxa e maxorin, «Munfe ra e a falama a Ala xa Mixi Sugandixi findixi Dawuda xa di nan na? ⁴² Dawuda yete a masen ne Yabura Kitaabui kui, <Marigi bara a masen n Marigi be, "I magoro n yirefanyi ma, ⁴³ han beemanun n xa i yaxuie findi i sanyi kilonse ra."»»

⁴⁴ «Xa Dawuda a xili <N Marigi>, Dawuda fa noma findide a baba ra di?»

Yete ratangafe diinela kobie ma
(*Matiyu 23:1-39, Maraki 12:38-40*)

⁴⁵ Nama birin to nu e tuli tixi a ra, Isa naxa a masen a foxirabirere be, ⁴⁶ «Wo wo yete ratanga seriye karamoxoe ma. A rafan e ma e xa e manere guba xungbe ragoroxi e ma, mixi xa nu e xeebu taa kui binye xeebui ra. E wama doxofe salide safe singee, e man xa binye soto xulunyi. ⁴⁷ E kaape ginnee harige bama e yi. E salima a xonnakuye ra, alako mixie xa e to. Gbaloe naxan nagataxi e tan be, a gbo ki fanyi.»

21

Kaape gine xa hadiya
(*Maraki 12:41-44*)

¹ Isa to a ya rasiga, a naxa bannamixie to, e e xa hadiya sama hadiya a sase kui. ² A naxa kaape gine misikiine nde fan to, naxan a gbe hadiya sa, wure gbeeli kobiri kole firin gbansan. ³ A naxa a masen, «N xa nondi fala wo be, yi kaape gine misikiine xa hadiya gbo dangi na boore birin gbe ra, ⁴ barima e tan xa hadiya kelima e xa naafuli nan kui, konon yi kaape gine xa hadiya kelima a xa baloe nan kui.»

Horomobanxi xa kane
(*Matiyu 24:1-2, Maraki 13:1-2*)

⁵ Mixi ndee nu woyenfe horomobanxi xa fe ra, a to nu ratofanxi geme sare xoroxoe ra, a nun se gbete, mixi naxee baxi

serexe ra. Na kui, Isa naxa a masen, ⁶ «Wo yi se naxee birin toxi yi ki, loxoe fama a lide, geme keren mu luma a boore fari be, a birin nabirama ne.»

Maratantanyi, tore, nun jaxankate

(*Matiyu 24:3-14, Maraki 13:3-24*)

⁷ E naxa a maxorin, «Karamoxo, na fe sa rabama mun temui? A man sa kolonma tonxuma mundun ma a a fafe rabade?»

⁸ Isa naxa yi yaabi ti, «Wo wo yete ratanga alako mixi yo naxa fa wo ratantan. Mixi wuyaxi fama n xili falade e yete xun ma, a falafe ra, <N tan nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra. Waxati bara makore.> Wo naxa bira e foxo ra. ⁹ Wo na geree nun jaxasie xa fe me, wo naxa gaaxu, barima fo na fe moolie xa raba sinden. Konon na waxati ma, dunija rajonyi mu a lima keren na.»

¹⁰ Na xanbi, a naxa a masen e be, «Sie kelima ne e boore xili ma, pamanee e boore gere. ¹¹ Boxi fama ne serende a xungbe ra, kaame nun fure sin yire wuyaxi. Fe magaaxuxie nun tonxuma makaabaxie fama minide kuye ma.»

¹² «Konon beemanun na birin xa raba, e fama ne wo suxude, e wo jaxankata. E wo sama ne salide kuntigie belexe, e man wo sama ne geeli. E wo xaninma ne mange nun gominiae yire n xili xa fe ra. ¹³ Konon na birin kui, wo findima n ma seedee nan na. ¹⁴ Wo naxa kontofili wo yete xunmafalafe ra, ¹⁵ barima n masenyi nun xaxilimaya fima wo ma, alako wo yaxuie naxa no wo ra, e naxa no wo matandide. ¹⁶ Wo barimae, wo ngaxakerenmae, wo baribooree, nun wo defanbooree, e fama ne wo yanfade, e wo sa mixie belexe. Nee tan mixi ndee faxama ne wo ya ma. ¹⁷ Birin fama ne wo xonde n tan ma fe ra, ¹⁸ konon wo ratangama ne. Hali wo

xunxexɛ keren, a mu lɔɛma. ¹⁹ Wo xa tunnabɛxiya kui, wo kisima nɛ.»

²⁰ «Wo na Darisalamu to, sɔɔri gali bara a rabilin, wo xa a kolon nɛ a a xa kasarɛ bara makɔrɛ. ²¹ Na temui, mixi naxee na Yuda, e xa e gi geyae fari. Naxee na Darisalamu taa kui, e xa keli naa. Naxee fan na daaxae, e naxa so taa kui, ²² barima na lɔxɔɛ findima gberɔxɔ waxati nan na, alako naxan sɛbɛxi Kitaabui kui a birin xa kamali. ²³ Na waxati findima gbaloe nan na furuginee nun dingɛɛ be! Barima tɔɔrɛ gboma nɛ bɔxi ma, Ala xa xɔnɛ makenɛnma yi pama xili ma. ²⁴ Ndee faxama nɛ santidɛgɛma ra, ndee xaninma nɛ, e sa findi konyie ra pamanɛ birin kui. Si gbɛtɛɛ fama nɛ Darisalamu maboronde, han e xa waxati kamalima temui naxɛ.»

Isa xa gbilenyi nun xɔrɛ bili xa taali

(Matiyu 24:29-35, Maraki 13:24-31)

²⁵ «Na temui, tɔnxumae minima nɛ soɛ, kike, nun tunbuie ma. Si birin gaaxuma nɛ, e kɔntɔfli baa wundu xui nun a mɔrɔnyie xa fe ra. ²⁶ Mixie na a kolon fe naxan fama rabade bɔxi ma, e birama nɛ gaaxui saabui ra, barima koore fama nɛ imaxade. ²⁷ Na temui, Adama xa Di toma nɛ fa ra nuxui kui, sɛnbɛ nun nɔrɛ ra. ²⁸ Na fee na raba fɔlɔ, wo ti, wo wo xun nakeli, barima wo xa kisi bara makɔrɛ.»

²⁹ Isa naxa taali wɔyɛnyi masen e bɛ, «Wo xɔrɛ bili mato, a tan nun wuri bili birin. ³⁰ Wo na a to, e bara e burexɛ nɛɛnɛ ramini, wo a kolonma pɛmɛ temui jan bara makɔrɛ. ³¹ Adama xa Di fafe fan na na ki nɛ. Wo na yi fe birin to raba ra, wo xa a kolon a Ala xa mangɛya niini bara makɔrɛ. ³² N xa nɔndi fala wo bɛ, to mixie mu dangima fo na fe birin naba. ³³ Koore nun bɔxi dangima nɛ, kɔnɔ n ma masenyi

tan mu dangima abadan, a mu kanama muku.»

«Wo naxa yanfa!»

³⁴ «Kɔnɔ wo mɛɛni wo yetɛ ma! Wo naxa yanfa xurutarɛna nun siisife ma, wo man naxa yanfa yi dunijɛigiri xa kɔntɔfli ma, alako na lɔxɔɛ naxa fa wo tɛrɛnna, ³⁵ alɔ gantanyi xɔni suxuma ki naxɛ. Barima na lɔxɔɛ tan fama dunija mixi birin lide. ³⁶ Wo naxa yanfa! Wo xa Ala maxandi nɛ temui birin alako wo xa sɛnbɛ sɔtɔ, wo xa nɔ ratangade fe birin ma naxee fama a lide, wo man xa nɔ tide Adama xa Di ya i.»

³⁷ Isa nu mixie kawandima hɔrɔmɔbanxi kui yanyi ra, a nu sa kɔɛ radangi Oliwi geya fari. ³⁸ Nama birin nu kurunma sigafe ra a xɔn ma, e xa sa a xui rame hɔrɔmɔbanxi kui.

22

Yudasi nun kuntigie xa lanyi

(Matiyu 26:1-5, 14-16, Maraki 14:1-2, 10-11)

¹ Taami Lebinitare Sali naxa makɔrɛ, naxan man xili falama Sayamalekɛ Dangi Sali. ² Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun seriye karamɔxɔɛ nu na fɛɛrɛ fenfe e xa Isa suxu, e xa a faxa, kɔnɔ e nu gaaxuxi pama nan ya ra.

³ Na temui Sentanɛ naxa bira Isa fɔxirabire Yudasi Isikariyoti fɔxɔ ra, naxan nu na Isa xa xɛɛra fu nun firinyie ya ma. ⁴ A tan Yudasi naxa siga sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun kɔsibili mangɛɛ xɔn, e naxa wɔyɛn, a sa nɔma Isa sade e bɛlɛxɛ ki naxɛ. ⁵ E fan naxa jɛlɛxin ki fanyi ra, e kɔbiri laayidi tongo a bɛ. ⁶ Yudasi naxa tin na ra, a so waxati fenfe a Isa sama e bɛlɛxɛ temui naxɛ pama xanbi.

Sayamalekɛ Dangi Sali

(Matiyu 26:17-35, Maraki 14:12-31)

⁷ Taami Lebinitare Sali naxa a li, yɛxɛɛ lanma faxama lɔxɔ

naxe Sayamaleke Dangi Sali xa fe ra. ⁸ Isa naxa Piyeri nun Yaya yamari a falafe ra, «Wo xa siga Sayamaleke Dangi Sali yire rafala won be, alako won birin xa Sayamaleke Dangi Sali donyi don.» ⁹ E naxa a maxorin, «I wama muxu xa sa a rafala minden?» ¹⁰ A naxa a masen e be, «Wo nu so taa kui, wo nun xeme nde naralanma, ye feje dɔxɔxi a xun ma. Wo xa bira a foxɔ ra han a sa soma banxi naxan kui. ¹¹ Wo xa a fala na banxi kanyi be, «Karamɔxɔ wama a kolonfe a noma Sayamaleke Dangi Sali donyi donde dennaxe, a tan nun a foxirabiree.» ¹² A fama banxi kui xungbe masende wo be koore ra, na se birin yailanxi a fanyi ra. Wo xa Sayamaleke Dangi Sali donyi rafala menni.» ¹³ E naxa siga, e sa fe birin li alo Isa a masen e be ki naxe. E naxa Sayamaleke Dangi Sali donyi rafala.

Marigi xa serexe tonxuma

(*Matiyu 26:26-30, Maraki 14:22-26, Korinti I 11:23-25*)

¹⁴ Waxati to a li, Isa naxa a magoro a xa a dege e nun a xa xera fu nun firinyie. ¹⁵ A naxa a masen e be, «Kabi temui dangixi, a xoli n ma ki fanyi won xa yi Sayamaleke Dangi Sali donyi don yire keren beenun n xa jaxankate soto. ¹⁶ Barima n xa a fala wo be, yi na dangi, n mu a donma sɔnɔn fo a kamali Ala xonyi ariyanna.» ¹⁷ A to tonbili nde tongo, a naxa tantui rasiga Ala ma, a fa a masen, «Wo xa yi tonbili tongo, wo birin xa a min. ¹⁸ N xa a fala wo be, n mu yi weni minma fo Ala xa mangeya niini na fa temui naxe.»

¹⁹ Na dangi xanbi Isa naxa taami tongo. A to tantui rasiga Ala ma, a naxa taami igira, a a so a foxirabiree yi ra a falafe ra, «Wo n ko, wo a don. Yi findixi n fate nan na, naxan fixi wo be. Wo xa ratu n ma fe ma yi saabui

ra.» ²⁰ Na mooli man na, e to ge e degede, Isa naxa tonbili fan tongo, a a masen, «N wuli nan ya, saate neene wuli naxan baxi mixi gbegbe be. ²¹ Kɔnɔ n xa a fala wo be, yanfante naxan n sama mixie belexe, a magoroxi yi teebili ra. ²² Adama xa Di sigama alo Ala a ragirixi ki naxe, kɔnɔ gbaloe na xeme be naxan Adama xa Di yanfama.» ²³ E fan naxa so e bore maxorinfe, «Nde noma na mooli rabade won ya ma?»

Naxan tide gbo Isa foxirabiree ya ma

(*Matiyu 18:1, 20:24-28, 19:28, Maraki 9:34, 10:41-45*)

²⁴ Wɔyenyi naxa mini Isa foxirabiree tagi e xa a kolon naxan tide gbo e ya ma. ²⁵ Isa naxa a masen e be, «Namane mangee mixie yamarima a xɔrɔxɔe ra. E tan naxee e senbe raminima mixie ma, e «fe fanyi rabae» xili nan natema e yete xun. ²⁶ Kɔnɔ wo tan naxa lu na ki. Naxan tide gbo wo ya ma, a xa lu alo wo birin xunya. Yarerati man xa lu alo birin ma walike. ²⁷ Nde tide gbo, naxan a magoroxi a xa a dege, ka naxan donyi radangima a ma? Naxan magoroxi a degede, na nan tide gbo, kɔnɔ n tan na wo ya ma alo mixi naxan walima wo be.»

²⁸ «Wo tan nan findixi n foxirabiree ra naxee mu nu keli n xun n ma toore kui. ²⁹ N fan bara mangeya fi wo ma, alo n Baba Ala a fixi n ma ki naxe. ³⁰ Na kui, won birin won degema ne n xonyi n ma mangeya kui, wo man wo magoroma ne kibanyie ma, wo Isirayila bɔnsɔe fu nun firin makiiti.»

Isa a falafe Piyeri be a a yete rasanma ne a ma

(*Matiyu 26:31-35, Maraki 14:27-31, Yaya 13:36-38*)

³¹ «Simɔn, Simɔn, a kolon Sentane bara Ala maxorin wo tan xa sa a belexe, a xa wo ife alo maale ifema ki naxe. ³² Kɔnɔ n bara

Ala maxandi i be, alako danxaniya naxa ge bade i yi. I na gbilen n ma, i xa i ngaxakerenyie ralimaniya.»
³³ Piyeri naxa a fala a be, «Xa won birin nan a ra, n tinxi, hali a findi geeli ra, hali a findi faxe ra!»
³⁴ Isa naxa a masen, «Piyeri, n xa a fala i be, beenun konkore xa a rate, i a falama ne doxo saxan, a i mu n kolon.»

Isa a foxirabiree rasife

³⁵ Isa man naxa a masen a foxirabiree be, «N to wo xee kobiri, gbɔnfɔe, nun sankiri mu wo xun, wo tooro ne?» E naxa a yaabi, «Ade.»
³⁶ A man naxa a masen e be, «Kɔno yakosi tan, xa kobiri nun gbɔnfɔe na naxan yi, a xa e tongo. Xa santidegema mu na naxan yi ra, a xa a xa xinbeli donma mati, a santidegema sara,
³⁷ barima n xa a fala wo be, yi masenyi naxan sebexi Kitaabui kui, fo a xa n li, <A paxankate nan sotoma fe kobi rabae ya ma.> Naxan nagirixi n ma, na n lima ne. Naxan sebexi, na fama ne kamalide.»
³⁸ A foxirabiree naxa a masen, «Marigi, a mato, santidegema firin nan ya.» A naxa e yaabi, «Na bara wasake.»

Isa Ala maxandife Getesemani
 (Matiyu 26:36-46, Maraki 14:32-42)

³⁹ Isa to mini, a naxa siga Oliwi geya ma alo a nu darixi a ra ki naxe, a foxirabiree fan naxa a mati.
⁴⁰ E to menni li, Isa naxa a fala e be, «Wo Ala maxandi ne, wo naxa fa bira tantanyi kui.»
⁴¹ A naxa a ndedi masiga e ra, a a xinbi sin, a Ala maxandi,
⁴² «N Baba, xa i sago na a ra, i xa n natanga yi paxankate ma. Kɔno n sago naxa raba, i tan nan sago xa raba.»
⁴³ Na temui maleke nde naxa mini a ma keli koore, a a senbe so.
⁴⁴ Isa boje to nu paxankatafe, a naxa a xa Ala maxandife senbe xun masa. A yilenfure naxa silon boxi alo wuli.

⁴⁵ A to keli Ala maxandide, a naxa gbilen a foxirabiree yire, a naxa e li e na xife nimise xa fe ra.
⁴⁶ A naxa e maxorin, «Wo xife munfe ra? Wo keli, wo Ala maxandi, alako wo naxa bira tantanyi kui.»

Isa suxufe
 (Matiyu 26:47-56, Maraki 14:43-50, Yaya 18:3-11)

⁴⁷ Isa pan mu nu gexi woyende, mixi gali naxa a yire li. Yudasi, naxan nu na Isa foxirabire fu nun firinyie ya ma, a tan nan nu tixi e ya ra. A naxa a maso Isa ra, a xa a sunbu.
⁴⁸ Isa naxa a masen a be, «Yudasi, i Adama xa Di yanfama sunbui nan na?»
⁴⁹ Naxee nu na Isa foxo ra, e to a to naxan fafe rabade, e naxa a maxorin, «Marigi, muxu xa gere so santidegema ra?»
⁵⁰ A foxirabire nde naxa serexedube kuntigi xa konyi yirefanyi tuli bolon.
⁵¹ Kɔno Isa naxa a fala, «Wo a lu!» A naxa fa a belexe sa na xeme tuli ma, a a rayalan.

⁵² Na temui, Isa naxa woyen serexedube kuntigie, hɔromolingira kosibili mangee, nun forie be naxee nu faxi a xili ma. A naxa a fala e be, «Wo to minixi n xili ma santidegema nun gbengbeta suxuxi wo yi ra, suute nan n na?»
⁵³ Loxo yo loxo n nu na wo ya ma hɔromobanxi kui, wo mu n suxu. Kɔno yi waxati tan findixi wo gbe nun dimi noe kanyii gbe nan na.»

Piyeri a yete rasanfe Isa ma
 (Matiyu 26:57-58,69-75, Maraki 14:53-54,66-72, Yaya 18:12-18,25-27)

⁵⁴ E to Isa suxu, e naxa a xanin serexedube kuntigie xunyi xonyi. Piyeri fan naxa bira e foxo ra, kɔno a mu nu a makorema a gbe ra.
⁵⁵ E to so, e naxa te xuru tande, e birin doxo menni, serexedube kuntigi xa tete kui. Piyeri fan nu doxoxi e ya ma.
⁵⁶ Konyi gine nde to Piyeri to te fe ma, a naxa a ya ti

a ra, a fa a fala, «Isa nun yi xeme nan nu a ra.» ⁵⁷ Kono Piyeri naxa a matandi, a a fala, «N tan mu na xeme kolon feo!»

⁵⁸ A mu bu, mixi gbete fan naxa Piyeri to, a a fala a be, «I fan findixi a xa mixi nde nan na.» Piyeri naxa a yaabi, «Ade, n tan mu na ki!» ⁵⁹ Waxati keren to dangi, mixi gbete naxa a maxoroxo, a a fala, «Yi mixi nun Isa nan nu a ra, barima Galileka nan a ra.» ⁶⁰ Piyeri naxa a yaabi, «N tan mu a kolon i na fefe falafe!» A jan mu nu gexi woyende, konkore naxa a rate keren na. ⁶¹ Na temui, Marigi naxa a mafindi, a a ya ti Piyeri ra. Piyeri fan naxa ratu Marigi xa masenyi ma, a to a fala a be, «Beemanun konkore xa a rate to, i i yete rasanma ne n ma doro saxan.» ⁶² Piyeri naxa mini, a wa a xoroxoe ra sunnunyi kui.

Isa tife Yuwifit kiitisee ya ra

(Matiyu 26:57-68, Maraki 14:53-65, Yaya 18:12-24)

⁶³ Xeme naxee nu Isa suxuxi, e naxa a rasoto, e naxa a bonbo. ⁶⁴ E naxa a ya maxiri, e nu fa a fala, «Naminonmera raba! A fala ba, naxan i bonboxi!» ⁶⁵ E man naxa konbi mooli birin sa a fari.

⁶⁶ Kuye to iba, Yuwifit xa forie, serexedube kuntigie, nun seriye karamoxoe naxa Sanederen malanyi raba Isa makiitife ra. E to fa Isa ra, ⁶⁷ e naxa a maxorin, «Xa i findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na, a fala muxu be.» Isa naxa a masen e be, «N na a fala wo be, wo mu lama a ra. ⁶⁸ Xa n maxorinyi ti, wo mu n yaabima. ⁶⁹ Kono keli yi waxati ma, Adama xa Di doroma Ala Senbe Kanyi yirefanyi ma.» ⁷⁰ E birin naxa fa a maxorin, «Na kui, i findixi Ala xa Di nan na?» A naxa e yaabi, «Wo tan nan yati a falaxi na ki, a n findixi Ala xa Di nan na.» ⁷¹ E fan naxa a fala, «Won hayi mundun na seede

gbete ma sonon? Won bara a tan yete yati woyen xui me.»

23

Yuwifit Isa xaninfe Pilati xon
(Matiyu 27:1-2,11-31, Maraki 15:1-5, Yaya 18:28-19:16)

¹ Na temui jama birin naxa keli, e Isa xanin mange Pilati xon. ² E naxa so a kalamufe, e nu a fala, «Muxu bara yi xeme li a na muxu xa jama ramurutafe. A bara a fala e be a e naxa duuti fi Roma mange xungbe ma. A man naxe, a a tan yete findixi mange nan na, Ala xa Mixi Sugandixi.»

³ Pilati naxa Isa maxorin, «I tan nan findixi Yuwifit xa mange ra?» Isa naxa a yaabi, «I tan nan a falaxi.» ⁴ Pilati naxa fa a fala serexedube kuntigie nun jama be, «N mu fe kobi yo toxi yi xeme xa fe.» ⁵ Kono jama man naxa a karaxan, e nu a fala, «A bara mixie kui iso a xa xaranyi ra Yudaya boxi birin ma, kelife Galile boxi ma, han be.»

⁶ Pilati to Galile xili me, a naxa maxorinyi ti xa Isa Galileka nan a ra. ⁷ A to a kolon a Isa nu na Galile mange Herode xa yaamari nan bun ma, a naxa a rasanba Herode ma, naxan fan nu na Darisalamu taa kui na waxati.

Isa xaninfe Herode xon

⁸ Herode naxa seewa Isa tofe ra, barima kafi temui xonkuye a nu wama a tofe. A to nu bara a xa fe me, a xoli nu a ma Isa xa tonxuma makaabaxi nde raba a ya xori. ⁹ Na kui, Herode naxa maxorinyi gbegbe ti Isa ma, kono Isa mu yaabi keren fi. ¹⁰ Serexedube kuntigie nun seriye karamoxoe nu tixi naa, e nu Isa kalamu a paaxi ra. ¹¹ Herode nun a xa soorie fan naxa a konbi a mayaagixi ra, e nu a mayele. E to guba tofanyi ragoro a ma mayele se ra, Herode naxa a ragbilen Pilati ma. ¹² Singe, Pilati

nun Herode de mu nu fan, kono na loxo booreja naxa lu e tagi.

Isa tife Pilati ya i

(Matiyu 27:11-31, Maraki 15:1-20)

¹³ Pilati naxa serexedube kuntigie, mangee, nun jama malan, ¹⁴ a a masen e be, «Wo bara fa yi xeme ra n xon a kalamufe ra a a na mixie boje ratefe. Muxu bara de masara wo ya xori, kono n mu fe kobi yo toxi a ra, wo a kalamuxi naxan ma. ¹⁵ Herode fan mu se toxi, barima a bara a ragbilen won ma. A mato, yi xeme mu fefe rabaxi a lanma a xa faxa naxan ma. ¹⁶⁻¹⁷ Na kui, n yaamari fima ne a xa bonbo, n fa a rabepin.»

¹⁸ Kono birin naxa sonxo rate, e a fala, «Yi xeme faxa! Barabasi rabepin muxu be.» ¹⁹ Geresoe nde nan nu Barabasi ra naxan nu bara sa geeli a to keli mangasanyi xili ma. Naxasi to bira taa kui, a naxa faxe ti.

²⁰ Pilati to nu wama Isa rabepinfe, a man naxa woyen pama be, ²¹ kono e nu sonxo fe nan tui, «A banban! A banban wuri magalanbuxi ma!» ²² Pilati man naxa woyen e be a sanmaya saxan nde, «Munfe ma? A fe jaaxi mundun nabaxi? N mu sese rakorsixi a xa fe, a lanma a xa faxa naxan ma. Na kui, n yaamari fima ne a xa bonbo, n fa a rabepin.»

²³ Kono pama nu sonxo ratefe nan tui, e Pilati karaxan, Isa xa banban wuri magalanbuxi ma. Na kui, e xui naxa no mange ra. ²⁴ Pilati naxa nate tongo, e waxonfe xa raba. ²⁵ A naxa Barabasi rabepin, naxan nu na geeli kui gere sofe nun faxe tife ma, a fa Isa sa pama sagoe.

Isa banbanfe wuri magalanbuxi ma

(Matiyu 27:32-56, Maraki 15:21-42, Yaya 19:16-30)

²⁶ E to nu Isa xaninfe, e naxa Simon Sirenika li, a sofe taa kui keli daaxa. E naxa a suxu, e wuri magalanbuxi sa a fari, a tan xa a xanin Isa be a xanbi ra.

²⁷ Nama gbegbe nu biraxi Isa foxo ra. Gine ndee fan nu na e ya ma, naxee nu wafe a gbegbe ra.

²⁸ Isa naxa a ya rafindi e ma, a a masen e be, «Darisalamu di ginee, wo naxa wa n tan ma fe ra. Wo wa wo yete nun wo xa die nan ma fe ra, ²⁹ barima waxati fafe, mixie a falama ne, «Seewe na dibaritaree be, naxee mu xipe fi diyore ma.»»

³⁰ «E man fama ne a falade geyae be, «Wo bira muxu ma!»

E a fala tentenyie be, «Wo muxu makoto, muxu xa ragata!»

³¹ «Xa yi fe mooli nan nabama wuri xinde ra, wuri xare tan fa luma di?»

³² E naxa suute firin fan xanin, e xa e faxa e nun Isa. ³³ E to yire nde li, dennaxe xili xunkonkota yire, e naxa Isa banban wuri magalanbuxi ma. E naxa na geelimani firin fan mabanban, e keren ti Isa yirefanyi ma, e boore ti Isa koola ma.

³⁴ Isa naxa a masen, «N Baba, dipe yi mixie ma, barima e mu a kolon e fefe naxan nabafe.» E naxa kanda bun a xa dugie xa fe ra, alako e xa a kolon kankan naxan sotoma. ³⁵ Nama naxa ti naa, e nu e ya ti na fe birin na. Kuntigie fan nu na Isa mayelefe, e nu a fala, «A bara mixi gbetee rakisi. A xa a yete fan nakisi, xa a findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na!»

³⁶ Soorie fan naxa a mayele, e fa, e weni muluxunxi ti a be, ³⁷ e a fala, «Xa i findixi Yuwifie xa mange nan na, i yete rakisi!» ³⁸ Yi sebeli nan nu gbakuxi a xun ma, «Yuwifie xa mange nan ya.»

³⁹ Suute keren naxan nu banbanxi a fe ma, a nu Isa makonbife, a nu a fala, «I mu findixi Ala xa Mixi Sugandixi xa ra? I yete rakisi, i muxu fan nakisi!» ⁴⁰ Kono a

boore suute naxa woyen a ma, a a maxorin, «Won birin to gbaloe nan sotoxi yi ki, i mu gaaxuma Ala ya ra? ⁴¹ A lanxi tan won firin xa yi fe soto, barima a findixi won ma kewali kobie sare nan na. Kono yi tan mu fefe kobi rabaxi.» ⁴² A to ge na falade a boore be, a naxa a fala Isa be, «Isa, i xa ratu n ma i soma i xa mangeya kui temui naxe.» ⁴³ Isa naxa a yaabi, «N xa nondi fala i be, to yati, i soma ne n foxo ra ariyanna.»

Isa xa faxe

(*Matiyu 27:45-56, Maraki 15:33-41, Yaya 19:28-30*)

⁴⁴ Yanyi tagi nondon to a li, dimi naxa sin boxi birin ma, leeri saxan bun ma. ⁴⁵ Soge naxa ifooro. Dugi xungbe naxan singanxi horomobanxi kui, a naxa iboo firin na. ⁴⁶ Na temui Isa man naxa a xui rate senbe ra, a a fala, «N Baba, n bara n nii sa i belexe.» A to na fala, a naxa laaxira.

⁴⁷ Soori keme xunmati naxan nu na naa, a to a to naxan nabaxi, a naxa Ala matoxo yi masenyi ra, «Nondi na a ra yati, tinxintoe nan nu yi xeme ra!» ⁴⁸ Nama naxan birin nu malanxi na faxe matode, e fan to fe birin to naxee rabaxi, e nu gbilenfe sunnunyi nan kui, e belexe saxi e xunyi. ⁴⁹ Kono Isa kolonmae birin nun gine naxee bira a foxo ra keli Galile, e tan nu tixi, e na fe birin matoma, e ndedi nu makuyaxi naa ra.

Isa xa maragate

(*Matiyu 27:57-66, Maraki 15:42-47, Yaya 19:38-42*)

⁵⁰ Xeme fanyi tinxintoe nde nu na, naxan nu xili Yusufu. Yuwifie xa kiitisa nde nan nu a ra, ⁵¹ kono a tan mu tin a boore kiitisa e xa nate kobi ra, e fe naxan niya Isa ra. A nu kelixi Arimate ne, Yudaya boxi ma. A nu na Ala xa mangeya niini mamefe. ⁵² A tan yi xeme naxa siga Pilati yire, a sa Isa fure maxandi a ma. ⁵³ Na temui, a to

Isa fure ragoro wuri magalanbuxi kon na, a naxa a kasange, a a bele gaburi, naxan nu gexi geme kui, fure yo mu nu ragata dennaxe. ⁵⁴ Yi fe birin nabaxi malabu loxo nan ya ra.

⁵⁵ Gine naxee nu bara bira Isa foxo ra keli Galile, e naxa siga Yusufu xanbi ra, e sa gaburi to, e man a to Isa fure ragata ki naxe. ⁵⁶ Na dangi xanbi, e naxa gbilen se xiri joxunme nun labunde rafalade. Malabu loxo e naxa e malabu, alo a sebexi Kitaabui kui ki naxe.

24

Isa xa marakeli faxe ma

(*Matiyu 28:1-15, Maraki 16:1-8, Yaya 20:1-20*)

¹ Sande loxo subaxe ma, ginee naxa kurun siga ra gaburi yire, e labunde ture xanin, e nu bara naxan nafala. ² Kono e naxa a li, geme naxan nu doxoxi gaburi de ma, a nu bara ba naa. ³ E to so gaburi kui, e mu Marigi Isa fure to. ⁴ E kontofilixi to nu tixi, xeme firin naxa mini e ma, e xa sosee mayilenma. ⁵ Ginee naxa gaaxu, e e xun sin boxi. Na xeme firin naxa a fala e be, «Munfe ra wo mixi pipe fenma faxamixie ya ma? ⁶ Isa mu na be, a bara keli faxe ma. Wo xa wo ratu a naxan masenxi wo be Galile. ⁷ A a masen ne, a fo Adama xa Di xa sa yunubitoe belexe, a banban wuri magalanbuxi ma, a man fa keli faxe ma a xi saxan nde ma.» ⁸ Na kui, e naxa ratu Isa xa woyenyie ma.

⁹ E to gbilen kelife gaburi yire, e naxa na fe birin masen Isa foxirabire fu nu kerenyie be, a nun a foxirabire boore birin be. ¹⁰ Mariyama Magidalaka, Yohanna, Yaki nga Mariyama, a nun gine gbete naxee nu na e foxo ra, e tan nan na fe birin fala Isa xa xerae be. ¹¹ Kono nee mu la e ra, barima na masenyi naxa lu e be alo daxu woyenyi. ¹² Kono

Piyeri tan naxa keli, a a gi han gaburi yire. A naxa a felen na kui matofe ra, kɔnɔ a mu sese to fo kasange, a saxi a kui igeli. A naxa gbilen a xɔnyi, a kaabaxi na fe ma naxan bara raba.

Isa nun a fɔxirabire firinyi ndee (Maraki 16:12-14)

¹³ Na lɔxɔe kerenyi, Isa fɔxirabire mixi firin ndee nu na kira ra sigafe Emayusi, taa lanma naxan makuya Darisalamu ra kilometiri fu nun keren jɔndɔn. ¹⁴ E nu na wɔyɛnfe e bore bɛ yi fe birin ma naxee nu bara raba. ¹⁵ E nu wɔyɛnfe tɛmui naxɛ, Isa naxa a maso e ra, e birin naxa siga kira keren xɔn, ¹⁶ kɔnɔ e mu a kolon a Isa nan a ra.

¹⁷ Isa naxa e maxɔrin, «Wo nu na munse falafe kira xɔn?» Na maxɔrinyi ma, e naxa ti kira ra, e sunnunxi. ¹⁸ Kelopa naxa a yaabi, «I keren nan mu a kolonxi fe naxan dangixi yi waxati Darisalamu?» ¹⁹ Isa naxa a maxɔrin, «Munse niyaxi?» E naxa dentɛge sa a bɛ fe naxan Isa Nasaretika lixi. E naxa a fala a bɛ, «Namijɔnmɛ xungbe nan nu a ra a kɛwali ki ma nun a xa masenyi ki ma Ala nun jama bɛ. ²⁰ Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun muxu xa mangɛe bara a sa mixie belɛxɛ, e xa a makiiti faxɛ kiiti ra, e a banban wuri magalanbuxi ma. ²¹ Kɔnɔ muxu tan nan nu laxi a ra, a a tan nan nu fama Isirayila xɔreyade. Sa na birin xun ma, a xa faxɛ xi saxan nde nan to, ²² kɔnɔ ginɛ ndee na muxu ya ma, e bara muxu rakaaba e xa dentɛge ra. E to kurun siga ra gaburi yire, ²³ e mu a fure li naa. E naxa fa a fala muxu bɛ, a malekɛ ndee nan mini e ma, e a fala e bɛ a Isa jɔjɛ na a ra. ²⁴ Mixi gbɛtɛɛ muxu ya ma, e fan naxa siga gaburi yire, e a birin li alo ginɛ a masenxi ki naxɛ, kɔnɔ e mu a tan Isa to.»

²⁵ Na kui, Isa naxa a masen e bɛ, «Ee, wo xaxili xɔrɔxɔ!

Namijɔnmɛ naxan birin masenxi, wo bɔjɛ mu lama a ra mafuren! ²⁶ Wo mu a kolon a fo Ala xa Mixi Sugandixi xa na tɔɔrɛ sɔtɔ, a fa so a xa nɔrɛ kui?» ²⁷ A naxa fa a folo Annabi Munsa ma, dɔxɔ namijɔnmɛ birin na, a Kitaabuie yire birin fasari e bɛ, a tan yetɛ xa fe masenxi dennaxɛ.

²⁸ E to makɔrɛ na taa lanma ra e nu sigafe dennaxɛ, Isa naxa lu alo a nu wama dangife nɛ, ²⁹ kɔnɔ e naxa a mayandi, e a fala a bɛ, «Lu muxu xɔnyi nɛ. Nunmare na a ra yi ki, kɔɛ jan bara so.» Na kui, a naxa so e xɔnyi a xa lu naa. ³⁰ E birin to dɔxɔ e dɛgedɛ, Isa naxa taami tongo, a tantui rasiga Ala ma, a a igira, a a itaxun e ma. ³¹ A naxa makɛnɛn e xaxili bɛ keren na, e a kolon a Isa na a ra, kɔnɔ a man naxa lɔɛ e ma yen! ³² E naxa a fala e bore bɛ, «A to nu Kitaabui kui fasarima won bɛ kira xɔn, a mu nu luxi xɛ alo a tɛ nan xuruxi won bɔjɛ kui?»

³³ E naxa keli keren na, e gbilen Darisalamu. E naxa sa Isa fɔxirabire fu nun kerenyie li, a nun naxee nu na e fɔxɔ ra, e birin malanxi yire keren. ³⁴ Nee naxa a fala e bɛ, «Marigi bara keli faxɛ ma yati! A bara mini Simɔn ma!» ³⁵ E fan naxa dentɛge sa nee bɛ fe birin ma naxee dangixi kira xɔn, a nun Isa makɛnɛn e bɛ ki naxɛ a to taami igira.

Isa nun a fɔxirabire fu nun kerenyi

(Matiyu 28:16-20, Maraki 16:14-18, Yaya 20:19-23, Taruxui 1:6-8)

³⁶ E to nu wɔyɛnfe na fe birin ma, Isa yetɛ naxa mini e ma, a tixi e tagi. A naxa e xɛɛbu, «Ala xa wo bɔjɛ sa.» ³⁷ E bɔjɛ naxa mini, e gaaxu, barima e nu a maɔxunxi tubari nan na. ³⁸ Kɔnɔ Isa naxa a masen e bɛ, «Munfe ra wo kɔntɔfilixi, wo bɔjɛ man siikɛxi? ³⁹ Wo n belɛxɛɛ nun n sanyie mato, wo xa a kolon n tan

nan yati a ra. Wo xa n masuxu, wo xa n mato, barima sube nun x̄ori mu na tubari be, alɔ wo naxan toma n ma yi ki.» ⁴⁰ A to na fala e be, a naxa a belexe nun a sanyie masen e be, ⁴¹ kɔnɔ na fe seewe nun kaabe nu gbo e be. E to mu nu gexi lade a ra, Isa naxa e max̄orin, «Donse na wo yi ra be?» ⁴² E to yexe ganxi nde so a yi, ⁴³ a naxa a tongo, a a don e ya x̄ori.

Isa tefe koore

(*Matiyu 28:16-20, Maraki 16:15-20*)

⁴⁴ Na temui, a naxa a masen e be, «N nu na wo tagi temui naxe, n yi fe birin masen ne wo be. N a masen ne wo be, fa fala naxan birin sebexi n tan ma fe ra Annabi Munsa xa seriye kui, a nun namip̄onm̄ee xa Kitaabuie kui, a nun Yabura Dawuda kui, fo na birin xa kamali ne.» ⁴⁵ Na temui, a naxa e xaxili rabi alako e xa Kitaabuie fahaamu. ⁴⁶ A naxa a masen e be, «A sebexi ne, a fo Ala xa Mixi Sugandixi xa t̄orɔ, fo a man xa keli faxe ma a xi saxan nde. ⁴⁷ A tan xili ra, fo si birin xa kawandi ne tuubi fe nun yunubi xafarife ra, folofe Darisalamu ma. ⁴⁸ Wo tan bara findi yi fee seedee ra. ⁴⁹ N Baba naxan laayidixi, n na rasanbama ne wo ma. Wo tan xa lu be taa kui, han senbe xa keli koore gorofe wo ma.»

⁵⁰ Na xanbi, Isa naxa e xanin han Betani biri ra. A naxa a belexe ite, a duba e be. ⁵¹ A nu dubama e be temui naxe, a naxa keli e xun, a rate koore. ⁵² E to ge a suyidide, e naxa gbilen Darisalamu seewe xungbe kui. ⁵³ E nu na hor̄om̄obanxi kui temui birin Ala tantude.

Inyila Isa Annabi Yaya naxan seβexi Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kitaabui naxan xili «Inyila Isa,» a dɔxɔ naani na a ra. Namijɔnme naani nan Inyila Isa xa taruxui seβe Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra. E xili ne Matiyu, Maraki, Luki, nun Yaya.

Annabi Matiyu, Annabi Maraki, nun Annabi Luki, e Inyila Isa naxan seβe, e maniya e boore ra. Na saxanyi findixi taruxui nan na, naxan Isa bari ki, a jere ki, nun a faxesi ki masenma won be. Inyila Isa Annabi Yaya naxan seβe, na fan Isa xa taruxui masenma, kɔnɔ kawandi nan gbo a kui. A Isa nan xa fe tagi rabama, alako mixie xa a kolon a Isa findixi Ala xa Mixi Sugandixi yati yati nan na.

Annabi Yaya a masenma dunija birin be a a lanma won xa la Isa ra, won xa danxaniya a ma. Na findima kisi nan na ibunadama be, kisi naxan mu kanama abadan. Annabi Yaya mixi ralimaniyama yi Kitaabui kui alako e naxa siike Ala xa laayidi xa fe ma. Isa findixi serexe xungbe nan na naxan dunija xun-sarama. Won xa na kolon, won xa la a ra.

Inyila Isa Annabi Yaya naxan seβexi, a wama Isa tide nan masenfe won be. A tali wɔyenyi gbegebe rawalima na falafe ra. A a falama a Isa findixi «ibunadama xa naiyalanyi ra.» A a masenma a Isa luxi ne alo «xurusee demadonyi» danxaniyatɔee be. A Isa misaalima «naade» nun «kira» ra. Isa luxi alo «ye» nun «baloe» mixie be. Isa munafanyi gbo adama be.

Ala xa won mali na kolonfe ra alako Isa xa fe xa lu won boje kui.

Amina.

Inyila Isa Annabi Yaya naxan seβexi

Ala Xui findife ibunadama ra

¹ A fɔlɔ fɔle, Ala Xui nu na, Ala Xui nu na e nun Ala, Ala Xui nu findixi Ala yete kan nan na.

² Kabi a fɔle, Ala nun a Xui nan nu a ra.

³ Ala se birin daaxi a tan nan saabui ra,

sese mu na naxan mu daaxi a tan saabui ra.

⁴ Marakisi sɔtoma a tan nan na, kisi naxan findixi naiyalanyi ra adamadie be.

⁵ Na naiyalanyi yanbama dimi kui, dimi fan mu tin a ra.

⁶ Ala naxa xeme nde xee, naxan nu xili Yaya.

⁷ Seede nan nu a ra, naxan fa seedeɔxɔya bade na naiyalanyi xa fe ra, alako birin xa danxaniya a saabui ra.

⁸ A tan xa mu findixi na naiyalanyi ra,

kɔnɔ a tan fa ne a xa seede ba na naiyalanyi xa fe ra.

⁹ Naxan findixi naiyalanyi ra, naiyalanyi yati na a ra, naxan fama dunija ma, a xa adamadie birin iyalan.

¹⁰ Ala Xui naxa sabati dunija ma. Dunija daa a tan nan saabui ra, kɔnɔ dunija tondi ne a kolonde.

¹¹ A fa ne a xɔnyi,

kɔnɔ a xa mixie mu a rasene.

¹² Kɔnɔ naxan tan birin a rasene, e danxaniya a ma,

a naxa nɔe fi nee tan ma, e xa findi Ala xa die ra.

¹³ Na mu keli e bɔnsɔe xa ma, xa na mu fate bende waxɔnyi ma, xa na mu mixi nde waxɔnyi ma.

Ala yete nan a niya e xa bari a neene ra, e findi a xa die ra.

14 Ala Xui naxa findi ibunadama ra,
a sabati muxu ya ma.
Muxu bara a xa nɔre to,
a Baba nɔre naxan fixi a xa Di kerenyi ma,
hinnenteya nun nɔndi kamalixi naxan yi.

15 Yaya naxa a xui ite, a seedeɲɔxɔya ba a xa fe ma,
«N yi nan ma fe masen wo be, n to a fala,
«Naxan fama n xanbi ra, a tide gbo n be,
barima beenun n tan xa daa, a tan nu na.»»

16 Won birin bara hinne soto a saabui ra.

A xa hinne bara gbo ye won yi ra.

17 Ala seriye Kitaabui fi won ma Annabi Munsa nan saabui ra.

A xa hinne nun nɔndi tan faxi won ma
a xa Mixi Sugandixi Isa nan saabui ra.

18 Adama yo mu na naxan bara Ala to,
kɔnɔ Ala xa Di kerenyi, naxan na a Baba Ala fe ma,
a tan bara a masen.

*Annabi Yaya xa seedeɲɔxɔya
(Matiyu 3:1-12, Maraki 1:1-8,
Luki 3:1-18)*

¹⁹ Yaya xa seedeɲɔxɔya nan ya. Darisalamu Yuwifii kuntigie naxa seɣeɣedubee nun Lewi di ndee xee Yaya xɔn ma, e xa a maxɔrin, «Nde i tan na?» ²⁰ Yaya mu tondi e yaabide, a naxa a masen e be a fiixe ra, «Ala xa Mixi Sugandixi mu n tan xa ra.» ²¹ E man naxa a maxɔrin, «I fa findixi nde ra? Annabi Eliya nan na i ra?» Yaya naxa e yaabi, «Ade, Eliya mu n na.» E naxa a maxɔrin, «Namipɔnme nan i ra muxu naxan mamefe a xa fa?» Yaya naxa e yaabi, «Ade.» ²² Na kui, e naxa gbilen a maxɔrin na, «Nde i ra? I i yete mapɔxunxi nde

ra? A yaba muxu be, muxu xa sa dentege sa muxu xeeɔmae be.»

²³ Yaya naxa a masen e be alo a seɣeɣi Annabi Esayi xa Kitaabui kui ki naxe, «N tan findixi mixi nan na naxan a xui itema gbengberenyi ma, «Wo kira matinxin Marigi be!»»

²⁴ Fariseni nde naxee nu bara xee Yaya xɔn, ²⁵ e naxa a maxɔrin, «Xa i mu findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, i mu findixi Eliya ra, i mu findixi namipɔnme ra muxu naxan mamefe, i fa mixie xunxama ye xɔra munfe ra?»

²⁶ Yaya naxa e yaabi, «N tan mixie xunxama ye nan xɔra, kɔnɔ mixi keren na wo ya ma, wo mu naxan kolon. ²⁷ Na nan fama n xanbi ra. Na binye mu na n tan yi ra, n jan xa a xa sankiri luuti yati fulun.»

²⁸ Na fe birin dangi Betani ne, Yuruden xure naakiri ma, Yaya nu mixie xunxama ye xɔra dennaxe.

*Isa nan na Ala xa seɣeɣe ra
(Matiyu 3:13-17, Maraki 1:9-11,
Luki 3:21-22)*

²⁹ Na kuye iba, Yaya naxa Isa to fa ra a yire, a naxa a masen, «Ala xa seɣeɣe nan yi ki, dunija xa yunubi xafarima naxan na. ³⁰ N nu yi nan ma fe masenfe wo be n to a fala, n naxe, «Xeme naxan fama n xanbi ra, a tide gbo n be, barima beenun n tan xa daa, a tan nu na.» ³¹ N tan yati mu nu na kanyi kolon, kɔnɔ n fa mixie xunxade ye xɔra ne alako a tan xa makenen Isirayilakae be.»

³² Yaya naxa seedeɲɔxɔya ba, a a masen, «N bara Ala Xaxili Seniyenxi to goro ra kelife koore ma alo ganbe, a doxo a ma. ³³ N tan yati mu nu a kolon, kɔnɔ Ala naxan n xee mixie xunxade ye xɔra, a nu bara a masen n be, «I n Xaxili Seniyenxi toma goro ra naxan ma, a lu a ma, na kanyi nan n Xaxili Seniyenxi ragoroma mixie ma.» ³⁴ N tan bara a to. N

bara findi seede ra a Ala xa Di nan a ra.»

Isa fəxirabirə singee

³⁵ Na kuye iba, Yaya man nu na naa, a nun a fəxirabirə mixi firin. ³⁶ Yaya to Isa to dangi ra, a naxa a masen, «Ala xa sərəxe nan yi ki!» ³⁷ A fəxirabirə firinyie to a xui mə, e naxa bira Isa fəxo ra. ³⁸ Isa to a kobe rato, a naxa e to a fəxo ra, a naxa e maxorin, «Wo munse fenfe?» E fan naxa a yaabi, «Rabuni, i yigiyaxi minden?» E to a xili «Rabuni», na nan falaxi e xa xui «Karamoxo». ³⁹ A naxa a fala e be, «Won xəe, wo xa sa na kolon.» Nunmare temui nan nu a ra. E naxa siga na yire kolonde, e fa lu Isa fe ma.

⁴⁰ Simon Piyeri xunya Andire nu na na mixi firinyie ya ma, naxee Yaya xa masenyi mə, e fa bira Isa fəxo ra. ⁴¹ A naxa siga a taara yire keren na, a a fala a be, «Muxu bara Al Masiihu to!» Na nan falaxi e xa xui, «Ala xa Mixi Sugandixi». ⁴² Andire naxa Piyeri xanin Isa yire. Isa to a to, a naxa a fala a be, «Yunusa xa di Simon nan i ra, kəno i xili fama falade Kefasi, na nan na ki <Piyeri,> naxan wama a falafe <fanye>.»

⁴³ Na kuye iba, Isa naxa nate tongo a xa siga Galile. A to Filipu to, a naxa a fala a be, «Bira n fəxo ra.» ⁴⁴ Filipu, Andire, nun Piyeri birin findi Betesayidakae nan na. ⁴⁵ Filipu naxa siga Natanayeli yire, a a fala a be, «Mixi naxan ma fe falaxi Munsu nun namijonməe xa Kitaabuie kui, muxu bara a to. Isa Nasaretika nan a ra, Yusufu xa di!» ⁴⁶ Natanayeli naxa a maxorin, «Fe fanyi nde noma minide Nasareti?» Filipu naxa a yaabi, «Fa, i yete yati xa a to.» ⁴⁷ Isa to Natanayeli to fa ra, a naxa a fala a xa fe ra, «Isirayilaka yati nan yi ki, maifuya yo mu na naxan bəne ma!» ⁴⁸ Natanayeli naxa a maxorin, «I n kolonxi di?» Isa naxa a yaabi, «Beenun Filipu

xa i xili, i to nu xore bili bun ma, n tan i to ne.» ⁴⁹ Natanayeli naxa a fala a be, «Karamoxo, i tan findixi Ala xa Di yati nan na! Isirayila Mange nan i ra!» ⁵⁰ Isa naxa a fala a be, «N to a falaxi, a n i to ne xore bili bun ma, i laxi n na na fe nan ma? I fe gbete toma ne naxee dangi na ra.» ⁵¹ A man naxa a masen a be, «N xa a fala wo be a nondi ki ma, wo fama ne koore tode, a rabixi, Ala xa malekee nu te e nu goro Adama xa Di ma.»

2

Futixiri xulunyi

¹ Na xi saxan nde ma, futixiri xulunyi nde naxa raba Kaana, naxan na Galile boxi ma. Isa nga nu na na xulun mixie ya ma. ² Isa fan nu xilixi naa, a nun a fəxirabirəe. ³ Weni to jon, Isa nga naxa a fala a be, «Weni bara jon yi mixie yi ra.» ⁴ Isa naxa a maxorin, «N nga, i wama munse xon ma n na? N ma waxati mu nu a li sinden.» ⁵ A nga naxa a fala banxi konyie be, «A na naxan yo fala wo be, wo a raba.»

⁶ Feje senni geme daaxi nu na menni, naxee rafema ye ra Yuwifie e yete raseniyenma naxan na. Litiri tongo solomasaxan han litiri keme məxonən nu noma sade feje keren kui. ⁷ Isa naxa a fala konyie be, «Wo yi feje rafe ye ra.» E naxa e birin nafe tapu. ⁸ A man naxa a fala e be, «Yakosi, wo a nde ba, wo a xanin xulun xunyi xon ma.» E naxa na fan naba. ⁹ Xulun xunyi to na ye min Isa nu bara naxan mafindi weni ra, a mu nu a kelide kolon, kəno konyi naxee ye baxi, nee tan a kolon. A to a min, a naxa ginəfenyi xili, ¹⁰ a a fala a be, «Xulun kanyi birin weni fanyi nan singe raminima, mixie na siisi, e fa weni gbete ramini. Kəno i tan bara weni fanyi ragata han yi temui!»

¹¹ Na naxa findi Isa xa tonxuma singe ra. A a raba Kaana ne, Galile

bɔxi ma. Na fe kui, a a xa nɔre nan makenen, a ɔxirabiree naxa la a ra.

¹² Na xanbi, a naxa sa goro Kaperenam, a nun a nga, a xun- yae, nun a ɔxirabiree. E naxa sa xi ndee radangi naa.

Isa yulɛ kerife hɔrɔmɔbanxi kui

(Matiyu 21:12-13, Maraki 11:15-17, Luki 19:45-46)

¹³ Yuwifie xa Sayamaleke Dangi Sali to makɔre, Isa naxa te Darisalamu. ¹⁴ A naxa sa li, ninge, yexɛɛ, nun ganbe matie nu na hɔrɔmɔbanxi yire, kɔbiri masaree fan nu dɔxɔxi naa. ¹⁵ Isa naxa luuti ndee yailan luxusinyi ra, a yulɛ birin kerɛ hɔrɔmɔbanxi kui, a nun e xa ninge nun yexɛɛɛ. A naxa kɔbiri masaree xa kɔbiri rayensen bɔxi, a e xa teebilie rabira. ¹⁶ A naxa a fala ganbe matie fan be, «Wo yee tongo be! Wo ba n Baba xa banxi findife makiti ra!» ¹⁷ A ɔxirabiree naxa ratu na Kitaabui sebɛli ma naxan a falama, «Xanunteya bara gbo ye n bɔɔe kui i xa banxi xa fe ra.»

¹⁸ Na kui, Yuwifie kuntigie naxa a maxɔrin, «I tɔnxuma makaabaxi mundun nabama naxan a masenma muxu be a a lan i xa yi mɔɔli raba?» ¹⁹ Isa naxa e yaabi, «Wo yi hɔrɔmɔbanxi rabira. Xi saxan bun ma n tan a rakelima.» ²⁰ Yuwifie kuntigie naxa a fala, «Yi hɔrɔmɔbanxi naxan tixi je tongo naani nun senni bun ma, i tan na rakelima ne xi saxan bun ma?» ²¹ Kɔnɔ Isa to hɔrɔmɔbanxi xa fe fala, taali wɔyenyi nan nu a ra. A nu a fate nan ma fe falafe. ²² A to keli faxe ma, a ɔxirabiree naxa ratu a xa wɔyenyi ma. Na kui, e naxa la Kitaabui xui ra, e naxa la Isa xui ra.

²³ Isa to nu na Darisalamu, Sayamaleke Dangi Sali waxati, mixi gbegbe naxa danxaniya a ma e to tɔnxuma makaabaxie to, a nu naxee rabama. ²⁴ Kɔnɔ Isa mu nu lama e ra, barima a nu adamadi

birin kolon. ²⁵ A hayi yo mu nu a ma, mixi yo xa ibunadama xa fe fala a be, barima a tan nu adamadi bɔɔe kolon.

3

Isa nun Nikodemu xa sumunyi

¹ Yuwifie kuntigie nde nu na Farisenie ya ma, naxan xili Nikodemu. ² A naxa siga Isa xɔn ma kɔɛ ra, a a fala a be, «Karamɔxɔ, muxu a kolon karamɔxɔ nan i ra Ala naxan xɛɛxi. I tɔnxuma makaabaxi naxee rabafe, mixi yo mu nɔma e rabade xa a kanyi nun Ala xa mu a ra.»

³ Isa naxa a masen a be, «N xa nɔndi yati fala i be, xa mixi mu bari a nɛene ra, a mu nɔma sode Ala xa mangɛya niini bun ma.» ⁴ Nikodemu naxa a maxɔrin, «Mixi mɔxi nɔma gbilende a nga tɛɛge, a man gbilen bari ra?» ⁵ Isa naxa a yaabi, «A nɔndi i ma n xa a fala i be, xa mixi mu bari a nɛene ra, ye nun Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, a mu nɔma sode Ala xa mangɛya niini bun ma.»

⁶ «Fate bende nan mixi fate bende barima. Kɔnɔ mixi xaxili tan barima Ala Xaxili Seniyenxi nan saabui ra. ⁷ N to a falaxi i be a fo wo xa bari a nɛene ra, na naxa i terenna. ⁸ Foye minima a na wa minife dede biri ra. I a xui nan mema, kɔnɔ i mu a kelide kolon, i mu a sigade fan kolon. Mixi na bari a nɛene ra Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, a luma na ki ne.»

⁹ Nikodemu naxa a maxɔrin, «Na rabama di?» ¹⁰ Isa naxa a yaabi, «I tan naxan findixi Isirayila karamɔxɔ xungbe ra, i mu na kolon? ¹¹ N xa nɔndi yati fala i be, muxu fee nan falama muxu naxee kolon. Muxu man fee nan seede bama muxu naxee toxi, kɔnɔ wo bara tondi muxu xa seederɔxɔya ra. ¹² Xa wo mu la n xui ra, n to yi duniɔa fee falafe wo be, xa n sa ariyanna fee nan fala wo be, wo

lama a ra di? ¹³ Mixi yo mu nu te ariyanna, fo Adama xa Di naxan kelixi ariyanna.»

¹⁴ «Annabi Munsu to nu na gbengberenyi ma, a naxa boximase misaali nde yailan wure gbeeli ra, a a ite wuri kuye ma. Adama xa Di fan lanma a xa ite wuri kon na na ki ne, ¹⁵ alako naxan yo danxaniya a ma, na kanyi xa kisi soto naxan mu jonma abadan. ¹⁶ Ala dunija xanu ne han a naxa a xa Di kerenyi fi, alako mixi yo naxan na danxaniya a ma, a naxa loe, a xa kisi ne abadan. ¹⁷ Ala mu a xa Di xee dunija xa ratonde, a a xee ne a xa fa dunija rakisi. ¹⁸ Naxan yo na danxaniya a ma, kiiti mu kanama na kanyi ra, kon naxan yo mu danxaniya a ma, kiiti nan bara ge kanade na kanyi ra, barima a mu danxaniyaxi Ala xa Di kerenyi ma. ¹⁹ Kiiti nan ya: Ala xa naiyalanyi bara fa dunija, kon dimi rafan adamadie ma dangi na naiyalanyi ra, barima e kewali mu fan. ²⁰ Naiyalanyi mu rafan fe kobi raba yo ma. E mu minima naiyalanyi ma, e xa wali kobie naxa fa sa kene ma. ²¹ Kon naxan yo jere ma Ala xa nondi ma, a tan minima naiyalanyi ma, alako Ala waxonfe e naxan nabafe, na xa sa kene ma.»

Annabi Yaya seede bafe Isa xa fe ra

²² Na xanbi, Isa nun a foxirabiree naxa keli Darisalamu e so Yudaya boxi ma. Isa naxa waxati nde raba menni a nun a foxirabiree, e nu mixie xunxama ye xora. ²³ Yaya fan nu mixie xunxama ye xora Enon ne, Salimon fe ma, barima ye gbege nu na naa. Mixie nu sigama a xon, a tan nu e xunxa ye xora. ²⁴ A a lixi na temui, a mu nu saxi geeli sinden.

²⁵ Loxo nde, woyenyi naxa mini Yaya foxirabiree nun Yuwififi nde

tagi maraseniyenyi xa fe ra. ²⁶ E naxa siga Yaya yire, e a fala a be, «Karamoxo, wo nun xeme naxan nu a ra Yuruden naakiri ma, i bara naxan ma fe seede ba, a na mixie xunxafe ye xora. Birin na sigafe a yire.» ²⁷ Yaya naxa e yaabi, «Mixi mu fefe sotoma, fo Ala na naxan fi a ma. ²⁸ Wo tan yati bara findi n ma seede ra, a n a masen ne, <N tan xa mu findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra. N xeexi a ya ra ne.> ²⁹ Xeme naxan gine fenxi, a tan nan findima gine kanyi ra. A defanboore tan luma a fe ma ne, a a tuli mati a ra jalexinyi kui. N tan luma na ki ne Isa be. N ma seewe bara kamali. ³⁰ Fo Isa xa fe xa ite ne, n gbe xa igoro.»

³¹ «Naxan kelixi koore, a tan dangi birin na. Naxan kelixi dunija ma, dunija mixi nan a ra naxan woyenma a dunija ki ma, kon naxan tan kelixi ariyanna, a tan dangi birin na. ³² A tan fe nan seede bama, a bara naxan to, a man bara naxan me, kon mixi yo mu lama a xa seedejoxoya ra. ³³ Mixi naxan lama na seedejoxoya ra, a bara a kolon a Ala nondi nan falama. ³⁴ Ala xa Xera Ala xa masenyi nan tima, barima a kamalixi Ala Xaxili Seniyenxi ra. ³⁵ Baba Ala a xa Di xanuxi ne, a fe birin sa a belexe. ³⁶ Naxan na danxaniya Ala xa Di ma, a bara abadan kisi soto. Kon naxan na Ala xa Di xui matandi, na kanyi tan mu kisima. Ala xa xone nan birama a foxo ra.»

4

Samari gine nde nun Samarikae danxaniyafe Isa ma

¹ Isa naxa a kolon a Farisenie bara a me, a foxirabiree na wuyafe, a man na mixie xunxafe ye xora dangi Yaya ra. ² Kon a fa li Isa yete xa mu nu mixie xunxama ye xora, a foxirabiree nan nu a rabama. ³ Isa to rakolon

na fe ma, a naxa keli Yudaya, a gbilen Galile bɔxi ma.

⁴ Na biyaasi kui, a nu lan a xa Samari bɔxi igiri sigafe ra Galile. ⁵ A naxa Samari taa nde li naxan xili Sukaru, dennaxe makore xe ra, Yuwifie benba Yaxuba naxan fi a xa di Yusufu ma. ⁶ Yaxuba xa kolonyi na menni ne. Isa to nu bara tagan a xa biyaasi kui, a naxa a magoro na kolon de ra. Yanyi tagi nan nu a ra.

⁷ Samari gine nde to fa ye bade, Isa naxa a fala a be, «N ki ye, n xa a min.» ⁸ A a lixi Isa foxirabiree nu bara siga donse sarade taa kui. ⁹ Gine naxa a fala Isa be, «I tan Yuwifii, n tan Samari gine. I n maxorinma ye min daaxi ma munfe ra?» Gine na fala ne barima Yuwifie nun Samarikae mu sese masarama e bore tagi. ¹⁰ Isa naxa a fala, «Xa i sa a kolon nu, Ala wama i kife naxan na, i tan nan a makulama kisi ye ra nu, a fa na fi i ma. Xa i sa a kolon nu mixi naxan a falafe i be yi ki, <n ki ye ra,> i tan fan a makulama ne ye ra nu naxan i rakisima.» ¹¹ Gine naxa a maxorin, «N ba, ye base yo mu i yi ra, yi kolonyi fan tilin. I fa na kisi ye sotoma minden? ¹² Ka i tan dangi muxu benba Yaxuba ra? A tan nan yi kolonyi fi muxu ma. A tan yete bara a ye min, a nun a xa die, a nun a xa goore.» ¹³ Isa naxa a yaabi, «Naxan yo yi kolon ye min, ye xoli man gbilenma a suxu ra. ¹⁴ Kono naxan ye minma n naxan fima a ma, ye xoli mu a suxuma sonon. Na ye findima dulonyi nan na a boje ma, a gbo a i, a findi abadan kisi ra.» ¹⁵ Gine naxa a fala a be, «N ba, na ye fi n ma, alako ye xoli naxa n suxu, n naxa fa ye bade sonon.»

¹⁶ Isa naxa a fala a be, «Siga i sa i xa mɔri xili, wo fa be.» ¹⁷ Gine naxa a yaabi, «N mu doxoxi xeme xon.» Isa naxa a fala, «I nondi nan falaxi, a i mu doxoxi xeme xon.

¹⁸ I bara doxo xeme suuli birin xon ma, i man nun xeme naxan a ra yi temui, futi mu wo tagi. Na tan, i nondi nan falaxi.»

¹⁹ Gine naxa a fala Isa be, «Awa, n bara a kolon fa, a namijonme nan na i ra. ²⁰ Muxu benbae Ala batu yi geya nan fari, kono wo tan Yuwifie a falama a fo Ala xa batu Darisalamu ne.» ²¹ Isa naxa a fala a be, «N ma di, i xa la n na, waxati na fafe Baba Ala mu batuma yi geya ma, a mu batuma Darisalamu fan. ²² Wo tan Samarikae, wo salima, kono wo mu Ala kolon. Muxu tan Yuwifie, muxu salima, muxu man Ala kolon, barima Ala xa kisi fatanma Yuwifie nan na. ²³ Kono waxati na fafe, a jan bara a li, Baba Ala batulae a batuma a nondi ki ma e xaxili fiixe nan na. Baba Ala wama na batula moolie nan xon ma. ²⁴ Ala findixi Xaxili nan na. A batulae lan ne e xa a batu e xaxili fiixe nan na a nondi ki ma.»

²⁵ Gine naxa a fala a be, «N a kolon a Al Masiihu fafe, Ala xa Mixi Sugandixi. A tan na fa, a fe birin tagi rabama ne won be.»

²⁶ Isa naxa a fala a be, «N tan nan na ra, n tan Ala xa Mixi Sugandixi nan woyenfe i be yi ki.»

²⁷ Isa foxirabiree to Isa li, a na woyenfe na gine ra, e de naxa ixara, kono e mu a maxorin, «I wama munse xon» xa na mu a ra «Wo na munse falafe?»

²⁸ Gine naxa a xa feje lu naa, a siga taa kui, a sa a fala mixie be, ²⁹ «Wo fa. Wo xa xeme nde mato naxan bara n ma kewali birin fala n be, a mu n kolon. Ala xa Mixi Sugandixi na a ra ba, ka?» ³⁰ Na kui, taakae naxa mini sigafe ra Isa yire.

³¹ Na waxati bun ma, Isa foxirabiree nu woyenfe a be, e a fala, «Karamoxo, i dege.» ³² Kono Isa naxa a masen e be, «Baloe na n tan yi ra, wo tan mu naxan kolon.» ³³ A foxirabiree naxa e bore maxorin, «Pe, mixi nde nan faxi donse ra a xon ma ba?» ³⁴ Isa naxa a masen e be, «N tan ma

baloe findixi n Xεεma waxɔnfe rabafe nan na, n xa a xa wali rakamali a bara naxan so n yi. ³⁵ Wo tan mu a falama xe, «Kike naani nan luxi beenun xe xabe xa a li?» N xa a fala wo be, wo wo ya rasiga, wo xee mato, e ragbeelixa ki naxe. Xe xaba temui bara a li. ³⁶ Xe xabe nan bara a xa wali sare soto folo. A xa wali a niyama ne mixi xa kisi soto abadan. Na kui, naxan xe bima nun naxan xe xabama, e birin luma seewe keren ne. ³⁷ Yi masenyi findixi nondi nan na, «Mixi nde xe garansanma, gbete a xabama.» ³⁸ N tan wo xeexi xe xabade ne, wo mu naxan nawalixi. Mixi gbete nan walixi, kono wo tan nan e xa wali raponyi toma.»

³⁹ Samarika naxee nu sabatixi na taa kui, e gbegbe naxa danxaniya Isa ma na gine xa seedeponxoya xa fe ra, a to a fala, «N bara kewali naxan birin naba, a bara a birin tagi raba n be.» ⁴⁰ Na kui, Samarikae to fa Isa yire, e naxa a mayandi a xa lu e xonyi. Isa naxa xi firin naba naa. ⁴¹ Mixi gbegbe man naxa danxaniya a xa masenyi saabui ra. ⁴² E naxa a fala na gine be, «Singe muxu nu danxaniyaxi i tan nan xa woyenyi xa fe ra, kono yakosi muxu tan yete bara a xui me. Muxu bara a kolon fa, a yi findixi dunija rakisima nan yati ra.»

Isa xeme nde xa di rayalanfe

⁴³ Na xi firin dangi xanbi, Isa naxa keli naa, a siga Galile, ⁴⁴ barima a tan yati a a masen ne a namiponme sese yo mu binyama a xonyi. ⁴⁵ A to so Galile, naakae naxa a rasene a fanyi ra, barima e fan nu bara Sayamaleke Dangi Sali raba Darisalamu, e a xa kaabanakoe to, a naxee raba naa.

⁴⁶ Na kui, Isa man naxa so Kaana, Galile boxi ma, a ye mafindi weni ra dennaxe. Mange xa walike xungbe nde nu na naa, naxan xa di nu furaxi

Kaperenam. ⁴⁷ A to a me a Isa bara fa Galile kelife Yudaya, a naxa siga a yire, a a maxandi a xa fa a xa di xeme rayalan naxan nu saxi saya fure ma. ⁴⁸ Isa naxa a fala a be, «Wo tan mu danxaniyama feo, fo wo tonxumae nun kaabanakoe to!» ⁴⁹ Mange xa walike naxa a mayandi, «Marigi, talu n xonyi beenun n ma di xa faxa!» ⁵⁰ Isa naxa a yaabi, «Siga, i xa di bara kisi.» Na walike naxa la Isa xa masenyi ra, a naxa siga. ⁵¹ A nu na gbilenfe temui naxe, a xa konyie naxa a ralan, e a fala a be, «I xa di bara kisi!» ⁵² A fan naxa e maxorin, «A fisa mun temui?» E naxa a yaabi, «A fate xinbelixa xoro yanyi tagi pondon.» ⁵³ Na di baba naxa a kolon a xa di yalan folo kabi Isa a fala a be temui naxe, «I xa di bara kisi.» Na nan a ra, na xeme nun a xa denbaya birin naxa danxaniya Isa ma. ⁵⁴ Na naxa findi Isa xa tonxuma makaabaxi firin nde ra. A a raba Galile ne, a to gbilen kelife Yudaya.

5

Isa namate rayalanfe

¹ Na dangi xanbi, Yuwifie xa sali nde to a li, Isa naxa te Darisalamu. ² Ye yire nde nu na Darisalamu, naxan xili Beteseda Eburu xui. A nu na taa naade xungbe nan fe ma, naxan xili Xurusee Naade. Leele suuli nan nu na na ye yire. ³⁻⁴ Furema wuyaxi nu saxi na leele bun ma, alo donxui, namate, nun naxee salonyie birin tuuxi a ma. ⁵ Xeme nde nu na naa, naxan nu namataxi kabi je tongo saxan nun solomasaxan. ⁶ Isa to nu a kolon a yi xeme nu bara bu a namataxi ra, a to a saxi to, a naxa a maxorin, «I wama a xon i xa yalan?» ⁷ Namate naxa a yaabi, «Marigi, ye na imaxa, mixi yo mu na naxan n nagoroma a xora. Beenun n tan xa ye yire li, mixi

gbete bara goro a xɔɔra.» ⁸ Isa naxa a fala a be, «Keli, i i xa dagi tongo, i i jere.» ⁹ A naxa yalan keren na. A naxa a xa dagi tongo, a a jere.

Na lɔxɔe to nu findixi malabu lɔxɔe nan na, ¹⁰ Yuwifi kuntigie naxa a fala na xeme rayalanxi be, «Malabu lɔxɔe nan to, a mu lanma i xa i xa dagi xanin i xun.» ¹¹ Kɔnɔ a tan naxa e yaabi, «Xeme naxan n nayanlanxi, na nan a fala n be, «I i xa dagi tongo, i i jere.»» ¹² E naxa a maxorin, «Nde na falaxi i be?» ¹³ Kɔnɔ xeme mu nu a kolon naxan a rayalanxi, barima Isa nu bara lɔe a ma jama ya ma. ¹⁴ Na dangi xanbi, Isa man naxa na xeme li hɔrɔmɔbanxi, a naxa a fala a be, «Yakɔsi i bara yalan, kɔnɔ a lanma i xa gbilen yunubi fɔxɔ ra alako fe gbete naxa i sɔtɔ naxan dangi na fure singe ra.» ¹⁵ Xeme naxa siga a sa a fala Yuwifi kuntigie be, a Isa nan a rayalanxi.

¹⁶ Isa to na fe raba malabu lɔxɔe ne, Yuwifi kuntigie naxa so Isa gerefe. ¹⁷ Isa naxa a fala e be, «Han to n Baba na walife, n fan na walife.» ¹⁸ Na temui, Yuwifie naxa fe birin naba alako e xa a faxa, barima a nu malabu lɔxɔe seriyɛ kanama, a man nu a falama a Ala nan a Baba ra. Na na a ra e birin tide lanxi.

Ala xa Di walima a Baba nan xa yaamari ma

¹⁹ Na kui, Isa naxa a masen e be, «N xa nɔndi yati fala wo be, Ala xa Di mu nɔma fefe rabade a yete ra, fo a na naxan to a Baba Ala ra. Ala xa Di, a Baba Ala nan fɔxi rabama. ²⁰ Barima Baba Ala a xa Di xanuxi ne, a man fe naxan birin nabama, a a masenma a xa Di be. A jan fama fee masende a be naxee makaaba dangi yee ra, alako wo de xa ixara. ²¹ Baba Ala mixie rakelima faxe ma ki naxe, a e rakisi, Ala xa Di fan kisi fima a na wa a fife naxee ma. ²² Baba Ala jan mu mixi yo makiitima, a

mixi makiitife birin luxi a xa Di nan ma, ²³ alako birin xa Ala xa Di binya alo e Baba Ala binyama ki naxe. Naxan yo mu Ala xa Di binya, a mu Baba Ala fan binyaxi naxan a xa Di xeexi dunija.»

²⁴ «N xa nɔndi fala wo be, naxan a tuli matima n na, a fa la n Xee ma ra, na kanyi bara kisi abadan. Na kanyi mu kiiti xɔrɔxɔe sɔtɔma, a bara ge ratangade yahannama ma, a bara kisi sɔtɔ. ²⁵ N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, waxati fafe a lide, a jan bara a li, faxamixie Ala xa Di xui mema ne. Naxee na a xui me, nee kisima ne. ²⁶ Baba Ala to findixi kisi kanyi ra kisi sɔtɔma naxan na, a bara a xa Di fan findi kisi kanyi ra kisi sɔtɔma naxan na. ²⁷ A man bara nɔe so a yi ra adamadie makiitife ma, barima Adama xa Di nan a ra. ²⁸ Wo naxa kaaba yi fe ma, barima waxati fafe a lide, naxee na gaburi kui, e birin a xui mema ne, ²⁹ e mini e xa gaburie kui. Naxee findi fe fanyi rabae ra, nee na keli, e kisi nan sɔtɔma. Kɔnɔ naxee findi fe kobi rabae ra, nee tan na keli, e gbaloe nan sɔtɔma.»

³⁰ «N tan mu nɔma fefe rabade n yete ra. N a mema Baba Ala ra ki naxe, n tan kiiti sama na ki ne. Na kui, n ma kiiti tinxin, barima n mu birama n yete waxɔnfe xa fɔxɔ ra, n biraxi n Xee ma nan waxɔnfe fɔxɔ ra.»

³¹ «Xa n sa seede ba n yete be, a mu lanma. ³² Baba Ala nan seede bama n be. N fan a kolon a tan seedeɔxɔya naxan bama n ma fe ra, a findixi nɔndi nan na. ³³ Wo tan yati bara mixie xee Yaya xɔn, a fan naxa seedeɔxɔya ba nɔndi xa fe ra. ³⁴ N hayi mu na adama tan xa seedeɔxɔya ma, kɔnɔ n yi fee masenxi ne wo be alako wo xa kisi. ³⁵ Yaya nu luxi ne alo lanpui radexexi naxan yanbama. Wo bara seewa na naiyalanyi ra waxati nde bun ma.»

³⁶ «Kɔnɔ seedeɔxɔya nde na n be naxan dangi Yaya gbe ra. N

fee naxee rabama, Baba Ala bara naxee so n yi n xa e raba, nee nan findixi seedeɓɓɔɔya ra n ma fe ra, a Baba Ala nan n xεεxi. ³⁷ Baba Ala naxan n xεεxi, a fan yati bara seede ba n ma fe ra. Wo singe mu nu a xui mε, wo mu nu a yatagi to, ³⁸ a xa masenyi man mu sabatixi wo bɔɓe ma, barima wo mu laxi a xa xεera ra. ³⁹ Wo luma Kitaabuie mato ra, barima wo ɓɔɔɔ a ma, a wo abadan kisi sɔtɔma e tan nan saabui ra. A fa li, na Kitaabuie yati nan n ma fe seede bama, ⁴⁰ kɔɔɔ wo tondixi fade n ma wo xa kisi sɔtɔ.»

⁴¹ «N mu wama adamadie xa matɔɔɔe xɔn. ⁴² N wo kolon. Ala xa xanunteya mu na wo bɔɓe kui. ⁴³ N faxi n Baba nan xili ra, kɔɔɔ wo mu n nasenexi. Xa mixi gbetε sa fa a yetε kan nan xili ra, wo mu tondima na tan nasenede. ⁴⁴ Wo to wama wo xa matɔɔɔe sɔtɔ wo bore ra, kɔɔɔ wo mu matɔɔɔe fenma naxan fatanxi Ala Kerenyi tan na, wo fa danxaniyama di?»

⁴⁵ «Wo naxa a maɓɔɔxun de a n tan nan wo kalamuma Baba Ala xɔn. Annabi Munsa, wo xaxili tixi naxan na, na nan wo kalamuma. ⁴⁶ Xa wo sa laxi Munsa ra nu, wo lama nε n fan na nu, barima Munsa n tan nan ma fe sebe. ⁴⁷ Kɔɔɔ xa wo mu laxi a xa Kitaabui ra, wo fa lama n tan ma masenyi ra di?»

6

Isa donse fife xeme mixi wulu suuli ma

(Matiyu 14:13-21, Maraki 6:30-44, Luki 9:10-17)

¹ Na xanbi, Isa naxa giri Galile Baa naakiri ma, e naxan xili falama Tiberiyasi Baa. ² Nama gbege nu biraxi a fɔɔɔ ra, barima e nu a xa tɔnxuma makaabaxie toxi, a nu naxee rabama furemae be. ³ Isa naxa te geya fari, a sa dɔɔɔ naa a nun a fɔxirabiree. ⁴ Yuwifie xa Sayamaleke Dangi Sali nu bara makore.

⁵ Isa to a ya rasiga, a naxa jama gbege to fa ra a yire, a naxa Filipu maxɔrin, «Won sa nɔma taami sarade minden alako yi mixi birin xa e dege?» ⁶ A na fala nε alako a xa Filipu mato, barima Isa jan nu a kolon a fafe naxan nabade. ⁷ Filipu naxa a yaabi, «Hali won taami sara xi keme firin wali sare nan na, na mu a niyama yi jama mixi birin xa nɔ taami xuntundi sɔtode.» ⁸ Isa fɔxirabire Andire, Simɔn Piyeri xunya, a naxa a fala, ⁹ «Mengi taami suuli na yi xeme dimedi yi ra, a nun yεxε firin, kɔɔɔ na findixi munse ra yi jama be?» ¹⁰ Isa naxa a masen, «Wo a fala jama be e xa e magoro.» Nooge xinde gbege to nu na naa, mixie naxa dɔɔɔ bɔxi, e xeme mixi wulu suuli ɓɔɔɔɔn. ¹¹ Na temui, Isa naxa na taami suuli tongo, a Ala tantu, a e itaxun jama magoroxi ma, a a raba na ki nε yεxε fan na. Birin naxa a sɔtɔ, han e birin naxa wasa. ¹² Nama to luga, Isa naxa a fala a fɔxirabiree be, «Wo donse dɔnxɔe xuntunye malan, alako sese naxa makana.» ¹³ Na kui, e naxa mixie xa donse dɔnxɔe xuntunye malan han debe fu nun firin naxa rafe. Na birin fatan mengi taami gundi suuli nan na.

¹⁴ Nama to Isa xa tɔnxuma makaabaxi to, e naxa a fala, «Muxu bara namijɔnme naxan mame a xa fa duniya ma, a tan nan yati yi ki!» ¹⁵ Isa to a kolon a e nu fafe a suxude nε e xa a findi mange ra, a naxa keli e xun ma, a sa lu a kerenyi ma geya fari.

Isa jerefe ye fari

¹⁶ Nunmare to so, Isa fɔxirabiree naxa goro baa de ra, ¹⁷ e baki kunkui kui, e xa baa igiri sigafe ra Kaperenamu. Dimi nu bara sin, kɔɔɔ Isa mu nu gbilen e yire sinden. ¹⁸ Foye belebele naxa mini, baa naxa xaajε. ¹⁹ E to laala ba kilo suuli xa na mu senni ɓɔɔɔɔn, e naxa Isa to jere

ra ye fari, a fafe e mabiri kunkui yire. E naxa gaaxu. ²⁰ Kɔnɔ Isa naxa a fala e be, «N tan nan a ra. Wo naxa gaaxu.» ²¹ E to nu wama a xa te kunkui kui, kunkui naxa e sigade li keren na.

Kisi taami naxan fatanxi Ala ra

²² Kuye naxa iba pama ra baa de, Isa foxirabiree kunkui tongo dennaxe. E nu a kolon a na kunkui kerenyi nan nu na naa, a fa li Isa mu baki a kui, fo a foxirabiree doro. ²³ Kunkui gbete naxee keli Tiberiyasi, nee naxa e li menni, e taami don dennaxe, Marigi naxan so e yi a to ge Ala tantude. ²⁴ Mixie to a kolon a Isa mu nu na menni sonon, a foxirabiree fan mu na, e fan naxa baki kunkuie kui, e giri Kapere namu, Isa fende.

²⁵ E to Isa li baa naakiri ma, e naxa a maxorin, «Karamoxo, i fahi be mun temui?» ²⁶ Isa naxa e yaabi, «A nondi ki ma n xa a fala wo be, wo mu n fenfe xe n to tonxuma makaabaxi raba wo ya xori. Wo n fenfe ne wo to lugaxi taami ra. ²⁷ Wo naxa wali dunija baloe xa fe ra, naxan boroma. Wo xa wali baloe nan ma fe ra naxan buma, a abadan kisi fi wo ma. Adama xa Di nan na baloe fima wo ma, barima Baba Ala bara a tan nan matonxuma a xa Mixi Sugandixi ra.» ²⁸ Na kui, pama naxa Isa maxorin, «Muxu lanma muxu xa munse raba alako muxu xa nu kewalie raba Ala wama naxee xon?» ²⁹ Isa naxa e yaabi, «Ala wama kewali naxan xon, a findixi yi nan na: Wo xa danxaniya a xa xera ma.» ³⁰ E man naxa a maxorin, «I tonxuma makaabaxi mundun nabama muxu ya xori alako muxu xa la i ra? I fa kewali mundun nabama?» ³¹ Muxu benbae taami nde don ne gbengberenyi ma naxan goro kelife koore ma. A sebexi Kitaabui kui, «Ala naxa taami fi e ma baloe ra, naxan keli koore ma.» ³² Isa

man naxa a masen e be, «N xa a masen wo be a nondi ki ma, Annabi Munsa mu koore taami fi wo ma. N Baba nan koore taami yati fima wo ma. ³³ Barima taami naxan fatanxi Ala ra, a tan nan goroma keli koore, a kisi fi dunija ma.»

³⁴ Na kui, e naxa a fala a be, «Marigi, muxu ki na taami ra temui birin.» ³⁵ Isa naxa e yaabi, «N tan nan na kisi taami ra. Naxan na fa n tan ma, a mu kaame kolonma abadan. Naxan na danxaniya n tan ma, a mu ye xoli kolonma sonon. ³⁶ Kɔnɔ alo n a falaxi wo be ki naxe, hali wo to bara n to, wo mu laxi n na. ³⁷ Baba Ala mixi naxan birin fima n ma, a fama ne n ma, n mu mæema e ra abadan, ³⁸ barima n kelixi koore ma n Xæema waxonfe nan nabade. N mu fahi n yete waxonfe xa rabade. ³⁹ N Xæema wama ne n xa a xa mixi birin nakeli faxe ma loxo donxoe. A mixi naxee fixi n ma, hali keren naxa loe. ⁴⁰ Na nan findixi n Baba sagoe ra, a naxan yo na danxaniya a xa Di ma, na kanyi xa abadan kisi soto, n man xa a rakeli faxe ma loxo donxoe ma.»

⁴¹ Na kui, Yuwifie naxa so a mafalafe, barima a nu bara a fala, «N tan nan na taami ra naxan goro keli koore.» ⁴² E nu a falama ne, e naxe, «Isa xa mu yi ki, Yusufu xa di? Won mu a nga nun a baba kolon? A fa a falama di, a a goroxi ne keli koore?» ⁴³ Isa naxa e yaabi, «Wo ba woyenfe wo bore tagi na mooli ra. ⁴⁴ Mixi yo mu noma fade n ma, xa Baba Ala, naxan n xæxi, mu a kanyi mabendun n ma. N fan fama a kanyi rakelide faxe ma loxo donxoe. ⁴⁵ A sebexi namijonmee xa Kitaabui kui, «Ala fama ne e birin xarande.» Naxan yo na Baba Ala xui rame, a a xa masenyi suxu, na kanyi tan fama ne n ma. ⁴⁶ Mixi yo mu na naxan bara Baba Ala to, bafe mixi ra naxan fatanxi Ala ra. Na keren nan bara Baba Ala to.»

47 «N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, naxan na danxaniya n ma, a bara abadan kisi soto. 48 N tan nan na kisi taami ra. 49 Wo benbae taami don ne gbengberenyi ma, kɔnɔ e birin naxa faha. 50 Taami naxan goroxi keli koore, a na be. Naxan yo na yi tan don, na kanyi mu faxama. 51 N tan nan na na kisi taami ra naxan goroxi keli koore. Naxan yo na yi taami tan don, a kisima ne abadan. Yi taami findixi n fate nan na, n naxan fima serexe ra alako duniya xa kisi soto.»

52 Na kui, sɔnxɔe naxa mini Yuwifie tagi, e nu a fala, «Pe, yi xeme noma a fate sube sode won yi ra di, won xa a don?» 53 Isa naxa a masen e be, «N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, xa wo mu Adama xa Di fate sube don, xa wo mu a wuli min, kisi mu wo be. 54 Naxan n sube donma, a n wuli min, na kanyi kisima ne abadan, n a rakelima ne faxe ma lɔxɔ dɔnxɔe. 55 N fate nan findixi baloe yati ra. N wuli nan findixi minse yati ra. 56 Naxan n sube donma, a n wuli min, n bara sabati na kanyi i, a fan bara sabati n fan i. 57 Baba Ala to n xexi, kisi fatanma naxan na, kisi na n fan yi a tan saabui ra. Na mooli man na, naxan baloma n tan ma, na kanyi kisima n saabui ra. 58 Taami naxan goroxi keli koore, a na be. A mu luxi alo wo benbae taami naxan don. E tan faha ne. Naxan yi taami tan donma, na kanyi kisima ne abadan.» 59 Isa yi masenyi ti ne a nu mixie kawandima temui naxe Kaperenamu salide kui.

Isa foxirabire gbege janige masarafe

60 E to a xa masenyi me, a foxirabire wuyaxi naxa a fala, «Yi masenyi tan xɔrɔxɔ de! Nde noma tinde a ra?» 61 Isa to a kolon a a foxirabiree na yi woyenyi falafe e bore tagi, a naxa e maxɔrin, «N ma masenyi bara wo raxɔnɔ? 62 Xa a sa li go, wo sa Adama

xa Di to te ra koore ma, a kelixi dennaxe? 63 Ala Xaxili Seniyenxi nan kisi fima mixi ma. Fate bende tan mu noma sese ra. N masenyi naxan tixi wo be, a Ala Xaxili Seniyenxi nun kisi soto ki nan masenma. 64 Kɔnɔ mixi ndee na wo ya ma, naxee mu danxaniyaxi.» Isa na fala ne barima kabi a folɛ, a nu a kolon naxee mu danxaniyaxi, a nun naxan fama a yanfade, a a sa kuntigie belexe. 65 A man naxa a masen, «Na nan a ra, n a falaxi ne wo be, a mixi yo mu noma fade n xɔn ma, xa Baba Ala mu na danxaniya fi a ma.»

66 Na xanbi, a foxirabire gbege naxa janige masara, e gbilen a foxɔ ra. 67 Na kui, Isa naxa a foxirabire fu nun firinyie maxɔrin, «Wo tan go? Wo fan wama kelife n xun ma?» 68 Simɔn Piyeri naxa a yaabi, «Marigi, xa muxu gbilen i foxɔ ra, muxu fa sigama nde xɔn ma? Abadan kisi masenyi na i tan nan yi. 69 Muxu bara la a ra, muxu man bara ge a kolonde, a i tan nan na Ala xa Seniyentɔe ra.» 70 Isa naxa e yaabi, «N tan xa mu wo sugandi, wo tan mixi fu nun firinyie? Kɔnɔ mixi keren na wo ya ma, adama sentane nan a ra.» 71 A nu Simɔn Isikariyoti xa di Yudasi nan ma, naxan nu na a foxirabire fu nun firinyie ya ma. A tan nan nu fama a yanfade, a a sa kuntigie belexe.

7

Isa xunyae xa danxaniyatareja

1 Na xanbi, Isa naxa Galile bɔxi isa folɔ. A mu nu Yudaya tan ijerema, barima Yuwifi kuntigie nu katafe ne e xa a faha. 2 Yuwifie xa Bage Ti Sali to nu bara makore, 3 Isa xunyae naxa a fala a be, «A lan ne i xa keli yi bɔxi ma, i siga Yudaya, alako i foxirabiree naxee sa na naa, e fan xa i xa walie to, i naxee rabama. 4 Mixi mu a xa wali nɔxunma xa a wama duniya xa a kolon. I to yi tonxumae

rabama, a lanma i xa e raba kene ma.»⁵ E na fala ne, barima hali e to findixi a xunyae ra, e mu nu laxi a ra.⁶ Isa naxa a masen e be, «N ma waxati mu nu a li sinden, kono waxati yo mu na wo tan xa fe ma.⁷ Dunjina mu noma wo tan xonde, kono e n tan xonma, barima n seedejoxoya bama e xa fe ra, a e xa walie kobi.⁸ Wo tan xa te Darisalamu, wo sa sali raba naa. N tan mu sigama, barima n ma waxati mu gexi a lide sinden.»⁹ A na fala xanbi, a naxa lu Galile.

Isa kawandi tife Darisalamu

¹⁰ A xunyae to te sali rabade Darisalamu, Isa fan naxa siga, kono a gundo ki ma.¹¹ Sali to nu rabafe, Yuwifi kuntigie nu a fenfe Darisalamu, e nu maxorinyi ti, «A na minden?»¹² Mixie nu woyen gbegbe makoyikoyima e bore tuli Isa xa fe ra. Ndee a falama a mixi fanyi nan a ra, ndee a falama a a na pama ratantanfe nan tui.¹³ Kono e to nu gaaxuxi Yuwifi kuntigie ya ra, mixi yo mu nu suusama a xa fe falade kene ma.

¹⁴ Yuwifie nu sali naxan nabafe, loxun keren na a ra. Na to nu bara siga han a tagi, Isa naxa te horomobanxi kui, a kawandi ti folo.¹⁵ Yuwifi kuntigie naxa kaaba, e nu a fala, «Yi xeme lonnixi yi mooli ra di, a to mu xaranxi?»¹⁶ Isa naxa e yaabi, «N kawandi naxan tima, a mu kelixi n tan xa ma. A kelixi n Xema nan ma.¹⁷ Mixi naxan wama Ala waxonfe rabafe, a noma ne a kolonde xa yi xaranyi fatanxi Ala nan na. Xa n gbe gbansan na a ra, mixie a kolonma ne nu.¹⁸ Mixi naxan woyenma a yete xaxili ma, a matoxoe fenfe a yete nan be. Kono naxan matoxoe fenfe a Xema be, nondi fale nan na kanyi ra, tinxintareya yo mu naxan boje ma.¹⁹ Annabi Munsa yati nan Ala xa seriye soxi wo yi ra, kono wo mu a ratinmexi. Munfe ra wo wama n faxafe?»

²⁰ Nama naxa a fala, «Ninne nan na i foxo ra! Nde katafe i faxade?»

²¹ Isa naxa e yaabi, «N kaabanako keren nan naba, a fa wo birin de ixara.²² Munsa a benbae xa seriye falaxi ne wo be a wo xa wo xa di xeme sunna. Wo na rabama hali malabu loxoe.²³ Xa xeme sunnama malabu loxoe alako Annabi Munsa xa seriye naxa fa kana, wo xonoma n tan ma munfe ra, n to furema fate birin nayalan malabu loxoe ma?²⁴ Wo xa fee kui mato a fanyi ra beenun wo xa kiiti sa. Kiiti xa tinxin.»

²⁵ Darisalamuka ndee nu a falafe, «Kuntigie mu na katafe yi xa faxade?»²⁶ A mato, a tan nan woyenfe kene ma yi ki, kono e mu sese falama a be! Ka e bara la a ra, a Ala xa Mixi Sugandixi na a ra?²⁷ Kono won birin Isa baride kolon. Ala xa Mixi Sugandixi tan na fa, a baride mu kolonma.»

²⁸ Na kui, Isa naxa kawandi ti a xui itexi ra horomobanxi kui, «Wo n kolon, wo n kelide fan kolon? Kono n tan mu faxi n yete kan janige xa ma. Nondi Kanyi nan n xexi, kono wo tan mu a kolon.²⁹ N tan a kolon, barima n fatanxi a tan nan na. A tan nan n xexi.»

³⁰ Na kui, e naxa kata a suxude, kono e mu no, barima a xa waxati mu nu a lixi sinden.³¹ Kono pama ya ma mixi gbegbe naxa danxaniya Isa ma, e nu a fala, «Ala xa Mixi Sugandixi na fa, a tonxuma makaabaxie rabama dangi yi xeme ra?»

³² Farisenie to a me, pama nu naxan makoyikoyife Isa xa fe ra, e tan nun serexedube kuntigie naxa horomobanxi kosibilie xee, e xa sa Isa suxu.³³ Isa naxa a masen, «N na wo ya ma sinden dondoronti, n fa siga n Xema yire.³⁴ Wo fama ne n fende, kono wo mu n toma. N sa luma dennaxe, wo mu noma naa lide.»³⁵ Yuwifi kuntigie naxa e bore maxorin, «Yi wama sigafe minden, won mu sa noma a tode dennaxe? Ka a waxi ne a xa sa sabati pamane gbete alo muxu xa

mixi ndee, alako a xa sa si gbete xaran? ³⁶ A to a masenxi a muxu fama a fende kono muxu mu a toma, a a sa luma dennaxe, muxu mu noma naa lide, a waxi munse falafe?»

Kisi ye

³⁷ Na sali waxati loxo donxo ma, naxan tide gbo boore birin be, Isa naxa keli, a a masen a xui itexi ra, «Ye xoli na naxan yo ma, a xa fa n xon, a xa a min. ³⁸ Alo Kitaabui a masenxi ki naxe, naxan yo na danxaniya n ma, kisi ye bulama ne a bope kui, alo xure naxan susuma.» ³⁹ A nu na Ala Xaxili nan ma fe masenfe, a xa danxaniyatooe nu fama naxan sotoe. Na waxati, Ala Xaxili mu nu faxi sinden, barima Isa xa xunnakeli mu nu makenenxi sinden.

⁴⁰ Nama to a xa masenyi me, ndee naxa a fala, «Muxu nu namjonme naxan mamexi a xa fa, a tan nan yati yi ki!» ⁴¹ Gbete fan naxa a fala, «Ala xa Mixi Sugandixi nan na yi ra!» Kono ndee fan naxa a fala, «Ala xa Mixi Sugandixi findima Galileka ra? ⁴² Kitaabui mu a masenxi xe, a Ala xa Mixi Sugandixi kelima Dawuda bonsoe ne, a keli Beteleemu, Dawuda xonyi?» ⁴³ Na kui, pama mu nu lanxi Isa xa fe ma. ⁴⁴ Ndee nu wama a suxufe, kono mixi yo mu no.

⁴⁵ Na kui, kosibilie naxa gbilen serexedube kuntigie nun Farisenie yire. Na kuntigie naxa e maxarin, «Munfe ra wo mu faxi a ra be?» ⁴⁶ Kosibilie naxa e yaabi, «A xa masenyi dangi adamadie xa masenyi birin na.» ⁴⁷ Farisenie fan naxa e yaabi, «Pe, a bara wo fan madaxu? ⁴⁸ Mixi keren na kuntigie xa na mu Farisenie ya ma naxan laxi a ra? ⁴⁹ Yi pama tan mu seriye Kitaabui kolon. Mixi dankaxie nan e ra.»

⁵⁰ Kono Nikodemu, naxan nu bara siga Isa yire, a naxa a fala a boore kuntigie be, ⁵¹ «Won ma

seriye ki ma, mixi ne makiitima, a mu maxarinma xe alako a xa kolon sinden a fe naxan nabaxi?» ⁵² E naxa a yaabi, «Galileka nan na i fan na? A mato Kitaabui kui, namjonme yo mu kelima Galile boxi!» ⁵³ Na xanbi, kankan naxa siga a xonyi.

8

Gine yanela makiitife

¹ Isa naxa siga Oliwi geya ma. ² Kuye to iba, a naxa siga horomobanxi. Nama to fa a yire, a naxa doxo, a so e kawandife.

³ Seriye karamoxoe nun Farisenie fan naxa fa gine nde ra, e naxan suxuxi a na yene rabafe. E naxa a ti mixi birin ya i, ⁴ e a fala Isa be, «Karamoxo, muxu yi gine suxuxi yene nan xun. ⁵ Seriye ki ma, Annabi Munsa muxu yamarixi ne muxu xa yi gine mooli magono geme ra han a faza. I tan a toxi di?»

⁶ E nu na gantanyi nan tefe a be na maxorinyi ra, a xa fe nde fala, e noma a kalamude naxan ma. Isa naxa a igoro, a nu fa sebeli ti boxi ma a belexesole ra. ⁷ E to doxo a ra, a naxa keli, a a fala e be, «Yunubi mu na naxan ma wo ya ma, na singe xa yi gine gono.» ⁸ A man naxa a igoro, a nu fa sebeli ti boxi ma. ⁹ E to a xa woyenyi me, e birin naxa siga keren keren, folofe forie ma. Gine gbansan to lu Isa ya i, ¹⁰ Isa naxa keli, a gine maxarin, «Naxee fa i ra, e na minden? Mixi yo mu lu naxan i makiitima?» ¹¹ Gine naxa a yaabi, «N marigi, mixi yo mu lu.» Isa naxa a fala a be, «Awa, n fan mu i makiitima. Siga, i naxa yunubi raba sonon.»

Isa nan na dunija naiyalanyi ra

¹² Isa man naxa woyenyi tongo, a a masen pama be, «N tan nan na dunija naiyalanyi ra. Naxan na bira n foxo ra, a mu perema dimi kui muku. Kisi naiyalanyi

nan yanbama na kanyi be.»¹³ Na kui, Farisenie naxa a fala a be, «I na i yete kan nan seede bafe. I xa seedeɓɓoɓɓa mu findixi nɔndi ra.»¹⁴ Isa naxa e yaabi, «Hali n seede ba n yete be, n ma seedeɓɓoɓɓa findixi nɔndi nan na, barima n a kolon n kelixi dennaxe, n man a kolon n sigafe dennaxe. Kɔnɔ wo tan mu n kelide kolon, wo mu n sigade fan kolon.»¹⁵ Wo tan mixi makiitima adama xaxili nan na. N tan mu mixi yo makiitima.¹⁶ Kɔnɔ xa n sa mixi makiitima, n ma kiiti findima nɔndi nan na, barima n keren xa mu a ra. N tan nun Baba Ala nan a ra, a tan naxan n xexxi.¹⁷ A sebexi wo xa seriye Kitaabui kui, a xa mixi firin xa seedeɓɓoɓɓa baxi lan e bore ma, na xa suxu nɔndi ra.¹⁸ N tan nan na n yete seede ra. Baba Ala fan, a tan naxan n xexxi, a fan seedeɓɓoɓɓa bama n ma fe ra.»¹⁹ E naxa Isa maxɔrin, «I baba na minden?» A naxa e yaabi, «Wo mu n kolon, wo mu n Baba fan kolon. Xa wo n kolon ne nu, wo n Baba fan kolonma ne nu.»²⁰ Isa yi masenyi ti hɔrɔmɔbanxi, hadiya sase yire ne, kɔnɔ mixi yo mu a suxu, barima a xa waxati mu nu a lixi sinden.

Isa findixi Ala xa Xɛera nan na

²¹ Isa man naxa a masen e be, «N fama ne sigade. Wo n fenma ne, kɔnɔ wo lɔɛma ne wo xa yunubie xa fe ra. N sigama dennaxe, wo tan mu nɔma sigade naa.»²² Yuwifi kuntigie naxa a fala e bore tagi, «Pe, a to a falama, a a sigama dennaxe, won tan mu nɔma sigade naa, a waxi a yete nan faxafe ba?»²³ Isa naxa a masen e be, «Duniɓa mixie nan na wo ra. Kɔnɔ n tan kelixi koore ne. Wo xɔnyi findixi yi duniɓa nan na, kɔnɔ n tan xɔnyi mu a ra.»²⁴ N a falaxi wo be na nan ma, a wo lɔɛma ne wo xa yunubie xa fe ra. Xa wo mu la a ra, a n tan nan na naxan na abadan, wo faxama

ne wo xa yunubie na wo ma.»²⁵ E naxa a maxɔrin, «I findixi nde ra?» Isa naxa e yaabi, «Kabi a fole, n na falama wo be.»²⁶ Marakɔrɔsi gbegbe nan n yi ra wo tan mabiri, naxan findima kiiti xɔrɔxɔe ra wo be. Nɔndi fale nan n Xɛema ra. N naxan mexi a ra, n na nan falama duniɓa be.»²⁷ E mu a fahaamu a Isa nu woyenfe e be Baba Ala nan ma fe ra.²⁸ Na kui, Isa naxa a masen e be, «Wo na Adama xa Di rate wuri kɔn na temui naxe, wo a kolonma ne, a n tan nan na naxan na abadan, n man mu fefe rabama n yete ra, n mu fefe falama fo n Baba na naxan masen n be.»²⁹ N tan nun n Xɛema nan a ra. A mu n nabɛpinxi, barima n a waxɔnfe nan nabama temui birin.»³⁰ Isa to nu yi fee masenma, mixi gbegbe naxa danxaniya a ma.

Ibrahimaxa xa die nun Ibulisa xa die

³¹ Na kui, Isa naxa a masen Yuwifie be naxee nu bara danxaniya a ma, «Xa wo lu n xui rabatu ra, wo findixi n foxirabirɛe yati nan na.»³² Wo na nɔndi kolon, a wo xɔreyama ne.»³³ E naxa a yaabi, «Annabi Ibrahimaxa bɔnsɔe nan na muxu ra. Han to, muxu tan mu nu findi mixi yo xa konyie ra! Munfe ra i a falaxi a muxu xɔreyama ne?»³⁴ Isa naxa a fala e be, «N xa nɔndi fala wo be, mixi naxan yunubi rabama a bara lu yunubi xa konyiya kui.»³⁵ Mixi xa konyi mu luma foxɔe ra abadan. Kɔnɔ mixi xa di tan, a xɔnyi nan na foxɔe ra abadan.³⁶ Na kui, xa Ala xa Di wo xɔreya, a lima wo xɔreya nan yati sɔtɔxi.»

³⁷ «N a kolon tan, a Ibrahimaxa bɔnsɔe nan na wo ra, kɔnɔ wo katafe n faxade ne wo to tondixi n ma masenyi ra.»³⁸ N tan bara naxan to Baba Ala ra, n na nan falama. Wo fan bara naxan me wo baba ra, wo na nan nabama.»³⁹ E naxa a yaabi, «Annabi Ibrahimaxa nan na muxu baba ra.» Isa naxa a masen e be, «Xa Ibrahimaxa

die nan yati wo ra nu, wo luma Iburahima foxi nan naba ra nu. ⁴⁰ Kɔnɔ wo tan na katafe n faxade, n tan naxan nɔndi falama wo be n naxan mexi Ala ra. Iburahima wali ki mu lanxi na ma. ⁴¹ Wo na wo baba nan foxi rabafe.» E naxa a fala a be, «Yene die xa mu na muxu tan na de! Ala keren nan na muxu Baba ra.» ⁴² Isa naxa a masen e be, «Xa Ala nan wo Baba ra nu, wo n xanuma ne nu, barima n to na wo ya ma be, n kelixi Ala nan ma. N mu faxi n yete xa ra, a tan nan n xexxi. ⁴³ Munfe ra wo mu n xui fahaamuma? Wo mu nɔxi n ma masenyi ramede. ⁴⁴ Wo tan baba findixi Ibulisa nan na, a xoli man wo ma wo xa a tan nan sago raba. Kabi a folɛ, faxeti nan a ra. A mu tinma nɔndi ra, barima nɔndi yo mu na a xa fe kui. A to wule falama, a a yete xui nan yati falafe, barima wule fale nan a ra naxan findixi wule birin baba ra. ⁴⁵ Kɔnɔ n tan to nɔndi nan falama, wo mu lama n na. ⁴⁶ Nde nɔma n kalamude yunubi ma? Xa n nɔndi nan falama, munfe ra wo mu laxi n na? ⁴⁷ Mixi naxan kelixi Ala ma, na Ala xui mema. Na kui, wo tan mu a mema barima wo mu kelixi Ala ma.»

⁴⁸ Yuwifi kuntigie naxa a fala, «Nɔndi na muxu be. Samarika pinne kanyi nan i tan na.» ⁴⁹ Isa naxa e yaabi, «Ninne mu n tan foxo ra. N tan n Baba nan binyama, kɔnɔ wo tan n yeleboma. ⁵⁰ N mu n yete igboma. Ala nan n ma fe itema. Kiiti birin na a tan nan yi ra. ⁵¹ N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, xa naxan yo n xui suxu, na kanyi mu saya kolonma abadan.»

⁵² Yuwifie naxa a fala a be, «Muxu bara ge a kolonde fa a pinne nan na i foxo ra. Iburahima nun namijonmɛe birin laaxira ne, kɔnɔ i tan naxe, «Xa naxan yo n xui suxu, a kanyi mu saya kolonma abadan.» ⁵³ Pe, muxu benba Iburahima to fa laaxira ne, i tan dangi a ra? Namijonmɛe fan laaxira ne. I tan fa i yete findixi

nde ra?» ⁵⁴ Isa naxa e yaabi, «Xa n tan nan n yete matɔxɔma, matɔxɔɛ fufafu nan na ki. N Baba nan n ma fe itexi, wo naxan ma, a wo Marigi Ala! ⁵⁵ Wo mu a tan Ala kolon, kɔnɔ n tan a kolon. Xa n a fala, a n mu a kolon, n bara findi wule fale ra, alo wo tan. N tan Ala kolon, n man a xa masenyi rabatuma. ⁵⁶ Wo benba Iburahima seewa ne n fa loxɔɛ tofe ra. A a to ne yati, a jɛlexin.» ⁵⁷ Yuwifi kuntigie naxa a yaabi, «Hali jɛ tongo suuli, i mu nu a soto sinden. Munse a niyaxi i xa a fala a i tan bara Iburahima to?» ⁵⁸ Isa naxa a masen e be, «N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, beenun Iburahima xa bari, n tan na.» ⁵⁹ E naxa gemɛe tongo keren na, e xa a magɔnɔ na masenyi xa fe ra, kɔnɔ Isa naxa a nɔxun, a mini horomɔbanxi kui.

9

Isa donxui ya rabɔɔfe

¹ Isa to nu kira xɔn, a naxa donxui nde to naxan barixi donxuya kui. ² A foxirabiree naxa a maxɔrin, «Karamɔxo, nde xa yunubi a niyaxi yi xeme xa bari a donxuxi, a tan ka a barimixie?» ³ Isa naxa e yaabi, «A xa yunubi mu a ra, a barimixie fan gbe mu a ra. A rabaxi ne alako Ala xa wali xa makenen a xa fe kui. ⁴ Fanni kuye ibaxi, fo won xa n Xɛɛma xa wali raba, barima kɔɛ na fafe. A na so, mixi mu nɔma walide sonon. ⁵ N to na duniɲa ma yi ki, n tan nan na duniɲa naiyalanyi ra.»

⁶ A na fala xanbi, Isa naxa deye bɔxun bɔxi, a bendɛ yogon a ra. A naxa na maso donxui ya ma, ⁷ a fa a fala a be, «Sa i ya raxa Silomu ye yire.» Na Silomu xili nan falaxi e xa xui, «Xɛera». Na kui, donxui naxa sa a ya raxa, a gbilen, a ya se toma.

⁸ A dɔxɔbooree nun naxee nu darixi a to ra kule matide, e naxa a fala, «Yi xeme xa mu nu dɔxɔma

be, a nu kule mati?» ⁹ Ndee naxe, «Iyo, a tan nan a ra.» Gbetee naxe, «Ade, e maniyaxi ne.» Kɔnɔ a tan xeme naxa wɔyen e be, a a fala, «N tan nan yati a ra!» ¹⁰ Na kui, e naxa a maxorin, «I ya fa rabooxi di?» ¹¹ A naxa e yaabi, «Xeme naxan xili falama Isa, na nan bende yogon deye ra, a a sa n ya ma, a fa a fala n be, «Sa i ya raxa Silɔmu ye yire.» Na kui, n to sa n ya raxa, n naxa se to.» ¹² E naxa fa a maxorin, «Yi xeme na minden?» A naxa e yaabi, «N mu a kolon.»

¹³ E naxa donxui rayalanxi xanin Farisenie yire. ¹⁴ Isa deye masunbuxi bende ra loxo naxe, a donxui ya raboo, malabu loxoe nan nu a ra. ¹⁵ Na kui, Farisenie fan naxa so a maxorinfe, a ya rabooxi ki naxe. A naxa e yaabi, «A bende yogonxi nan sa n ya ma, n e raxa, e se to.» ¹⁶ Fariseni ndee naxa a fala, «Yi xeme Isa, a mu kelixi Ala xa ma, barima a mu malabu loxoe seriye raba-tuma.» Kɔnɔ gbetee nu a falama, «Yunubitoe noma yi kaabanako moolie rabade?» Na kui, Farisenie mu nu lanxi e bore ma. ¹⁷ E man naxa donxui rayalanxi maxorin, «A to i tan nan ya rabooxi, I tan a xa fe toxi di?» A naxa e yaabi, «Namiɔnme nan a ra.»

¹⁸ Yuwifii kuntigie nu siikexi na donxui xa fe ra. E mu nu a kolon xa donxui yati yati nan nu a ra. Na kui, e naxa a barimixie xili, ¹⁹ e e maxorin, «Wo xa di nan ya, wo naxan ma a a donxuxi nan barixi? A ya fa rabooxi di?» ²⁰ A barimixie naxa e yaabi, «Muxu a kolon, a muxu xa di nan a ra. Muxu man a kolon, a a barixi donxuya nan kui. ²¹ Kɔnɔ a ya fa rabooxi ki naxe, muxu mu na tan kolon. Muxu man mu a kolon mixi yo na rabaxi a be. Wo a tan nan maxorin. Dimedi xa mu a ra, a yete a xa dentegɛ sama.» ²² A xa mixie na yaabi ti ne, barima e nu gaaxuxi

Yuwifii kuntigie ya ra. Nee nu bara lan a ma a mixi yo naxan na a fala Isa Ala xa Mixi Sugandixi nan a ra, e xa tonyi doxo na kanyi ma a naxa so salide kui. ²³ Na nan a niya a barimixie naxa a fala, «Dimedi xa mu a ra, wo a tan nan maxorin.»

²⁴ Na kui, Farisenie naxa na donxui rayalanxi xili a firin nde, e a fala a be, «I i kali Ala ra, i nondi fala. Muxu tan a kolon a yunubitoe nan na na xeme ra.»

²⁵ A naxa e yaabi, «Xa yunubitoe nan a ra, n tan mu a kolon. Kɔnɔ n fe keren tan kolon: N nu donxuxi ne, kɔnɔ n ya bara fa se to.» ²⁶ E man naxa a maxorin, «A munse raba i ra? A i ya rabooxi di?» ²⁷ A naxa e yaabi, «N jan bara na fala wo be, kɔnɔ wo mu tin n xui ramede. Wo man fa wama n xa gbilen a ma munfe ra? Ka wo fan waxi findife a foxirabiree nan na?» ²⁸ E naxa a konbi, e a fala a be, «I tan nan findixi a foxirabiree ra! Annabi Munsaa foxirabiree nan na muxu tan na! ²⁹ Muxu a kolon tan, a Ala woyen ne Annabi Munsaa be, kɔnɔ yi xeme Isa tan, muxu mu a kelide kolon.» ³⁰ Xeme naxa e yaabi, «Fe makaabaxi nan ya! A bara n ya raboo, kɔnɔ wo tan mu a kelide kolon! ³¹ Won a kolon tan, a Ala mu yunubitoe xa duba tongoma. Naxan gaaxuma a ya ra, a a sago raba, a na nan xa maxandi suxuma. ³² Dunija birin a kolon mixi mu noma donxui ya rabooɔe naxan barixi donxuya kui. ³³ Xa yi xeme mu kelixi Ala xa ma nu, a mu noma fefe rabade.» ³⁴ E naxa a yaabi, «I tan naxan barixi yunubi kui, i waxi findife muxu karamoxo ra?» E naxa fa a kerii salide.

³⁵ Isa to a me, a e bara a kerii salide, a naxa sa a fen, a a maxorin, «I danxaniyaxi Adama xa Di ma?» ³⁶ A naxa a yaabi, «Marigi, a fala n be mixi naxan a ra, alako n xa danxaniya a ma.» ³⁷ Isa naxa a fala a be, «I jan bara

a to. A tan nan man wøyenfe i be yi ki.»³⁸ A naxa a fala Isa be, «Marigi, n bara danxaniya.» A fa a suyidi a be.³⁹ Isa naxa a masen, «N faxi yi dunija ma mixie maki- itife nan ma, alako dɔnxui xa se to, ya kanyi xa dɔnxu.»⁴⁰ Fariseni naxee nu na naa, e naxa a xui me, e a maxɔrin, «Pe, dɔnxui nan na muxu fan na?»⁴¹ Isa naxa a masen e be, «Xa dɔnxui nan na wo ra nu, yunubi mu luma wo ma. Kɔnɔ wo to a falama, a wo ya fan, wo xa yunubi bara lu wo ma.»

10

Xuruse demadonyi xa taalie

¹ «N xa nɔndi fala wo be, muɲeti nun suute mu soma gɔɔre naade ra. E tunganma ne sansanyi xun ma. ² Naxan soma gɔɔre naade ra, na nan findixi xuruse demadonyi ra. ³ Naade kantama nan naade rabima a be. A na wøyen xurusee ra, e birin bira a foxɔ ra. A kankan xili a xili ra, e birin mini tande. ⁴ A na a gbe birin namini, a sa tima e ya ra ne, e fan bira a foxɔ ra, barima e a xui kolon. ⁵ Xa mixi gbete na a ra e mu naxan kolon, e mu birama a foxɔ ra muku. E e gima ne na tan ya ra, barima e mu a xui kolon.» ⁶ Isa naxa na taali wøyenyi fala e be, kɔnɔ e mu a xa masenyi fahaamu.

⁷ Na kui, Isa man naxa a masen, «N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, n tan nan na yexee xa naade ra. ⁸ Naxee singe fa n be, muɲetie nun suutee nan na e birin na. Yexee mu e tan xui rame. ⁹ N tan nan na gɔɔre naade ra. Naxan yo na so n saabui ra, a kanyi kisima ne, a nu so, a nu mini, a nu baloe soto. ¹⁰ Muɲeti tan mu fama fefe ma bafe muɲe tide, faxe tide, nun kasare sade. N tan faxi ne, alako mixie xa kisi soto, e xa dunijeigiri xa fan a fanyi ra.»

¹¹ «N misaalixi xuruse kantama fanyi nan na, naxan mu tondima faxade a xa xuruse kante kui.

¹² Walike nan a gima wula bare ya ra, barima xurusee mu findixi a gbe ra, a boɲe mu na e kantafe ra. A xurusee rabɛɲinma ne, wula bare ndee faxa, a ndee rayensen ye. ¹³ Walike mu a ɲengi sama xurusee xa fe xɔn. ¹⁴ N tan misaalixi xuruse kante fanyi nan na. Xurusee kante nun a xa xurusee, e e bore kolon, ¹⁵ alɔ n tan nun Baba Ala muxu muxu boɲe kolonxi ki naxe. N fan bara tin faxade n ma xurusee be.»

¹⁶ «Yexee gbete fan na n be naxee mu na yi gɔɔre kui. Fo n xa fa ne nee fan na. E fan n xui ramema ne, yexee birin findi gɔɔre keren na, xuruse demadonyi keren be. ¹⁷ Na nan a toxi Baba Ala n xanuxi, barima n nan n nii fima, alako n man xa a rasuxu. ¹⁸ Mixi xa mu n tan nii bama de, n tan yete yati a fima. Nɔe na n be, n xa n nii fi. Nɔe man na n be, n xa gbilen a rasuxu ra. N Baba n yamarixi na nan na.»

¹⁹ Yuwifie man mu nu lanxi e bore ma na masenyi xa fe ra. ²⁰ Mixi gbegbe nu a falafe ne, «Ninne nan na yi foxɔ ra. A bara daxu. Wo wo tuli matima a ra munfe ra?»²¹ Kɔnɔ boore nu e yaabima, «Ninne na mixi naxan foxɔ ra, a mu wøyenma yi mɔɔli ra de! Ka jinne nɔma dɔnxui ya rabɔɔde?»

Yuwifie xa danxaniyatareɲa

²² Xinbeli temui to nu a ra, Darisalamukae nu na Hɔɔmɔbanxi Rabi Sali nan nabafe. ²³ Isa nu ɲerefe

hɔɔmɔbanxi yire nde, dennaxe xili «Mange Sulemani xa buntunyi.»²⁴ Yuwifie naxa Isa rabilin mɛnni, e a fala a be, «I siike bama muxu ma mun temui? Xa i tan nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, a fala muxu be a fiixe ra.»²⁵ Isa naxa e yaabi, «N ɲan bara a fala wo be, kɔnɔ wo mu laxi n na. N fe naxee rabama n Baba xili ra, nee nan findixi seederɔɔɲa ra n ma fe ra. ²⁶ Kɔnɔ wo mu danxaniyaxi,

barima n ma yexexe xa mu wo ra. ²⁷ N gbe yexexe tan n xui mema, n e kolon, e birama n fɔxɔ ra. ²⁸ N tan abadan kisi nan fima e ma. E mu loema abadan, sese man mu e bama n yi ra. ²⁹ N Baba, a tan naxan e so n yi ra, a dangi birin na. Sese mu noṃa e bade a tan Baba Ala yi ra. ³⁰ N tan nun Baba Ala, muxu birin keren.»

³¹ Yuwifie man naxa gemee tongo, e xa Isa magoṃo a faxa xili ma, ³² koṃo a naxa a fala e be, «N bara wali fanyi gbege raba wo ya xori, naxee fatanxi Baba Ala ma. Wo a fala n be ba, wo fa waxi n faxafe n ma wali fanyi mundun ma?» ³³ E naxa a yaabi, «Muxu mu i magoṃofe xe i xa wali fanyi nde xa ma. Muxu i magoṃoma i to Ala rasotofe. I tan ibunadama waxi i yete findife Ala ra!» ³⁴ Isa naxa e yaabi, «A mu sebexi xe wo xa seriye Kitaabui kui, a Ala a masen ne, «N tan Ala bara a fala, alae nan wo ra?» ³⁵ Kitaabui xui tan mu kanama. A xa masenyi faxi naxee ma, Ala bara e xili fala, «alae». ³⁶ N bara a fala Ala xa Di nan n na, koṃo a mu lanma wo xa a fala n bara Ala rasoto, barima Baba Ala n tan nan sugandixi, a n xee dunija ma. ³⁷ Xa n mu n Baba xa walie xa rabama, wo naxa la n na. ³⁸ Koṃo xa n a raba, wo xa la na wali ra, hali wo mu la n tan na. Wo xa la n ma wali ra, alako wo xa a kolon a Baba Ala na n i, n fan na Baba Ala i.» ³⁹ Isa to na fala, mixie man naxa kata a suxude, koṃo a naxa mini e belexe.

⁴⁰ Isa naxa gbilen Yuruden naakiri ma, a lu menni, Yaya mixie xunxa ye xora folo dennaxe. ⁴¹ Mixi gbege naxa siga a yire, e nu a fala e bore be, «Annabi Yaya tan mu tonxuma makaabaxi yo raba, koṃo a naxan birin masen yi xeme xa fe ra, a birin findixi nɔndi nan na.» ⁴² Mennika gbege naxa danxaniya Isa ma.

11

Lasaru rakelife faxe ma

¹ Xeme nde nu furaxi Betani naxan xili Lasaru. A maaginee fan nu sabatixi naa, Mariyama nun Marata. ² Mariyama nan labunde ture sa Marigi sanyie ma, a fa e mafuruku a xunxexe ra. A tan nan maaxeme findi Lasaru ra, naxan nu furaxi. ³ Na kui, Lasaru maaginee naxa xera xee Isa ma, a xa sa a fala a be, «Marigi, i xanuntenyi furaxi.» ⁴ Isa to a me, a naxa a masen, «Yi fure mu sa rajonma faxe xa ma, a fama Ala xa nore nan makenende, alako Ala xa Di fan xa matoxoe soto a saabui ra.»

⁵ Isa nu Marata nun Mariyama nun e maaxeme Lasaru xanuxi ki fanyi. ⁶ A to Lasaru furafe me, a mu siga dede, a naxa lu naa xi firin man. ⁷ Na xanbi, a naxa a fala a foxirabiree be, «Won xa gbilen Yudaya boxi ma.» ⁸ A foxirabiree naxa a fala, «Karamoxo, Yuwifie kataxi i faxade dennaxe ya, i tan gbilenfe menni ne?» ⁹ Isa naxa e yaabi, «Waxati fu nun firin xa mu na feɛpen keren kui? Xa naxan yo a jereṃa yanyi ra, a mu a sanyi radinma barima yi dunija naiyalanyi yanbama a be. ¹⁰ Koṃo xa naxan yo a jereṃa koe ra, a a sanyi radinma ne, barima naiyalanyi yo mu a be.»

¹¹ A na fala xanbi, Isa man naxa a masen, «Won xanuntenyi Lasaru bara xi, koṃo n sigafe a raxunude.» ¹² A foxirabiree naxa a fala a be, «Marigi, xa a na xife, a yalanma ne.» ¹³ Isa to Lasaru xife fala, a nu a faxafe nan ma, koṃo a foxirabiree tan joxo a ma, a a nu malabui xi xoli nan ma. ¹⁴ Na kui, Isa naxa woyen e be a fiixe ra, «Lasaru bara laaxira ¹⁵ koṃo na rabafe n xanbi, a bara findi seewe ra n be, barima a xoli n ma wo xa danxaniya soto yi fe kui. Yakosi, won xa siga a yire.»

16 Na temui Tomasi, a nu falama naxan be «Guli», a naxa a fala Isa foxirabire booree be, «Won birin xee, won nun karamoxo birin xa faxa!»

17 Isa to so naa, a naxa a li Lasaru fure bara xi naani raba gaburi kui. 18 Kilo saxan jondon nan nu na Betani nun Darisalamu tagi. E to makore, 19 Yuwifi gbegbe nu bara fa Marata nun Mariyama xonyi, e maaxeme jonne kunfa bade. 20 Marata to Isa fafe me, a naxa sa a ralan, konon Mariyama tan dodoxi naxa lu banxi. 21 Marata naxa a fala Isa be, «Marigi, xa i nu na be nu, n maaxeme mu faxama nu. 22 Konon hali yakosi, n a kolon a i na fefe maxorin Ala ma, a a rabama ne i be.» 23 Isa naxa a fala a be, «I xunya kelima ne faxe ma.» 24 Marata naxa a yaabi, «N a kolon tan, a kelima ne faxe ma dunija rajonyi, faxamixie kelima temui naxe.» 25 Isa naxa a masen a be, «N tan nan na marakeli nun kisi ra. Naxan na danxaniya n ma, a kisima ne, hali a faxa. 26 Naxan yo baloxi, a danxaniyaxi n ma, na kanyi mu loema abadan. I laxi na ra?» 27 A naxa a yaabi, «Iyo, Marigi! N laxi a ra a i tan nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra, Ala xa Di, naxan lan a xa fa dunija ma.»

28 Marata na fala xanbi, a naxa siga a xunya Mariyama foxo ra, a a fala a be e doro ma, «Karamoxo bara fa, a na i xilife.» 29 Mariyama to a me, a naxa keli keren na, a siga Isa ralande. 30 Na temui, Isa mu nu soxi taa kui. Marata a li dennaxe, a nu na menni ne sinden. 31 Yuwifi naxee faxi kunfa bade, naxee nu na Mariyama fe ma banxi kui, e to a to keli ra mafuren na, e naxa bira a foxo ra tande. E joxo a ma a a na sigafe gaburi yire ne, a xa sa wa naa.

32 Mariyama to Isa yire li, a fefe a to, a naxa suyidi a be, a a fala, «Marigi, xa i nu na be nu, n maaxeme mu faxama nu!»

33 Isa to Mariyama to, a na wafe, Yuwifi naxee nu na a foxo ra, ne fan wafe, a naxa sunnun, a boje naxa rapaaxu a ma. 34 A naxa maxorinyi ti, «Wo a ragataxi minden?» E naxa a yaabi, «Marigi, fa, muxu xa na masen i be.» 35 Isa naxa wa. 36 Na kui, Yuwifie naxa a fala, «A mato, Lasaru nu rafanxi a ma ki naxe!» 37 Konon ndee e ya ma, e naxa a fala, «Pe, yi naxan donxui ya raboo, a mu nu noma Lasaru ratangade faxe ma xe?»

38 Isa boje man naxa rapaaxu a ma. A naxa siga gaburi yire. Fonme nde nan nu a ra, geme belebele dodoxi na de ra. 39 Isa naxa a fala, «Wo geme ba naa.» Marata, faxamixi maagine, a naxa a fala, «Marigi, a xa maragate xi naani nan to! A a lima a fure xiri bara mini yi waxati ma.» 40 Isa naxa a fala a be, «N mu a fala xe i be, a xa i danxaniya, i Ala senbe makaabaxi toma ne?» 41 Na kui, e naxa geme ba fonme gaburi de ma. Isa naxa a ya rate koore, a a fala, «N Baba Ala, n bara i tantu i to n xui ramexi. 42 N tan pan a kolon, i n xui ramema temui birin, konon n na falaxi jama nan ma fe ra naxee tixi be, e xa la a ra a i tan nan n xexi.» 43 A na fala xanbi, Isa naxa a xui ite senbe ra, a a fala, «Lasaru, mini!» 44 A tan faxamixi naxa mini a sanyie nun a belaxee maxirixi kasange kui, a yatagi man makunfukunfuxi dugi gbete fan na. Isa naxa a fala mixie be, «Wo kasange ba a ma, wo a mafulun, a xa no a jerede.»

Yuwifi kuntigie nate tongofe Isa faxafe ra

(Matiyu 26:1-5, Maraki 14:1-2, Luki 22:1)

45 Yuwifi naxee nu bara fa Mariyama yire, e Isa xa kaabanako to, e gbegbe naxa danxaniya a ma. 46 Konon ndee naxa sa dentege sa Farisenie be, Isa fe naxan nabaxi. 47 Na kui, serexedube kuntigie nun

Farisenie naxa Yuwifie xa kiitisa xungbee malan. E naxa a fala, «Won munse rabama? Yi xeme na kaabanako gbegebe nan nabafe. ⁴⁸ Xa won a lu a yete yi, birin danxaniyama ne a ma, Romakae fan fama won ma hɔrɔmɔbanxi kanade, e won si sɔnto!» ⁴⁹ E xa serexedube kuntigi Kayafa, naxan nu na e xunyi ra na waxati, a naxa a fala e be, «Wo tan mu sese kolon yi fe kui. ⁵⁰ Ka wo mu a fahaamuxi a mixi keren faxafe jama be, na nan fan wo be, dine won si birin xa sɔnto?»

⁵¹ Kayafa xa na woyenyi mu fatan a tan yete xa ra. A to nu findixi na waxati serexedube kuntigie xunyi ra, Ala nan na masenyi fi a ma, a Isa nu fafe faxade Isirayila jama be. ⁵² Kɔnɔ na man mu raba Isirayilakae gbansan xa be. Isa nu fafe faxade ne alako Ala xa a xa die fan malan, naxee rayensenxi yire birin, a xa e birin findi jama keren na.

⁵³ Na kui, kabi na malanyi loxɔe, Yuwifi kuntigie naxa nate tongo Isa faxafe ra. ⁵⁴ Na nan a ra Isa mu nɔ minide kene ma sɔnɔn. A tan nun a foxirabiree naxa keli naa, e siga Efirami taa kui gbengberenyi fe ma.

⁵⁵ Yuwifie xa Sayamaleke Dangi Sali to nu bara makore, mixi gbegebe naxa keli daaxae tefe ra Darisalamu, e xa e yete raseniyeen beenun sali xa a li. ⁵⁶ E nu na Isa fenfe. E naxa e bore maxorin hɔrɔmɔbanxi tete kui, «Wo xa maɔoxunyi ma, Isa fama salide, ka a mu fama?» ⁵⁷ Serexedube kuntigie nun Farisenie nu bara yaamari fi, a mixi yo naxan na Isa to, na kanyi xa a fala e be alako e xa a suxu.

12

Mariyama labunde ture masofe Isa sanyi ma

¹ Xi senni beenun Sayamaleke Dangi Sali xa a li, Isa naxa siga Betani, Lasaru xonyi, a nu bara

naxan nakeli faxe ma. ² E naxa donse fanyi yailan, e fa jama xili, e xa e dege yire keren Isa xa binye bun ma. Marata nu donse itaxunma mixie ma, Lasaru nun Isa naxa lu teebili ra.

³ Mariyama naxa sa narada labunde ture litiri tagi tongo. Narada tinsexi nan nu a ra, naxan sare xɔrɔxɔ ki fanyi. A naxa a maso Isa sanyie ma, a e mafuruku a xunsexe ra. Labunde ture xiri naxa din banxi birin na. ⁴ Yudasi Isikariyoti, Isa foxirabire naxan nu fama a yanfade, a naxa a fala, ⁵ «A nu lanma yi labunde xa mati kobiri kole keme saxan na, a fi setaree ma.» ⁶ A yi fala ne barima a tan nan nu Isa foxirabiree xa kobiri ragatama, a nu fa nde muja. Setaree xa fe mu nu na a boje kui feo! ⁷ Na kui, Isa naxa a fala, «Gbilen Mariyama foxo ra. Yi nu ragatani a yi ra ne, n ma maragate nan ma fe ra. ⁸ Setaree luma ne wo ya ma temui birin, kɔnɔ n tan mu luma wo ya ma abadan xe.»

⁹ E to a me a Isa bara fa Betani, Yuwifie jama gbegebe fan naxa siga. E mu siga Isa xa fe gbansan xa ma. E nu wama Lasaru fan tofe, Isa naxan nakeli faxe ma. ¹⁰ Na kui, serexedube kuntigie naxa nate tongo e xa Lasaru fan faxesa, ¹¹ barima Yuwifi gbegebe nu gbilenfe e foxo ra a tan nan ma fe ra, e nu fa danxaniya Isa ma.

Isa sofe Darisalamu

¹² Na kuye iba, jama gbegebe naxan nu faxi Sayamaleke Dangi Sali rabade, e naxa a me a Isa na fafe Darisalamu. ¹³ E naxa tugi fensee tongo, e siga a ralande e xui ite ra,

«Tantui na won Nakisima be!
Baraka na a be naxan fafe Marigi xili ra,

Isirayila mange!»

¹⁴ Isa naxa sofale lanma nde soto, a doxo a fari, alo a sebexi Kitaabui kui ki naxe,

15 «Siyonikae, wo naxa gaaxu.

Wo xa mange na fafe,
a dɔxɔxi sofale fari.»

16 Na waxati Isa fɔxirabiree mu fahaamui soto na fe ma, kɔno Isa to keli faxe ma, e naxa ratu Kitaabui sebeli ma naxan nu bara kamali na fe kui.

17 Nama naxan Lasaru to keli ra faxe ma, e naxa seede ba Isa be. 18 Na nan a niya, jama naxa siga a ralande, barima e nu bara na tɔnxuma makaabaxi xa fe me. 19 Na kui, Farisenie naxa a fala e bore be, «Wo bara a to, won mu noma sese ra. Dunija birin bara bira a fɔxɔ ra!»

Isa a xa faxe xa fe masenfe

20 Gireki mixi ndee fan nu bara te sali rabade Darisalamu, e xa sa Ala batu. 21 E naxa fa Filipu xɔn, naxan keli Betesayida, Galile bɔxi ma, e a fala a be, «N ba, muxu wama Isa tofe.» 22 Filipu naxa sa a fala Andire be, e firin birin naxa siga e sa a fala Isa be. 23 Isa naxa e yaabi, «Waxati bara a li Adama xa Di xa xunnakeli xa makenen. 24 N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, xa maale xɔri mu si, a mu dije a yete ma bɔxi bun, a luma na ki, a keren gbansan. Kɔno xa a sa dije a yete ma bɔxi bun, a a bogi gbegbe nan naminima. 25 Naxan gbakuma a yete xa dunija fe ra, a lɔema ne. Naxan mu kankanma a yete xa fe ma yi dunijeigiri kui, a abadan kisi nan sotoma. 26 Xa naxan yo wama n ma wali suxufe, a xa bira n fɔxɔ ra ne, n tan na lu dede, n ma walike fan na naa. Xa naxan yo n ma wali suxu, Baba Ala a kanyi binyama ne.»

27 «N bɔje tɔɔxɔxi ne yi ki, kɔno n fa munse falama? N xa a fala Baba Ala be a xa n natanga yi paxankate waxati ma? Ade, yi paxankate naxan fafe n lide, n faxi na nan yati ma. 28 N Baba Ala, a niya i xili xa ite.» Isa to na fala, xui nde naxa keli koore ma, a a fala, «N bara a ite, n man gbilenma ne a ite ra.» 29 Nama

naxee nu tixi naa, e to a me, ndee naxa a fala a galanyi nan xui a ra, kɔno gbete naxa a fala, «Maleke nan woyenxi a be!» 30 Isa naxa a masen e be, «Na xui mu minixi n tan n ma fe xa ma, a minixi wo tan nan ma fe ma. 31 Yi dunija makiiti waxati bara a li. Mangeya fafe bade yi dunija nola yi ra. 32 Mixie na n nate wuri magalanbuxi kɔn na n faxafe ra, n mixi birin nafama ne n ma.» 33 Isa a faxa ki masen na ki ne.

34 Na kui, jama naxa a fala Isa be, «Muxu tan bara a me seriye Kitaabui kui, a Ala xa Mixi Sugandixi buma abadan. Munfe ra i tan a falama a fo Adama xa Di xa rate? Nde findixi yi Adama xa Di ra?» 35 Isa naxa e yaabi, «Ala xa naiyalanyi man luma ne wo ya ma dondoronti. Wo xa jere na naiyalanyi kui, alako dimi naxa wo terenna. Naxan jere ma dimi kui a mu a sigade toma. 36 Naiyalanyi to yanbama wo be yi ki, wo xa la a ra ne, alako wo xa findi naiyalanyi xa die nan na.»

Nama danxaniyatara

Isa to ge na falade, a naxa siga, a sa a noxun e ma. 37 A nu bara tɔnxuma makaabaxi gbegbe raba e ya xɔri, kɔno na birin kui, e mu danxaniya a ma. 38 Na raba ne alako Annabi Esayi xui xa kamali, a to a masen,

«Marigi, nde laxi masenyi ra, e bara naxan me muxu ra?

Ala senbe bara makenen nde be?»

39 Na kui, e mu no danxaniyade Isa ma, barima Esayi a masen ne,

40 «Ala bara e ya donxu,

a e xaxili balan,

alako e ya naxa fa se igbe,

e xaxili naxa fa fe kolon,

e naxa fa e bɔje rafindi n ma,

n xa e rayalan.»

41 Annabi Esayi na fala ne a to nu bara Isa xa nɔre to. Na kui, a nu Isa xa fe nan falafe.

42 Kɔno na birin kui, hali kuntigie ya ma, e gbegbe naxa la

Isa ra. Kɔnɔ e mu nu suusama a falade keɛɛ ma barima e nu gaaxuxi Farisenie ya ra, nee naxa fa tɔnyi dɔxɔ e ma, sofe ra salide kui. ⁴³ Adamadie xa matɔxɔɛ sɔtɔfe nan nu rafan e ma dangi Ala xa matɔxɔɛ ra.

Isa xa masenyi dɔnxɔɛ pama be

⁴⁴ Isa naxa a xui ite, a a fala, «Naxan na danxaniya n ma, a mu danxaniyaxi n tan xa ma, a danxaniyaxi n Xɛema nan ma. ⁴⁵ Naxan na n tan to, a bara n Xɛema to. ⁴⁶ N to faxi dunjɔna, naiyalanyi nan n na, alako naxan yo na danxaniya n ma, na kanyi naxa lu dimi kui sɔnɔn. ⁴⁷ Xa naxan yo n xui me, kɔnɔ a mu a rabatu, n tan mu na kanyi makiitima, barima n mu faxi dunjɔna makiitide xɛ. N faxi dunjɔna rakiside nɛ. ⁴⁸ Naxan na tondi n na, a mu tin n ma masenyi ra, na kanyi makiitima na na. N masenyi naxan tima, na nan findima a makiitima ra lɔxɔ dɔnxɔɛ. ⁴⁹ Barima n ma masenyi mu fatanxi n tan xa ra. A fatanxi Baba Ala nan na, naxan n xɛxi yaamari ra, a lanma n xa naxan fala, n xa naxan masen. ⁵⁰ N a kolon a xa sɛriye findima kisi nan na, naxan mu jɔnma abadan. Na nan a ra, n fe masenma wo bɛ alɔ Baba Ala a masenxi ki naxɛ.»

13

Isa a fɔxirabiree sanyi maxafe

¹ Beenun Sayamaleke Dangi Sali xa a li, Isa naxa a kolon a gbe mu nu luxi a xa keli dunjɔna ma gbilenfe ra Baba Ala ma. A fɔxirabiree a naxee sɔto dunjɔna ma, nee nu rafan a ma. Han a faxa temui naxɛ, e xa xanunteya nu na a bɛ.

² Nunmare, e birin nu e dɛgefe. Ibulisa jɔn nu bara so Simɔn Isikariyoti xa di Yudasi xaxili kui, a xa Isa yanfa. ³ Isa to nu a kolon a Baba Ala bara fe birin sa a sagoe, a man to a kolon a a kelixi Ala

nan ma, a man gbilenfe a tan nan ma, ⁴ a naxa keli e dɛgede, a a xa donma fari igoroe ba a ma, a fa dugi nde xiri a tagi. ⁵ A naxa ye sa paani kui, a fa so a fɔxirabiree sanyie maxafe, a nu e mafuruku na dugi ra. ⁶ A to Simɔn Piyeri li, na naxa a fala a bɛ, «Marigi, i waxi nɛ i xa n tan sanyie maxa?» ⁷ Isa naxa a yaabi, «N naxan nabafe yi ki, i mu a fahaamuma yi waxati tan ma, kɔnɔ i fama nɛ a kui kolonde yare.» ⁸ Piyeri naxa a fala a bɛ, «Ade, i tan mu n sanyi maxama feo!» Isa naxa a yaabi, «Xa n mu i sanyie maxa, won mu luma fe keren sɔnɔn.» ⁹ Simɔn Piyeri naxa a fala a bɛ, «N Marigi, xa a na na ki nɛ, i naxa n sanyi gbansan xa maxa. I xa n belexee nun n xunyi birin maxa.» ¹⁰ Isa naxa a yaabi, «Mixi naxan bara a maxa, a hayi mu na a fate maxafe ma bafe a sanyi ra. A jɔn bara seniyen feo! Wo seniyenxi, kɔnɔ wo birin mu a ra.» ¹¹ A a fala nɛ a e birin mu seniyenxi, barima a a fɔxirabiree kolon naxan fama a yanfade.

¹² Isa to gɛ e sanyie maxade, a man naxa a xa donma fari igoroe ragoro a ma, a man a magoro e dɛgede, a a fala e bɛ, «N naxan nabaxi wo bɛ yi ki, wo a fahaamuxi? ¹³ Wo to a falama n bɛ «Karamɔxɔ», xa na mu a ra «Marigi», wo nɔndi nan a ra, barima na nan yati n na. ¹⁴ Na kui, n tan naxan findixi wo Marigi nun wo Karamɔxɔ ra, xa n tan bara wo sanyie maxa, wo fan lan nɛ wo xa wo bore sanyie maxa. ¹⁵ N naxan nabaxi wo bɛ, a xa findi misaali nan na, alako wo fan xa na mɔɔli nan naba wo bore tagi. ¹⁶ N xa a fala wo bɛ a nɔndi ki ma, konyi mu dangi a marigi ra, xɛera fan mu dangi a xɛema ra. ¹⁷ Wo to bara fahaamui sɔto yi fee ma, hɛɛri na wo bɛ xa wo e raba.»

¹⁸ «N mu wo birin xa ma. N tan naxan wo sugandixi, n wo

kolon. Kɔnɔ naxan na Kitaabui kui, fo a xa kamali ne, a to sebɛxi, <Muxu nun naxan belexe na lenge keren kui, na bara a kobe so n na.> ¹⁹ N na fe falaxi ne wo be beenun a xa raba, alako a raba temui wo xa a kolon a n tan nan na naxan na abadan. ²⁰ N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, naxan yo na n ma xɛera rasene, a n tan nan nasenɛxi. Naxan yo na n fan nasene, na kanyi n Xɛema nan nasenɛxi.»

Yudasi xa yanfanteya

(*Matiyu 26:20-25, Maraki 14:17-21, Luki 22:21-23*)

²¹ A na fala xanbi, Isa boɓe naxa sunnun, a fa a fala, «N xa a fala wo be a nɔndi ki ma, mixi keren na wo ya ma, a n yanfama ne, a n sa kuntigie belexe.» ²² A foxirabiree naxa e bore mato, e mu a kolon Isa nu mixi yo xa fe falafe. ²³ Isa foxirabire, a naxan xanuxi, a nu na a fe ma teebili ra. ²⁴ Na kui, Simɔn Piyeri naxa a belexe magira na be, a xa Isa maxɔrin a kanyi ma, Isa nu baxi naxan ma fe falade. ²⁵ Na foxirabiree naxa a maso Isa ra, a a maxɔrin, «Marigi, nde a ra?» ²⁶ Isa naxa a yaabi, «N nu taami ragoro bore xɔra, n a so mixi naxan yi ra, a tan nan na ki.» Isa to ge na falade, a naxa taami rasin bore xɔra, a a so Simɔn Isikariyoti xa di Yudasi yi ra. ²⁷ Yudasi to na taami rasuxu, Sentane naxa a boɓe masara keren na. Isa naxa a fala a be, «I wama naxan nabafe, a raba mafuren mafuren.» ²⁸ Naxee nu magoroxi e degede, e sese mu a kolon Isa na falafe a be fe naxan ma. ²⁹ Yudasi to findi e xa kɔbiri ragate ra, ndee naxa a mapɔxun a Isa nu a xɛefe sare nde sode sali xa fe ra, xa na mu a ra a xa sa misikiinee ki. ³⁰ Yudasi to na taami xuntunyi rasuxu, a naxa mini keren na. Kɔe nu bara so.

Yaamari neene

³¹ Yudasi to mini, Isa naxa a masen, «Waxati bara a li fa,

Adama xa Di xa xunnakeli xa makenen, Ala fan xa nɔre xa makenen a saabui ra. ³² Ala xa nɔre to makenenma a saabui ra, Ala yete fan Adama xa Di xa xunnakeli makenenma ne. A fafe na nan nabade yakosi. ³³ N ma die, a gbe mu luxi n xa keli wo xun ma. Wo n fenma ne, kɔnɔ n naxan fala Yuwifii kuntigie be, n fa na nan falama wo fan be, <N sigama dennaxe, wo tan mu noma sigade naa.>»

³⁴ «N xa yaamari neene fi wo ma: Wo xa wo bore xanu ne. N tan wo xanuxi ki naxe, wo fan xa wo bore xanu na ki. ³⁵ Dunija birin wo kolonma n foxirabiree ra na fe nan ma, xa wo wo bore xanu.»

Isa a falafe Piyeri be a a yete rasanma ne a ma

(*Matiyu 26:31-35, Maraki 14:27-31, Luki 22:31-34*)

³⁶ Simɔn Piyeri naxa a maxɔrin, «Marigi, i sigama minden?» Isa naxa a yaabi, «N sigafe dennaxe, i mu noma birade n foxo ra sinden, kɔnɔ i fan fama birade n foxo ra han naa.» ³⁷ Simɔn Piyeri man naxa a maxɔrin, «Marigi, munfe ra n mu noma birade i foxo ra yakosi? N tinxi n xa faxa i xa fe ra!» ³⁸ Isa naxa a yaabi, «I tinxi i xa faxa n ma fe ra? N xa nɔndi yati nan fala i be, beenun konkore xa a rate, i i yete rasanma ne n ma sanmaya saxan.»

14

Isa nan na kira, nɔndi, nun kisi ra

¹ Isa naxa a fala a foxirabiree be, «Wo naxa kɔntɔfili. Wo wo xaxili ti Ala ra, wo xa wo xaxili ti n fan na. ² Lingira gbegebe nan na n Baba xonyi, xa na mu a ra n mu a falama wo be nu, a n sigafe yigiya yailande wo be. ³ Xa n siga, n naxa sa na yailan wo be, n man fama ne wo foxo ra, alako won birin xa sa lu yire keren. ⁴ N sigafe dennaxe, wo na kira kolon.»

⁵ Tomasi naxa a fala a be, «Marigi, muxu mu i sigade kolon. Muxu fa na kira kolonma di?»
⁶ Isa naxa a yaabi, «N tan nan na kira ra, nondi ra, nun kisi ra. Mixi yo mu soma Baba Ala xonyi xa n tan saabui xa mu a ra. ⁷ Xa wo bara n tan kolon, wo n Baba fan kolonma ne. Keli yi waxati ma, wo bara a kolon, wo man bara a to.»

⁸ Filipu naxa a fala a be, «Marigi, Baba Ala masen muxu be. A lima na bara muxu wasa.»
⁹ Isa naxa a fala a be, «Filipu, n bara bu wo tagi ki fanyi, kono han ya i mu n kolon? Naxan na n tan to, a bara Baba Ala to. I tan fa a falama di, a n xa Baba Ala masen wo be?»
¹⁰ I mu laxi a ra a Baba Ala nun n tan nan a ra, n fan nun Baba Ala nan a ra? N tan masenyi naxee tima wo be, e mu fatan n tan yete xa ra. E fatanma Baba Ala nan na. N tan nun Baba Ala naxan a ra temui birin, a tan nan yete na a xa wali rabafe. ¹¹ Wo xa la n na, a Baba Ala nun n tan nan a ra, n fan nun Baba Ala nan a ra. Xa wo siikexi na ma, wo xa la a ra n ma walie tan xa fe ra.»

¹² «N xa a fala wo be a nondi ki ma, n tan wali naxee rabama, xa naxan danxaniya n ma, na kanyi fan na wali moolie rabama ne. A jan a rabama ne naxee dangi n tan gbe ra, barima n tan sigafe Baba Ala nan yire. ¹³ Wo naxan birin maxandima n xili ra, n a rabama ne wo be alako Baba Ala xa matoxoe soto a xa Di saabui ra. ¹⁴ Xa wo n maxandi fefe naxan ma n xili ra, n a rabama ne.»

Ala Xaxili Seniyenxi

¹⁵ «Xa wo n xanu, wo n ma yaamarie rabatuma ne. ¹⁶ N tan fan, n Baba Ala maxandima ne a xa Saabui Fanyi gbete xee wo ma, naxan luma wo fe ma abadan. ¹⁷ Na nan findixi Ala Xaxili ra, naxan nondi makenenma. Dunija tan mu noma a sotode, barima e mu a toma, e man mu a kolon. Kono wo tan a kolon, barima a sabatima wo i.»

¹⁸ «N mu wo raboloma xe de, wo xa lu alo kiridie. N man fama ne wo yire. ¹⁹ A gbe mu luxi n xa loe dunija ma, kono wo tan fama ne n tode. N tan to baloxi, wo fan baloma ne. ²⁰ Wo a kolonma ne na loxoe, a n tan nun n Baba nan a ra, wo fan nun n tan nan a ra, n fan nun wo tan nan a ra. ²¹ Naxan n ma yaamarie suxuxi, a e rabatu, na kanyi nan n xanuxi. Anun, naxan na n tan xanuxi, n Baba a kanyi xanuma ne, n fan a xanu, n nan n yete makenen a be.»

²² Yudasi, naxan mu findi Isikariyoti ra, a naxa Isa maxorin, «Marigi, munfe rabaxi i to fafe i yete makenende muxu tan be, i mu i yete makenen dunija tan be?»
²³ Isa naxa a yaabi, «Xa naxan yo n xanu, a n xui suxuma ne. N Baba a kanyi xanuma ne, muxu nun n Baba fa a yire, muxu sabati a i. ²⁴ Naxan mu n xanuxi, a mu n xui suxuma. Wo masenyi naxan mefe n na, n gbe xa mu a ra. A fatanxi Baba Ala nan na, naxan n xexxi.»

²⁵ «N to wo ya ma, n bara na birin masen wo be, ²⁶ kono Baba Ala fama ne Saabui Fanyi xeede wo yire n xili ra. Na saabui lanxi Ala Xaxili Seniyenxi nan ma. Na nan fama wo ratude n ma masenyi birin na, a fa wo xaran na ra.»

²⁷ «N bojesa fima wo ma naxan fatanxi n tan na, naxan mu kelixi dunija ma. Wo naxa kontofili, wo naxa gaaxu. ²⁸ Wo bara n xui me, «N na sigafe, kono n man fama wo yire». Xa wo n xanu, a lanma wo xa seewa n ma sigi ra Baba Ala yire, barima a dangi n tan na. ²⁹ N a falaxi ne wo be, beenun a xa raba, alako a na raba, wo xa danxaniya n ma.»

³⁰ «N mu woyen gbege falama wo be sonon, barima yi dunija na nola naxan yi, a na fafe. A mu noma n tan na a mooli yo ra, ³¹ kono alako dunija xa a kolon

a n tan Baba Ala xanuxi ne, Baba Ala n yamarixi naxan na, n a rabama ne. Wo keli, won xεε.»

15

Sansi bili nun a salonyie

¹ «N misaalixi wuri bili nan na, n Baba Ala nan findixi a mεεnima ra. ² Wuri bili salonyi naxee mu bogi raminima n be, Ala e segeṃa ne. Salonyi naxee bogima, Ala xa e magbaran, alako e bogi xa gbo. ³ Wo tan naxee findixi na salonyie ra, wo pan bara raseniye n ma masenyi saabui ra. ⁴ Wo lu n ma fe ne, alo n fan luma wo xa fe ki naxe. Sansi salonyi mu noma bogide a yete ra xa a mu fatuxi sansi bili xa ma. Wo fan luma na ki ne, xa wo mu lu n ma fe. ⁵ N tan nan na Ala xa sansi bili ra, wo fan findixi na sansi salonyie nan na. Naxan na lu n ma fe, n fan lu a xa fe, a lu ne alo sansi salonyi naxan a bogi gbeḡbe raminima. Xa wo nun n tan xa mu a ra, wo tan mu noma fefe ra. ⁶ Xa naxan mu lu n ma fe, a luma ne alo sansi salonyi masegeḡi naxan wolema, a xara. Walikee nee malanma ne, e e wole te xora, e gan. ⁷ Xa wo lu n ma fe, n ma masenyie fan lu wo boḡe ma, wo na wa fefe xon, wo a maxandi. A rabama ne wo be. ⁸ N Baba matoxoe sotoma, wo tan na lu alo sansi salonyi naxee bogima a fanyi ra, wo a masen na wali fanyie kui, a wo findixi n foxirabirεe nan na. ⁹ N Baba Ala n tan xanuxi ki naxe, n fan wo xanuxi na ki ne. Wo lu n ma xanunteya kui. ¹⁰ Xa wo n ma yaamarie rabatu, wo luma n ma xanunteya kui, alo n fan luxi n Baba xa xanunteya kui ki naxe, n to a xa yaamarie rabatuxi.»

¹¹ «N yi fee masenxi ne wo be, alako n ma seewe xa lu wo be, wo xa seewe xa kamali.»

¹² «N ma yaamari findixi yi nan na: Wo wo bore xanu alo n wo xanuxi ki naxe. ¹³ Xa mixi a nii fi a xanuntenyie xa fe ra,

xanunteya yo mu na naxan dangi na tan na. ¹⁴ Wo tan findixi n xanuntenyie nan na, xa wo n ma yaamarie rabatu. ¹⁵ N mu fa noma a falade wo be <konyie>, barima konyi mu a kolon a marigi naxan yo rabafe. N tan bara a fala wo be <n xanuntenyie>, barima n naxan birin mexi n Baba ra, n bara wo rakolon a birin na. ¹⁶ Wo tan xa mu n sugandi. N tan nan wo sugandi, n wo findi n ma xεεrae ra, wo xa sa lu alo sansi salonyie naxee bogima, wo sa wali fanyie raba naxee mu kanama. Na kui, wo na fefe maxorin Baba Ala ma n tan xili ra, a a soma ne wo yi. ¹⁷ N wo yamarixi ne yi fee ma, alako wo xa wo bore xanu.»

Dunija Isa foxirabirεe xonfe

¹⁸ «Xa dunija wo xon, wo xa a kolon a n tan nan singe xon. ¹⁹ Xa wo findi dunija mixie nan na nu, wo rafaṃma ne dunija ma nu, alo a gbe mixie. Kono dunija mixie mu wo ra, barima n tan bara wo sugandi e ya ma. Na nan a toxi, dunija wo xonxi. ²⁰ Wo xa ratu woyenyi ma n naxan masen wo be, <Konyi mu dangima a marigi ra.> Xa e bara n tan paxankata, e wo fan paxankatama ne. Xa e n tan xui suxu, e wo fan gbe suxuma. ²¹ E yi fe birin niyama ne wo ra n tan xili xa fe ra, barima e mu n Xεεma kolon. ²² Xa n mu sa fa woyende e be nu, e mu yunubi sotoma nu. Kono yakosi, e mu fa noma sese falade naxan kiiti fanma e ra. ²³ Naxan na n tan xon, a bara n Baba fan xon. ²⁴ Xa n mu kaabanakoe raba e tagi nu naxee singe mu nu raba, e mu yunubi sotoma nu. Kono yakosi, e bara na birin to, e man fa n tan nun n Baba xon. ²⁵ Kono naxan sebexi e xa seriye Kitaabui kui, fo a xa kamali, a to a masenxi, <E n xonxi ne tun.>»

²⁶ «N Saabui Fanyi naxan xεεma wo ma kelife Baba Ala yire, naxan findixi Baba Ala Xaxili ra, naxan

nondi makenenma, a tan na fa, a seede bama ne n ma fe ra. ²⁷ Wo fan seede bama ne, barima wo na n foxo ra kabi a folɛ.»

16

¹ «N yi fe birin masenxi ne wo be, alako wo naxa fa bira tantanyi kui. ² E fama ne tonyi doxode wo ma, sofe ra salidee kui. Waxati jan fafe, naxan na wo faxa, a na faxe majoxunma kewali fanyi nan na Ala be. ³ E na fee rabama ne, barima e mu Baba Ala kolon, e mu n fan kolon. ⁴ Kono n yi fee birin masenxi ne wo be, alako e waxati na a li, wo xa ratu, a n e xa fe fala ne wo be.»

Ala Xaxili Seniyenxi xa wali

«N mu yi fe birin masen wo be a folɛ ra, barima n nu na wo fe ma. ⁵ Kono yakosi, n fa sigafe n Xɛɛma yire, wo mu n maxorinma, «I na sigafe minden?» ⁶ N to yi fee masenxi wo be, na nan wo boɓɓe sunnunxi. ⁷ Kono n xa a fala wo be a nondi ki ma, n ma sigɛ nan munafanyi gbo wo be, barima xa n mu siga, Saabui Fanyi mu fama wo ma. Kono xa n siga, n a xɛɛma ne wo ma. ⁸ A na fa, a mixie rakolonma ne yunubi xa fe ra, tinxinyi xa fe ra, nun kiiti xa fe ra. ⁹ A e rakolonma ne yunubi xa fe ra, barima e mu danxaniyaxi n ma. ¹⁰ A e rakolonma ne tinxinyi xa fe ra, barima n na sigafe Baba Ala yire, wo mu n toma fa. ¹¹ A e rakolonma ne kiiti xa fe ra, barima yi dunija na nola kobi naxan yi ra, a jan bara makiiti.»

¹² «Masenyi gbeteɛ man na, kono wo mu noma e birin fahaamude yakosi. ¹³ Ala Xaxili na fa wo ma, a na nondi birin ya mabooma wo be. A xa masenyi mu fatanxi a yete kan na. A naxan mema n Baba ra, a na nan masenma wo be. Fe naxee fama rabade, a nee nan masenma wo be. ¹⁴ A fama n ma xunnakeli makenende, barima a

naxan sotoma n tan na, a na nan kawandima wo be. ¹⁵ Naxan birin na Baba Ala yi, a findixi n fan gbe nan na. N a fala na nan ma, «A naxan sotoma n tan na, a na nan kawandima wo be.»»

Sunnunyi masarama ne seewe ra

¹⁶ Isa man naxa a fala e be, «Waxati di nan luxi beenun n xa loɛ wo ma, kono waxati di man na dangi, wo man n toma ne.» ¹⁷ A foxirabiree naxa e bore maxorin, «Isa wama munse falafe yi ki, «A gbe mu luxi n xa loɛ wo ma dondoronti, kono wo man fama n tode.» A xa woyenyi na di a to a falaxi, «N na sigafe Baba Ala yire?»» ¹⁸ E man nu e bore maxorinfe, «A munse ma, a «waxati di»? Won tan mu a kolon a sese falafe yi ki.»

¹⁹ Isa to a kolon a e nu wama a maxorinfe, a naxa a masen e be, «N to a falaxi, «Waxati di nan luxi beenun n xa loɛ wo ma, kono waxati di man na dangi, wo man n toma ne,» wo wo bore maxorinfe na nan ma? ²⁰ N xa a fala wo be a nondi ki ma, wo wama ne, wo gbelegbele, kono dunija tan jɛlexinma ne. Wo sunnunma ne na fe ma, kono wo xa sunnunyi fama masarade seewe ra. ²¹ Gine naxan na ditinyi ra, a tooroma ne ki fanyi a xa waxati to bara a li. Kono xa a ge di baride, a jan mu ratuma na toore ma, a to seewaxi di neene barife ra dunija. ²² Na kui, wo fan na sunnunyi nan kui yi waxati ma. Kono n gbilenma ne wo to ra, wo boɓɓe seewa, mixi yo mu na seewe bama wo yi. ²³ Na loxoe na a li, wo mu n maxorinma sese ma sonon. N xa a fala wo be a nondi ki ma, wo na Baba Ala maxandi fefe ma n xili ra, a a soma ne wo yi. ²⁴ Han ya, wo singe mu nu Ala maxandi fefe ma n tan xili ra. Wo maxandi ti. Wo a sotoma ne, alako wo xa seewa a kamalixi ra.»

Isa xa xunnakeli makenenfe

²⁵ «N yi fe birin masenxi wo be taali wøyenyi nan na, kɔnɔ waxati na fafe, n mu wøyenma wo be taali wøyenyi ra sɔnɔn, n Baba Ala xa fe masen wo be a fiixe ra. ²⁶ Na waxati ma, wo Baba Ala maxandima n xili nan na. N mu a falafe xe de, a n tan nan Baba Ala maxandima wo be, ²⁷ barima Baba Ala yete yati wo xanuxi ne. A wo xanuxi ne n to rafan wo ma, wo man to laxi a ra a n kelixi a tan Ala nan ma. ²⁸ N kelixi Baba Ala nan ma, n fa dunija ma. N man fa kelife ne dunija ma, sigafe ra Baba Ala yire.»

²⁹ Isa fɔxirabirɛ naxa a fala a be, «A mato, i mu wøyenfe taali wøyenyi xa ra sɔnɔn, i fa na wøyenfe a fiixe nan na! ³⁰ Muxu bara a kolon fa, a i fe birin kolon, hali mixi yo mu i maxɔrin. Na kui, muxu laxi a ra a i kelixi Ala nan ma.» ³¹ Isa naxa e yaabi, «Wo bara danxaniya yakɔsi? ³² Waxati na fafe, a jan bara a li, wo yensenma ne, wo fa n nabolɔ. Kɔnɔ Baba Ala tan mu n naboloma. A luma ne n seeti ma. ³³ N yi fe birin masenxi ne wo be, alako bɔɓɛsa xa lu wo yi ra n saabui ra. Wo mantɔɔrɔli sɔtɔma ne dunija ma, kɔnɔ wo xa limaniya, n tan bara nɔ dunija ra.»

17

Isa Ala maxandife

¹ Isa to ge na fee falade, a naxa a ya rate kooɛ, a a fala, «N Baba Ala, waxati bara a li. I xa i xa Di xa xunnakeli makenen, alako i xa Di fan xa i xa nɔɛ makenen. ² I bara mangeya fi a ma dunija mixie birin xun na, alako a xa abadan kisi fi mixi birin ma, i naxee fixi a ma. ³ Abadan kisi findixi yi nan na: E xa i kolon, i tan keren naxan findixi Ala yete ra, e man xa i xa Mixi Sugandixi Isa kolon i xa xɛera ra. ⁴ N bara i xa nɔɛ makenen dunija ma, n ge wali ra i n ti naxan na. ⁵ N Baba Ala, yakɔsi, n nɔɔ i fe ma, alɔ n

nu nɔɔxi i fe ma ki naxɛ, beenun dunija xa daa.»

⁶ «N bara i xa fe masen mixie be, i naxee fixi n ma dunija. I xa mixie nan e ra i naxee taxuxi n na. E bara i xui ratinme. ⁷ E bara a kolon fa, a i naxan birin soxi n yi ra, a fatanxi i tan nan na, ⁸ barima n bara i xui radangi e ma, e fan bara la a ra. E bara a kolon yati, a n kelixi i tan nan ma, e la a ra, a i tan nan n xɛɛxi. ⁹ N mu dubama dunija be. N dubama i xa mixie nan be, i naxee taxuxi n na. ¹⁰ Naxee birin findixi n gbe ra, i gbe na e ra. Naxee birin findixi i gbe ra, n gbe na e ra. N ma fe itema ne e tan saabui ra. ¹¹ N mu fa luma dunija sɔnɔn. N fafe i yire ne yi ki, kɔnɔ e tan luma be ne. N Baba Seniyenxi, e makanta i xili senbe ra, i naxan fixi n ma, alako e fan xa findi keren na alɔ won tan findixi keren na ki naxɛ. ¹² N to nu e ya ma, n bara e kanta i xili senbe ra, i naxan fixi n ma. N to e makanta, mixi keren mu lɔɛ e ya ma fo gbaloe ragataxi naxan keren be, alako Kitaabui sebɛli xa kamali. ¹³ Kɔnɔ n to fafe i yire ne yi ki, n yi fee falama dunija ma, alako n ma seewe xa lu e be, a xa lu e bɔɓɛ ma a kamalixi ra. ¹⁴ N to i xa masenxi fala e be, dunija bara e xɔn, barima e tondixi birade dunija fe fɔxɔ ra alɔ n fan to mu tinxɔ birade dunija fe fɔxɔ ra. ¹⁵ N mu i maxandima xe i xa e tongo dunija ma. N i maxandife ne i xa e ratanga Sentane ma. ¹⁶ E mu birama dunija fe fɔxɔ ra, alɔ n fan to mu luma na fe mɔɔli kui. ¹⁷ I xa e sa i yete nan sagoe nɔndi kui. I xui nan findixi nɔndi ra. ¹⁸ N bara e xɛɛ dunija, alɔ i fan n xɛɛ ki naxɛ. ¹⁹ N bara n yete sa i sagoe e be, alako e tan fan, e xa sa i sagoe nɔndi kui.»

²⁰ «N mu dubama na mixie gbansan xa be. N man dubama mixie be naxee fama danxaniyade n ma e saabui ra. ²¹ N dubama

ne e be alako e xa findi keren na, alo n nun i tan n Baba Ala findixi keren na ki naxe. N man dubama e be alako e xa findi keren na won foxo ra, won birin xa findi keren na. Na kui, dunija noma a kolonde a i tan nan n xexxi. ²² I bara xunnakeli naxan fi n ma, n fan bara a fi e ma, alako e fan xa findi keren na, alo won tan findixi keren na ki naxe. ²³ N tan na e i, i fan na n i, alako e xa kerengna xa kamali. Na kui, dunija a kolonma ne a i tan nan n xexxi, a i man e tan xanuxi alo i n fan xanuxi ki naxe.»

²⁴ «N Baba Ala, beenun dunija xa daa, i nu bara nore fi n ma i xa xanunteya xa fe ra. A xoli n ma n ma mixie, i naxee fixi n ma, nee fan xa lu n seeti ma ariyanna, e xa n ma nore to. ²⁵ N Baba, i tinxin. N i kolon. Dunija tan mu i kolon, kono e a kolon a i tan nan n xexxi. ²⁶ N bara e rakolon i xa fe ra, n man nde sama ne a fari, alako xanunteya xa lu e bope ma i n xanuxi naxan na, alo n fan na e bope i ki naxe.»

18

Isa suxufe

(Matiyu 26:47-56, Maraki 14:43-50, Luki 22:47-53)

¹ Isa to ge Ala maxandide, a tan nun a foxirabiree naxa siga Sed-iron xure naakiri ma sansi yire. ² Yudasi, naxan findi Isa yanfama ra, a fan nu na kolon, barima Isa nun a foxirabiree nu darixi e malan na menni ne. ³ Yudasi naxa Romakae, serexedube kuntigie, nun Farisenie xa soori gali xanin naa, lanpuie nun geresosee na e yi ra. E man naxa sexe maxiri wuri ma, e a radexe alako e xa kira to. ⁴ Isa to nu fe birin kolon naxan nu fafe a lide, a naxa e ralan, a e maxorin, «Wo nde fenfe?» ⁵ E naxa a yaabi, «Muxu Isa Nasaretika nan fenfe.» Isa naxa a fala, «N tan nan na a ra.» Yudasi, naxan findi a yanfama ra,

a fan nu tixi na gali ya ma. ⁶ Isa to a fala e be, «N tan nan na a ra», e naxa gbilen xanbi, e bira boxi. ⁷ Isa man naxa e maxorin, «Wo nde fenfe?» E man naxa a yaabi, «Isa Nasaretika.» ⁸ Isa naxa e yaabi, «N bara a fala wo be, n tan nan a ra. Xa wo n tan nan fenfe, wo a lu yi booree tan xa siga.» ⁹ Na kui, Isa xa masenyi nan nu fafe kamalide, a to nu bara a fala, «I mixi naxee fi n ma, keren mu loe e ya ma.»

¹⁰ Simon Piyeri naxa a xa santidegema ramini, a serexedube kuntigi xa konyi Maliku yirefanyi tuli bolon. ¹¹ Isa naxa a fala Simon Piyeri be, «Santidegema raso a tee i. Fo n xa tin toore ra Baba Ala naxan nagiri n ma.»

Isa xaninfe Anani nun Kayafa yire

Piyeri a yete rasanfe Isa ma

¹² Roma soori mange nun a xa soorie, a nun Yuwifie xa soorie naxa Isa suxu, e a xiri, ¹³ e a xanin Anani xon ma. Anani xa di gine nan doxo Kayafa xon. Kayafa nu bara findi serexedube kuntigi ra na je ra. ¹⁴ Kayafa nan nu bara Yuwifie kuntigie rasi, a a fan e be, mixi keren nan xa faxa nama be.

¹⁵ Simon Piyeri naxa bira Isa foxo ra, a nun Isa foxirabiree gbete nde. Na foxirabiree to nu findixi serexedube kuntigi kolon mixi ra, a naxa no sode serexedube kuntigi xa tete kui, e Isa xanin dennaxe. ¹⁶ Piyeri naxa lu tande naade de ra, han a boore, serexedube kuntigi kolonma, a naxa woyen naade kantama ra a xa tin Piyeri fan xa so. ¹⁷ Konyi gine naxan nu naade kantafe, a naxa Piyeri maxorin, «Na xeme Isa foxirabiree nde xa mu i fan na?» A naxa a yaabi, «Ade, n tan mu a ra!» ¹⁸ Xinbeli to mini, konyie nun kosibilie naxa te xuru, e fa lu na fe ma. Piyeri fan naxa a maso e ra.

¹⁹ Serexedube kuntigi naxa Isa maxorin a foxirabiree xa fe ma, a nun a xa kawandie. ²⁰ Isa naxa a yaabi, «N tan masenyie tixi kene nan ma, dunjina birin be. N nan n ma kawandi birin tixi salidee nan kui, xa na mu horomobanxi kui, Yuwifie birin e luma malan na dennaxe. N mu sese fala dunxui ra. ²¹ I n tan maxorinma munfe ra? Naxee n xui rame, nee nan maxorin. E tan nan a kolon n bara fee naxee fala.» ²² Isa to na fala, kosibili nde naxan nu tixi naa, a naxa a de ragarin, a a fala, «Pe, I serexedube kuntigi yaabima na ki ne?» ²³ Isa naxa a yaabi, «Xa n woyen kobi nan falaxi, a masen. Konon xa n mu woyen kobi xa falaxi, i n de ragarinxi munfe ra?» ²⁴ Na temui, Anani naxa a xirixi rasanba Kayafa ma, serexedube kuntigie xunyi.

²⁵ Simon Piyeri nu doxoxi te ra, a na a maxarafe. Na temui e naxa a maxorin, «Isa foxirabire xa mu i fan na?» Piyeri naxa e yaabi, «Ade, a foxirabire mu na n tan na.» ²⁶ Serexedube kuntigi xa konyi nde nu na naa, Piyeri nu bara naxan barenyi tuli bolon. A naxa Piyeri maxorin, «N mu i to xe na sansi yire, wo nun Isa?» ²⁷ Piyeri man naxa na matandi, konkore fan naxa a rate keren na.

Isa tife gomina Pilati ya i

(Matiyu 27:1-2, 11-14, Maraki 15:1-5, Luki 23:1-5)

²⁸ Na temui, e naxa Isa tongo Kayafa xonyi, e a xanin gomina xonyi. Kuye nu baxi ibade. Yuwifie kuntigie tan mu tin sode gomina xonyi, alako e xa seniyenyi naxa fa kana, e mu fa no Sayamaleke Dangi Sali donyi donde. ²⁹ Na kui, gomina Pilati naxa mini e yire tande, a e maxorin, «Wo yi xeme kalamufe munse ma?» ³⁰ E naxa a yaabi, «Xa yi xeme mu findi fe kobi raba xa ra, muxu mu fama a ra i xon ma nu.» ³¹ Pilati naxa a fala e be, «Wo a xanin,

wo xa sa a makiiti wo xa seriye ki ma.» Yuwifie naxa a fala, «Wo xa seriye mu tinma muxu xa mixi faxa muxu yete ra.» ³² Na kui, Isa xa woyenyi nan nu fafe kamalide, a to nu bara a yete faxa ki masen.

³³ Pilati man naxa so a xonyi, a Isa xili, a a maxorin, «I tan nan findixi Yuwifie xa mange ra?»

³⁴ Isa naxa a yaabi, «I woyenfe i yete xaxili nan ma ba, ka mixie nan n ma fe fala i be?» ³⁵ Pilati naxa a yaabi, «Pe, Yuwifie nan na n fan na? I boore Yuwifie nun serexedube kuntigie nan i saxi n belexe. I munse rabaxi?» ³⁶ Isa naxa a yaabi, «N ma mangeya mu findixi dunjina daaxi xa ra, xa na mu a ra n ma mixie gere soma ne nu, e tondi n xa lu Yuwifie sago. N ma mangeya mu findixi dunjina daaxi ra.» ³⁷ Na kui, Pilati naxa a maxorin, «I tan nan na Yuwifie xa mange ra?» Isa naxa a yaabi, «I tan nan a falaxi. N barixi ne dunjina bende fupi fari, alako n xa nondi masen a birin be. Mixi naxan wama nondi xon, a n xui suxuma ne.» ³⁸ Pilati man naxa a maxorin, «Nondi na di?» Pilati to na fala, a naxa mini tande Yuwifie yire, a a fala e be, «N mu fe naaxi yo toxi yi xeme lan a xa paxankata naxan ma. ³⁹ Wo to darixi a ra n xa geelimani keren bejin wo be Sayamaleke Dangi Sali loxoe, wo wama n xa Yuwifie xa mange bejin wo be?» ⁴⁰ E naxa sonxoe rate, «Ade, na mu a ra! Barabasi nan xa rabolo.» Suute nan nu Barabasi ra.

19

Isa faxafe nate tongo ki

¹ Na temui Pilati naxa yaamari fi a soorie xa Isa bulan sebere ra. ² Soorie naxa mange katanyi maniye yailan tunbee ra, e a sa a xun ma, e fa mange donma gbeeli ragoro a ma. ³ E nu e masoma a ra, e nu a fala, «I kena, Yuwifie xa mange,» e nu fa a madin.

⁴ Pilati man naxa mini tande, a a fala Yuwifia jama be, «N bara yi xeme masen wo be, alako wo xa a kolon a n mu fefe toxi a ma a jaxankatama naxan ma.» ⁵ Na kui, soorie naxa Isa ramini tande, na tunbe mange katanyi saxi a xun ma, burumusi gbeeli ragoroxi a ma. Pilati naxa a fala e be, «A tan nan yi ki!» ⁶ Serexedube kuntigie nun hɔrɔmɔbanxi kosibilie to a to, e naxa sɔnxɔ, «A faxa! A banban wuri magalanbuxi ma!» Pilati naxa a fala e be, «Wo a tongo, wo tan nan xa sa a banban wuri magalanbuxi ma, barima n tan mu fefe toxi a lan a xa faxa naxan ma.» ⁷ Yuwifia naxa a yaabi, «Seriye na muxu fan yi. Na seriye ki ma, a lan a xa faxa, barima a bara a yete findi Ala xa Di ra.»

⁸ Pilati to na me, a naxa gaaxu ki fanyi ra. ⁹ A man naxa so a xonyi, a Isa maxorin, «I tan, i kelixi minden?» Kɔnɔ Isa mu yaabi yo fi. ¹⁰ Pilati naxa fa a fala a be, «I tondixi n tan nan yaabide? I mu a kolon a nɔe naxan na n tan be, n noma i rabolode, n man noma i faxade wuri magalanbuxi ma?» ¹¹ Isa naxa a yaabi, «Nɔe yo mu i be n tan xun ma fo Ala naxan fixi i ma. Na nan a ra, naxan n saxi i belexe, na nan xa yunubi gbo.»

¹² Pilati to na me, a naxa so katafe a xa Isa rabɛnin, kɔnɔ Yuwifia naxa sɔnxɔ, «Xa i yi xeme bejin, i bara gere giri Roma mange xungbe ma. Naxan yo a yete findi mange ra, a bara ti Roma mange xungbe kanke.» ¹³ Na kui, Pilati to e xui me, a naxa Isa ramini tande. Pilati naxa dɔxɔ buntunyi ra, kiitisa kibanyi kui, dennaxe xili falama Eburu xui «Gabata». ¹⁴ Na lɔxɔe Yuwifia nu na fee yailanfe Sayamaleke Dangi Sali xa fe ra. Yanyi tagi Pilati naxa a fala Yuwifia be, «Wo xa mange nan ya!» ¹⁵ E man naxa sɔnxɔ,

«A faxa! A faxa! A banban wuri magalanbuxi ma!» Pilati naxa a fala, «N xa wo xa mange faxa wuri magalanbuxi ma?» Serexedube kuntigie naxa a yaabi, «Mange yo mu na muxu tan be bafe Roma mange xungbe ra!» ¹⁶ Na temui a naxa Isa sa e sagoe, a yaamari fi Isa xa banban wuri magalanbuxi ma.

Isa banbanfe wuri magalanbuxi ma
(Matiyu 27:32-44, Maraki 15:21-32, Luki 23:26-43)

Soorie to Isa suxu, ¹⁷ e naxa a ramini taa kui sigafe ra «xun konkota yire,» naxan xili falama Eburu xui «Gologota.» Isa naxa siga naa, a wuri magalanbuxi raxi a ma. ¹⁸ E Isa banban wuri magalanbuxi ma menni ne. E naxa mixi firin gbete fan banban, e keren ti yirefanyi ma, e boore ti koola ma, e Isa ti e tagi. ¹⁹ Pilati naxa yaamari fi a yi sebeli xa gbaku Isa xun ma wuri magalanbuxi ma, «Isa Nasaretika, Yuwifia xa mange». ²⁰ Yuwifia gbegbe naxa na sebeli xaran, barima Isa nu banbanxi dennaxe, na makore taa ra. Na sebeli fan nu sebeli Eburu xui, Lateni xui, a nun Gireki xui. ²¹ Na kui, serexedube kuntigie naxa a fala Pilati be, «I naxa a sebe <Yuwifia xa mange>. I xa a sebe ne, <Yi xeme a fala ne, a Yuwifia xa mange nan a ra.>» ²² Pilati naxa e yaabi, «N naxan sebeli, n bara ge na sebede.»

²³ Soorie to ge Isa banbande, e naxa a xa dugie tongo, e e itaxun na soori naani ma. E naxa a xa donma fari igoroe fan tongo. Na donma to mu nu degexi, ²⁴ e naxa a fala e bore be, «Won naxa a iboo. Won xa a tongoma sugandi bere nde ra.» Na birin naba ne, alako naxan sebeli Kitaabui kui, na xa rakamali:

«E bara n ma dugie itaxun e bore ma,
e n ma donma tongoma sugandi bere ra.»

Soorie a raba na ki ne.

²⁵ Isa nga fan nu na a xa wuri magalanbuxi fe ma, a nun a nga xunya. Kolopa xa gine Mariyama, nun Mariyama Magidalaka fan nu na menni. ²⁶ Isa to a nga to a foxirabire maxanuxi fe ma, a naxa a fala a nga be, «N nga, yi bara findi i xa di ra.» ²⁷ A naxa fa a fala a foxirabire fan be, «A mato, i nga nan ya.» Keli na waxati ma, na foxirabire naxa Isa nga xanin a xonyi.

Isa xa faxe

(*Matiyu 27:45-56, Maraki 15:33-41, Luki 23:44-49*)

²⁸ Na xanbi, Isa to nu a kolon a fe birin bara kamali, a naxa a fala, «Ye xoli na n ma.» A na fala ne alako Kitaabui xa masenyi xa kamali. ²⁹ Se sase nde nu na menni, naxan nu rafexi weni muluxunxi ra. E naxa se nde rasin na weni i, e a xiri hisopi wuri kuye ra, e a maso Isa de ra. ³⁰ A to nde min, a naxa a fala, «A birin bara kamali!» A naxa a xun sin, a fa laaxira.

³¹ Na loxoe Yuwifie nu see rafalama Sayamaleke Dangi Sali xa fe ra. E mu tin furee xa lu wuri magalanbuxi ma na malabu loxoe, barima sali xungbe nan nu a ra. Na kui, e naxa Pilati mayandi a xa na mixi banbanxie sanyie gira, alako e xa faxa mafuren, e xa ba na. ³² Soorie naxa fa, e fa na mixi firinyi sanyie gira, naxee nu banbanxi Isa yirefanyi ma, a nun a koola ma. ³³ Kono e to Isa li, e naxa a to a jan bara faxa. Na kui, e mu a tan sanyie gira, ³⁴ kono soori nde naxa a seeti soxo tanbe ra, ye nun wuli naxa mini keren na. ³⁵ Naxan na fe toxi, a bara na fe seede ba. A xa seede noxoya findixi nondi nan na. A tan yete a kolon, a a na nondi nan falafe wo be, alako wo fan xa danxaniya. ³⁶ Na fee raba ne alako Kitaabui xa masenyi xa kamali, naxan a masenxi, «A xori keren

mu girama.» ³⁷ A man sebexi yire gbete, «E e ya tima ne mixi ra, e bara naxan soxo.»

Isa xa maragete

(*Matiyu 27:57-66, Maraki 15:42-47, Luki 23:50-56*)

³⁸ Na fe birin xanbi, Yusufu Ari-mateka naxa sa Isa fure maxandi Pilati ma. Isa foxirabire nde nan nu a ra, kono a mu nu a masenma kene ma, a to nu gaaxuxi Yuwifi kuntigie ya ra. Pilati to tin, Yusufu naxa sa Isa fure tongo. ³⁹ Nikodemu, naxan nu bara siga Isa yire gundo kui koe ra temui dangixi, na fan naxa labunde kilo tongo saxan miri nun alowe daaxi xanin Isa fure yire. ⁴⁰ E naxa Isa fure mafilin dugie ra, e labunde sa a ma, alo Yuwifie darixi a ra ki naxe. ⁴¹ Boxi nde nu makore Isa faxade ra, gaburi neene nu bara yailan dennaxe. Fure yo mu nu ragatani a kui sinden. ⁴² E naxa Isa ragata na yire makorexi, barima e gbataxi Sayamaleke Dangi Sali xa fe ra. A nu lan ne Yuwifie xa ge fe birin yailande beenun koe xa so na loxoe.

20

Isa xa marakeli

(*Matiyu 28:1-8, Maraki 16:1-8, Luki 24:1-12*)

¹ Sande loxoe Mariyama Magidalaka naxa siga gaburi yire subaxe ma beenun kuye xa mayalan. A to menni li, a naxa a to na geme xungbe nu bara ba gaburi de ma. ² Na kui, a naxa siga a gi ra Simon Piyeri nun Isa foxirabire boore yire, Isa nu naxan xanuxi, a a fala e be, «E bara Marigi fure tongo gaburi kui, muxu fan mu a kolon e a saxi dede.» ³ Na kui, Piyeri nun Isa na foxirabire boore fan naxa mini sigafe ra gaburi yire. ⁴ E firinyi naxa siga e gi ra, kono Isa foxirabire maxanuxi naxa gaburi li beenun Piyeri singe

xa naa li. ⁵ A to a felen alako a xa gaburi kui mato, a naxa kasange dugie to, kɔnɔ a mu so na kui. ⁶ Simɔn Piyeri to menni li, a naxa so fɔnmɛ kui keren na, a fa dugi bentenyi to naxan nu saxi Isa fure ma, ⁷ a nun dugi naxan nu makunfukunfuxi Isa yatagi ma. Na dugi nu saxi a xati ma, a sa ki yailanxi a fanyi ra. ⁸ Na tɛmui, Isa fɔxirabirɛ boore, naxan singe gaburi yire li, a fan naxa so na kui. A naxa a birin to, a danxaniya. ⁹ E mu nu fahaamui sɔtɔxi Kitaabui xa masenyi ma sinden, fa fala a fo Ala xa Mixi Sugandixi xa keli faxɛ ma. ¹⁰ Na dangi xanbi na fɔxirabirɛ firinyie naxa gbilen e xɔnyi.

*Isa minife Mariyama Magid-
dalaka ma*
(Maraki 16:9-11)

¹¹ Mariyama to nu tixi gaburi sode dɛ ra, a nu na wafe. A to a felen a xa gaburi kui mato, ¹² a naxa malekɛ firin to. E maxirixi dugi fiixe ra, e dɔxɔxi Isa fure nu saxi dennaxɛ. Keren nu na a xunsade ra, boore nu na a sanlaabe ra. ¹³ E naxa Mariyama maxɔrin, «N ma di, i wafe munfe ma?» A naxa e yaabi, «E bara n Marigi fure tongo, n mu a kolon e a saxi dɛdɛ.»

¹⁴ A to gɛ na falade, a naxa a kobe rato, a fa mixi nde to, a tixi naa. A mu a kolon a Isa nan a ra. ¹⁵ Isa naxa a maxɔrin, «N ma di, i wama munfe ra? I na nde fenfe?» Mariyama jɔxɔ a ma, sansi mɛɛnima nan nu a ra. Na kui, a naxa a yaabi, «N ba, xa i tan nan na fure tongoxi, i xa na yire masen n bɛ alako n xa siga a tongode.» ¹⁶ Isa naxa a fala a bɛ, «Mariyama.» Mariyama to a mafindi, a naxa a ratin, «Rabuni!» Na nan falaxi Eburu xui, «Karamɔxɔ.» ¹⁷ Isa naxa a fala a bɛ, «I naxa i belɛxɛ din n na, barima n mu nu te Baba Ala yire sinden. Siga n ngaxakerenyie

yire, i a fala e bɛ, a n fafe tede n Baba xɔnyi, n Marigi Ala naxan findixi wo fan Baba ra, wo fan Marigi Ala.»

¹⁸ Mariyama Magidalaka naxa siga xibaaru ra Isa fɔxirabirɛe yire, a a fala e bɛ, «N bara Marigi to!» A man naxa Isa xa xɛɛra iba e bɛ.

Isa minife a fɔxirabirɛe ma
(Matiyu 28:16-20, Maraki
16:14-18, Luki 24:36-49)

¹⁹ Na sande lɔxɔɛ kerenyi, Isa fɔxirabirɛe nu malanxi banxi kui nunmare ra, naade birin mabalaxi Yuwifi kuntigie xa yargaaxui ma. Isa naxa mini e ma, a ti e tagi, a a fala, «Ala xa wo bɔjɛ sa.» ²⁰ A to na fala e bɛ, a naxa a belɛxɛe nun a sɛɛti masen e bɛ. E naxa sɛɛwa Marigi tofe ra. ²¹ Isa man naxa a masen e bɛ, «Bɔjɛsa xa lu wo bɛ. N bara wo xɛɛ alo Baba Ala n xɛɛxi ki naxɛ.» ²² A to gɛ na falade, a naxa foye felun e ma, a a fala, «Wo xa lu Ala Xaxili Seniyenxi xa goro wo ma. ²³ Xa wo dije mixi haake ma, na haake bara jɔn, kɔnɔ xa wo mu dije, na haake luma a ma.»

Tomasi Isa tofe

²⁴ Isa mini a xa xɛɛra fu nun firinyie ma tɛmui naxɛ, Tomasi, e naxan xilima «guli», a mu nu na e ya ma menni. ²⁵ Na kui, booree naxa a fala a bɛ, «Muxu bara Marigi to!» Kɔnɔ a tan naxa e yaabi, «Xa n tan mu lantuma foxi to a belɛxɛ kui, n nan n belɛxesole raso naa, xa n man mu n belɛxɛ sa a sɛɛti ma e dennaxɛ sɔxɔ, n tan mu lama a ra feo!»

²⁶ Xi solomasaxan dangi xanbi, Isa fɔxirabirɛe man to nu malanxi banxi kui, Tomasi nu na e ya ma. Hali naade birin to nu mabalaxi, Isa naxa mini e ma menni, a ti e tagi, a e xɛɛbu, «Bɔjɛsa xa lu wo bɛ.» ²⁷ Na tɛmui, Isa naxa a fala a bɛ, «N belɛxɛ mato. I xa i belɛxesole sa n sɛɛti ma e dennaxɛ sɔxɔ. I naxa tɛgɛ n i. I xa

d anxaniya.» ²⁸ Tomasi naxa a fala a be, «N Marigi Ala!» ²⁹ Isa naxa a masen a be, «I danxaniyaxi ne, i to bara n to? Heeri na mixie be naxee bara danxaniya, hali e mu n toxi.»

Yi Kitaabui sebe fe naxan ma

³⁰ Isa kaabanako gbegebe raba ne a foxirabiree ya xori, naxee mu sebexi yi Kitaabui kui. ³¹ Kono naxee xa fe tan sebexi yi ki, e sebexi ne alako wo xa la a ra, a Isa nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra, Ala xa Di. Na kui, wo na danxaniya a ma, wo kisi sotoma ne a saabui ra.

21

Isa minife a foxirabire ndee ma

¹ Na fee dangi xanbi, Isa man naxa mini a foxirabiree ma Tiberiyasi baa de ra. A a yete makenen e be yi ki ne. ² Simon Piyeri, Tomasi e naxan xilima «guli,» Natanayeli naxan keli Kaana taa Galile baxi ma, Sebede xa die, nun Isa foxirabire firin gbete, nee birin nu na yire keren. ³ Simon Piyeri naxa a fala e be, «N tan sigafe yexe suxude.» E naxa a fala a be, «Won birin na a ra.» Na kui, e naxa mini, e baki kunkui kui, kono na koe birin na, e mu sese suxu.

⁴ Kuye to nu ibafe, Isa nu tixi baa de ra, kono a foxirabiree mu nu a kolon a a tan nan a ra. ⁵ Isa naxa e maxorin, «N ma die, wo bara yexe nde soto?» E naxa a yaabi, «Ade, muxu mu sese suxuxi.» ⁶ A naxa a fala e be, «Wo yele woli kunkui yirefanyi ma, wo a nde sotoma ne.» E to a woli, e mu nu noma yele ratede, barima yexe gbo a kui. ⁷ Na kui, Isa foxirabire, a naxan xanuxi, a naxa a fala Piyeri be, «Won Marigi na a ra.» Simon Piyeri to na me, a naxa donma ragoro a ma, a bagan ye ma sigafe ra Isa yire. ⁸ Booree fan naxa a li kunkui kui, yele naxan nafexi yexee ra, a xirixi kunkui ra.

E mu nu makuya xare de ra, fo nongon keme firin pondon.

⁹ E to te xare de ra, e naxa te xuruxi to, yexe saxi a te wole ra, taami fan na na. ¹⁰ Isa naxa a fala e be, «Wo fa yexe nde ra wo baxi naxan suxude.» ¹¹ Na kui Simon Piyeri naxa te kunkui kui, a yele bendun xare ma. A nu rafexi yexe xungbee nan na, a gundi keme tongo suuli nun saxan. Kono hali yexe to nu gboxi yele kui na ki, yele mu iboo.

¹² Isa naxa a fala e be, «Wo fa wo dege.» A foxirabiree mu suusa a maxorinde nde a ra, barima birin nu a kolon Marigi nan a ra. ¹³ Isa naxa fa taami tongo, a a itaxun e ma, a man naxa yexe so e yi ra. ¹⁴ A saxan nde nan nu na ki, Isa a yete masenma a foxirabiree be, kabi a keli faxe ma.

Isa nun Piyeri

¹⁵ E to ge e de ibade, Isa naxa Simon Piyeri maxorin, «Simon, Yaya xa di, i n xanuxi dangi yee birin na?» A naxa a yaabi, «Iyo, Marigi. I tan a kolon n i xanuxi ki naxe.» Isa naxa a fala a be, «Meeni n ma yexee yoree ma.» ¹⁶ A man naxa gbilen a maxorin na a firin nde, «Simon, Yaya xa di, i n xanuxi?» A naxa a yaabi, «Iyo, Marigi. I tan a kolon n i xanuxi ki naxe.» Isa naxa a fala a be, «Meeni n ma yexee ma.» ¹⁷ A man naxa gbilen a maxorin na a saxan nde, «Simon, Yaya xa di, i n xanuxi?» Piyeri naxa sunnun Isa to a maxorin sanmaya saxan nde, «I n xanuxi?» A naxa a yaabi, «Marigi, i tan fe birin kolon. I tan a kolon n i xanuxi ki naxe.» Isa naxa a fala a be, «Meeni n ma yexee ma. ¹⁸ N xa nondi yati nan fala i be, i fonike temui, i tan nan nu i yete tagi ixirima, i wa sigafe dede, i siga. Kono i na fori, i i belexe italama ne, mixi gbete i tagi xiri, a i xanin yire i mu wama sigafe dennaxe.» ¹⁹ Isa na fala

ne alako a xa Piyeri faha ki nan masen, Piyeri fama Ala matɔɔde naxan saabui ra. A na fala xanbi, a naxa a fala Piyeri be, «Bira n fɔɔ ra.»

Isa nun a fɔxirabire maxanuxi

²⁰ Piyeri to a kobe rato, a naxa Isa fɔxirabire to e fɔɔ ra, Isa nu naxan maxanuxi. Sayamaleke Dangi Sali, a tan nan a maso Isa ra e dege temui, a a maxarin, «Marigi, nde fama i yanfade?»

²¹ Piyeri to a to, a naxa Isa maxarin, «Marigi, na tan go?»

²² Isa naxa a yaabi, «Xa n wama a xa simaya xa bu han n gbilen temui, na munse fanma i tan ma? I tan xa bira n fɔɔ ra.» ²³ Na kui, danxaniyatɔe ndee ɔɔɔ naxa lu a ma a na fɔxirabire tan mu faxama, kono Isa mu na fala. A a fala ne, «Xa n wama a xa simaya xa bu han n gbilen temui, na munse fanma i tan ma?»

Sebeli donɔɔe

²⁴ Na fɔxirabire yati nan yi fe birin sebe, a findi seede fanyi ra. Muxu a kolon a xa seedeɔɔɔya findixi nɔndi nan na.

²⁵ Isa fe gbegbe raba ne naxee mu sebexi yi Kitaabui kui. Xa na birin sebe ne nu, n laxi a ra a na Kitaabuie birin sade mu sɔtɔma dunja ma nu.

Isa xa xεεραε xa taruxui Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Luki naxan Inyila Isa seβε, a naxa Kitaabui firin nde seβε naxan xili «Isa xa xεεραε xa taruxui». Inyila Isa a masenma won be Isa fe naxan nabaxi a xa simaya kui. Yi Kitaabui firin nde foloxi boore Kitaabui danxi dennaxe, a fan a masenma won be Isa foxirabiree nun a xa xεεραε naxan naba alako Isa xa masenyi xa yensen dunija birin na.

Beenun Isa xa a xa xεεραε xεε e xa a xa masenyi kawandi dunija birin be, a naxa Ala Xaxili Seniyenxi ragoro e ma alako e xa senbe soto a xa wali rabafe ma. E to na soto, e naxa kawandi ti folo Darisalamu. Mixi gbegbe naxa la e xa masenyi ra, e findi Isa foxirabiree ra. Kaabanako gbegbe naxa raba alako mixi xa la Isa xa xεεραε xa masenyi ra.

Na kawandi nu senbe sotofe Darisalamu temui naxe, Isa yaxuie naxa danxaniyatosee tooo folo. Na kui, Isa foxirabiree naxa yensen Darisalamu fari ma. E naxa siga kawandi ti ra Yudaya nun Samari boxi ma. Sora singe han sora fu nun firin nde, na wali nan masenxi won be. Piyeri tide gbo na taruxui kui.

Na xanbi Ala naxa xεera gbete xili naxan findixi Polu ra. Beenun Ala xa a xili, Polu nu Isa foxirabiree paxankatama Isirayila xa diine xili ra. Kono Isa naxa a yete masen Polu be, a fa a xεε pamane gbete ma. Na kui, Isa xa xibaaru bara dangi Isirayila naaninyi ra sigafe ra boxie ma si gbete nu na dennaxe.

Polu naxa na wali raba yire wuyaxi, keli Darisalamu han Romaxa. Yuwifie naxa a paxankata ki fanyi, kono e mu no a ra. A nu

kawandi tima Yuwifie xa salidee nan kui, a man nu a ti si gbete xa salidee kui. A na raba ne alako dunija birin xa a kolon Isa bara naxan naba e be.

Na birin kui, to danxaniyatosee noma a kolonde Isa foxirabiree singee dunija igirixi ki naxe. E xa wali xa findi misaali ra won be. Ala xa won mali xaxili sotofe ra yi Kitaabui saabui ra. Amina.

Isa xa xεεραε xa taruxui

Isa tefe koore ma

¹ Teyofilo, n bara a masen n ma Kitaabui singe kui Isa naxan birin falaxi nun a naxan nabaxi kabi a folo ² han a te loxo koore ma. Beenun a xa te koore ma, a naxa yaamari fi a xa xεera sugandixie ma, Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

³ A xa paxankate xanbi, a naxa mini e ma xi tongo naani bun ma, a a yete masenma e be kiraya wuyaxi a a piye na a ra. A nu fa Ala xa mangeya niini fe fala e be. ⁴ A nu e ya ma temui naxe, a naxa a fala e be, «Wo naxa wo makuya Darisalamu ra. Wo xa lu be han Baba Ala a xa laayidi rakamalima temui naxe, alo n na masenxi wo be ki naxe. ⁵ Yaya wo xunxa ye nan xora, kono Ala Xaxili Seniyenxi nan fama gorode wo ma yi saxanyi.»

⁶ Awa, xεεραe to e malan, e naxa Isa maxorin, «Marigi, i Isirayila mangeya ragbilenma a ra yi temui ne?» ⁷ Isa naxa e yaabi, «Na waxati kolonfe mu na wo tan xa ma. Na nate na Baba Ala keren peti nan yi ra. ⁸ Kono, wo senbe sotoma Ala Xaxili Seniyenxi na fa wo ma temui naxe. Wo findima n ma seedee nan na Darisalamu nun Yudaya birin, Samari, han dunija dande.»

⁹ A to ge na masenyi tide, Ala naxa a rate koore ma e ya xori, nuxui fa a noxun e ya tode ra. ¹⁰ E to nu a matoma a tefe koore ma,

xeme firin naxa mini e ma, sose fiixe ragoroxi e ma. ¹¹ E naxa a masen Isa foxirabiree be, «Wo tan Galilekae, munfe ra wo tixi be wo nu fa koore mato? Yi Isa naxan tongoxi wo tagi tefe koore ma, a man fama ne alo wo a toxi siga ra ki naxe.»

Yudasi joxoe

¹² Na xanbi e naxa gbilen Darisalamu, kelife geya ma naxan xili Oliwi geya. Kelife na geya ma han Darisalamu, yaamile keren na a ra. ¹³ E naxa so koore banxi kui, e nu darixi e malan na dennaxe. Naxee nu na na: Piyeri, Yaya, Yaki, Andire, Filipu, Tomasi, Barotolome, Matiyu, Yaki Alifa xa di, Simon naxan findi Seloti ra, nun Yudasi, Yaki xa di. ¹⁴ E birin nu Ala maxandima janige keren na, e nun ginæe, a nun Mariyama, Isa nga, a nun Isa xunyae.

¹⁵ Loxo nde Piyeri naxa keli, a ti a ngaxakerenyie tagi. Mixi keme mixi moxonon jondon nu malanxi naa. A naxa a fala e be, ¹⁶ «N ngaxakerenyie, Ala Xaxili Seniyenxi naxan masenxi Kitaabui kui Dawuda saabui ra, Yudasi xa fe ra, naxan ti mixie ya ra Isa suxufe ma, na birin bara kamali. ¹⁷ A nu na muxu tan xeeræe nan ya ma. Muxu birin nan nu xæera wali rabama. ¹⁸ E naxa boxi sara yi xeme xa fe kobi rabaxi sare ra. Yudasi naxa faxa menni, a bira, a furi bula, a furingee naxa mini a ra. ¹⁹ Darisalamukae birin naxa yi fe kolon. E naxa na boxi xili fala Akeledama, na nan falaxi e xa xui <Wuli Boxi>.»

²⁰ «A sebexi Yabura Dawuda kui, <A xa banxi xa balan, mixi yo naxa sabati naa.> A man sebexi, <Xæera gbete xa ti a joxoe ra.> ²¹⁻²² Awa na kui, a lanma xeme keren xa sugandi naxan noma muxu malide seedeya rabade Isa xa marakeli xa fe ra. A lanma won xa mixi sugandi naxan nu na won ya ma, won nun Marigi Isa to nu a

ra, kelife Yaya Isa xunxa ye xora temui naxe, han Isa te koore ma temui naxe.»

²³ E naxa mixi firin masen: Yusufu naxan nu xili Barasaba, e man nu naxan xili falama Yusutu, a nun Matiyasi. ²⁴ Na xanbi e naxa Ala maxandi, «Marigi, i tan naxan birin boje ma fe kolon, a masen muxu be i mixi naxan sugandixi yi firinyie tagi. ²⁵ Na xa findi Yudasi joxoe ra xæeraya nun wali rabafe ra, barima Yudasi bara siga a sigade.» ²⁶ E naxa Matiyasi sugandi Ala xa mali ra. A naxa sa yi xæera fu nun kerenyie xun ma.

2

Ala Xaxili Seniyenxi gorofe danxaniyatæe ma

¹ Xe Xabe Sali to a li, Isa foxirabiree birin nu malanxi yire keren. ² Xui nde naxa mini koore ma keren na alo foye xungbe xui. A naxa banxi kui birin nafe e nu doxoxi dennaxe. ³ E naxa se ndee to naxee maniya nenyie ra, te na e ma. Na se naxa itaxun, keren keren naxa doxo kankan xunyi ma. ⁴ Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro foxirabiree birin ma, e naxa so xui gbete falafe Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

⁵ Yuwifi diinælae kelife jamane birin ma, e nu malanxi Darisalamu na saxanyi. ⁶ Nama to yi xui me, e naxa fa e gi ra. E naxa kaaba barima kankan nu Isa foxirabiree xui mema e bari xui yati nan na. ⁷ E de naxa ixara, e fa a fala, «Pe, yi mixie naxee woyenma yi ki, Galilekae xa mu e birin na? ⁸ Won fa won bari xui mefe e ra di? ⁹ Paratokae, Medekae, Elamakae, naxee sabatixi Mesopotamiya, Yudaya, Kapadose, Pontu, Asi, ¹⁰ Firigiya, Panfiliya, Misira, Libiya, Sireni boxi fe ma, a nun naxee keli Roma, Yuwifie a nun mixi naxee soxi e xa diine ya ma, Kiretikae a nun Arabue, ¹¹ won

birin na e xui mefe won bari xui yati nan na. E na Ala xa kaabanako fee falafe won ma xuie. Na rabaxi di?»¹² E birin de naxa ixara, e naxa ifu. E nu a fala e bore be, «Munfe yi ki?»¹³ Kɔnɔ ndee naxa e mayele, e nu fa a fala, «E siisixi ne yi ki.»

Piyeri xa kawandi

¹⁴ Na xanbi Piyeri nun yi xɛɛra fu nun kerenyie naxa keli. Piyeri naxa a masen jama be a xui itexi ra, «Yuwifie, a nun wo tan naxan birin na Darisalamu, wo xa wo tuli mati n na. Wo xa a kolon,¹⁵ yi mixie mu siisixi xe de alo wo a marɔxunxi ki naxe, barima gɛɛsɛge na a ra yi ki.»

¹⁶ «Annabi Yoweli yi masenyi nan ti.

¹⁷ <Ala naxe,
n fama n Xaxili taxunde mixi birin na lɔxɔɛ dɔnxɔɛ.

Wo xa di xemɛɛ nun wo xa di ginɛɛ

wɔyɛnma ne n tan Ala xili ra.

Wo xa segetalae to tima ne fee ra, wo xa forie fan xiyeɛ sa.

¹⁸ Na waxati,
n fama n Xaxili ragorode n ma konyi xemɛɛ

nun n ma konyi ginɛɛ ma.

E wɔyɛnma ne n tan Ala xili ra.

¹⁹ N kaabanakoeɛ rabama ne koore ma,

n tɔnxumae masenma ne bɔxi fari,

naxee findima wuli, te, nun tuuri ra.

²⁰ Soge dimima ne,
kike gbeelima ne alo wuli

beenun Marigi xa lɔxɔɛ xa a li,
na dariye lɔxɔɛ xungbe.

²¹ Mixi yo naxan Marigi xili maxandima,

na kanyi kisima ne.»

²² «Isirayilakae, wo wo tuli mati yi masenyi ra. Isa Nasaretika Ala xa Mixi Sugandixi nan nu a ra. Ala naxa na masen kaabanakoeɛ, fe magaaxuxie, nun tɔnxumae ra, Isa naxan nabaxi

wo tagi. Wo birin na fee kolon.

²³ Ala bara a ragiri kaafirie xa kafu wo ma, alako wo xa yi xeme faxa, wo a banban wuri magalanbuxi ma, alo Ala nu a janigexi ki naxe. ²⁴ Kɔnɔ na xanbi, Ala bara a rakeli, a faxe luuti ba a ma, barima faxe mu nu noma kankande a ma.»

²⁵ «Dawuda nu Isa xa fe nan falafe yi masenyi ra.

<N Marigi toma temui birin n ya i. A to na n seeti ma, n mu noma birade.

²⁶ Na nan a toxi n bɔɔɛ na seewe kui,

n de fan a xa fe masenma jɛlexinyi ra.

N fate fan malabuma ne bɔɔɛsa kui,

²⁷ barima i mu n nii beɔɔnma aligiya,

i mu i xa seniyentɔɛ luma gaburi kui, a xa bɔɔɔ.

²⁸ I bara a niya n xa kisi kira kolon. I seewe fima ne n ma i yire.»

²⁹ Piyeri man naxa a fala, «N ngaxakerenyie, wo a lu n xa won benba Dawuda xa fe fala wo be. A faxa ne, a naxa ragata, a xa gaburi man na won tagi be han to.

³⁰ Namipɔnme to nu a ra, a nu a kolon Ala bara laayidi tongo a be. Ala naxa a kali a Dawuda xa mamadi nde dɔxɔma ne a xa mange kibanyi.

³¹ Na kui, Dawuda nu a kolon Ala xa Mixi Sugandixi fama ne kelide faxe ma.

Ala mu neemuma a ma aligiya, a fate mu bɔɔɔma gaburi kui. ³² Ala nan Isa rakelixi faxe ma. Won birin findixi seede ra na fe ma.

³³ A to rate Ala yirefanyi ma, a naxa Ala Xaxili Seniyenxi sɔtɔ Baba Ala ra, alo Ala laayidi tongoxi ki naxe. A man bara Ala Xaxili Seniyenxi ragoro won ma. Wo na nan tofe, wo na nan mefe yi ki.»

³⁴ «Dawuda mu texi koore ma, kɔnɔ a tan nan a fala,
<Marigi naxa a fala n Marigi be,
Dɔxɔ n yirefanyi ma,

³⁵ han n xa i sanyi ti i yaxuie fari.»

³⁶ «Na kui, Isirayilaka birin xa la a ra, Ala bara Isa findi Marigi ra, nun a xa Mixi Sugandixi ra. Kɔnɔ wo bara a banban wuri magalanbuxi ma.»

³⁷ Yi masenyi naxa pama bɔɲɛ tɔɔɔ ki fanyi ra. E naxa a fala Piyeri nun xɛɛra booree bɛ, «N ngaxakerenyie, a lanma muxu xa munse raba fa?» ³⁸ Piyeri naxa a fala e bɛ, «Wo xa tuubi, wo birin xa wo xunxa ye xɔɔra Isa xili ra, Ala xa Mixi Sugandixi, alako wo xa yunubie xa xafari, wo man xa Ala Xaxili Seniyeŋxi sɔtɔ. ³⁹ Ala bara yi laayidi tongo wo bɛ, wo xa die bɛ, nun mixi birin bɛ a naxee xilima, hali naxee na yire makuye.» ⁴⁰ Piyeri man naxa e rasi, a naxa e ralimaniya masenyi wuyaxi ra. A naxa e maxandi, «Wo wo mɛɛni yi waxati mixi tinxintaree ma.»

⁴¹ Naxee tin a xa masenyi ra, e naxa e xunxa ye xɔɔra. Na lɔxɔɛ mixi wulu saxon pɔndɔn naxa sa Isa fɔxirabirɛɛ xun ma. ⁴² E nu e tunnabɛxima xɛɛrae xa xaranyi ma. E naxa lu ngaxakerenya kui. E man naxa e tunnabɛxi taami itaxunfe nun Ala maxandife ma. ⁴³ Gaaxui naxa e birin suxu. Xɛɛrae naxa kaabanako nun tɔnxuma gbegebe raba. ⁴⁴ Danxaniyatɔɛ birin nu malanxi yire keren. Xa mixi keren se sɔtɔ, na bara findi e birin gbe ra. ⁴⁵ E e xa see matima, e nu e harige itaxun e bore ma, kankan nu a hayi fan na kui. ⁴⁶ Lɔxɔ yo lɔxɔ e nu e malanma hɔrɔmɔbanxi kui, e nu donse don e xɔnyi sɛɛwe nun bɔɲɛsa kui. ⁴⁷ E nu Ala matɔxɔma. E naxa rafan birin ma. Lɔxɔ yo lɔxɔ Marigi nu nde sama danxaniyatɔɛ pama kɔnti xun ma.

3

Namate rayalanfe

¹ Lɔxɔ nde Piyeri nun Yaya nu tefe hɔrɔmɔbanxi kui, sali temui gɛɛsɛgɛ. ² Hɔrɔmɔbanxi naade ra naxan xili «Naade Tofanyi», xeme nde nu na naxan nu namataxi kabi a bari lɔxɔɛ. E nu a dɔxɔma na lɔxɔɛ birin alako a xa nu kɔbiri makula mixie ma naxee soma hɔrɔmɔbanxi kui. ³ A to Piyeri nun Yaya to so ra hɔrɔmɔbanxi kui, a naxa kɔbiri makula e ma.

⁴ Piyeri nun Yaya naxa e ya ti a ra. Piyeri naxa a fala a bɛ, «Muxu mato.» ⁵ Xeme naxa e mato, a pɔxɔ naxa lu a ma e na kɔbiri nan fife a ma. ⁶ Piyeri fa a fala a bɛ, «Gbeti mu na n yi, xɛɛma mu na n yi, kɔnɔ naxan na n yi ra, n a fima i ma. N bara i yaamari Isa Nasaretika xili ra, naxan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, keli, i i ɲɛɛ!» ⁷ A naxa a suxu a yirefanyi belexe ma, a a rakeli. A sanyie nun a sankɔnyie naxa senbe sɔtɔ keren na. ⁸ Na ikɔɛxi ra, a naxa keli, a naxa so a ɲɛɛfe. A naxa so Piyeri nun Yaya fɔxɔ ra hɔrɔmɔbanxi kui. A ɲɛɛma, a tunganma, a Ala tantuma.

⁹ Birin naxa a to, a a ɲɛɛma, a Ala matɔxɔma. ¹⁰ E naxa a kolon a tan nan nu dɔxɔma hɔrɔmɔbanxi «Naade Tofanyi» de ra kule matide. Birin naxa kaaba, e terenna yi fe ra naxan bara raba a bɛ. ¹¹ A fan naxa bira Piyeri nun Yaya fɔxɔ ra. Nama birin naxa kaaba, e naxa e gi sigafe ra e yire Sulemani xa buntunyi ra.

¹² Piyeri to na to, a naxa pama maxɔrin, «Wo tan Isirayilakae, munfe ra wo kaabama yi fe ma? Munfe ra wo wo yae banbanxi muxu ra alo muxu yi xeme rajɛɛxi muxu yete senbe nan na, xa na mu a ra muxu xa tinxinyi ra?» ¹³ Annabi Iburahima, Annabi Isiyaga, nun Annabi Yaxuba Marigi Ala, won denbae Marigi Ala, a bara a xa dariye fi a xa konyi Isa ma, wo naxan yanfa, wo fa mɛɛ a ra Pilati ya i, naxan nu

wama a rabεjinfe. ¹⁴ Wo bara Ala xa seniyeτtε nun a xa tinxintε yanfa. Wo man fa maxandi ti Pilati xa faxeti nde rabεjin wo bε. ¹⁵ Wo bara Marakisima faxa, Ala naxa a rakeli faxε ma. Muxu na na fe seede ra. ¹⁶ Yi xεmε naxan yi ki, wo naxan kolon, wo naxan toxi, a bara senbe soto danxaniya kui Isa xili saabui ra. A xa danxaniya Isa ma, na nan a yalanxi wo birin ya xori.»

¹⁷ «Yakosi, n ngaxakerenyie, n a kolon wo naxan nabaxi Isa ra, wo bara a raba a kolontareya ma, wo nun wo xa mangεe. ¹⁸ Kono Ala nan yi birin nagirixi, alako a xa woyenyi xa rakamali, a nu bara naxan masen waxati dangixi a xa namijonmεe dε ra, a falafe a a xa Mixi Sugandixi fama nε tcorode. ¹⁹ Awa, wo tuubi, wo gbilen Ala ma, alako wo xa yunubie xa xafari, ²⁰ alako Marigi xa fa bojesa waxati ra, a man xa Isa xεe, a bara naxan sugandi wo bε. ²¹ Kono Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa lu koore ma sinden, han beenun fe birin xa yailan, alo Ala a masen ki naxe a xa namijonmε seniyenxie kere ra kafi a xonnakuye ra.»

²² «Annabi Munsa naxa a fala, <Wo Marigi Ala namijonmε nde xεema nε wo ma alo n tan. Won ngaxakerenyi nan lanxi a ma. A naxan birin falama wo bε, wo xa a suxu. ²³ Naxan yo mu na namijonmε xui suxu, na kanyi bama nε Ala xa jama ya ma, a faxa.»

²⁴ «Namijonmε naxee birin bara woyen kabi Annabi Samuweli xa temui, e birin bara yi loxoe xa fe fala. ²⁵ Saate die nun namijonmε die nan na wo ra. Ala bara saate tongo won babae bε. A a fala nε Iburahima bε, <Dunija birin fama heeri sotode i bonsoe nan saabui ra.> ²⁶ Ala to bara a xa konyi rakeli faxε ma, a a xεe wo tan nan singe ma, a xa duba wo

bε, a xa kankan nagbilen fe kobie foxo ra.»

4

Piyeri nun Yaya makiitife

¹ Yaya nun Piyeri to nu woyenma mixie bε, serexedubee, horomobanxi soori yarerati, nun Sadusenie naxa fa. ² E boje naxa te barima Piyeri nun Yaya nu jama xaranfe, a falafe mixi faxaxie fama nε rakelide alo Isa rakelixi ki naxe. ³ E naxa e suxu, e e sa geeli han na kuye iba, barima koe nu bara so. ⁴ Kono mixi wuyaxi naxee na woyenyi mε, e naxa a suxu. Danxaniyatoe xun naxa masa, han xεmεe konti naxa wulu suuli jondon li.

⁵ Na kuye iba, Yuwifi yareratie, forie, nun seriye karamoxoe naxa e malan Darisalamu, ⁶ a nun Anani serexedube kuntigi, nun Kayafa, Yaya, Alesandire, a nun naxee birin na serexedube kuntigi bonsoe. ⁷ E naxa Piyeri nun Yaya ti e tagi, e naxa e maxorin, «Wo noxi yi rayalande di? Wo a rayalanxi saabui mundun na?»

⁸ Piyeri naxa a masen e bε muxu a rayalanxi Ala Xaxili Seniyenxi nan saabui ra, ⁹ «Isirayila forie nun kuntigie, wo bara muxu maxorin yi namate xa fe fanyi sotoe ma, a yalanxi ki naxe. ¹⁰ Wo tan nun Isirayilakae birin xa a kolon yi xεmε yalanxi Isa Nasaretika, Ala xa Mixi Sugandixi, xili saabui nan na. Wo Isa naxan banban wuri magalanbuxi ma, Ala naxan nakeli faxε ma, a tan nan xili yi namate rayalanxi. ¹¹ Isa maniyaxi <gεme nan na naxan tide gbo dangi gεme birin na, kono wo tan banxitie bara mεe na gεme ra.> ¹² Kisi mu sotoma ndende ra fo a tan, barima xili gbete yo mu na dunija, won kisi naxan saabui ra.»

¹³ E naxa kaaba Piyeri nun Yaya xa limaniya ma, barima xarantaree nan nu e ra. E naxa a kolon e

nu bara bira Isa fɔxɔ ra a nu na dunɪpa ma tɛmui naxe. ¹⁴ Kɔnɔ xeme to nu tixi e sɛeti ma, a yalanxi, e mu nɔ sese falade. ¹⁵ E naxa Piyeri, Yaya, nun na xeme yaamari e xa mini Yuwifii kiitisae ya ma. E nu fa wɔyɛn e bore tagi. ¹⁶ E naxa e bore maxɔrin, «Won xa munse raba yi mixie ra? Darisalamukae birin bara a kolon e kaabanako xungbe nan nabaxi. Won fan mu nɔma na matandide. ¹⁷ Kɔnɔ alako yi fe naxa yensen ye mixie ra, won xa e ratɔn a xɔrɔxɔe ra, e naxa wɔyɛn Isa xili ra sɔnɔn.»

¹⁸ E naxa Piyeri, Yaya, nun na xeme xili. E naxa wɔyɛn e bɛ a xɔrɔxɔe ra, a e naxa masenyi yo ti, e naxa mixi yo xaran Isa xili ra sɔnɔn. ¹⁹ Piyeri nun Yaya naxa e yaabi, «Wo a mato, a lanma muxu xa bira wo tan nan fɔxɔ ra ba, ka Ala? ²⁰ Muxu mu nɔma dundude fe ma muxu bara naxan to, muxu bara naxan mɛ.» ²¹ E man naxa xaajɛ e ma, kɔnɔ jama birin to nu Ala matɔxɔma fe ma naxan bara raba, e mu nɔ lande a ma a lanma e xa e jaxankata ki naxe. E naxa e rabɛjin. ²² Yi xeme naxan nayalanxi, a xa simaya nu bara dangi jɛ tongo naani ra.

Togondiyatɔɛe Ala maxandife

²³ E to e bɛjin, Piyeri nun Yaya naxa siga e booree yire. E naxa fe birin yaba e bɛ sɛrɛxɛdube kuntigie nun forie naxan fala e bɛ. ²⁴ E to na mɛ, e birin naxa e xui ite Ala ma janige keren fari. E naxa a maxandi, «Marigi, i tan naxan koore daa, a nun bɔxi, a nun baa, a nun se naxan birin na dunɪpa, ²⁵ i tan nan a fala Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, i xa konyi Dawuda dɛ ra, muxu baba,

«Munfe ra sie bɔɛ texi fufafu? Munfe ra jamae matandi tife?

²⁶ Dunɪpa mangɛe bara keli, xunmatie bara ti Marigi nun a xa Mixi Sugandixi kanke.»

²⁷ «Nɔndi na a ra, Herode, Ponsi Pilati, xɔjɛe, a nun Isir-ayila bɔnsɔɛe bara ti i xa konyi seniyenxi Isa kanke, i naxan sugandixi, ²⁸ alako e xa fe birin naba i singe nu bara natɛ tongo a nu lan naxan xa raba. ²⁹ Yakɔsi, Marigi, i xa a mato e xaajɛxi ki naxe. Senbɛ fi i xa konyie ma, alako e xa nɔ i xa wɔyɛnyi masende limaniya ra. ³⁰ I bɛlɛɛ itala, alako mixi xa rayalan, kaabanakooe nun tɔnxumae xa raba i xa konyi seniyenxi Isa xili ra.»

³¹ E to gɛ Ala maxandide, e nu malanxi dennaxe, na naxa sɛrɛn. Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro e birin ma. E naxa so Ala xa wɔyɛnyi masenfe limaniya ra.

Togondiyatɔɛe xa lanyi

³² Danxaniyatɔɛe jama birin bɔjɛ ma fe naxa lu keren. Mixi yo mu a falama a keren gbe nan na se nde ra, kɔnɔ se birin naxa findi birin gbe ra. ³³ Xɛɛrae naxa Marigi Isa xa marakeli masen mixie bɛ senbɛ ra. Ala naxa hinne e ra a fanyi ra. ³⁴ Setare yo mu nu na e ya ma, barima xɛe nun banxie nu na naxee birin yi ra, e nu e matima nɛ, ³⁵ e nu a sare dentɛgɛ xɛɛrae bɛ. Nee nu fa a itaxun kankan hayi bɛrɛ ma.

³⁶ Mixi nde nu na naxan xili Yusufu, Lewi di naxan barixi Sipiri. Xɛɛrae nu a xili falama nɛ Baranabasi, na nan falaxi «mixi ralimaniya». ³⁷ A naxa xɛ mati naxan nu na a yi, a naxa fa a kɔbiri ra, a a dentɛgɛ xɛɛrae bɛ.

5

Ananiyasi nun Safira

¹ Xeme nde naxan xili Ananiyasi, a nun a xa gine Safira, nee fan naxa e xa xɛ mati. ² Ananiyasi nun a xa gine naxa lan a ma e xa xɛ sare nde ragata e yetɛ bɛ. Ananiyasi naxa kɔbiri donxɔe xanin, a a dentɛgɛ xɛɛrae bɛ. ³ Piyeri naxa a fala a bɛ,

«Ananiyasi, munfe ra Sentane i madaxuxi han i bara wule fala Ala Xaxili Seniyenxi be yi xe sare nde noxunfe ra? ⁴ Beenun i xa yi xe mati, i gbe xa mu nu na xe ra? I kobiri naxan sotoxi, i gbe xa mu nu na fan na? Munfe ra i yi fe mooli rabaxi? I mu wule falaxi mixie xa be, i wule falaxi Ala nan be.»

⁵ Ananiyasi to na woyenyi me, a naxa bira keren na, a faxes. Naxee birin na fe me, e naxa gaaxu. ⁶ Segetalae to keli, e naxa a kasange, e a xanin, e sa a ragata.

⁷ Waxati saxan to dangi, a xa gine naxa so, a mu nu a kolon fe naxan nabaxi. ⁸ Piyeri naxa a fala a be, «A fala n be, xa wo xe matixi yi xasabi nan na, wo naxan dentegexi yi ki?» A naxa a yaabi, «Iyo, muxu a matixi yi kobiri nan na.» ⁹ Awa, Piyeri naxa a fala a be, «Munfe ra wo lanxi a ma wo xa Ala Xaxili madaxu? Naxee i xa mori ragataxi, e tan nan tixi naade ra yi ki, e i fan xaninma ya.»

¹⁰ A naxa bira xera bun ma keren na, a faxes. Segetalae to so, e naxa a li a fan bara faxes. E naxa a xanin, e sa a fan nagata a xa mori fe ma. ¹¹ Gaaxui xungbe naxa danxaniyatɔe pama birin suxu, a nun naxee birin yi fe me.

Tɔnxumae nun kaabanakoe

¹² Kaabanako wuyaxi nun tɔnxumae nu rabama pama tagi xɛɛrae saabui ra. Togondiyatɔe birin nu e malanma Sulemani xa buntunyi ra. ¹³ Mixi gbete yo mu nu suusama sunbude e ra, kɔno mixie nu e binyama a fanyi ra. ¹⁴ Naxee nu danxaniyaxi Marigi ma, xeme nun ginee, e konti xun nu masama temui birin. ¹⁵ Na fee ma, mixie nu fama ne furemae ra sade nun dagie ma kira xon, alako Piyeri ne dangima temui naxe, a niini xa ti e ma. ¹⁶ Nama nu kelima Darisalamu rabilinyi, e nu fa furemae ra nun jinne fure kanyie. E birin naxa yalan.

Xɛɛrae makankanfe

¹⁷ Na temui serexedube kuntigi, a nun naxee nu na a foxo ra, naxee findixi Sadusenie ra, e naxa nate tongo toone ma. ¹⁸ E naxa xɛɛrae suxu, e e woli geeli. ¹⁹ Kɔno Marigi xa maleke naxa fa kɔe ra, a naxa geeli naade rabi, a fa e ramini. A naxa a fala e be, ²⁰ «Wo siga, wo sa ti horomobanxi kui, wo Ala xa kira neene xa fe birin tagi raba pama be.» ²¹ E to na me, e naxa so horomobanxi kui subaxe ma, e kawandi ti folo.

Serexedube kuntigi nun naxee nu na a foxo ra, e to fa, e naxa Yuwifii kiitisee nun Isirayila fori birin malan. E naxa mixie rasiga xɛɛrae tongode geeli kui. ²² Sorie to siga, e mu e li geeli kui. E naxa gbilen, e sa dentege sa. ²³ E naxe, «Muxu bara geeli li a balanxi a fanyi ra, geeli kantamae tixi naade ra, kɔno muxu to a rabi, muxu mu mixi yo lixi a kui.»

²⁴ Horomobanxi soorie xa mange nun serexedube kuntigie to na fe me, e de naxa ixara. E nu fa e bore maxorin, «Munfe yi ra?» ²⁵ Mixi nde naxa fa a fala e be, «Wo fa a mato, wo xeme naxee sa geeli, e na horomobanxi kui e mixie xaranfe.» ²⁶ Awa, soori xunmati nun a xa soorie naxa siga, e sa fa xɛɛrae ra. Kɔno e mu e senbe ramini e ma, barima e nu gaaxuxi pama fa e magonofe geme ra.

²⁷ E to bara e xanin Yuwifii kiitisee yire, serexedube kuntigi naxa e maxorin, ²⁸ «Muxu bara wo raton a xoroxe ra, wo naxa xaranyi raba yi xeme xili ra, kɔno wo bara wo xa xaranyi ralatan Darisalamu birin na. Wo wama a xa faxe safe muxu tan nan xun!» ²⁹ Piyeri nun xɛɛrae naxa e yaabi, «A lanma muxu xa Ala xui nan nabatu dangife mixie xui ra. ³⁰ Won babae Marigi Ala bara Isa rakeli, wo naxan faxes, wo naxan banban wuri ma. ³¹ Ala bara a rate a yirefanyi ma a xa

findi Mange nun Marakisima ra, alako Isirayila xa nɔ tuubide, e xa yunubi xa xafari. ³² Muxu nun Ala Xaxili Seniyeŋxi na yi fe seede ra. Ala Xaxili Seniyeŋxi fima mixi nan ma, naxan na a xui rabatu.»

³³ E to yi masenyi mɛ, e naxa xɔnɔ han e naxa wa xɛɛrae faxafe. ³⁴ Kɔnɔ Fariseni nde naxan xili Gamaliyeli, seriye karamɔxɔ kuntigi naxan nu rafan jama birin ma, na naxa keli Yuwifi kiitise tagi. A naxa yaamari fi e xa xɛɛrae ramini sinden. ³⁵ Awa, a naxa a fala kiitise be, «Isirayilakae, wo mɛɛni fe ma wo naxan nabama yi mixie ra. ³⁶ Waxati dangixi xɛmɛ nde naxan xili Tudasi naxa a yete igbo. Mixi kɛmɛ naani nan nu biraxi a fɔxɔ ra, kɔnɔ a to faxa e birin naxa yensen ye. A xa fe mu findi fefe ra.»

³⁷ «Na to dangi, Yudasi Galileka naxa mini xili sebe temui. A naxa mixi wuyaxi bendun a ma, kɔnɔ a fan naxa faxa, a fɔxirabiree birin naxa yensen ye. ³⁸ Yakɔsi n a falama wo be, wo naxa fefe raba yi mixie ra. Wo gbilen e fɔxɔ ra. Xa yi fe birin fatanxi mixie nan na, a mu sɔɔneyama. ³⁹ Kɔnɔ, xa a fatanxi Ala nan na, wo mu nɔma a xun nakanade. Wo wo jere ki mato a fanyi ra, wo nun Ala naxa fa gere.»

⁴⁰ E to lan fe keren ma, e naxa xɛɛrae xili, e e bɔnbɔ. E naxa e ratɔn wɔyɛnfe ra Isa xili ra, e fa e rabɛjin.

⁴¹ Xɛɛrae to mini Yuwifi kiitise tagi, e naxa jɛlexin barima Ala e tan nan sugandixi, e xa tɔɔɔ Isa xili xa fe ra. ⁴² Lɔxɔ yo lɔxɔ, e nu kawandi tima hɔɔmɔbanxi kui, e man mixie xaranma e xɔnyi. E nu Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi masenma ne temui birin.

6

Xɛɛra malima solofere

¹ Na temui, Isa fɔxirabiree kɔnti xun to nu masama, Yuwifie naxee Gireki xui falama, e naxa e mawa Yuwifie xɔn naxee Eburu xui falama, barima lɔxɔ yo lɔxɔ donse itaxunma temui naxe, e nu nɛɛmuma ne kaaje ginɛe ma naxee Gireki xui falama. ² Xɛɛra fu nun firinyi naxa Isa fɔxirabiree malan, e naxa a fala e be, «A mu lan muxu xa Ala xa masenyi kawandife rabolo donse itaxun fe ra. ³ Na nan a ra, n ngaxakerenyie, wo xɛmɛ solofere sugandi wo ya ma, mixi binyee, xaxilimaya nun Ala Xaxili Seniyeŋxi na naxee be. Muxu xa yi donse itaxunfe so e yi ra, ⁴ alako muxu tan xa nu lu Ala maxandi ra nun Ala xui kawandi ra.»

⁵ Na masenyi naxa rafan birin ma. E naxa Etiyeŋ sugandi, xɛmɛ naxan xa danxaniya nu gbo, Ala Xaxili Seniyeŋxi man nu goroxi naxan ma. E man naxa Filipu, Pirokoru, Nikanoro, Timon, nun Paramenasi sugandi, a nun Nikolasi Antiyɔkika naxan soxi Yuwifie xa diine ya ma. ⁶ E naxa e dentɛge xɛɛrae be. Xɛɛrae naxa e belexe sa e xunyie ma, e naxa Ala maxandi e be.

⁷ Ala xa masenyi naxa yensen ye. Isa fɔxirabiree xun nu masama a gbegebe ra Darisalamu. Serɛxɛdube wuyaxi fan nu danxaniyafe.

Etiyeŋ suxufe

⁸ Ala naxa a xa hinne nun senbe fi Etiyeŋ ma. A nu tɔnxumae nun kaabanako xungbee rabama nama tagi. ⁹ Sirenikae nun Alesandireka naxee nu salima salide kui, naxan xili «xɔreya mixi xa salide», a nun Yuwifie naxee kelixi Silisi nun Asi, e naxa sɔnxɔ Etiyeŋ ma. ¹⁰ Kɔnɔ e mu nɔ Etiyeŋ xa wɔyɛnyi ra, barima Ala Xaxili Seniyeŋxi nan nu xaxilimaya fima a ma.

¹¹ Awa, e naxa xɛmɛ ndee sare fi, e xa a fala, «Muxu bara a

xui με a wøyenyi falama naxan mu daxa Annabi Munsa nun Ala mabiri.»¹² E naxa jama, forie, nun seriye karamoxœ kui iso. E naxa bagan a ma, e a suxu, e a xanin Yuwifi kiitisaе yire.¹³ E naxa tœppegelae ramini, naxee a fala, «Yi xeme mu bama wøyenyi jaaxie falafe hœromœbanxi nun Ala xa seriye xa fe ra.¹⁴ Muxu bara a xui με, a a falama Isa Nasaretika fama yi hœromœbanxi kanade, a man naamunye masarama Annabi Munsa naxee fixi won ma.»¹⁵ Yuwifi kiitisaе birin naxa e ya banban Etiyen na, a yatagi naxa lu e be alo maleke.

7

Etiyen xa masenyi

¹ Serexedube kuntigi naxa Etiyen maxœrin, «Naxan falaxi i xun ma, nœndi na a ra?»² Etiyen naxa e yaabi, «N ngaxakerenyie nun n babae, wo wo tuli mati n na. Ala dariye kanyi mini ne won baba Iburahima ma a nu na Mesopotamiya bœxi ma temui naxe, beenun a xa sabati Xarani.³ Ala naxa a fala a be, <Keli i xa bœxi nun i xabile xun, siga bœxi ma n dennaxe masenma i be.>⁴ Awa, a naxa mini Kalidi bœxi ra, a sa sabati Xarani. Menni, a baba faxa xanbi, Ala naxa a radangi yi bœxi ma wo sabatixi dennaxe yi ki to.⁵ A mu lingira yo fi a ma yi bœxi kui hali santide. Kœno a naxa laayidi tongo a be, a fama yi bœxi fide a tan nun a bœnsœ nan ma, hali a faxa xanbi. Na waxati di yo mu nu na a be sinden.»

⁶ «Ala naxa a fala a be, <I bœnsœ sabatima bœxi gbete nan ma. Menni e findima ne konyie ra. E e paxankata pe keme naani bun.>⁷ Ala man naxa a fala, <N fama na si makiitide naxan e rasoma konyiya kui. Na dangi xanbi, e kelima ne naa, e fa n batu be.>»

⁸ «Awa, Ala naxa sunna saate fi Iburahima ma. Iburahima to Isiyaga bari, a naxa a sunna a xi solomasaxan nde ma. Isiyaga to Yaxuba bari, a naxa a fan sunna. Yaxuba fan naxa won benba fu nun firinyie sunna.»

⁹ «Won benbae naxa Yusufu tœne, e naxa a mati, a naxa findi konyi ra Misira bœxi ma.¹⁰ Kœno Ala naxa lu a fœxo ra. A naxa a ramini a xa kœntœfili birin kui. A naxa hinne nun xaxilimaya fi a ma, alako a xa rafan Misira mange ma, naxan a findi Misira gomina nun a xa banxi birin xunmati ra.»

¹¹ «Kaame xungbe naxa so Misira bœxi ma a nun Kanaan bœxi. Won babae mu nu baloe sœtoma, tœœre naxa gbo.¹² Yaxuba naxa a με a mengi na Misira bœxi ma. A naxa won babae xœe naa a singe.¹³ E xa sigе firin nde, Yusufu naxa a yete masen a fafaxakerenyie be, Misira mange fan naxa Yusufu xabile rakolon.¹⁴ Awa, Yusufu naxa e xœe a baba Yaxuba tongode nun a xa denbaya birin. E kœnti nu sigaxi han mixi tongo solofere a nun suuli.¹⁵ Yaxuba naxa goro Misira, a faxa dennaxe a nun won babae.¹⁶ E furee naxa ragbilen Sikemi, e e ragata gaburi nan kui, Iburahima naxan sara kœbiri ra Xamori xa die ma.»

¹⁷ «Ala xa laayidi rakamali waxati to makœre, laayidi naxan tongoxi Iburahima be, won ma jama xun naxa masa Misira bœxi ma.¹⁸ Kœno na xanbi mange gbete naxa ti naxan mu nu Yusufu xa fe kolon.¹⁹ Na mange naxa won ma jama yanfa. A naxa won benbae jaxankata, han a naxa e yaamari e xa e xa diyœree wœle, alako e xa faxa.²⁰ Na temui Annabi Munsa naxa bari, Ala hinne naxan na. Kike saxan a rabalofe a baba xa banxi kui.²¹ Na xanbi a naxa a belexe ba a ma. Misira mange xa di gine fa a tongo, a naxa a ramœ alo a xa di.²² Annabi Munsa naxa kolon sœtœ Misira xa fe birin ma. A

wøyen ki nun a jere ki naxa senbe soto.»

²³ «A to je tongo naani soto, a naxa wa a ngaxakerenyie kolonfe. A naxa siga a boore Isirayilakae yire matode. ²⁴ A to Misiraka to a fe jaaxi niyafe Isirayilaka nde ra, Annabi Munsa naxa a ngaxakerenyi xa gere so, a naxa Misiraka faxa. ²⁵ A naxa a majoxun a a ngaxakerenyie a kolonma ne Ala xoreya fima e ma a saabui nan na, konɔ e mu kolon soto na ma. ²⁶ Na kuye iba, Annabi Munsa naxa Isirayilaka firin to, e na gerefe. A naxa kata e xa lan e bore ma, a naxa a fala e be, «Ngaxakerenmae nan na wo ra. Munfe ra wo fe jaaxi niyama wo bore ra?» ²⁷ Konɔ naxan nu fe jaaxi rabafe a ngaxakerenyi ra, a naxa Annabi Munsa radin ye, a a fala a be, «Nde i tixi mange nun kiitisa ra muxu xun ma?» ²⁸ I waxi n faxafe ne alo i Misiraka faxaxi ki naxe xoro?» ²⁹ Annabi Munsa to na wøyenyi me, a naxa a gi. A naxa sabati Madiyan boxi ma, a naxa di firin bari menni.»

³⁰ «Je tongo naani dangi xanbi, maleke naxa mini a ma te xora naxan nu sansi bili ganfe gbengberenyi ma, Sinayi geya fari. ³¹ Annabi Munsa to na fe to, a naxa kaaba. A to a maso a ra, a xa a igbe, a naxa Marigi xui me. ³² «I babae Marigi Ala nan n na, Ibrahima, Isiyaga, nun Yaxuba Marigi Ala.» Annabi Munsa naxa seren, a naxa gaaxu a igbefe ma. ³³ Marigi naxa a fala a be, «Sankiri ba i sanyi, barima i tixi dennaxe, boxi seniyenxi na a ra. ³⁴ N bara n ma pama xa toore to Misira, n bara e kutun xui me. N bara goro n xa xoreya fi e ma. Yakosi, n xa i xee Misira.» ³⁵ Ala Annabi Munsa xee ne, e a fala naxan be, «Nde i tixi mange nun kiitisa ra muxu xun ma.» Maleke naxan minixi a ma te xora a naxa a masen a be a xa findi mange nun marakisima ra.»

³⁶ «Annabi Munsa nan Isirayilakae ramini Misira boxi ra. Ne tongo naani bun ma, a naxa tonxumae nun kaabanakoe raba Misira, Xulunyumi Baa, nun gbengberenyi ma. ³⁷ Annabi Munsa tan naxa a fala Isirayila be, «Ala namijonme raminima wo ngaxakerenyie nan ya ma naxan luma alo n tan.» ³⁸ Won benbae pama e to nu malanxi gbengberenyi ma, maleke naxa wøyen Annabi Munsa be Sinayi geya fari. A seriye naxan mexi, a naxa na radangi won ma.»

³⁹ «Konɔ won benbae mu tin a xa yaamari suxude. E naxa a matandi, e e boje ti Misira ra. ⁴⁰ E naxa a fala Haruna be, «Alae yailan won be, naxee jere ma won ya ra, barima yi Munsa naxan won naminixi Misira, won mu a kolon se naxan a sotoxi.» ⁴¹ E naxa kuye yailan ninge misaali ra, e fa serexe ba a be. E naxa jlexin na ra, e naxan yailanxi e belexe ra.»

⁴² «Awa, Ala naxa a kobe so e ra, a naxa e rabolo, e xa tunbuie batu, alo a seboxi namijonme xa Kitaabui kui ki naxe.

«Isirayila bonsoe,

wo serexee ba n tan nan be je tongo naani bun ma gbengberenyi ma?

⁴³ Wo bara Moloko kuye batu,

wo bara Remefan tunbui kuye batu,

wo kuye naxee yailanxi wo belexe ra.

Na nan a toxi n fan wo xaninma Babilon xanbi ra.»

⁴⁴ «Ala xa horomolingira, a xa seedejoxoya sebeli na dennaxe, na nu na won benbae tagi gbengberenyi ma. Ala nu bara a misaali masen Annabi Munsa be, a naxa a yaamari a xa a yailan na ki. ⁴⁵ Won benbae to horomolingira soto, e naxa a xanin boxi ma Ala si gbete keri dennaxe, Yosuwe xa yaamari bun ma. A naxa lu naa han Dawuda xa waxati.»

46 «Dawuda naxan nafanxi Ala ma, na naxa a maxorin a xa lingira ti a tan Yaxuba Marigi Ala be. 47 Kɔnɔ Sulemani nan fa na lingira ti Ala be. 48 Kɔnɔ Ala Xili Xungbe Kanyi mu sabatima adama xa banxi tixi kui. Namijonme na nan masenxi,

49 <Wo Marigi naxe, koore, n ma kibanyi, bɔxi, n santide. Wo banxi mundun tima n be? Wo yire mundun findima n ma malabura ra? 50 N tan xa mu na birin yailanxi?>»

51 «Wo xaxili nun wo tuli xɔrɔxɔ, wo sondonyi mu fan. Wo Ala Xaxili Seniyenxi matandima temui birin alo wo benbae a raba ki naxe. 52 Wo benbae namijonmee birin naxankata ne. E namijonmee faxa ne, naxee nu Ala xa Tinxintɔe xa fafe falama. Yakɔsi wo bara na fan faxa. 53 Wo tan naxee bara Ala xa seriye soto malekee saabui ra, wo mu a rabatuxi!»

Etiyen xa faxe

54 E to yi masenyi me, e naxa xɔnɔ han e nu e jinyie raxin. 55 Kɔnɔ Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro Etiyen ma. Etiyen to a ya banban koore ma, a naxa Ala xa dariye to, a man naxa Isa to a tixi Ala yirefanyi ma. 56 A naxa a masen, «N bara koore rabixi to, Adama xa Di tixi Ala yirefanyi ma.» 57 Nama naxa sɔnxɔe rate, e naxa e tuli dɛsɛ. E birin naxa bagan a ma. 58 E naxa mini a bubu ra sigafe ra taa fari ma, e a magɔnɔ han a naxa faxa. Seedee naxa e xa donmae sa segetala nde san ma, naxan xili Solu. 59 E nu na a magɔnɔfe temui naxe, Etiyen naxa Ala maxandi, «N Marigi Isa, n nii rasene.» 60 Na xanbi a naxa a xinbi sin, a naxa a xui ite, «N Marigi, i naxa e suxu yi yunubi ma!» A ge na falade tan mu a ra, a naxa taa masara. Solu fan nu na Etiyen faxafe kui.

8

Danxaniyatɔe xa tɔɔre

1 Na loxɔe, naxankate xungbe naxa Darisalamu danxaniyatɔe nama suxu. E birin naxa yensen Samari nun Yudaya bɔxi ma fo xɛɛrae, nee nan gbansan lu naa. 2 Xeme tinxinxie naxa Etiyen nagata. E naxa wa a xa faxe ma. 3 Kɔnɔ Solu tan naxa danxaniyatɔe nama tɔɔrɔ. A nu soma banxie kui, a nu danxaniyatɔe xemee nun ginɛe ramini, a nu fa e sa geeli. 4 Danxaniyatɔe to yensen ye, e naxa xibaaru fanyi kawandi ti yire birin.

Xibaaru fanyi kawandife Samari

5 Filipu to goro Samari taa nde kui, a naxa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe masen naakae be. 6 Nama to Filipu xa kaabanakoe to, e naxa e tuli mati a ra a fanyi ra. 7 Ninnɛe naxa gbilen furemae fɔxɔ ra, e nu fa gbelegbele. Mabenyi nun namate wuyaxi naxa yalan. 8 Naakae naxa seewa a fanyi ra.

9 Xeme nde nu na na taa kui naxan xili Simɔn. A nu duureya rabama naxan Samarikae birin nakaabama, a nu fa a yete igbo. 10 E birin, dimɛdie nun forie, a xui ramexi a fanyi ra. E nu a fala, «Yi xeme Ala senbe na a ra, won naxan xili falama Senbe Xungbe.» 11 E nu bara bira a fɔxɔ ra kabi a xɔnnakuye barima a nu e rakaabama a xa duureya ra. 12 Kɔnɔ e to la Filipu ra, naxan Ala xa mangeya niini nun Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi kawandi rabama, xemee nun ginɛe naxa e xunxa ye xɔra. 13 Simɔn yati naxa danxaniya, a fan naxa a xunxa ye xɔra. A naxa bira Filipu fɔxɔ ra. A naxa kaaba a xa tɔnxumae nun kaabanako xungbee ma.

14 Xɛɛrae, naxee nu na Darisalamu, e to a me Samarikae bara tin Ala xa masenyi ra, e naxa

Piyeri nun Yaya xee naa. ¹⁵ E to so naa, e naxa Ala maxandi alako Samarikæe xa Ala Xaxili Seniyenxi soto, ¹⁶ barima Ala Xaxili Seniyenxi mu nu goroxi mixi yo ma e ya ma sinden. E nu xunxaxi ye nan gbansan xooræ Isa xili xa fe ra. ¹⁷ Awa, Piyeri nun Yaya naxa e belexe sa e ma, e naxa Ala Xaxili Seniyenxi soto.

¹⁸ Simon to a to Ala Xaxili Seniyenxi nu sotoma xeeræe belexee nan saabui ra, a naxa kobiri masen e be, a fa a fala, ¹⁹ «Wo yi senbe fi n fan ma, alako n na n belexee sa naxan ma, a xa Ala Xaxili Seniyenxi soto.»

²⁰ Piyeri naxa a yaabi, «I tan nun i xa kobiri xun xa rakana, barima i a maroxunxi ne Ala xa ki sotoma kobiri nan na. ²¹ I gbe yo mu na yi fe ya ma, barima i sondonyi mu fiixexi Ala be. ²² Gbilen yi fe naaxi foxo ra. I man xa Marigi maxandi alako a xa dije i ma i xa yi maroxunyi xa fe ra, xa a sa tinma. ²³ N a toxi ne yi ki, i na fe naaxi gbegebe kui. I bara findi Sentane xa konyi ra.»

²⁴ Simon naxa a yaabi, «Wo yete xa Marigi maxandi n be alako wo fe naxee birin falaxi a naxa n li.» ²⁵ E to ge seederoxoya bade Marigi xa masenyi ra, Piyeri nun Yaya naxa gbilen Darisalamu. Kira fan na, e naxa xibaaru fanyi kawandi ti Samari taa wuyaxi kui.

Etiyopi xunmati nde xunxafe ye xooræ

²⁶ Marigi xa maleke naxa a fala Filipu be, «Keli, siga yirefanyi biri ra, gbengberen kira xon, naxan goroma Gasa, kelife Darisalamu.»

²⁷ A naxa keli, a naxa Etiyopika nde li kira ra. Xeme nan nu a ra naxan mu nu noma gine fe rabade. A findixi Kandasi, Etiyopi mange gine xunmati nan na. A tan nan nu a xa naafuli birin kantama. A nu faxi salide ne Darisalamu. ²⁸ A na gbilenfe a xonyi, a doxoxi a xa mapere

kui, a na Annabi Esayi xa Kitaabui xaranfe.

²⁹ Ala Xaxili Seniyenxi naxa a masen Filipu be, «Siga, i i makore na mapereese ra.» ³⁰ Filipu naxa siga a gi ra. A naxa Etiyopika xui me, a nu Annabi Esayi xa Kitaabui xaranfe. A naxa a maxorin, «I naxan xaranfe yi ki, i a fahaamuxi?» ³¹ A naxa a yaabi, «N noma na ra di, xa mixi yo mu na naxan a tagi rabama n be?» A naxa a fala Filipu be a xa doxo a seeti ma. ³² A nu na yi sebeli nan xaranfe Kitaabui kui: «E a xaninxi temui naxe a xa faxa a naxa lu alo yexee naxan xaninma faxade.

A mu a xui yo ramini, alo yexee naxan tima a xabe maxabama ya ra.

³³ A xa marayaagi kui, e naxa a makiiti seriye xanbi. Nde noma a xa taruxui falade? A xa simaya bara jon boxi fari.»

³⁴ Na Etiyopika naxa a fala Filipu be, «Yandi, a masen n be, Annabi Esayi nde xa fe falama yi ki? A yete ba, ka mixi gbete?»

³⁵ Awa, Filipu naxa a folo na sebeli ma, a naxa a kawandi Isa xa xibaaru fanyi ra.

³⁶ E na sigafe kira xon, e naxa ye li. Na Etiyopika naxa a fala Filipu be, «Ye nan ya. Nanse a niyama n mu xunxama ye xooræ?» ³⁷ Filipu naxa a yaabi, «Xa i danxaniya i boje birin na, i noma na ra.» Na Etiyopika naxa a yaabi, «N laxi a ra, Ala xa Di nan lanxi Isa ma.» ³⁸ A naxa mapereese rati, e firin birin naxa goro ye ma. Filipu naxa na Etiyopika xunxa ye xooræ. ³⁹ E to te ye xooræ, Marigi Xaxili naxa Filipu tongo, a a xanin. Na Etiyopika mu fa a to sonon. A naxa siga seewe kui.

⁴⁰ Filipu naxa mini Asotu taa kui. A man naxa siga Sesare. A naxa xibaaru fanyi kawandi ti taa birin kui a nu dangima dennaxe.

9

Solu xunxafe ye xōra

¹ Na temui birin, Solu nu kōnkōxi Marigi fōxirabiree ma, a xa e faxa. A naxa siga serexedube kuntigi xōn ² kēedi maxōrinde katarabi Damasi salide yareratie ma, alako xa a naxee li naa, e biraxi Isa xa kira fōxō ra, xeme nun ginēe, a xa fa e xirixi ra Darisalamu. ³ A na makōrefe Damasi ra, yanbe naxa mini a ma keli koore ma, a a rabilin. ⁴ A naxa bira bōxi ma, a naxa xui nde mē, «Solu, Solu, i na n paxankatafe munfe ra?» ⁵ Solu naxa a yaabi, «Marigi, nde i ra?» A naxa a yaabi, «Isa nan n na, i naxan paxankatafe. ⁶ Keli, so taa kui, e fama a falade i be a lanma i xa naxan naba.» ⁷ Xeme naxee nu a fōxō ra, nee de naxa bobo a ra gaaxui be. E nu xui mema, kōnō e mu nu mixi yo toma. ⁸ Solu naxa keli bōxi ma, a ya rabixi, kōnō a ya mu se toma. E naxa a belexe suxu, e a mati Damasi.

⁹ A naxa lu xi saxon a mu sese to, a mu sese don, a mu sese min. ¹⁰ Isa fōxirabiree nde nu na Damasi, naxan xili Ananiyasi. Marigi naxa a xili laamatunyi kui, «Ananiyasi!» Ananiyasi naxa a ratin, «Marigi, n tan nan ya.» ¹¹ Marigi naxa a fala a be, «Keli, siga kira ra naxan xili <Kira Tinxinxi>, i xa xeme fen Yudasi xa banxi kui, naxan xili Solu Tariseka. A na Ala maxandife. ¹² A bara mixi nde to laamatunyi kui, naxan xili Ananiyasi, a na a belexe safe a ma alako a man xa se to.» ¹³ Ananiyasi naxa a yaabi, «Marigi, n bara yi xeme xa fe mē mixi wuyaxi ra, a bara fe kobi naxan naba i xa mixi seniyenxie ra Darisalamu. ¹⁴ Serexedube kuntigie bara nōe so a yi ra, a xa birin suxu naxee i xili maxandima.»

¹⁵ Kōnō Marigi naxa Ananiyasi yaabi, «Siga, barima n bara yi

xeme sugandi xεεra ra, a xa n xili masen si birin be, e xa mangēe be, a nun Isirayila die birin be.

¹⁶ N a masenma ne a be, a fama tōrōde ki naxe n xili xa fe ra.»

¹⁷ Ananiyasi naxa siga na banxi.

A to so, a naxa a belexe sa Solu ma. A naxa a fala a be, «N ngaxakerenyi Solu, Marigi Isa naxan mini i ma kira ra, a tan nan n xēxi i ma, alako i xa se to, i man xa Ala Xaxili Seniyenxi soto.» ¹⁸ Se nde naxa ba a ya ma keren na alo xalee, a ya naxa se to. A naxa keli, a fa a xunxa ye xōra. ¹⁹ Na xanbi a naxa a dege, a fa senbe soto.

Solu kawandi rabafe Damasi

Solu naxa saxanyi raba Damasi a nun Isa fōxirabiree. ²⁰ A naxa bōnbō kawandi tife ra keren na salidee kui a nu a masen a Ala xa Di nan lanxi Isa ma. ²¹ Naxee birin a xui mē, e de naxa ixara. E naxa a fala, «Yi xeme xa mu nu mixie paxankatama Darisalamu, naxee nu maxandi tima Isa xili ra? A mu faxi xe be, a xa e xanin e xirixi ra serexedube kuntigie xōn?» ²² Solu naxa senbe soto. A xa masenyi naxa Damasi Yuwifie ifu, a falafe a Isa nan lanxi Ala xa Mixi Sugandixi ma.

²³ Temui nde to dangi, Yuwifie naxa lan a ma e xa Solu faxa. ²⁴ Solu naxa e xa gundo kolon. E nu taa sode de kantama kōe nun yanyi alako e xa a faxa. ²⁵ Kōnō kōe nde ra, Isa fōxirabiree naxa a ragoro tete fari ma saga kui.

Solu sigafe Darisalamu

²⁶ Solu to siga Darisalamu, a naxa wa bonife Isa fōxirabiree ra, kōnō e birin nu gaaxuxi a ya ra. E mu nu laxi a ra xa Isa fōxirabiree nan yati a ra. ²⁷ Awa, Baranabasi naxa a xanin xεεrae xōn. A naxa a tagi raba e be Solu Marigi toxi ki naxe, a man a xui mēxi kira ra ki naxe. A naxa a masen e be Solu bara kawandi naxan naba Isa xili ra Damasi taa kui. ²⁸ E birin naxa dōxō yire keren Darisalamu. Solu nu Marigi xili kawandima

senbe ra. ²⁹ E nun Yuwifie fan naxa woyen e nu xoroxo, Yuwifi naxee Gireki xui falama, konɔ nee nu katafe e xa Solu faxa. ³⁰ A ngaxakerenyi Isayankæe to na fe me, e naxa a xanin Sesare, e fa a rasiga Tarise. ³¹ Danxaniyatɔe nama naxa lu boɲesa kui Yudaya, Galile, nun Samari boxi birin ma. E nu luma e bore ralimaniya ra, e nu e ɲere Marigi xa yaragaaxui kui. E xun nu masama Ala Xaxili Seniyanxi saabui ra.

Piyeri sigafe Lida nun Yafa

³² Piyeri to nu boxi ɲerema, a naxa goro seniyantɔe yire Lida. ³³ A naxa xeme namataxi nde li naa, naxan xili Ene, a nu saxi sade ma kabi ɲe solomasaxan. ³⁴ Piyeri naxa a fala a be, «Ene, Isa Ala xa Mixi Sugandixi bara i rayalan. Keli, i i xa sade yailan.» A naxa keli keren na. ³⁵ Lidakæe nun Saronka birin to yi fe to, e naxa tuubi Marigi ma.

³⁶ Gine nde nu na Yafa Isa foxirabiree ya ma. A nu xili Tabita, naxan falaxi Dorakasi. A nu fe fanyi gbege rabama, a nu tooromixie ki. ³⁷ Na temui, fure naxa a suxu, a naxa faxa. E to a maxa, e naxa a sa koore banxi deki firin nde. ³⁸ Isa foxirabiree naxee nu na Yafa, e naxa a me a Piyeri na Lida. Lida nu makuya Yafa ra. Awa, e naxa xeme firin xee Piyeri ma, e xa a mayandi a xa fa e xonyi mafuren. ³⁹ Piyeri naxa keli, e nun na xeme naxa siga. E to so, e naxa a xanin koore banxi kon na. Kaape ginnee naxa a rabilin, e wama. E naxa dugie nun sosee masen a be Dorakasi naxee yailan a nu na e ya ma temui naxe. ⁴⁰ Piyeri naxa e birin namini tande. A naxa a xinbi sin, a Ala maxandi. Na xanbi, a naxa a mafindi fure mabiri ra. A naxa a fala, «Tabita, keli.» Tabita naxa a ya rabi. A to Piyeri to, a naxa keli. ⁴¹ Piyeri naxa a belexe suxu, a a rakeli. A naxa seniyantɔe

nun kaape ginnee xili. A naxa a ɲine dentegɛ e be. ⁴² Yafakæe birin naxa na fe me. Mixi wuyaxi naxa danxaniya Marigi ma. ⁴³ Piyeri naxa xi wuyaxi raba Yafa, Simɔn garange xonyi.

10

Koroneliyo xunxafe ye xɔɔra

¹ Xeme nde nu na Sesare naxan nu xili Koroneliyo. Soori keme xunmati nan nu a ra Itali soori gali ya ma. ² Diinela nan nu a ra. A tan nun a xa mixi birin nu gaaxuxi Ala ya ra. A nu setaree malima a gbege ra, a man nu Ala maxandima temui birin.

³ Nunmare ra, a naxa Ala xa maleke nde to laamatunyi ra, a sofe a xonyi. Maleke naxa a xili, «Koroneliyo.» ⁴ Koroneliyo to a to, a naxa gaaxu. A naxa a fala, «Marigi, munse niyaxi?» Maleke naxa a fala a be, «Ala bara i xa maxandi suxu. A bara ratu i ma, i bara naxan naba setaree be. ⁵ Yakosi, i xa mixi ndee xee Yafa e xa fa Simɔn na, naxan xili falama Piyeri. ⁶ A yigiyaxi Simɔn garange xonyi baa de ra.»

⁷ Maleke to ge woyende, a naxa siga. Koroneliyo naxa konyi firin xili, a nun a xa soori diinela, naxan nu walima a be. ⁸ A naxa yi fe birin yaba e be, a fa e xee Yafa. ⁹ Na kuye iba yanyi tagi ɲondɔn, e nu na kira xon ma temui naxe, e makore taa ra, Piyeri naxa te koore banxi fari a xa Ala maxandi. ¹⁰ Na temui kaame naxa a suxu, a nu wama a degefe. Beenun donse xa ge yailande, a naxa laamatunyi to.

¹¹ A naxa koore to a rabixi, se nde naxa goro boxi alo dugi, a xirixi a tunxun naanie ma. ¹² Subee, bubusee, nun xoni birin nu na na dugi kui. ¹³ Xui nde naxa a fala, «Piyeri, keli, i sube nde faxa, i xa a don.» ¹⁴ Konɔ Piyeri naxa a yaabi, «Ade, Marigi. N mu nu se raharamuxi don sinden, xa na mu

a ra se seniyeutare.» ¹⁵ Xui naxa wøyen a be a firin nde, «Ala bara se naxan naseniyeen i naxa a fala a seniyeutare.» ¹⁶ Na naxa raba sanya saxan. Na xanbi, na dugi man naxa te koore ma.

¹⁷ Piyeri to nu a maᵛoxunfe na laamatunyi ma, a wama naxan masenfe, Koroneliyo xa xεεrae nu bara Simōn xōnyi maxōrin. E naxa tōni naade ra. ¹⁸ E naxa maxōrinyi ti xa Simōn yigiyaxi naa ne, e naxan xili falama Piyeri. ¹⁹ Piyeri nu a maᵛoxunfe laamatunyi ma temui naxe, Ala Xaxili naxa a masen a be, «Xeme saxan na i maxōrinfe. ²⁰ Keli, i xa goro, wo birin xa siga. I naxa siike, barima n tan nan e xεexi.» ²¹ Awa, Piyeri naxa goro, a naxa a fala na xeme be, «N tan nan yi ki wo naxan fenfe. Wo faxi munfe ma?» ²² E naxa dentegε sa, «Koroneliyo, soori mixi keme xunmati, nan muxu xεexi. Xeme tinxinxi na a ra, naxan gaaxuxi Ala ya ra. Yuwifε birin a xili fanyi falama. Ala xa maleke seniyeenxi bara a masen a be a xa i rafa a xōnyi alako a xa i xa masenyi rame.» ²³ Awa, Piyeri naxa e yigiya. Na kuye iba, a naxa keli, e birin naxa siga. Yafaka danxaniyatōe ndee fan naxa e mati.

²⁴ Na kuye iba, e naxa so Sesare, Koroneliyo nu e mamefe dennaxe. A nu bara a xa mixie nun a boore fanyie malan. ²⁵ Piyeri to so, Koroneliyo naxa a ralan, a naxa a yetε magoro a be. ²⁶ Kōnō Piyeri naxa a rakeli, a naxa a fala, «Keli, mixi nan na n fan na.» ²⁷ E naxa so banxi e wøyenma e bore ra. Piyeri naxa mixi gbege malanxi li naa. ²⁸ A naxa a fala e be, «Wo a kolon tōnyi dōxōxi Yuwifε ma e nun si gbete bonsōe naxa lu yire keren, xa na mu a ra sofe ra e xōnyi. Kōnō Ala bara a masen n be a n naxa mixi yo maᵛoxun seniyeutare ra. ²⁹ Na na a ra, wo to n xili, n mu tondi

fade. Awa, wo n xilixi munfe ma?» ³⁰ Koroneliyo naxa a masen a be, «Na xi naani nan yi ki, n nu salife n ma banxi kui nunmare temui. Xeme nde naxa mini n ma, a xa sosee yanbama. ³¹ A naxa a masen n be, «Koroneliyo, Ala bara i xa maxandi suxu. A bara ratu a ma i bara naxan naba setaree be. ³² Awa, mixie xεε Yafa, e xa fa Simōn Piyeri ra be. A yigiyaxi Simōn garange xa banxi kui, baa de ra.» ³³ N naxa mixie xεε keren na. Muxu bara jεlexin ki fanyi i fafe ra. Awa, yakōsi muxu birin na Ala ya i. I xa masenyi ti muxu be, Marigi bara i yamari naxan birin na.»

³⁴ Awa, wøyenyi to so Piyeri yi, a naxa a masen, «Yakōsi n bara a kolon nōndi nan yati a ra, Ala mu mixi yo rafisaxi a boore be. ³⁵ A wama mixi birin xōn, sie birin ya ma, naxee gaaxuma a ya ra, naxee tinxin. ³⁶ Ala bara xibaaru fanyi masen Isirayila ᵛama be. A bara a masen e be a bōnesa sotoma dunija Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi nan na. ³⁷ Wo a kolon naxan nabaxi fōlofe Galile bōxi ma, dōxōfe Yudaya birin na. Yaya nu bara kawandi ti mixie xa e xunxa ye xōōra. ³⁸ Na temui Ala naxa Isa Nasaretika sugandi, Ala Xaxili Seniyeenxi nun senbe naxa goro a ma. Isa naxa siga yire birin, a nu fe fanyi raba, a nu mixi birin nayalan naxee nu na Ibulisa xa konyiya bun. Ala nu na a fōxō ra.»

³⁹ «Yi fe birin seede nan muxu ra a naxan naba Yuwifε xa bōxi ma nun Darisalamu. E naxa a banban wuri ma, a faxa. ⁴⁰ Kōnō Ala naxa a rakeli faxe ma xi saxan lōxōe, dunija xa a to. ⁴¹ A mu tin a makenende birin be, kōnō a naxa a yetε masen muxu be, Ala naxee sugandixi e xa findi seedee ra. Muxu nun Isa bara donse don, muxu bara ye min a keli xanbi faxe ma. ⁴² Isa naxa muxu yamari, muxu xa kawandi ti mixie be, e xa

a kolon Ala nan Isa tixi kiitisa ra mixi baloxie nun mixi faxaxie xun ma. ⁴³ Namijonme birin nu bara a xa fe fala, naxan na danxaniya a ma na kanyi xa yunubi xafarima ne a xili saabui ra.»

⁴⁴ Piyeri to nu woyenma, naxee birin nu yi masenyi ramefe, Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro e ma. ⁴⁵ Danxaniyatɔɛ sunnaxie naxee Piyeri mati naa, e naxa kaaba yi fe ma, Ala Xaxili Seniyenxi gorofe sunnataree fan ma, ⁴⁶ barima e naxa e xui me e na Ala matɔxɔfe xui gbeteɛ ra. ⁴⁷ Awa, Piyeri naxa maxorinyi ti, «Mixi nde noma ton-dide yi mixie xa xunxa ye xɔɔra? E fan bara Ala Xaxili Seniyenxi sɔto alo won fan a sɔtoxi ki naxe.» ⁴⁸ A naxa yaamari fi fa e xa e xunxa ye xɔɔra Isa xili ra. Na xanbi e naxa Piyeri mayandi a xa lu e xonyi na saxanyi.

11

Piyeri xunmafalafe

¹ Xɛɛrae nun ngaxakerenyie naxee nu na Yudaya, e naxa a me a si gbeteɛ fan bara tin Ala xa masenyi ra. ² Piyeri to te Darisalamu, Yuwifi danxaniyatɔɛ naxa a kalamu, «I bara so sunnataree xonyi, ³ wo birin bara wo dege!»

⁴ Awa Piyeri naxa fe birin tagi raba e be a dangixi ki naxe. ⁵ A naxa a masen, «N nu na Yafa taa nan kui. N na Ala maxandife temui naxe, n naxa laamatunyi to. Se nde naxan maniyaxi dugi xungbe ra, a xirixi a tunxun naanie ma, na naxa goro keli koore ma han n yire. ⁶ N naxa a igbe a fanyi ra. N naxa xurusee, wula subee, bubusee, nun xoni birin to a kui. ⁷ Xui nde naxa a fala, «Piyeri, keli, i sube nde faxes, i xa a don.» ⁸ Kɔnɔ n naxa a fala, «Ade, Marigi. N mu nu se raharamuxi don sinden, xa na mu a ra se seniyentare.» ⁹ Xui naxa woyen n be a firin nde, «Ala

bara naxan nasenyien i naxa a fala a seniyentare.» ¹⁰ Na naxa raba sanya saxan. Na xanbi, a birin man naxa te koore ma.»

¹¹ «Na temui mixi saxan, naxee nu xɛɛxi n yire kelife Sesare, e naxa ti muxu xa banxi naade ra. ¹² Ala Xaxili naxa a masen n be a muxu birin xa siga, a hali n mu siike. Yi xeme senni naxee yi ki, e fan naxa n mati naa. Muxu to so Koroneliyo xonyi, ¹³ a naxa a yaba muxu be a maleke toxi a xa banxi kui ki naxe. Maleke naxa a masen a be, «Mixi xɛɛ Yafa, a xa fa Simɔn na, e naxan xili falama Piyeri. ¹⁴ A fama masenyi tide i be, i tan nun i xa mixi birin kisima naxan saabui ra.»»

¹⁵ «N to so woyenfe, Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro e ma alo a goro won ma ki naxe a folɛ. ¹⁶ N fa ratu Marigi xa masenyi ma, «Yaya bara mixi xunxa ye xɔɔra, kɔnɔ Ala Xaxili Seniyenxi fama gorode wo ma.» ¹⁷ Ala to bara e ki alo a won kixi ki naxe, won tan naxee danxaniyaxi Isa Ala xa Mixi Sugandixi ma, a nu lan n xa Ala matandi?»

¹⁸ E to na me, e naxa dundu, e naxa Ala matɔxɔ, «Ala bara tuubi ragiri si gbeteɛ fan be, alako e fan xa kisi.»

Baranabasi nun Solu sigafe Antiyoki

¹⁹ Isa foxirabire naxee yensen Etiyen faxes xanbi jaxankate saabui ra, e naxa siga han Fenisiya, Sipiri, nun Antiyoki. E nu Ala xa masenyi kawandima Yuwifie nan be. ²⁰ Kɔnɔ Sipirikae nun Sirenikae naxee nu na e ya ma, e to siga Antiyoki, e naxa Marigi Isa xa xibaaru fanyi masen Girekikae fan be. ²¹ Marigi xonye nu na e ma. Mixi gbegebe naxa danxaniya, e naxa tuubi Marigi ma.

²² Darisalamu danxaniyatɔɛ nama to na fe me, e naxa Baranabasi xɛɛ Antiyoki. ²³ A

to so naa, a naxa j̄lexin Ala xa hin̄e tofe ra. A naxa e ralimaniya, e xa danxaniya Marigi ma. ²⁴ Baranabasi, mixi fanyi nan nu a ra. A nu rafexi danxaniya nun Ala Xaxili Seniyenxi ra. Nama gbegebe naxa danxaniya Marigi ma.

²⁵ Na xanbi, Baranabasi naxa siga Tarise Solu fende. ²⁶ A to a to, a naxa fa a ra Antiyoki. E nun danxaniyat̄ee nan nu e malanma naa j̄e keren birin bun ma. E naxa mixi gbegebe xaran. Isa f̄oxirabire naxee nu na Antiyoki, nee nan singe «Isayanka» xili s̄oto.

²⁷ Na t̄emui, namij̄onme ndee naxa goro Antiyoki, kelife Darisalamu. ²⁸ Naxan nu xili Agabu, na naxa ti, a fa a fala Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, a kaame xungbe fama sinde dunj̄a birin ma. Na fe raba mange Kilodi xa waxati ne. ²⁹ Isa f̄oxirabiree naxa lan a ma e xa Yudaya ngaxakerenyie mali harige ra, kankan noma naxan na. ³⁰ E naxa a so Baranabasi nun Solu yi ra katarabi kuntigie ma.

12

T̄ore man xεerae life

¹ Na t̄emui mange Herode naxa so danxaniyat̄e pama mixi ndee t̄orofo. ² A naxa Yaki, Yaya taara, faxesa santidegema ra. ³ A to a to na nu rafan Yuwifie ma, a man naxa Piyeri suxu Taami Lebinitare Sali. ⁴ A to a suxu, a naxa a sa geeli kui. A naxa s̄ori naani naani tongo xunde naani kui, a nee yamari, e xa a kanta. Herode nu waxi Piyeri xa makiiti pama ya x̄ori Sayamaleke Dangi Sali na ba a ra. ⁵ Piyeri nu na geeli kui, k̄ono danxaniyat̄e pama nu na Ala maxandife a be.

⁶ K̄e ra, beenun Herode xa Piyeri makiiti, a nu xife s̄ori firin tagi, yol̄onx̄onyi balanxi a ma.

S̄ori gbete fan nu geeli naade kantafe. ⁷ Marigi xa maleke nde naxa mini a ma t̄erenna ra. Yanbe naxa geeli kui iyalan. Maleke naxa Piyeri seeti mab̄onbo, a xa xunu, a fa a fala a be, «Keli, i xulun!» Yol̄onx̄onyie naxa yol̄on a belexe ra keren na. ⁸ Maleke naxa a fala a be, «I maxiri, i xa sankirie so.» A to na raba, maleke man naxa a fala a be, «Donma felen i ma, bira n f̄oxo ra.» ⁹ Piyeri naxa mini, a bira maleke f̄oxo ra, k̄ono a mu a kolon xa na fe findixi n̄ondi nan na. A nu bara a māoxun, t̄emunde a findixi laamatunyi nan na. ¹⁰ E to bara dangi s̄orie singe e nun a firin ndee ra, e naxa wure naade li naxan de rabixi taa ma, na naxa rabi a yete ra. E naxa mini. E mu nu a ikuyaxi kira x̄on ma, maleke naxa keli Piyeri xun.

¹¹ Piyeri to xaxili s̄oto na fe ma, a naxa a fala, «Yakosi, n bara a kolon Marigi nan a xa maleke x̄exi, a xa n ba Herode yi ra. A bara n natanga Yuwifie belexe.» ¹² A to kolon s̄oto yi fe ma, a naxa siga Yaya nga Mariyama x̄onyi, Yaya naxan man xili Maraki. Mixi wuyaxi nu malanxi naa, e na Ala maxandife. ¹³ A to naade k̄onkon, konyi gine nde, naxan xili Roda, a naxa fa naade rabide. ¹⁴ A to Piyeri xui me, a naxa j̄lexin han a naxa neemu naade rabife ma. A naxa a gi a xa sa a fala booree be Piyeri na naade ra. ¹⁵ E naxa a fala a be, «I bara daxu.» K̄ono a to e karaxan, e naxa a fala, «A xa maleke na a ra.» ¹⁶ Na t̄emui birin Piyeri nu na naade k̄onkonfe. E to naade rabi, e naxa kaaba a tofe ma. ¹⁷ Piyeri to e masabari a belexe ra, a naxa a yaba e be Marigi a raminixi geeli kui ki naxe. A naxa a fala, «Wo yi fe ragbilen Yaki nun ngaxakerenyie ma.» Na xanbi, a naxa mini, a xa siga yire gbete.

¹⁸ Kuye to iba, s̄orie naxa lu maimaxe xungbe kui, a kolonfe

ra Piyeri xa fe niyaxi ki naxe. ¹⁹ Herode naxa a fen, kɔnɔ a mu a to. A naxa sɔɔrie makiiti, a naxa yaamari fi a e birin xa faxa. Na xanbi, a naxa keli Yudaya, a naxa goro Sesare, a xa saxanyi radangi menni.

Herode xa faxe

²⁰ Tirekae nun Sidɔnkae nu na lantareya kui e nun Herode ra na temui. E naxa lan e bore ma, e xa siga Herode yire, e xa wɔyen. E to bara Bilasitu masɔto, mange xa batula kuntigi, e naxa Herode mayandi lanyi xirife ra e tagi, barima e xa bɔxi xaxili nu tixi Herode xa bɔxi baloe nan na. ²¹ Malan lɔxɔe, Herode nu maxirixi a xa mange sosee kui, a naxa masenyi ti jama be, a dɔxɔxi mange kibanyi kui. ²² Mixie naxa sɔnxɔe rate, «Ala xui nan yi ki, adama xui mu a ra.» ²³ Marigi xa maleke nde naxa a rafura keren na, barima a mu Ala matɔxɔ. Kulie naxa a don, a naxa faxa.

²⁴ Na waxati mixi gbege naxa Ala xa wɔyenyi rame, danxaniyatɔee kɔnti xun naxa masa. ²⁵ Baranabasi nun Sɔlu to ge xeeræe ibade Darisalamu, e naxa gbilen Yaya xanin na e xun ma, e naxan xili falama Maraki.

13

Baranabasi nun Sɔlu sugandife

¹ Namijɔnmee nun karamɔxɔe nu na Antiyɔki danxaniyatɔe jama tagi: Baranabasi, Simeyɔn naxan xili sa Nigeri, Lususi Sirenika, Manahen, nun Sɔlu. Manahen nun mange Herode nan xuru yire keren. ² E to nu Marigi batufe, e man nu sunfe, Ala Xaxili Seniyenxi naxa a fala e be, «Wo Baranabasi nun Sɔlu ti n be e xati ma, wali xa fe ma n e xilixi naxan ma.» ³ Awa, e to ge sunde, nun Ala maxandide, e naxa e belexe sa Baranabasi nun Sɔlu ma, e xa e taxu Ala ra. Na xanbi, e naxa e bepin, e siga.

E sigafe Sipiri

⁴ Ala Xaxili Seniyenxi to Baranabasi nun Sɔlu xee, e naxa goro Selusiya, e fa baki kunkui kui sigafe ra Sipiri suri ma. ⁵ E to so Salamin, e naxa so Ala xa masenyi kawandife Yuwifie xa salide kui. Yaya nan nu e malima ra. ⁶ E to bara suri igiri han Pafosi, e naxa duure nde li naa, Yuwifie naxan nu a yete findixi namijɔnmee wule fale ra, naxan nu xili Bari Yesu xa di. ⁷ A nu na mange Serigu Pɔlu seeti ma, naxan xaxili nu fan. Na tan naxa Baranabasi nun Sɔlu xili, barima a nu wama Ala xa masenyi ramefe.

⁸ Kɔnɔ na duure e naxan ma Elimasi, a xili wama a masenfe a duure nan a ra, a naxa e matandi. A nu katafe ne alako a xa mange xa ba danxaniya kira xɔn ma. ⁹ Awa Sɔlu, naxan man xili Pɔlu, Ala Xaxili Seniyenxi to goro a ma, a naxa a ya banban a ra, ¹⁰ a naxa a fala a be, «Kalabante nun yanfante nan i ra. Ibulisa xa di, tinxintare, i mu bama Marigi xa kira tinxinxi dalinfe? ¹¹ Awa yakɔsi, Marigi bara a belexe sa i ma. I fama ne dɔnxude. Waxati nde bun ma, i mu soge toma.» Dimi naxa dusu a xun na keren na. A naxa so milimalafe na ma, a nu mixie fen naxee a yi rasuxuma. ¹² Awa, mange Serigu Pɔlu to na to, a naxa danxaniya Marigi xa seriye ma.

E sigafe Pisidiya bɔxi ma

¹³ Pɔlu nun a booree to baki kunkui kui Pafosi, e naxa siga Periga naxan na Panfiliya bɔxi ma. Yaya naxa a ba e ma, a naxa gbilen Darisalamu. ¹⁴ Menni e naxa ti kira xɔn. E naxa so Antiyɔki naxan na Pisidiya bɔxi ma. E to so salide kui malabu lɔxɔe, e naxa e magoro. ¹⁵ Tawureta Munsu nun namijɔnmee xa Kitaabui xaranyi to ba a ra, salide xunmatie naxa xeeræe ti e ma, e nu a fala, «Won ngaxakerenyie,

xa marasi nde na wo yi ra jama be, wo a fala.»¹⁶ Pɔlu to keli, a naxa e masabari, a fa a fala, «Isirayilakae nun wo tan naxee gaaxuxi Ala ya ra, wo wo tuli mati.¹⁷ Isirayila jama Marigi Ala bara won babae sugandi. A naxa e rawuya Misira bɔxi ma. Na xanbi a naxa e ramini naa a senbe ra.¹⁸ A naxa e rabalo je tongo naani jɔndon gbengberenyi ma.¹⁹ A to si solofere halaki Kanaan bɔxi ma, a naxa na bɔxie fi Isirayilakae ma.²⁰ Je keme naani je tongo suuli bun ma, a naxa mangee ti e xun ma han Annabi Samuweli xa temui.²¹ Awa, e to wa mange belebele xɔn ma, Ala naxa Kisu xa di, Solu, naxan fatan Bunyamin bɔnsɔe ra, a naxa na ti e xun ma. A xa mangeya naxa bu je tongo naani.²² A to Solu ba mangeya ra, a naxa Dawuda findi mange ra e xun. A yi seedeya masen na nan ma, «N bara Dawuda to, Yisayi xa di, naxan kepa rafan n ma. A tan nan n sago birin nakamalima.»

²³ «Ala Isirayila Rakisima raminixi Dawuda bɔnsɔe nan ya ma, naxan lanxi Isa ma, alo a laayidi tongoxi ki naxe.²⁴ Beenun Isa xa fa, Yaya nu bara mixie kawandi e xa tuubi, e xa e xunxa ye xɔra.²⁵ A xa wali rapɔn temui, a naxa a fala, «N mu findixi mixi xa ra, wo naxan mapɔxunxi. Na kanyi fama n xanbi ra. Na binye mu na n yi ra n xa a xa sankiri mafulun.»

²⁶ «N ngaxakerenyie, Ibrahima bɔnsɔe xa die nun wo tan naxee gaaxuma Ala ya ra, yi kisi masenyi rasanbaxi won tan nan ma.²⁷ Darisalamukae nun e xunmatie mu tin Isa ra. E mu fahaamui soto namijɔnmee xa masenyi ma, naxan xaranma malabu lɔxɔe birin. Kɔnɔ e naxa na masenyi yati rakamali Isa tɔjɔgefe ra.²⁸ Hali e to mu sese to a lanma a xa faxa naxan ma, e naxa Pilati maxandi a xa a faxa.²⁹ Na kui, e naxa fe birin nakamali naxee

sebexi a xun. E man naxa a ragoro wuri magalanbuxi ma, e a fure sa gaburi kui.³⁰ Kɔnɔ Ala naxa a rakeli faxe ma.³¹ Mixi gbegebe naxee Isa mati kelife Galile sigafe Darisalamu, nee naxa a to xi wuyaxi bun ma. Yakɔsi e bara findi a xa seedee ra jama tagi.»

³² «Awa, muxu tan fan yi xibaaru fanyi masenma ne wo be, Ala laayidi naxan tongo won benbae be.³³ Ala bara a rakamali won tan be, e xa die. A bara Isa rakeli faxe ma alo a sebexi Yabura sora firin nde kui ki naxe. A naxe, «N ma di nan i ra. N bara findi i baba ra to.»³⁴ A bara a rakeli faxe ma, alako a naxa bɔrɔ. A na nan masenxi yi ki, «Laayidi seniyenxie, naxee mu kanama, n naxee tongoxi Dawuda be, n nee tongoma ne wo fan be.»³⁵ Na na a ra, a man na masenyi falaxi yire gbete. A naxe, «I mu i xanuntenyi luma gaburi kui.»³⁶ Dawuda to ge Ala sago rabade a xa waxati, a faxa ne, a a benbae li gaburi kui, a man bɔrɔ naa.³⁷ Kɔnɔ Ala mixi naxan nakelixa faxe ma, na tan mu bɔrɔ.»

³⁸ «N ngaxakerenyie, naxan kawandixi wo be, wo xa a kolon yunubi xafarima a tan nan saabui ra.³⁹ Naxan yo danxaniya, na kanyi bara kisi yunubie ma, Annabi Munsa xa seriye mu nɔ wo rakiside naxee ma.⁴⁰ Na kui, wo wo mɛeni naxan falaxi namijɔnmee xa Kitaabuie kui, a naxa fa wo li. E naxe,⁴¹ «Wo a mato, wo tan mixi mayelee, wo de xa ixara, wo bara lɔe, barima n fama kewali rabade wo xa lɔxɔe nan ma, wo mu lama naxan na hali e a yaba wo be.»

⁴² Solu nun Baranabasi to mini, mixie naxa e maxandi e man xa yi masenyi ti malabu lɔxɔe naxan man fama kɔre.⁴³ Awa, jama to yensen, Yuwifi wuyaxi nun mixi naxee nu soxi Yuwifi xa diine kui, nee naxa bira Polu nun Baranabasi foxɔ ra. Polu nun

Baranabasi naxa e rasi e xa lu Ala xa hinne kui. ⁴⁴ Na malabu loxo xungbilenyi, taakae birin naxa e malan Ala xa masenyi ramede. ⁴⁵ Yuwifie to pama to, tone naxa e suxu. E naxa ti Polu kanke, e nu a xa woyenyi matandi, e nu a konbi. ⁴⁶ Polu nun Baranabasi naxa a fala e be pama tagi, «A lanma Ala xa masenyi xa masen wo tan nan singe be, konwo bara tondi a ra. Na kui, wo yete bara a fala a mu daxa wo xa kisi soto. Yakosi muxu muxu ya rafindima si gbete nan ma, ⁴⁷ alo Marigi muxu yamarixi ki naxe. A naxe, <N bara i ti i xa findi naiyalanyi ra sie be, kisi xaninfe ra han duniya danyi.»

⁴⁸ Mixi naxee mu findixi Yuwifi ra, nee to na me, e naxa seewa. E naxa e Marigi xa woyenyi matoxo. Naxee birin nu sugandixi kisi fe ra, nee naxa danxaniya.

⁴⁹ Marigi xa masenyi naxa yensen boxi birin kui. ⁵⁰ Konwo Yuwifie naxa gine hagigee, naxee nu soxi Yuwifie xa diine kui, nun na taa kuntigie, e naxa nee bopee rate. E naxa toore doxo Polu nun Baranabasi ma han e naxa e keru e xa boxi ma. ⁵¹ Polu nun Baranabasi naxa e sanyi rakonkon, na xa findi seede ra a lantareya na e tagi. Na xanbi e naxa siga Ikoniyon. ⁵² Isa foxirabiree naxa seewa, e man nu fa Ala Xaxili Seniyenxi soto.

14

E sigafe Ikoniyon

¹ Polu nun Baranabasi naxa so Yuwifie xa salide kui Ikoniyon. E naxa woyen a fanyi ra han Yuwifie nun Girekika gbege naxa danxaniya. ² Konwo Yuwifie naxee mu danxaniya, nee naxa Girekikae kui iso, alako e bope xa te danxaniyatose xili ma. ³ Polu nun Baranabasi naxa temui xonkuye raba Ikoniyon, e nu

woyen lanlanteya kui. Marigi naxa tonxumae nun kaabanakoe raba e saabui ra, e tan naxee findixi seede ra Ala xa masenyi be, a xa hinne xa fe ra. ⁴ Taakae naxa itaxun doxo firin. Ndee naxa lu Yuwifie xa seeti, ndee fan naxa lu xeeræe xa seeti. ⁵ Girekikae nun Yuwifie nun e xa mangee naxa lan e xa fe jaaxi doxo e ma, e man xa e magono han e xa faxes. ⁶ Polu nun Baranabasi to na kolon, e naxa e gi, e siga Likayoni taee kui, Lisitire nun Deribe, a nun na rabilinyi. ⁷ E naxa xibaaru fanyi kawandi ti naa.

E Sigafe Lisitire

⁸ Mixi nde nu doxoxi Lisitire, namate nan nu a ra, a bari na ki ne lanyuru kui. A mu nu noma a perede hali keren. ⁹ A nu a tuli matima Polu xa masenyi nan na. Polu naxa a ya ti a ra. A naxa a to a danxaniyaxi a yalan fe ma. ¹⁰ A naxa a fala a xui itexi ra, «Keli, i ti i sanyie xun na. A naxa keli keren na, a peere.» ¹¹ Nama to na to, Polu naxan nabaxi, e naxa a fala Likayoni xui, «Alae bara e falin mixie, e goro won tagi.» ¹² E naxa xili nde xabu e xun, e Baranabasi xili naxa sa Seyusi, Polu fan Heremesi, barima a tan nan nu woyenma. ¹³ Seyusi xa serexedube, naxan xa salide nu na taa sode de ra, na naxa fa tuuræe nun fugee ra naadee biri ra. A tan nun pama naxa wa serexæe bafe e be.

¹⁴ Xeeræe Baranabasi nun Polu to na kolon, e naxa e xa sosee iboo, e man fa gbelegebele pama ra. ¹⁵ E naxa a fala, «Wo tan, munfe ra wo yi fe mooli rabama? Mixi nan muxu ra, alo wo tan. Muxu faxi xibaaru fanyi nan na wo be. Muxu wo rasima wo xa ba yi fufafu fee ma alako wo xa bira Ala xa kira foxo ra, naxan koore nun boxi, baa nun se birin daa. ¹⁶ Temui dangixi Ala a lu ne si birin xa bira e yete kan xa kirae

fɔxɔ ra. ¹⁷ Hali na birin kui, a nu fe fanyi rabama naxan findi seede ra a xa fe ra. Tunde ye nu fama keli koore ma. Sansie nu fanma a temui alako wo xa balo, wo man xa seewa wo boɲe kui.» ¹⁸ Pɔlu nun Baranabasi naxa kata ki fanyi ra alako e naxa serexe ba e be.

¹⁹ Awa, Yuwifie naxa fa keli Antiyɔki nun Ikoniyon. E naxa pama kui iso han e naxa Pɔlu magono a xa faxa. E naxa mini a bubu ra taa fari ma barima e tan be a bara ge faxade. ²⁰ Kono Isa foxirabiree to a rabilin, a naxa keli, a man naxa gbilen taa kui.

E gbilenge Antiyoki Siriya boxi ma

²¹ Kuye to iba, Pɔlu nun Baranabasi naxa siga Deribe. E to ge kawandi tide taa kui, mixi gbege naxa findi Isa foxirabiree ra. Na xanbi e naxa gbilen Lisitire, Ikoniyon, nun Antiyoki. ²² E nu Isa foxirabiree ralimaniya. E man nu e rasi e xa sabati danxaniya kui. E nu a fala, «Won mu soma Ala xa mangeya niini bun ma fo won xa tɔɔɔ.» ²³ E naxa kuntigie sugandi danxaniyatɔe pama keren keren ma be. E to ge salide nun sunde, e naxa e taxu Marigi ra, e nu danxaniyaxi naxan ma. ²⁴ Awa, e to Pisidiya igiri, e naxa fa Panfiliya. ²⁵ E naxa kawandi ti Periga, e naxa goro Ataleya.

²⁶ E to keli menni, e naxa baki kunkui kui sigafe ra Antiyoki, e nu taxuxi Ala xa hinne ra dennaxe. E nu bara ge na wali birin nabade. ²⁷ E to so, e naxa danxaniyatɔe pama malan. E naxa fe birin dentegɛ sa e be Ala naxan nabaxi e saabui ra, nun Ala danxaniya naade rabixi si gbetee be ki naxe. ²⁸ E nun Isa foxirabiree naxa bu e bore ra.

¹ Mixi ndee naxee keli Yudaya, e naxa a fala Isa foxirabiree be, «Xa wo mu wo sunna Annabi Munsa xa naamunyi ki ma, wo mu noma kaside.» ² Pɔlu nun Baranabasi naxa woyenyi xoxoxɔe fala e be. E naxa nate tongo Pɔlu nun Baranabasi nun mixi ndee xa te Darisalamu xɛɛrae nun kuntigie maxorinde yi fe ma.

³ Danxaniyatɔe pama naxa e xee. E dangixi Fenisiya nun Samari ra temui naxe, e naxa a masen mennikae be, mixi naxee kelixi si gbetee ma, nee danxaniyaxi ki naxe. Yi masenyi naxa Isa foxirabiree rapelixin. ⁴ E to so Darisalamu, danxaniyatɔe pama nun xɛɛrae, nun kuntigie naxa e rasene. Ala naxan birin naba e saabui ra, e naxa na yaba e be. ⁵ Awa, Fariseni nde naxee nu bara danxaniya, e naxa keli, e nu fa a fala, a lanma ne si gbete mixie xa sunna, e xa bira Annabi Munsa xa seriye fɔxɔ ra.

⁶ Xɛɛrae nun kuntigie naxa e malan e xa na fe mato. ⁷ E to na fe isonxo sonxo, Piyeri naxa keli, a a fala e be, «N ngaxakerenyie, wo a kolon kafi temui xonkuye Ala bara n sugandi wo tagi, alako si gbete mixie xa xibaaru fanyi me n de ra, e xa danxaniya. ⁸ Awa, Ala naxan mixi sondonyi kolon, na bara seedeya raba e be, a a Xaxili Seniyenxi fi e ma alo won tan. ⁹ A mu mixi yo rafisa a boore be e tan nun won tan tagi, barima a bara e sondonyi rasenyen danxaniya ra. ¹⁰ Yakosi, munfe ra wo Ala matoma? Wo na kote dɔxɔfe Isa foxirabiree xun, won benbae nun won tan mu naxan noma. ¹¹ Wo xa a kolon a won nakisixi Marigi Isa xa hinne nan na alo e tan fan.»

¹² Nama birin naxa dundu, e naxa e tuli mati Pɔlu nun Baranabasi ra. Pɔlu nun Baranabasi naxa a tagi raba booree be Ala kaabanakoe nun tonxuma naxee birin naba e saabui ra si gbetee tagi. ¹³ E to ge woyende, Yaki

15

Darisalamu malanyi

naxa woyenyi tongo, a naxe, ¹⁴ «N ngaxakerenyie, wo wo tuli mati n na. Simōn bara a yaba Ala mixie sugandima ki naxe sie ya ma, a xili sama naxee xun ma.

¹⁵ Namijōnmēe birin xa masenyi lanxi na nan ma. A sebexi,

¹⁶ «Na xanbi n fama nε Dawuda xa banxi biraxi rakelide. N na yire kanaxie rafalama nε, n na rakelima nε,

¹⁷ alako mixi naxee luxi e xa no Marigi fende,

si gbete naxee birin findima n gbe ra.

¹⁸ Marigi xa masenyi nan na ki, naxan yi fe kolon kabi a fole, naxan yi fe birin nagirima.»

¹⁹ «Na na a ra, a mu lanma a xa findi fe xoxoxe ra si gbete be naxee wama birafe Ala foxo ra.

²⁰ Kono won xa bataaxe sebe e ma, e naxa see don naxee baxi serexe ra kuyee be. E man xa ba yene ma, a nun e naxa sube yufaxi don,

e man naxa wuli min. ²¹ Barima kabi won benbae xa waxati, mixie na taa birin kui, naxee Annabi Munsa xa seriyē xaranma salidee kui malabu loxo.»

²² Awa, xεεrae nun kuntigie nun danxaniyatōe jama birin naxa lan a ma e xa mixi ndee xεε Antiyoki, naxee Pōlu nun Baranabasi matima. E naxa Yudasī naxan xili Barasaba, nun Silasi sugandi, xeme binyee ngaxakerenyie ya ma. ²³ E naxa bataaxe keren so e yi ra naxan sebexi, «Xεεrae nun kuntigie, naxee lanxi wo ngaxakerenyie ma, katarabi won ngaxakerenyie ma si gbete ya ma, naxee na Antiyoki, Siriya, nun Silisi, muxu bara wo xεebu. ²⁴ Muxu bara a me a mixi ndee naxee kelixi muxu ya ma, muxu mu pungui saxi naxee ma, a nee bara wo rakontofli e xa woyenyi ra. E bara wo boje ifu.»

²⁵ «Na na a ra, muxu bara lan a ma muxu xa xεεrae xεε wo ma, sa Pōlu nun Baranabasi fari, muxu xanuntenyie, ²⁶ naxee bara meε e nii ra won Marigi Isa xa fe ra,

Ala xa Mixi Sugandixi. ²⁷ Muxu bara Yudasī nun Silasi fan xεε, naxee yi fee tagi rabama wo be.

²⁸ Ala Xaxili Seniyenxi nun muxu tan bara lan a ma muxu naxa kote gbete doxo wo xun fo naxan daxa.

²⁹ A tan nan yi ki: Wo naxa sube don naxan baxi serexe ra kuyee be, nun sube yufaxie, wo naxa wuli fan min. Wo man naxa yene fan naba. Wo lan wo xa gbilen yi fe birin foxo ra. Wo salamu.»

³⁰ Awa, e to bara e jungu pama ma, e naxa siga Antiyoki, e naxa sa bataaxe so danxaniyatōe pama yi ra. ³¹ Ngaxakerenyie to a xaran, e naxa jlexin, e naxa limaniya.

³² Yudasī nun Silasi, naxee yati nu findixi namijōnmēe ra, e naxa e kawandi, e nu e ralimaniya woyen wuyaxi ra. ³³ Waxati nde to dangi, e ngaxakerenyie naxa e bejin bojesa kui gbilenfe e xεεmae ma.

³⁴ Kono Silasi tan naxa lu naa.

³⁵ Pōlu nun Baranabasi naxa lu Antiyoki, e nun e boore wuyaxi e nu fa mixie xaran, e man nu Marigi xa xibaaru fanyi kawandi ti.

Pōlu nun Baranabasi fatanfe

³⁶ Loxo ndee to dangi, Pōlu naxa a fala Baranabasi be, «Won xa gbilen taa birin kui won Marigi xa masenyi kawandixi dennaxe, won xa a mato won ngaxakerenyie danxaniyatōe na ki naxe naa.»

³⁷ Baranabasi nu wama Yaya fan xaninfe, naxan xili Maraki. ³⁸ Kono Pōlu naxa a fala a mu lan e xa mixi xanin e xun ma naxan keli e xun ma Panfiliya, a mu tin birade e foxo ra e xa wali kui. ³⁹ Na lantareya naxa xoxoxo han a naxa findi fatanyi ra.

Baranabasi naxa Maraki tongo, e naxa baki kunkui kui sigafe ra Sipiri suri ma. ⁴⁰ E ngaxakerenyie to e taxu Marigi xa hinne ra, Pōlu naxa Silasi tongo, e naxa siga ⁴¹ Siriya nun Silisi boxie ma, e danxaniyatōe pamae ralimaniya.

16

Timote birafe Pɔlu nun Silasi fɔxɔ ra

¹ Pɔlu naxa siga Deribe nun Lisitire. Isa fɔxirabirɛ nde nu na, a xili Timote. Yuwifi ginɛ danxaniyatɔɛ nde xa di nan nu a ra. A baba Girekika nan nu a ra. ² Lisitire nun Ikoniyon ngaxakerenyie nu a xili fanyɪ falama. ³ Pɔlu to wa a xanɪnfe a xun, a naxa a sunna Yuwifie xa fe ra naxee nu na mɛnni, barima birin nu a kolon a baba Girekika na a ra.

⁴ E naxa xεεραε nun Isa fɔxirabirɛɛ kuntigi naxee nu na Darisalamu, e naxa nee xa nate masen danxaniyatɔɛɛ bɛ na taaɛ kui, e xa a rabatu. ⁵ Danxaniyatɔɛ pamae xa danxaniya senbɛ xun nu masama, danxaniyatɔɛ kɔnti fan xun nu masa lɔxɔ yo lɔxɔ.

Pɔlu laamatunyi tofe Tiroyasi

⁶ Ala Xaxili Seniyeɛnxi to mu tin e xa kawandi ti Asi bɔxi ma, e naxa Firigiya nun Galati bɔxi igiri. ⁷ E to makɔrɛ Misi bɔxi ra, e naxa wa sofe Bitiniya, kɔnɔ Isa Xaxili mu tin e xa siga naa. ⁸ Awa, e naxa Misi igiri, e naxa goro Tiroyasi. ⁹ Kɔɛ ra, Pɔlu naxa laamatunyi to. Masedonka nde naxa keli, a fa a maxandi, «Fa Masedon bɔxi ma, i xa fa muxu mali.» ¹⁰ Pɔlu laamatunyi to xanbi, muxu naxa la a ra a Marigi bara muxu xili xibaaru fanyɪ kawandife ra naa. Muxu naxa kata sigafe ra Masedon keren na.

Lidi xunxafe ye xɔɔra

¹¹ Muxu to keli Tiroyasi, muxu naxa baki kunkui kui, muxu naxa muxu ya rafindi Samotirasi ma keren na. Na kuye iba, muxu naxa ti Neyapoli. ¹² Muxu to keli naa, muxu naxa siga Filipi, Masedon taa singe. E nu na Rɔmakae xa mangeya nan bun ma. Muxu naxa saxanyi radangi na taa kui.

¹³ Malabu lɔxɔɛ, muxu naxa siga taa fari ma xure de ra, muxu dennaxe marɔxun salide ra. Muxu to dɔxɔ, muxu naxa wɔyɛn ginɛɛ ra naxee nu malanxi naa. ¹⁴ Ginɛ nde nu na e ya ma naxan xili Lidi, gare dugi mati. Tiyatireka nan nu a ra. A gaaxu Ala ya ra. A to a tuli mati, Marigi naxa a bɔɔrɛ rabi alako Pɔlu naxan falama a xa so a xaxili ma. ¹⁵ A to a xunxa ye xɔɔra, a nun a xa denbaya, a naxa muxu mayandi, «Xa wo sa laxi a ra n bara danxaniya Marigi ma, wo fa lu n ma banxi kui yi saxanyi.» A naxa muxu karaxan mayandi ra.

E na geeli kui Filipi

¹⁶ Muxu to nu sigama salide, konyi ginɛ nde naxa fa muxu ya ra. Ninne kanyi nan nu a ra, ninne naxan xili Tine, naxan se matoma. Na ginɛ nu naafuli xungbe rasoma a kanyie ma. ¹⁷ A naxa so birafe muxu fɔxɔ ra, Pɔlu nun muxu tan. A nu sɔnxɔɛ rate, «Yi mixie Ala Xili Xungbe Kanyi xa konyie nan e ra. E wo tife kisi kira nan xɔn ma.» ¹⁸ A naxa na raba xi wuyaxi. Pɔlu to xɔnɔ, a naxa a ya rafindi, a naxa a fala jinne bɛ, «N bara i yamari Isa xili ra, Ala xa Mixi Sugandixi, gbilen yi ginɛ fɔxɔ ra.» Ninne naxa gbilen a fɔxɔ ra keren na.

¹⁹ Na konyi ginɛ kanyie to a to e xa geeni bara kana, e naxa Pɔlu nun Silasi suxu. E naxa e xanin kiitisae yire. ²⁰ E naxa e dentɛgɛ kiitisae bɛ, e naxe, «Yi mixie nan won ma taa ya isofe. ²¹ Yuwifi nan e ra naxee naamunyie xa fe masenma won mu tinxi naxee ra, won tan Rɔmakae.» ²² Nama fan naxa keli e ra, nun kiitisae. E naxa e makoyɛn, e naxa yaamari fi e xa e bɔnbɔ luxusinyi ra. ²³ E to gɛ e bɔnbɔde, e naxa e woli geeli kui. E naxa kɔsibili yamari a xa e kanta a fanyɪ ra. ²⁴ Na kɔsibili to na yaamari sɔto, a naxa Pɔlu nun

Silasi sa geeli kui, a yolonxoniyie sa e ma. ²⁵ Kœe tagi to a li, Põlu nun Silasi nu Ala maxandife, e nu Ala matoxofe beḡti ra. Geelimanie nu e xui mexi. ²⁶ Bõxi naxa seren keren na, geeli sanbunyi naxa a ramaxa. Na temui kerenyi kui, naade birin naxa rabi. Geelimanie birin xa yolonxoniyie naxa mabolon. ²⁷ Kõsibili naxa xunu. A to geeli naadæe to e rabixi, a naxa a xa santidægema bendun a tæe a xa a yete faxa, a joxo a ma a geelimanie nu bara e gi.

²⁸ Kõno Põlu naxa sonxo a xui itexi ra, «I naxa fe xone niya i yete ra, muxu birin na be.» ²⁹ Awa, kõsibili to te maxili, a naxa so mafuren. A naxa a xinbi sin Põlu nun Silasi bun ma, a serenma. ³⁰ A naxa e ramini, a e maxorin, «Marigie, a lanma n xa munse raba alako n xa kisi?» ³¹ Põlu nun Silasi naxa a yaabi, «I xa danxaniya Marigi Isa ma. Na nan a toma i kisima, i tan nun i xa denbaya.» ³² E naxa Marigi xa wøyenyi masen a be a nun a xa mixie. ³³ A naxa e xanin a xun ma keren na kœe kui, a naxa e xa fie yae xa. Na waxati yati a naxa xunxa ye xõra, a tan nun a xa mixi birin. ³⁴ A naxa e yigiya a xa banxi kui, a man fa donse fi e ma. A naxa jalexin a fanyi ra, a nun a xa denbaya birin barima e bara danxaniya Ala ma.

³⁵ Kuye to iba, kiitisee naxa soorie xæe e xa sa a fala kõsibili be a xa na mixie rabolo. ³⁶ Kõsibili naxa a fala Põlu be, «Kiitisee bara xæera ti a wo xa rabejnin. Awa, yakosi wo mini, wo xa siga bõnesa kui.» ³⁷ Kõno Põlu naxa a fala soorie be, «Muxu tan naxee findixi Rõmakæe ra, e bara muxu sa geeli e mu muxu makiiti. E naxa muxu sa geeli, yakosi e wama muxu ramini fe gundo ra? Na mu lanma feo! E yete yati nan fama muxu rabolode.» ³⁸ Soorie naxa yi wøyenyie ragbilen kiitisee ma. E to a me a Rõmakæe nan e ra,

e naxa gaaxu. ³⁹ E naxa fa e mayandi, e e rabolo. E fan naxa e maxandi a e xa keli na taa.

⁴⁰ E to mini geeli kui, e naxa so Lidi xonyi. E to bara ge e ngaxakerenyie ralimaniyade, e naxa siga.

17

E sigafe Tesaloniki

¹ Põlu nun Silasi to dangi Anfipoli nun Apoloniya ra, e naxa so Tesaloniki taa kui, Yuwifie xa salide nde nu na dennaxe. ² Põlu naxa so naa alo a darixi naxan na. Malabu loxoe xi saxan bun ma, e nun Põlu naxa Kitaabui xa fe fala. ³ A nu a tagi raba e be a a lanma Ala xa Mixi Sugandixi xa tooro ki naxe, a man xa keli faxe ma. A naxa a fala, «Isa, n naxan ma fe falafe wo be yi ki, a tan nan Ala xa Mixi Sugandixi ra.» ⁴ Ndee naxa la a ra e ya ma. E naxa bira Põlu nun Silasi foxo ra. Girekika gbeḡbe fan naxee nu gaaxuxi Ala ya ra, nee fan naxa la a ra, e nun gine hagige gbeḡbe. ⁵ Kõno Yuwifie toonexi ndee naxa mixi jaaxi ndee tongo e xa pama ya iso taa kui. E naxa siga Yason xonyi Põlu nun Silasi fende alako e xa e xanin kiitisee xon ma. ⁶ E to mu e to, e naxa Yason nun a ngaxakerenyie ndee mabendun na taa kiitisee yire. E nu sonxoe rate, e naxe, «Yi mixie naxee dunija ifuma, e bara fa be fan. Yason bara e yigiya. ⁷ E birin Rõmakæe mangæ xa wøyenyi nan gbesen bama, e man a falama a mange gbete nde na naxan xili Isa.» ⁸ E naxa pama nun kiitisee bõpe rate na wøyenyie ra. ⁹ Beenun e xa Yason nun a booree bejin, fo e to kõbiri ba.

E sigafe Beere taa

¹⁰ Na kœe ra, e ngaxakerenyie naxa Põlu nun Silasi rasiga Beere taa. E to so naa, e naxa so Yuwifie xa salide kui. ¹¹ Na Yuwifie xaxili nu matinse dangi Tesalonikikæe

ra. E jnan gbata ne na masenyi kolonde, e man Kitaabui kui mato loxo yo loxo alako e xa a kolon e naxan falama e be xa nondi yati nan a ra. ¹² Yuwifia wuyaxi naxa danxaniya e ya ma, nun Girekika gine gorobone wuyaxi, nun xeme wuyaxi.

¹³ Kono Yuwifia Tesalonikikae to a kolon a Polu na Ala xa woyenyi kawandife Beere taa fan, e naxa fa naa, e fa jama ya iso. ¹⁴ Awa, danxaniyatose naxa Polu tongo keren na, e naxa siga a ra baa fe ma, kono Silasi nun Timote naxa lu Beere taa. ¹⁵ Naxee Polu mati, e naxa siga a ra han Aten. Na xanbi e naxa gbilen e jungui ra Silasi nun Timote xon ma, e xa Polu li sinnanyi ma Aten.

Polu kawandi tife Aten

¹⁶ Polu nu Silasi nun Timote mamefe Aten. A borse naxa mapaxu a ra na taa xa kuyee xa fe ra. ¹⁷ Na kui, a naxa de masara e nun Yuwifia ra, a nun mixie naxee gaaxuxi Ala ya ra salide kui. A man naxa woyen mixie ra a naranma naxee ra malan yire taa kui loxo yo loxo. ¹⁸ Epikuri nun Sitoyisi karamoxoe naxa so woyenfe Polu ra, e nu a fala, «Yi woyenla munse falafe?» Ndee to Polu xui me a Isa xa xibaaru masenma, a man nu fa marakeli fee falafe, e naxe, «A luxi ne alo a ala gbete naxa ma fee falama.»

¹⁹ Awa, e naxa a tongo, e naxa siga a ra Areyopago malan yire, e naxa a maxarin, «Yi lonni neene i naxan masenma, muxu noma a kolonde di? ²⁰ Barima muxu fe neene nan mefe yi ki, muxu wama na fasari nan kolonfe.» ²¹ Atenkae nun xorse naxee sabatixi Aten, e nu darixi e tuli matife ra woyen neene ra naxee masenma.

²² Polu naxa ti Areyopago tagi, a naxa a fala, «Atenkae, n bara a to diinela yati yati nan wo ra. ²³ N bara see to wo naxee batuma. N man bara serexebade

nde to, a sebexi naxan ma, «Ala naxan mu kolonxi!» Wo naxan batuma, a fa lu wo mu a kolon, n na nan ma fe masenfe wo be. ²⁴ Ala naxan dunija daaxi, a nun se naxan birin na a kui, a tan naxan koore nun boxi Marigi ra, a mu sabatixi banxi kui mixi belexe naxan nafalaxi. ²⁵ A hayi mu na see ma adama naxan xaninma a xon ma. A tan nan baloe nun jengi nun se birin fima mixi ma. ²⁶ A tan nan a niya mixi birin xa mini benba keren fate. A naxa e rasabati boxi birin ma. A man naxa e xa waxati nun e lude naaninyie sa, ²⁷ alako e xa Ala fen, e xa kata a kolonde, hali a to mu makuya won na. ²⁸ Wo xa lonnilae yati fan bara a fala, «Won baloxi a tan ne, won fe birin nabama a tan nan saabui ra, nun won minixi a tan ne. A borse nan won na.» ²⁹ Awa xa won kelixi a borse ne, a mu lanma won xa a mapoxun a Ala maniyaxi xema, gbeti, xa na mu geme nan na, mixi belexe naxan solixi e xaxili ra. ³⁰ Ala mu nu na fe kolontareya temui matoxi, kono yakosi a bara a fala mixi birin be, yire birin, e xa tuubi, ³¹ barima a bara loxoe keren sugandi, a fama dunija makiitide naxan ma tinxinyi ra, mixi nde saabui ra a bara a r-giri naxan ma. A bara na kanyi matonxumaxi rakeli faxamixie ya ma.» ³² E to yi fe me, fa a fala mixi kelima faxe ma, ndee naxa so a mayelefe. Ndee naxa a fala, «Muxu fama muxu tuli matide i ra loxoe gbete.» ³³ Awa, Polu naxa mini e ya ma. ³⁴ Ndee naxa lu a mabiri ra, e naxa danxaniya, alo Denisiyo, naxan nu na Areyopago mixie ya ma, nun gine nde naxan xili Damarisi, e nun mixi gbete ra.

18

E sigafe Korinti

¹ Na xanbi, Polu naxa keli Aten, a naxa siga Korinti. ² A naxa

Yuwifi keren li naa, a xili Akila, Pontuka nan a ra. A nu baxi fade keli Itali a nun a xa giɛ Pisisila, barima Kilodi nu bara Yuwifi birin yaamari e xa mini Rōma. Pōlu naxa kafu e ma, ³ barima e nu wali keren nan nabama, kiri banxi rafalafe. A naxa lu e xōnyi, e nu wali naa. ⁴ Pōlu nu wōyenma salide kui malabu lōxɔe birin. A nu Yuwifie nun Girekikae radanxaniya. ⁵ Silasi nun Timote to so, keli Masedon, Pōlu naxa a yete fi kawandi rabafe gbansan ma. A nu a fala Yuwifie be a Isa nan Ala xa Mixi Sugandixi ra. ⁶ Kōnɔ Yuwifie to na matandi konbi ra, Pōlu naxa a xa donma ikonkon tōnxuma ra, a naxa a fala e be, «Xa wo lōe, wo tan nan fōxi na na ra. N tan bara na kote ba n xun. Yakōsi n sigama ne si gbete ma.»

⁷ A to keli naa, a naxa so mixi nde xōnyi, a kanyi xili Titi Yusutu, a gaaxu Ala ya ra. A xa banxi nu na salide fe ma. ⁸ Na temui, Kirisipu salide xunmati naxa danxaniya Marigi ma a nun a xa denbaya birin. Korintikae wuyaxi naxee nu Pōlu xui mexi, e fan naxa danxaniya, e naxa e xunxa ye xōora.

⁹ Marigi naxa a fala Pōlu be laamatunyi ra kōe kui, «I naxa gaaxu muku! Wōyen! I naxa dundu, ¹⁰ barima n na i fōxɔ ra. Mixi yo belexe mu i lima a xa fe naaxi raba i ra, barima mixi gbege na n be yi taa kui.» ¹¹ Pōlu naxa lu naa jɛ keren kike senni. A nu Korintikae xaran Ala xa masenyi ra.

¹² Galiyon to nu na Akayi mange ra, Yuwifie naxa yanfante ya xiri Pōlu xun, e naxa a xanin kiitisae yire. ¹³ E naxa a fala, «Yi di nan mixie kui isoma e xa Ala batu ki gbete naxan mu seriye ki ra.» ¹⁴ Pōlu to wōyen fōlɔ, Galiyon naxa a fala Yuwifie be, «Xa a sa li tinxintareya na a ra, xa na mu a ra wali kobi nde, n n tuli matima

ne wo ra nu, ¹⁵ kōnɔ xa a sa li boore matandi na a ra wōyenyi ma, xa na mu a ra xilie ma, a nun wo xa seriye ma, na na wo tan nan ma. N mu wama findife na fe makiitima ra.» ¹⁶ Na kui, a naxa e keri kiiti banxi kui. ¹⁷ Nama naxa salide xunmati Sositene suxu, e a bōnɔ kiiti banxi tande ma, kōnɔ Galiyon mu e hansa.

E gbilenfe Antiyoki

¹⁸ Pōlu to bu Korinti ki fanyira, a naxa keli a ngaxakerenyie xun ma. A naxa baki kunkui kui a nun Pisisila nun Akila, e siga Siriya. A naxa a xunyi bi Senxereya, barima a nu bara laayidi tongo Ala be. ¹⁹ E to so Efese, Pōlu naxa a jɛrebooree lu naa. A naxa so salide kui, e nun Yuwifie naxa sumun. ²⁰ E naxa a mayandi a xa bu naa, ²¹ kōnɔ na mu a xunyi suxu. A naxa a jungu e ma. A naxe, «Fɔ n xa sa sali Darisalamu ne. Xa Ala tin, n man fama wo xōnyi.» ²² Awa, a naxa baki kunkui kui, a keli Efese, a siga Sesare. A to ge danxaniyatɔe nama xɛebude, a naxa goro Antiyoki.

Pōlu xa biyaasi saxan nde

²³ Pōlu to bara saxanyi radangi Antiyoki, a naxa kira tongo, a naxa Galati nun Firigiya bōxi birin isa, a nu Isa fōxirabiree ralimaniya.

²⁴ Apolosi, Yuwifi nde naxan barixi Alesandire, a naxa Efese li. A nu fata wōyende, a Kitaabui fan kolon. ²⁵ A nu xaranxi Marigi xa kiraya ra. A naxa Isa xa fe masen a fanyi ra, kōnɔ a nu Yaya xa xaranyi nan gbansan kolon xunxa tife ye xōora. ²⁶ A naxa so wōyenfe a rawasaxi ra salide kui. Akila nun Pisisila to a xui me, e naxa kafu a ma alako e xa Ala xa kiraya masen a be a ki ma. ²⁷ Na xanbi a to nu wama dangife Akayi, a ngaxakerenyie naxa a ralimaniya. E naxa bataaxe sebe Isa fōxirabiree

ma a e xa a rasene. A xa sigε naxa findi fe fanyi ra danxaniyatεe be Akayi bɔxi ma, naxee danxaniya Ala xa hinne saabui ra. ²⁸ Apolosi naxa Yuwifie matandi senbe ra kene ma, a naxa a masen Kitaabui ra a Isa nan Ala xa Mixi Sugandixi ra.

19

Polu sigafe Efese

¹ Apolosi nu na Korinti. Polu to bara ge Asi fuge biri isade, a naxa fa Efese. A to naralan Isa foxirabiree ndee ra, ² a naxa e maxorin, «Wo bara Ala Xaxili Seniyenxi soto wo to danxaniya?» E naxa a yaabi, «Muxu jan mu nu na me sinden xa Ala Xaxili Seniyenxi na na.» ³ A naxa e maxorin, «Wo wo xunxa ye xɔɔra munfe ma?» E naxa a yaabi, «Muxu bara muxu xunxa ye xɔɔra alo Yaya a masenxi ki naxe.» ⁴ Awa, Polu naxa a fala, «Yaya nu mixi xunxama ye xɔɔra ne tuubi xa fe ra. A nu a fala mixie be, e xa danxaniya mixi nde ma naxan fama a tan xanbi ra. Na nan lanxi Isa ma.» ⁵ Na masenyi ma e naxa e xunxa ye xɔɔra Marigi Isa xili ra. ⁶ Polu to a belexe sa e ma, Ala Xaxili Seniyenxi naxa fa e ma. E naxa so xui gbeteε falafe, e man nu Ala xa masenyi fala. ⁷ E birin nalanxi, xeme fu nun firin nan nu e ra.

⁸ Na dangi xanbi, Polu naxa so salide kui, a kawandi ti. A nu fe tagi raba e be Ala xa mangeya niini xa fe ra kike saxan bun ma. A nu kata a xa mixie no naxee tuli nu matixi a ra. ⁹ Kono ndee xaxili nu xɔɔɔxo, e mu la a ra. E naxa Marigi xa kira bexu pama ya i. Polu naxa mini e ya ma, a naxa Isa foxirabiree tongo a xun, alako a xa e xaran loxo yo loxo Tiranusi xa xarande kui. ¹⁰ Na naxa siga han je firin. Yuwifie nun Girekika naxee birin nu sabatixi Asi, e Marigi xa masenyi rame na nan kui. ¹¹ Ala nu kaabanako xungbee

rabama Polu belexe ra ¹² han e nu dugi nun xunxurie sa furemae ma, Polu nu bara din naxee ra. Fure nu ba ne e ma, jinne nu mini mixie i.

Seba xa Die

¹³ Yuwifie ndee naxee jinne raminima mixie yire birin, e naxa kata Marigi Isa xili rawalide jinne kanyie be. E a fala, «N bara wo yaamari Isa xili ra Polu naxan xa fe kawandima.» ¹⁴ Seba, Yuwifie serexedube kuntigi nde, xa di solofere nan nu na fe rabama. ¹⁵ Jinne naxa e yaabi, «N Isa nun Polu kolon, kono n mu wo tan kolon feo!» ¹⁶ Na jinne kanyi naxa bagan e ma, a naxa e bonbo han e naxa e gi banxi kui e rageli nun e maxonoxi ra.

¹⁷ Yuwifi nun Girekika naxee birin nu sabatixi Efese, e naxa na fe kolon. Gaaxui naxa e birin suxu. Marigi Isa xili dariye naxa mate. ¹⁸ Danxaniyatεe wuyaxi naxa fa, e naxa e ti e xa yunubie ra, e naxa e xa fe jaaxi birin fala kene ma. ¹⁹ Duuree fan naxa fa e xa bukie ra, e naxa e gan birin ya xori. E naxa bukie sare konti, kobiri kole wulu tongo suuli nan nu a ra. ²⁰ Marigi xa masenyi nu yiriwama na ki ne senbe ra.

Girinbanyi birafe Efese

²¹ Yi fee to dangi, Polu naxa nate tongo a xa siga Darisalamu. Na biyaasi kui fo a xa Masedon nun Akayi bɔxi ibolon. A naxa a fala, «N na siga Darisalamu, fo n xa Roma fan li.» ²² A naxa a malima firin xee Masedon, Timote nun Erasito, kono a tan naxa lu Asi sinden.

²³ Na temui sonxoe xungbe naxa raba naa Marigi xa kira xa fe ma. ²⁴ Xabui nde, naxan xili Demetiri, a nu ala Aritemi xa salide misaali lanmadi yaillanma gbeti ra. Na xabui moolie nu kobiri gbegbe sɔtoma na wali kui. ²⁵ A naxa a walibooree malan, a a fala e be, «Wo a kolon, won baloxi yi wali

nan kui. ²⁶ Wo bara a to, wo bara a mæ, yi Põlu bara mixi gbege madaxu Asi bõxi birin ma, Efese gbansan xa mu a ra. A naxe a alae naxee rafalaxi mixie belexe ra, a ala mu e ra. ²⁷ Na kui won ma wali fama ne xili jaaxi sotode. Won ma ala Aritemi xa salide fan xun nakanama ne. Nde bama ne Aritemi xa binye ra Asi bõxi nun dunija ma.»

²⁸ A to na fala, e naxa xõõ, e naxa so sõnxõe ratefe, «Efesekae xa ala Aritemi nan gbo.» ²⁹ Taa birin ya naxa iso. E naxa Gayu nun Arisitaraki, Põlu jereboore Masedonkae, xanin malande xungbe kui. ³⁰ Põlu naxa wa sigafe naa, kõõ Isa foxirabiree mu tin. ³¹ A booree Asikae xunmatie fan naxa xæera ti Põlu ma, e a mayandi a naxa siga malan yire. ³² Ndee nu sõnxõma e gbe ki ma. Booree fan sõnxõma e gbe ki. Lantareya nu na malanyi ya ma. Mixi wuyaxi mu nu a kolon e malanxi fe naxan ma.

³³ Awa, Yuwifie naxa Alesandire tutun yare a xa wøyen. A naxa jama masabari a belexe ra alako a xa masenyi ti. ³⁴ Kõõ, e to a kolon a Yuwifi nan a ra, e birin nalanxi naxa sõnxõe rate leeri firin bun ma. E naxe, «Efesekae xa ala Aritemi nan gbo.» ³⁵ Na xanbi, taa kuntigi nde naxa jama masabari, a naxa a fala, «Efesekae, dunija birin a kolon a Efese taa nan Aritemi xa salide kantama a nun Aritemi maniye, naxan goroxi keli koore ma. ³⁶ Mixi yo mu na matandima. A lanma wo xa dundu. Wo naxa gbata fefe rabade. ³⁷ Wo bara fa yi mixie ra be, kõõ e mu Aritemi muja, e mu a konbi. ³⁸ Xa Demetiri nun a walibooree wama mixi nde kalamufe, e xa na masen kiitisae be kiiti lõxõee. ³⁹ Xa wo wama fe gbete nan xõn, na fan ya ibama won ma malan lõxõe. ⁴⁰ E nõma won suxude won ma bõpete ma naxan dangixi to, barima nõndi yo mu na won be yi malanyi rabafe

ma.» A to ge, a naxa malanyi rayensen.

20

A sigafe Masedon nun Gireki bõxie ma

¹ Sõnxõe to bara jõn, Põlu naxa Isa foxirabiree malan e rasife ma. A to a jõngu e ma, a naxa siga Masedon. ² A naxa na bõxi isa, a nu Isa foxirabiree rasi marasi wuyaxi ra. Na dangi xanbi, a naxa siga Gireki bõxi ma. ³ A to lu naa kike saxan, a naxa wa sigafe Siriya kunkui kui, kõõ Yuwifie nu bara yanfanteya yailan a xili ma. Na kui, a naxa nate tongo a xa gbilen Masedon kira ra. ⁴ Naxee a mati han Asi nee nan yi ki: Sopateri, Beereka Pirusi xa di, Arisitaraki nun Sekondu Tesalonikikae, Gayu Deribeka nun Timote, Tikike nun Tirofimo Asikae. ⁵ Nee naxa ti yare, e naxa sa muxu mame Tiroyasi. ⁶ Taami Lebinitare Sali lõxõe dangi xanbi, muxu naxa baki kunkui kui Filipi. Beenun xi suuli, muxu naxa e li Tiroyasi. Muxu naxa lu naa xi solofere.

Põlu Eyutiki rakelife faxe ma

⁷ Sande lõxõe muxu naxa malan taami igirafe ra. Põlu naxa kawandi ti Isa foxirabiree be han kõe tagi. A lan ne a xa siga kuye na iba. ⁸ Lanpui gbege nu na na koore banxi kui, muxu nu malanxi dennaxe. ⁹ Segetala nde naxan xili Eyutiki nu dõxõxi wunderi ra. Põlu xa kawandi xõn to kuya, xi xõli naxa a suxu a fanyi ra, a bira bõxi ma kelife banxi deki saxan nde. E naxa a li, a bara faxa. ¹⁰ Põlu to goro, a naxa a felen a xun. A naxa a tongo, a a fala e be, «Wo naxa kõtõfilii, barima a mu faxaxi.» ¹¹ Põlu to te, a naxa taami igira, a naxa a don. A man naxa wøyen han geesege. Na geesege, a naxa siga. ¹² Danxaniyatõee naxa segetala xanin a jipe ra bõpæsa kui.

Põlu a jõngufe Efesekae ma

13 Muxu naxa kunkui bela rakeli sigafe ra Asosi Pōlu ya ra alo muxu lanxi a ma ki naxe. A naxa wa sigafe a sanyi ra. 14 A to muxu li Asosi, muxu naxa a baki kunkui kui sigafe Mitileni. 15 Keli menni, muxu naxa siga baa kira ra. Na fan kuye iba, muxu naxa Kiyo li. Na xanbi, muxu naxa siga han Samosi. Na loxoε kuye iba, muxu naxa Mileto li. 16 Pōlu nu bara nate tongo a xa dangi Efese mabiri alako a naxa bu Asi boxi ma. A nu gbataxi a xa so Darisalamu Xe Xabe Sali loxoε xa a sa sooneyama a be.

17 Pōlu to Mileto li, a naxa xεera ti a Efese danxaniyatōe pama kuntigie xa fa. 18 E to fa a yire, a naxa a fala e be, «Wo a kolon n jεrexi wo tagi ki naxe. Kabi n so Asi, 19 n Marigi xa wali raba yete magoroe nan kui. N yaye bara mini, n bara tōoro Yuwifie xa wali jaaxi saabui ra. 20 Wo a kolon a n mu wo munafan se yo noxun wo ma. N bara kawandi ti wo be ke ne ma nun wo xa banxie kui. 21 N nu a falama ne Yuwifie nun Girekikae be e xa togondiya Ala ma, e xa danxaniya won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi ma.»

22 «Yakosi Ala Xaxili Seniyenxi wama ne n xa siga Darisalamu, kono n mu a kolon naxan sigama n sotoε naa. 23 Taa birin kui Ala Xaxili Seniyenxi bara n nakolon a geeli nun tōore fama ne n lide naa. 24 Kono n nii tide yo mu na n be. N xa n ma xεeraya rakamali, n Marigi Isa naxan taxuxi n na. N xa findi Ala xa hinne seedejoxoya ba ra, naxan findixi xibaaru fanyi ra.»

25 «Yakosi n a kolon wo mu n yatagi toma sōnon, wo tan naxee birin wo tuli matixi n ma kawandi ra, Ala xa mangeya niini xa fe ra. 26 Na na a ra, n a falama wo be to, wo xa kote yo mu na n xun, 27 barima n bara Ala sago birin masen wo be, n mu sese noxun wo ma. 28 Awa, wo xa meeni wo yete

ma a nun danxaniyatōe birin, Ala Xaxili Seniyenxi wo findixi naxee xa xunmati ra, alako wo xa meeni Marigi xa danxaniyatōe pama ma, a naxan sotoxi a yete wuli ra. Wo xa e kanta alo xurusee demadonyi goore kantama ki naxe. 29 N na kolon, n na siga, mixi jaaxie fama ne sode wo tagi, alo wula baree soma goore ya ma ki naxe. 30 Mixi ndee soma wo tagi, e xa xaranyi jaaxi ti alako e xa Isa foxirabiree bendun e ma. 31 Wo xa wo meeni. Wo xa ratu yi je saxanyi bun ma n mu wo kawandife iti koε nun yanyi. N na birin nabaxi yaye nan kui.»

32 «Awa yakosi, n wo taxuma Ala ra nun a xa hinne masenyi ra, naxan noma senbe nun ke fanyi fide seniyentōe birin ma. 33 N mu nu wama wo xa kobiri xa xon, xa na mu a ra wo xa xεema, wo xa sosee. 34 Wo yete yati a kolon a n wali yi belexee nan na alako n xa balo n nun n jεrebooree. 35 N bara a masen wo be mooli birin na, a won lan ne won xa wali alako won xa setareε mali. Wo xa ratu Marigi Isa xa woyenyi ma, a naxe, «Jεlexinyi na ki nan kui, dangife a sotoε ra.»

36 A to ge woyende, a naxa a xinbi sin, e birin naxa Ala maxandi. 37 E birin naxa so wafe. E naxa findigilin Pōlu konyi ma, e a masunbu. 38 E sunnun ne barima a bara a fala e mu noma a tode sōnon. E naxa a mati han kunkui de ra.

21

Pōlu sigafe Darisalamu

1 Muxu to fatan, muxu naxa siga keren na Kosi kunkui kui. Na kuye iba, muxu naxa siga Rodi. Muxu to keli Rodi, muxu naxa siga Patara. 2 Muxu to kunkui to naa, naxan nu baa igirife sigafe Fenisiya biri ra, muxu naxa baki na kui. 3 Muxu to bara Sipiri suri to, muxu naxa dangi na ra

koola ma, sigafe Siriya biri ra. Muxu naxa ti Tire alako kote xa ragoro. ⁴ Muxu naxa Isa foxirabiree ndee li naa. Muxu naxa xi solofere radangi e xonyi. Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro Isa foxirabiree ma, e xa a fala Põlu be a naxa te Darisalamu.

⁵ Kõno xi solofere kamali lõxõe, muxu naxa kira tongo sigafe ra. E birin naxa muxu mati, a nun e xa ginæe nun e xa die ra, han taa fari ma. Muxu naxa muxu xinbi sin baa de ra Ala maxandife ra. ⁶ Nungui to jõn, muxu naxa baki kunkui kui. Booree tan naxa gbilen e xonyi. ⁷ Muxu naxa keli Tire sigafe ra Pitolomayi. Muxu naxa ngaxakerenyie xeebu menni, muxu naxa feepen naa.

⁸ Na kuye iba, muxu naxa siga Sesare, Filipu xibaaru fanyu kawandila xonyi, naxan nu na mixi sugandixi solofere ya ma. ⁹ A xa di gine naani nu na naxee mu nu dõxo xemæ taa. E nu namijõnme wali rabama. ¹⁰ Muxu to bara xi wuyaxi raba naa, Ala xa namijõnme naxan xili Agabu, naxa fa muxu xonyi kelife Yudaya. ¹¹ A naxa Põlu xa beleti tongo, a naxa a yete kan sanyie nun a belexee xiri. A naxa a fala, «Ala Xaxili Seniyenxi yi nan masenxi. Xemæ naxan gbe yi beleti ra, Yuwifie a xirima yi mooli nan na Darisalamu, e a so mixie yi ra naxee findi si gbete ra.»

¹² Muxu to na me, muxu nun naakæe naxa Põlu maxandi a naxa te Darisalamu. ¹³ A naxa muxu yaabi, «Munfe ra wo wama n bope mapaxufe wo yaye ra? N bara tin e xa n xiri Darisalamu, e xa n faxa, Marigi Isa xili xa fe ra.» ¹⁴ A to mu tin muxu xui suxude, muxu mu tin a karaxande. Muxu naxa a fala, «Marigi sago xa raba.»

¹⁵ Na lõxõee to dangi, muxu naxa muxu yailan, muxu naxa te Darisalamu. ¹⁶ Isa foxirabiree ndee Sesarekæe naxa muxu mati.

E naxa muxu xanin Menason Sipirika xonyi, naxan findixi Isa foxirabiree ra a rakuya. A naxa muxu yigiya.

Põlu Yaki xeebufe

¹⁷ Muxu to so Darisalamu, Isa foxirabiree naxa muxu rasene jexexinyi ra. ¹⁸ Na kuye iba, muxu nun Põlu naxa siga Yaki xonyi. Danxaniyatæe jama kuntigi birin naxa e malan naa. ¹⁹ A to ge e xeebude, Põlu naxa a xa wali dentegæ sa Ala naxan nabaxi si gbete tagi a saabui ra. ²⁰ E to na me, e naxa Ala matõxo. E naxæ, «Muxu ngaxakerenyi, i bara a to Yuwifie wulu wuyaxi bara danxaniya, kõno e man e tunxabexixi birafe Annabi Munsa xa seriye foxõ ra. ²¹ Mixi ndee bara a fala e be a i Yuwifie xaranma, naxee na si gbete ya ma, a e xa gbilen Annabi Munsa xa seriye foxõ ra, a e naxa e xa die sunna, a e naxa bira Yuwifie xa naamunyie foxõ ra.»

²² «Won na ma di? Siike yo mu na, jama a kolonma ne a i bara fa. ²³ Na na a ra, muxu naxan falama i be i xa a raba. Mixi naani na muxu ya ma, naxee bara laayidi tongo Ala be. ²⁴ I xa kafu e ma, wo birin xa wo yete raseniye, i man xa e sare fi, e xa e xunyi bi. Na na a ra birin a kolonma a mixie naxan falaxi i xun ma, wule na a ra. E xa a kolon i fan biraxi Annabi Munsa xa seriye nan foxõ ra. ²⁵ Muxu naxa nate tongo, muxu man fa na sebe. Danxaniyatæe naxee keli si gbete ma, e naxa sube don naxan baxi serexe ra kuyee be, nun sube yufaxie. E naxa wuli fan min. E man naxa yene fan naba.»

²⁶ Awa na kuye iba, Põlu naxa na mixie tongo, e naxa e yete raseniye. Na xanbi a naxa so horõmbanxi kui, a xa a masen, maraseniye nyi rakamalima lõxõe naxan ma, a nun serexe naxan bama kankan be.

Polu safe geeli kui

²⁷ Na xi solofere raponyi, Yuwifie Asikae to Polu to hōromōbanxi kui, e naxa jama birin ya iso, e man naxa Polu suxu. ²⁸ E nu sōnxōe rate, «Isirayilakae, wo muxu mali! Na xeme nan yi ki naxan kawandi jaaxi rabama yire birin mixi birin be, Yuwifie, nun Annabi Munsaxa seriye, nun yi hōromōbanxi xa fe ra. A man bara Girekikae raso hōromōbanxi kui. Na bara yi yire seniye nxi findi yire seniye nxi ra.» ²⁹ E na fala ne barima e nu bara Polu nun Tirofimo Efeseka to e boore foxo ra taa kui. E naxa a mapoxun a Polu a raso ne hōromōbanxi kui.

³⁰ Taa kui birin ya naxa iso. Mixie naxa fa e gi ra keli yire birin. E naxa Polu suxu, e naxa mini a bubu ra tande ma. E naxa naadee ragali keren na. ³¹ E nu wama Polu faxafe ne. Sōori mange naxa a kolon Darisalamu birin ya isoxi. ³² Sōori mange naxa sōorie nun e xa xunmatie tongo, e siga Polu foxo ra keren na. Nama to sōorie to, e naxa ba Polu bōnbōfe. ³³ Awa, sōori mange naxa yaamari fi e xa a xiri yolōnxōnyi firin na. A naxa maxorinyi ti fa nde a ra, nun a munfe rabaxi. ³⁴ Nama seeti nde sōnxōma e gbe ki, booree fan sōnxōma e gbe ki. A to mu no fe fiixe sotode e ra sōnxōe xa fe ra, a naxa a fala e xa Polu xanin sōori banxi kui. ³⁵ Polu to ti banxi de ra, sōorie naxa a tongo jama xa jaaxui ma, ³⁶ barima mixi gali nan nu biraxi e foxo ra, e nu fa a fala e xui itexi ra, «A xa faxa!»

Polu a yete xun mafalafe

³⁷ E wama a rasofe sōori banxi kui temui naxe, Polu naxa sōori mange maxorin, «I nōma n sago sade n xa fe nde fala i be?» Sōori mange naxa a yaabi, «I Gireki xui mema? ³⁸ I tan xa mu na Misiraka ra, naxan mixie ya iso yi dōnxōe ra, a naxa suute wulu naani xanin wula kui?» ³⁹ Polu naxa a yaabi,

«Yuwifi nan n na, Tariseka. Na taa xungbe a munafanyi gbo Silisi bōxi ma. N sago sa n xa wōyen yi gali be.»

⁴⁰ Sōori mange to a sago sa, Polu tixi banxi tede de ra, a naxa mixie masabari a belexe ra. Kuye naxa bolon yen! Polu naxa wōyen Eburu xui.

22

¹ «N ngaxakerenyie, n babae, wo xa wo tuli mati n na, n xa n yete kan xun mafala.» ² E to a me a Eburu xui falama, e naxa dundu dangi singe ra. Polu naxa a fala, ³ «Yuwifi nan n na, n barixi Tarise ne, Silisi bōxi ma, kōno n mōxi be ne. Gamaliyeli naxa n xaran alako n xa bira won babae xa seriye foxo ra. Ala xa fe nu n bōne suxuma alo a wo fan suxuma ki naxe to. ⁴ N mixie tōoro ne han n naxa e faxa, naxee nu biraxi Isa xa kira foxo ra. N naxa ginēe nun xeme suxu, n naxa e sa geeli kui. ⁵ Serexedube kuntigi nun diine forie birin na n seede ra. E naxa keadie so n yi ra katarabi e ngaxakerenyie ma Damasi alako n na danxaniyatōee to, n xa e xiri, n xa fa e ra Darisalamu, n xa e jaxankata.»

⁶ «N to makore Damasi ra yanyi tagi, yanbe xungbe naxa goro n ma kelife koore ma. ⁷ N naxa bira bōxi. N naxa xui me naxan nu a falama n be, «Solu, Solu, munfe ra i n jaxankatama?» ⁸ N naxa a yaabi, «Nde i ra, Marigi?» A naxa n yaabi, «Isa Nasaretika nan n na, i naxan jaxankatafe.» ⁹ Naxee nu na n foxo ra, e naxa yanbe to, kōno naxan nu wōyenfe, e mu na tan xui me. Awa, n naxa a fala, ¹⁰ «N xa munse raba, Marigi?» Marigi naxa a fala n be, «Keli, i siga Damasi. Menni a fama falade i be i lan i xa naxan naba.» ¹¹ N mu nu se toma na yanbe xa naiyalanyi saabui ra. Naxee nu na n foxo ra, e naxa n belexe rasuxu han Damasi.»

¹² «Awa, xeme nde naxan xili Ananiyasi, mixi tinxinxi na a ra Ala xa seriyæ ki ma, naxan nafxni Damasi Yuwifie ma, ¹³ a naxa fa n yire. A naxa a fala, «N ngaxakerenyi Solu, to ti.» N ya naxa rabi keren na, n naxa se birin to. ¹⁴ A naxa a fala, «Won babae Marigi Ala bara i sugandi i xa a sago kolon, i xa Tinxintœe to, nun i xa a wøyenyi me a tan yati de ra, ¹⁵ barima i findima a xa seede nan na mixi birin ya i, i fee naxee toxi nun i naxee mexi. ¹⁶ Yakosi, i munse mamefe? Keli, i xa i xunxa ye xœora, i xa yunubi xa ba i ma, i xa Marigi xili maxandi.»»

¹⁷ «N naxa gbilen Darisalamu. N to nu na Ala maxandife hœromobanxi kui, n naxa laamatunyi to. ¹⁸ Marigi naxa a fala n be, «I xa mini mafuren Darisalamu, barima e mu tinma i xa seede ya ra n ma fe ra.» ¹⁹ N naxa a fala, «Marigi, e yati a kolon a n nu sigama salidee kui danxaniyatœe fende alako n xa e sa geeli, n man xa e bœnbœ. ²⁰ E to nu i xa seede Etiyen faxama, n tan yati nu na, n nu pelixinxi na ra. N tan nan man nu booree xa dugie suxuxi.» ²¹ Awa, Marigi naxa a fala n be, «Siga, n i xee ma yire makuye si gbete ma.»»

²² E naxa e tuli mati a xa masenyi birin na, han a yi wøyenyi falaxi temui naxe. E fa gbelegbele, «Wo yi xeme faxa. A mu lan a xa balo.» ²³ E naxa sœnxœ rate, e nu e xa donmae rate e ma, e nu xube ite kuye i. ²⁴ Sœori mange naxa a fala a e xa Pœlu raso sœori banxi kui, e man xa a bœnbœ luxusinyi ra alako e xa a kolon nama sœnxœma fe naxan ma.

²⁵ E to nu a xirife alako e xa a bœnbœ, Pœlu naxa sœori mixi keme xunmati maxœrin naxan nu tixi naa, «Seriye na wo yi ra naxan a masenxi a wo xa Romaka bœnbœ luxusinyi ra hali a mu makiitixi?» ²⁶ Sœori keme xunmati to na me, a naxa sa sœori

mange rakolon. A naxe, «Yi xeme Romaka lasiri na a ra. Won na ma di?» ²⁷ Sœori mange naxa fa, a naxa Pœlu maxœrin, «A fala n be xa Romaka na i ra?» Pœlu naxa a yaabi, «Iyo xe.» ²⁸ Sœori mange man naxa a fala, «N tan naafuli gbege nan baxi, n fa findi Romaka lasiri ra.» Pœlu naxa a fala a be, «N tan barixi lasiriya nan kui ne.» ²⁹ Kabi na raba, naxee nu wama a bœnbœfe alako a xa wøyen, e birin naxa e magbilen. Sœori mange yete naxa gaaxu a kolonfe ra Pœlu Romaka na a ra, a naxan xiri yœlonxœny ra.

Yuwifie Pœlu makiitife

³⁰ Na kuye iba, sœori mange to wa a kolonfe a fiixe ra Yuwifie Pœlu kalamuxi fe naxan ma, a naxa a fulun. A naxa yaamari fi, serexedube kuntigie nun Yuwifi kiitisae birin xa malan. A naxa Pœlu ragoro, a ti e tagi.

23

¹ Pœlu naxa a ya ti Yuwifi kiitisae ra. A naxa a masen, «N ngaxakerenyie, n naxan nabaxi han to, n a rabaxi n bœne fiixe nan na Ala ya xœri» ² Serexedube kuntigi, Ananiyasi naxa mixie yaamari, naxee nu na a fe ma, e xa a de ragarin. ³ Awa, Pœlu naxa a fala a be, «Ala nan fama i tan bœnbœde. I luxi ne alo banxi naxan fari fiixe kœnœ a kui nœxœxi. I bara wa n makiitife kiiti seriye ra, kœnœ i to yaamari fixi e xa n bœnbœ, i bara seriye matandi.» ⁴ Naxee nu na a fe ma, e naxa a fala a be, «I Ala xa serexedube kuntigi nan konbima yi ki!» ⁵ Pœlu naxa a fala, «N ngaxakerenyie, n mu nu a kolon xa serexedube kuntigi na a ra, barima a sebexi, «I naxa wøyen kobi fala pama mange be.»»

⁶ Pœlu to a kolon Sadusenie nun Farisenie nu na Yuwifi kiitisae xa malanyi kui, a naxa a fala a xui itexi ra, «N ngaxakerenyie,

Fariseni nan n na. N baba fan Fariseni nan nu a ra. To n na kiiti banxi barima n laxi a ra Ala fama won nakelide faxe ma kiiti loxoε.»⁷ A to na fala, boore matandi naxa lu Farisenie nun Sadusenie tagi. Nama naxa itaxun.⁸ Sadusenie tan be, mixi mu kelima faxe ma. E man mu laxi malekee nun jinneε xa fe ra. Kono Farisenie tan la nee birin xa fe ra.⁹ Sonxoε xungbe naxa mini. Serye karamoxo ndee Farisenie tagi e naxa woyen xoxoxoε fala. E naxe, «Muxu mu fefe paaxi yo rakoxoxi yi xeme ma. Temunde jinne nde, xa na mu a ra maleke nde, nan woyenxi a ra.»¹⁰ Sonxoε to nu sigama gbo ra, soori mange naxa gaaxu e fa Polu faxafe. A naxa soorie ragoro e xa Polu tongo e tagi, e xa a xanin soori banxi kui.

¹¹ Na koε ra, Marigi naxa mini Polu ma. A naxa a fala a be, «I xa limaniya barima i findima n ma seede nan na Roma alo i a rabaxi Darisalamu ki naxe.»

E lanyi xirife Polu faxafe ra

¹² Kuye to iba, Yuwifie naxa lanyi xiri kali ra, e naxa e dege, e naxa e min sinden, a fo e xa Polu faxes. ¹³ Naxee na lanyi xiri, e nu dangi mixi tongo naani ra. ¹⁴ E naxa a masen serexedube kuntigie nun forie be, «Muxu bara muxu kali Ala ra, muxu mu sese donma sinden fo muxu xa Polu faxes. ¹⁵ Awa, yakosi, wo tan nun Yuwifie kiitisee xa mange mayandi a xa fa a ra alako wo xa a xa fe mato a fanyi ra. Na kui, muxu tan a faxama kira ra.»

¹⁶ Polu maagine xa di naxa na yanfe kolon. A naxa siga soori banxi kui, a naxa na birin masen Polu be. ¹⁷ Polu naxa soori mixi keme xunmati nde xili, a naxe, «Yi segetala xanin soori mange xon ma, alako a xa fe nde fala a be.»¹⁸ Soori keme xunmati naxa segetala tongo, a naxa a xanin soori mange xon ma. A naxe, «Polu, geelimani nan n xilixi, a

naxa n mayandi a n xa fa yi segetala ra i xon ma, a xa fe nde masen i be.»¹⁹ Soori mange naxa segetala tongo, e naxa e mamini. Mange naxe, «I wama munse falafe n be?»²⁰ A naxa a yaabi, «Yuwifie bara lan a ma, e xa i maxandi i xa Polu xanin Yuwifie kiitisee yire, alako e man xa maxorinyi nde ti a ma. ²¹ I naxa i tuli mati e ra, barima mixi tongo naani nun nde bara yanfe xiri a xun e ya ma. E bara e kali a e mu sese donma, e mu sese minma a fo e na Polu faxes temui naxe. Yakosi e bara ge e yailande, e fa i sago nan mamefe.»²² Soori mange naxa segetala rabolo, a naxa tonyi doxo a ma, fa fala, a fe naxan falaxi a be, a naxa na fala mixi yo be.

E Polu xεεfe Mange Felisi xon

²³ A naxa soori mixi keme xunmati firin xili, a naxa a fala e be, «Wo soori keme firin yailan, soori soe ragie tongo solofere, nun xali woli keme firin. Wo xa e yailan sigafe ra Sesare to koε ra. ²⁴ Wo xa soe nde yailan Polu be, alako a xa mange Felisi li haeri kui.»

²⁵ Soori mange naxa yi fe sebe bataaxe ra. ²⁶ «N tan Kilodi Lisiya, i tan Mange Felisi mafanxi, n bara i xebu. ²⁷ Yi xeme Yuwifie nan a suxuxi. E naxa wa a faxafe. N to a kolon a Romaka na a ra, n nun soorie naxa fa, muxu naxa a ba e yi. ²⁸ N to wa a kolonfe e a suxuxi naxan ma, n naxa siga a ra e xa kiitisee yire. ²⁹ N naxa a li e a kalamuxi e xa serye xa fe nan ma, kono a mu fe kobi yo rabaxi a lanma a xa faxes naxan ma, xa na mu a ra a xa sa geeli kui. ³⁰ N to bara a me a Yuwifie bara gali malan a xili ma, n naxa a rasanba i ma keren na. N a kalamumae rakolonma e yete kan xa sa a kalamu i xon a xa fe ra. Wo salamu.»

³¹ Soorie naxa Polu tongo alo e yamarixi ki naxe. E naxa a

xanin kœe ra han Antipatiri. ³² Na kuye iba, sœorie naxa gbilen sœori banxi. Soe ragie naxa Pœlu tongo. ³³ E to so Sesare, soe ragie naxa bataaxe nun Pœlu so mange yi ra. ³⁴ Mange to ge bataaxe xarande, a naxa Pœlu maxœrin a keli dennaxe. A to bara a me a Silisika na a ra, a naxa a fala, ³⁵ «N fama ne i makiitide i tœœnegelae na fa temui naxe.» A naxa yaamari fi e xa Pœlu xanin geeli banxi Herode naxan tixi.

24

Felisi kiiti safe Pœlu xa fe ra

¹ Xi suuli dangi xanbi, Ananiyasi, naxan findixi serexedube kuntigi ra, nun forie naxa fa e nun xunmafale nde, naxan xili Teritulo. E naxa Pœlu kalamu mange xœn ma. ² E to Pœlu xili, Teritulo naxa so a tœœnegefe yi masenyi ra.

«Felisi mange fanyi, yi bœxi birin dœxœxi bœpesa kui i xa fe kolonyi nun i xa xaxili fanyi nan saabui ra. ³ I bara muxu raseewa heeri xungbe ra. ⁴ N mu wama i rabufe, kœno n bara i maxandi i xa i tuli mati muxu xa masenyi ra dondoronti. ⁵ Muxu bara a to yi xeme mixi jaaxi na a ra. A Yuwifie tagi isoma naxee na dunjira birin. A tan nan na Isa Nasaretika xa jama xunyi ra. ⁶ A man naxa wa hœrœmœbanxi maberefe. Muxu naxa a suxu. Muxu naxa wa a makiitife muxu xa seriye ki ma, ⁷ kœno sœori mange Lisiya naxa fa, a naxa a ba muxu yi senbe xungbe ra. ⁸ A naxa a kalamulae yaamari e xa fa i xœn ma. Xa i fan Pœlu maxœrin, i fama a kolonde muxu a suxuxi fe naxan ma.» ⁹ Yuwifie naxa tin na masenyi ra, e fan naxa a fala a na na ki ne.

¹⁰ Mange naxa Pœlu yaamari a fan xa wœyen. Pœlu naxa a masen a be, «N a kolon, yi bœxi makiitima nan i ra kabi jœ wuyaxi. Na

kui, n nan ma fe xunmafalama ne i be lanlanteya kui. ¹¹ Xi fu nun firin mu dangi kabi n naxa siga Darisalamu salide. ¹² E mu nu muxu nun mixi li sœnxœ ra hœrœmœbanxi kui, xa na mu a ra salide xunxurie kui. N mu sœnxœ ratexi taa kui, n mu gali kui isoxi. ¹³ E mu nœma sese masende, e n kalamuma naxan ma. ¹⁴ N naxan masenma i be na nan ya. N nan n benbae Marigi Ala nan batuma alo Isa xa kira a masenxi ki naxe, e a falama kira naxan be a wule kira. Naxan sebexi Tawureta Munsa nun namipœnmœe xa Kitaabui kui, n la na birin na. ¹⁵ N laxi Ala xa masenyi ra naxan masenxi a tinxintœe nun tinxintare birin fama ne kelide faxe ma. Yuwifie fan laxi na ra. ¹⁶ Na nan a toxi n nan n yete karaxanma alako n xa n ma simaya radangi bœje fiixe kui Ala nun mixie tagi. ¹⁷ N mu nu na be jœ wuyaxi bun ma, kœno yakœsi n faxi harige nde ra n bœnsœe be. N fan faxi serexe bade Ala be. ¹⁸ E n lixi na temui ne hœrœmœbanxi kui, n seniyeaxi, gali mu na n fœxo ra, sœnxœe yo fan mu keli n saabui ra. ¹⁹ Kœno Yuwifie nde naxee keli Asi bœxi ma, e mu tin n ma fe ra. E tan xa e yete masen i be, xa fe nde na e be n ma fe ra. ²⁰ Xa na mu a ra naxee na be, e xa a masen i be e n toxi fe jaaxi naxan xun, n to siga Yuwifie kiitisae yire. ²¹ N wœyenyi naxan falaxi e tagi na nan ya: «Wo n makiitima ne to barima n laxi a ra Ala fama ne mixi faxaxie rakelide.»»

²² Felisi naxan nu Isa xa kira kolon a fanyi ra, a naxa e xa fe sa sinden. A naxe, «Mange Lisiya na fa, n wo xa fe matoma.» ²³ A naxa sœori mixi keme xunmati yamari a xa Pœlu kanta, a naxa a tœœro, a man naxa a xa mixi yo ratœn fe fanyi rabafe ra a be.

²⁴ Xi ndee to dangi, Felisi nun a xa gine Dirusila, naxan na Yuwifie ra, e naxa fa. Felisi naxa Pœlu xili kawandi rabade Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra. Pœlu naxa

daxxaniya xa fe fala e be Isa ma, ²⁵ kɔnɔ a xa masenyi to nu binyaxi tinxinyi ma, nun yete xurufe ma, nun Ala xa kiiti naxan fama, Felisi naxa gaaxu. A naxe, «Siga sinden. N na n yete masɔto temui naxe, n man i xilima.» ²⁶ A man nu waxi ne Polu xa kɔbiri fi a ma. A nu a xilima na nan ma temui birin, e xa sa e bore to.

²⁷ Ne firin to dangi, Felisi masarama naxa fa, Pɔrusu Fesitu. Felisi to wa a yete mafanfe Yuwifie be, a naxa Polu lu geeli kui.

25

Fesitu Polu makiitife

¹ Fesitu naxa xi saxan naba Sesare. Na xanbi, a naxa te Darisalamu. ² Serexedube kuntigi nun Yuwifie kuntigie naxa Polu kalamu Fesitu be. ³ E naxa Fesitu mayandi a xa fa a ra Darisalamu. E nu wama ne e xa a faxa kira ra. ⁴ Fesitu naxa e yaabi, «Polu makantaxi Sesare. A gbege mu luxi n tan fan xa siga naa. ⁵ Wo xa yarerati ndee xa n mati, wo xa Polu kalamu naa xa a bara sa fe jaaxi nde raba.»

⁶ Fesitu mu se sa xi solo-masaxan fari, xa na mu a ra xi fu Darisalamu, a naxa goro Sesare. Na kuye iba, a naxa dɔxɔ a xa kiiti kibanyi ma. A naxa yaamari fi e xa fa Polu ra. ⁷ A to fa, Yuwifie naxee fa keli Darisalamu, e naxa a rabilin. E naxa tɔɔpege gbege sa a xun, e mu nu noma naxan masende nondi ra. ⁸ Polu naxa so a yete xunmafalafe, a nu a fala, «N mu fe jaaxi yo rabaxi Yuwifie xa seriye ra, xa na mu hɔrɔmɔbanxi ra, xa na mu a ra Rɔma mange ra.» ⁹ Fesitu to wa a yete mafanfe Yuwifie xɔn, a naxa Polu maxɔrin, «I wama tefe Darisalamu i xa sa makiiti yi fee ma n ya xɔri?»

¹⁰ Polu naxa a yaabi, «N lanma n xa makiiti mangasanyi xa kiiti banxi nan kui, n tixi dennaxe yi ki. N mu fe kobi yo rabaxi Yuwifie

ra. I fan na kolon a fanyi ra. ¹¹ Xa n bara fe jaaxi raba a lanma n xa faxa naxan ma, n mu tondima n xa faxa, kɔnɔ xa e naxan falama wule na a ra, a mu lan mixi yo xa n so e yi ra. Mange xungbe xa sa n makiiti Rɔma.» ¹² Fesitu to woyen a rasimae ra, a naxa a fala Polu be, «I bara wa sigafe mange xungbe xɔn. Awa, i sigama ne.»

Polu masenfe Agiripa nun Berinisi be

¹³ Xi nde to dangi, mange Agiripa nun Berinisi naxa so Sesare Fesitu xεεbude. ¹⁴ E to bara xi wuyaxi radangi naa, Fesitu naxa Polu xa fe fala mange Agiripa be. A naxe, «Felisi bara geelimani nde lu be. ¹⁵ N nu na Darisalamu temui naxe, serexedube kuntigie nun Yuwifie forie naxa a kalamu, e man naxa wa a xa faxa. ¹⁶ N naxa e yaabi a Rɔmakae xa seriye mu mixi faxama, fo a xa a gbe fala kalamusae be kiitisa ya xɔri. ¹⁷ Na fe nan e rafaxi be. N fan mu dugundi. Na kuye iba, n naxa dɔxɔ n ma kiiti banxi. N naxa yaamari fi e xa fa na xeme ra. ¹⁸ Kalamusae to e dentege, e mu fe jaaxi yo fala a xun ma, n nu naxee majɔxunxi. ¹⁹ E nu xɔrɔxɔma e xa diine nan ma fe ra, a nun Isa xa fe ra. E naxe a bara faxa, kɔnɔ Polu naxe a baloxi. ²⁰ Awa, n to mu a kolon a lan n xa naxan naba, n naxa a maxɔrin xa a wama sigafe Darisalamu, a xa makiiti naa. ²¹ Kɔnɔ Polu naxa wa a xa fe xaninfe mange xungbe xɔn ma. Na temui n naxa yaamari fi e xa a kanta han n a rasanbama mange xungbe ma temui naxe.»

²² Agiripa naxa a fala Fesitu be, «N fan wama n tuli matife na xeme ra.» Fesitu naxa a yaabi, «Tina, i a xui mema.» ²³ Awa, na kuye iba, Agiripa nun Berinisi naxa so malan yire e nun taa kuntigie. E nu maxirixi a fanyi ra. Fesitu xa yaamari ma, e

naxa fa Polu ra. ²⁴ Fesitu naxa a fala, «Mange Agiripa nun wo tan naxee birin na be, wo bara yi xeme to Yuwifia naxan birin kalamuxi n xon Darisalamu nun be. E naxa a a xa faxa. ²⁵ N tan be, a mu fefe rabaxi a lan a xa faxa naxan ma, konɔ a tan yati bara mayandi ti sigafe ra mange xungbe xonyi Roma. Awa, n fan bara tin na ra. ²⁶ N mu fe xori yo sotoxi naxan sebema mange xungbe ma a xa fe ra. Na na a ra, n a raminixi wo ya i, a gbengbenyi i tan mange Agiripa, alako won na ge a maxorinde n xa a kolon a lanma n xa naxan sebe. ²⁷ N mu noma geelimani rasanbade mange ma, n mu a masen a naxan nabaxi.»

26

Polu a yete xun mafalafe

¹ Agiripa naxa a fala Polu be, «I xa i yete xun mafala.» Polu to a belexe ite, a naxa a yete rafixexi yi masenyi ra. ² «Mange Agiripa, to n jalexinxi n ma fe rafixexefe ra Yuwifia n kalamuxi naxan ma. ³ I e xa diine nun e xa seriyex kolon ki fanyi ra. Awa yandi, i xa i tuli mati n na. ⁴ Kabi n dimedi temui, n nu na Darisalamu n bonsoxe ya ma. Yuwifia birin n jere ki kolon ⁵ a rakuya. E man a kolon Fariseni nan nu n na diinela tagi naxee xa fe maxoroxo. E noma na seederoxoya bade. ⁶ Yakosi, e n nakiitife barima n laxi Ala xa laayidi ra a naxan tongoxi muxu benbae be, ⁷ muxu bonsoxe fu nun firinyi naxan mamefe. E Ala batuma temui birin, koxe nun yanyi. N laxi na laayidi nan na. Mange, Yuwifia n kalamuxi na nan ma. ⁸ Wo noma lade a ra a Ala mixi faxaxie rakelima?»

⁹ «N tan kata ne kira mooli birin na n xa Isa Nasaretika xili kana. ¹⁰ N na nan naba Darisalamu. Serexedube kuntigie naxa tin n xa seniye wuyaxi sa geeli kui. N man naxa tin e xa faxa. ¹¹ N

nu sigama salide banxie kui alako n xa e tooro, e xa gbilen e xa danxaniya foxo ra. N ma xone kui, n nu e tooro hali taa gbete kui.»

¹² «Serexedube kuntigie naxa tin n xa siga Damasi na fe ma. ¹³ Mange, yanyi tagi n naxa yanbe to kira xon ma kelife koore, n tan nun n booree rabilinyi. A yanbe nu dangi soge ra. ¹⁴ Muxu naxa bira boxi ma. N naxa xui nde me naxan nu a falama n be Eburu xui, «Solu, Solu, munfe ra i n jaxankatama? Na fe xoroxoma ne i be.» ¹⁵ N naxa a yaabi, «Marigi, nde i ra?» Marigi naxa n yaabi, «Isa nan n na, i naxan jaxankatafe. ¹⁶ Keli, ti i sanyie xun na. N minixi ne i ma alako n xa i findi walike nun seede ra fee ma i naxee toxi nun i fama naxee tode. ¹⁷ N i ratangama ne Yuwifia ma nun si gbete ma, n i xema naxee ma, alako i xa e yae rabi, ¹⁸ e xa mini dimi kui, e xa so naiyalanyi kui. E xa keli Sentane xa noxe bun, e xa so Ala xa mangeya niini bun ma. Na kui, e xa yunubi xafarima ne, e man fama ne ke sotoxe seniye toxe ya ma naxee danxaniyaxi n ma.»

¹⁹ «Na kui, mange Agiripa, n mu tondi na xeraya ra naxan keli koore ma. ²⁰ N naxa na kawandi ti Damasi, Darisalamu, Yudaya, nun si gbete tagi. N naxa a masen e be e xa tuubi, e xa danxaniya Ala ma, nun e xa wali fanyi raba naxan e xa togondiya masenma.»

²¹ «Yuwifia naxa n suxu horomobanxi kui, e waxi n faxafe na nan ma. ²² Konɔ, Ala tantu, n baloxi a tan nan saabui ra han to. N naxa na seederoxoya ba dimee nun forie birin be. N mu fefe gbete falaxi fo namijonmee nun Annabi Munsa nu naxee falama a e fama ne rabade. ²³ E naxa a masen Ala xa Mixi Sugandixi tooro ma ne, a singe nan kelima faxamixie ya ma, a nun a Yuwifia nun si gbete kawandima kisi ra.»

²⁴ A to nu wøyenfe a yete rafixefe ra, Fesitu naxa a fala a xui itexi ra, «Pölu, i daxui! I xa fe gbegbe kolonyi bara i findi daxui ra.» ²⁵ Pölu naxa a yaabi, «Fesitu mafanxi, daxui mu na n na. N nōndi nun lōnni nan masenfe. ²⁶ Mange Agiripa tan yi fee kolon. N yi birin falama a tan nan be, barima a ñan a kolon, a a mu raba gundo xa kui.» ²⁷ Pölu naxa a fala Agiripa be, «Mange Agiripa, i laxi namijōnmee ra? I la e ra, n na kolon.»

²⁸ Agiripa naxa a fala Pölu be, «A gbe mu luxi i xa n fan findi Isayanka ra!» ²⁹ Pölu naxa a yaabi, «A fa findi yakōsi ra, xa na mu temui gbete, n Marigi maxandima ne alako i tan yo, a nun naxan birin n xui ramefe be to, wo fan xa lu alo n tan, ba yi yōlōnxōnyi ra naxan na n ma.»

³⁰ Mange Agiripa, mange Fesitu, Berinisi, nun naxee birin nu dōxōxi e sēeti ma, e naxa keli. ³¹ E to nu sigama, e naxa a fala e bore be, «Yi xeme mu fefe rabaxi a lanma a xa faxa naxan ma, xa na mu a ra a lanma a xa sa geeli kui naxan ma.» ³² Agiripa naxa a fala Fesitu be, «Yi xeme nu lan a xa bejin, kōnō a bara maxandi ti Mange Xungbe xa a makiiti.»

27

Pölu sigafe Rōma

¹ E to natē tongo muxu xa baki kunkui kui sigafe ra Itali, e naxa Pölu nun geelimani ndee so sōori mixi keme xunmati yi ra naxan xili Yuliyusi, naxan na mange xungbe xa sōorie ya ma. ² Muxu nun Arisitaraki, naxan keli Tesaloniki Masedon bōxi ma, naxa baki kunkui kui naxan keli Adiramiti. A nu lan a xa dangi Asi sēeti ma. ³ Na kuye iba, muxu naxa kilon Sidōn. Yuliyusi, naxan nu a ñōxō saxi Pölu xōn ma a fanyi ra, a naxa a sago sa a xa siga a

booree xōnyi biyaasi fandē fende. ⁴ Muxu to keli naa, muxu naxa dangi Sipiri suri ma, barima foye mu nu tinxi muxu be. ⁵ Muxu to Silisi nun Panfiliya baa igiri, muxu naxa so Mira, Lisi bōxi ma. ⁶ Menni, sōori mixi keme xunmati naxa kunkui to naxan keli Alexandire, a sigafe Itali. Muxu naxa baki na kui.

⁷ Xi wuyaxi bun ma kunkui nu tōrōma jerefe. Kata nun kata muxu fa Sinidi li kōnō foye mu tin muxu xa kilon naa. Na nan a to muxu naxa dangi Kireti suri laabe ra, Salemone sēeti ma. ⁸ Naa ijerefe nu xōrōxō. Muxu naxa yire nde li, naxan xili Wafu To-fanyi, Laseya fe ma.

⁹ Muxu naxa bu naa. Nere man nu xōrōxō barima sunyi temui nu bara dangi. ¹⁰ Na na a ra, Pölu naxa a fala, «N biyaasibooree, n bara a kolon won ma jere fama ne xōrōxode. Kotee, kunkui, nun mixie fama ne tōrōde.» ¹¹ Sōori keme xunmati naxa a tuli mati kepini nun kunkui kanyi xa wøyenyi ra, a tondi Pölu xa marasi ra. ¹² Mixi gbegbe naxa wa Feniki life, barima e nu na wafu dennaxe, menni mu nu fan jeme radangide ra. Feniki, Kireti suri wafu nan a ra, naxan ya rafindixi sogegorode biri ma. E naxa wa e xa jeme radangi naa.

¹³ Foye di nde naxa mini keli kōola ma. E naxa a marōxun a biyaasi bara fan. E naxa hanga bendun, e kunkui radangi Kireti suri fe ma. ¹⁴ Kōnō na temui foye xungbe, naxan xili Yurakilon, a naxa fa keli suri ma. ¹⁵ Foye naxa kunkui tutun, han kunkui mu nu nōma matinxinde. Muxu naxa muxu raxara foye yi ra. ¹⁶ Muxu naxa dangi suri lanmadi laabe ra, naxan xili Kiloda. Muxu naxa tōrō kunkui lanma masōtofe ra. ¹⁷ E to ge a ratede, e naxa luuti mafilin kunkui ma. E to nu gaaxuxi dōxōfe ra Sirite benki ma, e naxa bela ragoro, foye nu fa

siga muxu ra. ¹⁸ Foye naxa muxu bɔnbɔ a fanyi ra. Na kuye iba, muxu naxa kote nde woli baa ma. ¹⁹ Xi saxan to dangi, muxu yati naxa kunkui isee birin nagoro ye ma. ²⁰ Xi wuyaxi naxa dangi, soqe mu na, tunbuie mu na, foye senbe nu gboma nan tui. Muxu mu nu laxi muxu kisife ra sɔnɔn.

²¹ Kabi xi wuyaxi muxu mu nu donse donma. Awa Pɔlu naxa ti mixie tagi, a naxa a fala e be, «N booree, xa wo wo tuli mati n na nu, won mu kelima Kireti nu, won mu yi kasare nun losi sɔtɔma nu. ²² Kɔnɔ yakɔsi, n wo rasima ne, wo xa limaniya, barima mixi yo mu faxama wo ya ma, kunkui nan gbansan kasarama. ²³ N Marigi Ala, n walima naxan be, a xa maleke nde bara mini n ma yi kɔe ra. ²⁴ A naxa a fala n be, «Pɔlu, i naxa gaaxu, fo i xa ti ne mange xungbe ya i. Ala bara tin i biyaasiboore birin natangade.» ²⁵ Na na a ra, wo xa limaniya barima n laxi Ala xa masenyi ra. ²⁶ Won fama suri nde lide.»

²⁷ Kɔe fu nun naani nde, muxu naxa Adiriyatike baa li. Na kɔe tagi kunkui rapere naxa sogi a muxu bara makore bɔxi nde ra. ²⁸ E to ye tilinyi maniyase ragoro, e naxa kanke ya mɔxɔɔn sɔtɔ. E to makuya dondoronti, e man naxa a ragoro, e naxa kanke ya fu nun suuli sɔtɔ. ²⁹ E to gaaxu garinde fanye nde ra, e naxa hanga naani woli kunkui xanbi ra. E naxa gbata kuye ibafe ra. ³⁰ Kɔnɔ kunkui rapere nu wama kelife kunkui xun. E naxa kunkui lanma ragoro baa ma alo e na hangae nan nagorofe kunkui ya ra. ³¹ Pɔlu naxa a fala soori mixi keme xunmati nun soorie be, «Xa yi mixie mu lu kunkui kui, wo mu nɔma kisode.» ³² Awa, soorie naxa kunkui lanma luuti bolon, e naxa a rabɛpin a xa siga.

³³ Beenun kuye xa iba, Pɔlu naxa e birin nasi e xa donse don.

A naxa a fala e be, «A xi fu nun naani nan to wo mame tife, wo mu tinxi wo degede. ³⁴ N bara wo rasi wo xa donse don, barima na nan fan wo fate be. Mixi yo mu halakima, hali wo xunsexe keren mu lɔema.» ³⁵ A to na fala, a naxa taami tongo, a Ala nuwali sa e birin ya xori, a taami igira, a naxa a don folo. ³⁶ Na temui e birin naxa limaniya, e fan naxa so taami donfe. ³⁷ Muxu mixi keme firin mixi tongo solofere a nun senni nan nu na kunkui kui. ³⁸ E to wasa donse ra, e naxa farin woli baa ma alako kunkui xa yelebu.

³⁹ Kuye to iba, e mu a kolon e na dennaxe, kɔnɔ e naxa bɔxi nde to. E naxa nate tongo e xa kata kunkui rasigade naa. ⁴⁰ E naxa hangae fulun, e xa sin baa ma. E naxa feya luutie fan bolon. E naxa yare bela rate, e xa e xun sa xare ma. ⁴¹ Kɔnɔ e naxa benki li, kunkui naxa kankan. Kunkui xunyi to kankan, mɔɔnyoni naxa a xore kana senbe ra. ⁴² Soorie naxa lan geelimanie faxafe ma, alako e naxa ye masa, e e gi. ⁴³ Kɔnɔ soorie keme xunmati, naxan nu wama Pɔlu rakisife, a naxa e ratɔn. A naxa yaamari fi e ma a naxee fata ye masade, e singe xa bagan ye ma alako e xa xare masɔtɔ. ⁴⁴ Booree xa gbaku xebenyie ra, xa na mu a ra kunkui xuntunyie ra. E birin naxa xare masɔtɔ heeri kui.

28

Pɔlu Malita suri life

¹ Muxu to xare masɔtɔ, muxu naxa a kolon a na suri xili Malita. ² Malitakae naxa seewa muxu ra ki fanyi ra. E naxa muxu birin malan te xungbe fe ma, e nu naxan xuruxi, barima tune nu fafe nun xinbeli gbegebe ra. ³ Pɔlu to bolee matongo safe te i, bɔximase naxa mini na te wuyenyi xa fe ra, a naxa a belexe

xin. ⁴ Malitakae to bɔximase to, a bara a belexe xin a singanxi a ra, e naxa a fala e bore be, «Nɔndi ra, niba nan yi mixi ra, barima haake mu tinxi a xa balo, hali a to tangaxi baa ma.» ⁵ Pɔlu naxa bɔximase ralisn te, sese mu a to. ⁶ Na mixie nu mame tife ne a xinde xa funtu, xa na mu a ra a xa faxa keren na, kɔnɔ sese mu a to. E to mame ti, e naxa e xa mapɔxunyi masara. E naxa a fala ala nde nan a ra.

⁷ Suri kuntigi xungbe, naxan xili Pubiliyu, naxa muxu yigiya a fanyi ra a xɔnyi xi saxan bun ma. ⁸ Pubiliyu baba nu saxi, a furaxi, mangafaxe nu na a ma. Pɔlu to a makɔre a ra, a naxa a belexe sa a ma, a Ala maxandi, a naxa a rayalan. ⁹ Na xanbi, suri furema gbete naxa fa, Pɔlu naxa e fan nayalan. ¹⁰ E naxa muxu binya a fanyi ra. Muxu to keli sigade, e naxa fandɛ fi muxu ma.

Pɔlu Sigafe Rɔma

¹¹ Muxu to kike saxan nadangi naa, muxu naxa baki kunkui kui, naxan keli Alesandire. A nu bara jeme radangi suri ma. Tɔnxuma nu a ma naxan findixi kuye masolixi firinyi ra. ¹² Muxu to so kilɔn Sirakusi, muxu naxa lu naa xi saxan. ¹³ Muxu to keli naa, muxu naxa siga Regiyo baa de ra. Foye to keli yirefanyi ma na kuye iba, muxu naxa xi firin jere raba han Pusoli. ¹⁴ Muxu naxa ngaxakerenyie li naa naxee muxu mayandi xi solofere radangife ra e xɔnyi. Na temui muxu siga ne han Rɔma. ¹⁵ Muxu ngaxakerenyi Rɔmakae, naxee muxu xa fe me, e naxa fa muxu ralande, keli Rɔma han Apiyusi malan yire nun taa naxan xili Banxi Saxanyie. Pɔlu to e to a naxa Ala nuwali sa, a naxa limaniya.

¹⁶ Muxu to so Rɔma, sɔɔri mixi keme xunmati naxa geelimanie so mange yi ra, kɔnɔ a naxa Pɔlu lu a kerenyi ma, a nun sɔɔri keren

naxan a kantama. ¹⁷ Xi saxan to dangi, Pɔlu naxa Yuwifi kuntigie xili. E to malan, a naxa yi wɔyenyi ti e be, «N ngaxakerenyie, hali n to mu fefe rabaxi won ma mixie ra, nun won benbae xa naamunyie ra, Yuwifie bara n sa geeli kui Darisalamu, na xanbi e man fa n so Rɔmakae yi ra. ¹⁸ E to ge n maxɔrinde, e nu wama n nabolofe ne, barima e mu sese toxi n faxama naxan ma. ¹⁹ Kɔnɔ Yuwifie mu tin. Na ma, n naxa mange xungbe xa kiiti maxandi, kɔnɔ n mu wa n bɔnsɔe nan kalamufe. ²⁰ Na na a ra, n naxa wa wo tofe alako n xa wɔyen wo ra, barima Isirayilakae xaxili tixi xεera naxan na, na xa fe nan a toxi e yi yɔlɔnxɔnyi saxi n ma.»

²¹ E naxa a yaabi, «Muxu mu bataaxe yo sɔtɔxi i xa fe ra keli Yudaya. Won ngaxakerenyi yo mu faxi fe jaaxi falade i xa fe ra. ²² Kɔnɔ, muxu wama a kolonfe ne i naxan mapɔxunxi, barima muxu a kolon e yi diine xa fe ibaxantinma yire birin.»

²³ Pɔlu naxa lɔxɔe keren so e yi. Mixi wuyaxi to fa a xɔnyi, Pɔlu naxa Ala xa mangeya seedejɔxɔya ba. A naxa Isa xa fe masen e be Tawureta Munsa nun namijɔnmee xa Kitaabui saabui ra keli geesege han nunmare. ²⁴ Ndee naxa la a ra, kɔnɔ booree mu danxaniya. ²⁵ E to nu fatanma lantareya kui, Pɔlu naxa yi masenyi sa a fari, «Ala Xaxili Seniyenxi a fala ne wo benbae be nɔndi ki ma Annabi Esayi saabui ra. A naxe,

²⁶ «Siga yi mixie xɔn ma, i xa a fala e be:

“Wo a mema wo tulie ra, kɔnɔ wo mu a fahaamuma.

Wo a toma wo yae ra, kɔnɔ wo mu a igbema.”

²⁷ Barima yi mixie sondonyi bara xɔrɔxɔ.

E bara e tulie dese.

E bara e yae raxi,

alako e naxa a to e yae ra,

e naxa a me e tulie ra,
 e naxa a fahaamu e xaxili ra.
 Xa na mu a ra e e sondonyi
 mafindima ne,
 alako Ala xa e rayalan.»»

²⁸ «Awa, wo xa a kolon a Ala xa kisi bara rasanba si gbetee ma. E fama e tuli matide a ra.» ²⁹ A to na fala, Yuwifie naxa siga xoxoxoxe kui e booree tagi.

³⁰ Polu naxa lu banxi nde kui ne firin, a nu a sare fi. Naxee birin nu fama a tode, a nu e birin nasenema. ³¹ A nu Ala xa mangeya niini xa fe nan kawandima a nun Marigi Isa xa fe, Ala xa Mixi Sugandixi. A naxa na birin naba limaniya ra, mixi yo nu a tooro.

**Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Rɔma danxaniyatɔe
pama ma
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Isa xa fe fɔlɔ Isirayila bɔxi ne, kɔnɔ a mu bu na xibaaru fa rayensen yire makuye. Mixi naxee kawandi mexi Isa xa fe ra Darisalamu, e naxa siga yire birin na masenyi ra. Mixi gbege naxa danxaniya Isa ma na mixi moolie saabui ra. Annabi Pɔlu fan nu biyaasi raminima alako a xa kawandi ti, si birin xa Isa xa fe kolon. A xa wali nu bara sooneya ki fanyi ra, han Isayankae nu toma bɔxi birin ma naxee nu na Rɔma xa mangeya bun ma. A xa biyaasi saxan nde kui, a naxa bataaxe sebe Isayankae ma naxee nu na Roma mangataa. A nu wama sigafe e xeebude, e fan xa a mali a xa kawandi ti yire makuye.

Na bataaxe findixi yi Kitaabui nan na. Pɔlu nu wama Ala xa kisi xa masenyi xaranfe Romakae ra yi sebeli saabui ra. A bara na kisi xa fe tagi raba a fanyi ra, a xa fiixe mixie be naxee nu Yuwifie xa diine kolon, a nun mixi naxee mu gexi a kolonde. Na masenyi fɔlɔma yunubi xa fe xaranyi nan ma. Beenun mixi xa kisi kolon, fo a xa a kolon a findixi yunubitɔe nan na naxan lanma a xa paxankata yahannama a xa yunubie xa fe ra. Diinela yo, diinetare yo, e birin na yunubi xa nɔe nan bun ma.

Na nan a toxi, Pɔlu a masenma won be a a lanma won xa won xaxili ti Ala ra alako won xa kisi soto. Mixi mu nɔma a yete rakiside a xa yunubie ma. A hayi na Marakisima ma naxan nɔma na rabade a be. Yi Kitaabui na

tagi rabama a fanyi ra. A naxe a Isa xa serexe nan gbansan nɔma findide adamadie xunsare ra, e xa yunubie xa xafari. A lanma mixie xa na fe kolon, e xa la a ra.

Na dangi xanbi, Pɔlu masenyi gbete tima naxan danxaniyatɔe jere ki tagi rabama. Mixi na danxaniya Isa ma, Alatala a Xaxili Seniyenxi ragoroma ne a bɔne ma, a fa bira Alatala waxɔnfe fɔxɔ ra. Na kanyi gbilenma ne fe jaaxi fɔxɔ ra, a ti kira fanyi xɔn, a findi misaali ra birin be. Ala na fɔlɔ Isirayila bɔnsɔe ne, kɔnɔ a wama si birin fan xa so a xa niini bun ma.

Ala xa won mali yi Kitaabui saabui ra alako won fan xa yigiyade soto Alatala xonyi. Am-ina.

**Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Rɔma danxaniyatɔe
pama ma**

Pɔlu, Isa xa Xibaaru Fanyi kawandila

¹ N tan Pɔlu nan yi ki, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa konyi di. Ala bara n xili n xa findi a xa xɛera ra, a n sugandi n xa a xa xibaaru fanyi rayensen ye.

² Temui dangixi, Ala nu bara a xa yi xibaaru fanyi laayidi a xa namijɔnmee xui ra Kitaabui seniyenxi kui. ³ Yi xibaaru fanyi findixi a xa Di nan xa fe ra, naxan bari Dawuda bɔnsɔe kui a adama ki ma. ⁴ Xaxili Seniyenxi fan bara a masen senbe ra a Ala xa Di na a ra. A na masen a xa marakeli nan saabui ra faxe ma. Won Marigi nan na Isa ra, Ala xa Mixi Sugandixi. ⁵ A tan nan saabui a niyaxi Ala hinnexi muxu ra muxu xa findi xɛerae ra a xili xa fe ra, alako si birin xa danxaniya a ma, e xa bira a fɔxɔ ra. ⁶ Wo fan na na ya ma, Ala xa Mixi

Sugandixi Isa wo tan naxee xilixi. ⁷ N yi sebefe wo tan Romakae nan ma Ala naxee xanuxi, a naxee xilixi wo xa findi a xa seniyeŋtɔɔe ra. Won Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa hinne nun boŋɛsa fi wo ma.

⁸ A foŋe ra, n nan n Marigi Ala tantuma ne wo birin xa fe ra a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra, barima wo xa danxaniya xili bara din dunɔɔa birin na. ⁹ N Marigi Ala, n naxan batuma n nii birin na n to a xa Di xa xibaaru fanyi rayensenma, a tan a kolon a n na nɔndi nan falafe wo be. A tan nan n seede ra, fa a fala, n a maxandima wo be temui birin. ¹⁰ N man Ala maxandima, xa a sago na a ra, a xa a niya n xa nɔ sigade wo xɔnyi fa. ¹¹ Barima wo to xɔli na n ma ki fanyi, alako n xa nɔ wo senbe sode Ala xa ki ndee ra. ¹² A xɔli n ma won xa won bore ralimaniya won ma danxaniya saabui ra, won birin xa senbe soto won bore ra.

¹³ N ngaxakerenyie, n wama wo xa a kolon a sanmaya wuyaxi nan yi ki n bara nate tongo n xa siga wo xɔnyi n xa sa n ma wali tide nde to wo tagi alo n a toxi ki naxe jamane gbeteɛ tagi, kɔnɔ han to a mu soɔneya n be. ¹⁴ Fo n xa woyen mixi birin be, taa idɔxɔe nun daaxa idɔxɔe, xaran mixie nun xarantaree. ¹⁵ Na na a ra a xɔli n ma ki fanyi n xa xibaaru fanyi kawandi wo tan Romakae fan be.

¹⁶ N mu yaagima Marigi xa xibaaru fanyi masende mixi yo be, barima a tan nan saabui a niyama Ala danxaniyatɔe birin nakisima. Yi kisi fixi Yuwifie nan singe ma, a fa fi si gbeteɛ fan ma. ¹⁷ Yi xibaaru fanyi bara a makenen a tinxinyi naxan kelima Ala ma a sɔtoma danxaniya nan tun saabui ra, alo a sebexi Kitaabui kui ki naxe: «Mixi tinxinxi kisima danxaniya nan saabui ra.»

Adamadie tondife Ala xa nɔndi ra

¹⁸ Ala xa xɔne goroma keli koore tinxintaree nun kaafirie xili ma. Yi mixie nɔndi nɔxunma e xa tinxintareya saabui ra. ¹⁹ Anun mixi noma naxan kolonde Ala xa fe kui, a fiixexi e be foen, barima Ala bara a makenen e be. ²⁰ Kabi dunɔɔa daa temui, Ala naxan mu toma, a naxa a yete masen. Adamadi birin noma a kolonde a Ala na na yati, naxan senbe mu danma, barima yi bara makenen e be a fiixe ra a xa wali foxi saabui ra. Na kui, tinxintaree mu noma sese falade naxan kiiti fanma e be, ²¹ barima hali e to Ala kolonxi, e bara tondi a tantude, e tondi a binyade a xa mangeya kui. E xaxili bara bira fe fufafu foxo ra, e boŋe bara lu dimi kui. ²² E e yete matɔxoma e xa xaxilimaya ra, kɔnɔ e bara findi daxuie ra. ²³ E bara tondi Ala batude naxan na na abadan, e kuye masolixie batu naxee misaalixi adamadi ra naxan faxama, a nun naxee misaalixi xɔni, sube, nun bubuse ra.

²⁴ Na nan a niya Ala naxa e rabolo e xa yunubi fee kui, e boŋe kenenyi ma. Na kui, e naxa fe mayaagixie raba e bore ra. ²⁵ E naxa Ala xa nɔndi masara wule ra, e man fa daali batu, beenun e xa Daali Mange nan batu, a tan naxan lan a xa batu abadan. Amina.

²⁶ Na na a ra Ala naxa e rabolo e xa bira e waxɔnfe mayaagixie foxo ra. E xa ginɛe naxa e nun xeme xa kafuɔxɔya masara ginɛe firin xa kafuɔxɔya ra. ²⁷ Xemeɛ fan naxa mee ginɛe xa kafuɔxɔya ra, e fa bira e boore xemeɛ kafuɔxɔya foxo ra. E naxa fe mayaagixie raba e bore ra, e e xa wali kobi sare soto naxan daxa.

²⁸ E to tondi Ala kolonde Ala ra, a naxa e rabolo e yete kan xaxili kobie yi, e nu fee raba naxee mu radaxa. ²⁹ E boŋe rafexi tinxintareya moɔli birin na: wali kobi rabafe, wasatareya,

paaxuna. Milanteya, mixi faxafe, mixi tagi isofe, mixi mayendefne, nun ya ixareya mu jonma e tagi. ³⁰ Naafixie, mixi mafalee, Ala yaxuie, konbitie, yete igboee nun de igboee nan e ra. E fe kobie xabuma naxee singe mu nu kolon, e nan mu e barimixie danxunma. ³¹ Xaxilitare, dugutege yanfe, kinikinitare, nun hinnetae nan na e ra. ³² Ala xa seriye a masenxi ne, a naxee na fee rabama, faxe nan daxaxi e be. Hali e to na kolon, e na fe hara-muxie nan yati rabama, e man mixi ralimaniyama naxee fan na fe mooli rabama.

2

Ala xa kiiti

¹ Na kui, xa i mixi yuge makiitima, dije yo mu na i be, i findi mixi yo ra. I ne i boore yuge makiitima, i na i yete nan safe geeli, barima i tan naxan mixi yuge makiitima, wo birin wali kobe keren nan xun ma. ² Won birin a kolon a Ala xa kiiti tinxin a na yi mixi moolie xa wali kobie sare fi. ³ I tan naxan mixi yuge makiitima, a man fa li wo birin na wali kobe keren nan xun ma, i joxo a ma a i fama tangade Ala xa kiiti ma? ⁴ Ka i yoxi ne Ala ma ba, a xa fanyi nun a xa dije nun a xa boje bexi to gboxi? I mu a kolon a Ala a xa fanyi nan masenma i be alako i xa tuubi? ⁵ Kono i to i tuli xoxoxoxi, i tondi tuubide, i na Ala xa xone nan nagbofe i yete xili ma kiiti sa loxoe, Ala xa kiiti tinxixi makenenma temui naxe. ⁶ Ala kankan xa wali sare fima ne. ⁷ Naxee e tun nabexi wali fanyi rabafe ma, e xunnakeli, yigi, nun kisi fen Ala ra, Ala kisi fima ne e ma. ⁸ Kono naxee e yete kenenge tun nabama, e tondi nondi nun tinxinyi ra, e bira fe kobe foxo ra, Ala xa xone nun gbaloe nan tun nagataxi e be. ⁹ Naxankate nun bojekane nan luma adamadi

birin be naxee fe kobe rabama, a folo Yuwifie ma, a sa dexo si gbete ra. ¹⁰ Kono xunnakeli, binye, nun bojesa luma mixi birin be naxee fe fanyi rabama, a folo Yuwifie ma, a sa dexo si gbete ra, ¹¹ barima Ala tan mu mixi yo rafisa a boore be.

¹² Yunubitee naxee birin mu Ala xa seriye kolon Annabi Munsa naxan fixi, e bonoma ne, kono e mu makiitima na seriye ra. Yunubitee naxee seriye kolon Annabi Munsa naxan fixi, e tan nan makiitima na seriye ra. ¹³ Naxee e tuli matima Ala xa seriye ra, nee xa mu findixi tinxintoe ra Ala ya i. Naxee Ala xa seriye rabatuma, nee nan findima tinxintoe ra. ¹⁴ Annabi Munsa mu Ala xa seriye so si gbete yi, naxee mu findi Yuwifie ra. Kono e na Ala xa seriye rabatu temui naxe e yete panige ma, e bara a kolon a lanma e xa naxan naba, hali e to mu Ala xa seriye soto. ¹⁵ E bara a masen a Ala xa seriye sebexi e boje ma. Won a kolon a nondi na a ra barima e xaxili e rasima, «Yi panige mu fan,» xa na mu, «Yi panige nan fan.» ¹⁶ A rabama na ki ne, Ala ne kiiti sama loxo naxe a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra, a mixie gundo birin makiiti. N xibaaru fanyi naxan kawandima, a na nan masenxi.

Yuwifie nun Munsa xa seriye

¹⁷ Kono i tan naxe a Yuwifi nan na i ra. I xaxili tixi Munsa xa Seriye nan na. I a mapoxunxi a i kisima na nan saabui ra. I to bara Ala kolon, na na a ra i i yete igboma. ¹⁸ I Ala sago kolon. I fata fe fanyi sugandide barima i Ala xa seriye xaranxi. ¹⁹ I laxi a ra a i tan nan findixi donxue rapere ma, a i tan nan findixi te radexe ra mixie be naxee na dimi kui. ²⁰ I laxi a ra a i tan nan findixi xaxilitaree rasima nun dimee karamoxoe ra, barima lonni nun nondi birin na i yi ra i to diine seriye kolonxi. ²¹ I

tan naxan boore xaranma, i mu i yete xaranma! I tan naxan mixie tuli ibama mujε tife ra, i mujε tima! ²² I tan naxan a falama a mixie naxa yene raba, i yene rabama! I tan naxan yeke na kuye batufe ra, i kuye batude see mujama! ²³ I tan naxan i yete igboma i to Ala xa seriye kolonxi, i na Ala yekebufe ne na ki, i na a xa seriye matandife! ²⁴ Na na a ra, a sebexi Kitaabui kui, «Si gbeteε Ala bexuma wo tan Isirayilakae xa fe ra.»

²⁵ Sunne tide na na ne xa i sa Ala xa seriye rabatuxi. Kono xa i sa a xa seriye matandima, i xa sunne bara findi i be sunnatareya ra. ²⁶ Na kui, xa a sa li sunnatare sa jere Ala xa seriye ma, a a rabatu, a xa sunnatareya mu findima a be sunne xa ra? ²⁷ Naxee mu sunnaxi e fate bende ma, kono e Ala xa seriye rabatuxi, nee wali ki nan fama i makiitide. Mixi sunnaxi nan i ra, Ala xa seriye sebexi na i yi, kono i Ala xa seriye matandima. ²⁸ I naxan masenma kene ma mixie ya i, na xa mu i findixi Yuwifia ra. Tonxuma naxan toma i fate ma, na xa mu a masenxi a i sunnaxi yati. ²⁹ Mixi findife Yuwifia ra, na kolonma boje nan ma. Sunne yete yete fan, sunne na a ra naxan sotoma boje ma, Xaxili Seniyenxi saabui ra. A mu kelima diine seriye sebexi xa ma. Sunne na mixi naxan boje ma, a xa matoxoe mu kelima mixi xa ma, a kelima Ala nan ma.

3

¹ Tide mundun fa na findife Yuwifia ra? Sunne tide na na yire? ² Iyo, yi fee tide gbo ki fanyi. A fole ra, Ala a xa masenxi taxu Yuwifia nan na. ³ Kono xa a sa li go, ndee na e ya ma e kobe rasoxi Ala ra, na noma a niyade Ala fan xa a kobe raso e ra? ⁴ Astofulahi. Adamadi birin findixi wule fale nan na, kono a xa kolon a Ala nondi kany

mu noma wule falade. A sebexi Kitaabui kui:

«Na kui, i xa woyenyi findima nondi nan na.

Kiiti luma i tan nan be temui birin.»

⁵ Kono xa won ma tinxintareya fa a masenma ne mixie be a Ala tinxin, won fa na ma di? Ala na xono won ma, won xa a fala a mu tinxin? (N woyenfe ne alo mixie woyenma ki naxe.) ⁶ Astofulahi! Xa Ala mu tinxin, a dunija makiitima di?

⁷ Nde noma a falade, «Xa n ma wule Ala xa nondi makenenma dunija be alako Ala xa tantui soto, munfe ra a fa n findima yunubitoe ra?» ⁸ Won jan xa a fala, «Won xa fe jaxi raba alako a xa sa findi fe fanyi ra.» Muxu xili kanee na nan falama muxu xun ma, a muxu xa masenxi nan na ki. Kono Ala na e makiiti, e fan e sare sotoma ne.

Adamadi xa tinxintareya

⁹ Won munse falama fa? Won xa a fala a won tan Yuwifia tinxin dangi si gbeteε ra? Ade, na mu a ra feo, barima alo won jan bara a to, Yuwifia ba, si gbeteε ba, birin na yunubi nan xa noε bun ma.

¹⁰ A sebexi:

«Mixi yo mu tinxin,
hali mixi keren.

¹¹ Fe kolonyi yo mu na,
mixi yo mu Ala fenfe.

¹² Birin bara kira fanyi bejin,
e birin xun bara rakana.

Mixi yo mu na naxan fe fanyi rabama,
hali mixi keren, a mu na.

¹³ E de findixi gaburi de ibixi nan na,

e nenyi findixi mixi mayenden se nan na.

Boximase xone nan minima e de kiri ra,

¹⁴ danke nun woyen xone nan e de rafexi.

¹⁵ E sanyi xulun wuli raminife ra,

¹⁶ e dangi dede, e kanari nun nimise nan luma e xanbi ra.

¹⁷ E mu bojesa kira kolon,

18 e mu Ala yaragaaxui kolon.»

19 Won a kolon Ala xa seriye naxan birin masenxi, a a masenxi mixie nan be naxee na a xa seriye nɔɛ bun ma, alako de birin xa balan, seriye xa birin suxu Ala ya i. 20 Na kui, adamadi yo mu findima tinxintɔɛ ra Ala ya i seriye rabatufe saabui ra, barima seriye tan yunubi nan tun makenenma, adamadi xa a kolon a yunubitɔɛ na a ra.

Tinxinyi naxan kelima Ala ma,

naxan sɔtɔma danxaniya saabui ra

21 Kɔnɔ yakɔsi, tinxinyi bara makenen naxan mu kelima seriye rabatufe ma. A kelima Ala yete nan ma, alo a sebexi seriye nun namjɔnɔmɛɛ xa Kitaabuie kui ki naxe. 22 Yi tinxinyi naxan kelima Ala ma a sɔtɔma danxaniya nan saabui ra, birin a sɔtɔ naxee danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma. Ala mu mixi yo rafisaxi a boore be, 23 barima birin findixi yunubitɔɛ nan na, birin bara gan Ala xa nɔɛ ra, 24 birin tinxinyi sɔtɔma Ala xa hinne nan tun saabui ra. Ala adama kima yi tinxinyi ra won xunsarama Isa nan saabui ra, a xa Mixi Sugandixi. 25 Ala a tan nan findi serexe ra, a wuli raminixi ne alako naxee na danxaniya a ma, e xa yunubie xa xafari. Yi a masenxi ne a Ala tinxin, barima a xa diɲe kui, a nu bara adamadie xa yunubie lu na e mu makiiti, e naxee rabaxi waxati dangixi. 26 Kɔnɔ yi waxati Ala bara a xa tinxinyi masen alako birin xa a kolon a a tinxin, e man xa a kolon a a tan nan tinxinyi fima mixi ma naxan danxaniyaxi Isa ma.

27 Na kui, mixi fa a yete igboma munse xa fe ra? Fefe! Munfe ra? Mixi nɔma a yete matɔxɔde a to diine seriye rabatuxi? Ade, barima tinxinyi

sɔtɔma danxaniya nan tun saabui ra. 28 Won a kolon a danxaniya nan mixi matinxinma Ala ya i, seriye xa kewalie xa mu a ra. 29 Ka Ala findixi Yuwifie gbansan nan Marigi Ala ra? Si gbeteɛ fan Marigi Ala xa mu a ra? Iyo, si gbeteɛ fan Marigi Ala nan yati a ra, 30 barima Ala keren peti na a ra. A tan nan mixi sunnaxie matinxinma a ya i danxaniya saabui ra, a man tinxinyi fima sunnataree fan ma na danxaniya kerenyi nan saabui ra. 31 Won fa na ma di? Won xa a fala a Ala xa seriye tide mu na won to danxaniyaxi Isa ma? Astɔfulahi! Won jan bara Ala xa seriye tide ramini.

4

Ibrahim findife tinxintɔɛ ra Ala ya i danxaniya saabui ra

1 Won xa misaali tongo Ibrahima ma, won tan Yuwifie benba. A munse kolon yi xa fe ra? 2 Xa a sa li nu Ibrahim findi tinxintɔɛ ra a xa wali nan saabui ra, a nu nɔma a yete matɔxɔde, kɔnɔ Ala tan ya i mu a ra. 3 Kitaabui munse falaxi na xa fe ra? «Ibrahim naxa danxaniya Ala ma, Ala naxa na findi tinxinyi ra a be.» 4 Walike na a sare sɔtɔ, na mu findima a be ki xa ra, barima a xa wali sare na a ra a lanma a xa naxan sɔtɔ. 5 Kɔnɔ mixi naxan xaxili mu tixi a xa wali ra, naxan danxaniyaxi Marigi ma naxan mixi kobi findima tinxintɔɛ ra, Ala na kanyi xa danxaniya findima a be tinxinyi nan na. 6 Dawuda fan a masen ne a heeri na mixi be Ala bara naxan findi tinxintɔɛ ra a ya i, bafe a xa walie ra:

7 «Heeri na mixie be,

Ala bara diɲe naxee xa wali kobie ma,
naxee xa yunubie bara xafari.

8 Heeri na mixi be,

Ala mu naxan xa yunubi rabaxi maxɔrinma.»

⁹ Na kui, yi hɛeri naxan ma fe falaxi, mixi sunnaxie gbansan nan a sɔtɔma, ka mixi sunnatatee fan nɔma a sɔtode? Won jan bara a fala a Iburahima to danxaniya Ala ma, Ala a xa danxaniya nan findi tinxinyi ra a bɛ. ¹⁰ Na rabaxi a bɛ mun tɛmɛi? A to nu sunnaxi ba, ka a to mu nu sunnaxi? Ala na rabaxi a bɛ tɛmɛi naxe, Iburahima mu nu sunnaxi. ¹¹ Na xanbi, a naxa sunna alako a xa findi tɔnxuma ra naxan a masenma a Ala bara a xa danxaniya findi tinxinyi ra a bɛ beenun a xa sunna. Na kui, a naxa findi danxaniyatɔɛ birin benba ra naxee mu sunnaxi, Ala bara naxee xa danxaniya findi tinxinyi ra e bɛ. ¹² A taɲ nan findixi mixi sunnaxie fan benba ra naxee mu e xaxili tima e xa sunne ra, kɔnɔ naxee man jɛrema danxaniya kui alo won benba Iburahima jɛrɛ ki naxe beenun a xa sunna.

¹³ Ala laayidi tongo ne Iburahima nun a bɔnsɔɛ bɛ, a e fama dunija sɔtode kɛ ra. Kɔnɔ na laayidi mu keli a xa diine sɛriyɛ rabatufe xa ma. A kelixi tinxinyi nan ma a naxan sɔtɔ danxaniya saabui ra. ¹⁴ Xa a sa li nu sɛriyɛ rabatufe nan a niyama mixie xa findi ketongoe ra, danxaniya tide yo mu luma na fa, Ala xa laayidi fan bara kana na tɛmɛi. ¹⁵ Barima sɛriyɛ fama Ala xa xɔne nan na, kɔnɔ sɛriyɛ mu na dennaxe, sɛriyɛ matandi fan mu na.

¹⁶ Na kui, Ala xa laayidi sɔtɔma danxaniya nan saabui ra, alako a xa findi Ala xa hinne ra Iburahima xa die birin bɛ, birin xa a sɔtɔ. A mu findima sɛriyɛ rabatumae gbansan xa gbe ra, kɔnɔ birin gbe na a ra naxee danxaniyaxi alo Iburahima. A bara findi won birin benba ra ¹⁷ alo a sɛbexi ki naxe, «N bara i findi si gbege benba ra.» A findixi won benba ra Ala nan ya i, a danxaniya naxan ma, naxan nii rasoma faxamixie fate, naxan se birin daaxi.

¹⁸ Iburahima to danxaniya, a naxa la a ra a Ala fama a xa laayidi rakamalide alo a falaxi a bɛ ki naxe, «I bɔnsɔɛ wuyama yi ki ne.» A naxa a xaxili ti na ra hali a ya to mu nu tixi sese ra naxan a masenma a bɛ a na fe fama ne rakamalide. Na kui, a naxa findi si gbege benba ra. ¹⁹ Iburahima nu bara simaya jɛ keme jɔndon sɔtɔ, a xa simaya nu bara xurun, a xa gine Sara fan mu nu nɔma di baride sɔnon. Kɔnɔ hali a to na birin fahaamu, sese mu ba Iburahima xa danxaniya ra. ²⁰ A mu siike Ala xa laayidi ma, a xa danxaniya jan naxa senbe sɔtɔ, a nu Ala batu. ²¹ A nu laxi a ra feo, a Ala noma a xa laayidi rakamalide. ²² Na na a ra «Ala naxa na findi tinxinyi ra a bɛ.» ²³ Kɔnɔ Kitaabui naxan masenxi a falafe ra, «Ala naxa na findi tinxinyi ra a bɛ,» na mu sɛbe Iburahima gbansan xa bɛ. ²⁴ A sɛbexi won taɲ nan fan yati bɛ, won taɲ naxee danxaniyaxi Ala ma naxan won Marigi Isa rakeli faxe ma. Ala won fan ma danxaniya findima ne tinxinyi ra won bɛ. ²⁵ Won Marigi faxa won ma yunubie nan ma fe ra, a man naxa keli faxe ma, alako won xa findi tinxintɔɛɛ ra Ala ya i.

5

Lanyi luxi won nun Ala tagi Isa nan saabui ra

¹ Na kui won to bara findi tinxintɔɛɛ ra Ala ya i danxaniya saabui ra, lanyi nun bɔnesa bara lu won nun Ala tagi won Marigi Isa saabui ra, Ala xa Mixi Sugandixi. ² Won ma danxaniya Marigi Isa ma, na bara won naso Ala xa hinne kui won fa sabatixi naxan ma. Won sɛɛwaxi nan fa a ra won xaxili to tixi Ala xa nɔre ra. ³ Dangi na fan na, won man sɛɛwama won ma tɔɔre kui, barima won a kolon a tɔɔre duluxɔtɔya nan naminima. ⁴ Won ma tun nabexi fan a niyama ne won xa yuge fanyi sɔtɔ naxan Ala

kenenma. Na yuge mooli fan a niyama ne won na won xaxili ti Ala ra. ⁵ Won man mu yaagima won xaxili to tixi Ala ra, barima Ala bara a xa xanunteya xeƙe won boƙe kui a Xaxili Seniyenxi saabui ra a bara naxan fi won ma.

⁶ Waxati to kamali, won senbe yo mu nu na temui naxe, Ala xa Mixi Sugandixi naxa faxa yunubitoe be. ⁷ A xoxoxo ki fanyi mixi dijefe a nii ma tinxin mixi xa fe ra. Kono temunde, mixi nde fan noma limaniyade a xa faxamixi fanyi nde be. ⁸ Kono Ala a xa xanunteya masenxi won be yi nan na: Won nu findixi yunubitoe ra temui naxe, Ala xa Mixi Sugandixi naxa dije a nii ma won ma fe ra.

⁹ Na kui, won to bara findi tinxintoe ra Ala ya i Isa xa serexe saabui ra, won xa a kolon a man mu taganma won nakiside Ala xa gbaloe ma. ¹⁰ Barima won nu findixi Ala yaxuie ra temui naxe, a xa Di xa faxe saabui naxa won tagi yailan, yakosi won nun Ala tagi to bara yailan, won a kolon a won nakisima ne a xa Di xa kisi saabui ra. ¹¹ Na man fari, won seewaxi ne Ala ra a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa saabui ra, naxan bara won nun Ala tagi yailan.

Adama fafe faxe ra,

Isa fafe kisi ra

¹² Na kui, yunubi naxa so dunija mixi keren saabui ra. Faxe fan naxa so dunija yunubi xa fe ra, a din mixi birin na barima adamadie birin bara yunubi raba. ¹³ Yunubi nu na dunija ma be-nun Ala xa a xa seriye fi Annabi Munsa ma, kono xa seriye mu na, yunubi fan mu na mixi yo ma. ¹⁴ Kono faxe tan nu na dunija ma, keli won benba Adama ma han Annabi Munsa, hali na mixie xa yunubi to mu nu luxi alo won benba Adama gbe naxan Ala xui yati matandi.

Adama nu misaalixi mixi nan na naxan nu fafe. ¹⁵ Kono Ala won kixi naxan na, na nun Benba Adama xa yunubi keren mu a ra. Iyo, adamadi gbege faxaxi yi mixi keren xa yunubi nan saabui ra, kono Ala xa hinne dangi na ra ki fanyi, barima a adamadie kixi a xa Mixi Sugandixi Isa naxan na, na bara mixi gbege rakisi a xa hinne saabui ra. ¹⁶ Adama xa yunubi nun Ala adamadie kixi naxan na, e foxi tagi ikuya. Mixi keren xa yunubi to makiiti, gbaloe nan fa. Kono Ala adamadie kixi naxan na, a fa mixi gbege xa yunubi raba xanbi ne, a fa fere ra mixi matinxinma ki naxe Ala ya i. ¹⁷ Mixi keren xa yunubi raba naxa a niya faxe xa no dunija ra, kono Ala xa Mixi Sugandixi Isa wali foxi dangi na ra pon! Adamadie naxee bara Ala xa hinne soto naxan dande mu na, a nun a xa tinxinyi a won kixi naxan na, nee noe sotoma kisi kui mixi keren nan saabui ra, naxan findi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ra.

¹⁸ Na kui, mixi keren xa yunubi naxa a niya adamadie birin xa lu yunubi xa gbaloe bun ma, kono mixi keren xa wali tinxinxi nan man tinxinyi nun kisi fima adamadie birin ma. ¹⁹ Alo mixi keren to Ala xa yaamari matandi, adamadi birin naxa findi yunubitoe ra na mixi kerenyi saabui ra, adamadi gbege man findima tinxintoe ra Ala ya i mixi keren nan fan saabui ra a to Ala xa yaamari rabatu.

²⁰ Seriye fi ne yunubi xa gbo. Kono yunubi to gbo, Ala xa hinne naxa gbo ki fanyi dangi na ra! ²¹ Na kui, yunubi xa noe findixi faxe nan na, kono Ala xa hinne xa noe findima tinxinyi nan na alako mixi xa kisi abadan. Na birin nabama won Marigi Isa nan saabui ra, Ala xa Mixi Sugandixi.

Konyiya naxan mixi xaninma faxe ma,

nun konyiya naxan mixi xaninma kisi ma

¹ Won fa munse falama fa? Won man xa nu lu yunubi raba ra, alako Ala xa hinne xun xa masa? ² Astofulahi! Won bara won kobe so yunubi ra alo faxamixi a kobe soma dunija ra ki naxe. Won man fa noma jereede yunubi kui di? ³ Won tan birin naxee bara won xunxa ye xora, won nun Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan fa a ra fa. Wo mu a kolon a won xunxafe ye xora na bara misaali Isa xa faxe ra? ⁴ Won xunxafe ye xora saabui ra, won nun Marigi Isa bara faxesa, won man bara sa gaburi a seeti ma. Yi rabaxi ne alako won fan xa dunijeigiri neene tongo, alo Ala xa Mixi Sugandixi keli faxamixie tagi ki naxe Baba Ala senbe makaabaxi saabui ra.

⁵ Na kui, xa won nun Marigi Isa bara findi keren na won won xunxaxi ye xora temui naxe a xa faxe ma misaali ra, won man fama ne rakelide faxe ma alo a tan. ⁶ Won xa a kolon a won ma fe fori bara banban wuri magalanbuxi ma a nun Marigi Isa ra, alako won yuge fori xa masara naxan nu yunubi rabama, won naxa findi yunubi xa konyie ra sonon. ⁷ Barima xa mixi bara faxesa, a kanyi bara gbilen yunubi rabafe foxo ra. ⁸ Yakosi, xa won bara faxesa won nun Ala xa Mixi Sugandixi, won man laxi a ra a won kisima ne won nun a tan, ⁹ barima won a kolon a Ala xa Mixi Sugandixi to bara rakeli faxe ma na ki a mu faxama sonon. Faxe xa nxe yo mu na a fari sonon. ¹⁰ A to faxesa, yunubi mu sese noma a ra sonon. A to bara rakeli faxe ma, a fa kisixi Ala nan be. ¹¹ Na kui, wo xa wo yete to faxamixi ra yunubi tan mabiri. Wo man to kisixi, wo bara findi Ala nan xa

kisi mixi ra a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra.

¹² Na nan a toxi a mu lan yunubi xa no wo nii ra sonon, alako wo naxa bira wo nii waxonfe kobie foxo ra. ¹³ Wo naxa wo fate rabolo yunubi yi, a xa findi fe kobi rabase ra. Wo xa wo yete birin sa Ala sagoe alo mixi naxee kelixi faxe ma, e kisi. Wo fate birin xa findi tinxinyi rabase nan na Ala be ¹⁴ Na kui, wo naxa a lu yunubi xa no wo ra, barima seriye xa nxe mu wo fari sonon. Wo fa na Ala xa hinne nan kui.

¹⁵ Won fa na ma di? Seriye xa nxe to mu won fari sonon won to fa na Ala xa hinne nan kui, won xa yunubi raba yire? Astofulahi! ¹⁶ Wo mu a kolon a wo na wo yete findi mixi nde xa konyi ra, fo wo xa a xa yaamari birin rabatu? Wo mu a kolon a wo na naxan xa yaamari rabatu, na nan findixi wo marigi ra, a na fa findi yunubi ra naxan wo xaninma faxe ma, xa na mu a findi Ala ra naxan wo xaninma kisi ma? ¹⁷ Kono Ala tantu! Wo tan naxee nu findixi yunubi xa konyie ra, nondi to kawandi wo be, wo na nan nabatufe fa wo boje birin na. ¹⁸ Wo bara xoreya yunubi xa konyiya ma, wo fa findixi Ala xa konyie nan na, alako wo xa bira tinxinyi foxo ra. ¹⁹ N woyenfe ne wo be alo mixie woyenma ki naxe, alako wo xa fahaamui soto. Singe ra nu, wo nu wo yete findixi yunubi xa konyie nan na, wo xa wali kobie nu siga xun masa ra tun. Kono yakosi, wo xa findi tinxinyi nan xa konyie ra, wo lu seniyenyi kira xon.

²⁰ Wo to nu na yunubi xa konyiya kui, tinxinyi xa nxe yo mu nu na wo fari. ²¹ Wo nu jereema fe kobi naxee kui, wo fa yaagixi naxee ra to, nee munse fanxi wo ma? Faxe gbansan nan fama na fe moolie xanbi ra. ²² Kono yakosi, wo to bara mini yunubi xa konyiya kui, wo findi Ala xa konyie ra, wo seniyenyi nan sotofe

yi ki naxan a niyama wo xa kisi abadan. ²³ Barima yunubi sare findixi faxe nan na, kɔnɔ Ala xa ki findixi a xa hinne nan na: Won xa kisi abadan won Marigi Isa saabui ra, Ala xa Mixi Sugandixi.

7

Danxaniyatɔe xa yete sɔtɔe seriyɛ yi

¹ N ngaxakerenyie, wo to seriyɛ kolon, wo mu a kolon a seriyɛ xa nɔe na mixi fari han a xa simaya dande gbansan ne? ² Na kui, gine naxan xa futi bara xiri, a na futi seriyɛ bun ma han a xa mɔri xa simaya dan temui ne. Kɔnɔ xa a xa mɔri xa simaya dan, na futi seriyɛ fan bara dan. ³ Xa a sa li a xa mɔri na duniɲa ma, a tan fa dɔxɔ xeme gbete xon, a bara findi yenela ra. Kɔnɔ xa a xa mɔri faha, a fan bara fulun na futi seriyɛ ma. Hali a dɔxɔ xeme gbete xon ma kɔre, yenela mu a ra.

⁴ N ngaxakerenyie, a na na ki ne wo fan be. Wo fan bara lu alo faxamixie seriyɛ tan mabiri, Ala xa Mixi Sugandixi xa faxe saabui ra. Wo fa findixi gbete nan gbe ra, a tan naxan kelixi faxamixie tagi, alako won xa wali fanyi raba Ala be. ⁵ Barima, won to nu jɛrema won yete waxonfe kobie ma, seriyɛ nu won bɔɲe ratema yunubi rabafe ma. Won to nu biraxi na waxonfe kobie foxɔ ra, nee nu won xun tixi faxe nan na. ⁶ Kɔnɔ yakɔsi fa, won bara xɔreya sɔtɔ seriyɛ xa konyiya ma, won lu alo faxamixie seriyɛ tan mabiri. Na kui, won mu fa walima Ala be a keɲa fori xa ma sonon, alo won to nu na seriyɛ sebexi xa nɔe bun ma temui naxe. Won fa walima Ala be a keɲa neene nan na, Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

Seriyɛ nun yunubi

⁷ Won fa na ma di? Seriyɛ findixi yunubi nan na? Astɔfulahi! Seriyɛ nan a niya n xa yunubi

kolon, barima n mu milanteya kolonma nu xa seriyɛ xa mu a fala n be nu, «I naxa mila.» ⁸ Kɔnɔ yunubi naxa feere sɔtɔ yaamari ra, a milanteya mooli birin naso n bɔɲe ma, barima seriyɛ mu na dennaxe, yunubi fan mu luma naa. ⁹ Singe ra n nu baloxi seriyɛtareya nan kui, kɔnɔ seriyɛ to fa, yunubi naxa balo n bɔɲe kui fa, a n findi faxamixi ra. ¹⁰ Yaamari naxan nu lan a xa findi kisi ra, na naxa findi n be faxe ra, ¹¹ barima yunubi to feere sɔtɔ yaamari ra, a naxa n mayenden, a n faha yaamari saabui ra.

¹² Na kui, seriyɛ seniyen, yaamari fan seniyen, a tinxin, a man fan. ¹³ Won xa a fala fa, a fe fanyi bara findi faxe ra n be? Astɔfulahi! Yunubi nan findixi faxe ra n be fe fanyi saabui ra, alako yunubi xa makenen yunubi ra, a xa mini a yunubi ki yati ma yaamari saabui ra.

¹⁴ Won a kolon a seriyɛ kelixi Ala nan ma, kɔnɔ n tan findixi adamadi nan na, yunubi xa konyi. ¹⁵ N naxan nabama, n mu a ya yo kolon, barima n wama n xa naxan naba, n mu na xa rabama. N fe naxan xonxi, n na nan yati rabama. ¹⁶ Xa a sa li n fe rabama n mu wama n xa naxan naba, na a masenma ne a n bara la a ra a seriyɛ fan. ¹⁷ Na kui, n tan yete yati xa mu yi fe rabafe. Yunubi naxan na n bɔɲe ma, na nan a rabafe, ¹⁸ barima n a kolon, a fe fanyi yo mu na n bɔɲe ma n yete fate bende tan keɲa ma. Nate na n be n xa fe fanyi raba, kɔnɔ nɔe mu na n be n xa a raba. ¹⁹ N wama fe fanyi naxan nabafe, n mu na xa rabama. N mu wama fe kobi naxan nabafe, n na nan yati rabama. ²⁰ Na kui, xa a sa li n fe rabama n mu wama naxan nabafe, n tan yete yati xa mu a rabafe. Yunubi naxan na n bɔɲe ma, na nan na a rabafe.

²¹ Na kui, n yi fe nan toxi n

ma dunijɛigiri kui: N na wa fe fanyi rabafe, n mu noma fefe ra fo fe kobi. ²² N bɔɔɛ tan kui, Ala xa seriye rafaŋ n ma, ²³ kɔɔɔ n fe gbete nan toma n ma, naxan a niyama n xa yunubi raba. Yi fe naxan n xaninma yunubi ma, a seriye gerema naxan nafaŋ n xaxili ma, a n findi a xa konyi ra. ²⁴ N jaxankataxi mato! Nde noma n nakiside yi fate bende xa nɔɛ ma naxan na n xaninfe faxe ma? ²⁵ Tantui xa rasiga Ala ma naxan won nakisima won Marigi Isa saabui ra, a xa Mixi Sugandixi!

Na kui, n xaxili tan ma, n bara findi Ala xa seriye xa konyi ra, kɔɔɔ n fate bende tan ma, n findixi seriye xa konyi nan na naxan n natutunma yunubi ma.

8

Isayankae xa kalamutareja

¹ Na kui, kiiti mu kanama mixie ra sɔɔɔɔ naxee danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, naxee na Isa i, ² barima Ala Xaxili Seniyenxi xa seriye naxan kisi fima, a bara won namini yunubi nun faxe xa seriye xa nɔɛ bun ma Marigi Isa saabui ra. ³ Diine seriye mu nɔ naxan na, barima mixi waxɔɔɔfe kobi nu bara a rahalaki, Ala tan na nan nabaxi. A naxa mixi xa yunubi senbe xun nakana a to a xa Di xee yunubitɔɔɔ fate bende maniyɛ ra a xa findi yunubi serexe ra. ⁴ Na rabaxi ne, alako seriye tinxinyi naxan masenxi, a xa nɔ rakamalide won be, won tan naxee mu jerefe adama waxɔɔɔfe kobi ma, won tan naxee na jerefe Ala Xaxili Seniyenxi ma.

⁵ Naxee jereɛma adama waxɔɔɔfe ma, e xaxili rafexi adama waxɔɔɔfe nan na. Kɔɔɔ naxee jereɛma Ala Xaxili Seniyenxi ma, e tan nafexi Ala Xaxili Seniyenxi waxɔɔɔfe nan na. ⁶ Naxee e xaxili luxi fe kobi rabafe ma, e xun tixi faxe nan na. Kɔɔɔ naxee e xaxili luxi Ala

Xaxili Seniyenxi xa fe ma, e kisi nun bɔɔɔɔɔɔ nan sɔɔɔma. ⁷ Naxee e xaxili luxi e yete waxɔɔɔfe yi, e findixi Ala yaxuie nan na. E mu Ala xa seriye rabatuma, e jan mu noma a rabatude. ⁸ Naxee biraxi e yete waxɔɔɔfe fɔɔɔ ra, e xa fe mu noma Ala kenende.

⁹ Kɔɔɔ wo tan mu na wo yete sagoe sɔɔɔɔɔɔ. Xa Ala Xaxili Seniyenxi sabatixi wo i, wo fa na Ala Xaxili Seniyenxi nan sagoe. Ala xa Mixi Sugandixi Xaxili mu na naxan yo yi ra, na kanyi mu findixi Isa gbe ra. ¹⁰ Xa wo nun Ala xa Mixi Sugandixi bara findi keren na, wo fate bende tan faxama yunubi nan ma fe ra, kɔɔɔ Ala Xaxili Seniyenxi tan wo rakisima ne barima wo bara matinxin Ala ya i. ¹¹ Ala nan Isa rakeli faxamixie tagi. Xa a tan Ala Xaxili nan sabatixi wo i, a tan naxan a xa Mixi Sugandixi rakeli faxe ma, a man fama ne wo fate bende rakiside a Xaxili saabui ra naxan sabatixi wo i.

¹² Na kui, n ngaxakerenyie, doni nde na won ma, kɔɔɔ a mu na won ma won yete fate bende xa seeti xe. A mu lan won man xa lu a sagoe sɔɔɔɔɔɔ won man xa a waxɔɔɔfe kobi raba. ¹³ Xa wo jere fate bende waxɔɔɔfe kobie ma, wo faxama ne, kɔɔɔ xa wo gbilen e fɔɔɔ ra Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, wo kisima ne, ¹⁴ barima Ala Xaxili Seniyenxi mixi naxee birin jereɛma, e tan findixi Ala xa die nan na. ¹⁵ Ala mu xaxili fixi wo ma naxan man wo findima gaaxui xa konyie ra. A a yete Xaxili Seniyenxi nan fixi wo ma naxan wo findixi a xa die ra, naxan a niyama won xa nɔ won xui itede Ala ma, won na a xili, «N Ba, n Ba!» ¹⁶ Na kui, Ala Xaxili Seniyenxi nun won yete xaxili a masenma a won findixi Ala xa die nan na. ¹⁷ Anun, won to findixi a xa die ra, won bara findi Ala xa ketongoe ra, won nun a xa Mixi Sugandixi. Barima, xa won

tóro a xa tóre, won man fama ne xunnakeli sótode alo a tan.

Danxaniyatøe xaxili tide

¹⁸ N laxi a ra won tóre naxan tima yi dunija ma yi ki, a nun won fama xunnakeli naxan sótode, e tagi ikuya ki fanyi! E ñan mu noma sade e boore ma. ¹⁹ Daali birin mame tife waxati ra, Ala a xa die makenenma temui naxe, ²⁰ barima dunija birin na Sentane xa nõe bun ma, tide yo mu naxan ma. Na mu kelixi dunija yete xa ma, a kelixi Ala nan ma. Kõõõ na birin kui xaxili tide luxi birin be. ²¹ Waxati fama fade daali fulunma temui naxe kanari xa konyiya bun, a fan xoreya nun xunnakeli sótõ a nun Ala xa die ra. ²² Won a kolon, a kabi a fole han to, daali birin na a kui iwafe ne tóre kui, alo gine di furi na keli a ra. ²³ Kõõõ daali gbansan xa mu a ra. Hali won tan naxee bara Ala Xaxili Seniyenxi sótõ a xa ki singe ra, won tan yati na won kui iwafe, han Ala won findima a xa die ra temui naxe, a won fate nõõõ. ²⁴ Won xaxili to ti a ra, na nan a ra won bara kisi, kõõõ won xaxili man tixi a ra. Kõõõ xa mixi ya fe to a xaxili nu tixi naxan na, na kanyi mu a xaxili tima na ra sõõõõ. Mixi noma a xaxili tide fe nde ra a ñan bara naxan sótõ? ²⁵ Kõõõ xa won xaxili tixi fe nde ra won mu naxan toxi sinden, won na mamema tunnabexi nan kui.

²⁶ Ala Xaxili Seniyenxi fan fama ne won malide won ma senbetareya kui. Won mu a kolon a lan won xa maxandi naxan naba, kõõõ Ala Xaxili Seniyenxi nan Ala maxandima won be mayandi xui ra naxan mu noma masarade woyenyi ra. ²⁷ Anun, Ala, naxan won bõpe ma fe kolon, a a Xaxili Seniyenxi xa maxandie kolon, barima Xaxili Seniyenxi maxandi tima seniyeñtøe be Ala sagoe nan ma.

²⁸ Won man a kolon a Ala walima fe birin kui a xanuntenyie xa munafanyi nan be, a bara naxee

xili a yete sagoe ma. ²⁹ Barima Ala bara mixi naxee sugandi, a nu e kolon kabi fe fole fole, a naxa a ragiri e ma e xa findi a xa Di maniyee ra, alako a xa Di tan xa findi di singe ra a ngaxakerenyi gbege tagi. ³⁰ A bara na ragiri naxee ma, a man bara e xili. A bara naxee xili, a man bara e findi tinxintøe ra a ya i. A bara naxee findi tinxintøe ra, a man bara xunnakeli fi e ma.

Ala xa xanunteya a xa die be

³¹ Won munse falama na kui fa? Ala to na won be, nde fa noma tide won kanke? ³² A tan naxan mu tondi a xa Di yati ma, a a ba serexe ra won birin be, a mu fama xe won kide se birin na safe ra a xa Di xun ma? ³³ Nde noma Ala xa mixi sugandixie kalamude? Ala yete nan e findixi tinxintøe ra a ya i. ³⁴ Nde fa kiiti rakanama e ra sõõõõ? Ala xa Mixi Sugandixi Isa naxan faxa, Ala naxan man nakeli faxe ma, a magoroxi Ala yirefanyi ma, a nu a maxandi won be. ³⁵ Nde fa won bama Ala xa Mixi Sugandixi xa xanunteya yi? Munse noma na ra? Tóre, ka xorõxõe, ka ñaxankate, ka kaame, ka lufe xere ra, ka fitine, ka santidegema? ³⁶ Alo a sebexi ki naxe,

«Feeñen, e muxu faxama i tan nan ma fe ra.

E muxu findixi yexeee nan na e naxee kõõõ naxabama.»

³⁷ Kõõõ na birin kui, won bara nõe sótõ na fe birin xun ma won xanuntenyi saabui ra. ³⁸ Barima n laxi a ra, a sese mu noma won bade Ala xa xanunteya yi. A findi faxe ra ba, gbaloe ba, maleke ba, ñinne ba, yi waxati ba, waxati naxan sa fama ba, senbema naxee kuye ma ba, ³⁹ naxan birin na dunija xun ma, naxan birin na bõxi bun ma, a findi daali yo ra, e sese mu noma won nun Ala xa xanunteya rafatande, a bara naxan masen won be won Marigi Isa saabui ra, a xa Mixi Sugandixi!

9

Ala xa sugandi

¹ N xa nɔndi fala wo bɛ. N mu wule falama barima n findixi Ala xa Mixi Sugandixi gbe nan na. N sondonyi nun Ala Xaxili Seniyenxi fan findixi seedee nan na, a nɔndi nan a ra ² n bɔɲɛ sunnunxi ki fanyi, danyi mu naxan ma, ³ n ngaxakerenyie xa fe ra. Xa a sa e malima nɛ nu, n tinxɪ a ra n tan yetɛ yati xa danke sɔto, muxu nun Ala xa Mixi Sugandixi xa fatan e tan ma fe ra, n barenyie muxu nun naxee si keren a ra. ⁴ Yuwifie nan na e ra, Ala naxee sugandi e xa findi a xa die ra, a naxa a xa nɔrɛ masen e bɛ. Ala saatɛe nun laayidie tongo e tan nan bɛ, a a xa seriye nun a batu ki fi e ma. ⁵ E tan nan bɔnsɔɛ benbae na Kitaabuie kui, Ala xa Mixi Sugandixi fan kelixi e tan nan bɔnsɔɛ tagi a fate bende ki ma. Tantui nun batui xa rasiga Ala ma abadan, a tan naxan na birin xun ma. Amina.

⁶ Kɔnɔ a mu luxɪ xɛ alɔ Ala xa laayidi kanaxi nɛ. Barima naxee keli Isirayila bɔnsɔɛ, e birin xa mu findi Isirayila die yati ra. ⁷ E to barixi Iburahima bɔnsɔɛ, na mu a falaxɪ xɛ de a e birin nan findixi a xa die yati ra, barima Ala a masen nɛ Iburahima bɛ, «Isiyaga nan fama findide i bɔnsɔɛ ra n naxan laayidi i bɛ.» ⁸ Yi a masenxi nɛ, a di naxee bari Iburahima bɛ a fate bende ki ma, nee xa mu findixi Ala xa die ra. Kɔnɔ di naxee bari Ala xa laayidi saabui ra, nee nan findi Iburahima bɔnsɔɛ ra Ala ya i. ⁹ Barima Ala yi nan laayidi Iburahima bɛ, «N gbilenma tamuna yi temui jondɔn, n a lima Sara bara di xeme sɔto.»

¹⁰ Na gbansan fan mu a ra. Won benba Isiyaga nan findixi Rebeka xa di firin birin baba ra. ¹¹ Kɔnɔ beenun gulie xa bari e xa fe fanyi xa na mu fe jaaxi nde raba, Ala naxa di keren sugandi e firin tagi alako a sagoe xa raba. ¹² Yi di mu sugandi kɛwalie yo xa fe ra. Na

sugandi findixi Ala xa xili nan na. Na kui, Ala naxa a masen Rebeka bɛ, «Fori nan luma a xunya xa nɔɛ bun ma.» ¹³ Alɔ a sɛbɛxi Kitaabui kui ki naxɛ, «N bara Yaxuba xanu, kɔnɔ n bara mɛɛ Esayu tan na.»

¹⁴ Won fa na ma di? Won xa a fala a Ala mu tinxɪ? Astɔfulahi! ¹⁵ Ala a masen nɛ Munsɔ bɛ, «N hinnɛma mixi nan na n na wa hinnɛfe naxan na. N kinikinima mixi nan ma n na wa kinikinife naxan ma.» ¹⁶ Na kui, Ala xa sugandi mu kelima mixi waxɔnfe xa ma, xa na mu mixi xa kate ma. A kelima Ala xa hinnɛ nɛ. ¹⁷ A sɛbɛxi Kitaabui kui, Ala naxa a fala Firawuna bɛ, «N i rakelixi nɛ, n mangɛya fi i ma, alako n xa n sɛnbɛ masen i saabui ra, duniɲa birin xa n xili kolon.» ¹⁸ Na kui, a hinnɛma mixi ra a na wa hinnɛfe naxan yo ra, a man mixi sondonyi raxɔrɔxɔma a na wa naxan sɔndonyi raxɔrɔxɔfe.

¹⁹ Nde nɔma a falade n bɛ, «Ala fa kote sama mixi xun ma munfe ra? Mixi nɔma tondide a xa maragiri ra yire?» ²⁰ Kɔnɔ i tan adamadi findixi nde ra i to fa Ala matandima? Fɛɲɛ yailanxi xa a fala a yailanma bɛ, «Munfe ra i n yailanxi yi ki?» ²¹ A di, fɛɲɛ yailanyi na fɛɲɛ firin yailan bende keren na, a mu nɔma fɛɲɛ keren yailande wali nde xa fe ra naxan tide gbo, a boore fan yailan wali nde xa fe ra naxan tide mu gbo? ²² Xa a sa li Ala wama a xa xɔnɛ nun a sɛnbɛ masenfe, a mu nɔma na rabade xɛ? Kɔnɔ a xa sabari xungbe kui, Ala dipɛxi mixie ma a xɔnɔxi naxee ma, gbaloe ragataxi naxee bɛ. ²³ A yi rabaxi nɛ alako a xa a xa nɔrɛ makaabaxi masen a to hinnɛma mixie ra, a nu bara naxee sugandi kabi a fɔlɛ, e xa nɔrɛ sɔto. ²⁴ Won tan nan findixi na mixie ra a bara naxee xili keli si birin kui. Yuwifie gbansan mu a ra. ²⁵ A a masenxi Annabi Hose xa Kitaabui kui,

«Naxee mu findixi n ma mixie ra, n e xili falama <n ma mixie.>

Naxan mu findixi n ma jama xanuxi ra,
n a xili falama <n ma jama xanuxi.>»

²⁶ «Ala man a fala e be dennaxe,
<N ma jama mu wo ra,>

a e xili falama ne naa, <Ala xa die,
Ala naxan na na.>»

²⁷ Annabi Esayi fan a xui ite ne
a to nu kawandi tima Isirayila xa
fe ra,

«Hali Isirayila mixie wuya alo
meyen xori naxan na baa
de,

a donxoe di nan tun kisima,
²⁸ barima Ala naxan masenxi,
a a rabama ne dunija ma,
a a rakamali kerenyi ra.»

²⁹ Annabi Esayi man a masen ne,
«Xa Ala Senbe Birin Kanyi mu
bonsoe nde lu won be nu,
won luma ne nu alo Sodoma,
won maniyama Gomora nan na
nu.»

³⁰ Won fa na ma di? Si gbete
naxee mu nu katama e xa tinxinyi
soto Ala ya i, e tan bara fa a
soto danxaniya saabui ra, ³¹ kono
Isirayila jama naxan nu katama
e xa seriye rabatu alako e xa
tinxinyi soto Ala ya i, e tan mu no
na seriye rabatude. ³² Munfe ra?
Barima e mu bira tinxinyi foxo ra
danxaniya saabui ra, e joxo a ma
a e noma a sotoe e xa kewalie
saabui ra. E bara e sanyi radin
game ra naxan xili falama, «mixi
rabira game». ³³ Alo a sebexi
Kitaabui kui ki naxe,
«Wo a mato, n bara game dexo
Siyoni,

mixie e san nadinma naxan na,
game naxan mixie rabirama.
Kono naxan yo danxaniya a ma,
na kanyi mu yaagima.»

10

*Isirayila tinxinyi naxan sotoma
danxaniya saabui ra*

¹ N ngaxakerenyie, n boje
waxonfe birin na naxan na, Yuwi-
fie xa kisi soto. N ma Ala maxandi

nan na ki e be. ² N na e seede ra,
a e senbe saxi Ala xa fee kui, kono
na mu kelixi lonni xa ma. ³ E to
mu a kolon Ala mixi matinxinma
a ya i ki naxe, e naxa kata e xa
e yete kan matinxin. Na kui, e
mu e yete magoro Ala be a tan
xa tinxinyi fi e ma. ⁴ Ala xa
Mixi Sugandixi bara ge Munsa xa
seriye rakamalide, alako naxan yo
na danxaniya a ma, na kanyi xa
tinxinyi soto.

⁵ Annabi Munsa to nu tinxinyi
xa fe masenfe naxan sotoma
seriye rabatufe ma, a yi nan
sebe Kitaabui kui, «Mixi naxan yi
seriye rabatuma a simaya sotoma
ne a saabui ra.» ⁶ Kono a to
nu tinxinyi xa fe masenfe naxan
sotoma danxaniya saabui ra, a yi
nan sebe,

«I naxa i yete maxorin,

<Nde tema koore?>»

Ala xa Mixi Sugandixi mu goroxi
xe keli koore ma?

⁷ «Xa na mu a ra i i yete maxorin,
<Nde goroma boxi bun?>»

Ala xa Mixi Sugandixi mu kelixi
faxamixie xa tagi?

⁸ Kitaabui munse masenxi?

«Ala xa masenyi makore i ra.

A na i de kiri ma,

a na i boje fan ma.»

Na masenyi findixi danxaniya
masenyi nan na muxu naxan
kawandife: ⁹ A i na a fala i de
ra a Marigi nan na Isa ra, i man
naxa la a ra i boje kui a Ala bara a
rakeli faxamixie tagi, i kisima ne.

¹⁰ Mixi danxaniyama yi masenyi
ma a boje nan kui, a tinxinyi
soto Ala ya i. A na la a ra,
a a falama a de nan na, a kisi
soto. ¹¹ Kitaabui a masenxi, «Mixi
yo danxaniya a ma, a kanyi mu
yaagima.» ¹² Tagi rasa yo mu na
Yuwifie nun si gbete tagi. Marigi
keren nan na e birin be, a man
mixi birin kima ki fanyi ra naxee

na a xili. ¹³ Alo Kitaabui a masenxi
ki naxe, «Naxan yo na Alatala xili,
na kanyi kisima ne.»

¹⁴ Kɔnɔ na kui, e nɔma a xilide di xa e mu danxaniyaxi a ma? E fa danxaniyama a ma di xa e mu nu a xa fe mɛ? E fa a xa fe mɛma di xa mixi yo mu e kawandima? ¹⁵ Na kawandi fan tima e bɛ di xa mixie mu xɛɛxi na fe ma? A sɛbɛxi, «Xɛɛrae, naxee fama xibaaru fanyi ra, e fafe fan ki fanyi!»

¹⁶ Kɔnɔ birin xa mu yi xibaaru fanyi suxuxi, barima Annabi Esayi a masen nɛ, «Marigi, nde laxi muxu xa masenyi ra?» ¹⁷ Na kui, mixie danxaniyama nɛ e to bara Ala xa masenyi ramɛ. E Ala xa masenyi ramɛma a xa Mixi Sugandixi xa masenyi nan saabui ra. ¹⁸ Kɔnɔ n xa maxɔrinyi ti, e mu yi masenyi ramɛxi xɛ? Iyo xɛ, barima Kitaabui naxɛ, «E xui bara mini dunjɔna birin ma, e xa masenyi bara siga han dunjɔna dande.»

¹⁹ N man xa maxɔrinyi ti, Isirayila jama mu masenyi fahaamuxi xɛ? Yaabi fɔlɛ ra, Ala yi nan masen Annabi Munsaa saabui ra, «N a niyama nɛ wo mixie tɔɔnɛ naxee jan mu findixi si yati ra. N a niyama nɛ wo bɔjɛ xa te si fahaamutare ma.»

²⁰ Annabi Esayi fan naxa xɛɛra iba limaniya ra Ala to yi masenyi fi a ma, «Mixie bara n to naxee mu nu n fenma.

N bara n yetɛ masen mixie bɛ naxee mu nu n maxɔrinma sese ma.»

²¹ Kɔnɔ Isirayila xa fe ra, a naxɛ, «Keli sogetede ma han sogegorode,

n belɛxɛɛ italaxi yi jama bɛ, naxan n xui matandima, naxan tondima n bɛ.»

11

Ala mu mɛɛxi Isirayila ra

¹ Na kui, n xa maxɔrinyi ti, Ala mɛɛxi nɛ a xa jama ra? Astɔfulahi! N tan yetɛ findixi

Isirayilaka nan na, Iburahima xa mamadi, kelife Bunyamin bɔnsɔɛ.

² Ala mu mɛɛxi a xa jama ra a bara naxan sugandi nu. Wo mu a kolon Kitaabui naxan masenxi Annabi Eliya xa fe ra, a to a xui rasiga Ala ma Isirayila xili ma?

³ A naxɛ, «Marigi, e bara i xa namijɔnmɛɛ faxa, e bara i xa sɛrɛxɛbadee rabira. N keren peti nan fa luxi, e katafe e xa n tan fan faxa.» ⁴ Ala fa a yaabi di? A naxɛ, «N bara mixi wulu solofere ragata n yetɛ bɛ naxee mu nu e xinbi sin Baali kuye bɛ.» ⁵ A man na na ki nɛ yakɔsi. Ala xa jama donxɔɛ luxi, a bara naxee sugandi a xa hinne saabui ra. ⁶ Kɔnɔ xa a bara e sugandi hinne saabui ra, kewali saabui xa mu a ra sɔnɔn, xa na mu Ala xa hinne mu findima hinne yati yati ra nu.

⁷ Won fa na ma di? Isirayila nu naxan fenfe a mu a sɔtɔ, kɔnɔ Ala nu bara naxee sugandi, nee tan bara a sɔtɔ. A donxɔɛɛ tan bɔjɛɛ naxa balan. ⁸ A sɛbɛxi,

«Ala naxa e xaxili donxu, a a niya e yae mu se to, e tulie mu fe mɛ, han yi to lɔxɔɛ.»

⁹ Annabi Dawuda fan naxa a masen,

«E xa xulunyie xa findi gantanyi ra e bɛ,

yele naxan e suxuma, gemɛ naxan e rabirama.

Na xa findi e xa wali sare ra.

¹⁰ E ya xa rafɔɔrɔ, e xa donxu.

E xa kunkurun e xa tɔɔrɛ bun ma waxati birin.»

¹¹ Na kui, n man xa maxɔrinyi ti, Isirayilakae to bara tantan, e bira, e mu nɔma rakelide sɔnɔn? Astɔfulahi! Kɔnɔ e xa tantanyi bara a niya si gbeteɛ birin xa no kisi sɔtɔde, alako na kisi xɔli xa Isirayilakae fan suxu. ¹² A di, xa e xa tantanyi findixi hɛɛri xungbe nan na dunjɔna bɛ, a findi barakɛ ra si gbeteɛ fan bɛ, e xa fe na

rakamali, hēeri nun barake xun mu masama xε ki fanyi?

¹³ N xa fa woyen wo βε, wo tan naxee mu findixi Isirayilakae ra. N to findixi xεera ra wo tan si gbete βε, n sεewama nε n ma wali ra, n a matoxo, ¹⁴ alako temunde na xa a niya n boore Yuwifie xa mila n ma masenyi ma, ndee xa nō kaside e ya ma. ¹⁵ Ala a kobe sofe e ra, xa na bara a niya lanyi xa so Ala nun dunjia tagi, a di, Ala e ragbilenfe a yete ma, na mu luma xε alo mixi na rakeli faxamixie ya ma? ¹⁶ Xa sansi xori xun singe bara fi Ala ma, a donxoe birin bara findi a gbe ra. Xa wuri bili sanke bara fi Ala ma, a salonyie fan bara findi a gbe ra.

¹⁷ A luxi nε alo oliwi bili salonyi ndee na xaba a bili ma alako wula oliwi salonyie xa dafu na xabade ra. I tan misaalixi na wula oliwi salonyi nan na, naxan baloma na oliwi bili saabui ra, i dafuxi naxan na. ¹⁸ Na kui, i naxa i yete igbo na salonyi xabaxie ma. Beenun i xa i yete igbo, i mapoxun sinden, a i tan xa mu wuri bili sanke rabaloxi. Wuri bili sanke nan i tan nabaloxi. ¹⁹ Kono i fama nε a falade, «Wuri salonyie xabaxi nε alako n tan xa dafu e xabade ra.» ²⁰ Nondi na a ra. E xaba e xa danxaniyaterepa nan ma, i fan dafuxi naa i xa danxaniya nan ma fe ra. Kono i naxa i yete igbo. I jan xa gaaxu, ²¹ barima xa Ala mu oliwi bili fanyi salon singee lu na, a mu i fan luma na de! ²² Na kui, i joxo sa a xon ma a Ala xa fanyi gbo, kono a xa fe man maxoxoxo. A xa fe maxoxoxo mixie nan ma naxee bara a xa kira bejin, kono a xa fanyi gbo i tan βε xa i luma a xa fanyi kira xon ma. Xa na mu a ra a i fan ma fe rabama nε alo a na oliwi salonyi xa fe raba ki naxε. ²³ Yuwifie fan, xa e e xa danxaniyaterepa bejin, e man fama dafude wuri bili ra, e xaba naxan ma, barima Ala senbe gbo.

A tan noma e ragbilende e lude fori. ²⁴ I tan nu findixi wula oliwi salonyi nan na, naxan xabaxi a dafu oliwi bili gbete ma, wo nun naxan keren mu a ra. Xa Ala bara na raba i βε, a mu taganma oliwi bili fanyi salonyi ragbilende a lude fori, a a dafu na oliwi bili fanyi ma, e nun naxan keren a ra.

²⁵ N ngaxakerenyie, n waxi nε wo xa yi gundo kolon, alako wo naxa wo yete mapoxun lonnilae ra. Isirayilakae boje balanxi nε sinden, han beenun si gbete danxaniyatooe konti xa kamali. ²⁶ Na kui, Isirayila birin fama nε raki-side, alo a sebexi ki naxε:

«Mixi xunsarama fama nε keli Siyoni,

a Yaxuba bonsoe ba Ala kolontareya foxo ra.

²⁷ Saate nan na ki n naxan tongoma e βε,

n na e xa yunubie xafari loxo naxε.»

²⁸ Yuwifie to tondixi Ala xa Xibaaru Fanyi ra, e findixi Ala yaxuie ra wo tan nan ma munafanyi xa fe ra. Kono Ala to e sugandi a yete βε, a e xanuxi e benbae nan ma fe ra, ²⁹ barima xa Ala bara a janige a xa mixi ndee xili, a xa e baraka, na fe mu kanama feo! ³⁰ Singe ra nu wo nu findixi Ala matandilae nan na, kono yakosi wo hinne sotoxi Yuwifie nan ma Ala matandi saabui ra. ³¹ E tan bara fa findi Ala matandilae ra alako wo tan xa hinne soto Ala yi, na xanbi, a man xa hinne e fan na. ³² Na kui, Ala bara adama birin lu tinxintareya xa noe bun ma alako a xa hinne e birin na.

Ala batui

³³ Ee! Danyi mu na Ala xa munafanyi ma!

A xaxili nun a xa fahaamui tilinyi dan mu na!

A xa nate tongoxi kui mu kolonma,

a jere ki mu fahaamuma!

34 Nde Marigi xa maḡoxunyi kolon?

Nde noma a raside?

35 Nde bara a doni, a naxan xa doni ragbilenma a ma?

36 Se birin kelixi a tan nan ma, se birin baloxi a tan nan saabui ra, a se birin daaxi a yete nan be. Tantui na a be abadan! Amina.

12

Ala xa nama jere ki

¹ Na kui, n ngaxakerenyie, Ala to bara hinne wo ra, n bara wo maxandi wo xa wo yete ba serexe ra Ala be, serexe seniye naxan bama a jipe ra, naxan nafanxi Ala ma. Na nan findima wo xa batui xori ra. ² Wo naxa wo jere yi dunipa mixie jere ki ma. Wo xa a lu Ala xa wo jere ki fori masara, a boje neene nun xaxili neene fi wo ma. Na kui, wo noma ne Ala waxonfe fanyi kolonde, naxan a kenenxi, naxan kamalixi.

³ Ala to hinne n na, a n findi a xa xera ra, n xa wo rasi: Wo naxa wo yete sa yire, wo xa fe mu dennaxande lixi. Wo naxa wo yete igbo, wo xa wo yete mato danxaniya xasabi nan ma, Ala bara naxan fi kankan ma. ⁴ Fate keren nan na kankan be, konɔ na fate salonsee wuya. Fate salonsee birin nun a gbe wali. ⁵ Won fan na na ki ne. Hali won to wuyaxi, won birin bara findi fate keren na Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra. Won luxi ne alo fate salonsee naxee fatuxi Isa fate ra won man fatu won bore ra, won birin findi fate keren na.

⁶ Ala won kima kie ra naxee doxo wuya. A na rabama a xa hinne bere nan ma a bara naxan janige kankan be. Xa a mixi nde kixi a xa no woyende Ala xili ra, na kanyi xa woyen Ala xili ra a xa danxaniya xasabi ma. ⁷ Xa a nde kixi mixi mali wali nan na, na kanyi xa mixie mali. Xa a nde kixi mixi kawandife nan na, na kanyi xa kawandi ti. ⁸ Xa a nde

kixi mixi ralimaniyafe nan na, na kanyi xa mixie ralimaniya. Xa a nde findi mixi ra naxan ki tima, na kanyi xa mixie ki a fanyi ra. Xa a nde findi yarerati ra, a kanyi xa na raba a ki ma. Xa a nde findi toromixie malima ra, a kanyi xa na raba seewe ra.

⁹ Wo xa mixie xanu boje fiixe ra. Wo xa fe kobi xon, wo xa fe fanyi suxu wo senbe birin na.

¹⁰ Wo xa wo bore xanu ngaxakerenyia xanunteya nan na. Wo xa wo bore binya dangife wo yete ra.

¹¹ Wo tun naxa raxono, wo xa wo tunnabexi. Wo xa wakili wo boje birin na. Wo xa wali wo Marigi be. ¹² Wo xa seewa fe ma wo xaxili tixi naxan na. Wo xa duluxoto wo xa toore kui. Wo naxa tagan Ala maxandide. ¹³ Wo xa seniye tosee mali e xa toore kui. Wo xa xoyee rasene.

¹⁴ Wo xa Ala maxandi mixie be naxee wo naxankatama. Wo xa duba e be, wo naxa e danka. ¹⁵ Wo xa seewa booree xa seewe, wo xa sunnun boore xa sunnunyi. ¹⁶ Wo xa lan wo bore ma. Wo naxa wo yete igbo, yete magore nan xa rafan wo ma. Wo naxa wo yete maḡoxun lonnilae ra.

¹⁷ Wo naxa fe kobi noxo fe kobi ra. Wo xa kata mixie xa wo kolon fe fanyi rabae nan na. ¹⁸ Wo xa wo no fe birin naba alako lanyi xa lu wo nun mixi birin tagi. ¹⁹ N xanuntenyie, wo naxa wo gbe noxo wo yete ra, wo xa na lu Ala ma, barima a sebexi Kitaabui kui,

«Ala naxe, n tan nan wo gbe noxoma,

n tan nan fe kobi ragbilenma a rabama ma.»

²⁰ A man sebexi,

«Xa kaame na i yaxui ma, i xa a ki donse ra.

Xa ye xoli na a ma, i xa a ki ye ra.

Na kui a luxi ne alo i na te wolee ibaganfe a xunyi ma.»

21 Wo naxa tin fe kobi xa nɔ wo ra, wo tan nan xa fe kobi nɔ, fe fanyi raba ra.

13

Ala waxɔnfe

¹ Birin xa a yete magoro a xa manglee be, barima mangeya birin kelima Ala nan ma, a na a ra-giri naxan ma. ² Na nan a ra, mixi naxan na mangle matandi, na kanyi Ala nan xa yaamari matandixi. A fama ne a xa na wali kobi sare sɔtɔde. ³ Wali fanyi rabae mu gaaxuma manglee ya ra, wali kobi rabae nan gaaxuma e ya ra. Xa i mu wama i xa gaaxu manglee ya ra, i xa lu kira fanyi nan xɔn ma. Na kui, manglee fama ne i matɔxɔde, ⁴ barima manglee walima Ala nan be wo xa munafanyi xa fe ra. Kɔnɔ xa i fe kobi raba, a lanma i xa gaaxu, barima santidegema mu na manglee yi fufafu xa ra. A to na Ala xa wali nan na, a Ala xa xɔne nan masenma fe kobi rabae xili ma. ⁵ Na nan a toxi, fo wo xa wo yete magoro ne manglee be. Wo na rabama na yaxankate xa fe gaaxui ma, a nun man wo bɔne nan yati wama wo xa a raba na ki.

⁶ Wo lan wo xa duuti fi na nan ma, barima duuti maxilie fan na Ala xa yaamari nan na. ⁷ Wo kankan gbe so a yi, a lan a xa naxan sɔtɔ. Wo duuti so duuti maxilie yi, wo wo magoro mixie be wo lanma wo xa wo magoro naxee be, wo mixie binya wo lan wo xa naxee binya.

⁸ Mixi yo xa doni naxa lu wo ma, wo xa xanunteya nan lan a xa lu wo bore be, barima naxan na a boore maxanu, a bara seriye rakamali. ⁹ Ala xa yaamarie alo, «I naxa yene raba, i naxa mixi faxa, i naxa mupe ti, i naxa mila,» a nun yaamari gbete birin, nee malanxi findixi masenyi keren nan na: I xa i boore xanu alo i yete yati. ¹⁰ I na i boore xanu, i mu fefe kobi

niyama a ra. Na na a ra, i boore xanufe findixi Ala xa seriye birin nabatufe nan na.

¹¹ Na fe birin kui, wo a kolon won na waxati naxe. Xunu temui bara a li xi xoli ma, kisi bara makore won na dangi waxati ra won danxaniyaxi temui naxe. ¹² Kɔe bara masiga, a gbe mu luxi kuye xa iba. Won xa Sentane xa dimi walie bejin, won fa Ala xa naiyalanyi ma, won xa a xa geresosee tongo. ¹³ Won xa jere tinxinyi kui alo a lanma won xa jere ki naxe Ala xa naiyalanyi kui. Won naxa siga xulun jaaxi, won naxa siisi, won naxa yene nun langoepa raba, won xa gere nun tɔne lu na. ¹⁴ Wo xa Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa fe nan suxu, wo naxa bira wo fate bende waxɔnfe foxo ra.

14

¹ Wo xa danxaniyatɔe rasene hali a xa danxaniya mu tilin. Wo naxa a rakiiti a xa mapɔxunyi birin xa fe ra. ² Mixi nde noma lade a ra, a donse birin radaxaxi a be, kɔnɔ mixi gbete naxan xa danxaniya mu tilin, a noma lade a ra a sansi bogi gbansan nan nadaxaxi a be. ³ Mixi naxan donse mɔoli birin donma, na mu lan a xa a boore rapaaxu naxan tondima donse nde donfe ra. Mixi naxan mu sube donma, na kanyi fan mu lan a xa a boore makiiti naxan sube donma, barima Ala na kanyi fan nasenema ne. ⁴ Nde i findixi kiitisa ra mixi gbete xa konyi xun ma? A na ti a marigi ya i a xa wali xa fe ra, a xan ba, a mu xan ba, na na a tan nun a marigi nan tagi. Anun, a xanma ne, barima Marigi Ala noma a raxande.

⁵ Mixi nde noma lade a ra a lɔxɔe tide gbo e boore be, kɔnɔ mixi gbete tan be, lɔxɔe birin lan. Kankan laxi naxan na, a xa la a ra a bɔne nan yati ma. ⁶ Naxan laxi a ra a lɔxɔe tide gbo e boore be, na kanyi laxi a ra Marigi nan be.

Naxan donse mooli birin donma, a kanyi a rabama Marigi nan be, barima a tantui rasigama Ala ma a xa baloe xa fe ra. Mixi naxan mu donse nde donma, na kanyi fan na rabama Marigi nan be, barima a fan tantui rasigama Ala ma.

⁷ Mixi yo gbe mu a yete ra, keli yi dunja, han laaxira. ⁸ Xa won balo, xa won faxa, na birin nabama Marigi nan be. Xa won baloxi, xa won faxaxi, won findixi Marigi gbe nan na, ⁹ barima Ala xa Mixi Sugandixi faxa ne, a man keli faxe ma, alako a xa findi mixi faxaxie nun a baloxie Marigi ra. ¹⁰ Munfe ra i tan fa i boore makiitima? Munfe ra i a rapaaxuma? Won birin mu fama tide xe Ala ya i kiiti loxo? ¹¹ A sebexi Kitaabui kui,

Marigi naxe, «N xa nondi masen wo be.

Birin fama ne e xinbi sinde n be. Adamadi de birin fama a masende, a n tan nan na Ala ra.»

¹² Kankan fama ne a xa wali dentegede Ala be.

¹³ Na kui, won naxa won bore makiiti. Won xa fe birin nan naba alako won naxa won ngaxakerenyi ratantan. ¹⁴ N to danxaniyaxi Marigi Isa ma, n a kolon, n man laxi a ra, a donse yo mu na naxan findixi donse seniyentare ra. Kono xa i xaxili bara siike donse nde xa seniyentarepa ma, na bara findi i be se seniyentare ra. ¹⁵ Xa a sa li i donse nde donma naxan i ngaxakerenyi tcoroma, i mu jerefe xanunteya xa ma. I xa donse xa fe naxa a niya i ngaxakerenyi xa gan kisi ra, Ala xa Mixi Sugandixi faxa naxan ma fe ra. ¹⁶ Na kui, a mu lan mixie xa fe kobi fala se nde xa fe ra, naxan findixi a fanyi ra wo be. ¹⁷ Ala xa mangeya niini mu findixi donse nun minse fe xa ra. A findixi tinxinyi nun seewe fe nan na, Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra. ¹⁸ Mixi naxan walima Ala xa

Mixi Sugandixi be yi mooli ra, a rafanma ne Ala ma, a rafan mixie fan ma.

¹⁹ Na kui, won xa fe birin naba alako lanyi xa lu won tagi, won xa won bore xa danxaniya senbe so. ²⁰ I naxa Ala xa wali xun nakana donse nde xa fe ra. A nondi ki ma, donse birin daxa, kono a mu lan mixi yo xa donse nde don naxan a ngaxakerenyi ratantanma. ²¹ Hali mixi mu sube yo don, a mu weni yo min, a mu fefe yo raba naxan a ngaxakerenyi ratantanma, na nan fan.

²² Maroxunyi yo na i be yi xa fe ra, i xa a lu i nun Ala tagi. Seewe na mixi be naxan mu a yete ratonma a xa maroxunyi saabui ra. ²³ Kono xa mixi donse nde donma a siikexi naxan ma fe ra, na kanyi bara kiiti kana a yete be, barima a bara fe raba a mu laxi naxan na. Mixi mu laxi fe naxan na, na tan bara findi yunubi fe ra a be.

15

Danxaniyatose malife

¹ Won tan naxee xa danxaniya tilin, a lanma won xa dije mixie be naxee xa danxaniya mu tilin. Won naxa won yete waxonfe gbansan xa fen. ² Kankan xa a boore nan xa heeri fen, naxan noma a malide a xa danxaniya xun xa masa. ³ Ala xa Mixi Sugandixi mu a yete waxonfe xa fen. A a fala ne alo a sebexi Kitaabui kui ki naxe, «Konbie naxee ilanxi i ra, nee n tan nan lixi.»

⁴ Fe naxan birin sebexi Kitaabui kui waxati dangixi, e sebexi ne alako won xa fahaamui soto, won xa won tunnabexi, won xa limaniya, alako xaxili tide xa lu won be. ⁵ Ala, a tan naxan tunnabexiya nun limaniya fima, a xa lanyi raso wo tagi alo a xa Mixi Sugandixi Isa a masenxi wo be ki naxe, ⁶ alako wo xa Ala matoxo xaxili nun xui keren na, a tan

naxan findixi a xa Mixi Sugandixi nun won Marigi Isa Baba ra.

⁷ Na kui, wo xa wo bore rasene alo Ala xa Mixi Sugandixi wo rasene ki naxe, alako Ala xa matoxoe soto. ⁸ N xa a fala wo be, Ala xa Mixi Sugandixi wali ne Yuwifie be alako a xa a masen a Ala na a xui xanbi ra a to bara a xa laayidie rakamali a naxee tongo e benbae be. ⁹ Si gbete fan Ala matoxoma a xa hinne xa fe ra, alo a sebexi Kitaabui kui ki naxe, «Na nan a ra n i matoxoma si birin tagi, n beeti bama ne i xili xa binye bun ma.»

¹⁰ A man sebexi, «Si gbete, wo nun Ala xa pama xa seewa.»

¹¹ A man sebexi, «Wo tan pamanee birin, wo Marigi matoxo, si birin xa a tantu.»

¹² Annabi Esayi man naxa a masen, «Yisayi xa di fama ne. A findima ne mange ra si birin xun ma,

e fan e xaxili tima ne a ra.»

¹³ Ala, a tan naxan xaxili tide fima, a xa wo rafe seewe nun bojesa ra danxaniya kui a mooli birin na. Na kui, xaxili tide luma ne wo be temui birin, Ala Xaxili Seniyenxi xa senbe saabui ra.

Polu xa wali

¹⁴ N ngaxakerenyie, n tan a kolon wo boje fan, wo bara lonni soto a fanyi ra, wo fata wo bore raside. ¹⁵ Kono n to sebeli tixi wo ma, n ma masenyi ndee findixi masenyi xoxoxoe nan na alako n xa wo ratu, barima Ala to hinnexi n na, ¹⁶ a bara n findi a xa Mixi Sugandixi Isa xa walike ra sigafe ra si gbete ma. Na kui, n serexedube wali nan nabama n to Ala xa xibaaru fanyi kawandima si gbete be, alako Ala Xaxili Seniyenxi xa e findi serexe seniyenxi ra naxan Ala kenenma.

¹⁷ Na birin kui, n nun Ala xa Mixi Sugandixi Isa to a ra, n noma

seewade n ma wali ra Ala be, ¹⁸ barima n mu suusama fefe xa fe falade fo Ala xa Mixi Sugandixi bara naxan naba n saabui ra, alako si gbete xa Ala xui rabatu. A bara na raba n ma masenyie nun n ma kewalie saabui ra, ¹⁹ kaabanakoe nun tonxumae xa senbe saabui ra, a nun Ala Xaxili Seniyenxi senbe saabui ra. Na kui, kelife Darisalamu han a sa doxo Iliri ra, n bara Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi rayensen ye. ²⁰ Na birin kui, n kataxi ne n xa mixie kawandi Isa xa xibaaru fanyi ra naxee mu Ala xa Mixi Sugandixi kolon. N mu wa na rabafe kawandila gbete dangi foxi. ²¹ Alo a sebexi Kitaabui kui ki naxe, «A xa fe singe mu nu fala naxee be,

e fama ne a kolonde.

Mixi naxee singe mu nu a xa fe me,

e fama ne a fahaamude.»

²² Yi wali nan a niyaxi n mu noxi sigade wo yire.

²³ Yakosi n ma wali bara non yi boxie ma. N nu bara wa sigafe wo yire kabi je wuyaxi. ²⁴ A xoli n ma n xa dangi wo yire n na kira suxu sigafe ra Sipanyi boxi ma. Won xa lu yire keren waxati nde ma alako n xa jalexin wo tofe ra, a xoli n ma wo xa n mali sigafe ra Sipanyi. ²⁵ Yakosi n na sigafe Darisalamu seniyentoe malide, ²⁶ barima danxaniyatoe jamae naxee na Masedon nun Akayi boxi ma, e a janige ne e xa e harige nde malan, e xa a rasanba Darisalamu misikiinxe ma naxee na na seniyentoe ya ma. ²⁷ E tan nan a janigexi. Anun, a lanma e xa na nate tongo barima Yuwifie to findi saabui ra e tan si gbete be Ala xa fee kui, a lan ne e fan xa Yuwifie mali baloe fe ra. ²⁸ Na kui, n na ge na wali ra, n yi kobiri so e yi danxaniyatoe bara naxan nasanba, n dangima wo yire sigafe ra Sipanyi boxi ma.

²⁹ N a kolon n to sigafe wo yire, na findima Ala xa Mixi Sugandixi xa barake nan na wo be.

³⁰ N ngaxakerenyie, n bara wo mayandi won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra, a nun xanunteya xa fe ra naxan kelima Ala Xaxili Seniyenxi ma, wo xa n mali, wo xa wakili n be Ala maxandi kui. ³¹ Wo Ala maxandi n be a xa n natanga Yudaya danxaniyata-ree ma, a nun man, Darisalamu seniyentoe xa jlexin e malise ra n sigafe naxan na e xon. ³² Na kui, xa Ala tin, n wo yire lima seewe kui, won no won bore senbe sode. ³³ Ala, a tan naxan bojesa fima, a xa lu wo birin seeti ma. Amina.

16

Xeebui

¹ N bara wa won ngaxakerenyi ginema Fowebe masenfe wo be, naxan danxaniyatoe jama malima Senxereya taa kui. ² Wo xa a rasene Isayanka ki ma, alo a lanma seniyentoe xa a raba ki naxe. Xa a hayi na se nde ma, wo xa a mali, barima a fan bara n tan nun mixi gbebe mali.

³ Wo xa Pirisila nun Akila xeebu n be, n walibooree Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa fe kui. ⁴ E fe birin naba ne e xa n nii ratanga beenun e xa e yete ratanga. Bafe n tan na, si gbetee danxaniyatoe pamae birin e tantuma na fe ma. ⁵ Wo man xa danxaniyatoe pama xeebu naxan e malanma e xonyi.

Wo xa n xanuntenyi Epeneto xeebu n be. A tan nan singe danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma Asi boxi ma. ⁶ Wo xa Mariyama xeebu n be, naxan bara wali wo ya ma ki fanyi. ⁷ Wo xa n boore Yuwifie Andironiku nun Yuniya xeebu, muxu nun naxee bara sa geeli. Ala xa xerae nan e ra, naxee bara kolon a fanyi ra, naxee singe danxaniya n be Ala xa Mixi Sugandixi ma. ⁸ Wo xa Anpiliyatu xeebu n be, n xanuntenyi Marigi

foxo ra. ⁹ Wo xa muxu wali-boore Urubano nun n xanuntenyi Sitaxusi xeebu. ¹⁰ Wo xa Apelesi xeebu, naxan bara a xa danxaniya masen Ala xa Mixi Sugandixi ma. Wo xa Arisitobulo xa mixie xeebu n be. ¹¹ Wo xa n boore Yuwifie Herodiyon xeebu n be. Wo xa Narisiso xa mixie xeebu n be, naxee danxaniyaxi Marigi ma.

¹² Wo xa Tirifena nun Tirifosa xeebu n be. Ginxe naxee e ra, e walima Marigi be. Wo xa n xanuntenyi Peresidi xeebu. A fan bara wali Marigi be ki fanyi. ¹³ Wo Rufu xeebu, naxan sugandixi Marigi xa fe kui. Wo a nga fan xeebu n be, naxan bara lu n be alo n fan nga. ¹⁴ Wo xa Asinkirito, Felegon, Heremesi, Patiroba, nun Heremasi xeebu n be, a nun ngaxakerenyie birin naxee na e xonyi. ¹⁵ Wo xa Filologo, Yuli, Nerewu nun a maagine xeebu, a nun Olimipa nun seniyentoe birin naxee na e xonyi. ¹⁶ Wo xa wo bore xeebu sunbui seniyenxi ra. Ala xa Mixi Sugandixi xa danxaniyatoe pamae birin wo xeebu.

¹⁷ N ngaxakerenyie, n xa wo rasi, wo xa wo yete ratanga mixie ma, naxee lanyi kanama wo tagi, e nu fa mixi ratantan xaranyi ma wo bara naxan soto. Wo xa wo makuya e ra. ¹⁸ Na mixi moolie mu walima won Marigi Ala xa Mixi Sugandixi xa be. E birama e yete furi nan foxo ra, e nu fa lonnitaree madaxu woyen joxunmee nun matoxoe ra. ¹⁹ Mixi birin a kolon a wo Ala xui rabatuma. N jlexinxo wo ra, kono a xoli n ma wo xa fahaamui soto fe fanyi ma, wo naxa wo manoxo fe kobi ra. ²⁰ Ala, a tan naxan bojesa fima, a gbe mu luxi a xa Sentane ibutuxun wo sanyi bun. Won Marigi Isa xa hinne wo ra.

²¹ N waliboore Timote wo xeebu, a nun Lususi, Yason, nun Sosipateri, n boore Yuwifie. ²² N tan Teritiyo naxan bara yi

bataaxe sebe, n fan bara wo xeebu Marigi xili ra. ²³⁻²⁴ Gayu fan wo xeebu, naxan findixi n tan nun danxaniyatɔe jama birin yatigi ra. Erasito, naxan findixi taa naafuli ragatama ra, a fan wo xeebu, a nun won ngaxakerenyi Karatusi.

²⁵ Matɔxɔe na Ala be, naxan nɔma wo senbe sode danxaniya kui, alo n Marigi Isa xa xibaaru fanyi naxan kawandima a masenxi ki naxe. Na xibaaru fanyi gundo fe nan masenma naxan nu ragataxi kabi temui xɔnnakuye, ²⁶ kɔnɔ naxan bara fa makenen alako si birin xa a kolon namijɔnmɛe xa sebelie saabui ra, Ala naxee yamarixi. Na kui, birin xa danxaniya Ala ma, Ala naxan na na, e a xui rabatu.

²⁷ Ala, a tan keren naxan fe birin kolon, matɔxɔe na a be a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra abadan. Amina!

**Ala xa masenyi
singe
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Korinti
d anxaniyatɔe nama
ma
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Yi Kitaabui findixi Annabi Pɔlu xa bataaxe singe nan na danxaniyatɔe nama be, naxan nu na Korinti taa kui Gireki boxi ma. A nu bara kawandi ti naa a xa biyaasi firin nde kui. Mixi gbege naxa danxaniya Isa ma, kɔnɔ e jere ki mu nu gexi fande. Ndee mu nu lanxi e bore ma, ndee nu fe jaaxie rabama ginɛe ra, ndee nu wama e yete igbofe boore danxaniyatɔe ya ma. Na birin findixi yaagi nan na diinelae tagi.

Kɔnɔ Annabi Pɔlu bara a kolon a adamadi birin noma suxude Sentane xa gantanyi ra. Na nan a toxi a mu tondi Korintikae mafurukude alako e xa danxaniya xa sabati Ala xa kira xɔn. A bara bataaxe sebe e ma, naxan findixi marasi fanyi ra e be. Ala Xaxili Seniyenxi nu bara na masenyi so a yi ra.

Na na a ra, Annabi Pɔlu xa masenyi findixi Kitaabui yati yati nan na danxaniyatɔe birin be. Won noma lonni gbege sɔtode na sebeli saabui ra, naxan noma won malide Ala xa kira kolonde a fixe ra. Ala xa won mali alako won xa so na xaranyi kui, a fa findi won ma jere ki ra. Amina.

**Ala xa masenyi
singe
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Korinti**

**d anxaniyatɔe nama
ma**

D anxaniyatɔe xa lanyi

¹ N tan Pɔlu, Ala naxan janigexi a xa findi a xa Mixi Sugandixi Isa xa xera ra, a nun Sositene, muxu yi bataaxe sebexi wo tan nan ma, ² Ala xa danxaniyatɔe nama, naxan na Korinti. Ala xa Mixi Sugandixi Isa bara wo xili wo xa findi Ala gbe ra, wo xa findi seniyentɔe ra. Muxu bara yi sebe wo ma, a nun mixi birin ma naxee e xaxili tima Ala xa Mixi Sugandixi Isa ra, naxan findixi e tan nun won tan Marigi ra. ³ Won Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Isa, naxan findixi won Marigi ra, e xa hinne nun bojesa fi wo ma.

⁴ N Ala tantuma temui birin wo xa fe ra, a to hinne wo ra a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. ⁵ A bara wo xa fe birin nakamali masenyi nun fahaamui kamalixi ra. ⁶ Ala xa Mixi Sugandixi xa nondi to sabatixi wo ya ma, ⁷ wo bara Ala xa ki birin sɔto, wo hayi mu na fe gbete ma sɔnɔn, beemanu won Marigi Isa fa waxati wo naxan mamefe. ⁸ A senbe fima ne wo ma han duniya rajonyi, alako yunubi yo naxa lu wo ma Ala xa Mixi Sugandixi won Marigi Isa fa temui. ⁹ Ala na a xui xanbi ra, a tan naxan wo xilixi alako lanyi xa lu wo nun a xa Di tagi, won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi.

¹⁰ N ngaxakerenyie, n bara wo rasi won Marigi Isa xili ra, Ala xa Mixi Sugandixi, lanyi xa lu wo tagi. Wo naxa mee wo bore ra, wo xa lan xaxili nun janige keren ma. ¹¹ N ngaxakerenyie, Xolowe xa mixie bara a fala n be, a lantareya na wo tagi. ¹² N bara a me a nde a falama, «N tan biraxi Pɔlu nan foxo ra,» nde fan a falama, «N tan biraxi Apolosi nan foxo ra,» nde a falama, «N tan biraxi Kefasi nan foxo ra,» a nde

fan a falama, «N tan biraxi Ala xa Mixi Sugandixi nan fɔxɔ ra.»
 13 Ala xa Mixi Sugandixi keren xa mu a ra? Pɔlu nan banban wuri magalanbuxi ma wo be? Wo wo xunxaxi ye xɔɔra Pɔlu xili nan na?
 14 N bara Ala tantu n mu mixi yo xunxaxi ye xɔɔra wo ya ma, bafe Kirisipu nun Gayu ra. 15 Na kui, mixi yo mu nɔma a falade a xunxa ye xɔɔra n xili nan na. 16 N bara Sitefana xa denbaya fan xunxa ye xɔɔra, kɔnɔ na dɔnxɔe, n mu laxi a ra xa n bara mixi gbete xunxa ye xɔɔra fa. 17 Ala xa Mixi Sugandixi mu n xee mixi xunxade ye xɔɔra. A n xeexi ne n xa a xa xibaaru fanyi kawandi ti. Na mu rabama adamadi xa lonni ra de, xa na mu a ra Ala xa Mixi Sugandixi xa wuri magalanbuxi tide yelebuma ne.

18 Isa faxafe wuri magalanbuxi ma, na masenyi findixi xaxilitareja nan na mixi lɔexie be, kɔnɔ a findixi Ala xa senbe nan na muxu tan kisi mixie be. 19 A sebexi Kitaabui kui, «N lonnilae xa lonni xun nakanama ne, n xaxilimae xaxili findi fuyan na.»
 20 Lonnila go? Seriyee karamɔxɔ go? To xaxilima go? Ala bara yi dunija xa lonni mafindi xaxilitareja ra. 21 Dunija mixie to mu nɔ Ala xa lonni kolonde e yete xa lonni saabui ra, Ala naxa tin danxaniyatɔee rakiside a xa kawandi saabui ra, dunija mixie naxan mapɔxunma xaxilitareja ra. 22 Yuwifie wama tɔnxumae tofe, Girɛkikae na lonni fenfe, 23 kɔnɔ muxu tan Ala xa Mixi Sugandixi xa faxe nan kawandima. Yuwifie birama ne barima e mu lama na ra, si gbete fan jɔxɔ a ma a daxupa na a ra. 24 Kɔnɔ Ala naxee xilixi Yuwifie nun si gbete ya ma, e lama ne a ra a Ala xa Mixi Sugandixi Ala senbe nun Ala xa lonni nan masenma ne. 25 Adamadie e mapɔxunxi a Ala xa lonni findixi xaxilitareja nan na, kɔnɔ a nondi ki ma a

dangi adamadie xa lonni ra. E mapɔxunxi a Ala senbe mu gbo, kɔnɔ a senbe dangi e gbe ra pon!

26 N ngaxakerenyie, wo xa a mato Ala mixi mɔoli mundun xilixi wo ya ma. Lonnila gbegebe mu na, adamadi ki ma. Senbemaefan mu gbo. Bannamixie fan mu wuya. 27 Kɔnɔ Ala bara dunija lonnilae rayaagi. A na raba mixie nan saabui ra, e naxee findixi lonnitaree ra. Ala bara dunija senbemaefan rayaagi. A na raba mixie nan saabui ra, naxee luxi e be alo senbetaree. 28 Ala bara mixi sugandi, naxan tide mu gbo dunija mixie be, naxee mu xili xungbe sɔtɔ, naxee mu kolonxi sese ra, alako na xa findi yaagi ra booree be. 29 Na kui, mixi yo mu nɔma a yete matɔxɔde Ala ya i. 30 Ala nan a niyaxi wo xa lu a xa Mixi Sugandixi Isa i. Ala bara Isa findi won ma lonni, won ma tinxinyi, won ma marasenyenyi, nun won xunsare ra. 31 Na nan na ki, won xa a raba alo a sebexi Kitaabui kui ki naxe, «Xa mixi wama a yete matɔxɔfe fe nde ma, a xa a yete matɔxɔ a Marigi xa fe nan na.»

2

Ala xa lonni

1 N ngaxakerenyie, n to fa wo yire, n mu Ala xa seedejɔxɔya masenxi wo be woyenyi xungbee xa ra, xa na mu a ra adamadi xa lonni ra. 2 N nu bara nate tongo n xa Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa fe nun a xa faxe xa fe gbansan nan masen wo be. 3 N naxa ti wo ya i senbetareya ra. Na temui n nu na serɛnfe gaaxui ra.

4 N ma masenyi nun n ma kawandi mu nu fatanxi adamadi xa lonni ra. N mu kawandi tixi woyenyi xungbee ra. N na ti Ala Xaxili senbe nan na, 5 alako wo naxa danxaniya adamadi xa lonni saabui ra, wo xa danxaniya Ala senbe nan saabui ra.

⁶ Muxu lonni masenma mixi kamalixie be, konɔ lonni naxan mu fatanxi to mixie nun to mangɛe ra. E tan xa fe xun fama nɛ rakanade. ⁷ Muxu Ala xa lonni nan masenma, Ala lonni naxan nɔxunxi kabi dunija fɔle, naxan findima won be nɔre ra. ⁸ To mangɛe mu nu fahaamui soto na xa fe ma, xa na mu a ra e mu Marigi Nɔre Kanyi mabanbanma wuri magalanbuxi ma nu. ⁹ Na fe luxi alo Kitaabui a masenxi ki naxe,

«Ala naxan yailanxi a xanun-tenyie be,

adama ya mu a toma,
adama tuli mu a mema,
adama xaxili mu a kolonma.»

¹⁰ Ala bara na masen won be a yete Xaxili saabui ra. Ala Xaxili fe birin kolon, hali Ala yati xa fe tilinxie. A nee birin kolon. ¹¹ Nde adama xa fe kolon, xa a yete xaxili mu a ra? Ala xa fe fan, mixi yo mu a kolon. Ala Xaxili gbansan nan na fe mɔoli kolon.

¹² Won mu noma Ala xa hinne fahaamude adamadi xaxili saabui ra. Ala, a Xaxili naxan fixi won ma, na nan noma na masende won be. ¹³ Won mu na fe masenma adamadi xa lonni ra, won na masenma Ala Xaxili nan ma lonni ra. Ala xa fe nan masenma Ala Xaxili saabui ra. ¹⁴ Konɔ adama naxan mu Ala Xaxili soto, a mu noma Ala Xaxili xa fe fahaamude. Na luma nɛ a be alo daxupa, barima a mu noma sode a kui Ala Xaxili xanbi. ¹⁵ Adama naxan Ala Xaxili sotoxi, na kanyi nan noma fe birin fahaamude. A boore mu noma a makiitide na fee kui. ¹⁶ Na nan a toxi a sebexi Kitaabui kui, «Nde Marigi Xaxili kolon, a xa marasi nde fi a ma?» Konɔ Ala xa Mixi Sugandixi Xaxili na won tan boje i.

3

Ala xa walikɛe

¹ N mu nu noma woyende wo be alo n nu wama a xɔn ma ki naxe, barima wo mu luxi alo Ala Xaxili

kanyie. Wo luxi nɛ alo dunija mixie, naxee xa danxaniya mu gexi kamalide sinden. ² N nu bara wo xaran fe singee ra, alo dingɛ xipe fima a xa diyɔre ma ki naxe. N mu wo xaran fe xɔrɔxɔe ra, barima wo mu nu noma na fahaamude. Dingɛ fan mu sube fima diyɔre ma. Han ya wo mu noma xaranyi xɔrɔxɔe kolonde, barima wo na birafe dunija fee nan fɔxo ra. ³ Tɔɔne nun lantareya to gbo wo ya ma, na mu a masenma xe a dunija mixie nan wo ra, naxee na birafe adamadi waxɔnfe fɔxo ra? ⁴ Mixi nde to a falama wo ya ma, «N biraxi Pɔlu nan fɔxo ra,» mixi gbete fan a fala, «N tan biraxi Apolosi nan fɔxo ra,» na mu a masenma xe a wo luxi nɛ alo dunija mixie? ⁵ Nde na Apolosi ra? Nde na Pɔlu ra? Muxu findixi Ala xa walikɛe nan tun na Ala naxee xɛɛxi alako wo xa danxaniya. Ala wali naxan soxi muxu yi ra, muxu bara na raba.

⁶ N tan bara sansi xori si, Apolosi bara ye sa a ma, konɔ Ala nan a niya a xa bula, a xa mɔ. ⁷ Mixi naxan sansi xori sima, a nun mixi naxan ye sama a ma, e tide mu gbo. Ala nan tide gbo, barima a tan nan a niya sansi xa mɔ. ⁸ Naxan sansi xori sima, nun naxan ye sama a ma, e birin lan, e birin fama nɛ e xa wali sare sotoɔde. ⁹ Muxu tan findixi Ala xa walikɛe nan na. Wo tan luxi nɛ alo Ala xa xe, xa na mu a ra a xa banxi. ¹⁰ Ala bara a janige a xa hinne kui, n xa wali suxu a be. Na misaalixi banxi ti wali nan na. N bara lu alo banxiti. N tan nan banxi kɔɔrinma, boore biriki doxo. Konɔ kankan xa menɛ a wali ki ma. ¹¹ Mixi yo mu noma fe gbete findide na banxi bunyi ra, bafe Ala xa Mixi Sugandixi Isa ra. ¹² Mixi naxee banxi tima na bunyi fari xɛema ra, xa na mu a ra gbete, xa na mu a ra gɛmɛ tofanyi, xa na mu a ra wuri, xa na mu a ra sexe fanyi, xa na mu a ra sexe

fori ra. Kankan xa wali matoma ne. ¹³ Kiiti loxoe na wali birin makenenma ne. Na kiiti luma ne alo te naxan fama kankan xa wali makenende. ¹⁴ Xa banxiti xa wali sa na te imini, a fama ne wali sare sotode. ¹⁵ Kono xa a sa li a xa wali naxa gan na te ra, a tooroma ne. A fama ne kaside alo mixi naxan natangaxi te ma.

¹⁶ Wo mu a kolon wo findixi Ala xa horomobanxi nan na? Ala Xaxili sabatixi wo boje i. ¹⁷ Xa mixi nde Ala xa horomobanxi kana, Ala na kanyi fan kanama ne, barima a xa horomobanxi seniye. Wo tan nan findixi na horomobanxi ra.

¹⁸ Wo naxa wo yete madaxu. Xa mixi nde a yete findixi lonnila ra dunja ki ma, a xa a yete magoro alako a xa lonni yati kolon. ¹⁹ Yi dunja mixie xa lonni findixi daxuja nan na Ala be. A sebexi Kitaabui kui, «Ala gantanyi tema ne lonnilae be e yete xa lonni nan na.» ²⁰ A man sebexi, «Marigi a kolon dunja mixie xa lonni findixi fe fufafu nan na.»

²¹ Wo naxa wo xaxili ti mixi yo ra, barima e findixi wo malima nan na. ²² Polu yo, Apolosi yo, Kefasi yo, e birin findixi wo malima nan na. Fe naxan birin na dunja, fe naxan birin na wo xa dunjeigiri kui, fe naxan birin na na, a nun fe naxan birin sa fama, hali faxe, na birin na na wo tan nan malife ra. ²³ Wo tan na Ala xa Mixi Sugandixi nan be, Ala xa Mixi Sugandixi fan na Ala nan be.

4

Ala xa kiiti

¹ Na na a ra, wo xa a kolon muxu tan findixi Ala xa Mixi Sugandixi xa walikee nan na, Ala xa gundoe taxuxi naxee ra. ² Xa fe nde taxuxi mixi ra, a lanma a xa na rawali a rawali ki ma. ³ Xa wo wama n makiitife, xa na mu a ra kiitisa gbetae wama n makiitife, fefe mu a ra. N mu n yete yati makiitima. ⁴ N tan be, n mu

fe jaaxi yo rabaxi, kono n yete makiitife tan mu findixi tinxinyi ra n be. N Marigi nan findixi n ma kiitisa ra. ⁵ Na kui, wo naxa kiiti yo sa beenun Marigi xa kiiti waxati. A tan nan fe makenenma naxan noxunxi dimi kui. A tan nan janige makenenma naxan na mixi boje ma. Na waxati, Ala mixie matoxoma e xa wali bere nan na.

⁶ N ngaxakerenyie, n bara misaali nde masen wo be n tan nun Apolosi xa fe ra, alako wo xa yi sebeli fahaamu, «Wo naxa yaamari sebexi matandi.» Na kui, wo naxa wo yete igbo lufe ra mixi nde xanbi ra. ⁷ Nde i findixi fisamante ra? Munse na i yi ra, i mu naxan sotoxi Ala saabui ra? Xa wo na sotoxi Ala nan saabui ra, munfe ra wo wo yete igboma alo a fatanxi wo tan nan na? ⁸ A luxi alo wo bara wo waxofe birin soto muxu xanbi, wo bara banna, wo bara findi mangee ra. Xa a sa na na ki ne, na birin xa sooneya wo be, alako muxu fan xa lu wo seeti ma mangeya kui. ⁹ A luxi n be alo Ala bara a ragiri muxu tan xerae ma, muxu xa findi xanbiratie ra, alo mixie e naxee faxama dunja birin ya tode ra, malekee nun adamadie ya xori. ¹⁰ A luxi alo muxu bara daxu Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra, kono wo tan bara findi xaxilimae ra a xa fe ra. Muxu senbe bara jon, kono wo tan gbe xun bara masa. Muxu bara mayele soto, kono wo tan bara binye soto.

¹¹ Han ya muxu tooroma kaame nun ye xoli ma. Dugi mu na muxu yi ra. Mixie muxu bonboma, e bara muxu findi mixi rabejinxie ra. ¹² Muxu baloxi muxu yete xa wali nan na. Mixie na muxu konbi, muxu dubama ne e be. Mixie na muxu jaxankata, muxu dipema ne e ma. ¹³ Mixie na muxu xili kana, muxu woyen fanyi falama ne e be. Han ya muxu tide mu na dunja mixie be,

muxu bara lu e be alo mixi fufafu.

¹⁴ N mu wama wo ifufe ne, kono n wama wo rasife ne alo n ma di maxanuxie. ¹⁵ Wo noma karamoxo gbegbe sotode Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra, kono n keren peti nan findixi wo baba ra, naxan bara Inyila Isa masen wo be, wo xa danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma. ¹⁶ N ma marasi nan ya wo be: Wo xa bira n ma misaali nan foxo ra. ¹⁷ Na na a ra, n bara Timote xee wo yire, alako a xa wo ratu n najere ki ma Isa xa fe kui, n danxaniyatoe jamae birin xaranma naxan na yire birin. N ma di maxanuxi Timote danxaniyaxi Marigi keren nan ma.

¹⁸ Ndee bara e yete igbo wo ya ma. E joxo a ma n mu sigama wo yire, ¹⁹ kono, xa Ala tin, a gbe mu luxi n xa wo xonyi li. Na temui n fama a kolonde xa na yete igboe xa woyenyi fama findide nondi ra. ²⁰ Ala xa mangeya mu findixi woyenyi gbansan xa ra, a findixi senbe yati nan na. ²¹ Wo wama munse xon? N xa siga wo xonyi luxusinyi ra, ka n xa siga xanunteya nun dije ra?

5

Yunubi jaaxi bafe

¹ N bara a me a fe jaaxi mooli nde na wo ya ma, naxan mu toma hali kaafirie ya ma. A xeme nde luma a baba xa gine kolon na gine ra. ² A nu lan ne yi fe xa wo boje tooro, wo fa na kanyi ramini wo tagi, kono wo na wo yete igbofe tun. ³ Hali n tan mu na wo yire, n xaxili tan na wo tagi. N jan bara na kanyi makiiti ⁴ Marigi Isa xili nun a senbe ra. N na wo xanbi ra. ⁵ Yi mixi mooli xa so Sentane yi ra, na fe jaaxi xun xa rakana yakosi, alako na kanyi nii xa kisi Marigi xa loxo.

⁶ Yete igbofe mu fan. Wo mu a kolon lebini siyadi farin gbegbe

ratema ne? ⁷ Wo lebini fori ba wo ya ma, alako wo xa lu alo farin neene lebini mu saxi naxe i. A nondi ki ma wo na na ki ne. Ala xa Mixi Sugandixi bara findi won ma serexe ra, naxan misaali-xi yexee ra naxan kon naxabama Sayamaleke Dangi Sali. ⁸ Won xa na sali raba seniyyenyi kui. Won xa fe kobi nun fe jaaxi ba won ya ma, alo lebini fori bama won ma banxie kui ki naxe na sali. Nondi nun boje fiixe xa lu won yi ra. Na kui won misaalima taami lebinitare nan na.

⁹ N bara a sebe wo ma bataaxe kui, wo nun yenelae naxa lu defanbooreya kui. ¹⁰ Kono n mu wama a falafe xe wo be a wo nun yenela birin naxee na dunija, a nun milantee, mupetie, nun kuye batuae, wo nun nee naxa de masara. Xa a sa na na ki ne, a lima na fan fo wo keli dunija ma de! ¹¹ N waxi a sebefe ne wo ma, defanja naxa lu wo nun mixi tagi, naxan a yete findima wo boore danxaniyatoe ra, kono a fa findi yenela ra, xa na mu a ra milante, kuye batui, konbiti, siisila, xa na mu a ra mupeti. Wo nun na mixi mooli, wo naxa wo dege yati yire keren. ¹² N tan mu noma mixie makiitide naxee mu na danxaniyatoe jama ya ma, kono a lanma won xa won boore danxaniyatoe nan maki-iti. ¹³ Naxee mu na danxaniyatoe jama ya ma, Ala nan nee maki-itima, kono a lanma wo tan xa «mixi jaaxi keru wo tagi.»

6

Danxaniyatoe xa kiiti

¹ Fe nde na mini wo tan danxaniyatoe tagi, wo noma sigade di na kalamui sade kaafirie xa kiiti banxi kui? Wo mu sigama seniyyentoe xa yire? ² Wo mu a kolon seniyyentoe nan fama dunija birin makiitide? Xa wo tan nan dunija makiitima, wo fa taganxi yi kiiti xunxurie sade

di? ³ Wo mu a kolon a won fama ne malekee yati makiitide? Na kui, won fa taganxi yi dunija fee makiitide munfe ra? ⁴ Xa yi dunija fe nde bara mini wo tagi gere ra, hali wo mixi xuri nde tongo danxaniyatɔɛ nama ya ma, na noma ne na kiiti sade wo be.

⁵ Wo mu yaagima na ra? Lonnila yo mu na wo ya ma naxan noma kiiti sade danxaniyatɔɛ tagi? ⁶ Kɔnɔ danxaniyatɔɛ e boore kalamuma kaafiri xa kiiti banxi kui. ⁷ Gere to na wo tagi, na bara a masen a wo xun bara rakana. Munfe ra wo mu dipema wo bore haake ma, hali na findixi kasare nan na wo be? ⁸ Kɔnɔ wo tan harige bama wo boore danxaniyatɔɛ yi ra tinxintareya ra.

⁹ Wo mu a kolon a mixi jaaxi mu ariyanna sɔtɔma ke ra? Wo naxa wo yete madaxu. Langoe gine yo, kuye batuɔ yo, yenela yo, langoe xeme yo, xeme naxan nun xeme kafuma, ¹⁰ mupeti, milante, siisila, konbiti, nun mixi madaxui, e sese mu ariyanna sɔtɔma ke ra. ¹¹ Ndee na wo ya ma naxee nu na na fe mɔoli kui, kɔnɔ wo bara rafixe, wo bara raseniyeɛ, wo bara matinxin, won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xili ra, a nun Ala Xaxili saabui ra.

¹² Fe birin nadaxaxi n be, kɔnɔ a birin xa mu fan n be. Fe birin nadaxaxi n be, kɔnɔ n mu tinma na fe mɔoli nde xa nɔ n na. ¹³ Ala nan donse daaxi adama xa baloe ra, a adama daaxi ne a xa na donse don, kɔnɔ Ala na birin pɔnma ne. Ala mu adama fate daaxi a xa yene raba. A adama daaxi a Marigi nan be. Marigi man meɛnima ne adama fate ma. ¹⁴ Ala naxan won Marigi rakelixi faxe ma, a fama ne won tan fan nakelide faxe ma a senbe ra.

¹⁵ Wo mu a kolon wo fatuxi Ala xa Mixi Sugandixi nan ma, alo wo fate salonyie fatuxi e bore ra ki naxe? Xa mixi fatuxi Ala xa Mixi Sugandixi ma, a mu lan na kanyi

nun langoe xa kafu. ¹⁶ Astɔfulahi! Wo mu a kolon mixi naxan nun langoe kafuma, a tan nun na langoe findima fate keren nan na? A seɓexi Kitaabui kui, «Xeme nun gine findima fate keren nan na.» ¹⁷ Kɔnɔ mixi naxan bara fatu Marigi ma, e xaxili findima keren nan na.

¹⁸ Wo wo gi langoeɓa ma. Yunubi gbete mu findixi haake ra mixi fate ma, kɔnɔ langoeɓa tan haake sɔtɔma mixi fate nan na. ¹⁹ Wo mu a kolon wo fate findixi Ala Xaxili Seniyenxi xa hɔrɔmɔbanxi nan na? Ala bara a Xaxili raso wo boɓe i. Wo mu findixi wo yete gbe xa ra sɔnɔn. ²⁰ Ala nan wo xunsaraxi xunsare xɔrɔxɔe ra. Na nan a toxi wo xa Ala matoxo wo fate nun wo xaxili ra, naxee findixi Ala gbe ra.

7

Futi seriye

¹ N wama wo xa seɓeli yaabife. A fan xeme be a lufe a mu gine doxo, ² kɔnɔ yene to bara gbo, a lanma xeme tan, kankan xa a gbe gine sɔtɔ. Gine fan, kankan xa a gbe mɔri sɔtɔ. ³ Xeme lanma a xa gine waxɔnfe raba futi ki ma. Gine fan lanma a xa a xa mɔri waxɔnfe raba futi ki ma. ⁴ Gine fate luma a xa mɔri xa yaamari nan bun ma, xeme fan fate luma a xa gine xa yaamari nan bun ma. ⁵ Wo naxa tondi wo bore be, fo wo firin nalan a ma wo xa Ala maxandi temui naxe waxatidi nde bun ma. Na dangi xanbi, wo man xa lu yire keren, xa na mu a ra, xa wo mu fata wo yete suxude, Sentane fama ne wo ratatande. ⁶ N xa marasi nde fi wo ma, kɔnɔ yaamari mu a ra. ⁷ A xoli n ma mixi birin xa lu alo n tan, kɔnɔ Ala mu mixi birin kima keɓa keren. A a ragirixi nde xa nɔ fe nde rabade, boore fan xa nɔ fe gbete rabade.

⁸ N xa a fala xeme be, naxee mu nu gine doxo sinden, xa na mu a ra gine naxee mu na xeme

taa sinden, xa na mu a ra kaape ginεe, xa na mu a ra xεme naxan xa ginε laaxirayaxi, e fan xa bira n ma misaali fɔxɔ ra. ⁹ Kɔnɔ xa wo mu nɔma wo yetε suxude, wo xa futi xiri. Futi xirife fisa fate waxɔnfe bε.

¹⁰ N bara xεme nun a xa ginε yamari, ginε naxa mεε a xa mɔri ra. Na yaamari mu fatanxi n tan na, a fatanxi Marigi nan na. ¹¹ Xa a sa li ginε naxa mεε a xa mɔri ra, a xa lu xεmetareja kui, xa na mu a ra a xa gbilen a xa mɔri xɔn ma. Xεme fan naxa mεε a xa ginε ra.

¹² Wo tan naxee luxi, n bara wo fan nasi, Marigi xa yaamari mu a ra. Xa a sa li danxaniyatɔε bara ginε danxaniyatare dɔxɔ, na ginε fa tin lude a yi ra, na xεme naxa mεε a ra. ¹³ Xa na mu a ra, xa a sa li ginε bara dɔxɔ xεme danxaniyatare xɔn, na xεme fa tin na ginε ra, na ginε naxa mεε a xa mɔri ra. ¹⁴ N a falama fe naxan ma, na ginε xa mɔri danxaniyatare nɔma seniyende a xa ginε danxaniyatɔε saabui ra, xa na mu a ra na ginε danxaniyatare nɔma seniyende a xa mɔri danxaniyatɔε saabui ra. Xa danxaniyatɔε mεεma a xa denbaya ra, a xa die mu seniyenma nu, kɔnɔ xa a lu a xa denbaya xun ma, e seniyenma nε. ¹⁵ Xa danxaniyatare bara mεε a xa ginε ra, xa na mu a ra a xa mɔri ra, a xa siga. Xεme danxaniyatɔε, xa na mu a ra ginε danxaniyatɔε, a mu xirixi mixi danxaniyatare ma. Ala wama nε won xa lu bɔnɛsa kui. ¹⁶ Ginε, i a kolon xa i nɔma a niyade i xa mɔri xa kisi? Xεme, i a kolon xa i nɔma a niyade i xa ginε xa kisi?

¹⁷ Kankan xa jεre kira xɔn ma Marigi a tixi naxan xɔn. Kankan xa wali raba Marigi bε a naxan soxi a yi ra. N na yaamari nan masenma danxaniyatɔε jama birin bε. ¹⁸ Xa Ala bara mixi sunnaxi xili danxaniya ma, na

kanyi xa tin a xa sunne ra. Xa Ala bara sunnatate xili danxaniya ma, na kanyi xa lu a sunnatateya kui.

¹⁹ Sunnate nun sunnatateya, fefe mu a ra. Ala xa yaamari rabatufe, na nan tide gbo. ²⁰ Kankan xa lu a kepa, alɔ Ala a xilixi temui naxε.

²¹ Konyi nan nu na i ra, Ala i xilixi temui naxε? I naxa kɔntɔfli. Xa i nɔma xɔreya sɔtɔde, na fan.

²² Hali i Marigi Ala i xilixi konyiya nan kui, lasiri nan i ra i Marigi Ala mabiri. Hali i Marigi Ala i xilixi lasiriya nan kui, konyi nan i ra Ala xa Mixi Sugandixi mabiri. ²³ Wo xunsaraxi sare xɔrɔxɔε nan na. Wo naxa findi adama xa konyie ra. ²⁴ N ngaxakerenyie, kankan xa lu a kepa, alɔ Ala a xilixi temui naxε.

²⁵ Marigi mu n yamarixi ginεdimεdie xa fe ra, kɔnɔ n wama marasi nde fife wo ma, n tan, Ala kinikinixi naxan ma, a naxan matinxinxi. ²⁶ N tan bε, a fisa xa ginεdimεdi mu dɔxɔ xεme taa sinden, barima yi waxati a xɔrɔxɔ. ²⁷ Xa ginε kanyi nan i ra, i naxa a bεpin. Xa ginεtare nan i ra, i naxa ginε fen. ²⁸ Xa i ginε fenma, na mu findima yunubi ra. Xa ginεdimεdi dɔxɔ xεme taa, na fan mu findima yunubi ra. Kɔnɔ mixi naxee na mɔli rabama, e fama tɔɔrɔde yi dunijeigiri kui. N wama e ratangafe na tɔɔre nan ma.

²⁹ N ngaxakerenyie, n wama naxan masenfe wo bε, waxati gbegbe mu luxi sɔnɔn. Keli yakɔsi ma, ginε na naxan yi, a xa lu alɔ ginεtare. ³⁰ Naxan na wafe, a xa lu alɔ a mu wafe. Naxan seewaxi, a xa lu alɔ a mu seewaxi. Naxan na se sarafe, a xa lu alɔ se mu a yi.

³¹ Naxan na dunija fe rawalife, a xa lu alɔ a tide mu na, barima yi dunija na jɔnfe nε yi ki. ³² A xɔli n ma wo xa kɔntɔfli birin bεpin. Naxan mu futi xirixi, a xa bira Ala xa fee nan fɔxɔ ra, alako Marigi xa jεlexin a xa wali ra. ³³ Kɔnɔ

naxan futi xirixi, a tan nan birama dunija fee fɔxɔ ra, alako a xa gine xa jɛlexin a xa wali ra. ³⁴ Na temui a na fe firin nan kui na ki. Gine fan, naxan mu na xeme taa, a findi ginɛdimɛdi ra, a birama Marigi xa fee nan fɔxɔ ra, alako a fate nun a xaxili xa seniyeɛn. Kɔnɔ naxan dɔxɔxi xeme taa, a tan nan birama dunija fee nan fɔxɔ ra, alako a xa mɔri xa jɛlexin a xa wali ra. ³⁵ N yi fe falama wo xa munafanyi nan xa fe ra. N mu a falama yanfanteya xa ma. A xɔli n ma wo xa lu fe fanyi nan kui, wo xa gbaku Marigi ma, kɔntɔfili gbete yo naxa lu wo ma.

³⁶ Mixi naxan bara gine fen fɔlɔ, a fa a kolon a mu nɔma a yete suxude, a a maɲɔxunxi nɛ a a lanma a xa na gine dɔxɔ, a lanma a xa na raba. A mu findixi yunubi ra. Ginefenyie xa futi xiri e nun a xa gine tagi. ³⁷ Kɔnɔ ginefenyi naxan nɔma a yete suxude, naxan bara nate tongo a yete ra a naxa gine dɔxɔ, na kanyi bara fe fanyi raba. ³⁸ Na kui, naxan ginɛdimɛdi fenxi dɔxɔma, na bara fe fanyi raba, kɔnɔ naxan mu a dɔxɔma, na bara fe fanyi raba dangife boore ra.

³⁹ Gine nun a xa mɔri luma a ra han a xa simaya danyi nɛ. Kɔnɔ xa a xa mɔri faxa, a nɔma dɔxɔde xeme gbete xɔn ma. A nɔma dɔxɔde xeme xɔn a nu wa naxan yo xɔn, kɔnɔ a xa findi Ala xa mixi nan na. ⁴⁰ Kɔnɔ n tan be, a xa sɛɛwe xun masama nɛ xa a sa lu kaɲɛ kui. N laxi a ra a Ala Xaxili na n bɔɲɛ i.

8

Sɛrɛxɛ donfe naxan baxi kuye be

¹ Won birin bara fahaamui sɔtɔ sɛrɛxɛ sube xa fe ma naxan baxi kuyee be. Fahaamui nɔma findide yete igboɲa ra, kɔnɔ xanunteya nan mixie ralimaniyama. ² Mixi

naxan jɔxɔ a ma a bara ge fahaamui sɔtɔde, nde luxi a xa fahaamui ra. ³ Kɔnɔ mixi naxan Ala xanuma, Ala bara na kanyi kolon.

⁴ N xa fe nde masen wo be sɛrɛxɛ sube donfe ma naxan baxi kuyee be. Won a kolon kuye yo mu na dunija naxan findixi Ala ra. Ala keren peti nan na.

⁵ Dunija mixie fe gbegebe findima alae ra koore nun bɔxi ma. E e xilima «alae,» e e xilima «marigie.»

⁶ Kɔnɔ won tan be Ala keren peti nan na, Baba Ala naxan se birin daaxi, won findixi naxan gbe ra. Marigi keren peti nan na, naxan findixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ra, se birin daaxi naxan saabui ra, won fan jɛngima naxan saabui ra.

⁷ Kɔnɔ mixi birin mu gɛxi fahaamui sɔtɔde na fe ma. Mixi naxee nu bara dari kuye fee ra, han yakɔsi e nɛ sɛrɛxɛ sube donma, e tan be a baxi kuye nan be. E xaxili to mu gɛxi fee fahaamude sinden, e yunubi sɔtɔma na sube donfe kui. ⁸ Donse mu mixi makɔrema Ala ra. Xa won bara a don, xa won bara a lu na, a birin keren. ⁹ Wo xa a mato a fanyi ra, alako wo xa xɔreya naxa a niya fahaamutare xa yunubi sɔtɔ. ¹⁰ Xa fahaamutare nde bara wo tan fahaamui kanyi to, wo dɔxɔxi teebili ra kuyee banxi kui, na nɔma a niyade fahaamutare fan xa kuye sɛrɛxɛ sube don. ¹¹ Na kui, fahaamutare, Ala xa Mixi Sugandixi faxa naxan be, a fama lɔɛde i tan nan ma fahaamui saabui ra. ¹² Na kui, wo bara yunubi raba wo ngaxakerenyi fahaamutaree ra, wo man bara yunubi raba Ala xa Mixi Sugandixi ra. ¹³ Na nan a toxi, xa donse nde a niyama n ngaxakerenyi xa yunubi tongo, n tan bara diɲɛ na donse ma, alako n naxa n ngaxakerenyi rabira.

9

Kawanditi xa wali

¹ Lasiri xa mu na n na? Xɛɛra xa mu na n na? N mu won Marigi Isa toxi xɛ? Marigi mu n xɛxi wo yire xɛ, alako wo xa danxaniya?

² Temunde booree mu n kolon xɛɛra ra, kɔnɔ wo tan n kolon, barima wo xa danxaniya findixi n ma xɛɛraya tɔnxuma nan na Marigi xa fe ra. ³ N ma xunmafale nan na ki mixie bɛ naxee wama n makiitife.

⁴ A mu daxa muxu xa muxu dɛge, muxu xa muxu min? ⁵ A mu daxa muxu xa gine danxaniyaxi dɔxɔ, naxan luma muxu sɛeti ma muxu xa pɛrɛ kui, alɔ xɛɛra booree a rabama ki naxe, a nun Marigi ngaxakerenyie nun Kefasi? ⁶ Ka n tan nun Baranabasi gbansan nan lan muxu xa wali muxu xa baloe xa fe ra? ⁷ Soori mundun a yete rabaloma? Bɔxi rawali mundun mu a xa sansi bogi donma? Xuruse demadonyi mundun mu a xa xuruse xijɛ minma? ⁸ Adama xaxili gbansan nan na ki? Ala xa seriye fan mu na mɔoli masenma xɛ?

⁹ A sɛbɛxi Tawureta Munsu kui, «Ninge nɛ mengi luxutama, wo mu lan wo xa a dɛ xiri.» Na kui, Ala wama mɛnife ningee nan gbansan ma, ¹⁰ ka a na fala won tan nan fan ma fe ra? Iyo, a na sɛbɛ won tan nan ma fe ra. Walike walima fe nde nan ma. Mixi maale boronma nɛ alako a xa baloe sɔtɔ. ¹¹ Xa muxu bara wakili wo bɛ alako wo xa Ala kolon, a mu lanma xɛ muxu xa se sɔtɔ wo yi ra? ¹² Xa mixi gbetɛe na mɔoli sɔtɔma wo ra, a mu lanma xɛ muxu singe xa na sɔtɔ? Kɔnɔ muxu mu na findixi teku ra wo mabiri. Muxu bara diɲɛ na birin ma, alako Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi kawandife naxa matɔɔɔ.

¹³ Wo mu a kolon sɛrɛxɛdubɛɛ fan baloma sɛrɛxɛɛ nan na naxee baxi Ala xa hɔrɔmɔbanxi bɛ? Sɛrɛxɛdubɛ naxee sɛrɛxɛ sama sɛrɛxɛbade, e xa baloe minima na sɛrɛxɛɛ nan kui. ¹⁴ Na ki Marigi bara yaamari fi a Ala xa

xibaaru fanyi kawanditɛ xa balo e xa kawandi ti kui.

¹⁵ N tan mu na findixi teku ra fefe ma. N man mu yi bataaxɛ sɛbɛxi xɛ alako wo xa n ki. Kawandi tife kobiri xanbi a bara findi jɛlɛxinyi ra n bɛ. N mu tin mixi yo xa na jɛlɛxinyi ba n yi ra, hali na findi faxɛ nan na n bɛ. ¹⁶ N mu noma n yete igbode n ma kawandi wali xa fe ra. Kawandi tife findixi Ala xa yaamari nan na n bɛ. Naxankatɛ na n bɛ, xa n mu Ala xa xibaaru fanyi kawandi. ¹⁷ Xa n keren nan a janigexi nu, a lanma n xa sare sɔtɔ. Kɔnɔ xa a mu fatanxi n yete janige xa ra, n na xɛɛraya nan nabafe tun, naxan taxuxi n na. ¹⁸ Na kui, n sare findima munse ra? N sare findima na jɛlɛxinyi nan na, naxan fatanxi Ala xa xibaaru fanyi kawandife ra sare xanbi n nu noma naxan maxɔrinde.

¹⁹ Hali lasiri nan n na, n nan n yete findima mixi birin xa konyi nan na alako n xa mixi gbegbe sɔtɔ Ala bɛ. ²⁰ N nan jɛrɛma Yuwifɛ ki nan ma Yuwifɛ ya ma alako n xa e sɔtɔ Ala bɛ. N nan jɛrɛma Munsu xa seriye ki nan ma, hali n mu na na yaamari bun ma, alako n xa mixie sɔtɔ Ala bɛ naxee na na seriye bun ma. ²¹ Xa n na mixie ya ma naxee mu na Munsu xa seriye bun ma, n fan luma e gbe ki nɛ, alako n xa na mixi mɔoli sɔtɔ Ala bɛ. N nan jɛrɛma na ki nɛ hali n tan to na Ala xa seriye bun ma. N na a xa Mixi Sugandixi xa yaamari nan bun ma. ²² N bara jɛrɛ fahaamutarepa ki ma fahaamutaree ya ma, alako n xa e fan sɔtɔ Ala bɛ. N bara fe mɔoli birin naba, n bara jɛrɛ mixi mɔoli birin gbe ki ma, alako n xa mixi ndee sɔtɔ Ala bɛ. ²³ N fe birin nabama alako Ala xa xibaaru fanyi xa kawandi, n fan xa lu na nɛmɛ kui.

²⁴ Wo mu a kolon gi mixi naxee gbatama jama ya xɔri, mixi keren gbansan nan geenima, a sare

soto? Wo fan xa jere a fanyi ra wo xa dunijeigiri kui, alako wo xa sare soto Ala ra. ²⁵ Gi mixi naxee gbata rabama, e fe xoxoxe mooli birin nabama, alako e xa geeni, hali na sare mu bu. Won tan nan sare nde sotoma naxan buma abadan. ²⁶ Na nan a toxi n luma n jere ki mato ra a fanyi ra, n mu bonboma fe fufafu ra. ²⁷ N nan n yete suxuma ne senbe ra, alako n tan kawanditi fan naxa fa Ala xa masenyi matandi, n xa loe.

10

Isirayila xa misaali

¹ N ngaxakerenyie, n mu wama wo xa neemu a ma won babae naxan nabaxi. E naxa jere nuxui bun ma, e naxa baa igiri. ² E nun Annabi Munsa, e birin naxa fe keren idangi nuxui kui a nun baa igiri kui. ³ E birin naxa donse don naxan fatanxi Ala ra. ⁴ E birin naxa minse min, Ala naxan namini fanye ma. Na fanye, Ala xa Mixi Sugandixi nan a ra, naxan nu biraxi e foxo ra. ⁵ Kono mixi gbegbe nu na e ya ma, naxee mu nu gexi rafande Ala ma, na nan a to e naxa faxa gbengberenyi ma.

⁶ E xa jere birin findixi misaali nan na won be, alako won naxa bira fe naaxi foxo ra alo e a rabaxi ki naxe. ⁷ Wo naxa kuyee batu, alo ndee a raba ki naxe e tagi. A sebexi Kitaabui kui, «Nama naxa doko e degede, e naxa e min, e fa keli yene rabade.» ⁸ Won naxa bira yene foxo ra alo ndee a raba ki naxe e ya ma. Na kui, mixi wulu moxonen mixi wulu saxan naxa sonto loxoe keren kui. ⁹ Won naxa Marigi mato alo ndee a mato ki naxe e ya ma, boximasee naxee faxa. ¹⁰ Wo naxa wo mawa, alo ndee e mawa ki naxe e ya ma, sayamaleke fa e faxa. ¹¹ Na fe mooli e lixi ne, a xa findi misaali ra won tan mixie be naxee na waxati donxoe. A birin sebexi na nan ma.

¹² Na kui, naxan laxi a ra a tixi, a xa meeni a yete ma alako a naxa bira. ¹³ Maratantanyi yo mu wo lixi, adamadi mu noma naxan na. Ala na a xui xanbi ra. A mu a luma maratantanyi yo xa wo li, naxan noma wo ra. Maratantanyi na wo li, Ala feere nde fima ne wo ma, alako wo xa no minide a kui, wo xa no a ra.

¹⁴ Na kui, n xanuntenyie, wo xa gbilen kuye batufe foxo ra. ¹⁵ N na woyenfe xaxilimae nan be, wo xa wo tuli mati n ma masenyi ra. ¹⁶ Won Ala tantuma minse naxan ma, na minse mu a masenma xe won nun Ala xa Mixi Sugandixi wuli na a ra? Won taami naxan itaxunma won bore ma, na taami mu a masenma xe won nun Ala xa Mixi Sugandixi fate na a ra? ¹⁷ Taami keren nan a ra. Won fan, hali won wuya, won bara boni won bore ra, won bara findi mixi keren na, barima won birin taami keren nan donma.

¹⁸ Wo Isirayilakae yati mato. Naxee serexe sube donma, e mu lama xe na wali ra naxan nabama serexebade? ¹⁹ N wama munse masenfe na kui? Serexe sube naxan fixi kuye ma a tide gbo? Xa na mu a ra na kuye tide gbo? Astofulahi. ²⁰ N xa a fala wo be, kuye batuie serexe bama jinnee nan be, e mu a bama Ala xa be. N tan mu tinma wo nun jinnee xa lu fe keren. ²¹ Wo mu noma minse minde Marigi xili ra, wo man xa minse min jinnee xili fan na. Wo mu noma taami donde Marigi xili ra, wo man xa taami don jinnee xili ra. ²² Wo wama Marigi raxonfe ne, naxan mu wama a firin nde xon? Wo joxo a ma won senbe dangi a gbe ra?

²³ A birin daxa, kono a birin mu fe fanyi raminima. A birin daxa, kono a birin mu findima munafanyi ra. ²⁴ Mixi naxa a yete kan xa munafanyi gbansan xa fen, a xa a boore xa munafanyi fan fen. ²⁵ Wo noma sube mooli

birin donde naxan matima maki-iti. Hali wo mu gaaxu, na sese mu findixi yunubi ra, ²⁶ barima «Alatala nan gbe na bɔxi nun a ise birin na.»

²⁷ Xa danxaniyatara nde wo xili wo xa wo dege yire keren, xa wo wama sigafe, wo xa siga, wo xa donse mooli birin don a naxan fima wo ma. Na sese mu findima yunubi ra. ²⁸ Kɔnɔ xa a sa li mixi nde fa a fala wo be, «Yi donse baxi serexe nan na,» wo naxa na don na kanyi xa fe ra, barima yunubi nan a ra a be a xaxili ki ma. ²⁹ Yunubi fe mu a ra i tan be i xaxili ki ma, kɔnɔ a mu lanma i naxan nabama i xa yeteralu kui, i boore xa na maɔɔxun i be yunubi ra. ³⁰ A mu lanma mixi xa fe jaaxi maɔɔxun n ma donse xa fe ra, n Ala tantuma naxan ma fe ra.

³¹ Na nan na ki, wo naxan yo donma, wo naxan yo minma, wo naxan yo rabama, wo xa na birin naba alako Ala xa matɔɔɔe soto. ³² Wo naxa mixi yo ratantan, Gireki yo, Yuwifii yo, Ala xa danxaniyatɔe yo. ³³ N fan perema na ki ne, alako n ma fe birin xa rafan mixi birin ma. N mu na n yete xa munafanyi xa fenfe. N na mixi gbegbe xa munafanyi nan fenfe, alako e xa kisi.

11

Danxaniyatɔe xa malanyi raba ki

¹ Wo xa bira n ma misaali fɔɔɔ ra, alo n fan biraxi Ala xa Mixi Sugandixi xa misaali fɔɔɔ ra ki naxe. ² N bara wo matɔɔɔ barima wo ratuma n ma fe ma temui birin, wo man n ma yaamarie rabatuma.

³ A xoli n ma wo xa a kolon xeme birin na Ala xa Mixi Sugandixi xa yaamari nan bun ma, gine birin na xeme xa yaamari nan bun ma, a nun Ala xa Mixi Sugandixi fan na Ala xa yaamari nan bun ma. ⁴ Xeme naxan birin salima, xa na mu a

ra a woyenma Ala xili ra, a xunyi makotoxi, a bara a Marigi yelevu. ⁵ Gine naxan birin salima, xa na mu a ra a woyenma Ala xili ra, a xunyi mu makotoxi, a bara a xa mange yelevu. A luxi ne alo a xunyi bara bi.

⁶ Gine naxan mu a xunyi makotoma, hali a xunyi bi. Gine xunyi bife to findixi yaagi ra, xa na mu a ra a xunsexe maxabafe, a lanma ne a xa a xunyi makoto. ⁷ Xeme tan mu lanma a xa a xunyi makoto, barima a findixi Ala misaali nun a nore nan na, kɔnɔ gine tan findixi xeme xa nore nan na. ⁸ Xeme xa mu minixi gine i. Gine nan minixi xeme i. ⁹ Xeme xa mu daaxi gine xa fe ra. Gine nan daaxi xeme xa fe ra. ¹⁰ Na nan a toxi gine lanma a xa a xunyi makoto malekee xa fe ra. A xunyi makotofe findixi tonxuma nan na a a na xeme xa yaamari nan bun ma.

¹¹ Kɔnɔ Marigi xa fe kui, gine hayi na xeme ma, xeme fan hayi na gine ma. ¹² Gine minixi xeme i ki naxe, xeme fan barima gine nan saabui ra. Na birin kelixi Ala nan ma. ¹³ Wo xa na kiiti sa wo yete ra. A daxe gine xa sali a xunyi mu makotoxi? ¹⁴ Wo daa ki yete yati a masenxi wo be a xeme xunsexe na kuya a findixi yaagi nan na a be, ¹⁵ kɔnɔ gine tan xunsexe na kuya, na findixi a be nore nan na. Xunsexe kuye fixi gine ma a xunyi makotose nan na. ¹⁶ Xa mixi nde wama na fe matandife, a xa a kolon muxu nun Ala xa danxaniyatɔe jamae birama na seriye nan fɔɔɔ ra.

¹⁷ Kɔnɔ fe nde na na wo naxan nabama wo xa malanyie kui, n mu noma naxan matɔɔɔde. Na nde bama wo xa fe fanyi nan na, a findi fe jaaxi ra wo be. ¹⁸ A folɛ, n bara a me a wo mu lanma wo bore ma wo wo malanma temui naxe. N laxi a ra nondi nde na na kui. ¹⁹ Lantareya na mini wo tagi,

na noma ne a masende nondi na naxee be wo ya ma.

²⁰ Wo na wo malan, wo naxan donma a mu findixi Marigi xa serexe tonxuma xa ra, ²¹ barima ndee e degema e booree xanbi. Donse nun minse luma ndee yi ra, kono e booree tan luma kaame ra. ²² Banxie mu na wo yi ra wo wo degema a nun wo wo minma dennaxe? Munfe ra wo yoma Ala xa danxaniyatse nama ma, wo fa setaree rayaagi? N xa munse fala wo be? N xa wo matoxo? N mu wo matoxoma na xa fe ra.

²³ Marigi naxan masenxi n be, n bara na dentege wo be. E Marigi Isa yanfa kee naxan na, a naxa taami tongo, ²⁴ a naxa tantui rasiga Ala ma, a fa taami igira, a a so a foxirabiree yi ra a falafe ra, «Wo n ko, wo a don. Yi findixi n fate nan na, naxan fixi wo be. Wo xa ratu n ma yi saabui ra.» ²⁵ E to ge e degede, Isa man naxa tonbili tongo, a a fala, «N wuli nan ya, saate wuli naxan baxi mixi gbege be. Wo na a min temui yo temui, wo xa ratu n ma yi saabui ra. ²⁶ Temui yo temui, wo ne na taami donma, wo ne na minse minma, wo luma Marigi xa faxe nan masen na han a gbilen waxati.»

²⁷ Na na a ra, mixi yo naxan na taami don, a na minse min binyetarepa kui, a bara yunubi soto Marigi fate nun a wuli ra. ²⁸ Beenun mixi xa na taami don, beenun mixi xa na minse min, a lanma a xa a yete mato, ²⁹ barima naxan na taami don, a na minse min, a mu a kolon Marigi fate nan a ra, a bara kiiti jaaxi soto.

³⁰ Na nan a toxi furemae nun senbetaree wuyaxi wo ya ma. Ndee jan bara bele. ³¹ Xa won luma won yete mato ra, won mu fama kiiti jaaxi sotope. ³² Marigi won makiitima ne, alako a xa won matinxin, won naxa kiiti jaaxi

soto alo duniya mixie. ³³ N ngaxakerenyie, na kui, wo xa wo bore name, wo wo malanma temui naxe Marigi xa serexe tonxuma donde. ³⁴ Xa kaame na mixi ma, a xa a dege a xonyi, alako a naxa findi kiiti jaaxi ra wo xa malanyi kui. N na fa, n fama na fe gbete yailande naxee kanaxi wo tagi.

12

Ala Xaxili danxaniyatse malife

¹ N ngaxakerenyie, a xoli n ma wo xa fahaamui soto fee ra Ala Xaxili Seniyenxi wo kima naxee ra. ² Wo to nu na kaafirija kui, fe nde naxa a niya wo xa bira kuye dunduxie foxo ra. ³ Na na a ra, n xa a fala wo be, mixi naxan woyenma Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, a mu noma a falade, «Isa dankaxi.» Mixi yo fan mu noma a falade, «Isa findixi Marigi nan na,» xa Ala Xaxili Seniyenxi saabui xa mu a ra.

⁴ Ala xa ki doxo wuya, kono a birin fatanxi Ala Xaxili keren nan na. ⁵ Ala xa wali doxo wuya, kono a birin fatanxi Marigi keren nan na. ⁶ Ala xa fe rabaxi doxo wuya, kono a birin fatanxi Ala kereñ nan na. Ala keren nan a ragirima wo xa no na fee rabade.

⁷ Ala Xaxili a yete masenma kankan be nama xa munafanyi xa fe ra. ⁸ Ala Xaxili ndee kima xaxilimaya masenyi ra, a ndee kima fe kolonyi masenyi ra, ⁹ a ndee kima senbe ra naxan fatanxi danxaniya ra, a ndee kima senbe ra naxan a niyama e xa no mixi rayalande, ¹⁰ a ndee kima senbe ra naxan findima kaabanakoe rabafe ra, a ndee kima masenyi ra e xa woyen Ala xili ra, a ndee kima kolonyi ra alako e xa fata Ala xa fe nun Sentane xa fe tagi rasade, a ndee kima senbe ra e xa no xui gbete falade, a ndee kima na xue madangife ra. ¹¹ Ala Xaxili keren nan na wali mooli birin nabama.

A kankan kima alo a a janigexi ki naxe.

¹² Mixi salonsee wuya, kono e findixi fate gundi keren nan na. E birin nadoxoxi e bore ra, e findi keren na. Won nun Ala xa Mixi Sugandixi na na ki ne. ¹³ Won tan danxaniyatoe birin bara Ala Xaxili kerenyi soto. Won birin bara findi fate keren na. Yuwif yoy, Gireki yoy, konyi yoy, lasiri yoy, won birin baloma Xaxili keren nan saabui ra.

¹⁴ Fate mu findixi salonse keren gbansan xa ra, e wuya. ¹⁵ Xa a sa li i sanyi a fala, «N mu na i fate ma, barima n mu findixi belexe ra,» na mu a niyama a xa ba i fate ma. ¹⁶ Xa a sa li i tuli a fala, «N mu na i fate ma, barima n mu findixi ya ra,» na mu a niyama a xa ba i fate ma. ¹⁷ Xa fate birin sa findixi ya nan na, mixi fe mema di? Xa fate birin sa findixi tuli nan na, mixi se xiri mema di?

¹⁸ Ala bara salonse birin doxo mixi fate ma, alo a wama a xon ma ki naxe. ¹⁹ Xa na birin findi salonse keren na, fate fa findima a ra di? ²⁰ Salonsee wuya, kono fate gundi keren na a ra. ²¹ I ya mu noma a falade i belexe be, «N hayi mu na i ma.» I xunyi mu noma a falade i sanyi be, «N hayi mu na i ma.»

²² Na mu noma rabade feo! Hali fate salonse naxee senbe mu gbo, fate hayi na e ma. ²³ Won won fate salonse naxee mapoxunxi a e tide xurun, won meenixi nee ma dangi booree ra. Won won fate salonse naxee suturaxi, won meenixi nee ma dangi booree ra. ²⁴ Salonse naxee mu suturaxi, e hayi mu na a ma mixi xa menni e ma a gbe ra. Ala naxa mixi fate yailan alako salonse naxee mapoxunxi a e tide xurun, e tide xa dangi booree ra.

²⁵ A mu wama won xa fate salonse nde rafisa a boore be. A wama ne won xa meeni e birin ma. ²⁶ Xa a sa li salonse keren tooro, salonse booree fan tooroma ne. Xa a sa

li salonse keren bara tide soto, salonse birin seewama ne na kui.

²⁷ Wo findixi Ala xa Mixi Sugandixi fate nan na. Wo birin bara findi salonsee ra na fate kerenyi ma. Kankan xa wali na na. ²⁸ A fole, Ala bara ndee ti Isa xa xerae ra danxaniyatoe pama ya ma. Na dangi xanbi, a bara ndee ti namijonmee ra. A saxan nde, a bara ndee ti karamoxoe ra. A man bara a niya ndee xa no kaabanako rabade, ndee xa no mixi rayalande, ndee xa no e booree malide ki gbete. A bara ndee ti yareratie ra, a bara ndee ki alako e xa no xui gbete falade. ²⁹ Nee birin findixi xerae nan na? Nee birin findixi namijonmee nan na? Nee birin findixi karamoxoe nan na? Nee birin noma kaabanako rabade? ³⁰ Nee birin fata mixi rayalande? Nee birin noma xui gbete falade? Nee birin noma na xui madangide e booree be? ³¹ Wo xa fe birin naba alako Ala xa wo ki fee ra naxee dangi fe birin na. Yakosi n xa kira fisamante masen wo be.

13

Xanunteya

¹ Hali n noma adamae nun malekee xui falade, xa xanunteya mu na n boje kui, n xui luma ne alo paani nun tolonyi bonbo xui. ² Hali n masenyi ti Ala xili ra, n gundo birin kolon, n man fe tilinxi birin fahaamu, xa xanunteya mu na n boje kui, mixi fufafu nbo n na. Hali n ma danxaniya gbo han n fa no geya tongode a tide, xa xanunteya mu na n boje kui, n tide yo mu na. ³ Hali n nan n harige birin itaxun setaree balofe ra, hali n faza te xora Ala xa fe ra, xa xanunteya mu na n boje kui, na mu findima geeni yo ra n be.

⁴ Xanunteya a niyama ne mixi xa findi mixi dijexi ra, a findi mixi malima ra. A mu milama, a mu a yete matoxoma, a

mu a yete igboma, ⁵ a mu xurutarepa rabama, a mu a yete xa geen fenma, a mu xonoma. Gbesenxonneya mu luma a bope kui, ⁶ a mu jlexinma wule ra, a jlexinma nondi nan na. ⁷ Xanunteya na naxan be, a dipema fe birin ma, a mu tege fefe, a a xaxili tima fe fanyi ra temui birin, a tun nabexi fe birin ma.

⁸ Xanunteya mu jonma abadan. Woyenfe Ala xili ra a jonma ne, xui gbete falafe danma ne, kolonyi fan jonma ne. ⁹ Won mu fe birin kolon, won mu gema namijonme masenyi birin falade, ¹⁰ konon fe kamalixi na a li, fe kamalitare jonma ne. ¹¹ N dimedi temui, n ma woyenyi yo, n ma mapoxunyi yo, n xaxili yo, a birin nu findixi dimedipa nan na. Konon to mo, n bara dimedi fee lu na. ¹² To won mu fee igbema a fanyi ra. A luxi alo won na won yete matofe kike ma naxan mu igbema a fanyi ra. Konon waxati na fafe, won fee igbema ne a fanyi ra, a luma ne alo won nun na fee na ti yire keren. To n mu fe birin kolon, konon waxati na fafe, n ma fahaamui fama kamalide, n fa fe kolon alo Ala n kolonxi ki naxe.

¹³ Fe saxan nan buma: danxaniya, xaxili tide, nun xanunteya. Konon xanunteya nan dangi nee birin na.

14

Xui gbete falafe nun woyenfe Ala xili ra

¹ Xanunteya xa lu wo bope kui. Wo kata wo xa Ala xa kie soto a Xaxili Seniyenxi saabui ra. Woyenfe Ala xili ra, wo xa na nan singe fen. ² Mixi naxan xui gbete falama, a mu woyenfe adama xa be, a woyenma Ala nan be, barima adamadi mu na xui mooli mema. Na xui naxan findima gundo ra, Ala Xaxili na nan falama. ³ Mixi naxan woyenma Ala xili ra, a tan

fe nan falama adamadi be naxan noma e xa danxaniya rasabatide, a e ralimaniya, a sunnunyi ba e ma. ⁴ Konon mixi naxan woyenma xui gbete ra, a a yete gbansan nan malima. Naxan woyenma Ala xili ra, a danxaniyatope jama nan malima.

⁵ A xoli n ma wo birin xa xui gbete fala, konon n wama naxan xon dangife na ra, wo xa non woyende Ala xili ra. Na nan tide gbo dangife xui gbete falafe ra, fo na xui gbete xa madangi danxaniyatope jama be, alako e xa danxaniya xa sabati. ⁶ Yakosi, n ngaxakerenyie, xa a sa li n naxa fa wo yire n xui gbete falafe ra wo mu naxee mema, na wo malima di? Konon xa n fa laamatunyi, kolonyi, Ala xa masenyi, nun xaranyi masende wo be, na nan findima munafanyi ra wo be.

⁷ Hali xule nun kora, se naxee mu jengima, xa e sigi sa xui mu fiixe, mixi mu noma a kolonde. ⁸ Xa sara xui mu fiixe, soori gali mu noma a kolonde gere waxati bara a li. ⁹ Wo tan fan, xa wo xui fala mixie mu naxan kolon, e fa fahaamui sotoma na ma di? Wo woyenma fufafu.

¹⁰ Xui wuyaxi nan na dunipa, konon e birin masenyi nde nan tima. ¹¹ Xa mixi woyen n be xui nde ra n mu naxan kolon, muxu birin bara findi xope ra muxu bore be. ¹² Na kui, wo tan naxee wama Ala xa wo ki, wo xa kata a xa wo ki ki ra naxan danxaniyatope jama rasabatima. ¹³ Naxan xui gbete falama, a xa Ala maxandi alako a man xa fata na xui madangide a booree be. ¹⁴ Xa n salima xui gbete ra, n bope salima, konon n salima fahaamutarepa nan kui. ¹⁵ A lanma n xa munse raba? A lanma n xa sali n bope ra, n man xa sali fahaamui ra. N xa beeti ba n bope ra, n man xa beeti ba fahaamui ra. ¹⁶ Xa na mu a ra, i na Ala tantu i bope ra, mixi naxan doxoxi

i sɛɛti ma, a mu nɔma «Amina» ratinde, barima a mu i xa xui fahaamuma. ¹⁷ I tantui fanyii rasigama Ala nan ma, kɔnɔ boore xa danxaniya mu nɔma sabatide na saabui ra. ¹⁸ N bara Ala tantu, barima n xui gbɛtɛɛ falama dangife wo birin na, ¹⁹ kɔnɔ mixi wɔyɛn suuli naxan fahaamuma, e tide gbo xaranyi ki ma dangife wɔyɛn wulu ra, naxee falaxi xui gbɛtɛɛ danxaniyatɔɛ pama mu naxee kolon.

²⁰ N ngaxakerenyie, wo naxa wali alɔ dimɛdie, wo xa wali nɛ alɔ kuntigie. Fe jaaxi ma, wo xa lu alɔ diyɔrɛ gbɛeli. Kɔnɔ xaxili ma, wo xa lu alɔ mixi mɔxi. ²¹ A sebɛxi Kitaabui kui, «Marigi naxa a masen, <N fama wɔyɛnde yi pama bɛ xui gbɛtɛ ra naxan fatanxi xɔrɛɛ ra, kɔnɔ hali n wɔyɛn na ki, e mu n xui suxuma.>»

²² Na nan a toxi, xui gbɛtɛɛ falafe findixi tɔnxuma ra danxaniyatɔɛɛ nan bɛ, danxaniyatɔɛɛ xa mu a ra. Kɔnɔ wɔyɛnfe Ala xili ra, na nan findixi tɔnxuma ra danxaniyatɔɛɛ bɛ, danxaniyatɔɛɛ xa mu a ra. ²³ Xa a sa li danxaniyatɔɛ pama birin na yire keren xui gbɛtɛɛ falafe ra, danxaniyatɔɛɛ ndee na so, xa na mu a ra mixi gbɛtɛ naxee wama wo xa fe ramɛfe, e mu a falama xɛ a wo bara daxu? ²⁴ Kɔnɔ xa wo birin na wɔyɛnfe Ala xili ra, danxaniyatɔɛɛ nde na so, xa na mu a ra mixi gbɛtɛ naxan wama wo xa fe ramɛfe, a a yetɛ kolonma nɛ yunubitɔɛ ra, a wo xa masenyi kolon nɔndi ra, ²⁵ a gundo birin makenɛn. Na kui, a a yetɛ igoro boxi, a Ala batu, a a fala, «Ala yati na wo ya ma.»

²⁶ N ngaxakerenyie, a lanma won xa munse raba? Wo na wo malan, ndee xa bɛɛti ba, ndee xa mixie xaran, ndee xa laamatunyi masen, ndee xa wɔyɛn xui gbɛtɛ ra, ndee xa na xui gbɛtɛ madangi.

Na birin xa raba alako danxaniyatɔɛɛ pama xa sabati. ²⁷ Xa mixie xui gbɛtɛɛ falama, e naxa dangi mixi firin na, xa na mu a ra mixi saxan. Kankan xa wɔyɛn a wɔyɛn tɛmɛui, kankan xa mixi sɔtɔ naxan na xui madangima booree bɛ. ²⁸ Xa mixi mu na naxan na xui madangima, na kanyi xa a sabari malanyi kui, a xa wɔyɛnyi xa lu a tan nun Ala gbansan tagi.

²⁹ Xa mixie wɔyɛnma Ala xili ra, e fan naxa dangi mixi firin na, xa na mu a ra mixi saxan. Booree xa na masenyie mato a fanyii ra. ³⁰ Xa Ala masenyi fi mixi nde ma a xili ra, boore na wɔyɛnfe tɛmɛui naxɛ, naxan na wɔyɛnfe a lanma a xa dundu sinden. ³¹ Kankan nɔma wɔyɛnde Ala xili ra a xa waxati, alako birin xa xaranyi nun limaniya sɔtɔ. ³² Namijɔnɛ tan, a masenyi tima a janige nan na. ³³ Ala mu wama xurutarɛna xɔn, a wama nɛ fe birin xa raba a raba ki ma bɔrɛsa kui.

Seniyɛntɔɛ pama birin bara lan a ma, ³⁴ a ginɛɛ xa e sabari malanyiie kui. E mu lan e xa wɔyɛn, e xa lu magore kui alɔ Ala xa sɛriyɛ a masenxi ki naxɛ. ³⁵ Xa e wama maxɔrinyi tife, e xa e xa mɔri maxɔrin banxi, barima a mu daxa gine xa wɔyɛn malanyi kui.

³⁶ Ala xa masenyi fatanxi wo tan nan na? A masenxi wo tan nan gbansan bɛ? ³⁷ Xa mixi nde a mapɔxun a namijɔnɛ na a ra, xa mixi nde a mapɔxun a Ala bara a ki, a xa n ma sebɛli kolon Marigi xa yaamari ra. ³⁸ Xa a mu na kolon nɔndi ra, Ala fan mu na kanyi kolonma a xa mixi ra.

³⁹ Na kui, n ngaxakerenyie, wɔyɛnfe Ala xili ra a xa rafan wo ma. Wo naxa tɔnyi dɔxɔ xui gbɛtɛɛ falafe ra, ⁴⁰ kɔnɔ wo xa na raba a raba ki ma sɛriyɛ ra.

15

Marakeli

¹ N ngaxakerenyie, n bara wo ratu Ala xa xibaaru fanyi ra, n naxan masenxi wo be, wo danxaniyaxi naxan ma, wo biraxi naxan foxo ra. ² Xa wo lu na foxo ra alo n a masenxi wo be ki naxe, wo fama ne kiside na saabui ra. Xa wo mu lu na foxo ra, wo xa danxaniya bara findi fe fufafu ra wo be.

³ N nu bara masenyi hagige ti wo be, n naxan soto. A tan nan ya. Ala xa Mixi Sugandixi naxa faxes won ma yunubie xafari fe ra, alo a nu sebexi ki naxe. ⁴ A naxa ragata gaburi kui, a man naxa keli faxe ma a xi saxan nde, alo a nu sebexi ki naxe. ⁵ A naxa mini Kefasi nun Isa xa xera fu nun firinyie ma. ⁶ Na dangi xanbi, a naxa mini danxaniyatoe keme suuli ma temui keren. Han ya na danxaniyatoe gbege baloxi, kono ndee bara laaxira. ⁷ Na dangi xanbi, a naxa mini Yaki ma, a man naxa mini a xa xera birin ma.

⁸ A donxoe ra, a naxa mini n fan ma. N mu nu findixi a xa xera ra, a booree sugandixi temui naxe. ⁹ N tide mu nu gbo alo xera booree. Xera xili mu lanma a xa fala n xun, barima n nu bara Ala xa danxaniyatoe pama paxankata. ¹⁰ Kono n bara findi Isa xa xera ra Ala xa hinne saabui ra. Na hinne mu findixi fe fufafu ra n be. N bara wali dangife xera birin na, kono n tan mu a ra. Ala xa hinne nan walixi n be n ma dunjeigiri kui. ¹¹ Xa n tan nan na kawandi tixi ba, xa e tan nan na kawandi tixi ba, na nan kawandixi wo be. Wo bara ge danxaniyade na nan ma.

¹² Xa kawandi sa tife a Ala xa Mixi Sugandixi bara keli faxe ma, munfe ra ndee a falama wo ya ma a mixi mu kelima faxe ma? ¹³ Xa mixi mu kelima faxe ma nu, Ala xa Mixi Sugandixi fan mu kelixi faxe ma. ¹⁴ Xa Ala xa Mixi Sugandixi mu kelixi faxe ma nu, muxu xa kawandi nun wo xa danxaniya findixi fe fufafu nan

na. ¹⁵ Na kui, muxu bara findi seede wule falee ra Ala be, barima muxu bara seedejoxoya raba a Ala bara a xa Mixi Sugandixi rakeli faxe ma. Kono xa nondi na a ra mixie mu kelima faxe ma nu, Ala fan mu a rakelima nu. ¹⁶ Xa mixie mu kelima faxe ma nu, Ala xa Mixi Sugandixi fan mu kelixi faxe ma. ¹⁷ Xa Ala xa Mixi Sugandixi mu kelixi faxe ma nu, wo xa danxaniya findixi fe fufafu nan na, wo xa yunubie man na wo ma, ¹⁸ a nun Isa xa danxaniyatoe laaxiraxie fan bara loe. ¹⁹ Xa won won xaxili tima Ala xa Mixi Sugandixi ra yi dunjeigiri gbansan nan ma fe ra, a lima nu won ma fe bara makinikini dangi adamadi birin na.

²⁰ Kono n xa a fala wo be, Ala xa Mixi Sugandixi nan kelixi faxe ma. A bara findi mixi singe ra naxan kelixi faxamixie ya ma. ²¹ Faxe to so dunja adama saabui ra, marakeli fan soxi adama nde nan saabui ra. ²² Mixi birin faxama Benba Adama nan xa fe ra. Mixi birin man kelima faxe ma Ala xa Mixi Sugandixi nan ma fe saabui ra. ²³ Kono kankan kelima a waxati ne. Ala xa Mixi Sugandixi singe nan keli. A na fa temui naxe, a xa mixie fan kelima ne. ²⁴ A na mangeya ragbilen Baba Ala ma, a na ge node mangeya nun senbe birin na, dunja jonma ne na waxati. ²⁵ Ala xa Mixi Sugandixi xa ti mange ra, han Ala xa a sanyi ti a yaxui birin ma. ²⁶ A yaxui donxoe a naxan ibutuxunma, na findixi faxe nan na. ²⁷ Ala nan na birin saxi a xa yaamari bun ma. A to a fala a birin saxi a xa yaamari bun ma, a kolonxi a Ala naxan birin saxi a xa Mixi Sugandixi xa yaamari bun ma, Ala tan mu na na yaamari bun ma. ²⁸ Ala xa Mixi Sugandixi na na birin nagbilen Ala ma, a tan fan fama lude Ala xa yaamari nan bun ma, naxan singe nu bara yaamari so a yi ra. Ala fama yaamari rabade na temui fe

birin xun ma.

²⁹ Xa marakeli mu na nu, munfe ra ndee fa e xunxama ye xɔɔra faxamixie be? Xa faxamixie mu kelima faxe ma nu, munfe ra ndee e xunxama ye xɔɔra e be?

³⁰ Munfe ra muxu tan bara tin lude fe xɔɔxɔe kui temui birin?

³¹ N ngaxakerenyie, n xa a fala wo be a nɔndi ki ma, lɔxɔ yo lɔxɔ n na faxe nan de ma. N a falama wo tan be, n sɛɛwaxi wo tan naxee xa fe ra, barima wo danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan ma, naxan findixi won Marigi ra. ³² Munafanyi mundun na n be adama ki ma, xa n bara sube xaɔɔɔɔɔɔ gere Efese? Xa faxamixie mu kelima faxe ma nu, «won xa won dege, won xa won min, barima tina won faxama ne.»

³³ Wo naxa tantan. Nɛɛboore kobie nan yuge fanyi masarama.

³⁴ Wo xa sɔɔbe suxu, wo xa yunubi lu na. Ndee wo ya ma e mu Ala kolon. N xa a fala wo be, na bara findi yaagi ra wo be.

³⁵ Nde nɔma a yete maxɔrinde, a naxe, «Mixi faxaxie kelima di? Fate mɔɔli mundun luma e ma?»

³⁶ Xaxilitaree, wo mu a kolon sansi xɔri mu nɔma findide sansi ra, fo a faxa sinden? ³⁷ Sansi xɔri naxan sima boxi, a nun a soli naxan tema, e keren mu a ra.

Sansi xɔri tan, a xɔri gbansan na a ra, temunde maale xɛeta, xa na mu a ra sansi xɔri gbete. ³⁸ Ala sansi xɔri birin findima sansi ra alo a wama a xɔn ma ki naxe. Sansi xɔri mɔɔli birin a soli nan naminima.

³⁹ Nimase fate birin mu luma ki keren. Mixi fate na ki keren. Sube fate na ki gbete. Xɔni fate nun yexe fate fan na e xati ma.

⁴⁰ Se naxee na boxi ma, a nun se gbete naxee na koore ma, e tagi rasa. E birin daaxi e gbe ki ne. ⁴¹ Soge yanbama ki naxe, a nun kike yanbama ki naxe, a nun tunbuie yanbama ki naxe, e birin keren mu a ra. Hali tunbuie na a ra e mu yanbama ki keren.

⁴² Faxamixi rakelixie luma na ki ne. Mixi na dunija temui naxe, a fate nɔma kanade, kɔnɔ a na keli faxe ma, a fate mu nɔma kanade sɔnɔn.

⁴³ Mixi ragataxi gaburi kui temui naxe, a bɔɔɔma ne, a senbe nɔn, kɔnɔ a kelima faxe ma senbe nun nɔre nan na. ⁴⁴ Mixi na ragata a fate na dunija ki nan ma, kɔnɔ a kelima a laaxira ki nan ma. Dunija fate na na, laaxira fate fan na.

⁴⁵ Na nan a toxi a sɛbexi, «Adama singe findixi nimase nan na.» Adama dɔnɔxɔe findixi xaxili nan na naxan mixi rakisima.

⁴⁶ Adama singe findixi dunija mixi nan na, koore ma daaxi mu a ra. Koore ma daaxi nan fama dunija ma daaxi xanbi ra.

⁴⁷ Adama singe fatanxi dunija bende fuɔi nan na. Adama firin nde fatanxi koore nan na.

⁴⁸ Adamadie maniyaxi won benba Adama nan na, naxan daaxi bende ra. Mixi naxee tema koore, e masarama ne, e fa lu alo na Adama naxan kelixi koore.

⁴⁹ Won to maniya won benba Adama ra dunija, won man fama maniyade na Adama nan na naxan kelixi koore ma.

⁵⁰ N ngaxakerenyie, n xa a fala wo be, dunija fate mu nɔma Ala xa ariyanna sɔtɔde ke ra. Nimasee fate mu nɔma ariyanna sɔtɔde ke ra. E fate bɔɔɔma ne, kɔnɔ fate bɔɔɔxi mu nɔma sode ariyanna. ⁵¹ N xa gundo fala wo be. Won birin mu faxama, kɔnɔ won birin masarama ne

⁵² mafuren mafuren sara dɔnɔxɔe xui ma. Na sara na fe, faxamixie kelima ne faxe ma fate neenee ra e ma naxee mu bɔɔɔma sɔnɔn.

Won fama ne masarade. ⁵³ Naxan lan a xa bɔɔɔ, na mu bɔɔɔma sɔnɔn. Naxan lan a xa faxa, na mu faxama sɔnɔn.

⁵⁴ Fate bɔɔɔxi na findi fate borɔtare ra, fate faxaxi na findi fate faxatare ra, yi sebeli fama kamalide na temui ne:

«Wo bara xunnakeli sɔto faxe ma. ⁵⁵ Faxe xa xunnakeli na minden? Faxe xa tɔɔre na minden?»

56 Yunubi findixi tōore nan na naxan bara mixi faxa. Yaamari findixi yunubi xa senbe nan na. 57 Ala tantu, naxan bara won xun nakeli won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra. 58 Na kui, n ngaxakerenyie, wo xa danxaniya xa sabati. Wo naxa a lu limaniya xa ba wo yi ra. Wo xa wakili Marigi be temui birin, barima wo a kolon a wo naxan nabama a be fe fufafu xa mu a ra.

16

Polu xa jungui

1 Wo xa kobiri malan seniyeŋtōee be, alo n Galati bōxi danxaniyatōe namae yamarixi ki naxe. 2 Kankan xa kobiri nde sa a xati ma a harige bere ra sande loxōe birin, alako kobiri xa ge malande beenun n fa temui. 3 N na fa, n bataaxe soma mixie yi ra wo naxee sugandima kobiri xanife ra Darisalamu. 4 Xa a lanma n fan xa siga, muxu birin na a ra.

5 N na dangi Masedon bōxi ra, alo n wama a xon ma ki naxe, n fama ne wo yire. 6 Temunde n saxanyi raba wo xonyi, xa na mu a ra n jeme radangi naa, alako wo xa no n malide n ma biyaasi kui. 7 Xa Ala tin, n mu findima dangimixi tun na. A xoli n ma n xa lu wo yire dondoronti. 8 Kōno n xa lu be Efese han Xe Xabe Sali xa ba a ra, 9 barima n ma wali na sooneyafe, hali n yaxuie to wuyaxi n be.

10 Xa Timote fa wo yire, wo a rasene alako a naxa fa gaaxu wo ya ra, barima a walima Marigi nan be alo n tan. 11 Mixi yo naxa yo a ma. Wo xa a mali a xa biyaasi kui alako a xa n li bōnesa kui. N tan nun n ngaxakerenyie na a mamefe.

12 Wo xa a kolon n bara won ngaxakerenyi Apolosi karaxan a xa siga wo yire a nun danxaniyatōe ndee. A singe a mu nu tinxi, kono yakōsi a bara nate

tongo a xa siga a na feere soto temui naxe.

13 Wo xa wo yete mato, wo xa wo xa danxaniya rasabati, wo xa limaniya, wo xa wo senbe so. 14 Wo xa fe birin naba xanunteya ra. 15 N ngaxakerenyie, n xa marasi nde sa na xun ma. Wo a kolon a Sitefana xa denbaya nan singe danxaniya Akayi bōxi ma. E bara wali seniyeŋtōee be ki fanyi ra. 16 Wo xa lu na mixi mōoli xa yaamari bun ma, a nun mixi naxan birin Ala xa wali rabama.

17 N bara jalexin Sitefana, Forotunatu, nun Axayikusu fafe ra, barima e bara n mali wo xanbi. 18 E bara limaniya fi won birin ma. Wo xa na kolon e be.

19 Danxaniyatōe nama naxee na Asi bōxi ma e bara wo xeebu. Akila, Pirisila, nun danxaniyatōe nama naxan e malanma e xonyi, e fan bara wo xeebu Marigi xili ra. 20 Ngaxakerenyi naxee na be, e birin wo xeebu. Wo xa wo bore xeebu danxaniyatōee xa xanunteya kui.

21 N tan Polu bara yi xeebui sebe n yete belexe ra. 22 Naxankate xa lu mixi be naxan mu Marigi xanuma. Won Marigi xa fa. 23 Marigi Isa xa hinne wo ra. 24 N bara wo xanu Ala xa Mixi Sugandixi Isa xili ra. Amina.

**Ala xa masenyi firin
nde
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Korinti
danxaniyatɔe pama
ma
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Yi Kitaabui findixi Annabi Pɔlu xa bataaxe firin nde nan na danxaniyatɔe pama be, naxan nu na Korinti taa kui Girɛki bɔxi ma. A nu bara kawandi ti naa a xa biyaasi firin nde kui. Mixi gbege naxa danxaniya Isa ma, kɔnɔ e jere ki mu nu gexi fande. Ndee mu nu lanxi e booree ma, ndee nu fe jaaxie rabama ginɛe ra, ndee nu wama e yete igbofe danxaniyatɔe booree ya ma. Na birin findixi yaagi nan na diinɛlae tagi. Na nan a toxi Annabi Pɔlu naxa a xa bataaxe singe sebe e ma.

Korintikae to na bataaxe singe xaran, ndee naxa Annabi Pɔlu xui suxu, e fa gbilen yunubie fɔxɔ ra. Ndee mu tin na ra. E naxa findi Pɔlu yaxuie ra, e fe birin naba a xili kanafe ra. E naxa e yete findi xɛera fisamantee ra, kɔnɔ yete igboe nan tun nu e ra. Na kui, Annabi Pɔlu naxa a xa bataaxe firin nde sebe Korinti danxaniyatɔe pama ma.

Yi bataaxe a masenxi ne a Annabi Pɔlu nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa xɛera ra. A naxa fe gbege masen danxaniyatɔe be, alako na wule falee naxa e madaxu a falafe ra e naxa e tuli mati Pɔlu ra sɔnɔn.

Bafe na ra, yi bataaxe marasi fanyi fima Korintikae ma wali ndee xa fe ra e nu bara naxan fɔlɔ Darisalamukae be. Danxaniyatɔe ndee nu na tɔɔre kui kaame xa fe ra Isirayila bɔxi ma. Na kui, danxaniyatɔe pama naxee nu na

yire gbetɛe, e naxa kɔbiri malan e ngaxakerenyie malife ra. Korintikae singe nan na fɔlɔ, kɔnɔ Pɔlu e rasima yi bataaxe ra e xa na wali rajɔn.

Yi bataaxe findixi Kitaabui nan na naxan seriye fanyi masenma to danxaniyatɔe be. A lanma won xa won tuli mati Ala xa xɛerae ra naxee nɔndi masenma. Xa a sa li mixi nde fa a fala a Ala xa mixi na a ra, kɔnɔ a xa masenyi mu lanxi Isa xa xɛerae xa masenyi singee ma, a mu lanma mixi xa bira na kanyi fɔxɔ ra. Ala xa won natanga na saabui jaaxi mɔoli ma. A man lanma won xa fe birin naba danxaniyatɔe booree malife ra e xa tɔɔre kui. Ala xa xanunteya mɔoli xa lu won bɔɓe kui.

Ala xa won mali alako won xa lu a waxɔnki. Amina.

**Ala xa masenyi firin
nde
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Korinti
danxaniyatɔe pama
ma**

Danxaniyatɔe xa limaniya

¹ N tan Pɔlu, Ala bara tin naxan xa findi a xa xɛera ra, n nun n ngaxakerenyi Timote, muxu bara wo xɛebu, wo tan Ala xa danxaniyatɔe naxee na Korinti, a nun seniyyɛtɔe birin naxee na Akayi. ² Won Baba Ala nun won Marigi, Ala xa Mixi Sugandixi Isa, e xa hinne nun bɔɓesa fi wo ma.

³ Tantui na Ala be, naxan findixi won Marigi Isa Baba ra, a xa Mixi Sugandixi. Baba kinikininte na a ra, naxan mixie ralimaniyama e xa fe birin kui. ⁴ Ala won nalimaniyama won ma tɔɔre kui, alako won fan xa nɔ tɔɔɔmixi gbetɛe ralimaniyade na ki. ⁵ Won ma tɔɔre xun masama Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra ki naxee, won

ma limaniya fan xun masama a saabui ra na ki ne.

⁶ Muxu na tɔɔɔfe alako wo tan xa limaniya nun kisi sɔɔ. Muxu xa limaniya a niyama ne wo fan xa limaniya sɔɔ alako wo fan xa nɔ wo xa tɔɔre ra. Won birin na tɔɔɔfe ki keren. ⁷ Muxu a kolon a fanyi ra wo xa danxaniya sɔɔneyama ne, barima wo limaniya sɔɔɔma wo xa tɔɔre nan kui.

⁸ N ngaxakerenyie, muxu wama wo xa a kolon muxu jaxankate naxan sɔɔ Asi. A nu gbo dangi muxu senbe ra, muxu fa a mapɔɔxun muxu na faxafe ne. ⁹ Na mapɔɔxunyi bara lu muxu xunyi alako muxu naxa muxu xaxili ti muxu yete ra, muxu xa muxu xaxili ti Ala nan na naxan faxamixie rakelima. ¹⁰ A tan nan gbansan muxu ratangaxi na faxe jaaxi ma. A man fama na rabade muxu be. Muxu bara la a ra a man fama ne muxu ratangade. ¹¹ Wo fan nɔma muxu malide na kui wo xa Ala maxandi ra. Mixi gbegebe na Ala maxandi muxu be, mixi gbegebe fama ne Ala tantude a xa hinne xa fe ra a naxan fima muxu ma.

¹² Muxu seewaxi yi nan ma. Muxu a kolon muxu boje kui a muxu bara jere dunja kui wo ya ma seniyni nun boje fiixe kui, naxan fatanxi Ala ra. Muxu jereki na ki ne wo ya ma dangife yire birin na. Na jere mooli mu kelixi adamadi xa lonni xa ma. A kelixi Ala xa hinne nan ma. ¹³ Muxu mu sese sebe wo ma wo mu nɔma naxan tode nun a kolonde a fiixe ra. A xɔli n ma wo xa fahaamui xa kamali na xa fe ra. ¹⁴ Wo jan bara nde kolon, kɔɔ wo xa fahaamui fama ne kamalide a kolonfe ra a won birin binye sɔɔɔma ne won Marigi Isa fa temui won bore xa fe ra.

¹⁵ N to na kolon, n naxa wa sigafe wo yire alako wo man xa hinne sɔɔ. ¹⁶ N naxa wa dangife wo yire n sigama Masedon temui naxe, n man xa dangi wo yire n

kelima Masedon temui naxe. Na ki wo nɔma n malide n ma biyaasi kui sigafe ra Yudaya. ¹⁷ Wo jɔɔɔ a ma nate tongoxi na a ra adamadi ki ma, naxan wɔyɔn firin falama? ¹⁸ N bara a fala wo be Ala tinxinxili xili ra, n mu wule falama n ma masenyi kui. ¹⁹ Ala xa Mixi Sugandixi Isa, naxan findixi Ala xa Di ra, muxu naxan masenxi wo be, a fan mu a yete matandima. N tan, Silasi, nun Timote, muxu naxan kawandixi wo be, na birin findixi nɔndi nan na.

²⁰ Ala fama a xa laayidi birin nakamalide Isa saabui ra. Na nan a ra won «Amina» ratinma Isa xili ra Ala xa nɔre xa fe ra. ²¹ Ala nan won birin ma danxaniya rasabatixi a xa Mixi Sugandixi saabui ra. A bara won sugandi, ²² a fa a xa tɔnxuma sa won ma, naxan a masenxi a won findixi a gbe nan na. A bara a yete Xaxili raso won boje i naxan a masenma a fama ne won kide ariyanna ra.

²³ Ala na n seede ra. N mu gbilenxi Korinti, alako a naxa findi tɔɔre ra wo be. ²⁴ Muxu mu wama danxaniyatɔɔe yamarife, kɔɔ muxu wama kafufe ne wo ma alako wo xa seewa barima wo sabatixi danxaniya kui.

2

Polu xa biyaasie

¹ Na kui, n nu bara nate tongo a mu lanma n xa siga wo yire sunnunyi kui. ² Xa n bara wo tan tɔɔɔ, nde nɔma n nasɔwade sɔɔnɔn? N wo tan naxee rasunnunxi, wo tan nan fa nɔma na ra? ³ N nu bara na bataaxe sebe alako wo jere ki, n naxan lima wo yi ra, a naxa findi sunnunyi ra n be. A lanma wo xa findi seewe nan na n be. N a kolon naxan na findi seewe ra n be, a findima ne seewe ra wo fan be. ⁴ N to na bataaxe sebe wo ma, n boje nu n tɔɔɔxi, n yaye nu minima. N mu na sebexi xe alako n xa wo tɔɔɔ.

N a sebexi ne alako wo xa a kolon n wo xanuxi ne yati.

⁵ N xa a fala wo be, mixi naxan findixi yi tōore saabui ra, a mu n tan xa tōōrōxi. A wo tan nan tōōrōxi, xa na mu a ra a bara ndee tōōrō wo ya ma. ⁶ Mixi gbegebe wo ya ma e jan bara na kanyi jaxankata. Na bara wasake. ⁷ Wo dije a ma, wo xa a ralimaniya, alako na tōore naxa gbo ye, a fa nō a ra. ⁸ Wo naxan nabama, wo xa xanunteya masen a be.

⁹ N bara na bataaxe sebe wo ma, alako n xa a kolon xa wo tinma n ma yaamari birin suxude. ¹⁰ Xa wo bara dije mixi nde ma, n fan bara dije na kanyi ma. Xa fe nde bara lu wo tagi, n bara dije na birin ma wo xa fe ra Ala xa Mixi Sugandixi ya xori ¹¹ alako Sentane naxa nō won na. Won bara a wali ki kolon.

¹² N to siga Tiroyasi Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi kawandide, n naxa a to Marigi nu bara sōōneya raba n be. ¹³ Kōnō n bōje mu nu saxi, barima n mu n ngaxakerenyi Tito lixi naa. Na nan a toxi n naxa jungu rabira e ma, n fa siga Masedon.

¹⁴ Tantui na Ala be, naxan won xun nakelima a xa Mixi Sugandixi saabui ra. Isa kolonfe fan alō labunde xiri fanyi. Ala won tan nan xēxi alako yire birin xa rakolon na masenyi ra. ¹⁵ Won luxi ne alō labunde xiri fanyi Ala naxan nayensenma kisi mixie nun kisitaree tagi. ¹⁶ Won findixi mixi xiri jaxaxi nan na kisitaree be naxee na yahannama kira xōn ma. Won findixi mixi xiri joxunme nan na kisi mixie be naxee na ariyanna kira xōn ma. Kōnō adamadi mundun noma na wali mōoli rabade? ¹⁷ Muxu tan mu Ala xa masenyi masenma kōbiri xa fe ra alō kawanditi ndee. Muxu kawandi tima bōje fiixe nan na Ala ya xōri naxan muxu xēxi. Muxu na rabama Ala xa Mixi Sugandixi nan saabui ra.

3

Ala xa walikēe

¹ A lanma muxu man xa muxu yete xunmafala? Ade. Muxu hayi na bataaxe nan ma naxee muxu xunmafalama wo be? Ade. Muxu hayi na wo xa bataaxe nan ma naxee muxu xunmafalama mixi gbetee be? Ade. ² Wo naxan nabama wo xa dunijeigiri kui a luxi ne alō bataaxe naxan muxu xunmafalama mixi birin be. Na masenyi ragataxi muxu bōje kui, alō masenyi sebexi bataaxe kui ki naxe alako mixi birin xa a kolon. ³ Wo tan findixi Ala xa Mixi Sugandixi xa bataaxe nan na. Muxu xa wali bara a niya na bataaxe xa sebe wo bōje ma. A mu sebexi dube xa ra, a sebexi Ala Xaxili nan na, naxan na na. A mu sebexi geme walaxe xa ma, a sebexi wo bōje nan ma.

⁴ Lanlanteya na muxu be Ala ya i, a xa Mixi Sugandixi saabui ra. ⁵ Won mu fata fefe ra won yete senbe ra. Won ma fate fatanxi Ala nan na. ⁶ Ala nan a niyaxi won xa nō a xa saate neene kawandide. Na saate mu fatanxi Ala xa yaamarie xa ra naxee sebexi. A fatanxi Ala Xaxili nan na, naxan mixi rakisima. Ala xa yaamari sebexie mu mixi rakisima.

⁷ Ala xa yaamarie to sebe geme walaxe ma, Annabi Munsu yatagi naxa nōrō han Isirayilakae mu nō e ya tide a ra. Hali na yaamarie to fa findixi faxe nan na mixie be, e xa nōre nu gbo. Kōnō nde nu luma ba ra na nōre ra. ⁸ Ala Xaxili naxan nabaxi, na wali nōroma dangife na nōre singe ra naxan fatanxi na yaamari sebexie ra. ⁹ Na yaamarie sebexi geme walaxe nan ma, naxee nu nōrōxi, kōnō e findi faxe nan na mixie be. Ala Xaxili naxan nabaxi, naxan a niyama mixie xa tinxinyi sōtō, na nōre gbo na nōre singe be. ¹⁰ Naxan singe nu nōrōxi, a xa nōre bara jōn nōre fisamante seeti ma. ¹¹ Na fe singe nu nōrōxi,

kɔnɔ a mu bu. Ala Xaxili naxan nabaxi, na buma ne abadan. Na nɔre gbo na nɔre singe be pon!

¹² Won to won xaxili tixi na ra, won bara limaniya soto a fanyi ra.

¹³ Won mu luxi alo Annabi Munsa naxan a yatagi makoto mafelenyi ra alako Isirayilakae naxa e ya ti na nɔre ra, naxan nu luma ba ra.

¹⁴ Kɔnɔ e xaxili xɔrɔxɔ. Han to e mu fe fahaamuma a fanyi ra, e saate fori xaranma temui naxe. A luxi ne alo na mafelenyi, naxan nu Annabi Munsa yatagi makotoxi, a man na e yatagi ma, e mu fefe igbema. Na fahaamutarepa mu noma bade, fo mixi na la Ala xa Mixi Sugandixi ra. ¹⁵ Han to e luxi alo na mafelenyi na e yatagi makotofe, e mu fahaamui soto e bope kui, e Tawureta Munsa xaranma temui naxe.

¹⁶ Kɔnɔ mixi na a ya rafindi Marigi ma, na luxi ne alo na mafelenyi bara ba na kanyi yatagi ma, a fa fahaamui soto. ¹⁷ Won Marigi findixi Ala Xaxili Seniyenxi nan na. Marigi Xaxili nan xoreya fima mixi ma. ¹⁸ Xa na mafelenyi baxi won yatagi ma, Marigi xa nɔre naxan yanbama won ma, won fama ne na nɔre masende mixi gbete be. Won Marigi Xaxili won masarama ne a misaali ra, won ma nɔre xun nu masa.

4

Kawandila wali ki

¹ Ala to a xa wali soxi muxu yi ra a xa hinne saabui ra, limaniya mu bama muxu yi ra. ² Muxu wali ki mu nɔxunxi, yaagi yo mu na a kui. Muxu mu mixi madaxuma, muxu mu Ala xa masenyi mafindima. Muxu nɔndi nan masenma mixi birin be, alako e xa la muxu ra Ala ya i. ³ Muxu xa xibaaru fanyi fiixe mixi birin be, fo kisitaree, ⁴ barima e mu danxaniyaxi. Yi waxati mixie marigi bara a ragiri e xaxili naxa fahaamui soto xibaaru fanyi ma Ala xa Mixi

Sugandixi nɔrɔxi xa fe ra, naxan findixi Ala misaali ra.

⁵ Muxu mu muxu yete kan xa fe xa kawandima. Muxu xa kawandi a masenma ne a Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan findixi muxu Marigi ra, a nun muxu fan findixi wo xa konyie nan na Isa xa fe ra. ⁶ Ala naxan a masenxi, «Naiyalanyi xa yanba dimi kui,» a tan bara a xa nɔre masen muxu be a xa Mixi Sugandixi saabui ra.

⁷ Kɔnɔ na nɔre hagige saxi muxu bope ma, bope naxan senbe xurun alo fepe, alako mixie xa a kolon na senbe xungbe fatanxi Ala nan na, a mu fatanxi muxu tan xa ra.

⁸ Kontɔfli bara muxu xeten, kɔnɔ muxu mu butuxunxi. A bara muxu xaxili ifu, kɔnɔ limaniya mu baxi muxu yi ra. ⁹ Muxu bara paxankate soto, kɔnɔ Ala mu muxu raboloxi. Fe xɔrɔxɔe bara muxu rabira, kɔnɔ a mu nɔxi muxu ra. ¹⁰ Muxu xa tɔore muxu xa dunijeigiri kui, a maniyaxi Isa gbe nan na naxan faxa wuri magalanbuxi ma. Muxu na tɔore sotoxi ne alako muxu xa Isa xa xunnakeli fan masen muxu xa dunijeigiri kui. ¹¹ Muxu na tɔorɔfe Isa xa fe nan na muxu xa dunijeigiri kui, alako Isa xa xunnakeli fan xa makenen muxu xa simaya kui.

¹² Na nan na ki muxu na saya kira nan xɔn ma, alako wo tan xa kisi soto. ¹³ A seɓexi Kitaabui kui, «N to danxaniya, na nan a to n naxa woyen.» Muxu fan to danxaniyaxi, muxu woyenxi na nan ma. ¹⁴ Muxu na rabaxi ne, barima muxu bara a kolon naxan Marigi Isa rakelixi faxe ma, a fama ne muxu fan nakelide faxe ma Isa xa fe ra, a won birin xanin a yire. ¹⁵ Muxu tinxi na tɔore birin na wo xa fe ra. Muxu tɔorɔma ne alako mixi gbege xa Ala xa hinne kolon, e fa tantui nun matɔxɔe rasiga a ma.

¹⁶ Na kui, limaniya mu bama muxu yi ra. Hali muxu fate to na kanafe, muxu bope na fanfe lɔxɔ

yo ɔxɔ, ¹⁷ barima muxu xa tɔɔre xunxuri naxan mu buma, a na xunnakeli xungbe raminife muxu be, xunnakeli naxan maniye mu na, naxan mu jɔnma abadan. ¹⁸ Muxu xaxili mu tixi fe toxi xa ra. Muxu xaxili tixi fe nan na naxan mu toma. Fe toxi mu buma, kɔnɔ fe naxan mu toma na tan buma ne abadan.

5

Ariyanna kira

¹ Won a kolon, won fate luxi ne alo bage, won nii sabatixi dennaxe. Na bage na kana, won banxi gbete sɔtɔma ne ariyanna, won luma dennaxe abadan. Ala nan na banxi yailanxi won be, adamadi mu naxan tixi. ² Won wa xui minima yi bage kui, barima won sabatide naxan na koore, na xɔli na won ma, taa fanyi naxan na ariyanna. ³ Na banxi neene misaalixi donma nan na. Won wama donma neene rago-rofe won ma, alako won naxa lu won mageli ra. ⁴ Danmi won na yi bage kui, won wa xui raminima, barima won mu wama donma xa ba won ma. Won wama ne donma neene xa rago won ma, alako kisi xa no faxe ra. ⁵ Ala won daaxi na kisi nan ma fe ra. A bara a yete Xaxili rago won ma naxan a masenma a fama ne won kide ariyanna ra.

⁶ Na nan a toxi won limaniyaxi. Won a kolon, danmi won nii sabatixi yi fate i, won makuya Marigi ra. ⁷ Won ma jere kui won xaxili tixi fe nan na won mu naxan toxi sinden. ⁸ Won ma limaniya xa fe ra, won wama kelife yi fate kui, won xa sabati Marigi xɔnyi. ⁹ Na kui, xa won nii na won fate kui, xa na mu a ra won nii bara keli won fate kui, won fe birin nabama Ala sago rakamalife nan na. ¹⁰ Won na rabama ne barima Ala xa Mixi Sugandixi fama ne won birin makiitide, alako kankan xa a sare soto a xa fe fanyie nun a xa fe

jaaxie ma, a naxee rabaxi a xa dunijneigiri kui.

¹¹ Muxu to Marigi xa yaragaaxui kolon, muxu katama mixie nan nafade Ala ma. Ala muxu jere ki kolon. N wama lafe a ra, wo fan muxu jere ki kolon wo boje kui. ¹² Muxu mu wama gbilenfe muxu xunmafalafe ra wo be. Muxu wama ne tun wo xa jexelin muxu xa fe ra, alako wo xa no mixie yaabide naxee e yete igboma fee fufafu ra, naxee mu kelima e boje kui. ¹³ Xa muxu bara so fe ndee kui naxan luxi alo daxuna dunija mixie be, muxu na rabaxi Ala nan be. Kɔnɔ xa muxu bara jere xaxili fanyi bere ra, muxu na rabaxi wo tan nan be.

¹⁴ Ala xa Mixi Sugandixi xa xanunteya nan muxu tutunma. Muxu bara a kolon mixi keren bara faxe adama birin be. Na kui, mixi birin bara faxe. ¹⁵ A bara faxamixi birin be, alako naxee jije a ra e xa e yete waxɔnfe lu na, e xa wali Isa be naxan faxe e be, naxan man keli faxe ma e be. ¹⁶ Na nan a toxi, kelife yakɔsi, won mu mixi toma alo dunija mixie e toma ki naxe. Singe won nu Ala xa Mixi Sugandixi toma ne alo dunija mixie a toxi ki naxe, kɔnɔ yakɔsi won mu a kolonxi na ki sɔnɔn.

¹⁷ Mixi nun Ala xa Mixi Sugandixi na lu fe keren kui, a findima mixi neene nan na. A xa fe fori bara masara fe neene ra. ¹⁸ Na birin fatanxi Ala nan na, naxan won nagbilenxi a yete ma a xa Mixi Sugandixi saabui ra. A man bara wali taxu won na adamadie ragbilenfe ra a ma. ¹⁹ Ala bara dunija ragbilen a ma a xa Mixi Sugandixi saabui ra, a dije adamadie xa yunubie ma. A man bara na masenyi so won yi ra naxan a niyama mixie xa gbilen a ma. ²⁰ Na kui, won bara findi Ala xa Mixi Sugandixi xa xerae ra. A luxi ne alo Ala na kawandi tife won tan nan saabui ra. Muxu bara wo mayandi Ala

xa Mixi Sugandixi xili ra, wo xa gbilen Ala ma. ²¹ Isa naxan mu yunubi yo rabaxi, Ala bara a findi won ma yunubi sare ra. Na nan a toxi won findixi tinxin mixie ra Ala ya tode ra Isa saabui ra.

6

Ala xa walikɛɛ xa marasi

¹ Muxu tan, Ala xa walikɛɛ, muxu bara wo rasi wo naxa Ala xa hinne soto fu ra. ² Ala bara a masen Kitaabui kui, «N bara wo xa duba suxu n ma hinne waxati, n bara wo mali wo xa kisi loxoɛ.» Wo xa a kolon Ala xa hinne waxati bara a li. To nan findixi kisi loxoɛ ra wo be.

³ Muxu tan mu sese rabama naxan noma mixi ratantande, mixie fa a fala a muxu wali kobi nan nabaxi. ⁴ Muxu bara fe birin naba xili fanyi sotofe ra Ala xa walike lanma a xa naxan naba. Muxu bara tun nabexiya raba paxankate, setarepa, nun kontofili kui. ⁵ E bara muxu bonbo, e muxu raso geeli kui, e gali boɛɛ rate muxu xili ma. Muxu bara wali xoxoxoɛ raba, muxu mu xi, muxu bara kaame. ⁶ Muxu bara muxu tun nabexi seniyenyi, fahaamui, diɛɛ, fe fanyi, xaxili seniyenxi, nun xanunteya fiixe kui. ⁷ Muxu mu ba nondi falafe, muxu fe birin nabama Ala senbe saabui nan na. Muxu bara Ala xa gere fanyi suxu tinxinyi kui muxu belɛɛ firin na. ⁸ Muxu walima binye nun yelebui sotoɛ nan kui. Muxu bara xili fanyi nun xili kanɛ soto. Ndee bara muxu findi wule faleɛ ra, kono muxu nondi gbansan nan falama. ⁹ Hali e muxu kolon, e fe rabama muxu ra alo e mu mixi naxan kolon. Muxu maniyama mixi ra naxan na saya kira xon ma, kono muxu mu faxaxi. Muxu bara paxankata, kono muxu mu faxaxi. ¹⁰ Sunnun mixie nan muxu ra, kono seɛwe na muxu boɛɛ kui. Setaree nan muxu ra, kono bannaya na muxu yi ra.

Misikiinɛɛ nan muxu ra, kono fe birin na muxu yi ra.

¹¹ Muxu mu masenyi yo noxunxi wo ma. Wo xa fe bara lu muxu sondonyi ma. ¹² Muxu boɛɛ mu balanxi wo ma, kono wo tan bara wo boɛɛ balan muxu mabiri. ¹³ N ma die, yandi, wo fan xa xanunteya xun xa masa muxu mabiri.

¹⁴ Lanyi naxa lu wo nun danxaniyataree tagi. Munse na tinxinyi nun tinxintareya tagi? Naiyalanyi nun dimi noma lude yire keren? ¹⁵ Ala xa Mixi Sugandixi nun Sentane lanma fe keren ma? Danxaniyatɛɛ nun danxaniyatare lanma munse ma? ¹⁶ Kuye toma Ala xa hoxomobanxi kui? Won tan nan findixi Ala Niɛɛ xa hoxomobanxi ra. Ala yati a fala ne, «N jereɛma ne wo ya ma. Wo Marigi Ala nan n na, wo fan findima ne n ma jama ra.» ¹⁷ Na nan a toxi Marigi naxa a fala, «Wo xa mini e ya ma, wo xa lu wo xati ma. Wo naxa din fe seniyentare ra, alako n xa wo rasene.» ¹⁸ Ala Xili Xungbe Kanyi xa masenyi nan ya, «N findima wo baba nan na, wo tan fan findi n ma die ra.»

7

Polu xa xanunteya Korintikae be

¹ N xanuntenyie, Ala to na laayidi moɛɛ tongo won be, won fate nun won boɛɛ xa lu seniyenyi kui. Won ma seniyenyi xa kamali Ala xa yaragaaxui kui.

² Wo xa tin muxu xa fe ra. Muxu mu fe jaaxi yo rabaxi wo ra, muxu mu wo xun nakana, muxu mu wo rawali. ³ N mu wama kiiti jaaxi safe wo ma. N jan bara a fala wo be xanunteya na won tagi han muxu bara tin fe birin nabade wo be, hali na findima faxe nan na. ⁴ Lanlanteya fanyi na won tagi. N bara jalexin wo xa fe ra, na fan bara findi limaniya ra n be.

Hali n na tɔɔre kui, wo bara a niya n ma seewe xa kamali.

⁵ Muxu to fa Masedon, muxu mu malabui soto, muxu tɔɔre mɔɔli birin nan li naa; Gere na muxu rabilinyi, gaaxui fan na muxu boje ma. ⁶ Kono Ala, naxan mixi limaniyatara ralimaniyama, a bara muxu fan nalimaniya Tito fafe saabui ra. ⁷ A fafe gbansan xa mu a ra. Wo mɛɛnɛxi a ma ki naxe, na fan bara findi limaniya ra muxu be. A bara a fala muxu be n xoli bara wo suxu, han na bara findi yaye ra wo be. A bara wo xa marafanyi xa fe fala muxu be n tan mabiri. Na bara n naseewa a fanyi ra.

⁸ N a kolon n ma bataaxe bara wo rasunnun, kono a mu jaaxu n be. Hali n to mu nu wama n ma bataaxe xa wo rasunnun, n a kolon na sunnunyi xon mu kuya fa. ⁹ Yakosi n bara jɛlexin na xa fe ra. N mu jɛlexin wo xa sunnunyi xa ra, kono n jɛlexinxi ne barima na sunnunyi bara a niya wo xa tuubi. Na kui, n a kolon na sunnunyi fatanxi Ala nan na, a mu fatanxi muxu tan xa ra. ¹⁰ Ala mixie rasunnunma ne alako e xa tuubi, e fa kisi. Na sunnunyi mɔɔli mu findima mone ra, kono sunnunyi naxan fatanxi dunja ra, na findima faxe nan na.

¹¹ Ala bara na sunnunyi rawali wo xa fe ra, alako wo xa wo tun nabexi, wo xa wo yete xunmafala, wo xa xono fe jaaxi ma, wo xa gaaxu Ala ya ra, wo xa fe fanyi suxu senbe ra, wo xa fe jaaxi makiiti. Wo bara a masen wo boje fiixe ra fe dangixi kui. ¹² N to bataaxe sebe wo ma, n mu a sebexi na fe jaaxi rabae xa fe xa ra, n mu a sebe na mixi xa fe ra naxan bara fe jaaxi soto. N a sebe ne alako muxu xa marafanyi naxan na wo be a xa mini kene ma Ala be. ¹³ Na birin bara muxu ralimaniya. Muxu man bara jɛlexin Tito xa seewe xa fe ra, wo naxan

boje ralimaniyaxi a fanyi ra. ¹⁴ N nu bara fe fanyi fala a be wo xa fe ra. Wo mu n nayaagixi na kui. Muxu naxan falaxi wo be, a birin findixi nondi nan na. Muxu naxan falaxi Tito be wo xa fe ra, na fan birin findixi nondi nan na. ¹⁵ Wo xa marafanyi a be, a xun bara masa, barima wo to a rasene, a bara wo xa batui nun wo xa yaragaaxui to. ¹⁶ N bara jɛlexin na lanlanteya ra naxan na won tagi, a mu kanama fefe ma.

8

Danxaniyatɔe nama xa mali

¹ N ngaxakerenyie, n xa a fala wo be Ala hinnexi Masedon danxaniyatɔe namae ra ki naxe. ² Hali e to nu na jaxankate xoroɔɔe kui, e xa seewe xungbe nun e xa setarepa xoroɔɔe a niyaxi ne e xa ki ti a fanyi ra. ³ N bara findi e xa seede ra. E bara mixi ki alo e nu noma naxan na, e man dangi na ra. ⁴ E naxa muxu mayandi e yete janige ra, a e fan xa seniyentɔee mali alo booree a rabama ki naxe. ⁵ Na bara dangi muxu waxonfe ra. A singe e naxa e yete fi Marigi ma. Na dangi xanbi, e man naxa e yete fi muxu ma alo Ala nu wama a xon ma ki naxe.

⁶ Muxu bara Tito rasi, a xa na wali fanyi rakamali wo be a naxan foloxi. ⁷ Wo bara xunnakeli soto fe birin kui, alo wo xa danxaniya, wo xa masenyie, wo xa lonni, wo xa tun nabexi, nun wo xa xanunteya muxu xa fe ra. Wo xa xunnakeli soto yi wali fanyi fan xa fe ra. ⁸ N mu wo yamarife xe. N wama a kolonfe ne xa wo xa xanunteya fiixe alo booree gbe fiixexi ki naxe.

⁹ Wo a kolon won Marigi Ina, Ala xa Mixi Sugandixi, a hinnexi won na ki naxe. Fe birin nu na a yi ra, kono a naxa dije na birin ma wo tan be, alako wo xa banna a xa setarepa saabui ra. ¹⁰ N bara wo rasi na ma alako a xa findi fe fanyi ra wo be. Yaala wo tan nan singe na nate tongo, wo

tan nan singe kɔbiri malan fɔlɔ.
¹¹ Yakɔsi fa, wo xa na rapɔn, alako wo janige fanyi xa kamali wo xa fɛɛɛ bɛɛ ra. ¹² Xa wo mixie kima janige fanyi ra, wo e mali wo nɔma naxan na, na findima fe fanyi ra. Xa na fɛɛɛ mu na wo yi ra, fefe mu a ra.

¹³ Muxu mu wama wo tan xa tɔɔɔ alako booree xa se sɔtɔ. Wo birin xa lan. ¹⁴ Yi waxati, wo harige fanyi nɔma nɛ e malide e xa setareɲa kui. Waxati gbɛɛ, e tan fan harige fanyi nɔma nɛ wo fan malide wo xa setareɲa kui. Na kui, wo birin bara lan, ¹⁵ alɔ a sebexi Kitaabui kui ki naxɛ, «Naxan a gbegbe malanxi, a mu dangi a i. Naxan dondoronti malanxi, a a hayi lixi nɛ.»

¹⁶ Ala tantu, barima Ala bara a niya wo xa fe xa lu Tito bɔɲɛ kui, alɔ muxu tan. ¹⁷ A bara muxu xa marasi suxu. A man bara natɛ tongo a yetɛ ra ɲɛlexinyi kui, a xa siga wo yire. ¹⁸ Muxu na muxu ngaxakerenyi nde xɛɛfe a matide, danxaniyatɔɛ ɲama naxan birin matɔxɔma a xa kawandi xa fe ra. ¹⁹ Danxaniyatɔɛ ɲamae bara a sugandi a xa muxu fan mati na kɔbiri xaninde. Muxu na birin nabama nɛ alako Ala xa matɔxɔɛ sɔtɔ, a nun man muxu xa janige fanyi xa raba. ²⁰ Muxu mu wama mixi yo xa fe ɲaaxi to muxu wali ki ma, muxu na kɔbiri ya rafanyi rawalima ki naxɛ. ²¹ Muxu fe fanyi nan tun fenma na wali kui Marigi nun adamadie ya xɔri.

²² Muxu na won ngaxakerenyi gbɛɛ fan xɛɛfe booree matide. Muxu bara a to sanya wuyaxi, muxu xa fe na a bɔɲɛ ma senbɛ ra. Yakɔsi, nde bara sa na senbɛ fari, barima a man bara la wo tan na. ²³ N waliboore Tito findixi n tan nan ma xɛɛra ra wo bɛ. A matimae findixi danxaniyatɔɛ ɲamae nan ma xɛɛrae ra Ala xa Mixi Sugandixi xa binyɛ xa fe ra. ²⁴ Na kui, wo xa wo xa xanunteya

masen yi mixie bɛ alako danxaniyatɔɛ ɲama birin xa a kolon muxu fe fanyi naxɛɛ falaxi wo xa fe ra, a nɔndi na a ra.

9

Danxaniyatɔɛ mixi malima ki naxɛ

¹ Hali n mu bataaxɛ sebɛ wo ma seniyyentɔɛ malife xa fe ra. ² N ɲan bara wo janige fanyi kolon. N bara wo matɔxɔ Masedonkae bɛ, a falafe ra wo tan Akayikae redixi na kɔbiri malanfe ra kabi yaala. Wo to na natɛ suxu senbɛ ra, e fan bara wa sofe na kui. ³ Yakɔsi n na n ngaxakerenyie xɛɛfe wo yire, alako n matɔxɔɛ naxan nabaxi wo xa fe ra, a naxa findi wule ra. Wo xa kɔbiri malan sinnanyi ma, alako e xa a li naa alɔ n wo xa fe fala e bɛ ki naxɛ. ⁴ Xa a sa li n nun Masedonkae mu wo xa laayidi tongoxi rakamalixi lima naa, na findima yaagi nan na n bɛ, a findima yaagi belebele nan na wo fan bɛ. ⁵ Na kui, n bara n ngaxakerenyie xɛɛ wo yire sinnanyi ma, alako wo xa laayidi xa kamali. Na ki wo nɔma na rabade wo waxɔnki, alako a naxa findi fe xɔɔxɔɛ ra wo bɛ.

⁶ Wo xa ratu a ma, a naxan sansi xɔri xuri rawalima, a fan sansi xuri di nan sɔtɔma. Naxan sansi xɔri gbegbe rawalima, a fan sansi gbegbe sɔtɔma nɛ. ⁷ Kankan xa mixi ki a yetɛ janige ra. Teku mu a ra. A naxa mixi ki nimisɛ kui. Naxan mixi kima sɛɛwe kui, na nan nafan Ala ma. ⁸ Ala nɔma barake mɔoli birin nagorode wo ma. Nee wo hayi lima nɛ, e man dangi a ra, alako wo xa nɔ wali fanyi mɔoli birin nabade. ⁹ A sebexi Kitaabui kui, «A bara setaree ki a fanyi ra. A xa tinxinyi buma abadan.» ¹⁰ Ala naxan sansi xɔri fima sansisi ma, a a rabalo taami ra, a man wo tan ma fɛɛɛ rawuyama nɛ, alako wo xa wali tinxinxie fan xa wuya. ¹¹ Ala wo kima fɛɛɛ gbegbe nan na, alako

wo fan xa mixie ki a fanyi ra. Mixie fama ne Ala tantude wo xa mali xa fe ra, muxu naxan soma e yi ra wo xili ra. ¹² Wo naxan fima seniyentɔee ma, a e hayi lima ne, a man findi tantui gbegebe ra Ala be. ¹³ Mixie na wo xa wali to, e Ala tantuma ne, barima wo xa danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma, a bara findi batui ra. E Ala tantuma ne wo xa mali xa fe ra, wo hinnexi e ra naxan na, a nun mixi birin. ¹⁴ E fama ne Ala maxandide wo be xanunteya ra, barima e a kolon Ala bara hinne wo ra a fanyi ra. ¹⁵ Ala tantu a xa hinne xa fe ra naxan dangi fe birin na.

10

Polu woyen ki

¹ N tan Polu, n wama wo rasife Ala xa Mixi Sugandixi xa dije nun a xa fanyi nan saabui ra. Wo naxee a n senbe mu gbo n na wo ya ma temui naxee, fo n na makuya wo ra, n fa woyen xoroɔɔe fala wo be. ² N bara wo mayandi, wo naxa a niya n ma woyenyi xa xoroɔɔ n fa temui wo yire. Ndee joxo a ma muxu na jerefe adama ki nan tun ma. N woyenma a xoroɔɔe ra na mixie nan be.

³ Adamadi nan muxu ra, kono muxu mu gere soma adama ki xa ma. ⁴ Muxu mu gere soma adamadi xa geresosee xa ra. Muxu gere soma Ala xa geresosee nan na naxee noma Sentane senbee kanade. Muxu mapoxunyi birin xun nakanama ne ⁵ naxan Ala xa fe kolonyi matandima yete igbona kui. Mapoxunyi birin xa lu Ala xa Mixi Sugandixi xa yaamari bun ma. ⁶ Wo na wo xa batui rakamali, naxan na tondi na ra, muxu fama ne na kanyi jaxankatade.

⁷ Wo xa na fe mato a fanyi ra. Xa mixi la a ra a findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan gbe ra, a xa a kolon muxu tan fan na na ki ne. ⁸ N mu yaagima woyenyi xungbe

falafe ra wo be Marigi xa yaamari xa fe ra, a naxan fixi n ma alako n xa wo mali senbe sotode. A mu n xeexi wo xun nakanade xe. ⁹ N mu findixi mixi xa ra naxan noma wo magaaxude n ma sebeli ra, alo wo a mapoxunxi ki naxee. ¹⁰ Ndee a falama, «A xa bataaxee senbe gbo, e xoroɔɔ, kono a gundi yati na fa, a senbe mu gbo, a xa masenyi yusi yo mu na.» ¹¹ Na kanyie xa a kolon muxu naxan falama muxu xa bataaxee kui, muxu fama ne na birin nakamalide muxu fa temui.

¹² Muxu mu suusama muxu yete misaalide yete igboe ra. Muxu mu wama muxu yete maniyafe e ra. E na e yete igbo e yete xa mapoxunyi ra, e bara ge e xa lonnitarepa masende. ¹³ Muxu mu wama muxu yete xa fe falafe han pon! Ala yaamari naxan fixi muxu ma mixie be muxu naxee xaranma, muxu na nan falama wo be. ¹⁴ A mu luxi alo muxu mu siga wo yire. Muxu singe nan wo lixi Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi ra. ¹⁵ Muxu mu matoxoe fenma han a dangi a i mixi gbetee xa walie xa fe ra, fo wali naxan soxi muxu tan yi ra. Muxu wama naxan xon, wo xa danxaniya xun xa masa, muxu xa wali xa gbo wo ya ma. ¹⁶ Na ki muxu noma ne Ala xa xibaaru fanyi masende yire gbetee naxee dangi wo ra. Muxu mu matoxoe fenma mixi gbetee xa wali foxie ra. ¹⁷ Xa mixi wa a yete matoxofe, Marigi wali naxan nabaxi a xa dunijeigiri kui, a xa a yete matoxo Marigi xa fe ne i. ¹⁸ Barima yete matoxoe xa mu rafan Marigi ma, fo Marigi yete naxan matoxoma.

11

Polu xa wali

¹ Wo xa wo haake to n be, alo wo jan na a rabafe ki naxee, n xa n ma daxupa nde fala wo be. ² Wo rafan n ma Ala xa xanunteya ra, naxan mu wama a firin nde xon.

N wo soxi Ala xa Mixi Sugandixi gbansan nan yi ra, alo gine naxan fixi xeme ma a dimedi. ³ Kono n gaaxuxi ne mixi ndee fa wo madaxufe, e fa wo xaxili makuya Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra, wo biraxi naxan foxo ra boje fiixe ra. Na kui, wo luma ne alo Neene Mahawa boximase naxan madaxu yunubi xa fe ra. ⁴ Na falama na fe nan ma, wo wo tuli matima mixi nan na, naxan Isa xa fe masenma wo be ki gbete, bafe muxu gbe ki ra. Wo man tinma xaxili gbete suxude, bafe Ala Xaxili Seniyenxi ra wo naxan sotoxi. Wo masenyi nde rabatuma naxan mu lanxi muxu xa masenyi ma, wo laxi naxan singe ra.

⁵ Kono n a kolon n mu xurun na mixie be, naxee e yete findixi wo be xera fisamantee ra. ⁶ Hali n woyen ki mu tofan a gbe ra, kono n xaxili tan gbo. Muxu bara na masen wo be a fanyi ra. ⁷ N to n yete magoro Ala xa xibaaru fanyi masenfe ra wo be sare xanbi, alako wo tan xa fe xa mate, na findixi tantanyi nan na wo be? ⁸ N bara danxaniyatoe pama gbete makula, alako n xa no walide wo be sare xanbi. N mu n ma kontofili doxoxi mixi yo xun ma wo ya ma. ⁹ Masedon danxaniyatoe nan fa n malide n ma toore kui. N na birin naba ne alako n naxa findi kote ra wo be. Han ya na xaxili na n yi ra. ¹⁰ N xa nondi fala wo be Ala xa Mixi Sugandixi xili ra, n walixi wo be sare xanbi ki naxe, n man walima na ki ne Akayi boxi birin ma, barima na findixi xunnakeli nan na n be. ¹¹ Munfe ra? N mu na rabaxi wo tan be xanunteya xa ra? Ala a kolon. ¹² N naxan nabaxi, n man gbilenma ne na raba ra, alako mixi yo naxa no e misaalide muxu ra. Ndee wama na binye nan xon. ¹³ Na mixie e yete findixi wo be xera fisamantee ra, kono wule falee nan e ra, naxee mixi madaxuma, a falafe ra e tan

nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi xa xerae ra. ¹⁴ Kono na mu findima de ixare ra, barima hali Sentane a mixi madaxuma, a a yete kan misaali maleke noroxi ra. ¹⁵ Sentane xa walikee fan birama na misaali nan foxo ra, e fa e yete masen walike tinxinxie ra. E fama ne e sare sotoe.

¹⁶ Wo xa wo haake to n be, n fan xa n yete matoxo dondoronti, kono wo naxa a manoxun daxuna ra de! Hali wo a manoxun daxui na n na, wo xa dije alako n xa n gbe fala wo be. ¹⁷ Na kui, n mu woyenma Marigi waxonki ma. N woyenma daxui ki nan ma naxan wama a yete matoxofe. ¹⁸ Mixi gbege to so yete igboja kui adamadi ki ma, n fan xa n kan matoxo. ¹⁹ Wo tan xaxilimae, wo tinma xaxilitaree ra temui birin. ²⁰ Wo tan tinma wo xa findi konyie ra, mixie xa wo rawali a jaaxi ra, e xa se birin ba wo yi ra, e xa e ya ragoro wo ma, e man xa wo de ragarin.

²¹ N bara a fala wo be yaagi ra, muxu tan mu na senbe mooli masenxi wo be. Kono e suusaxi e yete kan matoxoe naxan na, fo n fan xa suusa na ra, hali a findi xaxilitareja ra n be. ²² Eburu mixie nan e ra? N tan fan findixi Eburu mixi nan na. Isirayilakae nan e ra? N tan fan findixi Isirayilaka nan na. Iburahima bonsoe nan e ra? N tan fan Iburahima bonsoe nan n na. ²³ Ala xa Mixi Sugandixi xa walikee nan e ra? Wo wo haake to n be de, n tan dangi e ra. N bara wali dangi e ra, n bara sa geeli dangife e ra, n bara bonboe soto dangife e ra, n bara makore faxe de ra dangife e ra.

²⁴ Sanmaya suuli Yuwifie n bonboma sebere ya tongo saxan nun solomanaani ra. ²⁵ Sanmaya saxan e n bonboma gbengbeta ra. Sanmaya keren e bara n magono gemee ra. Sanmaya saxan n ma kunkui dulama baa ma. Sanmaya

keren n bara xi keren nun kɔɛ keren nadangi ye xɔɔra baa ma. ²⁶ N ma biyaasi wuyaxi kui, n bara tɔɔɔ xure igirife ra, n bara tɔɔɔ mupɛtie xa fe ra, n yete kan bɔnsɔɛ mixie bara n tɔɔɔ, kaafirie fan nu bara n tɔɔɔ. N bara tɔɔɔ taape, gbengberenyi, nun baa ma. Danxaniyatɔɛ wule false fan bara n tɔɔɔ. ²⁷ N bara tɔɔɔ wali xɔɔxɔɛɛ xa fe ra. Samaya wuyaxi n mu xi, n mu baloe soto, n mu ye min, n lu kaame ra, n mu sose soto jeme ra. ²⁸ Naxan saxi na birin fari, loxo yo loxo n kontɔfilima danxaniyatɔɛ jamae xa fe ra. ²⁹ Senbe na ba mixi nde, a bara ba n fan na. Danxaniyatɔɛ na yunubi fe raba, a n sondonyi tɔɔɔma ne alo te na sa a ma.

³⁰ Iyo, xa a lanma n xa n yete matɔxɔ fe nde ra, n nan n yete matɔxɔma n ma senbetareya nan na. ³¹ Ala, naxan findixi Marigi Isa baba ra, naxan matɔxɔma abadan, a a kolon n mu wule falama.

³² Damasi gomina, naxan nu na Mange Aretasi xa yaamari bun ma, a naxa taa naadee balan alako a xa n suxu, ³³ kɔno danxaniyatɔɛ naxa n nagoro taa tete wunderi ra debe kui, n fa n ba a yi ra.

12

Polu xa matɔxɔɛ

¹ N lanma n xa nde sa na matɔxɔɛ fari? Na yusi mu na, kɔno n man xa laamatunyie nun masenyie xa fe fala wo be Marigi naxee fixi n ma. ² Isayanka nde nu na, naxan xanin koore walaxe saxan nde. Na je fu nun naani nan yi ki. N mu a kolon xa a fate yati nan siga, xa na mu a xaxili gbansan. Ala a kolon. ³ Hali Ala gbansan nan to a kolon, xa a fate yati nan siga, xa na mu a ra a xaxili gbansan, n fe keren nan kolon, ⁴ na xeme xaninxi ne ariyanna. Menni a naxa fee me, naxee mu

daxa adama xa e masen a boore be. ⁵ N bara na xeme matɔxɔ. N tan nan lanxi na xeme ma, kɔno n mu wama n yete matɔxɔfe. N nan n ma senbetareya gbansan nan matɔxɔma.

⁶ Kɔno xa n bara wa n yete matɔxɔfe, na mu findima xaxilitareja ra, barima n naxan birin falama a findixi nɔndi nan na. N mu na birin falama xe, alako mixie naxa n ma fe ite dangife e naxan toma a nun e naxan mema n xun ma. ⁷ Na laamatunyie to magaaxu, n naxa dundu.

Ala naxa tɔɔɛ nde dɔxo n ma, naxan fatanxi Sentane xa maleke ra, alako n naxa n yete igbo na laamatunyi magaaxuxie xa fe ra. ⁸ N naxa Ala maxandi sanmaya saxan a xa na tɔɔɛ ba n ma, ⁹ kɔno a naxa a masen n be, «N ma hinne bara i rali. I n ma senbe kamalixi kolonma i xa senbetareya nan kui.» Na nan a toxi n nan n ma senbetareya matɔxɔma, alako Ala xa Mixi Sugandixi senbe xa lu n be. ¹⁰ Na nan a toxi senbetareya rafanxi n ma. Hali na findi konbi ra, hali na findi fe xɔɔxɔɛ ra, hali na findi jaxankate nun tɔɔɛ ra n be Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra, na birin nafan n ma, barima n a kolon n senbe sɔɔma n ma senbetareya nan kui.

¹¹ Wo bara a niya n xa wɔyen alo daxui. A nu lanma ne wo tan yati xa fe fanyi fala n ma fe ra. Hali n ma fe to goroxi, n mu xurun na xera fisamantee ya i. ¹² N bara n ma xeraya foxie masen wo be, n to tɔnxumae, fe magaaxuxie, nun kaabanakoe raba wo tagi duluxɔtɔɛ xungbe kui. ¹³ Fe keren gbansan nan na, n mu naxan nabaxi wo ra alo n a raba danxaniyatɔɛ jama gbeteɛ ra ki naxe. N mu tin findide kote ra wo tan be. Xa na mu rafan wo ma, wo xa dije.

¹⁴ N redixi n ma biyaasi saxan nde rabafe ra wo xɔnyi. N mu findima kote ra wo be de, barima n mu wama wo harige xɔn ma. N

wama wo tan yati nan xɔn ma. A mu lanma die xa fɛɛɛ fɛn e barimixie bɛ. A lanma barimixie nan xa fɛɛɛ fɛn e xa die bɛ. ¹⁵ N tan bara tin fɛɛɛ fende wo bɛ. N bara tin n yete fide wo bɛ. N to wo xanuxi a gbe ra, wo tan nde bama na xanunteya nan na n tan bɛ?

¹⁶ Awa yire, kɔnɔ n mu findixi kote ra wo bɛ. Nde a falama a kɔɔta mixi nan n na, a n bara wo masɔɔ kɔɔta wali ra. ¹⁷ Kɔnɔ n xa wo maxɔrin, n bara wo rawali n ma xɛɛrae saabui ra? ¹⁸ N naxa Tito mayandi a xa siga wo yire. N man naxa n ngaxakerenyi gbete xɛɛ naxan a matima. Tito wo rawali nɛ? N nun Tito mu jɛɛ xaxili keren xa fari? A mu n tan xa fɔxi raba? ¹⁹ N xanuntenyie, kabi tɛmɛi xɔnnakuye wo jɔxɔ a ma muxu na muxu yete nan xunmafalafe, kɔnɔ muxu na Ala xa Mixi Sugandixi xa masenyi nan tife wo bɛ Ala ya xɔri alako wo xa danxaniya xa sabati.

²⁰ Kɔnɔ n bara gaaxu n wo jɛɛ ki nde life naa naxan mu rafan n ma. Tɛmunde n fan jɛɛ ki mu fama rafande wo ma. N bara gaaxu n na siga wo xɔnyi n yi fee nan lima naa: lantareya, tɔɔnɛ, xɔnnanteya, boore matandi, wɔyɛn jaaxi, naafixiya, yete igboja, nun jaxasi. ²¹ Yi biyaasi n bara gaaxu Ala fama nɛ n ma fe ragorode wo saabui ra, n fa nimisa wo xa yunubie xa fe ra, mixi ndee mu gbilen naxee fɔxɔ ra, alo seniyentareja, yɛnɛ, nun langoeja.

13

Pɔlu xa biyaasi saxan nde

¹ N ma biyaasi saxan nde nan yi ki wo xɔnyi. «Fe birin makiitima seede firin, xa na mu, seede saxan nan xui ma.» ² N to n ma biyaasi firin nde raba wo xɔnyi, n naxa a fala wo bɛ, «N na fa, n mu dipɛma mixi yo ma.» Yakɔsi, hali n na yire makuye, n man bara gbilen

na wɔyɛnyi ma mixie bɛ, naxee nu bara yunubi raba, a nun mixi gbeteɛ. ³ Wo wama a kolonfe xa Ala xa Mixi Sugandixi na wɔyɛnfe n saabui nan na. Wo fama na kolonde, barima a senbɛ mu xurun wo bɛ. A senbɛ gbo wo ya ma. ⁴ Mixie naxa a mabanban wuri magalanbuxi ma a xa senbetareya kui, kɔnɔ Ala naxa a rakeli faxe ma senbɛ ra. Muxu tan fan, muxu senbɛ mu gbo, kɔnɔ muxu fama nɛ lude a sɛɛti ma wo malife ra Ala senbɛ saabui ra.

⁵ Wo xa wo yete mato a kolonfe ra xa wo danxaniyaxi. Wo xa na mato a fanyi ra. Wo mu a kolon Ala xa Mixi Sugandixi Isa na wo bɔjɛ i? Kɔnɔ xa wo bara a to wo mu danxaniyaxi, Isa mu na wo bɔjɛ i de! ⁶ Wo xa a kolon muxu tan danxaniyaxi. ⁷ Muxu Ala maxandima wo bɛ alako wo naxa fe jaaxi yo raba. Muxu mu wama wo xa lu tinxinyi kui alako muxu xa xili fanyi sɔɔ. Muxu wama na nan xɔn wo tan bɛ, alako wo xa lu kira fanyi xɔn, hali mixi nde kiiti jaaxi dɔxɔma muxu ma. ⁸ Muxu tan mu nɔma nɔndi matandide, fo muxu xa bira a fɔxɔ ra. ⁹ Xa muxu senbɛ xurun, kɔnɔ wo gbe naxa gbo, muxu bara jɛlɛxin. Muxu Ala maxandima nɛ alako wo xa danxaniya xa kamali. ¹⁰ N na bataaxɛ sebefɛ wo ma yire makuye barima n mu wama fe xɔrɔxɔɛ falafe wo bɛ wo ya xɔri. Marigi bara n xɛɛ a xili ra alako n xa wo mali, wo xun nakanafe mu na naxan na.

¹¹ N ngaxakerenyie, a dɔnxɔɛ ra, Ala, xanunteya nun bɔjɛsa kanyi xa lu wo sɛɛti ma, wo xa sɛɛwa, wo xa kamali, wo xa wo bore ralimaniya, wo xa lan wo bore ma, wo xa lu bɔjɛsa kui. ¹² Wo xa wo bore xɛɛbu sunbui seniyɛnxi ra. Seniyɛntɔɛ birin bara wo xɛɛbu. ¹³ Ala xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa hinne wo ra, Ala xa wo xanu, Ala Xaxili Seniyɛnxi xa

lu wo bope i.

Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan
sɛbɛ
Galati danxaniyatɔɛ
ɲama ma
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Ala xa xɛra Pɔlu naxan sɛbɛ danxaniyatɔɛ ɲama ma, naxee nu sabatixi Galati bɔxi ma. Temui dangixi, Pɔlu nu bara kawandi ti naa, alako mixie xa danxaniya Isa ma. Na birin sɛbɛxi Isa xa Xɛrae xa Taruxui kui, Sora 13 nun 14.

Isa xa wali to fɔlɔ Isirayila bɔxi ma, danxaniyatɔɛ singee Yuwifie nan nu gbo e ya ma. (Yuwifi xili ba, Isirayila xili ba, bɔnsɔɛ keren nan xili a ra.) E naxa la a ra a Isa nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, e xa namijɔnmɛe naxan xa fe masɛn e xa Kitaabui kui. E mu Isa xa seriye tongoxi alo diine nɛene, barima e a toxi ki naxe, Isa xa seriye bara Yuwifie xa diine raka-mali, alo Ala nu bara a masen ki naxe. Na kui, e to findi Isayankae ra, e mu e xa diine seriye rabeɲin naxan nu sɛbɛxi Tawureta Munsu nun Yabura Dawuda kui. E naxa Isa xa seriye sa seriye boore fari.

Na sese mu nu findixi fe xɔrɔxɔɛ ra na kawandi nu tima temui naxe Yuwifie nan gbansan bɛ, kɔnɔ Isa xa xɛrae to na masenyi kawandi si gbeteɛ bɛ, fe ndee naxa mini. Si gbeteɛ tan to findi Isayankae ra, e tan mu nu tinxi Yuwifie xa naamunye xa sa Isa xa seriye fari, barima Isa xa seriye nu bara e wasa.

Na kui, Yuwifi Isayanka ndee naxa si gbeteɛ Isayankae xili kana e xa sunnatareya xa fe ra. E naxa a fala a Isayanka naxan mu sunnaxi, a mu gexi kisi sɔtɔde. Pɔlu to na xaxili mɛ, a naxa na fe matandi, a falafe ra xa kisi sɔtoma

Isa xa sɛrɛxɛ saabui nan na, mixi hayi mu na sunne ma kisi xa fe ra. A mu a fala sunne mu fan. A a fala nɛ sunne, xa na mu a ra yaamari gbeteɛ, a mu nɔma mixi rakiside. Isa xa sɛrɛxɛ nan gbansan nɔma na rabade.

Na galanbui naxan so Yuwifi Isayankae nun si gbeteɛ Isayankae tagi, a nɔma xaxili gbegbe fide won fan ma. Diine fee na na, a lanma won xa naxee raba, kɔnɔ e mu won nakisima. Naamunyi ndee na na, won nɔma naxee rabade, kɔnɔ a mu lanma won xa e findi teku ra kisi xa fe ra. Na birin tagi rasafe ndedi xɔrɔxɔ, kɔnɔ Ala xa Kitaabui nɔma lɔnni fide won ma nee xa fe ra.

Bafe na fe ra, Annabi Pɔlu xa Kitaabui Galati danxaniyatɔɛe bɛ, a man danxaniyatɔɛ ɲere ki masenma won bɛ. Xanunteya nan findixi Isayankae xa yaamari singe ra. Ala Xaxili Seniyenxi, naxan sabatixi danxaniyatɔɛ bɔɲɛ kui, na nan a rapɛrema Ala xa kira xɔn ma. Na tide gbo, barima xa na mu a ra Sentane fe birin nabama nɛ alako a xa a rapɛre kira gbete xɔn ma, naxan findixi yunubi kira ra. Ala xa won natanga na ma. Amina.

Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan
sɛbɛ
Galati danxaniyatɔɛ
ɲama ma

Xɛɛbui

¹⁻² N tan Pɔlu nun n ngaxak-erenye, muxu bara danxaniyatɔɛ ɲamae xɛɛbu naxee na Galati bɔxi ma. Mixi yo mu n xɛɛxi. Ala xa Mixi Sugandixi Isa nun Baba Ala naxan a rakelixi faxe ma, e tan nan n xɛɛxi. ³ Won Baba Ala nun won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, e xa hinne nun bɔɲesa fi wo ma. ⁴ Isa a yete baxi sɛrɛxɛ ra won ma yunubiɛ xafarife nan

na, a xa won natanga yi waxati jaaxi ma, alo won Baba Ala wama a xon ma ki naxe. ⁵ Tantui na Ala be abadan. Amina.

Galatikae gbilenfe Ala xa kira foxo ra

⁶ N de bara ixara wo to gbilenfe wo xilima foxo ra yi ikorexi ra, naxan bara wo xili a xa Mixi Sugandixi xa hinne saabui ra. Wo na birafe masenyi gbete nan foxo ra, ⁷ naxan mu findixi masenyi fanyi ra. Mixi ndee wama wo xaxili ifufe, e xa Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi mafindi.

⁸ Kono xa a sa li muxu tan, xa na mu a ra Ala xa maleke nde naxa masenyi ti wo be, naxan mu lanxi na masenyi fanyi ma naxan masenxi wo be a singe ra, dankari na na kanyi be. ⁹ N xa gbilen na ma a firin nde. Xa mixi yo fa masenyi nde tide wo be, naxan mu lanxi na masenyi fanyi ma naxan masenxi wo be a singe ra, dankari na na kanyi be.

Polu xa xeraya

¹⁰ Na kui, n na nde sago rabafe, ibunadama ba ka Ala? Wo joxo a ma a n wama adamadi sago nan nabafe? Xa na na a ra nu, n mu findima Ala xa Mixi Sugandixi xa konyi ra. ¹¹ N ngaxakerenyie, n xa a fala wo be a n xibaaru fanyi naxan ibama a mu fatanxi adama xaxili xa ra. ¹² N mu a soto mixi xa ra. Mixi yo mu n xaranxi a ra. Ala xa Mixi Sugandixi Isa yati nan a masenxi n be.

¹³ Wo bara a me a singe n nu biraxi Yuwifie xa diine foxo ra senbe ra ki naxe. N nu Ala xa danxaniyatoe namae jaxankatama ne a jaaxi ra alako n xa e sonto. ¹⁴ N xaranyi naxan nabaxi Yuwifie xa diine kui, a dangi n booree xa xaranyi ra. N nu birama n benbae xa naamunyie foxo ra senbe nan na.

¹⁵ Kono Ala nu bara n sugandi kafi n bari temui. A naxa n xili a xa hinne ra, ¹⁶ a fa a xa Di masen

n be, alako n xa a xa fe kawandi ti si gbete tagi. A to n xili na ma, n mu marasi fen mixi yo ra, ¹⁷ n mu siga Darisalamu mixie yire naxee singe findi Isa xa xerae ra n tan be. N naxa siga keren na Arabu boxi ma. Na dangi xanbi n naxa gbilen Damasi taa kui.

¹⁸ Ne saxan to dangi, n naxa siga Darisalamu, alako n xa Piyeri kolon. N naxa lu a xonyi xi fu nun suuli. ¹⁹ N mu Isa xa xera gbete to na temui, fo Isa xunya Yaki. ²⁰ N xa a fala wo be Ala ya xori, n naxan sebefe wo ma, wule yo mu na a kui.

²¹ Na jere dangi xanbi, n naxa siga Siriya nun Silisi boxi ma. ²² Isayanka namae naxee nu na Yudaya, nee mu nu n kolonxi na temui, ²³ kono e nu bara a me a mixi naxan nu e tooroma, a a bara findi danxaniya kawandila ra. «Singe a nu wama na danxaniya xun nakanafe, kono yakosi a na a kawandife.» ²⁴ Na kui, e naxa Ala matoxo n ma fe ra.

2

Polu nun Isa xa xerae

¹ Ne fu nun naani to dangi kelife na biyaasi singe ma, n man naxa gbilen Darisalamu. Baranabasi nun Tito nu na n foxo ra. ² Ala nu bara a masen n be n xa siga naa alako n xa dentege sa e be n xibaaru fanyi naxan ibama si gbete tagi. N mu na dentege sa e birin xa be, fo danxaniyatoe kuntigie, barima n mu nu wama n ma wali xun xa rakana.

³ Kono hali Tito Girekika naxan nu na n foxo ra, e mu a karaxan a xa sunna. ⁴ Mixi sunnafe nu bara findi joxonsosoe ra muxu tagi, barima mixi nde naxee mu findixi danxaniyatoe ra, nee naxa so muxu ya ma gundo kui. E nu wama won ma xoreya nan nabenge, Ala xa Mixi Sugandixi Isa naxan fixi won ma, alako won man xa gbilen konyiya kui. ⁵ Kono

muxu mu tin na xaxili ra fefe ma, alako wo naxa ba Isa xa nɔndi kira xɔn ma.

⁶ N mu n xaxili tixi mixie ra pama biraxi naxee fɔxɔ ra, barima Ala mu mixi yo rafisama a boore be. E tan mu sese sa n ma masenyi fari. ⁷ E naxa a to Ala nan na xɛɛɛɛ taxuxi n na, n xa Isa xa xibaaru fanyi iba si gbete be, alɔ Piyeri a rabama Yuwifie be ki naxe. ⁸ Ala naxan Piyeri xɛɛ a xa wali rabade Yuwifie tagi, a tan nan n fan xɛɛ a xa wali rabade si gbete tagi. ⁹ Yaki, Piyeri, nun Yaya naxee findixi kuntigi xungbee ra danxaniyatɔɛ tagi, e naxa n nun Baranabasi rasene a ngaxakeren ki ma e to a kolon Ala hinnexi n na ki naxe. E naxa lan a ma a muxu xa xɛɛɛɛ raba si gbete tagi, e tan fan xa a raba Yuwifie tagi. ¹⁰ E man naxa muxu mayandi muxu xa setaree mali muxu xa wali kui. Fe nan na ki n nu wama naxan nabafe a fanyi ra.

Yuwifie nun si gbete

¹¹ Piyeri to fa Antiyɔki, n naxa a matandi, barima a nu bara tantan. ¹² Beenun Yaki xa mixi ndee xa siga a yire, a nu a degema a nun si gbete. Kɔnɔ e to a xɔnyi li, a naxa gbilen mixie fɔxɔ ra naxee findixi si gbete ra. A nu bara gaaxu Yaki xa mixie ya ra, barima e nu laxi a ra a danxaniyatɔɛ lanxi ne e xa sunna. ¹³ Yuwifi gbete naxa bira a xa filankafuija fɔxɔ ra, han e naxa Baranabasi fan natantan.

¹⁴ N to e xa tinxintareya to, naxan mu lanxi Ala xa nɔndi ma, n naxa a fala Piyeri be e birin ya xɔri, «Hali i to findixi Yuwifi ra, i na perefefe si gbete xa naamunyi ki nan ma, naxan mu findi Yuwifi xa naamunyi ra. Munfe ra i a falama si gbete be e xa perefefe Yuwifie perefefe ki ma?»

¹⁵ Won tan naxee barixi Yuwifiya kui, naxee mu findixi yunubitɔɛ ra si gbete tagi,

¹⁶ won a kolon mixi yo mu nɔma Ala xa seriye birin nabatude, a fa lu a mu tantan na xa a findi tinxintɔɛ ra. A findima tinxintɔɛ ra a to danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma. Na kui, won bara danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, alako won xa tinxin na danxaniya saabui ra. Won mu nɔma Ala xa seriye birin natinmede, han won xa findi tinxintɔɛ ra. Mixi yo mu nɔma Ala xa seriye birin natinmede, han a fa findi tinxintɔɛ ra.

¹⁷ Xa won na tinxinyi fenfe Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra, won fa yunubi nde raba, na a masenma yunubi rafan Ala xa Mixi Sugandixi ma? Astɔfulahi. ¹⁸ N mu lama a ra sɔnɔn n nɔma Ala xa yaamari birin natinmede, han n xa findi tinxintɔɛ ra. Xa a sa li n bara gbilen na xaxili ma, na mu findi Ala xa seriye ra. ¹⁹ N to a to n mu nɔma Ala xa seriye birin natinmede, n naxa na xaxili lu na, alako n ma perefefe ki fanyi xa findi tantui ra Ala be. ²⁰ Ala xa Mixi Sugandixi faxa ki naxe wuri magalanbuxi ma, n waxɔnfe fan bara faxa na ki. Yakɔsi n mu birama n waxɔnfe fɔxɔ ra. Ala xa Mixi Sugandixi nan n ma dunjeigiri rapɛrema. N n ma dunjeigiri rapɛrema danxaniya nan saabui ra. N bara danxaniya Ala xa Di ma naxan a yete baxi serexe ra n be a xa xanunteya xa fe ra. ²¹ N mu tinma Ala xa hinne rabolode. Xa a sa li n nɔma Ala xa yaamarie ratinmede han n xa findi tinxintɔɛ ra, a lima Ala xa Mixi Sugandixi xa faxe tide yo mu na won ma kisi xa fe ra.

3

Danxaniyatɔɛ findixi Ibu-rahima xa die nan na

¹ Wo tan Galatika xaxilitaree, nde wo madaxuxi? A masenxi ne wo be a fiixe ra a Ala xa Mixi Sugandixi banban ne wuri magalanbuxi ma. ² Wo a fala n be

munse a niyaxi wo xa Ala Xaxili Seniyenxi soto. Wo a sotoxi Ala xa seriye ratinmefe nan saabui ra, ka wo a sotoxi ne barima wo danxaniyaxi Ala xa masenyi ma wo naxan mexi? ³ Wo xaxili mu na? Singe wo xaxili nu tixi Ala Xaxili Seniyenxi nan na, kono yakosi wo laxi wo yete kan senbe nan na. Munfe ra? ⁴ Wo bara tɔɔɔ Ala Xaxili sotofe ra, yakosi munfe ra wo wama na bepinfe? Na bara findi fe fufafu ra wo be? ⁵ Ala a Xaxili Seniyenxi fima wo ma, a man kaabanakoe rabama wo tagi. A wo kima ne, barima wo bara a xa seriye rabatu, ka a wo kima ne barima wo bara danxaniya Ala xa masenyi ma wo naxan mexi?

⁶ Wo xa Iburahima xa fe mato. A to danxaniya Ala ma, a naxa tinxinyi soto Ala mabiri. ⁷ Na nan na ki, mixi naxan danxaniya Ala ma, na bara findi Iburahima xa di ra. ⁸ Kitaabui na nan yati fala beenun a xa raba, a falafe ra Ala fama si gbete ratinxinde e xa danxaniya saabui ra. A naxa na masenyi fanyi masen singe nu, a to a fala Iburahima be, «Si birin fama ne duba sotoe i tan saabui ra.» ⁹ Na kui, danxaniyatɔe birin duba soto ma ne alo Iburahima danxaniyatɔe. ¹⁰ Mixi naxan katama Ala xa yaamarie ratinmede alako a xa kisi soto, na findixi mixi dankaxi nan na, barima a sebexi Kitaabui kui, «Mixi naxan mu yaamari birin nabama, naxee sebexi Ala xa seriye Kitaabui kui, a dankaxi.» ¹¹ Mixi yo mu noma Ala xa yaamarie birin nabatude, na xa a findi tinxintɔe ra. A sebexi Kitaabui kui, «Tinxintɔe kisima a xa danxaniya nan saabui ra.»

¹² A man sebexi, «Mixi naxan Ala xa yaamarie birin nabatuma, a kisima nee nan saabui ra.» Xaxili firin nan a ra. Naxan a xaxili tima danxaniya ra, a mu noma a xaxili tide yaamarie ratinmefe ra.

¹³ Ala xa Mixi Sugandixi bara won xunsara danke ma, won naxan soto barima won mu a xa yaamari birin natinmexi. A won xunsara ne, a to won ma danke tongo a xa kote ra. A findi mixi dankaxi ra a faza ki nan ma, barima a sebexi Kitaabui kui, «Danke na mixi be naxan gbakuma wuri ma.» ¹⁴ A bara won xunsara alako Ala heeri naxan fixi Iburahima ma, a xa dangi si gbete ma Ala xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. Na kui, won ma danxaniya saabui ra, won noma Ala Xaxili Seniyenxi sotoe naxan laayidixi won be.

Ala xa saate nun ibunadama xa wali

¹⁵ N ngaxakerenyie, n xa misaali nde masen wo be. Mixi mu noma saate masarade, xa na mu a ra a kanade, saate naxan tongoxi ibunadama xa seriye ki ma. Annabi Iburahima xa saate luma na ki ne. ¹⁶ Ala naxa laayidi ndee tongo Iburahima nun a xa di be. Kitaabui mu a falama «die,» woyenyi naxan wama a falafe «mixi wuyaxi.» Kitaabui a falama «a nun a xa di.» Woyenyi na a ra naxan wama a falafe «mixi keren.» Na mixi keren findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na. ¹⁷ N wama naxan falafe wo be, a Ala xa seriye, naxan sebexi je keme naani je tongo saxan dangi xanbi Ala xa saatetongoe Iburahima be, na seriye mu noma na laayidi singe kanade. ¹⁸ Xa won kisi soto ke ra, barima won Ala xa yaamarie ratinmema, won mu a soto ma sonon Ala xa laayidi saabui ra. Ala a fi Iburahima ma laayidi nan na a yete xa hinne xa fe ra.

¹⁹ Xa na nan a ra, munfe ra Ala a niya a xa yaamarie xa sebe Kitaabui kui? A a xa yaamarie sebe ne yunubie xa fe ra, beenun a xa Di laayidixi xa fa. Malekee naxa fa na seriye ra, e na so saabui nde yi ra. ²⁰ Saabui tan luma mixi

frin nan tagi, kɔnɔ Ala tan, keren nan a ra.

²¹ Ala xa seriye nun Ala xa laayidie e boore matandima? Ade de! Xa won nu nɔma kisi sɔtode Ala xa yaamarie rabatui nan na nu, na nu nɔma ne won findide tinxintɔee ra. ²² Kɔnɔ Ala xa Kitaabui a masenxi ne won be a dunija mixi birin Ala xa yaamarie matandima, e findi yunubitɔee ra. Na kui, Ala naxan laayidixi mixie be, naxee lama a ra, e fa danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, e nɔma na sɔtode.

²³ Beenun mixi xa nɔ kisi sɔtode danxaniya saabui ra, won nu na katafe Ala xa yaamarie ratinmede, alako won xa kisi, kɔnɔ won mu nɔ. ²⁴ Na kui, seriye bara won xuru han beenun Ala xa Mixi Sugandixi xa fa alako won xa tinxinyi sɔtɔ danxaniya saabui ra. ²⁵ Kɔnɔ danxaniya to bara fa, won mu na seriye xa xurui bun ma sɔnɔn, ²⁶ barima wo birin bara findi Ala xa die ra, wo to danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma. ²⁷ Wo tan naxee bara wo xunxa ye xɔɔra Ala xa Mixi Sugandixi xili ra, wo nun Ala xa Mixi Sugandixi nan fa a ra. ²⁸ Yuwifi nun Gireki, konyi nun xɔre, xeme nun gine, wo birin keren Ala xa Mixi Sugandixi Isa i. ²⁹ Xa wo bara findi Isa Ala xa Mixi Sugandixi gbe ra, wo bara findi Ibrahima xa die nun ketongoe ra alo Ala a laayidixi ki naxe.

4

Konyi nun di

¹ N wama naxan falafe, ke ton-goma, a dimedi temui, hali a baba ke to findixi a gbe ra, a luxi alo konyi naxan mu gexi a yete sɔtode. ² A luma yatigie nun karamɔxɔe xa yaamari nan bun ma, han a baba na tin temui naxe a xa a yete sɔtɔ. ³ Won tan fan to mu nu Ala xa Mixi Sugandixi Isa

kolon, won nu luxi ne alo dimedie. Won nu na dunija fe kobie xa konyiya nan bun ma. ⁴ Waxati to kamali, Ala naxa a xa Di xee dunija ma gine nde saabui ra. A naxa bari Ala xa seriye bun ma, ⁵ alako a xa mixie xunsara naxee nu na Ala xa seriye xa kiiti bun ma. A naxa won xunsara alako won xa findi Ala xa die ra. ⁶ Wo to findi a xa die ra, Ala naxa a xa Di Xaxili raso wo bɔɔɛ i, xaxili naxan xili tima, «n Ba.» ⁷ Na nan a ra wo bara mini konyiya kui, wo bara findi Ala xa die ra. Wo to findixi a xa die ra, Ala man bara wo findi a ketongoe ra.

⁸ Singe wo mu nu Ala kolon. Dunija fe kobie nan nu findixi wo marigi ra, a fa li nee nun Ala tagi ikuya. ⁹ Yakosi wo bara Ala kolon. Ala bara wo fan kolon. Munse fa a niyaxi sɔnɔn wo man gbilenna na dunija fee ma naxee senbe nun tide mu gbo? Wo man wama lufe e xa konyiya bun ma? ¹⁰ Wo man bara bira yaamarie fɔxɔ ra, naxee a falama lɔxɔe ndee nun kike ndee tide gbo e boore be. Wo waxati ndee nun je ndee rafisa e boore be. ¹¹ N gaaxu ne wo naxa n ma xaranyi rabolo, n ma wali xa lu n ma fu.

¹² N ngaxakerenyie, n bara wo mayandi, wo lu alo n tan, barima n fan luxi ne alo wo tan. Wo mu fe kobi yo raba n na. ¹³ Wo a kolon a n ma fure nan a niya, a singe singe n xa wo kawandi Isa xa masenyi fanyi ra. ¹⁴ Na nu xɔrɔxɔ wo be, kɔnɔ n ma fe mu wo bɔɔɛ rapaaxu wo ma, wo mu wo makuya n na. Wo n nasene ne alo Ala xa maleke nde, xa na mu a ra Ala xa Mixi Sugandixi Isa. ¹⁵ Wo xa na seewe fori na minden? Singe n ma fe nu rafan wo ma han wo nu nɔma tinde wo yae yati bade n be. ¹⁶ N nɔndi falafe wo be, na bara a niya n xa findi wo yaxui ra? ¹⁷ Na mixie wama wo xa bira e fɔxɔ ra, kɔnɔ na mu findima fe fanyi ra wo be. E wama won tagi

isofe, alako wo xa lu e tan mabiri. ¹⁸ Xa wo gbata fe fanyi rabafe ra, na mu jaaxu. Wo xa na mooli raba temui birin, hali n mu na wo yire. ¹⁹ N ma die, n man na toorofo wo be alo gine xa toore ditinyi ra, han Ala xa Mixi Sugandixi jere ki sabatima wo i temui naxe. ²⁰ A xoli n ma won birin xa lu yire keren, alako won xa won bore fahaamu, barima yakosi n bara hanme wo xa fe ra.

Hagara nun Sara xa misaali

²¹ Wo tan naxee wama kisi sotofo Ala xa yaamarie ratinmefe saabui ra, wo mu a kolon Ala xa seriye naxan falaxi? ²² A sebexi Kitaabui kui a di firin nan nu na Iburahima yi ra. Konyi gine naxa keren bari a be, xore gine fan naxa di gbete bari a be. ²³ A naxan soto konyi gine saabui ra, na barixi ne alo ibunadama birin barixi ki naxe, kono a naxan soto xore gine saabui ra, a barixi laayidi nan kui. ²⁴ Na gine firinyi misaalixi saate firin nan na. Saate naxan xirixi Sinayi geya fari nan a niyama mixi xa lu konyiya kui. Hagara misaalixi na saate nan na, ²⁵ naxan xirixi Sinayi geya fari Arabu boxi ma. A misaalixi Darisalamu fan na, naxan na konyiya kui a nun a xa die. ²⁶ Kono Darisalamu naxan na ariyanna, xore taa nan a ra. Won nga nan na ki. ²⁷ A sebexi Kitaabui kui,

«I tan naxan mu di barima, i xa jlexin.

I tan naxan mu di bari toore kolon,

i xui ramini, a ite jlexinyi kui, barima gine naxan xa xeme bara me a ra,

a xa di wuyama ne, dangi xeme taa idoxe ra.»

²⁸ Wo tan ngaxakerenyie, wo bara findi laayidi die ra alo Isiyaga. ²⁹ Na waxati, di naxan barixi ibunadama ki ma, a naxa di boore tooro, naxan barixi Ala

Xaxili senbe saabui ra. Han ya a na na ki ne. ³⁰ Munse sebexi Kitaabui kui? A sebexi, «I xa konyi gine nun a xa di keri, barima konyi gine xa di nun xore gine xa di mu ke itaxunma.» ³¹ N ngaxakerenyie, na nan a ra won mu findixi konyi gine xa die xa ra. Won findixi xore gine xa die nan na.

5

Danxaniyatɔe xa xoreya

¹ Ala xa Mixi Sugandixi bara won xunsara, alako won xa xoreya soto. Na kui, wo xa ti a fanyi ra. Wo naxa tin konyiya nde yo xa doxo wo fari sonon.

² N tan Polu, n xa nondi fala wo be, xa wo tin na mixie xa wo sunna, Ala xa Mixi Sugandixi xa wali tide yo mu na wo be sonon. ³ N man xa a fala wo be, xeme naxan tinma e xa a sunna, a lanma a xa Ala xa yaamari birin natinme. ⁴ Wo tan naxee wama tinxinyi sotofo yaamarie ratinmefe saabui ra, wo nun Ala xa Mixi Sugandixi tagi bara ikuya. Ala mu hinnema wo ra sonon. ⁵ Won won xaxili tima Ala Xaxili ra won ma danxaniya kui, alako won xa tinxinyi soto won xaxili tima naxan na. ⁶ Xa mixi biraxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa foxo ra, sunne nun sunnatareya tide yo mu na a be. Fe keren nan tide gbo: Mixi xa danxaniya Ala ma, a xa mixi xanu.

⁷ Wo nu na jerefe a fanyi ra. Pe, nde a niyaxi wo xa nondi rabolo?

⁸ Naxan wo bendunxi na ki, na mu findixi Ala ra naxan wo xili.

⁹ Lebini dondoronti noma farin gbegbe ratede. ¹⁰ N bara la wo ra Ala saabui ra, mixi yo fa a xa fa wo ya iso, wo mu tinma na xaxili mooli ra. Na kanyi fama ne a sare sotofo. ¹¹ N ngaxakerenyie, xa a li nu han ya n na kawandi tife mixie xa sunna, munfe ra Yuwifie luma n jaxankata ra? Xa a sa li nu n na kawandi mooli tima,

Isa xa serexe wuri magalanbuxi ma, a mu findima woyen xoxoxe ra mixie be nu. ¹² N wama ne naxee na wo ya isofe, hali e mu a dan sunne fe gbansan ma. E xa e xemeya birin ba na.

Danxaniyatɔe jere ki

¹³ N ngaxakerenyie, Ala wama wo xa lu xoreya kui, konɔ wo naxa na xoreya mafindi yunubi ra. Wo wo bore mali xanunteya kui. ¹⁴ Ala xa seriye birin na yi yaamari kerenyi nan kui: Wo xa wo boore adamadi xanu alo wo yete. ¹⁵ Xa wo luma wo bore tɔɔɔ ra, wo nu wo bore jaxankata, wo a niya doyin, xa na mu a ra wo wo bore xa fe xun nakanama ne.

¹⁶ N wama naxan falafe wo be, wo xa a lu Ala Xaxili xa wo rapere. Wo naxa bira wo yete waxonfe jaaxie foxo ra. ¹⁷ Adama waxonfe jaaxi nun Ala Xaxili seniye nxi, a keren mu a ra. Na firinyi na e bore gerefe, alako wo naxa wo waxonfe raba. ¹⁸ Xa Ala Xaxili na wo raperefe, wo xaxili mu tima wo xa yaamari ratinmexie ra sonon.

¹⁹ Yunubitɔe waxonfee nan ya: langoɛna, seniye tarena, son kobi, ²⁰ kuye batufe, duureya, xonnanteya, lantareya, tɔne, boje tefe, geeni fenfe i yete be, sonxɔfe, boore rafisafe a boore be, ²¹ milanteya, siisife, xulunyi jaaxie, nun na maniyee. N man xa a fala wo be, mixi naxee jere ma na ki, e mu ariyanna sotoma ke ra muku.

²² Konɔ Ala Xaxili Seniye nxi xa ke walie nan ya: xanunteya, seewe, bojesa, dije, yarawase, fanyi, lanlanteya, ²³ boje bexiya, nun yete suxui. Tonyi yo mu na na fe moolie ma. ²⁴ Ala xa Mixi Sugandixi Isa foxirabiree bara yunubitɔe waxonfe rabejin a nun fe jaaxi birin. ²⁵ Won to kisi soto Ala Xaxili Seniye nxi saabui ra, won xa bira a foxo ra. ²⁶ Won naxa won yete igbo, won naxa

won bore raxono, won naxa mila won bore ma.

6

Danxaniyatɔe xa mali

¹ N ngaxakerenyie, xa wo bara mixi nde suxu yunubi kui, wo tan naxee xa danxaniya tilinxi, wo xa a mafuruku alako a xa gbilen Ala ma. Konɔ wo xa wo jengi sa wo yete xon ma, alako wo fan naxa bira na yunubi kui. ² Wo wo bore mali wo xa kote xaninde. Na kui, wo Ala xa Mixi Sugandixi xa seriye nan natinmema. ³ Xa mixi a yete igboma, a na a yete madaxufe. ⁴ Kankan xa a yete jere ki mato, xa a fan, xa a mu fan. A naxa a boore jere ki mato, a fa a fala, «N fan boore be.» Na kui, a xa a yete keren gbansan mato, ⁵ alako kankan xa a yete xa kote xanin.

⁶ Mixi naxan xaranyi sotoma Ala xa masenyi xa fe ra, a lanma a xa a karamoxo ki fe fanyi moolie birin na.

⁷ Mixi yo naxa wo madaxu. Adamadi mu noma Ala madaxude. Kankan fama a yete xa wali sare sɔtɔde ne. ⁸ Mixi naxan birama a yete waxonfe jaaxi foxo ra, a fama ne sɔtɔde na xaxili kobi xa fe ra. Konɔ mixi naxan birama Ala Xaxili waxonfe foxo ra, a fama kaside Ala Xaxili nan saabui ra. ⁹ Won naxa tagan fe fanyi rabafe ra. Xa won mu tagan, won fama ne sare fanyi sɔtɔde a waxati. ¹⁰ Xa won noma fe fanyi nde rabade, won xa a raba mixi birin be. A gbengbenyi won xa a raba won ngaxakerenyi danxaniyatɔe be dangife mixi birin na.

Nungui

¹¹ Wo yi sebeli mato, a xori xungbo, barima n na a sebefe n yete belexe nan na.

¹² Mixi naxee na wo karaxanfe wo xa sunna, e wama ne jama xa e matoxo. E na na

rabafe ne alako e naxa jaxankate soto kawandi xa fe ra, naxan Ala xa Mixi Sugandixi xa serexe masenma. ¹³ Sunnamixie yati mu Ala xa yaamari birin natinmema, konɔ e wama wo tan xa sunna, alako e xa xili fanyi soto na xa fe ra. ¹⁴ Konɔ n tan, n wama xili fanyi sotofe won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa serexe nan ma fe ra, naxan bara a niya n jere ki nun duniya jere ki, e tagi xa ikuya. ¹⁵ Sunne nun sunnatareya tide yo mu na na. Findife mixi neene ra, na nan tide gbo. ¹⁶ Ala xa bojesa nun hinne fi mixi birin ma naxee birama na seriye foxo ra, a nun a xa jama Isirayila.

¹⁷ A donxoe ra, mixi yo naxa n tooro, barima Isa xa toore foxi na n fate ma. ¹⁸ N ngaxak-erenyie, won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa hinne wo xaxili ra. Amina.

**Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Efese danxaniyatɔe
pama ma
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Ala xa xɛera Pɔlu naxan sebe danxaniyatɔe pama ma naxee nu sabatixi Efese taa kui nun a rabilinyi. Temui dangixi, Pɔlu nu bara kawandi ti naa alako mixie xa danxaniya Isa ma. A lu ne na taa kui han ɲe firin. Fe naxee dangi Efese na waxati bun ma, e seɓɓi Isa xa Xɛerae xa Taruxui kui, Sora 19.

Pɔlu yi Kitaabui sebe temui naxe, a nu saxi geeli Ala xa masenyi kawandife ma. Ala Xaxili Seniyenxi naxa masenyi fi a ma naxan findi yi Kitaabui ra.

Ala a to Efese danxaniyatɔe ralimaniya, a lonni fi e ma, yi Kitaabui noma fe gbege masende won fan be. A Ala sago makenenma won be a naxan nakamali a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. A sago na a ra mixi birin xa ɲo kisi sɔtɔde Isa xa sɛrɛɛ saabui ra. Yi Kitaabui a masenma won be a mixi yo mu na naxan xa wali fanyie noma a rakiside. Mixi kisima Ala xa hinne nan tun saabui ra. Yi Kitaabui man a masenma won be a danxaniyatɔe pama tide gbo Ala be. A bara wali so e yi ra, e xa nu na raba han beenun a man fama e foxo ra loxo naxe. A bara fe fanyie masen, a lanma danxaniyatɔe xa ɲere naxee ma. A man bara feere fi e ma e xa ɲo tide Sentane kanke ala geresoe tima a gerefa kanke ki naxe.

Yi Kitaabui xa masenyi senbe gbo ki fanyi. Ala xa a rasabati won sondonyi kui. Ala xa a Xaxili

ragoro won ma naxan lonni fima, naxan fee makenenma, alako won ma Ala kolonyi xun xa masa. Ala xa senbe fi won ma won xa lonni soto a xa Mixi Sugandixi xa xanunteya ma naxan dangi lonni birin na. Ala xa won nakamali a xa fe kamalixi birin na. Amina.

**Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Efese danxaniyatɔe
pama ma**

Xɛebui

¹ N tan Pɔlu nan yi ki, Ala bara a ragiri naxan xa findi a xa Mixi Sugandixi Isa xa xɛera ra. N bara wo tan Efese seniyeɲtɔee xɛebu, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa danxaniyatɔe. ² Won Baba Ala nun won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa hinne nun boɲesa fi wo ma.

Ala matɔxoɛ

³ Tantui nan Ala be, naxan findixi won Marigi Isa Baba ra. Isa saabui ra, a bara barake birin nagoro won ma, naxan mooli mu kelima yi duniɲa ma, naxan mooli mu toma, naxan won malima ariyanna kira xon. ⁴ Beenun duniɲa geme singe pan xa doxo, Ala nu bara won sugandi Isa saabui ra alako won xa seniyeɲ, won xa tinxin a ya i. A xa xanunteya kui, ⁵ a naxa panige tongo won xa findi a xa die ra a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra, Ala sago fanyi ma. ⁶ Na birin nabaxi ne alako won xa a xa hinne xungbe matɔxo, a naxan masenxi won be a xanuntenyi Isa saabui ra.

⁷ A tan Isa bara won xunsare fi a yete wuli ra. Won ma yunubie xafarixi a tan nan saabui ra. Na birin nabaxi Ala xa hinne makaabaxi nan kui, ⁸ a bara naxan fi won ma a yiriwaxi ra, lonni nun fahaamui ra. ⁹ A bara

a sago gundo makenen won be, a to wa a xon a sago xa raba a xa Mixi Sugandixi saabui ra¹⁰ waxati kamali temui. Ala sago findixi yi nan na: A xa se birin malan, naxee na koore a nun naxee na boxi, a xa a xa Mixi Sugandixi findi a birin xunyi ra.¹¹ Won fan findixi ketongoe ra a tan nan saabui ra, alo Ala a panige tongoxi ki naxe, naxan fe birin nagirima a yete sagoe nun a xa nate ma.¹² Na birin nabaxi ne alako won tan naxee findi mixi singee ra naxee e xaxili ti Ala xa Mixi Sugandixi ra, won xa Ala Nore Kanyi matoxo.

¹³ Wo fan to nondi masenyi rame Isa xa fe ra, xibaaru fanyi naxan kisi fi wo ma, wo naxa danxaniya a ma. Isa saabui ra, Ala naxa wo matonxuma a Xaxili Seniyenxi ra alo a laayidi ki naxe.¹⁴ A bara a Xaxili Seniyenxi fi won ma won ke fole ra. A fama won ke donxoe birin fide won ma a na fa a xa mixie foxo ra temui naxe. Yi birin nabaxi ne alako Ala Nore Kanyi xa matoxoe soto.

Polu xa Ala maxandi Efesekae be

¹⁵ Na kui, kafi n a me wo danxaniyaxi Marigi Isa ma ki naxe, wo man seniyentoe birin xanuxi ki naxe,¹⁶ danyi yo mu na n ma tantui ma wo xa fe ra n ne Ala maxandima wo be.¹⁷ N ma maxandi sigama Baba Ala Nore Kanyi nan ma, won Marigi Isa naxan batuma, a xa a Xaxili ragoro wo ma naxan fahaamui fima, naxan fee makenenma, alako wo xa Ala kolonyi xun xa masa.¹⁸ N a maxandima wo bope xa fe to a fixe ra alako wo xa kolon soto a ma a Ala bara wo xili, fe xa lu wo be wo wo xaxili tima naxan na, alako wo xa kolon soto Ala xa ke makaabaxi ma naxan findixi a xa seniyentoe birin gbe ra,¹⁹ alako wo man xa kolon soto Ala xa senbe xungbe ma naxan na won tan danxaniyatoe be. Yi senbe findixi Ala xa senbe

magaaxuxi nan na,²⁰ a naxan namini a to a xa Mixi Sugandixi rakeli faxe ma, a a magoro a yirefanyi ma ariyanna.²¹ Ala bara mangeya fi a ma naxan dangi mangeya, noe, nun senbe birin na. A bara xili fi a ma naxan dangi xili birin na naxan falama yi dunjpa ma a nun aligiyama.²² Ala bara fe birin sa a xa yaamari bun, a man fa a findi fe birin xunyi ra danxaniyatoe pama be.²³ Danxaniyatoe pama fan luxi ne alo Ala xa Mixi Sugandixi fate. Naxan fe birin nakamalima a mooli birin na, a xa fe kamalixi birin na danxaniyatoe pama tagi.

2

Kisi sotoma Ala xa hinne nan saabui ra

¹ Wo fan nu findixi mixi faxaxie nan na wo xa fe kobie nun wo xa yunubie xa fe ra² wo nu jere ma naxee ma. Wo nu biraxi yi dunjpa fe kobie nan foxo ra. Wo nu biraxi Sentane nan foxo ra, jinnse xa mangex naxan na kuye ma. Wo nu biraxi a xaxili nan foxo ra naxan na walife Ala yaxuie tagi.³ Singe, won birin nu jere ma na mooli nan na, won bira won fate waxonfe nun won yete xaxili foxo ra. Na kui, a nu lanma won xa Ala xa xone nan tun soto alo booree.

⁴ Kono Ala xa kinikini gbo. A won xanuxi xanunteya tilinx nan na.⁵ Na kui, hali faxamixie nan to nu won na won ma fe kobi rabaxie xa fe ra, Ala naxa won nakeli na faxe ma, won nun a xa Mixi Sugandixi. Wo kisixi Ala xa hinne nan saabui ra.⁶ Ala to bara won nakeli faxe ma won nun a xa Mixi Sugandixi ra, a bara won naso ariyanna, a won doxo a fe ma.⁷ A xa fonisireya kui, Ala kisi fixi won ma a xa Mixi Sugandixi Isa nan saabui ra, alako birin xa a xa hinne makaabaxi to waxati birin naxan sa fama.

⁸ Wo kisixi Ala xa hinne nan saabui ra, wo xa danxaniya xa fe

ra. Kisi mu kelima wo tan xa ma, Ala nan a fima mixi ma. ⁹ A mu kelima mixi xa wali fanyie xa ma. Na kui, mixi yo mu noma a yete matoxode. ¹⁰ Ala xa wali foxi nan na won na. Yakosi, a bara won daa a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra, alako won xa nu wali fanyie raba, a bara naxee ti won ya i won xa nu pere e ma.

Danxaniyatɔɛ pama findife Ala xa mixie nun Ala Xaxili sabatide ra Isa xa serexe saabui ra

¹¹ Na kui, wo xa ratu a Yuwifie mu wo ra bari keɲa ma. Naxee xili falama «sunnamixie», e wo fan xili falama «sunnataree». Wo xa a kolon a sunne findixi adama xa wali nan na, naxan nabama mixi fate ra. ¹² Wo xa ratu a singe ra wo mu nu Ala xa Mixi Sugandixi xa fe yo kolon. Xɔɲee nan nu wo ra Isirayilakae ya ma. Laayidi nun saate yo mu nu xirixi wo nun Ala tagi. Xaxili tide yo mu nu na wo yi ra, Ala kolontaree nan nu wo ra dunja ma.

¹³ Kono yakosi, wo tan naxee danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, wo tan naxee nu makuyaxi, Ala bara wo maso a ra a xa Mixi Sugandixi wuli saabui ra. ¹⁴ A tan nan lanyi rasoxi won tagi, pama firin xa findi keren na. A to a yete fate ba serexe ra, a bara yaxuya tete rabira naxan nu tixi won tagi. ¹⁵ A bara Yuwifie xa seriye, e xa yaamarie, nun e xa tonyie senbe kana. A bara na pama firin tongo, a lanyi xiri e tagi, a e findi pama neene keren na a xa yaamari bun ma. ¹⁶ A xa faxe saabui ra wuri magalanbuxi ma, a bara e xa yaxuya kana, a e firin birin findi keren na, a lanyi nun boɲesa lu e tan nun Ala tagi. ¹⁷ A to fa, a naxa wo kawandi lanyi nun boɲesa ra, wo tan naxee nu makuya. Naxee fan nu makore, a naxa nee kawandi lanyi nun boɲesa ra. ¹⁸ A tan nan naade

rabixi won firin birin be, won nun Baba Ala xa lu yire keren, a Xaxili Seniyenxi kerenyi saabui ra.

¹⁹ Na kui, wo tan naxee mu nu na Ala xa mixie ya ma, yakosi wo fan bara findi seniyeɲɔɛ ra, wo bara so Ala xa mixie ya ma. ²⁰ Wo bara lu alo banxi tixi naxan bunyi findi xerae nun namijonmee ra. Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan findi na banxi geme hagige ra naxan tide gbo a birin be. ²¹ Banxi yire birin a boore suxuxi a tan nan saabui ra, a ite, a findi horomobanxi seniyeɲxi ra Marigi be. ²² Isa bara a niya wo fan xa nu malan alo banxi biriki doxoma a boore ra ki naxe. Ala na wo tife alo banxi a Xaxili sabatima dennaxe.

3

Ala xa gundo makenenfe

¹ Na nan a toxi, n Ala maxandima wo be, n tan Polu, naxan bara findi geelimani ra Ala xa Mixi Sugandixi Isa be wo xa fe ra, wo tan naxee mu findixi Isirayilakae ra. ² N laxi a ra, wo bara a me Ala naxa a xa hinne taxu n na n xa a masen wo be. ³ N jan bara a nde tagi raba, Ala bara a xa gundo masen n be naxan singe nu noxunxi. ⁴ Wo na n ma sebeli xaran, wo noma ne a kolonde a fahaamui bara fi n ma Ala xa Mixi Sugandixi gundo xa fe ra. ⁵ Yi gundo mu nu makenenxi a singe ra nu adamadie be alo a fa makenenxi Ala xa xera seniyeɲxie nun namijonmee be ki naxe to Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra. ⁶ A bara makenen fa, a si gbeteɛ nun Isirayilakae bara findi pama keren na. E bara findi ke keren tongomae ra. Ala laayidi keren nan tongoxi e birin nalanxi be, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa xibaaru fanyi saabui ra.

⁷ Ala to hinnexi n na a senbe birin na, n fan bara findi yi xibaaru fanyi xa walike ra. ⁸ Hali

n to xurunxi dangi seniyeṅtəe birin na, Ala bara hinne n na. A xa hinne findixi n be yi nan na: N tan xa si birin kawandi Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi makaabaxi ra, ⁹ n xa Ala gundo makenen adamadie birin be, naxan nu nɔxunxi Ala Daali Mange yi ra. Kafi fe fole fole yi gundo nu nɔxunxi Ala yi, ¹⁰ kɔnɔ yakosi, a sago na a ra danxaniyatəe pama xa a xa lɔnni birin makenen mangəe nun nolae be naxee na kuye ma. ¹¹ Yi birin findixi Ala xa nate nan na naxan nu na a yi ra abadan. A a birin nakamalixi won Marigi Isa nan saabui ra, a xa Mixi Sugandixi. ¹² A tan saabui ra, won to danxaniyaxi a ma, won noma won makorede Ala ra limaniya kui, siike xanbi. ¹³ Na kui, n bara wo maxandi limaniya naxa ba wo yi n ma tɔore kui wo xa fe ra, barima a findima wo be xunnakeli nan na.

¹⁴ Na nan a toxi, n nan n xinbi sinma Baba Ala ya i, ¹⁵ bɔnsəe birin fatanxi naxan na, naxee na koore nun bɔxi. ¹⁶ N a maxandima a xa wo mali a xa nore makaabaxi saabui ra, a xa wo bɔje senbe so a Xaxili saabui ra. ¹⁷ N a maxandima a xa Mixi Sugandixi xa sabati wo bɔje i danxaniya saabui ra, wo man xa sabati xanunteya kui. Wo xa xanunteya suxu alo wuri bili sanke bɔxi suxuxi ki naxe. ¹⁸ N a maxandima a xa senbe fi wo ma, alako wo nun seniyeṅtəe birin xa nɔ Ala xa Mixi Sugandixi xa xanunteya gboya, a kuyeya, a iteya, nun a tilinyi kolonde wo mabiri. ¹⁹ Wo xa kolon soto a ma Ala xa Mixi Sugandixi wo xanuxi ki naxe, xanunteya naxan mu noma fahaamude a gboya xa fe ra, alako Ala xa wo rakamali a xa fe kamalixi birin na.

²⁰ Matəxəe na Ala be naxan noma fe birin na a senbe saabui ra a naxan fixi wo ma, naxan noma fe birin na, dangi won

ma maxandi nun mapoxunyi ra ²¹ Matəxəe na a tan nan be danxaniyatəe pama nun a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra waxati birin, abadan. Amina.

4

Danxaniyatəe jere ki:

Nerefe lanyi kui

¹ Na kui, n tan naxan bara findi geelimani ra Marigi xa fe ra, n bara wo mayandi wo jere ki xa a masen a Ala nan yati wo xilixi. ² Wo xa jere yete magore nun bɔje bexi kui, wo nu dije wo bore be, wo ti wo bore san na xanunteya kui. ³ Wo xa fe birin naba alako lanyi naxa kana wo tagi, Ala Xaxili Seniyeṅxi naxan fixi wo ma bɔjesa ra. ⁴ Won findixi fate keren nan na. Ala Xaxili Seniyeṅxi keren nan a ra. Ala wo fan xilixi ne wo xa wo xaxili ti fe keren nan na. ⁵ Marigi keren, danxaniya keren, nun xunxa keren nan na won be. ⁶ Ala keren nan na won be naxan findixi birin Baba ra, naxan na birin xun ma, naxan walima birin saabui ra, naxan na birin i.

⁷ Kɔnɔ hinne fixi kankan ma won ya ma alo Ala xa Mixi Sugandixi a xasabixi ki naxe. ⁸ Na nan a toxi a sebexi,

«A to te koore,
a naxa a yaxuie suxu,
a naxa adamadie ki.»

⁹ A to sebexi, «A bara te,» na nan na ki a bara goro han bɔxi ma sinden, beenun a man xa te.

¹⁰ Naxan goro, na nan man texi koore birin xun ma, alako a xa fe birin nakamali. ¹¹ A adamadie ki naxan na, a findi yi nan na: ndee xa findi xerae ra, ndee xa findi namijonmɛe ra, ndee xa findi xibaaru fanyi kawandilae ra, ndee xa findi danxaniyatəe xunmatie nun karaməxəe ra. ¹² A won kixi ne na birin na alako won xa seniyeṅtəe mali e xa fata Ala xa Mixi Sugandixi xa danxaniyatəe

pama rapereɗe yare. ¹³ Won xa bira na foxo ra, han won birin xa lu lanyi kui naxan kelima danxaniya nun Ala xa Di kolonfe ma, han won birin xa kamali alo Ala xa Mixi Sugandixi kamalixi ki naxe. ¹⁴ Na temui won mu luma sonon alo diyoree. Won mu lintanma sonon alo wuri naxan saxi ye fari, moronyi nun foye naxan tutunma, e a xanin yire birin. Na kui, mixie mu noma won natantande sonon e xa wule kawandi ra, e xa koota, nun e xa yanfanteya ra. ¹⁵ Won xa nondi nan fala xanunteya kui. Fe birin kui, won xa danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma, naxan findixi danxaniyatoe pama xunyi ra. Won xa mo na danxaniya kui. ¹⁶ Xunyi nan fate salonse birin rapereɗa. Kankan xirixi a boore ra, kankan a xa wali rabama, alako fate birin xa mo, a xa senbe soto xanunteya kui.

Nerefe lahale neene ma, tinxinyi nun seniyyeni kui

¹⁷ Na kui, n yi nan falama wo be, n man xa a mabanban Marigi xili ra: Wo naxa jere sonon alo danxaniyataree jereɗa ki naxe. E xaxilie birama fe fufafu nan tun foxo ra. ¹⁸ E xaxilie ifofoxi. E xa fe kolontareya nun e xa sondon xoroxya bara a niya e xa gan Ala xa kisi ra. ¹⁹ E mu yaagima fefe ma sonon. E bara e yete rabolo langoeɗa xili ma. E mu wasama fe kobi mooli birin nabafe ra.

²⁰ Kono Ala xa Mixi Sugandixi mu wo tixi na kira xa xon! ²¹ Wo a xa fe mexi ne, wo man bara xaran a xa fe ra. Wo a kolon yati a nondi na Isa nan yi. ²² Wo tinkanxi ne wo xa wo yi ba wo jere ki fori ra, naxan wo xun nakanama wo waxonfe kobi saabui ra. ²³ Wo boje nun wo xaxili xa mafindi boje neene nun xaxili neene ra. ²⁴ Wo xa wo lahale fori masara a neene ra. Wo luma ne alo wo bara findi mixi neene ra Ala naxan

daaxi a xa jere a xa tinxinyi nun seniyyeni yati kui.

²⁵ Na kui, won xa wule lu, won xa nondi nan fala won bore be, barima won findixi fate keren salonyie nan na. ²⁶ Xa wo xono, wo naxa yunubi raba. Wo naxa a lu soge xa dula xone na wo boje kui, ²⁷ alako wo naxa santide lu Ibulisa be. ²⁸ Mujeti xa mujet lu. A xa wali tinxinyi kui alako a xa munafanyi soto a naxan fima setaree ma. ²⁹ Wo naxa a lu woyen kobi yo xa mini wo de i. Wo xa woyen fanyi nan fala naxan noma mixi malide a hayi ki ma, alako wo xa woyenyi xa findi hinne ra e be. ³⁰ Wo naxa Ala Xaxili Seniyyenxi tooro, Ala wo matonxumaxi naxan na han a fama won foxo ra loxo naxe. ³¹ Wo xa wo yi ba yi fe mooli birin na: xone, bojete, jaaxuna, joxonsosoe, konbi, a nun fe kobi mooli birin. ³² Wo xa marafanyi nun boje fanyi masen wo bore be. Wo xa dije wo bore ma alo Ala dipexi wo fan ma ki naxe a xa Mixi Sugandixi saabui ra.

5

Nerefe naiyalanyi kui

¹ Na kui, wo to bara findi Ala xa di xanuxie ra, wo xa a foxi nan naba. ² Wo xa jere xanunteya kui alo Ala xa Mixi Sugandixi won xanuxi ki naxe, a a yete fi won ma fe ra, a findi won ma serexe ra naxan labunde xiri rafan Ala ma.

³ Kono langoeɗa, mile, nun seniyyentareɗa mooli yo naxa lu wo yi ra. E xa fe jan naxa fala wo tagi, barima na mu lan seniyyentoe ya ma. ⁴ Woyenyi masuturatate, daxuna woyenyi, woyen jaaxi, e sese naxa me wo tagi. Na mu lan. Wo xa nu tantu woyenyi nan fala wo bore tagi. ⁵ Wo xa a kolon a fanyi ra, a langoe, seniyyentare, a nun milante (naxan maniya kuye

batui ra), e sese mu findixi ke tongoma ra Ala nun a xa Mixi Sugandixi xa mangeya niini bun ma. ⁶ Wo naxa a lu mixi yo xa wo madaxu woyenyi fufafu ra. Yi yunubi moolie xa fe ra, Ala xa xone goroma ne mixie ma naxee mu a xui suxuma. ⁷ Na kui, wo naxa gbaku e ra.

⁸ Singe, dimi nan nu wo ra, kono yakosi, wo bara findi naiyalanyi ra Marigi saabui ra. Wo xa wo jere alo a lan naiyalanyi xa die xa e jere ki naxe. ⁹ Naiyalanyi xa wali toma fe fanyi birin, tinxinyi birin, nun nondi birin kui. ¹⁰ Wo xa kata wo xa kolon soto fee ma naxee Ala kenenxi. ¹¹ Wo naxa wo gbe raso dimi xa wali kobi ya ma feo! Wo xa na fe mooli ramini kene ma. ¹² Barima na mixi moolie fe naxee rabama noxunyi kui, hali a ifalafe yete mayaagi. ¹³ Kono naiyalanyi fe naxan birin makenenma, a toma ne ya ra. ¹⁴ Fe naxan birin toma ya ra, a fan bara findi naiyalanyi ra. A falaxi na nan ma, «I tan naxan xife, xunu.

Keli faxamixie ya ma,
Ala xa Mixi Sugandixi xa yanbe xa ti i ma.»

¹⁵ Na kui, wo meeni wo jere ki ma. Wo naxa wo jere alo xaxilitaree. Wo xa wo jere ne alo xaxilimae. ¹⁶ Wo meeni yi temui ma, barima yi temui mu fan. ¹⁷ Na na a ra, a mu lan wo xa wo jere alo xaxilitare. Wo xa kolon soto Marigi waxonfe ma. ¹⁸ Weni naxa wo rasiisi, barima xaxilitarepa nan na ki. Wo xa kamali Ala Xaxili Seniyenxi nan na. ¹⁹ Wo xa woyen wo bore be suuki nun beeti ra. Wo xa suukie nun beetie ba Marigi be naxee kelima wo bope yati yati ma. ²⁰ Wo xa tantui rasiga Baba Ala ma fe birin xa fe ra, temui birin. Wo xa na raba Ala xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xili saabui ra.

Nerefe yete magore kui

²¹ Wo xa wo yete magoro wo bore be Ala xa Mixi Sugandixi xa yaragaaxui kui.

²² Ginnee, wo xa wo yete magoro wo xa morie be, alo wo wo yete magoroma Marigi be ki naxe. ²³ Xeme findixi a xa gine xunyi nan na, alo Ala xa Mixi Sugandixi findixi danxaniyatoe pama xunyi ra ki naxe. Danxaniyatoe pama fan findixi a fate nan na, a bara naxan nakisi. ²⁴ Danxaniyatoe pama a yete magoroma Ala xa Mixi Sugandixi be ki naxe, ginnee fan lanma e xa e yete magoro e xa morie be na ki ne fe birin kui.

²⁵ Xeme, wo xa wo xa ginnee xanu alo Ala xa Mixi Sugandixi danxaniyatoe pama xanuxi ki naxe. A a yete fi danxaniyatoe pama xa fe ra ²⁶ alako a xa a raseniye, a xa a rafixe ye ra masenyi saabui ra, ²⁷ a xa a dentege a yete be nore kui. Na kui, danxaniyatoe pama luma ne alo dugi tofanyi, xosi yo mu na naxan ma, naxan mu matocoxi. A xa seniye, tantanyi yo naxa lu a ma. ²⁸ Xeme lanma e xa e xa ginnee xanu na mooli nan na. E xa e xanu alo e e yete fate xanuxi ki naxe. Naxan a xa gine xanuma, a a yete nan xanuxi. ²⁹ Mixi yo mu na naxan a yete fate xonma, barima mixi birin a yete rabaloma, a meeni a yete fate ma. Ala xa Mixi Sugandixi fan meenima danxaniyatoe pama ma na ki ne, ³⁰ barima won findixi a fate salonyie nan na. ³¹ «Na kui, xeme fama ne kelide a baba nun a nga xun ma, a a maso a xa gine ra, e findi fate keren na.» ³² Gundo belebele nan na ki, kono n na Ala xa Mixi Sugandixi nun danxaniyatoe pama nan ma fe falafe. ³³ Kono kankan xa a xa gine xanu alo a yete yati. Gine fan lanma a xa a xa mori binya.

6

¹ Die, wo xa wo nga nun wo baba binya Marigi xa fe ra, barima na nan findi fe tinxinxi ra. ² Yaamari singe nan ya, barake laayidixi naxan xanbi ra: «I xa i nga nun i baba binya, ³ alako fee xa sooneya i be, i xa simaya soto dunija bende funi fari.»

⁴ Babae, wo fan naxa wo xa die raxono. Wo xa e xuru, wo e rasi alo Marigi wama a xon ma ki naxe.

⁵ Konyie, wo xa wo marigie sago raba, naxee na wo xun ma yi dunija ma. Wo xa e binya, wo gaaxu e ya ra. Wo xa e sago raba wo nii ra, alo wo Ala xa Mixi Sugandixi sago rabama ki naxe. ⁶ Wo naxa a raba e ya tode gbansan xa ra, alo naxee katama e yete rafande mixi ma. Wo xa a raba ne alo Ala xa Mixi Sugandixi xa konyie naxee Ala sago rabama e boje birin na. ⁷ Wo a raba wo tinxu ra. Wo naxa wali e be alo wo na walife e tan gbansan nan ma fe ra. Wo xa wali ne alo wo na walife Marigi nan be, ⁸ barima wo a kolon, mixi fe fanyi yo raba, xa a findi konyi ra, xa a findi xore ra, Marigi a sare fima ne.

⁹ Konyi marigie, wo fan xa a raba na ki ne wo xa konyie be. Wo xa ba xaapefe e ma, barima wo a kolon Marigi keren nan na wo birin be koore ma, naxan mu mixi yo rafisa a boore be.

Ala geresose naxee fima danxaniyatose ma

¹⁰ A donxe ra, wo xa wo senbe so Marigi saabui ra nun a xa senbe magaaxuxi saabui ra. ¹¹ Wo xa Ala xa geresose birin tongo, alako wo xa no tide Ibulisa xa koota birin kanke. ¹² Barima won mu na ibunadama xa gerefefe. Mangee, nolae, yi dunija senbema jaaxie, jinne naxee na kuye ma, gere na won nun nee nan birin tagi. ¹³ Na nan a ra, wo xa Ala xa geresose birin tongo alako na loxe kobi

na a li, wo xa no tide. Na gere raponyi xa wo li wo tixi. ¹⁴ Na kui, wo xa ti ne. Wo wo tagi ixiri nondi ra. Wo tinxinyi findi wo kanke makantase ra. ¹⁵ Wakilife xibaaru fanyi masende naxan bojesa fima mixi ma, wo xa na findi sankiri ra wo sanyie be. ¹⁶ Safe na birin xun ma, wo xa danxaniya suxu wo yi ra alo wure lefa. Na nan noma Sentane xa tanbe radexexie ratide, a e raxuben. ¹⁷ Wo man xa kisi suxu naxan findixi wo xun makantase ra. Wo Ala Xaxili Seniyenxi xa santidegema fan suxu naxan findixi Ala xa masenyi ra. ¹⁸ Wo xa Ala maxandi temui birin a Xaxili Seniyenxi saabui ra, duba nun maxandi mooli birin na. Na kui, wo naxa yanfa. Wo xa wo tunnabexi ne Ala maxandife ra seniyentoe birin be.

¹⁹ Wo xa Ala maxandi n fan be, alako n na n de ibi, Ala xa n mali a xa xibaaru fanyi gundo makenende birin be limaniya ra. ²⁰ N findixi Ala xa santigi nan na yolonxonxi bara balan naxan ma na xibaaru fanyi xa fe ra. Wo xa Ala maxandi n be alako n xa a masen limaniya ra alo n lan n xa a masen ki naxe.

Woyen donxe

²¹ Tikike n ma fe nun n ma wali xa fe birin masenma ne wo be. Won ngaxakerenyi xanuxi nan a ra danxaniya kui. Tunnabexila nan a ra Marigi xa wali kui. ²² N a xeexi wo ma na nan ma, alako a xa muxu xa fe tagi raba wo be, a man xa wo boje ralimaniya.

²³ Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa bojesa, xanunteya, nun danxaniya fi ngaxakerenyie ma. ²⁴ Ala xa hinne fi birin ma Marigi Isa xa xanunteya mu jonma mixi naxee be.

**Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Filipi danxaniyatɔe
ɲama ma
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Isa xa xɛera Pɔlu naxan sebe Isayankae ma naxee nu sabatixi Filipi taa kui. Singe Pɔlu nu bara kawandi ti menni alako mixie xa danxaniya Isa ma. E xa danxaniya naxa sabati a fanyi ra, han e Pɔlu mali a xa wali kui yire gbete. Na taruxui seɓexi Isa xa Xɛerae xa Taruxui kui, sora 16.

Pɔlu to balan geeli Rɔma a xa danxaniya xa fe ra, Ala naxa a niya a xa bataaxee sebe danxaniyatɔe ɲama ndee ma. Pɔlu naxa bataaxe keren sebe Filipi danxaniyatɔee ma. A naxa e ralimaniya alako e xa lu Ala sagoe, e man xa findi misaali fanyi ra naxan nɔma a niyade mixi gbete xa bira Isa fɔxo ra. Pɔlu naxa e ratu a e mu nɔma e yete rakiside e xa fe fanyi saabui ra, fo Isa saabui ra naxan a yete baxi serexe ra dunɲa birin be.

To Isayankae man nɔma limaniya sɔtɔde yi Kitaabui saabui ra. Ala xa masenyi xaxili fanyi nun senbe fima mixie ma e na e boɲe rabi a be. Ala xa won mali alako won xa seewe kolon naxan fatanxi Alatala ra. Amina.

**Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Filipi danxaniyatɔe
ɲama ma**

Xɛebui

¹ N tan Pɔlu nun Timote, naxee findixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa

xa konyie ra, muxu bara wo xeebu, Ala xa Mixi Sugandixi xa seniyentɔe naxee na Filipi, a nun wo xa yareratie nun wo malimae. ² Won Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa hinne nun boɲesa fi wo ma.

³ Temui birin n na ratu wo ma, n Ala tantuma ne. ⁴ N Ala maxandima wo be seewe ra temui birin, ⁵ barima wo bara n mali Ala xa masenyi kawandife ra kabi a fole han yakosi. ⁶ N a kolon, Ala, naxan wali fanyi foloxi wo tagi, a fama ne a rakamalide a xa Mixi Sugandixi Isa fa loxo. ⁷ A lan ne yi xaxili xa lu n be barima wo rafan n ma. Xa n na geeli kui, xa n na Ala xa xibaaru fanyi xunmageresofe kawandi ra, Ala hinnema ne won birin na. ⁸ Ala a kolon n wo xanuxi alo a xa Mixi Sugandixi Isa wo xanuxi ki naxe.

⁹ N Ala maxandima ne wo be alako wo xa xanunteya xun xa masa fe kolonyi nun fahaamui tilinxi ra, ¹⁰ alako wo xa no a kolonde fe naxan tide gbo. Na kui, wo boɲe xa fiixe, marakorosi yo naxa lu wo ma Ala xa Mixi Sugandixi fa loxo. ¹¹ Na loxo Isa fama ne wo matinxinde alako Ala xa matoxo, a senbe xa kolon.

Pɔlu nun kawanditie

¹² N ngaxakerenyie, wo xa a kolon, toore naxan n lixi, na bara Inyila Isa masenyi wali rasooneya, ¹³ barima mange xa soorie nun mixie birin bara a kolon n na geeli kui Ala xa Mixi Sugandixi xa fe nan ma. ¹⁴ N ngaxakerenyie bara limaniya Marigi xa fe ma n ma ɲaxankate saabui ra. Yakosi e mu gaaxuma fefe ya ra, e Ala xa masenyi kawandima senbe ra.

¹⁵ Nɔndi nan a ra, ndee na Ala xa Mixi Sugandixi xa fe kawandife mile nun toone nan ma, konɔ ndee fan na kawandi tife boɲe fanyi nan na. ¹⁶ Nee a rabafe xanunteya nan na, barima e a kolon a n findixi Xibaaru Fanyi xunmagereso

nan na. ¹⁷ Booree Ala xa Mixi Sugandixi xa fe kawandima e xa yete igbojna nan na. E boɲe mu fiixe. E ɲoxo a ma a e noɲa n ma geeli ɲaxankate xun masade e xa kawandi ra. ¹⁸ Fefe mu a ra. Xa e boɲe fiixe, xa e boɲe mu fiixe, e na Ala xa Mixi Sugandixi xa fe masenfe. Yi findima seewe nan na n be to nun tina, ¹⁹ barima n a kolon fe naxee bara n li, e findima kisi nan na n be wo xa Ala maxandi saabui ra nun a xa Mixi Sugandixi Isa Xaxili xa mali saabui ra.

²⁰ N a kolon n fe birin nabama alako n naxa yaagi fefe ra. N xa limaniya yakosi alo temui dangixi alako Ala xa Mixi Sugandixi xa matoxoe soto n ma simaya xa na mu n ma faxe saabui ra. ²¹ N ma dunijeigiri kui, n birama ne Ala xa Mixi Sugandixi foxo ra. N ma faxe findima fe fanyi nan na n be, ²² konɔ xa n lu dunija, n noɲa ne wali gbegbe rabade Ala be. Awa, n munse rabama? N mu a kolon. ²³ Na fe na n bendunfe yire firin. A xoli n ma n xa keli be, n xa siga Ala xa Mixi Sugandixi yire. Na fan dangi fe birin na. ²⁴ Konɔ a lanma n xa lu dunija wo tan ma fe ra. ²⁵ N bara a kolon n luma ne wo ya ma alako wo xa siga yare, wo man xa seewa danxaniya kui. ²⁶ N na gbilen wo yire, wo xa matoxoe Ala xa Mixi Sugandixi Isa be, na xun fama masade n ma fe ra.

²⁷ Wo ɲere ki xa lan Ala xa Mixi Sugandixi xa Xibaaru Fanyi ma tun, alako xa n na wo ya ma ba, xa n mu na ba, n noɲa a kolonde xaxili keren nan na wo be, wo birin walife danxaniya keren nan na, danxaniya naxan fatanxi Ala xa Xibaaru Fanyi ra. ²⁸ Wo naxa gaaxu wo gerefae ya ra. Wo xa limaniya findixi tonxuma nan na e be e loefe ra, wo fan xa a kolon wo kisima ne. ²⁹ Na kisi kelixi Ala nan ma, barima a bara hinne wo ra doxo firin: Wo danxaniyafe Ala xa Mixi Sugandixi ma, a nun wo

man toorofo a be, ³⁰ alo wo n fan to tooro ra ki naxe. Alo wo man bara a me ki naxe, han ya n na na toore nan kui.

2

Isa xa misaali

¹ Ala xa Mixi Sugandixi to madundui nde fima wo ma, a xa xanunteya to limaniya nde fima wo ma, lanyi to na wo nun Ala Xaxili Seniyenxi tagi, xanunteya nun kinikini nde to na wo yi ra, ² wo xa n ma ɲelaxinyi rakamali. Wo lu lanyi kui. Xaxili keren, xanunteya keren, nun ɲere ki keren nan xa lu wo tagi. ³ Wo naxa fefe raba toone kui. Wo naxa wo yete rafisa wo booree be. Wo nde ba wo xa fe ra, wo a sa wo boore gbe xun yete magore kui. ⁴ Wo naxa wo yete xa munafanyi fen. Wo wo booree nan ma munafanyi fen.

⁵ Wo yuge xa lu alo Ala xa Mixi Sugandixi Isa.

⁶ Kabi abadan, a nu na Ala keɲa ne,
konɔ a mu tin a xa a yete tide sa Ala ilanyi.

⁷ A naxa diɲe a yete birin ma,
a tin lude konyi keɲa ma,
a bari dunija ma alo adamadi,
mixie fan naxa a kolon adamadi ra.

⁸ A naxa a yete magoro,
a xa Ala sago raba,
han a naxa tin faxe ra wuri mag-
alanbuxi ma.

⁹ Na nan a toxi Ala naxa a binya,
a a xili gbo dangi xili birin na,

¹⁰ alako naxee na koore,
naxee na boxi,
naxee na boxi bun ma,
e na Isa xili me temui naxe,
e birin xa e xinbi sin a bun,

¹¹ e xa a fala,
«Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan na Marigi ra.»

Na xa findi matoxoe ra Baba Ala be.

¹² N xanuntenyie, wo bara n xui suxu n nu na wo tagi temui

naxɛ. Yakɔsi fan, wo xa Ala xa yaamarie rabatu n xanbi dangife a singe ra. Wo xa gaaxu Ala ya ra, wo xa wakili wo xa kisi xa fe ra. ¹³ Ala nan fe ragirima wo ma alako wo janige xa lan a gbe ma, wo xa a waxɔnfe raba. ¹⁴ Wo nɛ fefe rabama wo naxa wo yaxaseri masa, wo naxa sɔnxɔ, ¹⁵ alako nɔndi nun seniyenyi xa lu wo bɛ, wo tan Ala xa die naxee yanbama alo tɛ dɛxɛ yi dunja mixi jaaxi tinxintaree ya ma, ¹⁶ wo nɛ kisi masenyi tima temui naxɛ. Na kui, n matɔxɔɛ sɔtɔma Ala xa Mixi Sugandixi fa lɔxɔɛ, barima n mu dunja igirixi tɔɔrɛ kui fufafu ra. ¹⁷ Hali n faxa wo bɛ, n ma dunjɛigiri fama findide wo bɛ sɛrɛxɛ nan na naxan sama wo xa danxaniya sɛrɛxɛ xun ma. Na n naseɛwama nɛ. ¹⁸ Wo fan xa sɛɛwa, won birin xa sɛɛwa.

Timote nun Epafrodite

¹⁹ N bara n xaxili ti Marigi Isa ra a xa n mali alako n xa Timote xɛɛ wo ma, alako a xa n nalimaniya wo xa xibaaru ra. ²⁰ Mixi yo mu na n yi ra, wo xa fe rafan naxan ma alo a tan. ²¹ Birin wama e yetɛ kan xa geeni nan xɔn ma, e mu na Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa geeni xa fenfe. ²² Wo a kolon Timote bara a tunnabɛxi tɔɔrɛ kui Ala xa Xibaaru Fanyi xa fe ra. Kabi a naxa wali fɔlɔ n sɛeti ma temui naxɛ, a bara lu alo di naxan birama a baba fɔxɔ ra. ²³ Na kui, a xɔli n ma n xa a xɛɛ wo yire, n ma fe makenɛnma temui naxɛ. ²⁴ N a kolon a gbe mu luxi, Ala xa a ragiri n xa fa wo yire.

²⁵ Kɔnɔ n ma maɔxunyi ma, fo n xa n ngaxakerenyi Epafrodite xɛɛ wo yire. A bara n mali ki fanyi ra Ala xa fe geremaso kui, alo wo a xɛɛxi n ma fe naxan ma. ²⁶ Wo to xɔli bara a suxu ki fanyi. A bara kɔntɔfli barima wo bara a xa fure fe mɛ. ²⁷ A fura nɛ a jaaxi ra. A gbe mu nu luxi a xa faxa, kɔnɔ Ala naxa kinikini a ma. Ala

naxa kinikini n fan ma, alako na sunnunyi naxa sa n ma tɔɔrɛ xun. ²⁸ Na na a ra n bara gbata a xɛɛfe ra wo ma alako wo xa pɛlexin a tofe ra, n fan bɔɔrɛ ndedi xa sa. ²⁹ Wo xa a rasɛnɛ Marigi xili ra sɛɛwe kui. Wo xa yi mixi mooli binya, ³⁰ barima a mu tondi fefe yo ra Ala xa Mixi Sugandixi xa wali kui, hali a findi a bɛ faxɛ ra. A bara n mali wo tan mu nu nɔma n malide naxee ra.

3

Kisi sɔtɔfe

¹ Yakɔsi, n ngaxakerenyie, wo xa sɛɛwa wo Marigi ra. N mu taganma gbilende fee tagi rabade wo bɛ, n naxee sɛbɛxi wo ma temui dangixi, alako na xa wo ratanga. ² Wo xa wo yetɛ ratanga mixi jaaxie ma, wali kobi rabae naxee wama finɛ rawalife tun mixi sunnafe ma. ³ Won tan nan na mixi sunnaxie ra a nɔndi ki ma, won tan naxee Ala batuma a Xaxili Seniyenxi saabui ra, naxee sɛɛwama Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra, naxee mu e xaxili tima e yetɛ ra.

⁴ Xa n wa, n fan nɔma n xaxili tide n yetɛ ra. Xa mixi nde a maɔxunxi nɛ a a nɔma a xaxili tide a yetɛ ra, n dangi na kanyi ra pon! ⁵ N sunnaxi a xi solomasaxan lɔxɔɛ nɛ, Isirayilaka nan n na, naxan kelixi Bunyamin bɔnsɔɛ, Eburu yati yati nan lanxi n ma n bari ki ma. ⁶ N nu biraxi Ala xa sɛriyɛ fɔxɔ ra a Fariseni ki nɛ, n nu fa Isa xa danxaniyatɔɔɛ jaaxankata. Marakɔɔsi jaaxi yo mu nu na n ma.

⁷ Kɔnɔ yakɔsi, n to bara danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma, n nu se naxan birin maɔxunxi fe fanyie ra, e tide yo mu na n bɛ sɔnɔn. ⁸ Marigi Isa kolonfe nan tide gbo nee birin bɛ. Ala xa Mixi Sugandixi sɔtɔfe dangi na fe birin na, n bara naxee lu a xa fe ra. Na fee bara lu n bɛ alo fee fufafu

alako n xa Isa xa munafanyi soto. ⁹ N xa lu a tan nan ma fe, barima n yete senbe mu noma n findide mixi tinxixi ra. N mu noma Ala xa seriye birin nabatude. Kono xa n bara danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma, Ala tan noma ne n matinxinde. Ala nan mixi matinxinma danxaniya saabui ra. ¹⁰ Na kui, n wama naxan xon, n xa Isa kolon. N xa a xa marakeli senbe kolon, n man xa tɔɔɔɔ alo a tɔɔɔɔxi ki naxe. N wama lufe ne alo Isa nu na ki naxe a faxa temui, ¹¹ alako n fan xa keli faxe ma.

¹² N a kolon n mu nu ge na birin sotode sinden, n ma fe mu gexi kamalide. Kono n xa siga yare alako Isa n sugandixi fe naxan ma, n fan xa a xa fe suxu. ¹³ N ngaxakerenyie, n a kolon n mu gexi a suxude sinden, kono n fe keren nan nabama: N mu n kobe ratoma, n sigama yare nan tun ma. ¹⁴ N birama ne n ma wali foxo ra, alako n xa sare soto Koore Mange Ala won xilixi naxan ma a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra.

¹⁵ Won tan naxee xa danxaniya bara tilin, a lanma na mapoxunyi nan xa lu won birin yi ra. Kono xa a sa li mixi nde mu lanxi na fe ma, Ala fama na fan fiixede na kanyi be. ¹⁶ Won xa siga yare alo won darixi a ra ki naxe.

¹⁷ N ngaxakerenyie, wo xa n foxi raba. Mixi naxee jere ki luxi alo muxu gbe, nee nan xa findi misaali ra wo be. ¹⁸ Ala xa Mixi Sugandixi yaxuie bara wuya, naxee mu lama a xa serexe ra wuri magalanbuxi ma. N jan bara na fala wo be sanya wuyaxi, kono yakosi n a masenma ne wo be n yaye ra. ¹⁹ E bara loe. E yete waxonfe bara findi e xa ala ra. E naxan itema, na nan fama e ragorode. E birama yi dunija gbansan nan foxo ra. ²⁰ Kono won tan xonyi na ariyanna nan na, won nakisima Marigi Isa kelima dennaxe fafe ra won foxo ra. Won na na nan mamefe. ²¹ A fama ne

won fate makinikinixie masarade, e xa lu nore kui alo a gbe. A na rabama a senbe nan na, naxan dangi senbe birin nalanxi ra.

4

Marasi donxoe

¹ N ngaxakerenyie, a xoli n ma n xa siga wo xeebude. N bara jalexin wo xa fe ra, naxan bara a niya n xa binye soto. N xanuntenyie, wo bira Marigi foxo ra alo wo darixi a ra ki naxe.

² Ewodiye nun Sintike, yandi wo xa lan wo bore ma Marigi xa fe kui. ³ N malima fanyi, n bara i maxandi, i xa e mali, barima e fan bara n mali n ma kawandi tife geremaso kui. Kilementi fan bara n mali, alo n walibooree naxee xilie sebexi kisi buki kui.

⁴ Wo seewa Marigi ra temui birin. N man xa a fala wo be, wo xa seewa. ⁵ Wo xa boje bexi xa makenen birin be. Marigi mu buma fafe ra sonon. ⁶ Wo naxa kontofili fefe ra, wo xa Ala maxandi fe birin kui, wo xa a mayandi, wo xa a tantu. ⁷ Na kui, Ala bojesa nun xaxilisa fima ne wo ma naxan mooli mu toma yi dunija fari. A na rabama a xa Mixi Sugandixi Isa nan saabui ra.

⁸ Donxoe ra, wo xa wo xaxili doxo yi fee nan xon ma: fe naxan yo findi nondi ra, naxan yo findi soobe ra, naxan yo tinxin, naxan yo seniye, naxan yo fan, naxan yo findi seriye ra, naxan yo rafan Ala ma. Wo xa wo xaxili doxo yi fee nan xon binye nun tantu na naxee kui. ⁹ N naxan masenxi wo be, wo naxan toxi n ma misaali kui, wo bira na foxo ra. Na kui, Bojesa Mange luma ne wo seeti ma.

Xeebui

¹⁰ N bara Marigi tantu wo xa fe ra barima wo man bara wo joxo sa n xon. Singe wo nu bara wa n malife, kono Ala mu a ragiri. ¹¹ N mu yi falaxi xe barima n hayi to

na se nde ma. N bara n matinkan n xa wasa so se naxan na n yi ra. ¹² Xa sese yo mu na n yi ra, xa se gbegbe na n yi ra, a birin fan. Xa kaame n suxuxi, xa n lugaxi, n bara wasa a birin na. Xa n bannaxi, xa n tɔɔrɔxi, n bara sɛɛwa a birin na. ¹³ N nɔma fe birin na n Marigi saabui ra, naxan sɛnbɛ fima n ma. ¹⁴ Kɔnɔ wo fan fe fanyi nan nabaxi n bɛ n malife ra n ma tɔɔrɛ kui.

¹⁵ Filipikae, wo a kolon, kabi n naxa keli Masedon bɔxi Inyila Isa kawandi tife ra, danxaniyatɔɛ nɔama yo mu n mali fe nde ra fo wo tan. ¹⁶ Wo tan nan na rabaxi. Wo naxa n mali sanya firin n nu na Tesaloniki temui naxe. ¹⁷ N mu na sese fenfe n yete bɛ. A xɔli n ma wo tan nan xa fe fanyi sɔtɔ a kui. ¹⁸ N hayi na naxan birin ma, n bara a sɔtɔ. Wo naxan nasanbaxi n ma Epafrodite saabui ra, a bara n wasa han a bara dangi a i. Na sɛrɛɛ bara rafan Ala ma, a a kenɛn. ¹⁹ N Marigi Ala fama fe birin fide wo ma wo hayi na naxan ma. Fɛɛrɛ birin na a tan nan yi ra, a na birin nabama a xa Mixi Sugandixi Isa nan saabui ra. ²⁰ Ala tantu, Ala tantu. Ala naxan findi won Baba ra, won a tantuma nɛ han dunɔna rapɔnyi.

²¹ Wo xa Isa xa seniyɛntɔɛ birin xɛɛbu. ²² Seniyɛntɔɛ birin naxee na n sɛɛti ma, a gbengbenyi naxee walife Mange Sesare xɔnyi, e bara wo xɛɛbu. ²³ Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, xa hinne wo birin na.

**Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Kolosi danxaniyatɔe
pama ma
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Isa xa xɛera Pɔlu naxan sebe Isayankae ma naxee nu sabatixi Kolosi taa kui. Pɔlu mu nu findixi kawandila singe xa ra naxan Isa xa fe masen e be, kɔnɔ a e kolon Rɔma ne, a nu na geeli dennaxe. Ala Xaxili Seniyenxi naxa masenyi nde fi Pɔlu ma Kolosikae be, a nun Isayankae birin be naxee nu sa fama lude dunjɔna bende fuɔi fari. Yi Kitaabui kui, mixi nɔma lonni gbegbe sɔtɔde Isa xa fe ma a nun Isayankae jere ki xa fe ma.

Ala xa won mali a xa masenyi saabui ra alako won xa seewe sɔtɔ dunjɔna ma, won man xa seewe sɔtɔ aligiyama. Amina.

**Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Kolosi danxaniyatɔe
pama ma**

Xɛebui

¹ N tan Pɔlu nan yi ki, Ala a ragirixi naxan xa findi Isa xa xɛera ra. Muxu nun Timote nan yi bataaxe sebefe ² wo tan ma, Kolosikae seniyentɔe. Wo bara findi n ngaxakerenyi danxaniyatɔe ra barima wo laxi Ala xa Mixi Sugandixi ra. Won Baba Ala xa hinne nun bojesa fi wo ma.

Pɔlu Kolosikae tantufe

³ Muxu bara Ala tantu, won Marigi Isa Baba. Muxu Ala maxandima wo be temui birin.
⁴ Muxu yi nan mexi, wo bara

danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, wo man bara Ala xa seniyentɔe birin xanu. ⁵ Wo xaxili tixi fe ra Ala naxan nagataxi wo ya ra koore ma. Wo xa danxaniya nun wo xa xanunteya kelima na nan ma. Wo bara na birin me Ala xa nondi kui naxan findixi xibaaru fanyi ra. ⁶ Na xibaaru fanyi bara findi geeni ra dunjɔna birin be. A man bara findi geeni ra wo be wo Ala xa hinne yati kolonxi temui naxe. ⁷ Won ngaxakerenyi, muxu waliboore Epafirasi nan wo xaranxi na nondi ra. A bara findi Ala xa Mixi Sugandixi xa walike tinxinxi ra wo be. ⁸ A bara a masen muxu be a wo mixi xanuma Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

Pɔlu Kolosikae ralimaniyafe

⁹ Na nan a toxi, muxu fan, kafi muxu naxa na kolon, muxu Ala maxandife ne wo be temui birin, a xa fahaamui nun xaxili fanyi fi wo ma alako wo xa Ala sago kolon a fanyi ra. ¹⁰ Wo xa wo jere alo won Marigi wama a xɔn ma ki naxe. Wo xa fe fanyi mɔoli birin naba. Wo xa Ala kolon a fanyi ra. ¹¹ Wo xa senbe sɔtɔ a xa senbe magaaxuxi saabui ra, alako wo xa wo tunnabexi, wo man xa dije, ¹² wo man xa Baba Ala tantu seewe kui. A bara a ragiri wo xa no seniyentɔe ke sɔtɔde naiyalanyi kui. ¹³ A bara won namini Sentane xa nɔe bun ma, naxan findixi dimi ra, a won naso a xa Di xanuxi xa mangeya niini bun ma. ¹⁴ Na di bara won xunsara, a bara won ma yunubie xafari.

Ala xa Mixi Sugandixi

¹⁵ Ala mu toma, kɔnɔ a xa Di findixi a misaali nan na. Daali birin fisamante nan a ra. ¹⁶ A tan nan se birin daa, naxan na koore ma, naxan na boxi ma, naxan toma, naxan mu toma, mangee, yaamaritɔe, nolae, senbema. Na birin daaxi a saabui nan na,

na birin daaxi a yete nan be. ¹⁷ Beenun se keren xa daa, a tan nu na. A birin na na a tan nan saabui ra. ¹⁸ Danxaniyatɔe jama xunyi na a tan nan na. Na luma ne alo a fate yati yati. A tan nan na fe birin foɓe ra. A tan nan singe rakeli faxe ma, alako a xa findi dunija fisamante ra. ¹⁹ A naxa rafan Ala ma a xa Isa rakamali Ala xa fe birin na. ²⁰ A man bara tin fe birin masode a ra a xa Di xa faxe saabui ra. Boɓesa xa lu Ala nun dunija birin tagi, naxan na koore nun boxi ma. Na lanyi bara lu e tagi Ala xa Di wuli saabui ra, naxan banban wuri magalanbuxi ma.

²¹ Singe ra, wo tan nun Ala, wo tagi nu ikuya. A yaxuie yati yati nan nu na wo ra, barima wo nu fe jaaxie maɓɔxunma, wo man nu e rabama. ²² Koɓo yakɔsi, lanyi bara lu wo tagi Ala xa Di xa faxe saabui ra, alako wo xa seniyeɗ, wo xa ti Ala ya i, tantanyi nun marakoɗosi yo mu na wo ma soɓoɓ. ²³ Koɓo a lanma ne wo xa danxaniya xa sabati, a xa senbe soto, alako wo naxa makuya fe fanyi ra naxan nagataxi wo be Ala xa xibaaru fanyi saabui ra. Na xibaaru fanyi wo naxan mexi, a masenxi ne dunija birin be. N tan yati walima na nan ma.

Pɔlu xa wali

²⁴ Yakɔsi, n bara jelexin n toɗɔfe ma wo xa fe ra. N yete yati fama Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa toɗɔre rakamalide danxaniyatɔe jama xa fe ra, naxan luxi alo a fate. ²⁵ N bara findi danxaniyatɔe jama xa walike ra. Ala bara n xee n xa a xa masenyi birin tagi raba wo be. ²⁶ Na gundo nu noxunxi ne mixi birin ma, kabi temui xonnakuye. Koɓo yakɔsi, Ala bara na masen a fiixe ra a xa seniyeɗɔe birin be. ²⁷ A waxi ne na gundo xa masen e be si birin tagi, e xa a xa noɗe tofanyi to. Na gundo nan

yi ki, Ala xa Mixi Sugandixi na wo i, a tan nan noxi a niyade wo xa a xa noɗe soto. ²⁸ Muxu Ala xa Mixi Sugandixi nan ma fe masenma adamadi birin be. Muxu e birin xaranma ne lonni ra, alako mixi birin xa kamali Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra. ²⁹ Na nan a toxi, n na walife Isa senbe ra, naxan n malima a fanyi ra.

2

¹ Wo xa a kolon n na gere masofe wo be, n na gere masofe Layodiseyakae nun danxaniyatɔe birin be, naxee n kolon koɓo e mu n toxi sinden. ² N na gere maso kui alako wo boɓe xa limaniya, wo xa boni wo bore ra xanunteya kui, wo man xa xaxili fanyi soto. Na kui, wo noɓa ne Ala xa gundo kolonde. Na gundo findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na. ³ Lonni fanyi nun fe kolonyi noxunxi Isa nan ma fe kui.

⁴ N na falaxi ne, alako mixi yo naxa no wo madaxude woɗenyi tofanyie ra. ⁵ N makuya wo ra, koɓo n boɓe na wo seeti ma. N bara jelexin, barima wo na jerefe a fanyi ra wo xa danxaniya kui. Wo mu Ala xa Mixi Sugandixi bepinma fefe ma.

Pɔlu Kolosikae ralimaniyafe a firin nde

⁶ Wo to bara tin wo Marigi Isa xa fe ra, Ala xa Mixi Sugandixi, wo lan ne wo xa bira a foɓo ra. ⁷ Isa xa lu wo be alo sanke na sansi be ki naxe. A xa lu wo be alo fanye, banxi tima naxan fari. Wo xa danxaniya xa sabati alo muxu wo xaranxi ki naxe. Wo xa Ala tantu temui birin. ⁸ Wo naxa a lu mixi yo xa wo madaxu woɗenyi joxunme ra. Na wulee findixi adamadi xa maɓɔxunyi nan na. Na fatanxi dunija fe nan na. A mu kelixi Ala xa Mixi Sugandixi xa ma feo!

Isa Marakisima

⁹ Ala xa fe keɓa birin na Isa yi ra. ¹⁰ Wo fan bara kamali Isa saabui ra, naxan findixi mange ra. Mangeya birin nun senbe mooli birin na a bun ma.

¹¹ Isa bara wo sunna, kono a mu a rabaxi a adama ki xa ma. A mu sese ba wo fate ma. A wo sunna ki naxe, a wo sondonyi nan kui ixaxi. ¹² Wo bara wo xunxa ye xora. Na bara maniya alo wo nun Isa bara ragata gaburi keren kui. Na xanbi wo fan bara keli ye xora alo Isa kelixi gaburi kui ki naxe. Na birin nabaxi ne barima wo bara la Ala senbe ra, naxan Isa rakelixi faxe ma. ¹³ Wo nu luxi ne alo faxamixie, wo xa yunubie xa fe ra nun wo xa sunnatareya xa fe ra, kono Ala bara wo rakisi Isa saabui ra. A bara diɓe won ma yunubi birin ma. ¹⁴ Kalamui naxan nu sebexi won xili ma, naxan nu noma won ma fe kanade, a bara na ba na a mabanbanfe wuri magalanbuxi ma. ¹⁵ Na kui, Ala bara no mangeya nun senbe mooli birin na dunija birin ya xori, naxee fatanxi Sentane ra, a naxa xunnakeli soto na wuri magalanbuxi saabui ra.

Xaranyi naxan findixi wule ra

¹⁶ Awa, wo naxa tin mixi yo xa kiiti jaaxi sa wo ma wo xa donse nun minse xa fe ra, sali xungbee xa fe ra, kike neene sali xa fe ra, xa na mu malabu loxo xa fe ra. ¹⁷ Na birin findixi fe fanyi tonxuma nan na. A nu wama Ala xa Mixi Sugandixi xa fe nan masenfe won be, naxan findixi nondi yati ra. ¹⁸ Wo naxa tin mixi yo xa wo xa xunnakeli ba wo yi ra. Mixi ndee katama ne na rabade. A luma alo e e yete nan magoroma, kono wule na a ra. A luma alo e tan nun malekxe Ala nan batuma, kono na fan wule nan a ra. E birama laamatunyie foxo ra, kono e e yete igboma fe

fufafu ma. ¹⁹ E mu fatuxi Isa ma, naxan na xunyi ra. Fate xunyi salonse birin naperema. Kankan xirixi e boore ra, Ala senbe fima e birin ma alo a wama a xon ma ki naxe.

²⁰ Xa wo bara fatan dunija fee ma Isa saabui ra, munfe ra wo wo yete luma dunija fee xa yaamari bun ma? ²¹ Na yaamari naxe, «A mu lan wo xa yi tongo! A mu lan wo xa yi don! Wo man mu lan wo xa a masuxu!» ²² Na fe birin fama jonde. Na seriye mooli fatanxi adamadi nan na. ²³ Na fe mooli maniya lonni ra, barima batui, yete magore, nun fate toorofo na a kui, kono e tide yo mu na, barima e mu noma yunubi fee bade mixi boje ma.

3*Ala xa kira*

¹ Xa nondi na a ra, wo nun Ala xa Mixi Sugandixi nan birin naxee lixi faxe ma, wo xa ariyanna fen, Ala xa Mixi Sugandixi magoroxi Ala yirefanyi ma dennaxe. ² Wo xa ariyanna fe fen, dunija fe mu a ra. ³ Barima wo bara faxesa, wo xa simaya fa noxunxi Ala xa Mixi Sugandixi xa fe i Ala xa fonisireya kui. ⁴ Wo Rakisima Ala xa Mixi Sugandixi na fa, wo fan luma a xa noxe nan kui.

⁵ Na nan a toxi wo lanma wo xa adamadi xa fe kobi birin nabegin: yene fe, langoe fe, fe seniarentare, korintena naxan maniyaxi kuye batufe ra. ⁶ Ala xonoma ne na fe mooli ma, nun naxee e rabama. ⁷ Singe ra nu, wo yati nu perema na ki ne.

⁸ Kono yakosi, wo xa yi fe birin begin: bojete, geresofe, fe jaaxi, mixi xili kanafe, nun konbi. ⁹ Wo naxa wule fala wo bore be. Wo bara na jere ki fori begin, ¹⁰ alako wo xa jere ki neene suxu, naxan lanma Ala jere ki ma. Na kui, wo fama Ala kolonde a fanyi ra. Na birin luma alo mixi naxan dugi

fori bama a ma, a dugi nēene ragoro a ma. ¹¹ Na kui, Girēki nun Yuwif e birin keren. Mixi sunnaxi nun mixi sunnatate e birin keren. Xununtaree, mixi xununxi, konyi, nun lasiri, e birin keren. Isa nan findixi a birin na, a man na a birin i.

¹² Ala wo tan nan sugandixi, wo bara findi seniyentōee ra, Ala xanuntenyie. Wo lan nē wo xa kinikini mixi ma, wo bōje xa fan, wo xa wo yete magoro, wo bōje xa bexi, wo xa dijē. ¹³ Wo xa wo bore sutura, wo man xa hinne wo bore ra. Xa mixi nde bara fe jaaxi raba a bore ra, na kanyi xa dijē alo Ala xa Mixi Sugandixi dijexi wo ma ki naxe. ¹⁴ Naxan dangi a birin na, wo xa wo bore xanu barima na findima lanyi fanyi ra. ¹⁵ Ala xa Mixi Sugandixi nu wama lanyi naxan xon won be, won bōje xa bira na lanyi fōxō ra. Ala bara wo xili wo xa findi fate keren na, lanyi xa lu wo tagi. Wo xa Ala tantu na ma.

¹⁶ Ala xa Mixi Sugandixi xa masenyi fanyi xa lu wo bōje kui. Wo xa wo bore xaran, wo man xa marasi nun lonni fi wo bore ma. Wo xa na raba suuki nun beeti ra naxan fatanxi Ala Xaxili Seniyenxi ra. Wo xa Ala tantu na beetie ra, e xa keli wo bōje yati yati nan kui. ¹⁷ Wo fe naxan birin falama, wo fe naxan birin nabama, wo xa na birin naba wo Marigi Isa xili ra. Wo xa Baba Ala tantu Isa saabui ra.

Denbaya seriye

¹⁸ Ginēe, wo xa lu wo xa morie xa yaamari bun ma, alo Marigi wama a xon ma ki naxe. ¹⁹ Xemeē, wo xa wo xa ginēe xanu, wo naxa jaaxu e ra. ²⁰ Dimēdie, wo xa wo barimixie xui ratinme fe birin kui, barima na rafan Marigi ma. ²¹ Barimixie, wo naxa wo xa die bōje rapaaxu e ma, alako limaniya naxa ba e yi. ²² Konyie,

wo xa wo marigie xui birin natinme. Wo naxa wali e ya tode xa gbansan na, alako wo xa rafan mixie ma. Wo xa wali e be wo bōje fiixexi ra, barima wo gaaxuxi wo Marigi Ala ya ra. ²³ Wo fe naxan birin nabama, wo xa a raba wo bōje fiixexi nan na, alo wo a rabama Marigi be ki naxe. Wo mu a rabama mixie xa be. ²⁴ Na kui, wo xa a kolon Marigi na sare ragbilenma nē wo ma, naxan findima wo ke ra. Wo na walife Ala xa Mixi Sugandixi nan be, wo Marigi yati yati. ²⁵ Naxan fe kobi rabama, Marigi na fan sare ragbilenma nē a ma. Mixi birin a gbe sotōma nē, Ala mu mixi yo rafisa a boore be.

4

¹ Konyi marigie, wo xa wo xa konyie masuxu tinxinyi ra, barima konyi nan wo fan na. Wo Marigi na koore ma.

Marasi donxōe

² Wo xa Ala maxandi temui birin. Wo xa wo yete mato, wo xa Ala tantu. ³ Wo Ala maxandi muxu fan be. Ala xa sooneya raba won ma kawandi kui, alako n xa Ala xa Mixi Sugandixi xa gundo masen birin be. N saxi geeli na fe nan ma. ⁴ Wo Ala maxandi n be alako n xa na fala a fanyi ra, a xa fiixe fōen, alo a lanma n xa a raba ki naxe.

⁵ Wo xa wo jere xaxilimaya ra danxaniyataree ya tode ra. Wo xa na raba sinnanyi ma a raba waxati. ⁶ Wo xa masenyi fanyi ti mixie be, naxan fan. Kuri so temui, fōxe sama nē bande, alako a xa joxun. Wo fan xa fata mixi birin yaabide woyenyi ra naxan fan.

Xeebui donxōe

⁷ N ngaxakerenyi Tikike findixi n xanuntenyi nan na naxan bara n mali a fanyi ra Marigi xa wali xa fe ra. A fama n ma fe birin tagi rabade wo be. ⁸ N a xexi

ne wo ma alako a xa muxu xa fe tagi raba wo be, a man xa wo ralimaniya. ⁹ N man bara n ngaxakerenyi tinxinxi, n xanuntenyi Onesimo Kolosika xee a xa Tikike mati. E firinyi fama n ma fe birin dentege sade wo be.

¹⁰ Arisitaraki, muxu nun naxan na geeli, a wo xeebu. Baranabasi dexxo Maraki fan wo xeebu. Wo bara marasi soto Maraki xa fe ma. Xa a fa wo xonyi, wo xa a rasene a fanyi ra. ¹¹ Yesu, naxan xili falama Yusutu, a fan wo xeebu. Yuwifi danxaniyatoe jama birin ya ma, yi mixi saxanyi gbansan nan n malixi Ala xa mangeya niini wali rabade. E bara limaniya fi n ma.

¹² Epafirasi, naxan findixi wo xonyika ra, a wo xeebu. Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa walike nan a ra. A Ala maxandima wo be temui birin alako wo xa danxaniya xa sabati, wo xa Ala waxonfe kolon, wo man xa a raba. ¹³ A wali gbegbe rabama wo be, wo tan danxaniyatoe naxee na Kolosi, Layodiseya, nun Hiyerapoli. N na a seede ra. ¹⁴ Luki seriba, muxu xanuntenyi wo xeebu, a nun Demasi.

¹⁵ Wo xa won ngaxakerenyi Layodiseya danxaniyatoe xeebu, nun Nimifa, a nun danxaniyatoe jama naxan e malanma a xa banxi kui. ¹⁶ Wo na ge yi bataaxe xarande wo xonyi, wo xa a so Layodiseya danxaniyatoe fan yi ra, e xa a xaran. Wo tan fan, wo xa bataaxe xaran n naxan nasambaxi Layodiseyakae ma. ¹⁷ Wo xa a fala Arikipe be, «Fenten i xa wali ma, Marigi naxan soxi i yi ra alako i xa na raba a fanyi ra.»

¹⁸ Xeebui nan yi ki, n tan Polu naxan sebexi wo ma n yete belexe ra. Wo xa ratu a ma n na geeli nan kui yi ki. Ala xa hinne wo birin na.

**Ala xa masenyi
singe
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Tesaloniki
danxaniyatɔe pama
ma
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Yi Kitaabui findixi bataaxe singe nan na Ala xa xɛera Pɔlu nun a walibooree naxan sebe danxaniyatɔe pama ma naxee nu sabatixi Tesaloniki.

Beenun e xa yi bataaxe sebe, Pɔlu nun Silifanu nu bara kawandi ti Tesaloniki. Ala to e xa wali baraka, naa mixi wuyaxi naxa gbilen kuye batufe fɔxɔ ra, e danxaniya Ala ma naxan a xa Mixi Sugandixi xɛɛxi dunija rakiside. Kɔnɔ Pɔlu nun Silifanu mu nɔ bude Tesaloniki taa kui, e gi kɔe nan na barima mixi kobi ndee nu bara pama bɔɓe rate e xili ma. Yi fe birin tagi rabaxi Isa xa Xɛerae xa Taruxui Kitaabui kui, Sora 17.

Pɔlu nun Silifanu to Aten li, e naxa kɔntɔfili Tesaloniki danxaniyatɔe be barima e mu nu a kolon xa e xa danxaniya sabatixi. Na kui, e naxa Timote xɛe alako a xa Tesaloniki danxaniyatɔe janige kolon, a xa e ralimaniya e xa danxaniya kui. Timote to gbilen, a naxa dentɛge sa Pɔlu nun Silifanu be. Ala Xaxili Seniyenxi naxa masenyi fi e ma Tesalonikikae be, e naxa yi bataaxe sebe.

Yi Kitaabui tide to bara mini Tesaloniki danxaniyatɔe be, a lonni fi e ma, a e ralimaniya, a tide na won fan be. A a masenma won be a Ala won xilixi ne won xa won jere seniyenyi kui, won xa gbilen seniyentareɓa fɔxɔ ra. A man a masenma a wali tide gbo

danxaniyatɔe be. A lanma won xa balo won yilɛnfure nan na. Yi Kitaabui man limaniya fima won ma barima a a masenma won be a Ala xa Mixi Sugandixi Isa fama ne a xa danxaniyatɔe fɔxɔ ra, e jipe nun a laaxiraxi, a e xanin Ala xɔnyi e sa luma dennaxe abadan.

Tesaloniki danxaniyatɔe findixi misaali nan na won be barima hali e to paxankate gbeɓe sɔto, e xan ne danxaniya kui, e e xaxili ti Ala ra. Ala xa won mali won ma danxaniya xa tilin, won xa won tun nabexi Ala xa kira fanyi xon ma. Ala xa won natanga seniyentareɓa ma, won naxa fa yaagi Marigi gbilen lɔxɔe. Ala xa won mali ariyanna kira xon ma. Amina.

**Ala xa masenyi
singe
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Tesaloniki
danxaniyatɔe pama
ma**

Xɛɛbui

¹ Pɔlu, Silifanu, nun Timote nan yi ki, katarabi Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa danxaniyatɔe pama ma naxee na Tesaloniki.

Ala xa hinne nun bɔɓesa fi wo ma.

Ala tantufe Tesalonikikae xa fe ra

² Waxati birin muxu Ala tantuma wo xa fe ra, muxu man a maxandima wo be. Temui birin ³ muxu wo xa fe falama won Baba Ala be. Muxu a tantuma ne wo xa wali ma naxan kelixi wo xa danxaniya nun wo xa xanunteya ma. Muxu a tantuma ne barima wo wo tun nabexixi wo xaxili tife ra Ala xa Mixi Sugandixi Marigi Isa ra.

⁴ N ngaxakerenyie, wo tan Ala xanuntenyie, muxu a kolon a Ala bara wo sugandi. ⁵ Muxu to

xibaaru fanyi masen wo be, a mu findi muxu de woyenyi gbansan xa ra. Ala Xaxili Seniyenxi naxa senbe fi muxu xa xibaaru fanyi kawandife ma, muxu danxaniyaxi a ma. Wo a kolon yati muxu nu jere ma ki naxe wo xa fe ra, muxu nu na wo ya ma temui naxe. ⁶ Wo bara findi muxu nun Marigi foxi rabae ra. Hali wo to jaxankate gbegebe soto, wo Ala xa masenyi muxu ne jalexinyi ra, jalexinyi naxan fatan Ala Xaxili Seniyenxi ra.

⁷ Na kui, wo bara findi misaali ra danxaniyatoe birin be naxee na Masedon nun Akayi. ⁸ Ala xa masenyi bara rayensen ye wo saabui ra. A mu rayensenxi Masedon nun Akayi gbansan xa ma. Yire birin bara a kolon wo danxaniyaxi Ala ma ki naxe. Na kui, muxu mu sese falama sonon na xa fe ra. ⁹ Na mixi naxee bara wo xa fe me, e tan nan fama wo xa fe falade, wo muxu rasene ki naxe, wo man gbilen kuyee foxo ra ki naxe, wo fa bira Ala Niye foxo ra naxan findixi nondi ra. ¹⁰ E man wo xa fe falama, wo Ala xa Di mamexi ki naxe kelife kooore ma. Na nan findixi Isa ra, Ala naxan nakeli faxe ma, Isa naxan won natangama xone ma naxan na fafe.

2

Polu nun Tesaloniki danxaniyatoe nama

¹ N ngaxakerenyie, wo tan yati a kolon a muxu fafe wo yire na mu findixi fe fufafu ra. ² Wo a kolon, muxu nu bara jaxankate nun toore soto Filipi. Kono muxu naxa muxu xaxili ti won Marigi Ala ra, muxu limaniya alako muxu xa wo kawandi Ala xa xibaaru fanyi ra, hali geremasoe gbegebe to nu naa. ³ Muxu xa kawandi mu fatanxi wule xa ra, a mu fatanxi janige seniyentare xa ra, a mu fatanxi yanfanteya xa ra. ⁴ Ala to bara

muxu mato, a bara a xa xibaaru fanyi taxu muxu ra. Na kui, muxu mu woyenma xe de alako muxu xa rafan mixie ma. Muxu woyenma ne alako muxu xa Ala nan kenen naxan won sondonyie matoma. ⁵ Wo a kolon yati, Ala fan a kolon, muxu mu deinoxunyi woyenyi yo falaxi wo be. Muxu mu kawandi tixi xe alako muxu xa se nde soto. ⁶ Muxu hayi mu na mixie xa matoxoe ma, a na findi wo tan na, a na findi mixi gbetee ra.

⁷ Ala xa Mixi Sugandixi xa xerae to na muxu ra, muxu nu noma muxu xa fe kote doxode wo xun ma, kono muxu mu tin. Muxu naxa meeni wo ma, alo dinge meenima a xa die ma ki naxe. ⁸ Muxu wo xanuxi ne han muxu naxa muxu yete yati fi wo ma safe Ala xa xibaaru fanyi xun ma muxu wo kawandi naxan na. Wo xa fe nu bara xoxoxo muxu ma ki fanyi. ⁹ N ngaxakerenyie, wo xa wo maroxun muxu xa wali nun muxu xa toore ma. Muxu wakili ne koe nun yanyi alako muxu xa kontofili naxa lu wo sese ma, muxu nu Ala xa xibaaru fanyi kawandife wo be temui naxe. ¹⁰ Muxu jerexi seniyenyi nun tinxinyi nan na wo xa fe ra, marakorosi yo mu na muxu ma. Wo bara findi na fe seedee ra, wo nun Ala. ¹¹ Wo a kolon yati, a muxu na wo birin be, alo babe nun a xa die na ki naxe. ¹² Muxu bara wo rali-maniya, muxu bara wo mafuruku, muxu bara wo mayandi alako wo jere ki xa Ala kenen, naxan wo xilixi wo xa lu a xa mangeya niini bun ma, wo xa a xa noore kolon.

¹³ Na nan a toxi muxu Ala nuwali sama temui birin barima muxu to wo kawandi Ala xa masenyi ra, wo mu a muxu xe alo mixi woyen xui. Wo a kolon ne a a findixi Ala xa masenyi nan yati ra naxan senbe na walife wo tan danxaniyatoe ya ma. ¹⁴ N ngaxakerenyie, wo bara maniya Ala

xa danxaniyatɔe pamae ra naxee danxaniyaxi a xa Mixi Sugandixi Isa ma Yudaya bɔxi ma. Wo bari-booree wo tɔɔɔ ki naxe, Yuwifie fan Yudaya danxaniyatɔe pamae tɔɔɔ na ki ne. ¹⁵ E tan Yuwifie nan Marigi Isa nun namijɔnmee faxe, e muxu fan paxankata. E xa fe mu Ala kenexi. E to muxu tɔɔɔma muxu xa kawandi wali kui, e paaxuma mixi birin na. ¹⁶ E mu wama muxu xa si gbeteɛ kawandi alako nee xa kisi. Na kui, e na e xa yunubi nan tun xun masafe. Kɔnɔ Ala xa xɔne bara e suxu.

¹⁷ N ngaxakerenyie, muxu bara makuya wo ya tode ra waxati nde bun, kɔnɔ muxu bɔje tan mu makuyaxi wo ra. Wo xɔli muxu suxuma ki fanyi ra. Muxu bara fe birin naba alako muxu man xa wo to. ¹⁸ Muxu nu bara wa gbilenfe wo yire. N tan Polu wa ne n xa wo yire li sanmaya wuyaxi, kɔnɔ Sentane nan muxu matɔɔɔ. ¹⁹ Marigi Isa gbilen loxɔe, muxu jɔxɔ tima Ala ra nde xa fe ra? Muxu jɛlexinma nde xa fe ra? Muxu matɔxɔe sɔtɔma nde xa fe ra? Wo tan xa mu a ra? ²⁰ Iyo, wo tan nan findixi muxu xa xun-nakeli nun muxu xa sɛwe ra.

3

Polu Timote xɛfe Tesaloniki

¹ Na kui, muxu bɔje to mu nɔxi sade, muxu bara a janige muxu tan xa lu Aten, ² muxu xa won ngaxakerenyi Timote xɛe wo ma. Muxu waliboore na a ra Ala xa wali kui naxan findi Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi kawandila ra. Muxu a xɛxi ne alako a xa wo senbe so, a xa wo ralimaniya wo xa danxaniya kui, ³ alako wo xa paxankate naxa wo hanme. Wo fan yati a kolon, na paxankate nan nagirixi won ma. ⁴ Hali muxu nu na wo ya ma temui naxe, muxu nu a falama ne wo be, a mixie fama won paxankatade. Wo bara a to fa, na nan fa rabaxi.

⁵ Na nan a ra, n bɔje to mu nu saxi sɔnɔn, n naxa Timote xɛe naa alako a xa a kolon wo xa danxaniya na ki naxe. N nu gaaxuxi ne wo be Sentane mixi ratantanyi fa wo ratantanfe, muxu xa wali fa findi wali fufafu ra. ⁶ Kɔnɔ Timote to baxi gbilende muxu yire keli wo xɔnyi, a bara xibaaru fanyi fala muxu be wo xa danxaniya nun wo xa xanunteya xa fe ra. A naxe, a wo ratuxi muxu xa fe ra sɛwe kui, a muxu to xɔli na wo ma, alɔ wo fan to xɔli to na muxu fan ma. ⁷ Na kui, n ngaxakerenyie, hali muxu to na tɔɔɔe nun paxankate kui, muxu bara ralimaniya wo xa danxaniya xa fe ra. ⁸ Yakɔsi muxu bɔje bara sa sɔnɔn, barima muxu bara a kolon a wo xa danxaniya xanxi Marigi. ⁹ Muxu mu a kolon sɔnɔn muxu nɔma Ala tantude ki naxe wo xa fe ra. Danyi yo mu na muxu xa sɛwe ma wo xa fe ra Ala xa fe ra. ¹⁰ Kɛe nun yanyi muxu na a maxandife muxu nii birin na, muxu xa nɔ wo tode, alako naxan luxi wo xa danxaniya ra, muxu xa na rakamali.

¹¹ Ala yete yati, won Baba, a nun won Marigi Isa xa kira bɔɔ muxu be alako muxu xa wo yire masɔɔ. ¹² Xanunteya naxan na wo be wo doro tagi, a nun wo nun mixi birin tagi, Ala xa na xun masa ki fanyi ra, alɔ muxu fan wo xanuxi ki naxe. ¹³ Ala xa wo sondonyie senbe so alako won Marigi Isa na gbilen loxɔ naxe a nun a xa seniyentɔee ra, wo xa nɔ tide won Baba Ala ya i seniyenyi nun tinxinyi kui.

4

Nɛɛfe seniyenyi kui

¹ N ngaxakerenyie, muxu bara wo tinkan wo lan wo xa wo jɛɛ ki naxe Ala waxɔnyi ma. Han ya wo na na nan xun ma. Yakɔsi, muxu wo maxandima, muxu wo mayandi Marigi Isa xili ra, wo xa nu na xun masa. ² Wo a kolon

yati muxu wo xaranxi naxan na Marigi Isa xili ra. ³ Ala sago na a ra wo xa seniyeŋ. Wo naxa langoeŋa raba. ⁴ Kankan xa a yete suxu seniyeŋi nun tinxinyi kui. ⁵ Wo naxa bira langoeŋa foxo ra, alo Ala kolontaree a rabama ki naxe. ⁶ Mixi yo naxa yunubi raba a ngaxakerenyi ra, a fu a ma na fe kui, barima Marigi na fe mooli birin makiitima ne. Muxu bara na fala wo be, muxu man gbilen ne a fala ra wo be. ⁷ Ala won xilixi ne won xa won jere seniyeŋi kui, won xa gbilen seniyeŋtarepa foxo ra. ⁸ Na kui, mixi naxan tondima yi fee rabatude, a mu tondixi ibunadama xa be, a tondixi Ala nan be naxan a Xaxili Seniyeŋxi fixi wo ma.

⁹ Hali muxu mu wo rasi ngaxakerenyie xanufe ma, barima Ala nan bara wo tinkan wo xa wo bore xanu. ¹⁰ Wo na nan yati rabafe ngaxakerenyie ra naxee na Masedon boxi birin kui. Kono muxu a falama ne wo be, n ngaxakerenyie, wo man xa nu na xun masa. ¹¹ Wo xa fe birin naba alako wo xa lu boŋesa kui. Wo xa meeni wo yete ma. Wo xa nu wali wo belexe ra alo muxu a masen wo be ki naxe. ¹² Na kui, wo jere ki findima a fanyi nan na danxaniyataree tagi, wo man mu wo xa fe kote doxoma mixi gbete yo xun ma.

Danxaniyatosee xa taa masare

¹³ N ngaxakerenyie, muxu mu wama wo xa lu fahaamutarepa kui mixie xa fe ra naxee bara laaxira. A mu lan wo xa sunnun alo mixi naxee mu e xaxili tixi Ala ra. ¹⁴ Won laxi a ra a Isa bara faxa, a man fa keli faxe ma. Na kui, won man laxi a ra a Ala fama faxamixie fan nake-lide naxee nu danxaniyaxi Isa ma, a e rate e nun Isa. ¹⁵ Marigi xa masenyi nan ya, muxu naxan falama wo be: Won tan naxee jipe a ra, Marigi fa temui naxee lima duniŋa ma, won singe xa mu

tema mixi faxaxie be. ¹⁶ Marigi yete yati nan fama gorode keli koore ma. Yaamari fima ne xui itexi ra. Maleke kuntigi fama ne a xui itede. Ala xa sara xui minima ne. Isa xa danxaniyatose naxee bara faxa, nee nan singe kelima. ¹⁷ Na dangi xanbi, won tan naxee jipe luxi duniŋa, won fan tema ne, won nee li nuxui kui, won birin sa naralan Marigi yire kuye ma. Won luma ne Marigi seeti ma sonon abadan. ¹⁸ Na kui, wo xa wo bore ralimaniya na masenyi ra.

5

Marigi fa loxoe

¹ N ngaxakerenyie, hali n mu sese fala wo be waxati nun loxoe xa fe ra yi fee sa rabama temui naxe. ² Wo fan yati a kolon a fanyi ra, a Marigi xa loxoe fama ne alo mupeti fama koe ra ki naxe. ³ Mixie ne lanyi nun boŋesa xa fe falama temui naxe, gbaloe dusuma e xun ma na temui ne, alo furugine difuri na keli a ra. E mu tangama a ma muku.

⁴ Kono wo tan, ngaxakerenyie, wo mu na dimi xa kui. Na loxoe mu lanma a xa wo terenna alo mupeti. ⁵ Wo birin findixi naiyalanyi nun yanyi die nan na. Koe nun dimi die xa mu won na. ⁶ Na kui, won naxa xi alo booree. Won xa fee rasaxa a fanyi ra, won naxa yanfa. ⁷ Naxee xima, e xima koe nan na. Naxee siisima, e siisima koe nan na. ⁸ Won tan naxee findixi yanyi mixie ra, won xa meeni won yete ma. Won xa danxaniya nun xanunteya rasabati, won xa won xaxili ti kisi ra. Nee tide luma ne won be alo kanke makantase nun xun makantase tide luma geresoe be ki naxe. ⁹ Ala mu a ragirixi won ma, a xa xone xa won li. A a ragirixi ne won tan xa kisi nan soto Marigi Isa saabu ra, Ala xa Mixi Sugandixi ¹⁰ naxan faxa won

ma fe ra. Na nan a toxi, xa muxu nɔɔnɛ nan a ra, xa muxu faxaxi nan a ra, muxu fama nɛ sabatide a i. ¹¹ Na kui, wo xa wo bore ralimaniya, wo xa wo bore senbɛ so alo wo darixi a raba ra ki naxe.

Marasi nun xɛɛbui dɔnɔɔɛ

¹² N ngaxakerenyie, muxu bara wo mayandi wo xa mixie binya naxee na walife wo tagi, wo rasife nun wo rapɛɛɛfe ra Marigi xa fe kui. ¹³ Wo xa e binya a fanyi ra xanunteya kui e xa wali xa fe ra.

Lanyi nan xa lu wo xa danx-aniyatɔɛ pama tagi.

¹⁴ N ngaxakerenyie, muxu man bara wo maxandi, wo xa tun-naxɔnɛɛ rasi, wo xa limaniyata-ree ralimaniya, wo xa senbetaree mali, wo diɔnɛ mixi birin bɛ.

¹⁵ Wo xa a mato a fanyi ra mixi yo naxa fe kobi ɔɔɔɔ fe kobi ra. Wo xa nu fe fanyi nan tun naba wo bore bɛ, a nun mixi birin bɛ.

¹⁶ Wo xa sɛɛwa temui birin.

¹⁷ Wo xa Ala maxandi waxati birin.

¹⁸ Wo xa Ala tantu fe birin kui. Na findixi Ala sago nan na wo bɛ, wo tan naxee danx-aniyaxi a xa Mixi Sugandixi Isa ma.

¹⁹ Wo naxa Ala Xaxili Seniyenxi xɔlɔn nagoro.

²⁰ Wo naxa wo tuli xɔɔɔɔ namijɔnɔmɛɛ xa masenyie ma,

²¹ kɔnɔ wo xa fe birin mato a fanyi ra.

Xa fefe fan, wo xa na suxu gben.

²² Xa fefe kobi, wo xa wo makuya na ra pon!

²³ Ala xa wo raseniyen a ki nun a kɛɔa ma, a tan Ala naxan bɔɔɛsa fima. Ala xa wo xaxili nun wo nii nun wo fate ratanga, marakɔɔɔsi yo naxa lu wo ma won Marigi Isa fa temui. ²⁴ Naxan wo xilixi, a na a xui xanbi ra, a fama nɛ a rabade.

²⁵ N ngaxakerenyie, wo Ala maxandi muxu bɛ. ²⁶ Wo xa ngaxakerenyie birin xɛɛbu sunbui seniyenxi ra. ²⁷ N bara wo yamari

Marigi xili ra wo xa yi bataaxe xaran ngaxakerenyie birin bɛ.

²⁸ Ala xa hinne fi wo ma won Marigi Isa saabui ra, a xa Mixi Sugandixi.

**Ala xa masenyi firin
nde
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Tesaloniki
danxaniyatɔe pama
ma
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Yi Kitaabui findixi bataaxe firin nde nan na Ala xa xɛera Pɔlu nun a walibooree naxan sebe danxaniyatɔe pama ma naxee nu sabatixi Tesaloniki. Fe naxee nu dangife Tesaloniki Pɔlu bataaxe singe sebe temui, nee to mu nu gexi ya ibade, Pɔlu naxa gbilen bataaxe firin nde sebe ra.

Mixi kobi naxee nu na Tesaloniki danxaniyatɔe paxankatafe, e mu nu paxankate itixi. Na kui, Pɔlu naxa gbilen danxaniyatɔe pama ralimaniya ra a xa yi bataaxe firin nde kui. A naxa e rasi e xa e tunnabexi danxaniya kira xɔn ma, e naxa tagan wali fanyi rabade, e xa bira Ala xa nɔndi foxɔ ra alɔ Pɔlu e kawandi ki naxe. Pɔlu nu bara a me, a mixi ndee nu na e ya ma naxee mu nu tinma walide alako e xa e yete baloe soto. Na kui, a naxa na kanyie rasi a xɔrɔxɔe ra e xa ba na ma, e naxa e xa kɔntɔfili dɔxɔ mixi gbete yo xun ma. Pɔlu man nu bara a me a Tesaloniki danxaniyatɔe nu bara xibaaru soto mixi nde ra, a Marigi fa lɔxɔe pan nu bara a li. Na kui, a naxa nɔndi makenen e be na fe ma, a Marigi xa lɔxɔe mu a lima fo fe ndee raba sinden Ala naxee ragirixi.

Yi Kitaabui findixi masenyi nan na Ala Xaxili Seniyenxi naxan fi Pɔlu ma Tesaloniki danxaniyatɔe nun danxaniyatɔe birin be. Ala xa won mali yi masenyi xa so won xaxili kui, won xa a rasabati

won bɔje kui. Ala xa senbe fi won ma, won ma wali nun wɔyenyi birin xa findi a fanyi nan na. Ala xa won sondonyie xun ti kira fanyi xɔn, won xa won jere Ala xa xanunteya ma nun a xa Mixi Sugandixi xa tunnabexiya ma. Ala xa won mali won sanyie xa xan danxaniya kui. Amina.

**Ala xa masenyi firin
nde
Annabi Pɔlu naxan
sebe
Tesaloniki
danxaniyatɔe pama
ma**

Xɛebui

¹ Pɔlu, Silifanu, nun Timote nan yi ki, katarabi won Baba Ala nun Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa danxaniyatɔe pama ma naxee na Tesaloniki.

² Won Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa hinne nun bɔjesa fi wo ma.

*Ala dunija birin makiitife
tinxinyi kui*

³ N ngaxakerenyie, muxu lanma muxu xa Ala tantu wo xa fe ra temui birin. Muxu xa tantui lanxi barima wo xa danxaniya xun masafe ki fanyi, a nun wo xa xanunteya wo bore be. ⁴ Na kui, muxu wo matɔxɔma Ala xa danxaniyatɔe pamae be wo xa tunnabexiya nun danxaniya xa fe ra wo naxee masenfe wo xa paxankate nun tɔɔre birin kui.

⁵ Na bara Ala xa kiiti tinx-inxi masen, barima wo na naxan iminife, na nan a masenna a wo daxa wo xa lu Ala xa mangeya niini bun ma, wo tɔɔrɔfe naxan xa fe ra. ⁶ Ala tinxin. Mixi naxee wo paxankatama, a e sare fima paxankate nan na. ⁷ Wo tan naxee bara paxankata, a malabui fima ne won birin ma Marigi Isa a nun a xa maleke senbema fama

temui naxe kelife koore ma. ⁸ E nun te wolenxi nan goroma. Ala kolontaree, naxee mu won Marigi Isa xa masenyi rabatuma, e sare fima jaxankate nan na. ⁹ Na mixie xa kiiti findima gbaloe nan na dande yo mu naxan ma. Marigi e makuyama ne a yete ra nun a senbe nɔɔxi ra ¹⁰ a na fa temui naxe. Na loxo e xa seniyeɔe nun a mantonyie birin a toma ne, e kaaba, e a matoxo. Wo fan luma ne nee ya ma, barima wo danxaniya ne muxu xa seedeɔɔyoma.

¹¹ Na kui, muxu Ala maxandima wo be temui birin, alako won Marigi Ala xa wo lu alo a mixi naxan xilixi na daxa ki naxe. Muxu man a maxandima a xa wo xa janige fanyi birin nakamali a nun wo xa wali fanyi naxee kelima wo xa danxaniya ma. Na rabama a senbe nan saabui ra. ¹² Muxu na maxandi tima alako Marigi Isa xa matoxo soto wo saabui ra, wo fan xa matoxo soto Isa ra. Yi birin nabama Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa hinne saabui nan na.

2

Xeme seriyetare

¹ N ngaxakerenyie, muxu bara wo mayandi wo boje naxa mini wo to fee mema won Marigi Isa fa loxo xa fe ra, a nun won fama a ralande ki naxe. ² Xa mixi nde a fala wo be a Marigi xa loxo jan bara fa, wo xaxili naxa ifu de! Wo naxa la a ra hali na kanyi woyen wo be alo namijonme na a ra, xa na mu a kawandi ti wo be, xa na mu a fa bataaxe ra alo a fatanxi muxu tan nan na. ³ Wo naxa a lu mixi yo xa wo madaxu. Na loxo mu a lima fo adamadi gbegbe mee Ala ra sinden, a nun, Seriyetare Xungbe, a naxa makenen, gbaloe ragataxi naxan be. ⁴ A fama ne a yete itede dangi adamadie xa batuse birin na. Adamadie sese xili falama «ala», a tan tima ne

na kanke. Na kui, a fama ne doxo Ala xa horomobanxi kui, a a yete findi ala ra. ⁵ N to yi fee fala wo be n nu na wo yire temui naxe, wo neemuxi ne? ⁶ Yakosi wo a kolon naxan makankanxi Seriyetare Xungbe ma, alako a naxa mini beenun a xa waxati xa a li. ⁷ Seriyetareya jan na walife noxunyi kui. A luma na ki ne han naxan a makankanxi a a bama naa temui naxe. ⁸ Na temui, Seriyetare Xungbe makenenma ne. Marigi na fa temui naxe, a yi xeme halakima ne a de foye ra, a xa fa nore a sontoma ne. ⁹ Yi Seriyetare Xungbe minima Sentane senbe nan saabui ra, a fa kaabanakoe, tonxumae, nun fe magaaxuxie raba naxee mu findixi nondi ra. ¹⁰ A fama ne mixi kisitaree mayendende fe jaaxi mooli birin na, barima nondi mu rafan nee ma. Na na a ra e mu kisima. ¹¹ Na kui, Ala e xaxili ifuma ne senbe ra, alako e xa la wule ra. ¹² A rabama na ki ne alako mixi birin xa gbaloe soto naxee mu danxaniyaxi nondi ma, tinxintareya rafanxi naxee ma.

Ala xa xanunteya nun a xa kisi danxaniyatse be

¹³ Kono n ngaxakerenyie, fo muxu xa Ala tantu wo xa fe ra temui birin. Marigi wo xanuxi ne. Kabi fe folo folo, Ala bara wo sugandi alako wo xa kisi. A wo rakisima a Xaxili Seniyenxi xa wali nan saabui ra naxan wo raseniyenma, a nun wo xa danxaniya saabui ra wo to danxaniyaxi nondi ma. ¹⁴ A wo xilixi na nan ma. A wo xilixi muxu xa xibaaru fanyi xa kawandi nan saabui ra alako wo xa xunnakeli soto naxan kelima Ala xa Mixi Sugandixi ma, won Marigi Isa. ¹⁵ Na kui, n ngaxakerenyie, wo sanyie xa xan danxaniya kui. Muxu wo xaran naxan na muxu xa kawandi nun bataaxe saabui ra, wo xa na suxu gben.

16 Won Marigi Isa yete yati, naxan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, nun won Baba Ala, naxan bara won xanu, naxan hinnema won na alako limaniya nun xaxili tide naxa ba won yi ra abadan, 17 e xa wo sondonyie ralimaniya. E man xa senbe fi wo ma, wo xa wali nun woyenyi birin xa findi a fanyi ra.

3

Ala maxandife

1 N ngaxakerenyie, a donxoe ra, wo Ala maxandi muxu be alako Marigi xa masenyi xa yensen ye mafuren na, a man xa binya yire birin alo a binyaxi wo xonyi ki naxe. 2 Wo Ala maxandi muxu man xa ba mixi kobie nun mixi jaaxie belexe, barima mixi birin xa mu danxaniyaxi. 3 Kono Ala na a xui xanbi ra. A senbe fima ne wo ma, a wo ratanga Sentane ma. 4 Muxu laxi a ra Marigi saabui ra, a muxu yaamari naxee fixi wo ma, wo e rabatuma ne alo wo jan na rabafe ki naxe. 5 Marigi xa wo sondonyie xun ti kira fanyi xon alako wo xa Ala xanu, wo man xa wo tunnabexi alo Ala xa Mixi Sugandixi a rabaxi ki naxe.

Tunnaxone rasife

6 N ngaxakerenyie, muxu bara wo yamari won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xili ra wo xa wo makuya danxaniyatoe ra naxee findixi tunnaxone ra. Na kui, e mu jerefe muxu xa masenyi ma muxu fa naxan na wo xon. 7 Wo a kolon yati wo lanma wo xa muxu foxi raba ki naxe. Muxu to nu na wo ya ma muxu mu findi tunnaxone xa ra, 8 muxu man mu mixi yo xa bande don a fa lu muxu mu a sare fi. Muxu wakili ne koe nun yanyi ra, alako muxu xa fe naxa findi kote ra wo sese be. 9 Muxu nu noma muxu xa kontofili sade wo ya i, kono muxu mu tin na ra alako muxu xa findi misaali ra wo be, wo fan

xa muxu foxi raba. 10 Muxu nu na wo ya ma temui naxe, muxu yi yaamari nan fi wo ma: «Naxan yo mu tinma walide, hali wo mu na kanyi ki bande.» 11 Muxu bara a me a mixi ndee wo ya ma e bara e yete findi tunnaxone ra. E mu wali yo suxuma bafe naafixiya ra. 12 Muxu bara na mixie yamari, muxu e rasi Ala xa Mixi Sugandixi won Marigi Isa xili ra, e xa wali bopesa kui alako e xa no e yete balode.

13 N ngaxakerenyie, wo naxa tagan fe fanyi rabafe ma. 14 Wo a mato a fanyi ra, xa mixi nde mu tin muxu xa masenyi danxunde muxu naxan sebexi yi bataaxe kui, defanyi naxa lu wo nun na kanyi tagi alako a xa yaagi. 15 Wo naxa a findi wo yaxui ra de, kono wo xa a rasi alo wo ngaxakerenyi.

Xeebui donxoe

16 N bara Marigi maxandi naxan findixi bopesa kanyi ra, a tan yete yati xa bopesa fi wo ma temui birin nun a mooli birin na. Marigi xa lu wo birin seeti ma.

17 N tan Polu nan yi xeebui sebefe n yete belexe ra. N ma bataaxe birin matonxumaxi yi ki ne. N belexe foxi nan ya.

18 Won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, a xa hinne xa lu wo birin be.

**Ala xa masenyi
singe
Annabi Pōlu naxan
sebe Timote ma
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Annabi Pōlu to Lisitire li, a naxa danxaniyatōe nde to naxan nu xili Timote. Hali Timote to mu nu findixi fori ra, Annabi Pōlu naxa a xanin a xun ma a xa biyaasi kui alako a xa a mali Ala xa masenyi kawandide. Timote naxa na wali suxu a fanyi ra. A naxa bira a karamōxo fōxo ra yire birin, alako a xa danxaniya xa sabati, a man xa fata kawandi tide. Annabi Pōlu naxa la a ra, a a xee a xa sa wali nde raba a yete ra. Ala nu bara na masen Pōlu be namijōnme xa masenyi nde ra.

Timote to siga Efese danxaniyatōe nama malide, Annabi Pōlu naxa bataaxe sebe a ma, naxan findixi yi Kitaabui ra. Na kui, Pōlu naxa marasi gbege fi Timote ma alako a xa masenyi hagige ti Efesekae be Ala xa seriye xa fe ra. Mixi jaaxi ndee nu na menni naxee nu wama Ala xa wali xun nakanafe. Pōlu naxa e xa fe birin makenen Timote be, alako a xa nōndi masen e be senbe ra. Pōlu man naxa marasi nde fi Timote ma danxaniyatōe nama jere ki xa fe ra.

Seriye gbege na yi Kitaabui kui naxee noma to danxaniyatōe fan malide. Annabi Pōlu nu wama Timote nun Efesekae malife alako e xa lu Ala xa kira xon ma. Won fan na menni ne. Ala xa won mali alako yi Kitaabui xa findi lonni fanyi ra won be won naxan nabatuma won ma duniņeigiri kui. Won ma danxaniyatōe namae xa lu alo Ala nu a masenxi Timote

be ki naxe Annabi Pōlu saabui ra. Amina.

**Ala xa masenyi
singe
Annabi Pōlu naxan
sebe Timote ma**

Timote xa xeeraya

¹ Won Nakisima Ala nun Isa, won xaxili tima naxan na, e n tan Pōlu tixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa xera nan na. ² N na yi bataaxe sebefe Timote nan ma, naxan findixi n ma di yati ra a danxaniya ki ma. Baba Ala nun won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, e xa hinne nun bōjesa fi i ma, e xa kinikini i ma.

³ N to keli sigade Masedon, n naxa i rasi i xa lu Efese alako i xa mixi ndee yamari e naxa xaranyi gbetee masen mixie be, ⁴ e naxa kiinie madōxo, e man naxa bu e benbae xilie matengefe ra. Na fe mooli woyenyi rawuyama ne, a mu Ala xa wali rasigama yare ma danxaniya kui.

⁵ N na yaamari fi ne alako xanunteya xa gbo, xanunteya naxan fatanxi bōje seniyenxi ra, a nun janige tinxinxi, nun danxaniya fiixe ra. ⁶ Mixi ndee bara gbilen danxaniya fōxo ra, e fa loe, na woyenyi fufafu saabui ra. ⁷ E wama findife seriye karamōxo nan na, kōno e woyenma fahaamutareja nan kui. E mu soxi fee kui e naxee masenma senbe ra. ⁸ Won a kolon Ala xa seriye fan, xa a rawalima a seriye ki ma.

⁹ Won man a kolon Ala mu a xa seriye fixi tinxintōe xa fe xa ra. A a fixi tinxintaree nan ma fe ra, a nun Ala matandilae. A a fixi kaafirie, yunubitōe, diinetaree, Ala maberelae nan ma fe ra. A a fixi mixie nan ma fe ra naxee e baba nun e ngae faxama. Faxatie, ¹⁰ yenelae, xeme naxee nun xeme kafuma, mixi suxuie, wule falee, mixi naxee kali tima wule xun, a

nun mixi birin naxee Ala xa seriye matandima, a a fixi nee nan ma fe ra. ¹¹ Ala Xili Xungbe Kanyi xa seriye lanxi a xa xibaaru fanyi nɔrɔxi nan ma, a naxan taxuxi n na.

¹² N bara won Marigi Isa tantu, Ala xa Mixi Sugandixi naxan bara senbe fi n ma, a bara la n na han a naxa n naso a xa wali kui. ¹³ Singe n nu a rasɔtoma ne, n a tɔɔrɔ, n a konbi. Kɔnɔ a naxa kinikini n ma, barima a a kolon n nu na birin nabama kolontareya nun danxaniyaterepa nan kui. ¹⁴ Marigi xa hinne bara gbo ye. A danxaniya nun xanunteya fixi n ma Isa nan saabui ra, a xa Mixi Sugandixi. ¹⁵ Nɔndi masenyi nan ya won birin lan won xa la naxan na: Ala xa Mixi Sugandixi Isa faxi dunipa ma yunubitɔee nan nakiside. N tan Pɔlu nu findixi yunubitɔe nan na naxan dangi mixi birin na, ¹⁶ kɔnɔ Ala naxa kinikini n ma hali n findixi yunubitɔe ra naxan dangi birin na, alako Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa dije gbegbe xa findi misaali ra mixie be naxee danxaniyama a ma alako e xa kisi soto naxan mu jonma abadan. ¹⁷ Mange Ala Kerenyi, naxan mu faxama, naxan mu toma, binye nun nɔre xa lu a be abadan. Am-ina.

¹⁸ N ma di Timote, n bara yi marasi fi i ma, naxan lanxi na namjonme masenyie ma naxee nu falaxi i xa fe ra. I xa na masenyi rakamali, i xa gere fanyi so ¹⁹ danxaniya nun janige tinx-ixi ra. Ndee bara na rabolo, e xa danxaniya fa kana. ²⁰ Humeneyo nun Alesandire na na mixie nan ya ma. N nee soxi ne Sentane yi ra, alako e xa a tinkan a mu lan e xa Ala rasɔtɔ.

2

Sali seriye

¹ N ma marasi singe na yi nan na: Wo xa Ala makula, wo xa Ala maxandi, wo xa mixie xa kontɔfli

masen Ala be, wo xa Ala tantu mixi birin xa fe ra. ² Wo xa na raba mangee nun yarerati birin be, alako won xa lu bɔɔesa kui, won ma dunijeigiri xa raxara, won xa lu Ala xa kira xɔn ma, won xa xili fanyi soto. ³ Na nan fan, na nan lanxi won Nakisima Ala waxɔnfe ma.

⁴ Ala wama adamadie birin xa kisi, e xa nɔndi kolon. ⁵ Ala keren na a ra. Xarisa fan keren nan a ra, Ala nun adamadie tagi. Na xarisa findixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan na, naxan findi adamadi ra, ⁶ a fa a yete fi xunsare ra mixi birin be. Na nu findixi seedejonxɔya nan na Ala nu wama a xɔn ma temui naxe. ⁷ A n tan nan tixi kawandila, xɛera, nun karamɔxɔ ra si gbete be danxaniya nun nɔndi xa fe ra. N na na nɔndi nan falafe, wule mu a ra.

⁸ Na nan a toxi, a xoli n ma adamadie xa e belexe seniyanxie itala Ala maxandi kui yire birin xɔne nun sɔnxɔ mu naxan na. ⁹ N man wama ne ginɛe xa dugie nan so naxee e suturama. E naxa e yete raxunma xunsɛɛ denbɛxi ra, xɛema ra, gɛme tofanyie ra, xa na mu a ra dugie ra, naxee sare xɔrɔxɔ. ¹⁰ A lanma e xa e yete raxunma kewali fanyi nan na, naxan lanma ginɛe ma naxee birama Ala fɔxɔ ra. ¹¹ Ginɛe xa nu fe xaran sabari nun magore kui. ¹² N mu a luma ginɛe xa xɛmɛe xaran, xa na mu a ra e xa e yamari. Ginɛe xa lu sabari kui, ¹³ barima Adama nan singe daa, beenun Mahawa xa daa. ¹⁴ Adama xa mu madaxu. Gine nan madaxu, a fa findi yunubitɔe ra. ¹⁵ Kɔnɔ Ala gine rakisima a xa di bari nan kui, xa a luma danxaniya, xanunteya, nun seniyanxi kui, alo a lanma ki naxe.

3

Danxaniyatɔe jamae xa yareratie

¹ Nɔndi nan ya: Mixi naxan wama findife danxaniyatɔɛ pama xunmati ra, a wama wali fanyi xɔn. ² A lanma danxaniyatɔɛ pama xunmati xa findi mixi ra mixie mu nɔma fe jaaxi nde yo falade naxan xun ma. A xa a li a ginɛ keren gbansan nan doxoɔi, a findi taxasi mixi ra, naxan a yetɛ xaninma xaxilimaya ra, binyɛ na naxan ma, naxan fata xɔpɛ masuxude, naxan fata mixi xarande. ³ A mu lanma a xa findi siisila ra, a mu lanma a xa mawolen. A lanma nɛ a xa findi mixi ra naxan lanyi fenma, naxan boɛɛ xinbeli, naxan mu mila. ⁴ A xa fata a yetɛ xa denbaya rapɛɛɛde, a xa die xa lu a xa yaamari bun ma xurui kui, ⁵ barima xa mixi mu fata a yetɛ xa denbaya rapɛɛɛde, a fa mɛɛnima Ala xa danxaniyatɔɛ pama ma di? ⁶ A naxa findi danxaniyatɔɛ nɛɛnɛ ra de, alako a naxa a yetɛ igbo, a fa jaxankatɛ sɔtɔ alɔ Ibulisa a sɔtɔxi ki naxe. ⁷ A man xa findi xili fanyi kanyi nan na danxaniyatɔɛɛ tagi, alako mixie naxa yo a ma, a naxa suxu Ibulisa xa gantanyi ra. ⁸ Mixi naxee findixi danxaniyatɔɛ pama malie ra, e fan xa findi xili fanyi kanyie nan na. E xa e makuya filankafuija ra, e naxa siisi, e naxa bira kɔbiri foxɔ ra yaagitareya kui. ⁹ E xa Ala xa danxaniya masenyi ragata e xaxili fanyi kui. ¹⁰ E xa mato sinden. Xa e tinxin, e nɔma findide danxaniyatɔɛ pama malie ra. ¹¹ Ginɛɛ fan xa findi xili fanyi kanyie ra. E naxa findi naafixie ra, e xa findi taxasi mixi ra, e xa tinxin fe birin kui. ¹² Danxaniyatɔɛ pama malie xa ginɛ keren gbansan nan doxoɔ, e xa e xa die nun e xa foxɔɛ rapɛɛɛ a fanyi ra. ¹³ Mixi naxee danxaniyatɔɛ pama malima a fanyi ra, e binyɛ nun limaniya nan sɔtɔma e xa danxaniya kui Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma.

¹⁴ N na yi bataaxɛ sebefe nɛ i ma, hali n to laxi a ra a gbe mu luxi n xa i yire li. ¹⁵ Xa a sa li n naxa dugundi, i xa Ala xa mixie jɛɛɛ ki fanyi kolon. Ala naxan na na, a xa mixie lanxi a xa danxaniyatɔɛ pama nan ma, naxan na nɔndi xa kinki ra.

¹⁶ Fo won xa a kolon nɛ a Ala jɛɛɛ ki sɛnbɛ gbo. A gundo makenɛnxi nan ya:

Ala xa Mixi Sugandixi masenxi adama fate nan na, a xaxili nan tinxin. A mini nɛ malekɛɛ ma, a kawandixi pamanɛɛ nan tagi. Dunija danxaniyaxi a tan nan ma, a texi nɔrɛ nan kui.

4

Nɔndi kanafe

¹ Ala Xaxili a masenma nɛ won bɛ a fiixɛ ra, a ndee fama nɛ danxaniya rabolode waxati doxoɔɛ kui, e fa bira pinne wule faleɛ nun e xa xaranyie foxɔ ra. ² Wule fale filankafuie mixie madaxuma. E xaxili balanxi gben. ³ E tɔnyi doxoɔma futi xirife ra, a nun donse ndee donfe ra, Ala naxee daaxi alako danxaniyatɔɛɛ nun nɔndi faleɛ xa e don tantui ra. ⁴ Ala se naxan birin daaxi, a fan. A mu raharamuxi mixie bɛ naxee a donma tantui ra, ⁵ barima Ala xa masenyi nun Ala maxandi na raseniyeɛnma.

⁶ Xa i na nɔndi masen i ngaxakerenyie bɛ, i bara findi Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa walike fanyi ra, naxan i baloma danxaniya masenyi nun xaranyi fanyi ra, i birama naxan foxɔ ra. ⁷ I naxa fe fufafu madxoɔ kiini ra danxaniya mu naxan kui. I xa Ala fe suxu sɔɔbɛ ra. ⁸ Mixie mɛɛnife e fate ma, na tide mu gbo alɔ e na e xaxili yaka ba. Na xaxili yaka ba nan fama findide mixie bɛ munafanyi ra dunija nun aligiyama. ⁹ Nɔndi masenyi nan ya won birin lan won xa la naxan na: ¹⁰ Won

walima tunnabexi nan na, barima won xaxili tixi Ala Nipe ra, naxan findixi adamadi birin Nakisima ra, a gbengbenyi danxaniyatɔɛɛ. ¹¹ Na nan na ki, i xa na yaamari birin masen mixie be, i xa e xaran na seriyee ra.

¹² Mixi yo naxa yo i xa fonikeya ma. I naxan nabama, i xa findi misaali ra danxaniyatɔɛɛ be a lanma e xa woyen ki naxe, e xa jere ki naxe, e xa e bore xanu ki naxe, e xa danxaniya nun e xa seniyenyi xa lu ki naxe. ¹³ Han n sa fama temui naxe, i xa Kitaabui xaran mixie be, i xa e ralimaniya, i xa e xaran. ¹⁴ I naxa wali bejin naxan soxi i yi ra, masenyi tixi Ala xili ra i xa fe ra naxan ma, forie to e belexe sa i xunyi ma. ¹⁵ I xa na rabatu senbe ra, alako mixi birin xa i jere ki to i sigama yare ki naxe. ¹⁶ Meeni i yete ma, nun na xaranyi ma i naxan tima tunnabexi ra. Xa i na raba i kisima ne, i tan nun naxee i xui ramema.

5

Danxaniyatɔɛ jere ki

¹ I naxa woyen xoxoxe fala forie be. I xa e ralimaniya alo i baba. I xa xeme fonikee ralimaniya alo i xunya xemema. ² I xa jalexeforie ralimaniya alo i nga. I xa fonike ginema rali-maniya alo i maaginnee seniyenyi kui.

³ I xa kaape ginnee binya, naxee na e kerenyi ma. ⁴ Xa kaape gine xa die na na, xa na mu a ra a xa mamadie, e tan xa Ala waxonfe matinkan e xa denbaya be. Die barimixie naxan nabaxi e be, e xa na sare ragbilen e ma. Ala wama na nan xon.

⁵ Kaape gine yati yati, naxan luxi a keren, a a xaxili tima Ala nan na. A salima, a Ala maxandima temui birin. ⁶ Kono kaape gine naxan birama a yete waxonfe foxo ra, a tan bara faxa hali a pipe to a ra.

⁷ I xa yi yaamarie masen mixie be, alako e xa lu tinxinyi kui.

⁸ Mixi naxan mu meenima a xa mixie ma, a gbengbenyi a xa denbaya ma, na kanyi bara danxaniya bejin. A jaaxu dangife kaafiri ra.

⁹ Kaape gine naxan xili lanma a xa sebe kaape ginnee xilie ya ma, a lanma a xa simaya xa dangi je tongo senni ra. A xa a li a nu doxoxi xeme keren gbansan nan xon ma, ¹⁰ a nun man a kolonxi tinxintoe ra a xa wali fanyie xa fe ra, alo di xurufe, xone rasenefe, seniyentoe sanyi maxafe, toromixie malife, a nun birafe fe fanyi mooli birin foxo ra.

¹¹ Kono kaape gine naxee findixi sungbutunyie ra, e xili naxa sebe, barima xa a sa li e waxonfee e ragbilenma ne Ala xa Mixi Sugandixi foxo ra, e fa doxo xeme taa, ¹² na temui e bara yunubi soto, barima e bara e xa laayidi singe kana. ¹³ Bafe na ra, e man findima tunnaxonee nan na, e nu fa lu e mapere ra naafixiya rabade, e mixi mafalama, e fe fala naxan mu lanma a xa fala. ¹⁴ Na kui, a xoli n ma kaape gine sungbutunyie xa doxo xeme taa, e fa die bari, e meeni e xa denbaya ma, alako won yaxuie naxa no fe jaaxi falade e xun ma. ¹⁵ Ndee jan bara e kobe raso, e bira Sentane foxo ra.

¹⁶ Xa danxaniyatɔɛ gine bara kaape gine ndee soto a xa mixie ya ma, a xa a yigiya alako a naxa findi kote ra danxaniyatɔɛ nama be. Na kui, danxaniyatɔɛ nama noma ne kaape ginnee malide naxee na e kerenyi ma.

¹⁷ Danxaniyatɔɛ nama xa forie, naxee fee rapere ma a fanyi ra, e xa binye xungbe soto, a gbengbenyi naxee kawandi nun xaranyi tima. ¹⁸ A sebexi Kitaabui kui, «Ninge ne mengi turuxunma, wo mu lan wo xa a de xiri.» A man sebexi, «Walike xa a wali sare soto.» ¹⁹ I naxa kalamui rame

danxaniyatɔɛ pama xa fori nde xa fe ra, xa seede firin, xa na mu a ra saxan, mu na fe toxi. ²⁰ Naxee bara yunubi raba, i xa i yaxaseri masa e xa fe ra, birin ya xɔri, alako booree fan xa gaaxu.

²¹ N bara yi yaamarie fi i ma, Ala, a xa Mixi Sugandixi Isa, nun maleke sugandixie ya xɔri. I xa yi yaamarie rabatu tinxinyi kui. I naxa mixi yo rafisa a boore be. ²² I naxa gbata mixie sugandide, i fa i belexe sa e ma, xa na mu a ra i fan luma ne e xa yunubie kui. I xa lu seniyeanyi kui. ²³ I naxa ye gbansan xa min. I xa weni nde min seri ra i furi xa fe ra, barima i luma fura ra. ²⁴ Mixi ndee xa yunubie makenenxi beenun e xa makiiitide li, kɔno boore gbee mu toma fo yare. ²⁵ Wali fanyi fan makenenma na ki ne, wali jaaxi mu nɔxunma.

6

Ala xa seriye danxaniyatɔɛe be

¹ Danxaniyatɔɛ naxee na konyiya kui, e xa e marigie binya, alako binye yo naxa ba Ala xili ra, a nun a xa seriye ra. ² Konyi naxee marigi findixi danxaniyatɔɛe ra, na konyie naxa yo e marigi ma, a falafe ra a e ngaxakerenyie nan e ra. A lanma e xa e xa yaamari rabatu a fanyi ra dangife a singe ra, barima e na walife e ngaxakerenyi xanuxie nan be.

I xa mixie xaran yi yaamarie ra. ³ Xa a sa li mixi nde xaranyi gbete nan tima, a mu bira won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa masenyi tinxinxi fɔxo ra, nun xaranyi naxan findixi Ala gbe ra, ⁴ na kanyi bara a yete igbo, a mu sese kolon. A xaxili mu fan. A xa wɔyenyi gbo, sɔnxɔɛ rafan a ma. Na findima tɔɔne, lantareya, tɔɔnege, siike, ⁵ tinxintaree xa sɔnxɔ sɔnxɔɛ, nun nɔndi kolontareya. E diine rawalima kobiri fe nan na. ⁶ Diine nan

findima geeni ra mixie be, naxee e wasasoma e sɔtɔse. ⁷ Won faxi dunjina ma won belexe igeli nan na, won man sigama na ki ne. ⁸ Xa baloe nun sose na won yi ra, won xa won wasaso na ra. ⁹ Kɔno mixi naxan wama bannafe, na kanyi tantanma ne, a suxu gantanyi ra, a fa mila a waxɔnfe jaaxie ma. Na waxɔnfe jaaxie nan mixie xun nakanama, e fa lɔɛ. ¹⁰ Kobiri xoli findixi fe kobi birin sanke nan na. Ndee to mila kobiri ma, e naxa danxaniya bejin, e fa tɔɔro a jaaxi ra.

¹¹ Kɔno i tan naxan findixi Ala xa mixi ra, i xa gbilen na fe moolie fɔxo ra. I xa bira tinxinyi, Ala fe, danxaniya, xanunteya, dijne, nun boje bexiya fɔxo ra. ¹² Danxaniya gere fanyi so. Kisi suxu, i xilixi naxan ma, i seedeɔɔxɔya tixi naxan ma fe ra seede wuyaxi ya xɔri. ¹³ N bara i yamari Ala ya xɔri, naxan nimase birin nabaloma, n bara i yamari Ala xa Mixi Sugandixi Isa ya xɔri, naxan bara seedeɔɔxɔya fanyi ti Ponsi Pilati be, ¹⁴ i xa Ala xa seriye rabatu tinxinyi seniyeanyi ra han won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi fa temui. ¹⁵ Ala nan fama Isa raminide a wama a xɔn ma waxati naxe.

Tantui Kanyi,
Mange Senbema,
firin mu kafuxi naxan ma,
Mangɛe xa Mange,
Marigie Marigi Ala,
¹⁶ naxan keren mu faxe kolon,
naxan xɔnyi na naiyalanyi ra,
adamadie mu naxan toxi,
adama mu nɔma naxan tode.
Binye nun senbe na a be abadan.
Amina.

¹⁷ I xa to bannamixie yamari a e naxa e yete igbo, e man naxa e xaxili ti naafuli ra, barima naafuli mu buma. E xa e xaxili ti Ala nan na, naxan won kima se birin na alako won xa seewa. ¹⁸ E xa fe fanyi raba. E xa kewali fanyi nan xa findi e xa bannaya ra. E xa

mixi ki e harige ra e xa fonisireya xa fe ra. ¹⁹ Na birin kui e harige sɔtɔma nɛ yare naxan findima kisi yati yati ra e bɛ.

²⁰ Timote, i xa mɛɛni fe ma naxan taxuxi i ra. I xa wɔyɛnyi fufafu nun wule matanga. ²¹ Mixi ndee na falama a lonni, kɔnɔ lonni mu a ra. Na bara a niya e xa e kobe so danxaniya ra.

Ala xa hinne wo ra.

**Ala xa masenyi firin
nde
Annabi Pɔlu naxan
sebe Timote ma
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Annabi Pɔlu to nu na geeli kui Rɔma, a naxa bataaxe nde fan sebe a malima Timote ma. A jan nu bara keren sebe a ma nu, kɔnɔ a man naxa a firin nde sebe, alako a xa gbilen seriye ndee ma. Annabi Pɔlu nu bara tɔɔɔ a gbe ra geeli kui, mixi yo mu nu na a fe ma naxan nu a malima. A na birin masenma yi bataaxe kui, barima Timote nu luxi ne alo Pɔlu xa di.

Annabi Pɔlu naxa seriye fala Timote be na bataaxe singe kui naxan nu nɔma a malide danxaniyatɔe nama xa wali kui. Yi bataaxe kui, a luxi alo Pɔlu wama Timote ralimaniyafe a yete xa danxaniya xa fe ra. Pɔlu a yete xa tɔɔɔe nun a jere ki masenma a be, alako e xa findi misaali ra Timote be.

Annabi Pɔlu xa bataaxe firin nde kui, a Timote ratuma Timote danxaniyaxi ki naxe, a nun a Ala xa wali suxuxi ki naxe. Timote Kitaabui kolon a mama nun a nga nan saabui ra. Na xaranyi tide nu gbo Timote be alako a xa findi Ala xa walike ra a xa dunijeigiri kui.

Na Kitaabui tide nu gbo Timote be, a tide man nu gbo mixie be a naxee kawandi. Ala xa masenyi naxan sebexi Kitaabui kui a findixi lonni belebele nan na, adamadi hayi na naxan ma. Xa mixie mu bira na foxo ra, e xa dunijeigiri nun e xa aligiyama mu sooneyama e be.

Annabi Pɔlu na fan masenma yi Kitaabui kui. A waxati donxɔe xa fee falama Timote be alako a xa kawandi ti senbe ra, xa na mu a ra mixie luma tantanyi nan kui naxee fama e ralɔede abadan. Ala

xa won natanga na ma. Ala xa lonni fanyi fi won fan ma alako yare xa sooneya won be. Amina.

**Ala xa masenyi firin
nde
Annabi Pɔlu naxan
sebe Timote ma**

Limaniya

¹ N tan Pɔlu nan yi ki, naxan findixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa xɛera ra Ala waxonki. Laayidi tongoxi won be kisi xa fe ra Ala xa Mixi Sugandixi Isa saabui nan na.

² N na yi bataaxe sebefe Timote nan ma, naxan findixi n ma di maxanuxi ra. Baba Ala nun won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, e xa hinne, kinikini, nun bɔɔesa fi i ma.

³ N bara Ala tantu, n naxan batuma janige fiixe ra alo n benbae a rabaxi ki naxe. N Ala maxandima ne i be kɔe nun yanyi ra, ⁴ barima n nan n natuxi i yaye nan ma. N man nu wama i tofe han, alako n xa seewa a fanyi ra. ⁵ N man n natuxi i xa danxaniya nan ma, filankafuijpa mu na naxan kui, naxan nu na i mama Lowisi fan yi ra, a nun i nga Ewunise. N a kolon i fan danxaniyaxi na ki ne.

⁶ Na kui, n bara i ralimaniya i xa Ala senbe rawali, a naxan fixi i ma n to n belexe sa i xunyi ma.

⁷ Ala mu gaaxu xaxili xa soxi won yi ra. A bara xaxili fi won ma naxan findixi senbe, xanunteya, nun yete suxui ra. ⁸ I naxa yaagi won Marigi xa seedeɔoxɔya bade. I man naxa yaagi n na, n tan naxan na geeli kui won Marigi xa fe ra. A lanma won birin xa tɔɔɔ Isa xa xibaaru fanyi xa fe ra Ala senbe saabui ra. ⁹ A tan nan won nakisixi, a tan nan won xilixi a xa seniyyeni ma. A mu na rabaxi won ma kewali saabui xa ra, a na janigexi a yete nan na. A hinnexi

won na a xa Mixi Sugandixi Isa xa fe nan na kafi duniya foɓe.

¹⁰ Yakɔsi won bara na hinne to won Nakisima Isa xa fa kui, Ala xa Mixi Sugandixi. A bara faxe senbe kana, a kisi fe ramini a xa xibaaru fanyi saabui ra, alako adama naxa faxa sonon. ¹¹ Ala n findixi kawandila, xɛera, nun karamɔɔ nan na na xibaaru fanyi xa fe ra. ¹² N na tɔɔrofe na wali nan xa fe ra, kɔnɔ n mu yaagima na ra, barima n a kolon n danxaniyaxi naxan ma. N bara la a ra a noma n ma kisi ragatade han na loxoɓe. ¹³ N nɔndi naxan masenxi i be, na xa findi i xa misaali ra, i birama naxan foɔɔ ra danxaniya nun xanunteya ra, alɔ Ala xa Mixi Sugandixi Isa wama a xon ma ki naxe. ¹⁴ Ala naxan taxuxi i ra, i xa meeni na ma Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, naxan sabatixi won i.

¹⁵ I a kolon Asikae birin bara n nabolɔ, alɔ Figelo nun Heremogene. ¹⁶ Ala xa kinikini Onesiforo nun a xa denbaya ma, barima a nu luma n nalimaniya ra. A mu yaagi n na n to na geeli kui. ¹⁷ A to fa Roma, a naxa n fen han a naxa n to. ¹⁸ Marigi xa kinikini a ma na kiiti loxoɓe. I a kolon dangi birin na a n malixi ki naxe Efese.

2

Tɔɔre

¹ N ma di, i xa i senbe so Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa hinne xa fe ra. ² I naxan mexi n na seede gbege ya xori, i xa na masenyi taxu i dugutege ra, naxee fan noma mixi gbetɛe raxarande na ra. ³ Won birin xa wakili tɔɔre kui, barima Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa soori fanyie nan won na. ⁴ Soori naxan na gere kui, a mu birama duniya fe foɔɔ ra, a birama a xa mange waxonfe nan foɔɔ ra. ⁵ Mixi naxan sigaxi gi gbata rabade, xa a mu a gi a seriyɛ ki ma, a mu geenima. ⁶ Mixi naxan xɛ rawalima, a tan nan lanma a

xa bogi singee soto. ⁷ I jɔɔɔ sa n ma masenyi birin xon ma, Marigi fahaamui fima ne i ma na fee ma.

⁸ I xa ratu Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, naxan kelixi faxe ma, naxan fatanxi Dawuda bonsoɓe ra, alɔ Isa xa xibaaru fanyi a masenxi ki naxe, n naxan kawandife. ⁹ Na xibaaru fanyi nan ma fe a niyaxi, n na tɔɔrofe geeli kui alɔ fe kobi rabama, kɔnɔ Ala xa masenyi tan mu balanxi. ¹⁰ Na nan a ra n tɔɔre mooli birin xaninma, alako mixi sugandixie xa kisi soto Ala xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra, e lu a xa nɔre kui abadan.

¹¹ Masenyi hagige nan ya:

Xa won nun Isa bara faxa, won nun Isa man kelima ne faxe ma.

¹² Xa won tun nabexi, won luma ne Isa xa mangeya kui.

Xa won na a rabolo,

a fan won naboloma ne.

¹³ Xa won mu lu won xui xanbi ra, a tan luma ne a xui xanbi ra, barima a mu noma a yete rabolode.

¹⁴ I xa mixi birin natu Ala ya i, a a lanma e xa gere lu na masenyi ndee xa fe ra. Na woyenyi mooli tide yo mu na. A a ramemae nan xun nakanama tun. ¹⁵ I xa i yete masen Ala be, alɔ mixi naxan wali foxi mu mayaagi, a fata nɔndi masende mixie be a masen ki ma. ¹⁶ Woyen jaaxi fufafu lu na, barima naxee na mooli falama, e xa kaafirija xun nan tun masama. ¹⁷ E xa woyenyi gboma ne alɔ fure jaaxi, naxan mixi faxama. Humeneyo nun Fileto na nee nan ya ma. ¹⁸ E bara makuya nɔndi ra, e fa a fala mixie jan bara keli faxe ma. E bara mixi ndee xa danxaniya kana na woyenyi mooli ra.

¹⁹ Kɔnɔ Ala xa banxi tixi yi masenyi nan fari: «Ala a kolon, mixi naxan findixi a gbe ra.» A man a masenxi: «Adamadi naxan Marigi xili falama, a xa tinxintareya rabepin.» ²⁰ Se

sase mooli gbegebe nan na banxi xungbe kui. Nde fan yailanxi xeeema nan na, xa na mu a ra gbeti. Nde yailanxi wuri nan na, xa na mu a ra bendε. Nde binyε wali rabama, nde fan binyεtare wali rabama. ²¹ Mixi naxan a yetε raseniyenma, a luma nε alo wali binyε rabama se sase naxan kui. A to seniyen, a marigi noma a rawalide wali fanyi birin kui.

²² Fonike waxonfe lu na. Wo nun mixi naxee Marigi xilima boje seniyenxi ra, wo xa nu tinxinyi, danxaniya, xanunteya, nun bojesa fen. ²³ Woyenyi tidetare fufafu lu na, barima i a kolon na mooli findima gere nan na. ²⁴ A mu lanma Marigi xa walike xa sonxo. A lanma a xa findi mixi dipexi ra naxan fata mixi xarande, a man wakili toore ra. ²⁵ A lanma a xa matandilae matinxin woyenyi joxunme ra, alako Ala xa a niya e xa tuubi, e xa nondi kolon, ²⁶ e xa xaxili soto, e xa e ba Ibulisa xa gantanyi ra. Ibulisa bara e suxu gantanyi ra, alako e xa lu a xa yaamari bun ma.

3

Waxati donxoε

¹ I xa a kolon, fe xoxoxoe fama nε dunija lide waxati donxoε, ² barima adamadie birama e yetε waxonfe nan foxo ra, kabiri rafaama nε e ma, e e yetε igboma, e lama e yetε ra, e Ala rasotoma, e e barimae matandima, e fin-siriwaliya rabama, e mu Ala xa fe binyama, ³ e mu kinikinima, e mu dipema, e mixi mafalama, e xurutareja rabama, e e boore tooroma, e mixi fanyi xonma, ⁴ e mixi yanfama, e bogonma fee ma, e boje gbo, e waxonfe rafa e ma dangi Ala xa fe ra. ⁵ A luxi nε alo e diine nan nabatuma, konε e bara e kobe raso a senbe ra. I xa i makuya na mixi moolie ra.

⁶ E soma denbayae kui, e fa gine senbetaree mabendun, naxee

findixi yunubitoeε ra, naxee birama fe jaaxi mooli birin foxo ra. ⁷ Na gine mooli xaranma temui birin, konε e mu fahaamui sotoma nondi ma. ⁸ Na mixi naxee soma denbayae kui, e luma nε alo Yannesi nun Yanberesi naxee Annabi Munsa matandi. Na mixie nondi fan matandima nε, e xaxili bara kana. E xa danxaniya xon mu kuyama. ⁹ Konε e mu sigama yare sonon, barima mixi birin fama nε e xa daxupa kolonde, alo Yannesi nun Yanberesi xa fe nu kolonxi ki naxε.

¹⁰ Konε i tan, i bara n ma xaranyi kolon, n jere ki, n janige, n ma danxaniya, n ma dije, n ma xanunteya, n ma tunnabexi, ¹¹ n ma jaxankate, a nun n ma toore. Toore mooli mundun na, n mu naxan soto Antiyoki, Ikoniyon, nun Lisitire? Naxankate mundun mu n lixi naa? Marigi bara n nakisi na birin kui. ¹² Nondi na a ra a mixi naxan birin wama birafe Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa seriye foxo ra, a na kanyi toore sotoma nε. ¹³ Konε mixi jaaxie nun filankafuie xa fe kobie xun nan tun luma masa ra, e fa booree madaxu, e e yetε madaxu.

¹⁴ I xa i xiri seriye ra i naxan xaranxi, i danxaniyaxi naxan ma. I a kolon i na sotoxi naxan na. ¹⁵ Kabi i dimedi temui, i Kitaabui seniyenxie kolon, naxee noma lonni fide i ma. Na lonni findima kisi nan na mixie be, naxee danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma. ¹⁶ Kitaabui seniyenxi birin fatanxi Ala nan na. A fan xaranyi ra, a fan yaabi ra, a fan matinxinse ra, a fan tinxinyi masenfe ra, ¹⁷ alako Ala xa mixi xa no wali fanyi birin nabade.

4

Kawandi tife

¹ N bara i yamari Ala ya xori, n bara i yamari Ala xa Mixi Sugandixi Isa ya xori, naxan fama

mixi piɲɛe nun mixi faxaxie maki-
itide, naxan fama a xa mangeya
niini raminide, ² i xa Ala xa
masenyi kawandi, i xa wakili
temui birin, i xa mixie matinxin,
i xa mixie xa yunubie masen e
be, i xa e ralimaniya, i xa e
xaran. I xa na birin naba diɲɛ
kui. ³ Waxati na fafe mixie mu
tinma xaranyi tinxinxi ra temui
naxe. E karamoxo wuyaxi fenma
ne, naxee masenyi mooli nde tima
naxan nafan e tuli ma. ⁴ E
gbilenma ne nondi foxo ra, e fa e
tuli mati kiinie ra. ⁵ Kono i tan, i
xa i yete mataxasi fe birin kui, i xa
i tunnabexi toɔre kui, i xa Ala xa
xibaaru fanyi rayensen, i xa i xa
wali rakamali.

⁶ N tan jan bara findi serexe ra
Ala be. A gbe mu luxi n xa taa
masara. ⁷ N bara n ma gere fanyi
so, n bara n ma jere rapon, n bara
lu danxaniya kui. ⁸ Xunnakeli
sare ragataxi n be, naxan findixi
tinxinyi ra Marigi kiitisa tinxinxi
naxan fima n ma na loxo. N
keren xa mu a ra, a na fima mixi
birin nan ma, a fafe rafan naxee
ma.

⁹ I xa kata fafe ra n yire mafuren
mafuren, ¹⁰ barima Demasi bara
n nabɛnin dunja fe xa fe ra, a
siga Tesaloniki. Kiresen bara siga
Galati, Tito bara siga Dalamatiya.
¹¹ Luki gbansan nan na n seeti ma.
I xa fa Maraki ra, barima a noma
n malide n ma wali kui a fanyi
ra. ¹² N bara Tikike xee Efese. ¹³ I
ne fama, i xa fa na xinbeli donma
ra, n naxan luxi Tiroyasi, Karapo
xonyi, a nun n ma bukie. Na sebeli
naxee tixi xuruse kiri ma, e tide
gbo dangi birin na, i xa fa e fan na.
¹⁴ Alesandire xabui bara fe jaaxi
gbegbe raba n na. Marigi fama a
sare ragbilende a ma. ¹⁵ I xa i yete
ratanga a ma, barima a muxu xa
kawandi matandi ne a jaaxi ra.

¹⁶ N to n yete xunmafala kiiti
banxi kui a singe, n malima yo mu
nu na. Birin n nablo ne. Ala

xa diɲɛ e ma e fe naxan nabaxi.
¹⁷ Ala nan n malixi, a senbe so n
yi ra, alako n xa kawandi ti a fanyi
ra si birin be. Ala naxa n natanga
yete magaaxuxi ma. ¹⁸ Marigi
man fama n natangade mixie xa
wali kobi birin ma, a fa n nakisi,
n xa so a xa mangeya niini bun
ma ariyanna. Matoxoe na Ala be
abadan.

¹⁹ Pirisila nun Akila xeebu n
be, a nun Onesiforo xa denbaya.
²⁰ Erasito bara lu Korinti. N bara
Tirofimo lu Mileto, barima a mu
nu yalanxi. ²¹ I xa kata fafe ra
beenun jeme xa so. Ewubulo,
Puden, Linosi, Kelodiya, nun won
ngaxakerenyi birin bara i xeebu.
²² Marigi xa sabati i boɲe i, Ala xa
hinne wo birin na.

**Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan
sebe Tito ma
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Ala xa xera Pɔlu naxan sebe danxaniyatɔe nde ma naxan nu xili Tito. Girekika nan nu a ra naxan nu kafuxi Pɔlu ma Ala xa wali kui.

Pɔlu yi bataaxe sebe a ma temui naxe, Tito nu na Kireti. Kireti findixi suri nan na naxan na Miditerane baa tagi. Pɔlu nun Tito nu bara siga Kireti kawandi tide, Pɔlu fa Tito lu naa a xa na danxaniyatɔe namae mali e xa senbe soto. Pɔlu yi bataaxe sebe ne Tito ma a xa marasi nun limaniya fi a ma alako a fan xa Kireti danxaniyatɔee rasi, a e rali-maniya, a nɔndi makenen e be.

Yi Kitaabui fe gbege masenma won be danxaniya nun danxaniyatɔe nama xa fe ra. A a masenma a won sese mu noma kiside won ma wali fanyie saabui ra. Kisi sotoma Ala xa hinne nan tun saabui ra. Xa won bara danxaniya, won bara kisi, won fe birin nabama ne fa alako won jere ki xa tinxin, won xa wali fanyie suxu.

Ala xa yi Kitaabui xa masenyi rasabati won boje kui. Ala xa won mali won ma danxaniya xa tilin, won ma wali fanyie xun xa masa. Amina.

**Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan
sebe Tito ma**

Xeebui

¹ N tan Pɔlu nan yi ki, Ala xa konyi nun a xa Mixi Sugandixi Isa xa xera. N na walife alako Ala xa nama sugandixi xa danxaniya, e man xa nɔndi kolon naxan e

rajerema Ala xa fe kui. ² Yi danxaniya nun yi nɔndi a niyama ne mixi xa a xaxili ti Ala xa kisi ra. Ala, naxan xa laayidi mu kanama, a tan nan yi abadan kisi laayidi won be beenun dunija xa daa. ³ Waxati to kamali, a naxa a xa xibaaru fanyi makenen kawandi saabui ra, naxan bara taxu n na Ala won Nakisima xa yaamari ma.

⁴ N bara i tan Tito xeebu, naxan bara findi n ma di yati yati ra won ma danxaniya kui. Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Isa, won Nakisima xa hinne nun bojesa fi i ma.

Tito xa wali Kireti danxaniyatɔe namae tagi

⁵ N bara i lu Kireti alako i xa fee yailan naxee yailan daaxi luxi na, i xa mixie sugandi taee birin kui, e xa findi na danxaniyatɔe namae xa kuntigie ra. Alo n i yamari ki naxe, ⁶ danxaniyatɔe nama kuntigi lanma ne a xa findi tinxintɔe ra xili fanyi na naxan xun, gine keren kanyi, naxan xa die danxaniyaxi, mixie mu naxee kolon kalabante xurutaree ra. ⁷ Fo yi xunmatie xa findi xeme tinxinxie nan na barima Ala xa wali nan taxuxi e ra. E naxa findi mixie ra naxee e yete igboma, naxee boje tema mafuren, naxee siisima, naxee mawolen, naxee biraxi geeni tinxintare foxo ra.

⁸ Fo e xa findi xeme ra naxee fata xone rasenede, fe fanyi rafan naxee ma, naxee e yete xaninma xaxilimaya ra, naxee tinxin, naxee seniyen, naxee noxi e yete ra. ⁹ Fo nɔndi masenyi xa lu e yi ra alo e xaranxi a ra ki naxe. Na nan a toma e fan noma kawandi tide a nɔndi ki ma, e man no na nɔndi matandie ra.

¹⁰ Na matanditi mooli gbege na na, a gbengbenyi sunna mixie ya ma. E de wuya, mixi yanfafe rafan e ma. ¹¹ Fo won xa e de balan. E bara denbaya ndee kana, barima e na e xaranfe fee nan na naxee mu daxa. E na birin nabama

e yete xa geeni tinxintareya nan ma fe ra. ¹² E xa namijonme nde nan yati a fala, «Kiretikae wule nun e furi nan tun kolon. E tunnaxono, e man jaaxu alo boximase.» ¹³ Nondi nan yati na a ra. N na a falafe na nan ma, i xa woyen e ma a xoxoxe ra alako e xa danxaniya a fiixe ra, ¹⁴ e xa ba Yuwifi xa kuye taalie danxunfe. E xa ba mixie xa yaamarie danxunfe naxee bara mee nondi ra. ¹⁵ Se birin seniyeen seniyeentoe be, kono sese mu seniyeen seniyeentaree nun danxaniyataree tan be. E xaxili nun e sondonyi birin bara manoxo. ¹⁶ E Ala kolonfe falama e de ra, kono e xa wali a masenma a e mu a kolon feol! E xa fefe mu fan. Seriyee matandie nan e ra, naxee mu noma wali fanyi yo rabade.

2

Danxaniyatoe xaranfe nondi ra naxan jere ki masenma e be

¹ Kono i tan xa nu danxaniyatoe xaran nondi masenyi nan na.

² I xa a masen xemoxie be e xa taxasi, e xa jere a binyamixi ki ma, e xa e yete xanin xaxilimaya ra, e xa bira nondi nan foxo ra e xa danxaniya kui, xanunteya kui, a nun tunnabexiya kui.

³ Na kui, i man xa a masen gine moxie be, e xa jere seniyeeni kui, e naxa findi mixi mafalee ra, e naxa siisi. E xa nu marasi fanyi fi ⁴ sungbutunyie ma alako e xa e xa morie nun e xa die xanu. ⁵ E man xa e rasi e xa e yete xanin xaxilimaya ra, e xa seniyeen, e xa banxi walie suxu, e yuge xa fan, e xa e yete magoro e xa morie be, alako Ala xa masenyi naxa bexu.

⁶ I man xa segetalae fan nasi e xa e yete xanin xaxilimaya ra ⁷ fe birin kui. I tan yete xa findi misaali ra e be i xa wali fanyie saabui ra. I xa kawandi xa findi nondi nun soobe ra. ⁸ I xa masenyi

xa tinxin, alako i matandimae xa yaagi, barima e mu fefe kobi kolon e naxan falama won ma fe ra.

⁹ I xa a masen konyie be, e xa e yete magoro e marigie be fe birin kui. E xa e rapelixin, e naxa e matandi, ¹⁰ e naxa sese muja, e xa a masen a e marigie noma lade e ra ki fanyi. Na konyi mooli binye fima ne won Nakisima Ala xa masenyi ma fe birin kui.

¹¹ A lanma won xa jere yi mooli ra barima Ala xa hinne bara makenen, naxan noma findide kisi ra mixi birin be. ¹² A xa hinne won xaranma alako won xa gbilen tinxintareya nun dunija fee foxo ra, won xa won yete xanin xaxilimaya ra, won xa won ma dunijeigiri rapere tinxinyi nun Ala yaragaaxui kui. ¹³ Won to na yi dunija ma, won na fe fanyi nan mamefe won xaxili tixi naxan na. Won na Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa nore nan mamefe, won Nakisima Marigi Ala. ¹⁴ A tan nan a yete fi won be, alako a xa won xunsara won ma yunubie xa fe ra, a xa jama nde raseniyeen e xa findi a yete gbe ra, naxee senbe soxi wali fanyie rabafe ma.

¹⁵ I xa mixie kawandi yi fee ra. I xa mixie ralimaniya. I xa e rasi. I xa nondi makenen e be i senbe birin na. Mixi yo naxa yo i ma.

3

Isayanka jere ki

¹ I xa e ratu, e xa e yete magoro mangee nun mangasanyi be, e xa e xa yaamarie suxu. E xa gbata wali fanyi mooli birin nabafe ra, ² e naxa mixi yo mafala, e naxa gere so, e xa marafanyi nun boje fanyi masen birin be.

³ A singe won fan nu daxuya nan nabama. Yaamari matandimae nan nu won na. Won nu bara loe kira xon. Won nu bara bira won yete waxonfe foxo ra a nun dunija fe mooli birin foxo ra, han na nu bara won

findi konyie ra. Won nu won ma duniya xaninma jaaxuna, toone, gbesenxonnanteya, nun marajaaxuna nan kui. Won fan mu nu rafan mixie ma.

⁴ Kono won Nakisima Ala to a xa boje fanyi nun a xa xanunteya makenen, a naxa kisi fi won ma.

⁵ A mu won nakisixi won ma wali fanyie xa fe xa ma, a won nakisixi a xa kinikini nan ma, won xunxafe ye xora a nun a Xaxili Seniyenxi saabui ra. Na bara a niya won xa bari a neene ra, won ma duniyeigiri birin xa masara.

⁶ Ala bara won ki! A bara a Xaxili Seniyenxi ragoro won ma won Nakisima Isa saabui ra.

⁷ Na kui, won ma yunubie to bara xafari a xa hinne saabui ra, won bara no findide ketongoe ra, won bara won xaxili ti abadan kisi ra. ⁸ Nondi masenxi nan na ki. A xoli n ma i xa na fee masen a fanyi ra, alako naxee bara danxaniya Ala ma, e xa fe birin naba alako e xa bira fe fanyi raba foxo ra. Na fee findixi fe hagige fanyie nan na mixi birin be.

⁹ Kono i naxa i gbe raso mixie xa woyen fufafu ya ma. E naxan falama benbae xa fe ra, e xa gbesenxonneya, e xa gere woyenyi Ala xa seriye xa fe ra, e sese tide mu na. ¹⁰ Naxan yo mixie tagi isoma, i xa a rasi keren, i xa a rasi firin. Xa na birin kui a mu i xui me, i xa a rabolo, ¹¹ barima i a kolon a na mixi mooli mu fan. A bara a yete danka a xa tinxintareya ra.

Masenyi donxoe

¹² N na Aritema xa na mu Tikike xee i ma, i xa fe birin naba alako i xa n li Nikopoli, barima n bara a janige n xa jeme radangi naa. ¹³ Fe birin naba alako i xa seriye karamoxo Senasi nun Apolosi mali e xa biyaasi kui. E mali, e hayi na se naxan birin ma, e xa a soto. ¹⁴ A lanma danxaniyatoe naxee na won ma konti ma, e xa e matinkan tunnabexi ra

wali fanyie ma, alako e xa mixie hayi xoxoxoe fan, e naxa fa lu na ki fufafu.

¹⁵ Naxee na n fe ma be, e birin i xeebu. I xa won xanuntenyie danxaniyatoe birin xeebu muxu be.

Ala xa hinne wo birin na.

Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sebe Filemon ma Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Ala xa xɛsɛra Pɔlu naxan sebe danxaniyatɔɛ nde ma naxan nu xili Filemon. Kɔɔsika nan nu a ra, naxan nu bara danxaniya Pɔlu saabui ra waxati dangixi.

A yi bataaxe sebe Filemon ma temui naxe, Pɔlu nu bara sa geeli Ala xa masenyi kawandife ma. A xa geelimaniya kui, a naxa yi bataaxe sebe Filemon ma a xa konyi Onesimo xa fe ra. Onesimo nu bara a gi a marigi Filemon ma, kɔnɔ na kui, Ala naxa a ragiri Onesimo nun Pɔlu xa naralan, Onesimo xa danxaniya Pɔlu saabui ra. Onesimo xa fe birin to bara masara sɔnɔn, a naxa tin a xa gbilen a marigi Filemon xɔnyi. Kɔnɔ na waxati sɛriye ki ma, Filemon nu nɔma Onesimo faxade a xa yanfanteya xa fe ra. Na kui, Pɔlu naxa yi bataaxe sebe, Onesimo xa gbilen a ra Filemon xɔn ma, alako a xa a rakolon Onesimo bara masara ki naxe. A naxa a masen Filemon be, a Onesimo to bara danxaniya Isa ma alo a tan Filemon fan danxaniyaxi ki naxe, a e birin bara findi ngaxakerenyie ra.

Yi Kitaabui a masenma won be, a ngaxakerenya naxan kelima danxaniya ma, a senbe gbo ki fanyi. Xa won bara danxaniya, a fa li won mu won boore danxaniyatɔɛ kolon won ngaxakerenyi ra, won mu gexi sode fe fanyi birin kui naxan na won yi ra Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra.

Ala xa won mali won ma danxaniya xa tilin, won ma ngaxakerenya xun xa masa. Amina.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan sebe Filemon ma

Pɔlu xa bataaxe Filemon ma Onesimo xa fe ra

¹ N tan Pɔlu nan yi ki, naxan bara findi geelimani ra Ala xa Mixi Sugandixi be. Muxu nun won ngaxakerenyi Timote nan yi bataaxe sebe, katarabi Filemon ma muxu xanuntenyi nun muxu waliboore, ² a nun Apiya muxu maagine, a nun Arikipe muxu gereso boore Ala xa gere xa fe ra, a nun danxaniyatɔɛ jama naxan e malanma i tan Filemon xɔnyi. ³ Won Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi, won Marigi Isa xa hinne nun bojesa fi wo ma.

⁴ Temui birin, n ne n Marigi Ala maxandima i be, n a tantuma ne i xa fe ra, ⁵ barima n bara a me i danxaniyaxi Marigi Isa ma ki naxe, i man seniyentɔɛ birin xanuxi ki naxe. ⁶ N Ala maxandife i be alako ngaxakerenya naxan kelima i xa danxaniya ma, a xa a niya i xa fahaamui xa gbo, i xa nɔ fe fanyi birin kolonde naxan na won yi ra Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra. ⁷ N ngaxakerenyi Filemon, i xa xanunteya bara n naseewa ki fanyi, a man bara limaniya fi n ma, barima seniyentɔɛ boje fan bara seewa i saabui ra.

⁸ Na kui, hali n to nɔma i yamaride Ala xa Mixi Sugandixi xili ra, i xa fe raba i lanma i xa naxan naba, n mu na rabama. ⁹ N i mayandima won ma xanunteya nan ma fe ra. N tan Pɔlu nan woyenfe i be yi ki, xemoxi naxan na geeli Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa fe ra. ¹⁰ N i mayandife n ma di Onesimo nan ma fe ra, n bara findi naxan baba ra n ma geelimaniya kui. ¹¹ Singe, a tide yo mu nu na i be, kɔnɔ yakɔsi, a tide bara gbo i be ki fanyi, alo a gboxi n fan be ki naxe. ¹² Hali

a to rafan n ma alo n ya firinyi, n na a ragbilenfe i ma. ¹³ N bara wa a xon a xa lu n yi ra, alako a xa n mali i tan ꞑoxoxe ra n ma geelimaniya kui, n bara naxan soto Ala xa xibaaru fanyi xa fe ra. ¹⁴ Kono n mu waxi fefe rabafe n mu i maxarin. Na kui, i xa fe fanyi raba kelima ne i janige nan ma, beenun n tan xa i yamari. ¹⁵ Temunde, Onesimo bara ba i yi ra waxati nde bun ma, alako a man xa gbilen i ma abadan. ¹⁶ I tan be yakosi, a tide bara dangi konyi ra. A bara findi i ngaxakerenyi yete yati ra. N tan bara a xanu ki fanyi, kono a lan i tan nan xa a xanu dangi n na a xa mixijna nun a xa danxaniya xa fe ra.

¹⁷ Na kui, xa i n kolonxi i ngaxakerenyi ra, i xa a fan nasene alo n tan yete nan faxi i ma. ¹⁸ Xa a fefe ꞑaaxi niyaxi i ra, xa i xa doni yo a ma, na kote birin xa findi n tan gbe ra. ¹⁹ N tan Polu nan yi sebefe n yete belexe ra, i xa a kolon n a birin nagbilenma ne i ma. Kono hali n mu i ratu, i danxaniyaxi n tan nan saabui ra. ²⁰ N ngaxakerenyi, i fan xa yi fe raba n be Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra. I fan xa n boꞑe raseewa, Marigi xa fe ra. ²¹ N to yi sebefe, n a kolon i mu tondima n waxonfe rabade, i jan nde sama ne a xun.

²² Fe keren luxi: I xa nu n yigiyade yailan, barima n laxi a ra, n fama ne gbilende wo yire wo xa Ala maxandi saabui ra.

²³ Epafirasi i xeebu, muxu nun naxan bara findi geelimani ra Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra.

²⁴ N walibooree Maraki, Arisitaraki, Demasi, nun Luki, e fan i xeebu. ²⁵ Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, xa hinne wo birin na.

Ala xa masenyi Eburu bɔnsɔɛ bɛ Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kabi dunija sa daa, Alatala na a xa seriye masenfe adamadie bɛ. Namijonmɛ xungbee naxa Ala xui mɛ, e fa na dentɛge sa mixie bɛ. Iburahima, Isiyaga, Yaxuba, Yusufu, Munsa, Yosuwe, Dawuda, Sulemani, Esayi, nun Esidirasi, nee birin findixi mixi binyee nan na Ala naxee rawalixi alako a xa seriye xa kolon, a xa seɓe Kitaabui kui. A dɔnxɔɛ ra Ala naxa a xa masenyi nde so Annabi Isa yi ra, naxan findixi a xa Mixi Sugandixi ra dunija birin bɛ.

Isa fatanxi Eburu bɔnsɔɛ nan na alo namijonmɛ dangixie. A naxa na seriye birin natinmɛ alo Ala nu wama a xɔn ma ki naxɛ. Kɔnɔ Ala nu bara masenyi nɛnɛ nde so Isa yi ra, Eburu bɔnsɔɛ mu nu naxan kolon sinden. Na masenyi mu Ala xa seriye singe matandixi de, a a rakamalixi nɛ.

Singe ra Ala nu bara saate xiri a tan nun adamadie tagi, kɔnɔ yunubi keren gbansan nu nɔma na saate kanade, mixi fa lɔɛ. Isa to fa dunija ma, Alatala naxa saate nɛnɛ xiri a tan nun adamadie tagi, naxan nɔma yunubie xafaride, mixi fa nɔ kisode.

Singe ra Ala nu bara serɛxɛdubɛɛ ti a tan nun adamadie tagi, e xa findi mixie xa saabui ra. Kɔnɔ e to nu findixi adamadie ra, e fan naxa yunubie raba alo booree, e naxa faxa. Na kui, e mu findi saabui fanyie ra. Isa to fa dunija ma, Alatala naxa a ti a tan nun adamadie tagi, a naxa findi dunija saabui fanyie ra. Yunubi yo mu nu na a ma. Faxɛ mu nu nɔma a makankande. Na kui, Ala naxa a xa fe ite, a xa dunija yamari sa

keli Ala yirefanyi ma, a magoroxi dɛnnaxɛ.

Singe ra Ala nu bara a masen mixie bɛ a e xa xurusee ba serɛxɛ ra e xa yunubie xa fe ra. Na naxa adamadie bɔɲɛ raxara dondoronti, kɔnɔ a mu nɔ e xa yunubi xafaride yati yati. Isa to fa dunija ma, Alatala naxa a yamari a xa a yetɛ ba serɛxɛ ra dunija bɛ. Na kui, adamadie xa yunubie naxa xafari, mixie naxa kisi sɔto naxan mu kanama abadan.

Na birin a masenxi nɛ a Ala Isa xɛɛxi nɛ alako a xa a xa seriye rakamali, a findi kisi ra bɔnsɔɛ birin bɛ. Xibaaru fanyi nan na ki. Ala xa na raso won bɔɲɛ kui, won xa fahaamui sɔto na ma, a a findixi kisi nan na won bɛ. Amina.

Ala xa masenyi Eburu bɔnsɔɛ bɛ

Ala xa xɛɛra

¹ Temui dangixi Ala naxa masenyi ti won benbae bɛ namijonmɛɛ saabui ra. A na raba nɛ sanmaya wuyaxi, a na raba nɛ ki wuyaxi ra. ² Kɔnɔ yakɔsi, naxan findixi waxati dɔnxɔɛ ra, Ala a xa masenyi ti won bɛ a xa Di saabui ra. A bara a xa Di findi dunija kɛ tongoma ra, a dunija daa a xa Di nan saabui ra. ³ Yi Di findixi Ala xa nɔrɛ tofanyi nan na, a findixi Ala misaali yati nan na. A dunija bun tima a xa masenyi senbema nan na. A to gɛ yunubie xafaride, a naxa a magoro Ala Nɔrɛ Kanyi yirefanyi ma ariyanna kui.

⁴ Na kui, a tide dangi malekɛɛ ra, a xili fisamante nan sɔto. ⁵ Ala mu a masenxi maleke yo bɛ, «N ma di nan i ra, to n bara findi i Baba ra.»

A mu a masenxi malekɛ yo bɛ, «N tan findima a Baba ra, a tan findima n ma di ra.»

⁶ Ala to a xa Di fisamante ramini dunija, a naxa a fala, «Ala xa malekɛɛ xa a batu.»

⁷ A a masenxi malekɛɛ xa fe ra, «Ala xa malekɛɛ luma nɛ alo foye, a xa walikɛɛ luma nɛ alo tɛ.»

⁸ Kɔnɔ a a masenxi nɛ a xa Di xa fe ra,

«Ala, i xa mangɛ kibanyi buma nɛ abadan.

Tinxinyi nan findixi i xa mangɛya tɔnxuma ra.

⁹ Tinxinyi nan nafan i ma.

Naaxupa mu rafan i ma fefe ma.

Na nan a toxi, Marigi, i Marigi Ala bara i sugandi sɛwɛɛ kui.

I findixi fisamante nan na dangife i booree ra.»

¹⁰ A man a masenxi nɛ,

«Marigi, i bara dunija ti a fɔlɛ ra, i tan nan koore daaxi.

¹¹ Koore nun bɔxi fama kanade, kɔnɔ i tan buma nɛ abadan. E forima nɛ alo dugi.

¹² I koore nun bɔxi mafindima nɛ alo donma mafindima ki naxɛ.

E fama nɛ masarade alo sose masarama ki naxɛ.

Kɔnɔ i tan mu masarama, i xa fe mu jɔnma abadan.»

¹³ Ala mu a masenxi malekɛɛ yo bɛ,

«I xa dɔxɔ n yirefanyi ma, han n xa gɛ i yaxuie ragorode i sanyi bun ma.»

¹⁴ Malekɛɛ tan findixi Ala xa walikɛɛ nan na, fate mu na naxɛɛ bɛ, a naxɛɛ xɛɛma kisi ketongoe malide.

2

Ala xa sɛrɛxɛ

¹ Won xa won jɛngi sa na masenyi xɔn ma a fanyi ra, won naxan mɛxi, alako won naxa kira bɛjin. ² Ala xa masenyi sɛnbɛ nu gbo, a nu bara naxan so malekɛɛ yi ra. Adamadi naxɛɛ na matandi, e naxa sare xɔrɔxɔɛ sɔtɔ. Xa nɛe sa sare xɔrɔxɔɛ sɔtɔ, ³ won tan go? Xa won kisi xungbe rabolo, won ma fe fa luma di? Won Marigi yati nan singe a masenxi won bɛ, mixi naxɛɛ a xui mɛxi e fan bara findi na seedee ra. ⁴ Ala bara e xa seedɛjɔxɔya fari isa

tɔnxumae ra, fe magaaxuxie, kaabanako mɔɔli birin, nun bupae ra Xaxili Sɛniyenxi naxɛɛ fixi e ma a waxɔnki.

⁵ Ala mu mangɛya fima malekɛɛ ma tina e xa dunija yamari, muxu dunija naxan xa fe falafe wo bɛ yi ki. ⁶ Yi seedɛjɔxɔya sɛbɛxi Kitaabui kui:

«Munse lanxi adama ma, i to i maɔxunma a xa fe ma?

Munse lanxi adama xa di ma, i to i jɛngi sama a xa fe xɔn ma?

⁷ I bara a ragoro malekɛɛ bun ma waxati dondoronti kui.

I bara dariyɛ nun binyɛ fi a ma,

⁸ i bara se birin lu a sanyi bun ma.»

Na kui, Ala to se birin sa a xa mangɛya bun ma, sese mu na a mu naxan yamarima. Kɔnɔ won mu se birin toma a xa mangɛya bun ma sinden. ⁹ Won munse toma? Ala naxa Isa ragoro malekɛɛ bun ma waxati dondoronti kui, kɔnɔ Isa xa faxɛ naxa findi xunnakeli nun binyɛ ra a bɛ. Na kui, Ala naxa hinne won na, a Isa faxa adamadi birin jɔxɔɛ ra.

¹⁰ Ala nan se birin daaxi, se birin na a tan nan bɛ. A man wama adamadi gbege xa so a xa nɔrɛ kui. Na kui, a nu lanma a xa e Rakisima xa fe rakamali tɔɔrɛ ra. ¹¹ Naxan adamadi raseniyenma, nun naxɛɛ raseniyenxi, e birin fatanxi Baba keren nan na. Na kui, a mu yaagi e xilide a ngaxakerenyie.

¹² A naxa a masen, «N i xili masenma nɛ n ngaxakerenyie bɛ, n i matɔxɔma nɛ jama tagi.» ¹³ A man naxa a masen, «N nan n ma lanlanteya sama Ala nan ma.» A man naxa a masen, «N na bɛ, muxu nun die Ala naxɛɛ fixi n ma.»

¹⁴ Na die to findi fate nun fase ra, Isa fan naxa a yetɛ misaali e ra, alako a xa nɔ Ibulisa xun nakanade a yetɛ xa faxɛ saabui ra. Faxɛ sɛnbɛ nu na Ibulisa nan yi ra. ¹⁵ Isa naxa a yetɛ misaali a ngaxakerenyie ra alako

a xa e ratanga faxe xa gaaxui ma e xa dunijneigiri kui, naxan luxi alo konyiya. ¹⁶ A na birin naba Iburahima bõnsõe nan malife ra, a mu a raba malekee xa be. ¹⁷ Na nan a toxi a naxa a yete maniya a ngaxakerenyie ra, alako a xa nõ serexedube kuntigi wali rabade kinikini nun tinxinyi ra Ala be, a fa findi jama xa yunubie xafarima ra. ¹⁸ Isa fata mixie malide e xa maratantanyi kui, barima a fan maratantanyi nun tõõre kolon ne.

3

Isa nun Annabi Munsa

¹ Na kui, n ngaxakerenyi seniyeñxie, wo tan naxee xilixi ariyanna ma, wo xaxili xa ti Isa ra, Ala xa xera nun a xa serexedube kuntigi, won danxaniyaxi naxan ma. ² A tinxin ne Ala be, naxan nu bara a ti na wali ra, alo Annabi Munsa fan a rabaxi ki naxe Ala xa banxi kui. ³ Isa xa binye dangi Munsa gbe ra, alo banxiti xa binye dangixi a xa banxi ra ki naxe. ⁴ Banxi birin tixi mixi nde nan saabui ra, kõõõ Ala nan dunija birin daaxi. ⁵ Annabi Munsa findixi konyi dugutege nan na Ala xa banxi kui, alako a xa seedeponxoya ba masenyi xa fe ra naxan fama tide. ⁶ Kõõõ Ala xa Mixi Sugandixi findixi Ala xa Di dugutege nan na, naxan Ala xa banxi yamarima. Won tan fan findixi na banxi nan na, xa won lama Isa ra, xa won won xaxili tima a ra, na nan findixi won ma matõõõe ra.

⁷ Na na a ra, wo xa wo jengi sa Ala Xaxili Seniyeñxi xa masenyi xõõõ ma. A sebexi, «Xa wo bara a xui rame to, ⁸ wo naxa wo kobe raso a ra, alo wo a rabaxi ki naxe gbengberenyi ma.

Na temui a nu wo matofe ne, kõõõ wo naxa a matandi.

⁹ Menni wo benbae bara kata e xa n mato.

E naxa n ma wali to je tongo naani bun ma.

¹⁰ Na kui, n naxa xõõõ na waxati mixie ma.

N naxa a fala, «E bõje makuya n na temui birin, e mu n ma seriye kolon.»

¹¹ Na na a ra n naxa n kali xõõõ kui,

«E mu soma n ma malabui kui feo!»»

¹² N ngaxakerenyie, wo xa mæeni wo yete ma a fanyi ra alako wo bõje naxa lu jaaxuna nun danxaniyatareña kui, wo fa gbilen Ala fõõõ ra, Ala naxan na na. ¹³ Lõõõ yo lõõõ wo xa wo bore ralimaniya. Wo xa gbilen na ma lõõõõ birin alako yunubi naxa fa wo nõ, wo bõje fa balan Ala mabiri. ¹⁴ Xa won sa won xaxili tima Ala xa Mixi Sugandixi ra alo won a folõõõ ki naxe, lanyi bara lu won nun Isa tagi. ¹⁵ A sebexi Kitaabui kui,

«Xa wo bara a xui rame to, wo naxa wo kobe raso a ra, alo wo a rabaxi ki naxe wo to a matandi.»

¹⁶ Nde Ala matandi, e to ge a xui ramede? Mixie xa mu a ra naxee mini Misira bõõõ ra Annabi Munsa saabui ra? ¹⁷ Ala xõõõ ne ndee ma je tongo naani bun ma? Mixie xa mu a ra naxee yunubi rabaxi, e fa sõõõ gbengberenyi ma? ¹⁸ Ala a kali nde be a e mu soma a xa malabui yire? Mixie xa mu a ra naxee a matandixi? ¹⁹ Na kui, won bara a fahaamu a e xa danxaniyatareña nan a niya e mu so.

4

Malabui danxaniyatõõõe be

¹ Ala xa laayidi, a naxan tongo won be sofe a xa malabude, na mu kanaxi. Wo xa fe birin naba alako sofe na malabude kui a naxa kana wo be. ² Won bara na xibaaru fanyi me alo booree a mexi ki naxe, kõõõ a mu sese fanxi e ma e xa danxaniyatareña xa fe ra.

³ Kɔnɔ won tan naxee bara la a ra, won fama ne sode na malabude kui. A sebexi na xa fe ra,

«N to xɔnɔ e ma, n naxa n kali, e mu soma n ma malabude.»

Kɔnɔ Ala xa wali bara jon kabi duniɲa fɔle, ⁴ barima a sebexi Kitaabui kui na lɔxɔe solofere nde xa fe ra,

«Lɔxɔe solofere nde Ala xa wali naxa kamali. A naxa a malabu.»

⁵ A man sebexi Kitaabui kui, «E mu soma n ma malabude.»

⁶ Ala nu bara a janige mixi ndee xa so a xa malabude kui, kɔnɔ na mixi singe naxee na xibaaru mexi, e mu so e xa danxaniyatareɲa xa fe ra. ⁷ Na nan a toxi Ala bara lɔxɔe gbete sugandi naxan findixi to ra. Na fe singe to bara dangi a xɔnnakuye ra, Ala man naxa a masen Dawuda saabui ra, «Xa wo bara a xui rame to, wo naxa wo kobe raso a ra.»

⁸ Xa a sa li Yosuwe nu bara malabui fi e ma nu, Ala man mu nu lɔxɔe gbete xa fe falama nu. ⁹ Han ya malabui luxi Ala xa jama be e mu naxan sɔtɔxi sinden. ¹⁰ Naxan soma Ala xa malabui kui, a a malabuma ne a xa wali birin ma, alo Ala malabuxi a xa wali kui ki naxe.

¹¹ Won xa fe birin naba sofe ra na malabui kui, alako mixi yo naxa bira tantanyi kui alo Isiray-ilakae a rabaxi ki naxe. ¹² Ala xa masenyi senbe gbo, a walima mixi bɔɲe ma. A xaɲen dangife santidegema de firinyi ra. A soma won bɔɲe nun won sondonyi nan kui, a so won sɔɔra nun won nadɔxɔdee xɔn. A won sondonyi waxɔnfe nun maɲɔxunyi birin makiiti. ¹³ Nimase yo mu noma a noxunde Ala ma. Ala fe birin toma ne, fe birin dentegɛ fama sade a tan nan be.

¹⁴ Isa, won ma serexedube kuntigi xungbe, Ala xa Mixi Sugandixi, a to so ariyanna kui, won fan xa bira won ma danxaniya foxo ra won bara

naxan makenɛn. ¹⁵ Won ma serexedube kuntigi won ma senbetareya kolon, a kinikinixi won ma na nan ma. Sentane naxa kata a ratantande mɔɔli birin na alo won tan, kɔnɔ a mu a no. ¹⁶ Na na a ra, won xa won maso a xa hinne kibanyi ra lanlanteya ra, alako won xa kinikini nun hinne sɔtɔ a temui.

5

Isa won ma serexedube kuntigi

¹ Serexedube kuntigi birin ton-goxi adamadie nan ya ma, a fa ti Ala xa wali ra adamadie be, alako a xa hadiya nun serexe mɔɔli birin ba yunubie xa fe ra. ² A mixie xa fe kolon naxee na dimi kui, e lɔxi, barima a fan na e ya ma, a tantanma. ³ A xa senbetareya a niyama ne a xa serexe ba a yete xa yunubie be, a nun pama xa yunubie xa fe ra.

⁴ Mixi mu noma yi binye sɔtɔde a yete ra, fo Ala a xili alo a Haruna xili ki naxe. ⁵ Ala xa Mixi Sugandixi fan mu serexedube kuntigi binye sɔtɔ a yete xa ra. Ala nan a fixi a ma, a falafe ra, «To i bara findi n ma di ra. N tan fan bara findi i Baba ra.»

⁶ A man sebexi Kitaabui kui, «I bara findi serexedube ra abadan, Melekisedeki mɔɔli.»

⁷ Isa bara a xui ite Ala maxandi ra a xa duniɲeigiri kui, a bara a makula, a na wafe. A na raba ne barima a a kolon a Ala nan nu noma a ratangade faxe ma. Ala bara a xa duba suxu, barima a nu bara tin lufe a xa yaamari bun ma. ⁸ Isa findixi Ala xa Di nan na, kɔnɔ na kui a naxa a matinkan fo a xa Ala rabatu hali na findixi tɔɔre nan na a be. ⁹ Isa xa fe to kamali, a naxa findi saabui ra a mantonyie birin xa abadan kisi sɔtɔ. ¹⁰ Ala naxa a ti serexedube kuntigi ra Melekisedeki daaxi.

¹¹ Fe gbege be na na kui muxu wama naxan masenfe wo be, kɔnɔ na tagi rabafe xɔɔxɔ, barima

wo mu soma fee kui mafurenyi ra. ¹² A nu lanma wo xa findi karamoxo ra yi waxati, kono han yakosi wo hayi na karamoxo nde ma naxan wo xaranma Ala xa masenyi singee ra. Wo mu fata fe tilinxi fahaamude sinden, alo diyore naxan mu fata sube donde, fo a xa xipe min sinden. ¹³ Mixi naxan hayi na Ala xa na masenyi singee ma, a mu gexi tinxinyi kolonde, a mu moxi a xa danxaniya kui. A luxi alo diyore naxan xipe gbansan minma. ¹⁴ Kono mixi naxan moxi a xa danxaniya kui, naxan bara ge tinxinyi nun tinxintareya tagi raba kolonde, a noma ne xaranyi tilinxi fan kolonde. A tan luxi alo xemoxi naxan baloma sube fanyi ra.

6

Ala xa sariye tilinxi

¹ Na nan a toxi won lanma won xa siga yare ma Ala xa Mixi Sugandixi xa xaranyi kui. Won xa dangi na masenyi singee ra, won xa so fe tilinxie kui. Na masenyi singee nan ya: wali paaxi bepufe naxan mixi xaninma yahannama, ² danxaniyafe Ala ma, xunxafe ye xora, belexe safe mixie ma, kelife faxe ma, nun Ala xa kiiti donxoe. ³ Xa Ala tin, won xa siga yare ma won ma xaranyi kui.

⁴ Mixi naxan bara ge Ala xa naiyalanyi tode, naxan bara Ala xa ki nemunnemun, Ala Xaxili Seniyenxi bara lu naxan be, ⁵ naxan bara a kolon a Ala xa masenyi fan, naxan bara Ala senbe kolon naxan fama rawalide waxati naxan sa fama, ⁶ xa a sa li na mixi mooli bara danxaniya bepini, a mu noma tuubide sonon. A luxi alo a man bara Ala xa Di mabanban wuri magalanbuxi ma, a fa a rayaagi nama ya xori.

⁷ Boxi naxan bara tune ye soto a fanyi ra, a fa sansi ramini a kanyi be, Ala baraka ragoroma ne a ma. ⁸ Kono boxi naxan tunbe

nun jooge tun naminima, na boxi mu fan. A gbe mu luxi a xa danka, a rajonyi a fa gan.

⁹ Muxu xanuntenyie, hali muxu xa woyenyi xoxoxo, muxu bara la a ra wo na kira fanyi nan xon, naxan findi kisi kira ra. ¹⁰ Ala tinxin, a mu neemuma wo xa wali ma. A wo xa xanunteya kolon, wo naxan masenxi wo xa wali kui a xili ra, a nun wo naxan masenxi seniyentoe be. Han ya wo na na wali nan kui. ¹¹ Muxu wama ne wo xa wo tunnabexi na birin kui han a rajonyi, alako wo xa fe soto wo wo xaxili tixi naxan na. ¹² Wo naxa wo tunnaxono. Wo xa bira danxaniyatoe xa misaali foxo ra, naxee ke sotoma Ala naxan laayidixi e be. E na sotoma e xa danxaniya nun e xa tunnabexi nan saabui ra.

¹³ Ala to laayidi tongo Iburahima be, a mu no a kalide fe nde ra naxan gbo a be. Na na a ra, a naxa a kali a yete ra, ¹⁴ a falafe ra, «N baraka sama ne i xa fe. I bonsoe wuyama ne.»

¹⁵ Iburahima to ge mame tide, Ala naxa a xa laayidi rakamali a be. ¹⁶ Adama a kalima fe nde ra naxan gbo a be. Na marakali senbe fama ne a xa woyenyi ma, alako mixi naxa no na matandide. ¹⁷ Na nan a toxi, Ala fan naxa a rakali alako mixie, na laayidi tongoxi naxee be, e xa a kolon Ala xa nate mu masarama. ¹⁸ Ala naxa na laayidi tongo, a man naxa a rakali, alako won xa no limaniya xungbe sotope. Wule yo mu na na fe firinyi kui. Won bara fe birin nabolo a xa fe ra, won fa won xaxili ti a ra. ¹⁹ Mixi xaxili tife Ala ra, a luma ne alo hanga naxan banbanxi ye bun ma. Won fan won xaxili tima Ala ra na ki ne naxan na a xa horomolingira kui dugi gbakuxi xanbi ra, ²⁰ Isa soxi dennaxe won ya ra, a xa findi won ma serexedube kuntigi ra abadan, alo Melekisedeki.

7

Serexedube Melekisedeki

¹ Melekisedeki nan nu na Salamu mange ra, a man nu findixi Ala Xili Xungbe Kanyi xa serexedube nan na. Iburahima to ge mange ndee xun nakanade, Melekisedeki naxa sa naralan a ra, a duba a be. ² Iburahima naxa farile fi a ma. Melekisedeki xili fasarixi yi ki «mange tinxixi.» A man nu findixi Salamu mange nan na, naxan xili fasarima yi ki «bojasa mange.» ³ A baba mu kolon, a nga mu kolon, a xa taruxui mu kolon. A xa simaya foloxi temui naxe, a nun a jon temui, na fan mu kolon. Na kui, a luxi ne alo Ala xa Di, naxan findixi serexedube ra abadan.

⁴ Wo a mato Melekisedeki tide nu gboxi ki naxe. Hali won baba Iburahima, a naxan soto a wasaso se ra, a naxa na farile fi a ma. ⁵ Ala xa seriye a falama jama xa farile so Lewi bonsoe yi ra, naxan findixi serexedube ra. Na jama fan kelixi Iburahima bonsoe ne, e findi Lewi ngaxakerenyie nan na.

⁶ Kono Melekisedeki tan, hali a to mu nu na Lewi bonsoe xa taruxui kui, Iburahima naxa farile so a yi ra. Melekisedeki naxa duba Iburahima laayidi kanyi be. ⁷ Birin a kolon mixi naxan dubama a boore be, a tide gbo na kanyi be.

⁸ Lewi xa mixi naxee farile rasuxuma, e faxama ne, kono Melekisedeki tan mu faxaxi. ⁹ Na kui, a luxi ne alo Lewi, naxan luma farile rasuxu ra, a nu bara farile fi Melekisedeki ma Iburahima saabui ra, ¹⁰ barima Lewi bonsoe nu na a benba Iburahima fate i, a naralan Melekisedeki ra temui naxe.

¹¹ Xa a sa li fe birin nu noma kamalide Lewi bonsoe xa serexedubeja saabui ra nu, jama Ala xa seriye sotoxi naxan na, e hayi mu nu na Melekisedeki xa serexedubeja ma nu, naxan mu fatanxi Haruna bonsoe ra.

¹² Serexedubeja na masara, yaamari fan xa masara.

¹³ Yi masenyi birin falaxi mixi naxan ma fe ra, a kelixi bonsoe ne serexedube mu na bonsoe naxe. ¹⁴ Birin a kolon a won Marigi kelixi Yuda bonsoe ne. Annabi Munsu mu yaamari yo fi na bonsoe mixie ma e xa serexedube wali raba.

¹⁵ Muxu naxan masenxi, a fiixe, barima serexedube gbetae bara mini, naxan maniya Melekisedeki ra, ¹⁶ naxan mu findixi serexedube ra a bonsoe xa fe ra. Na kanyi findixi serexedube ra, barima faxe mu no a ra. ¹⁷ Yi seederoxoya bara raba a xa fe ra, «I findixi serexedube nan na abadan, Melekisedeki daaxi.»

¹⁸ Yaamari singe bara ba na a xa senbetareya xa fe ra, a mu nu noma a xa wali rabade. ¹⁹ Na yaamari mu no fefe rakamalide, kono fe neene bara mini won xaxili tima naxan na, naxan noma won malide won makorde Ala ra.

²⁰ Na fe neene mu tixi marakali xanbi. ²¹ Serexedube singee bara wali suxu marakali xanbi, kono Isa nan findixi serexedube ra yi marakali ra Ala naxan masenxi, «Marigi bara a kali, a mu a xa nate masarama: I tan nan findixi serexedube ra abadan.»

²² Na kui, Ala bara saate tongo won be Isa saabui ra, naxan fan boore be.

²³ Na xanbi, serexedube singee nu wuya, barima e to faxa, mixi gbetae nu tima e joxoe ra. ²⁴ Kono Isa tan mu faxama, a buma ne abadan. A xa serexedubeja mu radangima mixi gbetae ma. ²⁵ Na nan a toxi a noma mixi rakiside naxan a makorema Ala ra a tan saabui ra. A jipe to a ra, a noma findide e xa saabui fanyi ra Ala yire abadan.

²⁶ Won hayi na na serexedube kuntigi mooli nan ma naxan seniye, yunubi mu na naxan ma, naxan mu fe jaaxi yo kolon,

naxan mu luma yunubitɔɛ ya ma, naxan xa fe itexi dangife koore ra. ²⁷ Isa mu luma alo boore serexedube kuntigie, naxee lanma e xa serexe ba loxo yo loxo e xa yunubie xa fe ra, a nun pama xa yunubie xa fe ra. A tan bara a yete ba serexe ra kerenyi ra. ²⁸ Yaamari singe nu mixi senbetaree nan tima serexedube kuntigie ra, konɔ na marakali neene naxan faxi na yaamari singe dangi xanbi, a bara Ala xa Di ti serexedube kuntigi ra, naxan bara ge kamalide abadan.

8

Ala xa saate neene

¹ Masenyi xunyi nan ya: Won ma serexedube kuntigi magoroxi Ala Xili Xungbe Kanyi xa kibanyi yirefanyi ma ariyanna kui. ² A walima Ala xa horomolingira yati yati nan kui, Marigi naxan tixi, adamadie belexe foxi mu naxan na.

³ Serexedube kuntigi birin lanma a xa serexe mooli birin ba Ala be. Na kui a nu lanma se nde xa lu yi serexedube fan yi ra a naxan bama serexe ra. ⁴ Xa won ma serexedube kuntigi nu na dunjina nu, a mu nu findima serexedube ra nu, barima Ala xa yaamari jan bara mixi gbete ti na serexe wali ra.

⁵ Na mixie Ala batuma horomolingira nan kui, naxan misaalixi horomolingira ra naxan na ariyanna. Na nan a toxi Ala naxa Annabi Munsa yamari horomolingira tife ra, a falafe ra, «A mato a fanyi ra, i xa horomolingira ti alo a masenxi i be geya fari ki naxe.»

⁶ Konɔ yakosi Ala xa Mixi Sugandixi bara wali soto naxan tide gbo boore serexedube xa wali be tife ra Ala nun adamadie tagi. A tide gbo barima a faxi saate naxan na, na fan saate fori be. A xa saate mabanbanxi

laayidie nan na, naxee fan dangi laayidi forie ra.

⁷ Xa na saate singe nu noma a xa wali rabade nu, Ala mu fama a firin nde ra nu. ⁸ Ala naxa yi marakorosi raba pama ra, «Marigi xa masenyi nan ya: Waxati na fafe, n saate neene tongoma Isirayila nun Yudaya pama be temui naxe.

⁹ Na mu luma alo na saate singe n naxan tongo e benbae be, n e ramini Misira boxi ra temui naxe.

E to n ma saate bejin,

n fan naxa e bejin.

Marigi xa masenyi nan na ki.

¹⁰ Saate nan ya n naxan tongoma Isirayila pama be,

na waxati dangi xanbi.

Marigi xa masenyi nan ya:

N nan n ma seriye rasoma ne e xaxili kui,

n a sebe e sondonyi ma.

N findima e Marigi Ala nan na,

e fan findi n ma pama ra.

¹¹ Mixi yo mu a boore matinkanma,

mixi yo mu a falama a ngaxak-erenyi be,

<I xa Ala kolon,>

barima na waxati e birin n kolonma ne,

kelife mixi xuri ma han mixi xungbe.

¹² N dijema ne e xa tinxintareya ma,

n e xa yunubie xafarima ne.»

¹³ A to yi saate xili fala saate neene, a bara boore findi saate fori ra. Saate fori tan lanma a xa ba na, a tide mu na sonon.

9

Ala xa Mixi Sugandixi xa serexe

¹ Saate singe bun ma, yaamari ndee nu na batui xa fe ra, nun Ala xa horomolingira xa fe ra, naxan nu na dunjina. ² Na horomolingira to ti, yire nde nu na naxan nu xili

yire seniyeŋxi. Lanpui nu na a kui, a nun teebili serexe taami nu saxi naxan ma. ³ Yire seniyeŋxi firin nde nu na dugi gbakuxi xanbi ra, naxan nu seniyeŋ dangife boore ra. ⁴ Surayi ganse xeema daaxi nun saate kankira nu na na yire kui. Xeema nu saxi saate kankira birin ma. Tonbili xeema daaxi mana nu ragataxi naxan kui, Haruna xa xuli naxan fuga, a nun walaxee, saate sebexi naxee ma, e birin nu na na saate kankira kui. ⁵ Ala xa maleke noroxi masolixi firinyi nu tixi saate kankira fari, e yunubi xafari yire makoto. A mu lanma won xa so na woyenyi birin kui yakosi.

⁶ Na yire to ge yailande na ki, serexedubee nu luma so ra na yire seniyeŋxi singe nan kui, e e xa wali raba naa. ⁷ Kono serexedube kuntigi nan gbansan nu noma sode na yire seniyeŋxi firin nde kui. Ne yo je a nu soma naa sanmaya keren, a wuli xanin a xa yunubie nun jama xa yunubie xa fe ra e naxan naba a kolontareya ma. ⁸ Na kui, Ala Xaxili Seniyeŋxi nu wama a masenfe ne a yire naxan nu seniyeŋ dangife yire birin na, a menni mu nu rabixi mixie be na horomolingira singe xa waxati. ⁹ Na birin findixi misaali nan na yi waxati mixie be. A a masenma a na serexe birin mu noma batulae xaxili raseniyeŋde. ¹⁰ Na yaamari singee, donse, minse, nun sali ye xa fe ra, e nu fixi mixie ma e xa yunubie nan xa fe ra, han waxati neene fama temui naxe.

¹¹ Ala xa Mixi Sugandixi to findi won ma serexedube kuntigi ra, a bara fa heeri ra, a naxan soto won be. A bara so Ala xa horomolingira fanyi kui, adamadi mu naxan yailanxi yi bende fuji fari. ¹² Kono a mu so si kontonyi nun ninge wuli xa ra, a so na yire seniyeŋxi fisamante kui a yete wuli nan na. A so ne kerenyi

ra, barima na nu findixi xunsare nan na adamadi be naxan mu jonma abadan. ¹³ Xa si kontonyi nun tura wuli, a nun te xube naxan fatanxi ninge serexe ra a sa mixi seniyeŋtaree ma, xa na fe mooli noma mixi raseniyeŋde nu, ¹⁴ Ala xa Mixi Sugandixi wuli mu dangima xe na ra? A naxa a yete ba serexe kamalixi ra Ala be, Ala Xaxili Seniyeŋxi xa yaamari bun ma, alako a xa won xaxili raseniyeŋ wali jaaxie ma, naxee won faxama. A na raba ne won be alako won xa Ala Niŋe batu.

¹⁵ Na kui, a bara findi saabui ra yi saate neene xa fe ra, mixi xilixie xa ke soto naxan buma abadan, alo a laayidixi e be ki naxe. A faha na nan ma, a findi xunsare ra yunubie xa fe ra naxee rabaxi na saate fori xa waxati bun ma. ¹⁶ Saate naxan findi ke fe ra, na mu kamalima sinden, fo saate tongoma faha. ¹⁷ Ke mu noma sode beenun saatetongoe xa faha. A mu sotoma saatetongoe baloxi temui naxe. ¹⁸ Na nan a toxi na saate singe mu tongoma wuli xanbi. ¹⁹ Annabi Munsa to Ala xa seriyee masen jama be, a naxa ninge nun si kontonyie wuli tongo, a nun ye, a fa na kasan Kitaabui nun jama ma se nde ra naxan yailanxi hisopi buraxe nun yexee xabe gbeeli ra, a fa a fala, a naxe, ²⁰ «Wuli nan ya naxan saate xirima wo nun Ala tagi.» ²¹ Annabi Munsa man naxa wuli kasan horomolingira ma, a nun horomolingira yirabase birin ma. ²² A seriyee ki ma, fayida se birin naseniyeŋma wuli nan na. Yunubi mu xafarima wuli ifili xanbi.

²³ A nu lanma se naxee misaalixi fee ra ariyanna kui, e xa raseniyeŋ serexe ra. Ariyanna xa maraseniyeŋyi rabama serexe nan na naxee fan booree be. ²⁴ Ala xa Mixi Sugandixi mu soxi horomolingira xa kui adamadie naxan yailanxi, naxan misaal-

ixi hōrōmōlingira ra naxan na ariyanna. A so ariyanna yati nan kui, alako a xa won ma dentege sa Ala be. ²⁵ A mu soxi naa sanya wuyaxi, alo serexedube kuntigi naxan soma Ala xa hōrōmōlingira kui je yo je wuli nde ra, naxan mu findixi a gbe ra. ²⁶ Xa a nu na ki ne nu, Ala xa Mixi Sugandixi nu lanma ne a xa tōrō sanmaya wuyaxi kabi dunija fole ra. Kōnō na mu a ra. Yakōsi yi waxati dōnxōe, a naxa mini sanmaya keren, alako a xa yunubi xa fe kana a yete serexe saabui ra. ²⁷ Adamadie faxama ne sanya keren, e fa makiiti. ²⁸ Ala xa Mixi Sugandixi fan bara faxa sanmaya keren, alako a xa yunubi ba mixi gbegbe ma. A man fama ne a firin nde, kōnō na waxati a mu fama yunubie xa fe xa ra, a fama mixie nan be naxee xaxili tixi kisi ra.

10

Isa xa serexe

¹ Annabi Munsa xa seriye misaalixi fe fanyi nan na naxan fama fade. A findixi misaali gbansan nan na. Na nan a toxi a Annabi Munsa xa seriye mu noma Ala batulae raseniye kerenyi ra, na serexee saabui ra naxee bama je yo je. ² Xa a sa li a nu noma e raseniye nu, mixie mu nu luma serexee ba ra temui birin, barima serexe keren gbansan nu noma e xa yunubi birin xafaride kerenyi ra, na yunubi xa fe mapoxunyi yati mu luma e xunyi. ³ Kōnō je yo je na serexee findima maratuse nan na mixie be a yunubie na e ma. ⁴ Tura nun si kontonyi wuli mu noma yunubie bade.

⁵ Na nan a toxi, Ala xa Mixi Sugandixi to so dunija, a naxa a masen Ala be,
«I mu wama serexe xon.
I mu wama hadiya xon.
I bara fate yailan n be.

⁶ I mu wama serexe gan daaxi xon ma,

i mu wama serexe yunubi xafari daaxi fan xon ma.

⁷ N naxa a masen, «N bara fa. A sebexi n ma fe ra Kitaabui kui, Ala, n na fafe i sago rabade.»

⁸ Singe a naxa a masen,
«I mu wama serexe yo xon ma.

E mu rafan i ma.

I mu wama hadiya yo xon ma.

I mu wama serexe gan daaxi xon ma,

i mu wama serexe yunubi xafari daaxi fan xon ma.»

A nu bara na fala hali na yaamari to nu toma a xa seriye kui. ⁹ Na dangi xanbi, a bara a masen,

«Ala, n na be. N bara fa i sago rabade.»

Na kui, a naxa fe singe ba na, alako fe firin nde xa ti.

¹⁰ Na janige nan a niyaxi won naseniye nxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa fate saabui ra, naxan baxi serexe ra kerenyi ra.

¹¹ Serexedube birin e xa wali rabama loxo yo loxo. E luma serexee ba ra naxee mu noma yunubie xafaride. ¹² Kōnō Isa tan, a to ge serexe keren bade yunubie xa fe ra, a naxa a magoro Ala yirefanyi ma, a luma dennaxe abadan. ¹³ A na a mamefe a xa ti a yaxuie ma, ¹⁴ barima a bara mixie rakamali kerenyi ra, a naxee raseniye nxi a xa serexe kerenyi saabui ra.

¹⁵ Ala Xaxili Seniyenxi na tagi rabama won be yi masenyi ra. A singe, a naxa a masen,

¹⁶ «Saate nan ya n naxan tongoma Isirayila bōnsōe be:

Na waxati na dangi,

n nan n ma seriye luma ne e bōje ma,

n na sebema ne e sondonyi ma.»

¹⁷ A man naxa a masen,

«N mu ratuma e xa yunubie nun e xa wali kobie ma sōnōn.»

¹⁸ Yunubi na ge xafaride temui naxe, serexe mu bama na yunubi xa fe ra sōnōn.

¹⁹ N ngaxakerenyie, na kui won bara limaniya soto sofe ra na yire seniyenxi fisamante kui Isa wuli saabui ra. ²⁰ Isa bara na kisi kira neene rabi won be, alako won xa dangi na dugi ra naxan gbakuxi hɔrɔmɔlingira kui a fate saabui ra. ²¹ Won ma serexedube kuntigi to tixi Ala xa banxi xunyi ra, ²² won xa won makore Ala ra boje fiixe nun danxaniya ra. Na danxaniya won nalimaniyama ne, barima won boje raseniyenxi won ma yunubie ma, won fate fan maxaxi ye tinse ra. ²³ Won xa won xaxili ti Ala ra tunnabexi kui, barima naxan laayidi tongoxi won be, a mu noma na kanade. ²⁴ Won xa meeni won bore ma, alako won xa won bore ralimaniya won xa lu xanunteya nun wali fanyi kui. ²⁵ Won naxa won ma malanyie rabolo de, alo ndee na a rabafe ki naxe. A lanma won xa won bore ralimaniya. Won to a kolon Ala xa loxoɛ na fafe, won naxa tagan na ma.

²⁶ Xa a sa li, won Ala xa nɔndi kolon, kɔnɔ won man nu fa lu yunubi raba ra won janige ra, serexe gbete mu na sɔnɔn naxan noma won ma yunubie xafaride, ²⁷ fo gaaxui xungbe Ala xa kiiti ya ra, naxan findima te mankanɛ ra a matandilae be. ²⁸ Xa mixi nde Annabi Munsu xa seriye matandi, e a faxama ne kinikinitareja kui, seede firin xa na mu a ra saxan xa seedejoxoya saabui ra. ²⁹ Kɔnɔ jaxankate dangima na tan na mixie be, naxee Ala xa Di maboronma e sanyi ra, e a xa saate wuli rasoto naxan e raseniyenxi, e Ala Xaxili rasotoma naxan hinnexi e ra. ³⁰ Won yi masenyi kanyi kolon,

«N tan nan mixi gbejoxoma,

n tan nan e sare fima e ma.»

A man sebexi, «Marigi fama ne a xa jama makitide.» ³¹ Ala Nije xa jaxankate magaaxu.

³² Wo xa ratu na loxoɛ singee ma. Wo to naiyalanyi to, wo naxa wo tunnabexi gere xoxoxe kui naxan findixi toore ra wo be. ³³ E naxa wo konbi, e naxa wo jaxankata jama ya xori. Wo fan naxa lu mixie seeti ma, naxee bara na toore mooli soto. ³⁴ Wo naxa kinikini geelimanie ma, wo naxa tin a ra seewe kui e xa wo harige ba wo yi ra, barima wo a kolon harige nde na wo be naxan dangi na boore ra pon, a bu abadan.

³⁵ Wo naxa fe rabolo, wo xaxili tixi naxan na, barima na sare gbo.

³⁶ Wo hayi na tunnabexi ma, alako wo xa Ala sago rakamali, wo fa fe soto a naxan laayidixi wo be. ³⁷ A sebexi,

«A gbe mu luxi sɔnɔn.

Naxan lanma a xa fa, a fama ne, a mu dugundima.

³⁸ N ma tinxintɔe kisima ne danxaniya saabui ra.

Kɔnɔ xa a sa li a man naxa gbilen xanbi,

n mu jalexinma a xa fe ra.»

³⁹ Won mu findixi fe rabejinyie xa ra, naxee xa fe xun nakanama. Won tan findixi danxaniyatɔee nan na, naxee kisima.

11

Danxaniya

¹ Danxaniya kanyi, a a xaxili tima fe nde ra a laxi naxan na. Hali a mu na fe toma a ya ra, a a kolon nɔndi nan a ra. ² Won benbae xili fanyi soto na nan ma.

³ Danxaniya saabui ra, won a kolon a Ala nan dunja daaxi a xa masenyi ra. Se naxan toma naa a fatanxi fe nan na naxan mu toma.

⁴ Danxaniya saabui ra, Habila naxa serexe ba Ala be naxan nu fan dangife Kabila gbe ra. Ala naxa na serexe suxu, a Habila findi tinxintɔe ra a xa danxaniya saabui ra. Hali Habila to faxaxi, a naxan nabaxi danxaniya ra na findima ne masenyi ra won be.

⁵ Danxaniya saabui ra, Enoki naxa te koore ma, a mu faxes. Mixi yo mu nɔ a tode, barima Ala nu bara a rate koore ma. Beenun a xa te, Ala nu bara a masen a Enoki rafan a ma. ⁶ Mixi mu nɔma rafande Ala ma danxaniya xanbi. Mixi naxan a makɔrema Ala ra, a lanma a xa la a ra a Ala na na, a nun a xa la a ra a Ala mixie nan sare fima naxee a fenma.

⁷ Danxaniya saabui ra, Nuha naxa kunkuɪ banban alako a xa denbaya xa kisi. Ala nu bara banbaranyi xa fe fala a be beenun a xa duniɲa li. Nuha nu gaaxu Ala ya ra. A xa danxaniya a masenma kiiti bara kana duniɲa be. Nuha naxa tinxinyi soto ke ra a xa danxaniya saabui ra.

⁸ Danxaniya saabui ra, Ibrahima naxa Ala xui ratinme sigafe ra boxi ma a mu dennaxan kolon, alako a xa menni soto ke ra. ⁹ Danxaniya saabui ra, Ibrahima naxa sabati na boxi ma, Ala nu bara naxan laayidi a be. A naxa lu menni alɔ xɔŋe a xa kiri banxie kui, alɔ Isiyaga nun Yaxuba, naxee findixi na ketongoe ra. ¹⁰ A nu na a mamefe a xa taa senbema soto, Ala taa naxan kɔorinxi, a a ti.

¹¹ Danxaniya saabui ra, Sara dibaritare fan naxa nɔ di baride pelexeforipa kui, barima a nu laxi a ra a Ala mu a xa laayidi kanama. ¹² Na nan a to, xeme keren saabui ra, xemoxi naxan mu nu nɔma di sɔtode sɔnɔn, na naxa bonsoe xungbe soto, «naxan xasabi maniyaxi tunbuie xasabi ra naxee na koore ma, a nun meyeniyi xasabi ra naxan na baa de ra. E konti mu nɔma kolonde.»

¹³ Yi mixie bara faxes a xa danxaniya kui, e mu fee soto naxee nu laayidixi e be. E nu laxi a ra a fanyi ra, a na laayidie mu kanama. E nu a kolon a e findixi «xɔŋe nan na duniɲa bendɛ fupi fari.»

¹⁴ Mixi naxee na fe mɔolie falama, e a masenfe ne a e na taa gbete fenfe e sabatima dennaxe. ¹⁵ Xa

e kelide xoli nu bara e suxu nu, e nu nɔma gbilende naa. ¹⁶ Kɔnɔ e nu taa gbete fenma naxan fan e kelide be, taa naxan na ariyanna. Na kui, Ala mu yaagixi e ra, e xa a xili e Marigi Ala, barima a nu bara taa yailan e be.

¹⁷ Danxaniya saabui ra, Ibrahima mu tondi Isiyaga bade serexe ra, Ala nu a matoma temui naxe. A mu tondi a xa di kerenyi bade serexe ra, di naxan nu laayidixi a be, ¹⁸ Ala nu bara a fala naxan ma fe ra, «Isiyaga nan findima i bonsoe ra, i xili luma naxan xun ma.»

¹⁹ Ibrahima nu a kolon a Ala senbe gbo, hali Isiyaga faxes, a nu nɔma na rakelide faxes ma. Fayida na nan naba misaali ra, barima Ala a xa di ragbilen ne a ma.

²⁰ Danxaniya saabui ra, Isiyaga naxa duba Yaxuba nun Esayu be e xa simaya xa fe ra.

²¹ Danxaniya saabui ra, Yaxuba naxa duba Yusufu xa die be, a nu luxi dondoronti a xa faxes. A naxa Ala batu, a yi masuxuxi a xa xuli ra.

²² Danxaniya saabui ra, Yusufu naxa masenyi ti a xa saya makore, a lanma e xa naxan naba a fure ra Isirayilakae minima Misira boxi ra temui naxe.

²³ Danxaniya saabui ra, Munsa to bari, a barimae naxa a noxon kike saxan bun ma a xa tofanyi xa fe ra, e mu gaaxu mange xa yaamari ya ra. ²⁴ Danxaniya saabui ra, Munsa to mɔ, a naxa tondi findide Firawuna xa di gine xa di ra.

²⁵ A naxa wa a xon ma, a xa toore soto Ala xa nama ya ma, dine a xa pelexin yunubi ra waxati dunkedi bun ma. ²⁶ A bara a kolon Ala xa Mixi Sugandixi xa magore nan fan dangi Misira naafuli ra. A

nu sare matoma a fama naxan sɔtode yare. ²⁷ Danxaniya saabui ra, Munsa naxa keli Misira boxi ma, a mu gaaxu Firawuna xa xone ya ra. A naxa a tunnabexi, barima a nu gaaxuxi Ala nan ya ra, naxan

mu toma. ²⁸ Danxaniya saabui ra, Munsa naxa Sayamaleke Dangi Sali raba, a wuli kasan naadee ma, alako sayamaleke naxa Isirayilakae xa di singee faxa.

²⁹ Danxaniya saabui ra, Isirayilakae naxa Xulunyumi baa igiri a xaraxi ra. Misirakae to bira e foxo ra, e naxa madula ye xoo ra.

³⁰ Danxaniya saabui ra, Yeriko tete naxa bira a yete ra, Isirayilakae to ge a rabilinde xi solofere bun ma.

³¹ Danxaniya saabui ra, langoe gine Raxabi naxa kisi kaafirie ya ma, barima a nu bara Isirayilaka yire rabenyie yigiya a fanyi ra.

³² N munse sama na fari sonon? Waxati mu luma n be n xa Gedeyon, Baraki, Samison, Yefite, Dawuda, Samuweli, nun namiponmee xa fee fala.

³³ Danxaniya saabui ra, e naxa no mangataae ra, e naxa jere tinxinyi kui, e naxa fe laayidixi soto, e naxa no yete xaapee ra,

³⁴ e naxa ratanga te xungbe nun santidegema ma, e xa senbetareya naxa findi senbe ra, e naxa senbe soto gere kui, e fa soori galie kerri.

³⁵ Gine ndee naxa e ngaxakerenyi faxaxie to, naxee rakelixi faxe ma. Mixi ndee naxa paxankata, e tondi minide na toore kui, alako e xa marakeli fanyi soto.

³⁶ Mixi ndee naxa bonbo, e mayele soto, e lu geeli kui, e xirixi yolonxonnyi ra.

³⁷ Mixi ndee naxa magono, e naxa tooro, e naxa a ibolon, e naxa faxa santidegema ra. Ndee naxa lintan, yexee nun si kiri ragoroxi e ma, se birin baxi e yi ra, e paxankataxi, e halakixi,

³⁸ e nu fa lintan gbengberenyi ma, geyae longori ra, fonmee nun yilie kui. A mu nu lanma dunija mixie xa na binye soto na danxaniyatooe xa lu e ya ma.

³⁹ Na mixi naxan birin xili fanyi soto e xa danxaniya saabui ra, e mu fee soto naxee nu laayidixi e be.

⁴⁰ Ala mu tin e xa fe xa kamali won xanbi. A bara fe

fanyi janige won be naxan dangi fe singe ra.

12

Tunnabexi

¹ Na danxaniyatooe gali, naxee bara e xa danxaniya masen dunija be, e man xa findi misaali ra won be. Won xa fe birin nun yunubi birin naboloo naxan won tooro ma won ma jere kui.

Won xa won gi tunnabexi ra kira xon ma Ala naxan saxi won ya ra.

² Won xa won ya ti Isa ra, naxan danxaniya kira rabixi won be, naxan fama won ma danxaniya rakamalide. Isa tin ne wuri magalanbuxi xa toore ra, alako a xa seewa yare. A mu gaaxu na yaagi ra. Na kui, a xa faxe dangi xanbi, a naxa a magoro Ala xa kibanyi yirefanyi ma.

³ Wo xa ratu a xa misaali ma, a tooro ki naxe yunubitooe saabui ra, alako wo naxa tagan, limaniya naxa ba wo yi ra.

⁴ Wo mu yunubi gerexi sinden, han wo wuli xa mini. ⁵ Wo tan, Ala xa die, wo bara neemu Ala xa masenyi ma wo ralimaniyaxi naxan na, a falafe ra,

«N ma di, i naxa yo Marigi xa marakoroosi ma, limaniya naxa ba i yi ra, a i xuruma temui naxe.

⁶ Marigi a xanuntenyi nan xuruma. A naxee birin kolonxi a xa die ra, a e paxankata.»

⁷ Wo xa tin na ra, barima Ala na wo xurufe ne alo a xa die. Di mundun na, naxan baba mu a xuruma? ⁸ Xa Ala mu wo xuruma, alo di birin xuruma ki naxe, a luxi ne alo wo mu findixi a xa die ra, a lima a halale mu wo ra.

⁹ Won babae won xuruma dunija, won fan e binya. A mu lanma won xa tin a ra, Baba Ala naxan na ariyanna, a xa won xuru alako won xa kisi?

¹⁰ Won babae nu won xuruma waxati di nan bun ma e yete xaxili ra, kono Ala tan won xuruma won ma munafanyi

yati nan ma fe ra, alako won xa lu Ala xa seniyeanyi kui. ¹¹ Na xurui xɔrɔxɔ, a mu mixi raseewama a fole, konɔ a donxɔe ra, a foxi tinxinxi raminima ne yare boɲesa kui.

¹² Na na a ra, wo xa wo senbe so, wo tan naxee belexee taganxi, naxee xinbi toɔrɔxi. ¹³ Wo xa wo ɲere kira tinxinxi xɔn ma, alako mabenye naxa telexun, e xa yalan. ¹⁴ Lanyi xa lu wo nun mixie tagi. Wo xa lu seniyeanyi kui, xa na mu a ra wo mu Marigi toma. ¹⁵ Wo xa meeni wo bore ma, alako mixi yo naxa mini Ala xa hinne kui. Wo naxa lu xɔnɔ ra wo bore ma, na fa mixi gbegebe toɔrɔ wo ya ma. ¹⁶ Wo meeni de! Wo naxa yeɲe raba. Wo naxa seriye kana alo Esayu, naxan a xa foriɲa tide masaraxi bande lenge keren xa fe ra. ¹⁷ Wo a kolon a to nu waxi a baba xa duba a be, a xa foriɲa ke soto, a baba naxa tondi. Esayu naxa a mayandi yaye ra, konɔ a baba mu tin na ra.

¹⁸ Wo mu wo makore na yire ra wo xa wo belexe din a ra alo Isir-ayilakae fe naxan to gbengberenyi ma. Te nun nuxui fɔɔre nu na geya fari dennaxe, foye xungbe nu bonbo a ra. ¹⁹ Wo mu sara xui nun Ala xui magaaxui mexi. Isir-ayilakae to na me, e naxa Munsa mayandi alako e naxa na xui me sɔnɔn. ²⁰ E naxa gaaxu Ala xa yaamari ya ra, «Mixi nun sube yo din yi geya ra, na kanyi fama ne magɔnode, a faxes.» ²¹ Na fe nu magaaxu han Annabi Munsa naxa a fala, «N bara gaaxu han n bara seren.»

²² Konɔ wo tan bara wo maso Siyoni geya yire ra, Ala Nijɛ xa taa naxan na ariyanna, Darisalamu naxan na koore ma, maleke wulu wulu malanxi dennaxe seewe kui. ²³ Ala xa pama fan na na, naxee xili sebexi buki kui ariyanna. E findixi Ala xa di singee nan na. Dunija Makiitima Ala na menni ne, a

nun tinxintɔe nii naxee xa fe bara kamali. ²⁴ Isa fan na naa, naxan bara findi saabui ra saate neene rakamalife ra, naxan wuli bara findi serexe ra. Na fan dangi Habila gbe serexe ra.

²⁵ Wo naxa tondi Ala xa masenyi ra. Mixi naxee tixi dunija bende fuɲi fari, e to tondi na masenyi ra, e naxa ɲaxankate soto. Yakosi, won munse sɔtɔma sɔnɔn xa a sa li won tondima masenyi ra, naxan fatanxi Ala yati yati ra naxan na koore ma? ²⁶ Singe Ala xui naxa boxi raseren, konɔ yakosi a bara laayidi tongo, «N man boxi raserenma ne, konɔ yi biyaasi n koore fan naserenma ne.» ²⁷ A to a fala, «n man,» na nu wama a masenfe ne a se daaxi birin naserenma ne, a fa kana. Fe naxan mu raserenma, na nan luma, a mu kana. ²⁸ Won fama lude mangeya niini naxan bun ma, na tan mu serenma, na mu kanama. Na kui, won xa Ala tantu, won xa a batu yaragaaxui nun binye ra a wama naxan xɔn, ²⁹ barima won Marigi Ala luxi ne alo te naxan se birin ganma.

13

Marasi danxaniyatɔee be

¹ Wo xa wo tun nabexi wo bore maxanufe ra ngaxakerenya kui.

² Wo xa xɔɲe rasene a fanyi ra. Mixi ndee xɔɲe yigiyama ne, a fa sa li e mu a kolon xa maleke na a ra. ³ Wo xa ratu geelimanie ma nun mixie ma naxee ɲaxankataxi. Wo xa fe fanyi raba e be alo wo birin na fate bende keren nan kui.

⁴ Wo birin xa futi binya. Yeɲe nun langoɲa naxa lu wo ya ma, barima Ala fama ne na seniyantareɲa makiitide. ⁵ Wo naxa a lu kobiri xa fe mile xa wo rapere. Naxan na wo yi, wo xa wo wasa so ne. Ala yati naxa a masen, «N mu i rabepinma, n mu i raboloma.» ⁶ Na nan a toxi won

nɔma a falade limaniya ra, «N Marigi n demenma, n mu gaaxuma. Adama tan nɔma munse rabade n na kɔrɛ?» ⁷ Wo xa ratu wo xa yareratie ma, naxee bara Ala xa masenyi masen wo be. Wo xa e jɛrɛ ki mato, e xa danxaniya xa findi misaali ra wo be.

⁸ Ala xa Mixi Sugandixi Isa mu masarama. A nu na ki naxe xoro, a man na na ki ne to, a man luma na ki ne abadan, na birin kɛɲa keren. ⁹ Wo naxa bira xaranyi mɔɔli gbɛtɛɛ fɔxɔ ra. Wo bɔɲɛ xa senbe sɔ Ala xa hinne saabui ra. Yaamarie, donse raharamuxie xa fe ra, nee mu nɔma wo malide. ¹⁰ Hɔrɔmɔlingira walikɛɛ mu nɔma sɛrɛxɛ donde naxan baxi won tan be. ¹¹ Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xuruse wuli bama ne sɛrɛxɛ ra hɔrɔmɔlingira kui yunubie xa fe ra, kɔnɔ na xuruse fate tan ganma ne taa fari ma. ¹² Na nan a toxi, Isa fan to wa pama raseniyenfe a yete wuli saabui ra, a naxa jaxankata taa fari ma. ¹³ Won fan xa bira a fɔxɔ ra na yaagi kui taa fari ma, ¹⁴ barima won na taa naxan kui, a mu buma. Won taa nan fenfe naxan fama fade.

¹⁵ Won xa tantui fi Ala ma sɛrɛxɛ ra temui birin Isa saabui ra. Na sɛrɛxɛ findima won ma masenyi nan na naxan a xili matɔxɔma. ¹⁶ Wo man naxa nɛɛmu fe fanyie rabade mixie be. Wo xa wo booree ki, barima na fe mɔɔlie findima sɛrɛxɛɛ nan na naxee rafanxi Ala ma. ¹⁷ Wo xa wo xa yareratie xui ratinmɛ, wo xa e xa yaamarie suxu, barima e na mɛɛnife wo ma, alako wo naxa gbilen Ala fɔxɔ ra, xa na mu a ra na dentɛɛ sa fama ne e tɔɔrɔde. Wo xa fe birin naba alako e xa nɔ na dentɛɛ sade sɛɛwɛ kui bɔɲɛ mawa xanbi, barima na nan findima wo xa munafanyi ra.

¹⁸ Wo xa Ala maxandi muxu be, barima muxu a kolon muxu xaxili fiixɛ, muxu wama jɛrɛfe fe fanyi mɔɔli birin nan kui. ¹⁹ Wo man xa Ala maxandi muxu be, alako n

xa nɔ gbilende wo yire mafuren mafuren.

²⁰ Ala naxan bɔɲɛsa fama mixi ma, Ala naxan won Marigi Isa rakeli faxɛ ma, Isa naxan mɛɛnima a xa mixie ma a xa saate wuli saabui ra, saate naxan mu kanama abadan, ²¹ Ala xa fɛɛrɛ birin fi wo ma alako wo xa nɔ a sago rabade. Ala xa fe lu won bɔɲɛ ma naxan nafan a ma a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. Matɔxɔɛ na a be abadan. Amina.

²² N ngaxakerenyie, wo xa wo haake to n be yi masenyi xa fe ra, barima n mu wɔyenyi xɔnkuyaxi a gbe ra. ²³ Wo xa a kolon won ngaxakerenyi Timote bara a yete sɔtɔ. Xa a mu bu fade, muxu birin fama ne wo yire. ²⁴ Wo xa wo xa yareratie nun seniyentɔɛ birin xɛɛbu muxu be. Italikɛ naxee na be, e fan bara wo xɛɛbu. ²⁵ Ala xa hinne wo birin na.

**Ala xa masenyi
Annabi Yaki naxan
sebe
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Yi Kitaabui findixi bataaxe nan na Annabi Yaki naxan sebe Yuwifi danxaniyatooe ma naxee nu yensenxi jamanee kui. Na waxati, fee nu xoxoxo Isayankae ma. Hali mangasanyi, a nu e jaxankatama. Ala Xaxili Seniyenxi naxa yi masenyi fi Annabi Yaki ma alako a xa a sebe, a xa findi limaniya ra danxaniyatooe be, e xa e tun nabexi Ala xa nondi kira xon.

Yi Kitaabui marasi gbegbe nan fima danxaniyatoe birin ma. A a masenma ne won be a Ala xa fe falafe, a nun a xa seriye rabatufe, e sese keren mu a ra. Danxaniya mu findima nondi ra, xa a kanyi mu birama Ala xa yaamarie foxo ra a xa dunijegiri kui. Yi Kitaabui naxe a danxaniya nun kewali fanyi nan jere ma kira keren xon ma. E mu noma fatande e bore ra.

Yi Kitaabui won nasima a lanma won xa jere ki naxe won ma danxaniya kui. A mu lanma won xa mixie rafisa e boore be. Won xa won bore mali, won xa won bore binya, won xa won bore xanu. Won xa won de suxu, woyen kobi naxa mini won de i. Won xa won tun nabexi tooe kui, won man naxa won yete igbo. Won naxa won xaxili ti yi dunija ra. Fe birin kui, won xa won xaxili ti Alatala nan na.

Ala xa won mali alako won birin xa yi seriye suxu a suxu ki ma. Amina.

**Ala xa masenyi
Annabi Yaki naxan
sebe**

*Tunnabexiya, danxaniya, nun
Ala xa seriye rabatufe*

¹ N tan Yaki nan yi ki, Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa konyi. N bara wo xeebu, wo tan Isirayila bonsoe fu nun firinyi naxee yensenxi jamanee ma.

² N ngaxakerenyie, wo xa seewa tooe moeli birin kui, ³ barima wo a kolon a wo tooe naxan sotoma danxaniya kui, a wo duluxotoma ne. ⁴ Wo xa duluxoto han a rajonyi alako wo xa danxaniya xa tilin, wo xa findi mixi kamalixie ra, fefe mu luxi naxee xa fe ra.

⁵ Xa fahaamui mu na mixi nde yi ra wo ya ma, a kanyi xa Ala maxandi. A a sotoma ne, barima Ala mixi birin kima a yiriwaxi ra a xa fonisireya ma. ⁶ Kono fo mixi xa Ala maxandi danxaniya ra, a naxa siike, barima mixi siikexi luma ne alo moronyi, foye naxan bonboma, a a matutun. ⁷ Na kanyi naxa a majoxun a a se nde sotoma Ala ra, ⁸ barima a xaxili mu tixi Ala gbansan xa ra, a sanyie na kira wuyaxi nan xon.

⁹ Danxaniyatoe setare xa seewa barima Ala bara a xa fe ite. ¹⁰ Kono banna tan xa seewa Ala to bara a xa fe magoro, barima a xa fe jonma ne alo sansi fuge tofanyi. ¹¹ Soge xone na te, sansi lisima ne han a fuge bira, a xa tofanyi jon. A na na ki ne banna fan be. A na a xa walie kui temui naxe, a birima na leeri ne.

¹² Nelexinyi na mixi be naxan a tun nabexima tooe kui, barima xa a bara ge na tooe raxande, Ala kisi xunnakeli fima ne a ma. Ala na nan laayidixi a xanuntenyie be.

¹³ Mixi ne wama tantanfe, a naxa a fala a Ala nan a ratantanfe, barima Ala mu birama fe jaaxi foxo ra, a man mu adama yo ratantanma fe jaaxi ra. ¹⁴ Adama yete waxonfe jaaxi nan a ratantanma. Na nan a mabendunma han a a rabira. ¹⁵ Adama waxonfe jaaxi xa di findixi yunubi nan

na. Yunubi fan na raba, a xa di findima faxe nan na.

¹⁶ N ngaxakerenyi xanuxie, wo naxa la wule ra. ¹⁷ Ki hagige birin fatanxi Daali Mange nan na naxan na koore, naxan soqe, kike, nun tunbuie daaxi, naxan mu masarama abadan. ¹⁸ A yete sagoe ma, Ala bara won nakisi a xa nɔndi masenyi saabui ra, a won findi a xa die ra, alako won xa binye sɔto dangife a xa daalise birin na.

¹⁹ N ngaxakerenyi xanuxie, wo xa yi wɔyenyi mɛ: Wo birin xa wo tuli mati wo bore ra, wo naxa gbata wɔyenyi ra, wo boje naxa te mafuren na, ²⁰ barima adamadi xa xɔne mu a tutunma Ala xa tinxinyi ma. ²¹ Na na a ra, wo xa tondi fe jaaxi nun fe kobi mɔoli birin nabade. Wo xa wo yete magoro, wo xa nɔndi suxu naxan bara masen wo be, barima na nan nɔma wo rakiside.

²² Wo xa Ala xa masenyi rabatu. Xa wo a rame gbansan kɔno wo mu a raba, wo bara wo yete madaxu. ²³ Xa mixi nde Ala xa masenyi rame, kɔno a mu bira a foxo ra, a luma ne alo mixi naxan a yatagi matoma kike ma, ²⁴ a fa siga, a neemu a yatagi ma a na ki naxe. ²⁵ Kɔno mixi naxan Ala xa seriye kamalixi matoma a fanyi ra, a a tunnabexi, a mu neemu seriye ma kɔno a a rabatu, na kanyi barakama ne. Ala xa seriye xoreya fima ne adamadie ma.

²⁶ Mixi yo a yete maɔoxun diinɛla ra, kɔno a mu a de nɔxi, na kanyi na a yete madaxufe ne. A xa diine tide yo mu na. ²⁷ Diine fiixe naxan nafan Baba Ala ma, a tan nan ya: won xa meeni kiridie nun kaape ginɛe ma e xa tɔore kui, dunjpa fe man naxa wo madaxu.

2

Mixi rafisafe a boore be

¹ N ngaxakerenyie, wo naxa mixie rafisa e boore be, barima

wo danxaniyaxi won Marigi Isa Nɔre Kanyi nan ma, Ala xa Mixi Sugandixi. ² Wo xa wo maɔoxun yi ma: Mixi nde naxa fa wo malanxi dennaxe, xurunde xeema daaxi na a belexe ra, dugi tofanyi ragoroxi a ma. Setare fan naxa fa, dugi fori topaaxi ragoroxi a ma. ³ Xa wo dugi tofanyi kanyi xeebu a fanyi ra, wo fa a fala a be, «I magorode fanyi nan yi ki,» kɔno wo fa a fala setare tan be, «Ti menni,» xa na mu a ra, «Dɔxo bɔxi, n bun ma be,» ⁴ wo mu mixi rafisaxi a boore be xe na ki? Wo mu jerexi maɔoxun kobi xa ra na ki?

⁵ N ngaxakerenyi xanuxie, wo wo tuli mati n na. Ala bara mixie sugandi naxee findixi setaree ra dunjpa ki ma, alako e xa findi bannamixie ra danxaniya ki ma. Ala bara e sugandi alako e xa findi ketongoe ra a xa mangeya kui. Na nan laayidixi mixie be naxee Ala xanuxi. ⁶ Kɔno wo tan, wo bara setaree mabere. Bannamixie xa mu wo tɔɔroma, e wo xanin kiitisa xon ma? ⁷ E tan xa mu wo Marigi xili fanyi rasotoma?

⁸ Wo xa Mange Alatala xa seriye nan nabatu, alo a sebexi Kitaabui kui ki naxe, «I xa i boore xanu alo i yete kan gundi.» Xa wo na raba, wo bara bira fe fanyi foxo ra. ⁹ Kɔno xa wo mixi ndee rafisa e boore be, wo bara yunubi raba. Seriye nan wo makiitima, barima wo bara findi seriye matandilae ra. ¹⁰ Xa mixi seriye birin nabatu kɔno a yire keren matandi, na kanyi bara seriye birin matandi, ¹¹ barima naxan a falaxi, «I naxa yene raba,» a tan nan man a falaxi, «I naxa faxe ti.» Hali i mu yene raba, kɔno xa i faxe ti, i findixi Ala xa seriye matandila nan na.

¹² Na kui, wo xa wɔyen, wo man xa wo jere alo naxee fama makiitide seriye ra naxan xoreya fima mixi ma. ¹³ Kiiti loxoɛ, Ala

mu kinikinima mixi ma naxan mu kinikini a boore adama ma. Kinikini senbe gbo kiiti be.

Danxaniya nun a kewali

¹⁴ N ngaxakerenyie, a tide yo mu na xa mixi a fala a a danxaniyaxi, kono a mu kewali fanyi rabama. Yi danxaniya mooli noma mixi rakiside? ¹⁵ Xa wo ngaxakerenyi mageli na a ra, loxoε keren baloe mu na a yi ra, ¹⁶ mixi nde fa lu wo ya ma a a fala a be, «Siga, i naxa kontofili, i xa dugi nde ragoro i ma, i xa i dege,» kono a fa lu a mu a xa kontofili ba, na kanyi xa woyenyi tide yo mu na. ¹⁷ Danxaniya na na ki ne. Xa a mu mixi tutunma wali fanyie rabafe ma, a tide yo mu na.

¹⁸ Kono mixi nde noma a falade, «I tan, danxaniya kanyi nan i ra, kono n tan fe fanyi raba nan n na.» Kata i xa i xa danxaniya masen n be wali fanyi xanbi. N tan n ma danxaniya masenma i be n ma kewali fanyi nan saabui ra. ¹⁹ I laxi a ra, a Ala keren na a ra. Na fan ki fanyi, kono hali pinnee laxi na ra, e sereen gaaxui ra. ²⁰ I tan xaxilitare, i mu a kolon danxaniya naxan mu kewali fanyi raminima, a tide yo mu na? ²¹ Munfe a niya won baba Iburahima naxa findi tinxintoe ra Ala ya i? A mu fatan a xa kewalie xa ma, a to a xa di Isiyaga fi Ala ma serexebade fari? ²² I bara a to, danxaniya nu walife ne a nun a xa kewali. Kewali nan danxaniya rakamalima. ²³ Na kui, a naxa raba alo a sebexi Kitaabui kui ki naxe, «Iburahima naxa la Ala ra. Alatala fan naxa na findi tinxinyi ra a be.» Iburahima xili naxa fala «Ala xanuntenyi». ²⁴ Wo bara a to, adamadi xa kewali findima tinxinyi nan na a be, a xa danxaniya gbansan xa mu a ra.

²⁵ Langoe gine Raxabi fan xa kewali xa mu findi tinxinyi ra a be, a to xerae rasene a xonyi, a kira masen e be e e gima

naxan na? ²⁶ Mixi nii na siga, a fate faxama ne. Na kui, xa kewali fanyi mu na, danxaniya fan jonma ne.

3

Adama woyen ki

nun xaxilimaya naxan kelima koore ma

¹ N ngaxakerenyie, a mu lanma mixi wuyaxi xa findi karamoxo ra wo ya ma, barima karamoxoe fama makiitide ne a xoxoxoe ra dangi mixi gbete ra. ² Won birin tantanma fe wuyaxi ma. Xa mixi nde mu tantanma a xa woyenyi kui, a mu tantanma dede. Na kanyi noma a yete birin suxude tinxinyi kui. ³ Mixi na wa soe xa a waxonfe raba, a karafoe nan nasoma a de i. Na nan noma a fate birin najerede. ⁴ Kunkui fan na na ki ne. Hali kunkui belebele, foye xungbe naxan tutunma, mixi a najerema feya xurudi nan na, a a ragi a na wa sigafe dennaxe. ⁵ Nenyi fan xurun, kono a fe igboma.

Wo a mato, te dondoronti di noma wondi belebele gande. ⁶ Te nan na nenyi fan na, naxan findixi dunija fe kobi ra. Fate birin noxoma fe jaaxi ra a xa wali saabui nan na. Mixi nenyi noma te sode a xa dunijeigiri birin na, barima te nan na nenyi ra, te naxan kelima yahannama. ⁷ Adamadi noma daalise mooli birin xurude. Sube xaaje, xonie, bubusee, nun baa ma yexee, adamadi bara e birin xuru, ⁸ kono mixi yo mu noma adamadi nenyi xurude. Xone na a ra naxan ma lintanyi mu danma, naxan xa kasare mu jonma. ⁹ Won won Baba, won Marigi, batuma nenyi kerenyi naxan na, won man adamadi dankama a tan nan na, Ala naxan daaxi a yete misaali ra. ¹⁰ N ngaxakerenyie, dube nun danke minife de keren na,

a mu fan. ¹¹ Ye xɔne nun ye bexi nɔma minide dulonyi keren na? ¹² N ngaxakerenyie, xɔre bili nɔma tugi bogi raminide? Mangoe bili nɔma xɔre bogi raminide? Fɔxe ye minima dulonyi naxan na, ye bexi mu minima menni ra.

¹³ Nde findixi fahaamula nun xaxilima ra wo ya ma? A xa na masen a jere ki fanyi nun a xa kewalie ra, a naxee rabama boje bexi kui, naxan fatanxi fahaamui ra. ¹⁴ Xa tɔne jaaxi nun mile na wo boje kui, wo naxa wo yete igbo na fee kui, wo naxa nɔndi masara wule ra. ¹⁵ Na xaxili mɔoli mu kelixi koore xe. A kelixi dunija ne, Ala kolontareya, nun Ibulisa ma. ¹⁶ Tɔne nun mile na dennaxe, ya isoe nun fe kobi mɔoli birin toma na ne. ¹⁷ Kɔnɔ fahaamui naxan kelixi koore ma, a seniye, a mixi boje sama, a dijema, a kinikinima, a kewali fanyi raminima, a mu mixi rafisama a boore be, a mu filankafujna rabama. ¹⁸ Maale bogi minima a garansanma be ki naxe, tinxinyi fan minima mixi be na ki ne naxan birama lanyi nun bojesa fɔxo ra.

4

Waxɔnfe nun yete igbojna

¹ Wo sɔnxɔma, wo gerema. Na rakelima mun ma? A mu kelima wo waxɔnfe kobie xa ma naxee e boore gerema wo boje kui? ² Wo wama se nde xɔn, kɔnɔ wo mu a sɔtɔma. Wo faxe tima, wo mila wo boore xa se ma, kɔnɔ wo mu nɔma wo waxɔnfe sɔtɔde. Wo sɔnxɔma, wo gerema, kɔnɔ na birin, wo mu sese sɔtɔma barima wo mu Ala maxandima. ³ Wo na Ala maxandi fan, wo man mu sese sɔtɔma, barima wo xa maxandi mu fan. Wo maxandi tima alako wo na naxan yo soto wo xa a rawali wo waxɔnfe kobie kui. ⁴ Wo tan danxaniyataree, wo mu a kolon naxan dunija maxanuma na bara Ala findi a yaxui ra? Dunija

xanuntenyi findixi mixi nan na naxan Ala xɔnxi. ⁵ Wo mu Ala xa Kitaabui xa masenyi kolon? Ala wama ne won xaxili, a bara naxan fi won ma, a xa bira a tan keren nan fɔxo ra. ⁶ Kɔnɔ na birin kui, Ala xa hinne gbo dangi fe birin na. Kitaabui a masenma,

«Ala mu tinma yete igboe ra, kɔnɔ a hinnema yete magore ra.»

⁷ Na kui, wo xa wo yete magoro Ala be. Wo tondi Ibulisa be, a fan a gima ne wo ya ra. ⁸ Wo wo maso Ala ra, a fan a masoma ne wo ra. Yunubitɔee, wo wo yete raseniye. Filankafuie, wo wo boje rafiixe. ⁹ Wo wa, wo sunnun, wo nimisa. Wo xa yele xa findi wo be wa ra, wo xa seewe xa findi sunnunyi ra. ¹⁰ Wo wo magoro Marigi be, a fan wo xa fe itema ne.

¹¹ N ngaxakerenyie, wo naxa fe kobi fala wo bore xa fe ra. Mixi naxan fe kobi falama a ngaxakerenyi xa fe ra, a a yete rafisa a be, na kanyi bara Ala xa seriye matandi. A a yete rafisaxi Ala xa seriye nan be na ki. Xa i bara na raba, i mu na Ala xa seriye rabatufe xe, i na a matandife ne. ¹² Seriyesa keren peti na a ra, kiitisa fan keren peti na a ra. A tan nan nɔma mixi ralɔde. Kɔnɔ i tan, nde na i ra, i to i yete findixi i boore makiitima ra?

¹³ Wo wo tuli mati, wo tan naxee a falama, «To, xa na mu tina, muxu sigama ne taa nde, muxu je keren ti na yuleya raba kui, muxu geenii soto.» ¹⁴ Wo na fe mɔoli falama kɔnɔ wo pan mu a kolon naxan fama rabade tina. Wo xa dunijeigiri findixi munse ra? Wo luxi ne alo wuyenga naxan toma dondoronti, a fa lɔe. ¹⁵ A lanma ne wo xa yi nan fala, «Xa Ala tin, muxu tina toma ne, muxu yi nun yi raba.» ¹⁶ Kɔnɔ yete igboe nan na wo ra. Na mu fan. ¹⁷ Na kui, xa a mixi fe fanyi kolon a lanma a xa

naxan naba kɔnɔ a mu a rabama, na bara findi na kanyi be yunubi ra.

5

Bannaya kobi

Tunnabexiya tɔɔre kui

Ala maxandife danxaniya ra

¹ Yakɔsi wo wo tuli mati, wo tan bannae. Wo xa wo wa xui ite, barima gbaloe nan fafe wo ma. ² Wo xa bannaya xun bara rakana, wo xa dugie bara bɔɔɔ. ³ Wo xa xɛɛma nun gbeti bara xɔrixɔri. Na findima seede nan na wo xili ma, a a niya wo fate xa gan te ra. Wo bara naafuli malan yi waxati, kɔnɔ waxati dɔnxɔɛ na a ra. ⁴ Wo wo tuli mati, wo tan naxee tondixi wo xa xɛ xabae sare fide. Wo xa walikɛɛ wa xui bara Ala, Daali Mange, tuli li. ⁵ Wo xa dunjɛigiri kui, wo mu tɔnyi dɔxɔxi wo waxɔnfe sese ma. Wo wo yete nan tun nalugama. Wo fa luxi ne alo xuruse turaxi a kɔn naxaba lɔxɔɛ ma. ⁶ Wo bara kiiti jaaxi sa tinxintɔɛɛ ma naxee mu nu tixi wo kanke, wo e faxa.

⁷ Na kui, n ngaxakerenyie, wo xa dijɛ han Marigi fa lɔxɔɛ. Wo xa a raba alo xɛsa a rabama ki naxɛ. A dijɛ han tunɛbire, naxan a niyama sansi xa mɔ, a bogi. ⁸ Wo fan xa dijɛ. Wo xa limaniya, barima Marigi fa lɔxɔɛ bara makɔre. ⁹ N ngaxakerenyie, wo naxa fe kobi fala wo bore xa fe ra, xa na mu a ra kiiti na sa, a mu fanma wo be. A gbe mu luxi kiitisa xa fa. ¹⁰ N ngaxakerenyie, wo xa lu alo namijɔnme naxee kawandi ti Marigi xili ra, e e tunnabexi tɔɔre kui. ¹¹ Won a kolon barakɛ na mixi be naxan a tunnabexima tɔɔre kui. Wo bara a me Ayuba a tunnabexi ki naxɛ. Wo man bara a to Marigi naxan nabaxi a be a xa tɔɔre dangi xanbi. Marigi xa xanunteya nun a xa kinikini gbo.

¹² N ngaxakerenyie, naxan dangi fe birin na, wo naxa wo kali koore ra, wo naxa wo kali bɔxi ra, wo naxa wo kali sese ra. Wo na «iyo» fala, a xa findi nɔndi ra. Wo na «ade» fala, a xa findi nɔndi ra. Xa na mu a ra kiiti na sa, a mu fanma wo be.

¹³ Mixi na wo ya ma naxan tɔɔɔxi? A kanyi xa Ala maxandi. Mixi na wo ya ma naxan jɛlexinxi? A kanyi xa Ala tantu beɛti ra. ¹⁴ Mixi na wo ya ma naxan furaxi? A kanyi xa danxaniyatɔɛ pama kuntigie xili, e xa Ala maxandi a be, e xa ture nde maso a ma Marigi xili ra. ¹⁵ Ala maxandi naxan fatanxi danxaniya ra, a furema rayalanma ne. Marigi furema rakelima ne. Xa a bara yunubi raba, Marigi a xafarima ne. ¹⁶ Na kui, wo xa wo xa yunubie fala wo bore be, wo xa Ala maxandi wo bore be, alako wo xa yalan. Tinxintɔɛ Ala maxandi naxan tima, na Ala maxandi xa wali senbe gbo. ¹⁷ Eliya nu findixi adamadi nan na alo won tan. A to Ala maxandi a bɔjɛ birin na alako tune naxa fa, Ala naxa a xa dube suxu. Tune mu fa bɔxi jɛ saxan kike senni. ¹⁸ Na dangi xanbi, Eliya man naxa Ala maxandi tune man xa fa. Koore naxa tune bejin, bɔxi sansie naxa bogie ramini.

¹⁹ N ngaxakerenyie, xa mixi nde wo ya ma a bara nɔndi kira bejin, kɔnɔ mixi gbete fa a ti kira fanyi xɔn ma, ²⁰ wo xa a kolon, mixi naxan yunubitɔɛ bama a xa yunubi fe ma, a bara a niya yunubitɔɛ xa kisi, a xa yunubi birin bara xafari.

**Ala xa masenyi
singe
Annabi Piyeri naxan
sebe
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Isa xa xɛera Piyeri nan yi Kitaabui sebe Isayankae ma, naxee nu yensenxi yire wuyaxi Roma mangeya bun ma. Na waxati Roma nu bara no jamanɛ gbegebe ra. Roma na jamanɛ neɛne masoto, a mu tondima na jamanɛ xa a gbe diine rabatu, kono a nu wama ne na jamanɛ xa Roma xa kuyee fan batu. Isayankae mu tin na rabade Ala xa seriyɛ xa fe ra. E nu a kolon Ala keren nan a ra. Na kui, Roma mangasanyi naxa e jaxankata a jaaxi ra.

Piyeri yi Kitaabui sebeɛi ne, alako a xa Isayankae ralimaniya naxee nu na na toore mooli kui. A naxa a fala e be a toore naxan fatanxi fe fanyi rabafe ra, a na mu jaaxu, yaagi mu na a kui. A man naxa Isa xa faxe masen e be misaali ra, alako e xa kolon Alatala na e seeti ma e xa toore kui, a man fama ne e rakelide faxe ma. Na birin noma findide limaniya ra Isayanka birin be naxee tooroma e xa danxaniya xa fe ra.

Piyeri fe gbegebe masenma danxaniyatɔɛe be e jere ki xa fe ra. A won yamarima won xa bira Ala xa seniyenyi foxo ra. Xa won findixi Ala foxirabiree nan na, a lanma won xa jere a xa kira xon ma. Ala xa won mali na kui. Amina.

**Ala xa masenyi
singe
Annabi Piyeri naxan
sebe**

Xɛebui

¹ N tan Piyeri, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa xɛera, n bara wo xɛebu yi sebeli ra, wo tan mixi sugandixi naxee yensenxi jamanɛe ma alo Pontu, Galati, Kapadose, Asi, nun Bitiniya, e findi xɔɛe ra dennaxe. ² Baba Ala nu bara wo sugandi kabi a rakuya alo a nu wama a xon ma ki naxe. A Xaxili bara wo raseniyan, alako wo xa Ala xa Mixi Sugandixi Isa xui ratinme, wo man xa seniyan a wuli saabui ra. Ala xa hinne nun bojesa xa gbo wo yi ra.

Ala xa kisi

³ Tantui na Ala be, won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi Baba. A bara kinikini won ma, a a niya won xa bari a neene ra Isa xa marakeli saabui ra. A to Isa rakelide faxe ma, a naxa a niya won fan xa a kolon kisi na won be yare. ⁴ Na kisi findixi ke seniyanxi nan na naxan mu jonma, naxan mu kanama, naxan nagataxi won be ariyanna kui. ⁵ Wo to danxaniyaxi Ala ma, a wo makantama ne a senbe ra, alako wo xa kisi soto, a fama naxan naminide wo ma waxati donxɔɛ.

⁶ Na kui, seewe na wo be, hali wo to na toore mooli birin kui yi saxanyi. ⁷ Na fe xoxoxoɛe a niyama ne fe jaaxi birin xa ba wo xa danxaniya kui, a xa findi danxaniya sabatixi ra. A maniyaxi xɛema nan na naxan gbi bama te ra. Wo xa danxaniya tide gbo xɛema be. Ala xa Mixi Sugandixi Isa na fa, a wo matoxoma ne, a wo xun nakelima ne, a wo binyama ne wo xa danxaniya xa fe ra. ⁸ Wo bara Isa xanu, hali wo to mu a toxi. Hali wo to mu a toxi fa, wo lama a ra. Seewe xungbe naxan tagi mu noma rabade, a bara gbo ye wo yi, ⁹ barima wo bara kisi soto, wo xa danxaniya nu wama naxan xon.

Namijonmee xa masenyi

¹⁰ Namijonmee yati nu katama ki fanyi ra na kisi xa fe kolonfe wo naxan sotoxi Ala xa hinne saabui ra. ¹¹ E nu wama na kisi fa temui nun a fa ki kolonfe Ala xa Mixi Sugandixi Xaxili naxan xa fee masen e be. Na Xaxili naxan nu sabatixi e i, a naxa Ala xa Mixi Sugandixi xa tcore nun a xa xunnakeli masen e be beenun nee xa raba. ¹² Ala a masen ne namijonmee be, a e mu nu na xera ibafe e xa waxati mixie xa be. E nu na a ibafe wo tan nan be. E xera naxan ibaxi, mixi gbete bara na xibaaru fanyi ti wo be Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, naxan kelixi koore ma. Hali malekee yati wama na masenyi kolonfe.

Danxaniyatse xa seniyenyi

¹³ Na nan a ra, a lan wo xa wo xaxili yailan fe ma wo naxan nabama, wo xa wo joxo sa wo yete xon ma, wo xa wo xaxili birin ti Ala xa hinne ra, a naxan fima wo ma Ala xa Mixi Sugandixi Isa fa loxo. ¹⁴ Wo naxa bira wo waxonfe jaaxi foxo ra alo wo nu a rabama ki naxe beenun wo xa Isa kolon. Wo xa wo Baba Ala xui rabatu. ¹⁵ Wo jere ki xa seniyen alo Ala naxan wo xilixi a seniyenxi ki naxe. ¹⁶ A sebexi Kitaabui kui, «Wo xa seniyen, barima n tan seniyen.» ¹⁷ Wo ne Ala maxandima, wo a falama a be a wo Baba, Ala naxan mixi birin makiitima a wali ra tinxinyi ra. Na kui, waxati donxo naxan luxi wo be yi dunija bende fupi fari, wo a masen wo jere ki ma a wo a binyaxi.

¹⁸ Wo xun mu saraxi se ra naxan kanama alo xema nun gbeti. Ala bara wo ratanga wo babae jere ki kobi ma. ¹⁹ Wo xunsaraxi Ala xa Mixi Sugandixi wuli nan na, naxan baxi serexe ra, alo yexee fanyi lanyuru yo mu na naxan ma. ²⁰ Ala nu bara a sugandi beenun dunija xa daa, konso a naxa a masen dunija be yi waxati donxo wo tan nan xa fe ra. ²¹ Wo

danxaniyaxi Ala ma a tan nan saabui ra, Ala naxan nakeli faxe ma, a fa a xun nakeli. Na kui, wo la Ala ra, wo xa wo xaxili ti a ra.

²² Wo to bira nondi foxo ra, wo bara seniyen, xanunteya fiixe bara lu wo boje ma wo ngaxakerenyie be. Na na a ra wo xa wo bore xanu wo boje birin na. ²³ Wo bara bari a neene ra Ala xa masenyi saabui ra. Na masenyi misaalixi sansi xori nan na, naxan mu kanama abadan. A mu kanama alo sansi xori boore naxan sama boxi ma. ²⁴ Ibunadama misaalixi sansi nan na. A xa nore luxi alo sansi fugaxi. Sansi tan lisima ne, a fuge fa bira, ²⁵ konso Marigi xa masenyi tan buma abadan. Na masenyi nan findixi xibaaru fanyi ra naxan ibaxi wo be.

2

Ala xa Nama

¹ Wo xa fe jaaxi, wule, fi-lankafuija, milanteya, nun xili kane bepin. ² Wo xa bira Ala xa masenyi foxo ra alo diyore wama xijne xon ki naxe. Na noma a niyade wo xa kisi xa sabati, ³ barima wo bara Ala xa hinne kolon.

⁴ Wo wo makore Isa ra naxan misaalixi geme kende ra banxi tima naxan fari. Adamadie bara mee a ra, konso Ala tan na geme nan sugandixi barima a rafan a ma ki fanyi ra. ⁵ Wo fan misaalixi geme kende nan na naxe tixi Ala Xaxili xa banxi ra. Wo bara findi serexedube seniyenxie ra alako wo xa wo boje ba serexe ra Ala xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. Na nan nafan Ala ma.

⁶ A sebexi Kitaabui kui, «N bara geme nde sugandi, naxan tide gbo.

N a doxoma Siyoni ne, a findi tuxyi geme nan na.

Naxan lama a ra,
na kanyi mu yaagima.»

⁷ Wo tan naxee danxaniyaxi, naxee lama a ra a na geme sugandixi tide gbo, xunnakeli na wo be. Kono yi masenyi sebexi danxaniyataree nan be, «Banxitie mee geme naxan na, na nan findixi geme kende ra banxi tuxui ma.»

⁸ A man masenxi, «Mixie e sanyi radinma na geme ra, e fa bira.»

E birama ne barima e mu tinma Ala xa masenyi ratinmede. Ala bara na ragiri e ma. ⁹ Kono Ala wo bomsode nan sugandixi, a xa findi mange xa serexedubee ra. A wo si raseniyen, a wo xunsara. A naxa wo ramini dimi kui, wo xa lu a xa nore bun ma. A na birin naba ne alako wo xa a matoxo dunija ma. ¹⁰ Singe wo mu nu findixi si ra, kono yakosi wo bara findi Ala xa pama ra. Singe Ala mu nu kinikinixi wo ma, kono yakosi a xa kinikini bara kamali wo be.

¹¹ N xanuntenyie, wo xa li-maniya. Wo naxa bira dunija fee foxo ra, barima nee wo bama Ala xa kira nan xon ma. Bekae mu na wo ra. Wo xonyi mu na yi dunija bende fupi fari xa ra. ¹² Wo xa dunija mixie xa tojenge xun nakana wo xa wali fanyi saabui ra, alako e fan xa Ala matoxo loxoe donxoe ma.

Mangasanyi

¹³ Wo wo yete magoro dunija mange birin be Marigi xa fe ra. Yaamari soxi e tan nan yi, a findi mange xungbe ra, ¹⁴ a findi mange xa xerae ra, alo gomina. E fe kobi rabae makiitima, e fe fanyi rabae matoxo. ¹⁵ Ala wama ne wo xa xaxilitaree de balan wo xa wali fanyi saabui ra. ¹⁶ Wo xa jere alo mixi naxee bara xoreya soto, kono na xoreya naxa a niya wo xa lu fe jaaxi kui. Wo xa findi Ala xa konyie ra. ¹⁷ Wo xa mixi birin binya. Wo xa wo ngaxakerenyie xanu. Wo xa gaaxu Ala ya ra. Wo xa mange xungbe binya.

Isa xa toore misaali

¹⁸ Konyie, wo xa wo yete magoro wo marigie be binye kui, hali e findi mixi xa fe maxoroxoxi ra. Wo naxa mixi fanyie xa gbansan xui ratinme, ¹⁹ barima fe fanyi nan a ra tinfe e xa i tooro tinxintareya ra Ala xa fe ra. ²⁰ Xa wo toore nde soto wo xa wali kobi xa fe ra, fe fanyi mu a ra. Kono xa wo toore nde soto wo xa fe fanyi xa fe ra, Ala na kolonma ne wo be.

²¹ Wo xilixi na nan ma, barima Isa fan tooro ne wo be, na fa findi misaali ra wo be wo birama naxan foxo ra. ²² «A mu yunubi raba, a mu wule fala.» ²³ E to a konbi, a mu a gberoxo. E to a tooro, a mu woyen xoroxoe fala. A naxa kiiti so kiitisa tinxixi yi ra. ²⁴ A naxa faxa wuri magalanbuxi ma won ma yunubie xa fe ra, alako won xa fe jaaxi lu na, won xa jere tinxinyi kui. A xa fie nan wo rayalanxi. ²⁵ Wo nu luxi ne alo xuruse rabejinxie, kono yakosi wo bara gbilen wo kantama ma, naxan a joxo saxi wo nii xon ma.

3

Futi xiri

¹ Wo tan ginnee, wo fan xa wo yete magoro wo xa morie be, alako wo xa mori danxaniyataree xa no danxaniyade wo tan e xa ginnee wali ki saabui ra, hali wo mu sese fala e be, ² e xa wo xa maraseniyenyi nun yaragaaxui gbansan to.

³ Ginnee, wo naxa kata wo yete rayabude xunmasee ra, alo xun denbe, tulirasoe xema daaxi, xa na mu dugi tofanyie. ⁴ Ginnee xa tofanyi xa findi boje fanyi nan na. Tofanyi nan na ki naxan mu kanama. Na nan tide gbo Ala be. ⁵ Singe ra gine seniyenxie nu na ki ne. E xaxili nu tixi Ala ra, e e yete magoroxi e xa morie be, ⁶ alo Sara naxan nu Iburahima xui rabatuma, a nu fa a xili «n marigi». Wo findixi a tan nan

bɔnsɔɛ ra, xa wo fe fanyi raba, wo mu tin gaaxui yo xa wo xaxili ya iso.

⁷ Wo tan fan, xɛmɛɛ, wo nun wo xa ginɛɛ, wo xa lu lanyi kui. Wo xa wo bore fahaamu. Xɛmɛ xa a kolon a a sɛnbɛ gbo a xa ginɛ bɛ. Xɛmɛɛ xa ginɛɛ binya barima wo birin nan kɛ keren tongoma, naxan findi kisi ra, Ala naxan fima a xa fonisireya kui. Wo xa wo xa ginɛɛ binya, alako Ala xa wo xa maxandi suxu.

Xanunteya

⁸ Wo xa lan wo bore ma, wo xa wo bore fahaamu. Ngaxakerenya xanunteya xa lu wo tagi. Wo kinikini wo bore ma, wo man xa wo yetɛ magoro wo bore bɛ. ⁹ Wo naxa fe jaaxi ɲɔxɔ fe jaaxi ra, wo naxa konbi ɲɔxɔ konbi ra. Wo lan nɛ wo xa duba wo bore bɛ, barima wo xilixi na nan ma, alako wo xa dubɛ sɔtɔ kɛ ra. A sebexi Kitaabui kui,

¹⁰ «Naxan wama simaya
ɲɔxunmɛ xɔn ma,
hɛɛri gbo naxan kui,
na kanyi naxa fe kobi fala,
wule naxa mini a dɛ kui.

¹¹ A xa gbilen fe jaaxi fɔxɔ ra.
A ɲɛɛ ki xa fan.

A xa bira bɔɲɛsa fɔxɔ ra
tunnabexi kui,

¹² barima Marigi ya tixi tinxintɔɛ
nan na,

a tuli matixi e xa maxandi ra.
Kɔnɔ, a a kobe rasoxi nɛ fe kobi
rabae tan na.»

Kawandi tife

¹³ Nde nɔma wo tɔɔrɔde xa fe fanyi rabafe bara wo bɔɲɛ suxu?

¹⁴ Hali wo tɔɔrɔ tinxinyi xa fe ra, wo hɛɛri nan sɔtɔma. Wo naxa gaaxu fe ya ra dunija mixie gaaxuma naxan ya ra, wo bɔɲɛ naxa ifu. ¹⁵ Kɔnɔ wo xa Ala xa Mixi Sugandixi findi wo Marigi ra wo bɔɲɛ kui. Wo xa fata a xa fe tagi rabade mixie bɛ wo laxi wo xa kisi ra fe naxan ma, ¹⁶ kɔnɔ wo xa na masenyi ti dɔyindɔyin

binyɛ kui. Wo xa na raba bɔɲɛ fiixɛ ra alako wo yaxui naxee wo tɔɔɲɛgɛma Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra, e xa lu yaagi kui. ¹⁷ Xa Ala a ragirima, a fisa i xa tɔɔrɔ fe fanyi xa fe ra, dine i xa tɔɔrɔ fe jaaxi xa fe ra.

¹⁸ Isa tinxintɔɛ fan faxa nɛ kerenyi ra tinxintaree xa yunubie xa fe ra, alako a xa wo maso Ala ra. E naxa a fate faxa, kɔnɔ Ala Xaxili naxa a nii ragbilen a ma. ¹⁹ Ala Xaxili siga nɛ kawandi tide mixie bɛ naxee nu na geeli kui laaxira, naxee singe nu bara tondi Ala xui ratinmɛde. ²⁰ Ala nu na e mamɛfe Annabi Nuha nu kunkui banbanma temui naxɛ. Mixi solo-masaxan gbansan nan kisi kunkui kui ye ma. ²¹ Na fe bara findi misaali ra danxaniyatɔɛ xunxa fe ra, naxan mixi rakisima yi waxati Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa marakeli saabui ra. Na xunxafe ye xɔɔra, a mu ɲɔxɔɛ bama mixi fate, kɔnɔ a findima natɛ tongoe nan na Ala mabiri. ²² Isa bara te Ala yirefanyi ma ariyanna. Malekɛɛ, ɲinnee, nun sɛnbɛmae birin na a xa yaamari bun ma.

4

Kɛɲa masarafe

¹ Isa xa tɔɔrɛ dunija bɛndɛ fuɲi fari, a xa findi misaali ra wo bɛ, naxan a niyama wo xa limaniya. Danxaniyatɔɛ naxan fate ɲaxankatama, na bara yunubi fe lu na. ² Na kui, a bara dunija waxɔnfe lu na, a xa bira Ala waxɔnfe fɔxɔ ra a xa simaya kui naxan luxi. ³ Wo temui naxan nabaxi dunija waxɔnfe fɔxɔ ra, na bara wasake. Wo bara bu dunija fe kobi kui alɔ yɛnɛ rabafe, siisife, xulunyi jaaxi, beere minfe, nun kuye batufe, naxan findixi fe jaaxi ra. ⁴ Dunija mixie dɛ bara ixara, barima wo mu birama e fɔxɔ ra sɔnɔn na dunija fee rabade. Na kui, e wo xili kanama, ⁵ kɔnɔ e dɛntɛgɛ sama nɛ kiitisa

be, naxan fama mixi baloxie nun faxamixie makiitide. ⁶ Na nan a ra, Ala xa xibaaru fanyi naxa iba faxamixie fan be, alako Ala xa e nii rakisi, hali mixie to bara ge e fate tan makiitide.

Wo bore malife

⁷ Λοχο δονχοε bara makore. Wo xa wo xaxili raxara, wo xa wo yete suxu, alako wo xa no Ala maxandide. ⁸ A gbengbenyi wo xa wo bore xanu a fanyi ra, barima xanunteya yunubi gbege nan makotoma. ⁹ Wo xa wo bore rasene bope fanyi ra, hali wo mu a findi woyen xunxuri ra. ¹⁰ Ala hinnexi wo ra ki naxe, wo fan xa hinne wo bore ra na ki ne, alako wo xa findi Ala xa walike fanyie ra, naxee a xa hinne itaxunma. ¹¹ Xa mixi wama masenyi nde tife, a xa Ala xa masenyi ti. Xa mixi wama a boore malife, a xa na raba Ala senbe ra, alako Ala xa matoxoe soto a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. Matoxoe nun senbe na a be abadan. Amina.

Isayankae xa toore

¹² N xanuntenyie, na jaxankate naxa wo terenna, wo naxan tofe. Fe neene mu a ra. ¹³ Toorofe alo Ala xa Mixi Sugandixi tooro ki naxe, na xa findi seewe ra wo be, alako wo man xa jalexin a xa noore masen loxo. ¹⁴ Xa e wo konbi Ala xa Mixi Sugandixi xili xa fe ra, heeri na wo be, barima Ala Xaxili noroxi na wo ma. ¹⁵ Wo naxa jaxankate soto nii bafe ma, mupe tife ma, fe kobi rabafe ma, xa na mu a ra naafxiya ma. ¹⁶ Kono xa wo jaxankate soto barima Isayankae nan wo ra, wo naxa yaagi, wo xa Ala matoxo Isayanka xili xa fe ra.

¹⁷ Naxankate waxati bara wa folofe Ala xa jama ma. Xa a folo won tan ma, a raponma danxaniyatatee ma di? ¹⁸ «Xa tinxintoe kisife xoxoxo, Ala kolontare nun yunubitoe tan luma di?» ¹⁹ Mixi naxee jaxankatama, barima e na

Ala waxonfe rabafe, e xa e xaxili ti e Daali Mange ra naxan xa lanlanteya mu kanama.

5

Marasie

¹ Danxaniyatoe kuntigie, n bara wo ralimaniya. Kuntigi nan n fan na alo wo tan. N seederoxoya bama Isa xa toore xa fe ra. Isa na fa a xa noore masende dunija be, n fan a sotoma ne. ² Wo xa wo jengi sa Ala xa jama xon ma naxan na wo xa kantari bun ma, alo xuruse kante meenima a xa goore ma ki naxe. Wo xa danxaniyatoe danxun wo janige ra alo Ala wama a xon ma ki naxe. Wo naxa na raba alo e na wo karaxan. Wo naxa a raba kobiri geeni xa fe ra, wo xa a raba wo bope birin na. ³ Wo naxa danxaniyatoe yamari a xoxoxoe ra, naxee bara taxu wo ra. Wo xa findi misaali ra e be. ⁴ Xuruse kantama xungbe na fa, a wo binyama noore ra naxan mu masarama.

⁵ Fonikee, wo fan xa wo yete magoro forie be. Wo xa wo yete magoro wo bore be, barima a sebexi,
«Ala yete igboe gerema ne,
kono a hinnema yete magoree ra.»

⁶ Wo xa wo yete magoro Ala senbe bun ma, alako a xa wo xa fe ite a waxati.

⁷ Wo xa wo xa kontofili birin so a yi ra, barima a jengi sama wo xon ma. ⁸ Wo wo joxo sa wo yete xon ma. Wo naxa yanfa. Wo yaxui Ibulisa na fe birin nabafe alako a xa wo xa fe kana. A luxi alo yete naxan mixi fenfe a xa a don. ⁹ Wo ti a kanke i wo sabatixi ra wo xa danxaniya kui. Wo a kolon a Sentane danxaniyatoe birin toorofe na ki ne dunija kui. ¹⁰ Wo na ge toorode dondoronti, Ala hinnente fama wo xa fe yailande, a wo ralimaniya, a senbe so wo yi naxan mu kanama. Ala wo xilixi ne a xa Mixi Sugandixi Isa

saabui ra wo xa lu a xa nɔre bun
ma abadan.

¹¹ Senbe na Ala nan be abadan.
Amina.

Nungui

¹² N bara yi bataaxe sebe wo
ma, n ngaxakerenyi duluxɔtɔxi
Silasi saabui ra, alako n xa wo
ralimaniya, n xa seedeɔɔɔya ba
a wo na Ala xa hinne yati nan bun
ma. ¹³ Isayanka naxee na Babilɔn,
Ala naxee sugandixi alɔ wo tan,
nee bara wo xɛebu, a nun n ma
di Maraki. ¹⁴ Wo wo bore xɛebu
xanunteya sunbui ra. Ala xa wo
bɔɔre sa, wo tan naxee na Isa fɔxɔ
ra.

**Ala xa masenyi firin
nde
Annabi Piyeri naxan
sebe
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Isa xa xεera Piyeri naxa yi Kitaabui firin nde sebe danxaniyatεee ma alako e xa limaniya, e xa lu Ala xa kira xon ma. A naxa e ratu a e xa danxaniya mu fatanxi fe fufafu xa ra. A fatanxi Isa xa taruxui nan na, naxan findixi nondi yati yati ra. Piyeri seederoxoya bama na taruxui xa fe ra. A naxan toxi Isa xa dunijeigiri kui, a nun a naxan kolonxi namijonmee xa Kitaabuie kui, na birin bara findi seede ra a nondi ki ma.

Piyeri to γε na masende, a man naxa a fala danxaniyatεee be a mixie noma minide naxee e yete xili falama namijonme, xa na mu a ra karamoxo, konoxo wule falee nan e ra. Na mixi mooli na na. Won noma e kolonde e xa wali nun e xa woyenyi saabui nan na. Xa e xa masenyi nun e jere ki mu lanxi Ala xa Kitaabui xa seriye ma, wule falee nan e ra.

A rajonyi Piyeri a falama Isayankae be e xa e tun nabexi, barima Isa fama ne gbilende dunija ma e foxo ra, a fa e xanin ariyanna. Ndee nu wama Isa xili kanafe, a falafe ra a Isa bara dugundi, a a mu fa alo a laayidixi ki naxe. Piyeri naxa a tagi raba e be a Isa dugundife fatanxi a xa xanunteya nan na, barima a wama mixi gbegebe xa so a xa niini bun beenun a xa fa kiiti donxoe sade.

Na masenyi birin findixi limaniya nun lonni nan na won be.

Ala xa won mali na kolonfe ra. Amina.

**Ala xa masenyi firin
nde
Annabi Piyeri naxan
sebe**

Xεebui

¹ N tan, Simon Piyeri, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa konyi nun a xa xεera, n bara yi bataaxe sebe wo ma. Won tan naxee bara danxaniya Isa ma, won birin bara danxaniya keren soto won Marigi Ala nun won Nakisima Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa tinxinyi saabui ra. ² Ala xa hinne nun bopesa gbegebe fi wo ma Ala nun won Marigi Isa kolonfe saabui ra.

Isayankae jere ki

³ Won to bara Ala kolon, naxan won xilixi a xa nore nun a xa fanyi saabui ra, a bara fe birin so won yi a senbe ra, won hayi na naxan ma jerefe ra a waxonki. ⁴ Ala xa nore nun a xa fanyi bara a niya won xa fe laayidixi soto naxan maniye mu na, a falafe ra a won xa won gi fe jaaxie ma dunija ma, naxee fatanxi mixi waxonfe kobi ra, won fa lu Ala xa nore kui.

⁵ Na kui, wo xa kate birin naba jere ki fanyi xa sa wo xa danxaniya xun ma,

Ala kolonfe xa sa wo jere ki fanyi xun ma,

⁶ wo xa yete suxui xa sa Ala kolonfe xun ma,

wo xa tun nabexi xa sa wo xa yete suxui xun ma,

wo xa Ala yaragaaxui xa sa wo xa tun nabexi xun ma,

⁷ ngaxakerenya xa sa wo xa Ala yaragaaxui xun ma,

xanunteya fan xa sa wo xa ngaxakerenya xun ma.

⁸ Xa na fe mooli xun luma masa ra wo be, na a niyama ne wo xa no walide Marigi Isa be, Ala xa Mixi Sugandixi, na man a niya

wo xa no a kolonde a fanyi ra. ⁹ Kɔnɔ xa na mu a ra, wo bara nɛɛmu Ala wo xa yunubi dangixie xafarixi ki naxɛ. Na kui, wo bara lu alo dɔnxui naxan mu se igbɛma a fanyi ra.

¹⁰ N ngaxakerenyie, Ala bara wo xili, a bara wo sugandi. Wo kate birin naba alako wo xa danxaniya xa sabati. Xa wo na raba, wo mu birama abadan. ¹¹ Na kui, Ala wo rasenɛma nɛ a fanyi ra a xa Mixi Sugandixi Isa xa mangɛya niini bun ma, naxan findixi won Marigi nun won Nakisima ra.

Ala xa masenyi kolonfe

¹² N mu taganma wo ratufe ra na fe ma, hali wo to nɔndi kolon, a man sabatixi wo bɔɔɛ i. ¹³ Fanni n na dunɔɔa, a lanma n xa nu wo ratu na fee ra, ¹⁴ barima won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi bara a masen n bɛ n mu buma dunɔɔa ma sɔnɔn. ¹⁵ Kɔnɔ n kate birin nabama nɛ, alako n na keli wo xun ma lɔxɔ naxɛ, wo xa nɔ ratude na fee ma temui birin.

¹⁶ Muxu to won Marigi Isa senbe nun a fa ki masen wo bɛ, a mu findixi kiini madɔxɔxi xa ra. Muxu naxan masen wo bɛ Isa xa nɔɔɛ xa fe ra, a findixi nɔndi yati yati nan na, muxu naxan toxi muxu ya ra. ¹⁷ Baba Ala Nɔɔɛ Xungbe Kanyi bara a binya, a xunnakeli fi a ma yi masenyi ra, «N ma Di xanuxi nan yi ki, n sɛɛwaxi naxan na.» ¹⁸ Muxu na xui mɛ nɛ, naxan keli koore ma, muxu to nu na a sɛɛti ma geya seniyenxi fari.

¹⁹ Muxu a kolon namipɔnmɛɛ xa masenyie findixi nɔndi yati nan na. Wo lan wo xa wo ɔɔxɔ sa na xɔn ma a fanyi ra, alo mixi a ɔɔxɔ sama lanpui xa yanbɛ xɔn ma ki naxɛ kɔɛ ra han subaxɛ. Wo na na masenyi fahaamu wo bɔɔɛ kui, na luma nɛ alo looloe xa naiyalanyi naxan makenɛnma subaxɛ ma. ²⁰ Wo xa a kolon a fanyi ra a namipɔnmɛɛ

yo xa sebɛli mu fatanxi a yetɛ ra. ²¹ Namipɔnmɛɛ xa masenyi mu fatanxi adamadi janige xa ra, a fatanxi Ala Xaxili yati nan na, naxan na masen namipɔnmɛɛ bɛ.

2

Karamɔxɔ kobie

¹ Mixi ndee nu na Isirayila nama ya ma, naxɛɛ nu a falama e yetɛ bɛ, a namipɔnmɛɛ, kɔnɔ wule faleɛ nan nu nee ra. Karamɔxɔ wule faleɛ fama lude wo fan ya ma, naxɛɛ xa xaranyi mixi ralɔɛma. Na kui, na wule faleɛ bara e Marigi rabolo, naxan e xunsaraxi. Na fe bara e xun nakana. ² Mixi gbege birama nɛ e fɔxɔ ra e xa fe ɔaaxi kui. Ala xa nɔndi maberema nɛ e tan xa fe ra. ³ E wo madaxuma wulee ra e xa milanteya xa fe ra, kɔnɔ kiiti dɔxɔxi e ya ra a rakuya. E xa xunnakanɛ mu kanama.

⁴ Malekɛɛ to yunubi raba, Ala mu diɔɛ e ma de! A naxa e woli yahannama, a yolonxɔnyie sa e ma na dimi kui beenun kiiti lɔxɔɛ xa a li. ⁵ Ala mu diɔɛ dunɔɔa ma Annabi Nuha xa waxati, a kaafirie sɔntɔ nɛ banbaranyi ra. Kɔnɔ a naxa Nuha rakisi, naxan nu tinxinyi kawandima, a nun a xa mixi solofere.

⁶ Ala Sodoma nun Gomora ratɔn nɛ, a e birin gan, e xa findi misaali ra mixi kobie bɛ. ⁷ Kɔnɔ a naxa Loti ratanga na gbaloe ma. Loti findixi tinxintɔɛ nan na, naxan bɔɔɛ nu bara rapaaxu a ma na mixi ɔaaxie xa wali kobie xa fe ra. ⁸ Yi mixi tinxixi nu sabatixi e tagi, a bɔɔɛ rapaaxuxi a ma temui birin e xa ɔaaxupa xa fe ra.

⁹ Na nan a masenxi, a won Marigi fata mixi fanyi fulunde fe xɔɔxɔɛ kui, a man fata tinxintaree ragatade han kiiti lɔxɔɛ na fa temui naxɛ. ¹⁰ A gbengbenyi, a yi rabama mixie nan na naxɛɛ biraxi e waxɔnfe ɔaaxi tun fɔxɔ ra, e fa Marigi xa mangɛya matandi.

Nee e yete igboma. E suusa ariyannakae rasotode. ¹¹ Hali malekee, naxee senbe gbo e be, nee mu suusa adamadie rasotode Marigi ya xori. ¹² Na xurutaree luxi alo wula sube naxee xaxili mu na, naxee suxuma, e faxes. E konbi tima fee ma, e mu naxee kolon. E xa fe rajonma ne alo na wula sube naxee xaxili mu na. ¹³ E tinxintareya sare nan sotoma. E jlexinma wanduya rabafe ra yanyi xare ra. E luma ne wo xa xulunye ya ma alo noxo na sa se seniyenxi ma. E jlexinma ne wo ratantanfe ra. ¹⁴ E yene rabama temui birin. E mu taganma yunubi rabade. E mixie madaxuma naxee xa danxaniya mu sabatixi. Milanteya na e boje kui. E birin dankaxi. ¹⁵ E bara kira tinxinxi bejin, e fa bira Beyori xa di Balami xa kira foxo ra, naxan nu wama wali tinxintare sare xon ma. ¹⁶ Ala naxa a xa yunubi masen a be a xa sofale saabui ra naxan woyen adamadi xui ra, a fa Annabi Balami xa daxuna iti.

¹⁷ Na mixie luxi ne alo tigie ye mu na naxee kui. E luxi ne alo nuxuie, turunnaade naxee tutunma. Dimi nan doxoxi e ya ra. ¹⁸ E woyen xungbe nan falama naxan tide yo mu na, e e yete igboma, e mixie madaxuma fe seniyentaree ra, mixi naxee baxi bade yunubitoe ya ma. ¹⁹ E xoreya laayidi mixie be, kono e yete kan findixi dunija xa konye ra, barima e mu noma e yete bade e waxonfe naaxie yi ra naxee fama e xun nakanade. Mixi naxan birin luma a waxonfe naaxi xa noe bun ma, a bara findi a waxonfe naaxi xa konyi ra.

²⁰ Xa mixi bara ba dunija fe kobie ya ma Ala xa Mixi Sugandixi Isa kolonfe saabui ra, won Nakisima nun won Marigi, e man gbilen na fee ma, han nee man no e ra, awa e xa toore

dangima a singe ra. ²¹ E lufe e mu tinxinyi kira kolon, na fisa e be, dine e xa na kira kolon, e fa e kobe so seriye seniyenxi ra, naxan nu bara fi e ma. ²² Yi taali e xa fe masenma a fanyi ra: «Bare bara a xa boxunyi don. Xose maxaxi, a man bara a yete manoxo.»

3

Isa gbilenfe dunija ma

¹ N xanuntenyie, n ma bataaxe firin nde nan yi ki, n naxan sebe wo ma. N bara wa xaxili fanyi fife wo ma yi bataaxee saabui ra, naxee wo ratuma na xaranyi ra wo naxan sotoxi temui dangixi. ² N man bara wa wo ratufe namijonme seniyenxi singee xa masenyi ma, a nun won Marigi nun won Nakisima xa yaamari ma, a xa xerae naxan nadangixi wo ma. ³ Kono a gbengbenyi, wo xa a kolon a mixie fama ne dunija rajonyi, naxee yoma mixie ma, e bira e yete waxonfe foxo ra. ⁴ E a falama ne, «Isa bara a xa laayidi kana, barima han ya a mu gbilen dunija ma alo a a fala ki naxe. Kafi won benbae faxes, dunija luxi alo a folo.»

⁵ Na mixie bara neemu a Ala koore nun boxi daaxi a xa masenyi nan na. A folo ra, Ala xa masenyi nan a ragiri boxi xa maba ye xora. ⁶ Ala xa masenyi man naxa a ragiri ye xa din dunija ma Annabi Nuha xa waxati. ⁷ Na masenyi kerenyi man fama ne a ragiride koore nun boxi xa gan kiiti loxo, tinxintaree jaxankatama temui naxe.

⁸ Kono, n xanuntenyie, wo naxa neemu fe keren ma: Won Marigi tan be, loxo keren luxi ne alo je wulu keren, je wulu keren fan luxi ne alo loxo keren. ⁹ Marigi mu dugundima a xa laayidi rakamalide, alo mixi ndee a manoxunma ki naxe. A xa dije gbo wo mabiri, barima a mu

wama mixi keren xa lɔɛ. A wama nɛ dunɪna mixi birin xa tuubi.

¹⁰ Marigi fa lɔxɔɛ findima terenna nan na mixie bɛ. Na lɔxɔɛ koore lɔɛma nɛ xui magaaxuxi ra, dunɪna birin ganma nɛ, adamadie xa wali nan tun luma Ala ya i.

¹¹ Wo to a kolon dunɪna jɔnma na ki nɛ, a lanma wo xa jɛrɛ Ala waxɔnyɪ ra sɛniyenɪ kui. ¹² Wo mame tima ki naxɛ, a xa a niya na lɔxɔɛ xa fa sinnanyi ma. Na lɔxɔɛ koore nun bɔxi ganma nɛ tɛ ra, e fa xunu. ¹³ Won koore nɛnɛ nun bɔxi nɛnɛ nan mamefe, tinxinyi sabatima dennaxɛ, alɔ a laayidixi won bɛ ki naxɛ.

¹⁴ N xanuntenyie, wo xa kate birin naba na mame ti kui, alako na lɔxɔɛ xa wo li bɔjɛsa kui, a naxa wo li fe jaaxi kui. ¹⁵ Wo xa a kolon a won Marigi xa dijɛ findixi kisi nan na wo bɛ, alɔ won xanuntenyi Pɔlu fan a sɛbɛxi wo ma ki naxɛ. Ala yati nan na lonni fixi a ma. ¹⁶ A na nan masenma a xa bataaxɛ birin kui. A xa sɛbeli ndee fahaamu xɔnɔ. Xaxilitaree, naxee xa danxaniya mu raxaraxi, e na sɛbelie mafindima e waxɔnki. E na mɔɔli rabama Kitaabui gbɛtɛɛ ra, kɔnɔ na fe fama e ralɔɛde.

¹⁷ N xanuntenyie, wo to bara na birin kolon, wo xa wo jɔxɔ sa wo yɛtɛ xɔn ma, alako kaafirɛ naxa wo ba wo xa danxaniya sabatixi kui. ¹⁸ Wo xa sɛnbɛ sɔtɔ won Marigi nun won Nakisima Isa xa hinɛ nun a kolonfe saabui ra. Tantui na Ala xa Mixi Sugandixi Isa bɛ abadan. Amina.

**Ala xa masenyi
singe
Annabi Yaya naxan
sebe
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Annabi Yaya naxan yi bataaxe sebe, a nu na Isa xa xera fu nun firinyie nan ya ma. A naxa Inyila Isa sebe, a man naxa bataaxe sahan sebe danxaniyatose be, alako e xa Ala xa lonni nun limaniya soto. A donxoe ra, Annabi Yaya naxa Kitaabui nde sebe naxan xili «Ala xa Waxayi.» A na sebe Isayankae nan ma naxee nu na naxankate sotofe e xa danxaniya xa fe ra.

Yi bataaxe singe sebe ne Isayankae ma alako e naxa e madaxu wule xaranyi ra, naxan nu yensenxi na waxati, a falafe ra Isa mu nu faxi dunija a adama ki ma. Annabi Yaya a masenxi a Isa findixi adamadi yati yati nan na, Ala naxan xexxi kelife koore ma a sago rabafe ma. Isa fatanxi Ala nan na, konɔ Ala naxa a ragiri a xa findi xeme ra dunija bende fupi fari, alako a xa no a yete bade serexe ra ibunadama be.

Isa xa serexe tide gbo adama be, barima na gbansan noma a niyade adamadie xa kisi soto. Mixi naxan bara kisi soto Isa wuli saabui ra, a a kolon a boje kui a a kisixi abadan. Siike yo mu luma a yi ra sonon, barima a a kolon Ala fama ne a xa laayidi rakamalide.

Na serexe man findima misaali ra danxaniyatose be. Annabi Yaya a masenma a won xa won bore xanu alo Ala won xanuxi ki naxe. Ala wama a foxirabiree xa findi mixie ra naxee e bore xanuma. Mixi naxan a falama a Ala xanuma, konɔ a mu a boore

ibunadama xanuxi, na kanyi bara findi wule fale ra.

Ala kolonfe munafanyi gbo adama be. Na noma a niyade a xa ariyanna soto yare, a man xa dunijeigiri fanyi soto be. Ala xa won mali a xa xanunteya kolonfe ra, alako won xa kisi soto, won man xa findi mixie ra naxee e bore xanuxi. Amina.

**Ala xa masenyi
singe
Annabi Yaya naxan
sebe**

Kisi Masenyi

¹ Kisi masenyi,
naxan nu na kabi a fole,
muxu tuli naxan mexi,
muxu ya naxan toxi,
muxu belexe naxan masuxuxi,
muxu bara na seede ba.

² Naxan na kisi ra, na bara a yete masen.

Muxu bara a to,
muxu bara na kisi xa fe kawandi ti,
naxan mu nonma abadan,
naxan nu na Baba Ala fe ma,
beenun a xa a yete masen muxu be.

³ Muxu naxan toxi,
muxu naxan mexi,
muxu wo fan kawandife na nan na,

alako won birin xa lu lanyi kui,
won nun Baba Ala nun a xa Di Isa,
a xa Mixi Sugandixi.

⁴ Muxu yi fe sebefe ne wo ma,
alako muxu xa seewe xa kamali.

⁵ Muxu naxan mexi Isa ra, muxu xa na dentegge sa wo be. Ala findixi naiyalanyi nan na. Dimi yo mu na a i. ⁶ Xa won a fala won nun Ala na a ra, konɔ won jere ma dimi kui, won bara wule fala, won mu jerefe nondi kira xon ma. ⁷ Konɔ, xa won jere ma naiyalanyi kui Ala xa kira xon, won nun danxaniyatose nan luma lanyi kui. Ala xa Di Isa wuli nan

won naseniyeɓma yunubi birin ma.

⁸ Xa won a fala yunubi yo mu na won ma, won bara won yete madaxu, nɔndi yo mu na won be. ⁹ Xa won na won ti won ma yunubie ra, Ala e xafarima ne, a won naseniyeɓ won ma tinxintareya ma. Ala tinxin, won nɔma won xaxili tide a ra. ¹⁰ Xa won a fala yunubi yo mu na won ma, won bara Ala findi wule fale ra, a xa masenyi mu na won boɓe kui.

2

Won xunmafalama

¹ N ma die, n bara na birin seɓe wo ma, alako wo naxa yunubi raba, koɓo xa a sa li mixi nde naxa bira na kui, Ala xa Mixi Sugandixi Isa fama won xunmafalade Baba Ala be. Isa tinxin. ² A tan nan findixi seɓexe ra won ma yunubie xafarife ra. A mu won ma yunubie gbansan xafarixi, a na nan nabaxi dunija mixi birin be.

³ Xa won sa Ala xa yaamarie rabatu, na nan a masenma a won Ala kolon. ⁴ Xa mixi nde a fala, «N tan Ala kolon», koɓo a mu a xa yaamarie rabatuma, wule fale nan a ra, nɔndi mu na a be. ⁵ Koɓo mixi naxan Ala xui suxuma, Ala xa xanunteya bara ge kamalide na kanyi be. Na kui, won nɔma a kolonde won na Ala foxo ra. ⁶ Naxan yo a falama a nun Ala nan a ra, a lanma a xa a jere Isa xa kira xon.

⁷ N xanuntenyie, n yaamari naxan masenma wo be, fe neene mu a ra. Wo a kolon kabi a folo. Yaamari fori nan a ra, wo naxan singe me nu. ⁸ Koɓo i man na mato n yaamari neene nan seɓefe wo ma. Nɔndi nan a ra naxan makenenxi Isa jere ki kui a nun wo tan fan jere ki kui, barima dimi na jɔnfe, Ala xa naiyalanyi laxixe bara mini folo.

⁹ Naxan a falama a a na Ala xa naiyalanyi kui, koɓo a a ngaxakerenyi xonxi, na kanyi man na dimi nan kui. ¹⁰ Naxan a ngaxakerenyi xanuma, na kanyi sabatixi Ala xa naiyalanyi nan kui, fefe mu na naxan a rabirama. ¹¹ Koɓo naxan a ngaxakerenyi xonma, na kanyi na dimi nan kui. A jere ma dimi nan kui, a mu a sigade yati toma, barima dimi bara a ya donxu.

¹² N ma die, n xa a masen wo be yi seɓeli ra:

Wo xa yunubie bara xafari Isa xili saabui ra.

¹³ Forie, n xa a masen wo be yi seɓeli ra:

Wo bara a kolon a tan naxan nu na kabi a folo.

Fonikee, n xa a masen wo be yi seɓeli ra: Wo bara no Sentane ra.

¹⁴ N ma die, n bara na masen wo be yi seɓeli ra,

barima wo bara Baba Ala kolon. Forie, n bara na masen wo be yi seɓeli ra,

barima wo a kolon naxan na na kabi a folo.

Fonikee, n bara na masen wo be yi seɓeli ra:

barima wo senbe gbo.

Ala xa masenyi sabatixi wo boɓe kui.

Wo bara noe soto Sentane xun ma.

¹⁵ Wo naxa dunija fe xanu, xa na mu a ra wo mu nɔma Baba Ala xanude. ¹⁶ Naxan findixi dunija fe ra, alɔ ibunadama waxonfe kobi, mile, e nun yete igboɓa naxan kelixi see sotofe ma, na sese mu kelixi Baba Ala ma. A kelixi yi dunija nan ma. ¹⁷ Dunija nun a waxonfe jɔnma ne, koɓo naxee Ala waxonfe rabama, e kisima ne abadan.

Ala xa Mixi Sugandixi yaxui

¹⁸ N ma die, won na waxati donxoe ne yi ki. Wo bara a me, a Ala xa Mixi Sugandixi yaxui nde na fafe. Wo bara a kolon a yaxui gbegebe bara fa. Won a kolon na nan ma a won na waxati

dɔnxɔɛ nɛ yi ki. ¹⁹ Na mixie kelixi won tan nan xun ma, kɔnɔ won ngaxakerenyi mu nu e ra, xa na mu a ra e mu nu kelima won xun ma nu. Kɔnɔ e to mu tin lude won ya ma, e bara a masen a won ngaxakerenyie mu nu e ra.

²⁰ Ala xa Seniyentɔɛ bara wo sugandi, a Xaxili Seniyenxi fi wo ma. Na nan a toxi wo birin nɔndi kolonxi. ²¹ N mu yi bataaxe sebexi wo ma wo xa nɔndi kolontareya xa ma. N a sebexi wo xa nɔndi kolonyi xa fe nan ma, wule yo mu na naxan kui.

²² Wule fale na nde ra? Naxan a falama a Isa mu findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra. Na kanyi bara findi Ala xa Mixi Sugandixi yaxui ra. A bara tondi Baba Ala nun a xa Di ra. ²³ Mixi naxan tondima Ala xa Di ra, a bara tondi Baba Ala fan na. Naxan bara tin Ala xa Di ra, a bara tin Baba Ala fan na.

²⁴ Wo masenyi naxan mɛ a fɔle, wo xa na ragata wo bɔɛ ma. Xa a na na ki nɛ, a lima wo bara sabati Baba Ala xa Di nun Baba Ala i. ²⁵ Ala xa Mixi Sugandixi bara kisi laayidi tongo won bɛ, kisi naxan mu jɔnma abadan.

²⁶ N bara yi bataaxe seɛ wo ma mixi ndee nan ma fe ra naxee wama wo madaxufe. ²⁷ Ala bara a Xaxili fi wo ma, a na wo bɔɛ i. Wo hayi mu na karamɔxɔ gbete ma. Ala Xaxili nan wo matinkanma nɔndi birin na. Wule yo mu na a xa masenyi kui. Wo xa bira a fɔxɔ ra tun.

²⁸ N ma die, wo nun Isa xa lu a ra, alako a na gbilen temui naxe yaagi yo naxa won makuyi a ra. Won xa la a ra temui birin. ²⁹ Wo to a kolon a tinxin, wo xa a kolon fan a tinxintɔɛ birin fatanxi a tan nan na.

3

Ala xa die

¹ Wo xa a kolon, Baba Ala won xanuxi nɛ han a won xili «a xa die». Won findixi a xa die yati yati nan na. Duniɲa mu nɔma won

kolonde na ra, barima e mu Ala kolon. ² N xanuntenyie, yakɔsi Ala xa die nan won na. A mu masenxi sinden won luma ki naxe, kɔnɔ won a kolon, a Isa na fa, won masarama nɛ, won fa lu alɔ a tan, barima won a toma nɛ a na ki naxe yati. ³ Mixi naxan a yigi tixi Isa ra, a a yetɛ raseniyenma, alɔ Isa seniyenxi ki naxe.

⁴ Mixi naxan yunubi rabama, a findixi seriye matandila nan na, barima yunubi, seriye matandi nan a ra. ⁵ Wo a kolon a Isa fa won ma yunubi nan xafaride. Yunubi yo mu nu na a tan ma. ⁶ Mixi naxan sabatixi Isa i, na kanyi mu luma yunubi raba ra sɔnɔn. Naxan luma yunubi raba ra, na kanyi mu Isa toxi, a man mu a kolon.

⁷ N ma die, mixi yo naxa wo madaxu. Mixi naxan tinxinyi rabama, a tinxin alɔ Marigi tinxinxi ki naxe. ⁸ Yunubitɔɛ tan fatanxi Ibulisa nan na, barima Ibulisa nan yunubi raba kabi duniɲa fɔle. Ala xa Di fa nɛ alako a xa Ibulisa xa wali kana.

⁹ Mixi yo findi Ala xa di ra, a mu luma yunubi raba ra, barima Ala bara wali nde fɔlɔ a bɔɛ kui. A mu nɔma lude yunubi kui, barima a fatanxi Ala nan na. ¹⁰ Ala xa die nun Ibulisa xa die tagi rasama yi ki nɛ: Naxan mu tinxin, Ala xa di mu a ra. Naxan mu a boore adamadie xanuma, a mu Ala kolon.

Xanunteya

¹¹ Masenyi nan ya wo naxan mexi kabi a fɔle: Won xa won bore xanu. ¹² Won naxa lu alɔ Kabila, naxan fatan Sentane ra, a fa a xunya yati faxa. A na raba munfe ra? A na raba nɛ barima a jere ki mu nu gexi tinxinde alɔ a xunya jere ki.

¹³ N ngaxakerenyie, wo naxa wo mapin duniɲa xa xɔnnanteya xa fe ra wo mabiri. ¹⁴ Xanunteya naxan luma won bɔɛ kui won boore adamadie bɛ, a a masenma

a won bara faɣe kira lu na, won ti kisi kira xɔn ma. Xanunteyatare tan tixi faɣe kira nan xɔn ma. ¹⁵ Mixi naxan a boore adamadi xɔnma, na kanyi luxi ne alɔ faxeti. Wo a kolon a kisi mu na faxeti be.

¹⁶ Won xanunteya kolonma Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa misaali nan saabui ra, naxan tinxi a nii fide won be. Won fan lan ne won xa tin na rabade won boore adamadie be. ¹⁷ Se kanyi naxan a bɔɣe balanma tɔɔrɔmixi ya ra, a mu Ala xa xanunteya kolon. ¹⁸ N ma die, won ma xanunteya naxa findi wɔyenyi tun na, a xa findi maraba nan na, xa na mu a ra nɔndi yo mu na a kui.

¹⁹ Na kui, won nɔma a kolonde a nɔndi na won yi, won bɔɣe fa sa Ala mabiri. ²⁰ Hali won bɔɣe sa won makiiti, Ala gbo won bɔɣe be, a fe birin kolon. ²¹ N xanuntenyie, xa won bɔɣe mu won makiiti, won bara xaxilisa sɔɔ Ala ya i. ²² Ala won ma duba birin suxuma ne, barima won birama a xa sɛriyɛ nun a waxɔnfe nan fɔxɔ ra.

²³ A xa sɛriyɛ nan ya: Won xa danxaniya a xa Di ma, a xa Mixi Sugandixi Isa. Won man xa won bore xanu, alɔ Ala won yamarixi ki naxe. ²⁴ Mixi naxan Ala xa sɛriyɛ rabatuma, na kanyi nun Ala na a ra. A a kolonma Ala Xaxili Seniyenxi nan ma, Ala naxan fixi won ma.

4

Tagi rasa Ala Xaxili nun Sentane Xaxili

¹ N xanuntenyie, wo naxa la xaxili birin na. Wo xa a mato a fanyi ra xa na xaxili fatanxi Ala nan na, barima wule falee bara gbo dunija naxee e yete findixi namijɔnmee ra. ² Mixi naxan birin laxi a ra a Ala xa Mixi Sugandixi Isa bara fa dunija ma a adama ki ma, wo nɔma ne a kolonde a na kanyi tan xaxili fatanxi Ala nan na. ³ Kɔnɔ mixi

naxan birin mu laxi Isa ra, na gbe xaxili mu fatanxi Ala ra, a fatanxi Ala xa Mixi Sugandixi yaxui nan na, wo bara naxan ma fe me, a a na fafe dunija ma. N xa a fala wo be, a jan bara fa.

⁴ N ma die, wo tan, Ala nan gbe wo ra. Wo bara nɔ na namijɔnmee wule falee ra, barima Ala Xaxili naxan na wo fɔxɔ ra, na senbe gbo Sentane xaxili be naxan na dunija mixie fɔxɔ ra. ⁵ E tan dunija nan gbe e ra. Na nan a ra e wɔyenma dunija ki ma, dunija fa e xui suxu. ⁶ Kɔnɔ won tan, Ala nan gbe won na. Na nan a ra Ala kolonyie won xui suxuma. Ala kolontaree tan mu won xui suxuma. Nɔndi xaxili nun wule xaxili tagi rasama na ki ne.

Xanunteya fatanma Ala nan na

⁷ N xanuntenyie, won xa won bore xanu,

barima xanunteya fatanxi Ala nan na.

Mixi naxan a boore adamadi xanuma,

na bara findi Ala xa di ra, a Ala kolon.

⁸ Mixi naxan mu a boore adamadi xanuma,

na kanyi mu Ala kolon,

barima Ala, xanunteya nan a ra.

⁹ Ala xa xanunteya kolonma yi nan ma:

Ala naxa a xa Di kerenyi xee dunija,

alako won xa kisi a tan saabui ra.

¹⁰ Xanunteya yati yati nan ya:

Won tan xa mu Ala xanuxi,

a tan nan won xanuxi,
a fa a xa Di kerenyi xee

a xa findi won ma yunubi xafari sɛrɛɛ ra.

¹¹ N xanuntenyie, Ala to bara won xanu na ki, won fan lan ne won xa won bore xanu. ¹² Mixi yo mu na naxan Ala toxi, kɔnɔ xa won won bore xanu, Ala luma ne won i. A xa xanunteya kamalima ne won i.

¹³ Won a kolon won nun Ala na a ra, barima a bara a Xaxili fi won ma. ¹⁴ Muxu tan bara a

to, muxu bara findi seede ra, a Baba Ala a xa Di xεε ne dunija ma adamadie rakiside. ¹⁵ Mixi naxan a falama a Isa findixi Ala xa Di nan na, na kanyi nun Ala na a ra. ¹⁶ Won bara Ala xa xanunteya kolon, won bara la a ra. Ala findixi xanunteya nan na. Mixi naxan jεrema xanunteya kui, na kanyi nun Ala na a ra.

¹⁷ Na kui, xanunteya bara kamali won tagi, alako gaaxui naxa lu won yi ra kiitisa lɔxɔε, barima won birama Isa xa misaali fɔxɔ ra yi dunija bende fupi fari. ¹⁸ Gaaxui mu luma xanuntenyie tagi xa e xa xanunteya bara kamali. Mixi gaaxuma jaxankate nan xa fe ra, kɔnɔ xanunteya kamalixi kanyi mu gaaxuma. ¹⁹ Won nɔma mixi xanude, barima Ala singe nan bara won xanu. ²⁰ Mixi naxan a falama a Ala xanuxi, kɔnɔ a luma mixi xɔn na, na kanyi bara findi wule fale ra. Mixi naxan mu fata a boore adamadi xanude a naxan toma, na mu nɔma Ala xanude a mu naxan toxi. ²¹ Ala won yamarixi yi nan na: Naxan Ala xanuxi, a xa nu a boore adamadi fan xanu.

5

Danxaniyafe Ala xa Di ma

¹ Mixi naxan lama a ra a Isa nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, na kanyi bara findi Ala xa di ra. Naxan babe nde xanuma, a na babe xa di fan xanuma ne. ² Won na Ala xanu, won fa a xa yaamari birin nabatu, na nan a masenma a won Ala xa die fan xanuma. ³ Ala xanufe a niyama won xa a xa yaamarie fan nabatu. Na mu findima kote xɔrɔxɔε ra, ⁴ barima Ala xa die nɔma dunija birin na e xa danxaniya saabui ra. ⁵ Nde xunnakeli sɔtɔma dunija xun na, xa danxaniyatɔε mu a ra, naxan lama a ra a Ala xa Di nan Isa ra?

⁶ Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan fa ye nun wuli ra. A mu faxi ye gbansan xa ra, a faxi ye nun wuli

nan na. Ala Xaxili nan na seede baxi, barima Ala Xaxili nɔndi nan a ra. ⁷ Seede saxan nan na: ⁸ Ala Xaxili Seniyenxi, ye, nun wuli. Na saxanyi birin seedejɔxɔya keren nan bama. ⁹ Won tinma mixie xa seedejɔxɔya ra, kɔnɔ Ala xa seedejɔxɔya dangi na birin na. Ala nan seede bama a xa Di xa fe ra. ¹⁰ Mixi naxan lama Ala xa seedejɔxɔya ra, na kanyi danxaniyama Ala xa Di ma, kɔnɔ mixi naxan mu lama Ala ra, na kanyi bara Ala findi wule fale ra, barima a mu laxi Ala xa seedejɔxɔya ra, a naxan baxi a xa Di xa fe ra. ¹¹ Na seedejɔxɔya a masenma a Ala kisi fixi won ma a xa Di nan saabui ra. Na kisi mu jɔnma abadan. ¹² Mixi naxan birama Ala xa Di fɔxɔ ra, na kanyi bara kisi, kɔnɔ mixi naxan mu birama Ala xa Di fɔxɔ ra, na kanyi mu kisima.

¹³ N bara yi fe birin sebe wo ma, wo tan naxee danxaniyaxi Ala xa Di ma, alako wo xa a kolon a wo bara kisi sɔtɔ, naxan mu jɔnma abadan. ¹⁴ Won ma lanlanteya na a ma ki naxe, won bara a kolon a won ma duba birin suxuma ne naxan findixi a waxɔnfe ra. ¹⁵ Won to a kolon a won ma maxandi birin mema, won man a kolon a Ala won ma duba birin suxuma ne.

¹⁶ Mixi naxan a boore nde toma yunubi raba ra, yunubi naxan mu mixi bɔnɔma abadan, a xa Ala maxandi a be. Ala a rakisima ne xa yunubi na a ra naxan mu mixi bɔnɔma abadan. Yunubi nde na naxan mixi bɔnɔma abadan. N mu a fala wo xa Ala maxandi na mɔɔli xa fe ra. ¹⁷ Seriyε matandife birin findixi yunubi nan na, kɔnɔ yunubi birin xa mu mixi bɔnɔma.

¹⁸ Won a kolon mixi naxan findixi Ala xa di ra, a mu luma yunubi raba ra, barima Ala xa Di, a a kantama. Sentane mu nɔma a ra. ¹⁹ Won a kolon a Ala xa die nan won na, kɔnɔ dunija mixi dɔnxɔε birin na Sentane sago nan bun ma.

²⁰ Won man a kolon a Ala xa Di bara fa. A xaxili fanyi nan fixi won ma, alako won xa Ala Nɔndi Kanyi kolon. Won nun Ala Nɔndi Kanyi nan a ra a xa Di Isa saabui ra, a xa Mixi Sugandixi. A tan nan na Ala Nɔndi Kanyi ra, naxan kisi fixi won ma abadan.

²¹ N ma die, wo wo yete ratanga kuyee ma.

**Ala xa masenyi firin
nde
Annabi Yaya naxan
sebe
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Annabi Yaya naxa yi bataaxe firin nde sebe danxaniyatɔɛ pama nde ma, nɔndi nu rafanxi naxee ma. Wule xaranyi nde nu yensenxi na waxati, a falafe ra a Isa mu nu faxi dunija adama ki ma. Annabi Yaya a masenma danxaniyatɔɛɛ be a a lanma e xa tondi mixie ra naxee na xaranyi mooli tima.

Yi bataaxe a masenma danxaniyatɔɛ birin be a xanunteya findixi Ala kolonmae xa tonxuma nan na. Ala wama won xa findi mixie ra naxee e bore xanuxi. Mixi naxan na tondi na yaamari ra, a bara tondi Ala fan na. Ala xa won mali alako xanunteya xa lu won boɓɛ ma. Amina.

**Ala xa masenyi firin
nde
Annabi Yaya naxan
sebe**

Nɔndi

¹ N tan wo xa kuntigi bara wo xeɓu, wo tan naxee findixi danxaniyatɔɛ pama sugandixi ra, a nun wo boore naxee bara nɔndi kolon. Wo rafan n tan nun nɔndi kolonyi birin ma, ² barima nɔndi luma won boɓɛ ma abadan. ³ Baba Ala nun a xa Di Isa, a xa Mixi Sugandixi, e xa hinne won na, e xa kinikini won ma, e xa boɓɛsa fi won ma nɔndi nun xanunteya kui.

⁴ N bara seewa ki fanyi, barima ndee na wo ya ma naxee jerefe Baba Ala xa nɔndi kira xɔn ma a xa seriye ki ma. ⁵ Danxaniyatɔɛ

fanyie, n bara wo mayandi, won xa won bore xanu. N na naxan sebefe yi ki, yaamari neene mu a ra. Won bara na seriye kolon kabi a foɓe. ⁶ Xanunteya nan ya, wo xa bira Ala xa seriye foɓo ra. Wo lan ne wo xa Ala xa yaamarie rabatu, alɔ wo a mexi ki naxe kabi a foɓe.

⁷ Mixi gbege wama wo madaxufe, a falafe ra a Ala xa Mixi Sugandixi Isa mu faxi dunija adama ki ma. Na mixi madaxui mooli findixi Ala xa Mixi Sugandixi yaxui nan na. ⁸ Wo xa fe birin naba alako wo naxa gan wo xa wali munafanyi ra. Wo xa kata wo xa sare kamalixi soɓo.

⁹ Mixi naxan fe gbeɛ suxuma, a mu bira Ala xa Mixi Sugandixi xa xaranyi foɓo ra, na kanyi mu Ala kolon. Naxan birama a foɓo ra, a bara Baba Ala nun a xa Di kolon. ¹⁰ Xa karamoɓo nde sa fa wo yire yi xaranyi xanbi, wo naxa a rasene, wo naxa a xeɓu, ¹¹ xa na mu a ra wo fan bara lu a xa wali jaaxi kui.

¹² N wama fe gbege falafe wo be, koɓo n mu wama na rabafe sebeli ra, fo won xa lu yire keren, won xa de masara, alako won ma seewe xa kamali. ¹³ Wo boore danxaniyatɔɛɛ bara wo xeɓu.

**Ala xa masenyi
saxan nde
Annabi Yaya naxan
sebe
Masenyi nde yi
Kitaabui xa fe ra**

Annabi Yaya nan yi bataaxe saxan nde sebe danxaniyatɔe nde ma, naxan xili Gayu. A naxa a matɔxo barima a nu jɛrema nɔndi nan kui, a tondi ne na wule xaranyi ra naxan nu yensenxi na waxati.

Karamɔxo fanyie to siga Gayu xɔnyi, a naxa e rasene xanunteya ra. Na fe naxa rafan Annabi Yaya ma. Mixi naxan luma na mɔoli raba ra, a bara nɔndi nun xanunteya kolon. Ndee nu na danxaniyatɔe ya ma naxee mu nu wama na mɔoli rabafe.

Ala xa won mali alako won bɔpe naxa balan Ala xa mixie mabiri. Amina.

**Ala xa masenyi
saxan nde
Annabi Yaya naxan
sebe**

Nɔndi kolonyie

¹ N tan danxaniyatɔe jama xa kuntigi, n bara i xeebu, n xanuntenyi Gayu, n naxan xanuxi nɔndi xa fe ra. ² N xanuntenyi, Ala xa fe birin sɔɔneya i be. I fate xa lu yalanyi kui alo i xa danxaniya yalanxi ki naxe.

³ Won boore danxaniyatɔe ndee to fa n yire, e naxa a fala n be i jɛrema nɔndi kui. N naxa seewa ki fanyi ra. ⁴ Seewe yo mu dangima na mɔoli ra, a kolonfe ra a n ma die na nɔndi kira nan xɔn ma.

⁵ N xanuntenyi, i mɛenima xɔpe danxaniyatɔe ma hali wo mu wo bore kolon. ⁶ Ndee bara i xa

xanunteya xa fe dentɛge sa danxaniyatɔe jama be. Danxaniyatɔe naxan yo dangima i xɔnyi, i xa e mali e xa biyaasi kui, alo Ala wama a xɔn ma ki naxe. ⁷ E na Ala xa wali nan kui, danxaniyataree tan mu e kima. ⁸ Won lan won xa kafu na mixi mɔoli ma, alako won fan xa won gbe raba Ala xa nɔndi xa fe ra.

⁹ N bara bataaxe nde sebe danxaniyatɔe jama ma, kɔɔ Diyoterefi mu tinxi muxu rasene de barima a wama findife xunyi ra. ¹⁰ N na fa wo yire, n dentɛge sama ne wo be a xa kewali xa fe ra. A muxu xili kanama, a man mu tinma danxaniyatɔe yigiyade. Hali naxee wama e yigiyafe, a tɔnyi dɔxɔma nee fan ma, a e keri danxaniyatɔe ya ma.

¹¹ N xanuntenyi, i fe jaaxi naxan toma, i naxa bira na mɔoli fɔxo ra. I fe fanyi naxan toma, i xa bira na nan fɔxo ra. Fe fanyi rabae na Ala nan be, kɔɔ fe jaaxi rabae tan mu Ala kolon. ¹² Birin fe fanyi falama Demetiri xa fe ra. Nɔndi yati a yete kan seede baxi. Hali muxu tan muxu nɔma a xa fe seede bade. I a kolon muxu mu wule falama.

¹³ N wama fe gbege falafe i be, kɔɔ n mu wama na rabafe sebeli ra. ¹⁴ A gbe mu luxi won xa lu yire keren, won xa sumun. ¹⁵ Ala xa bɔnesa fi i ma. Muxu boore bara i xeebu. I fan xa won xanuntenyie xeebu muxu be keren keren.

Ala xa masenyi Annabi Yude naxan sebe Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Yude nan yi bataaxe sebe Ala xanuntenyie ma, a findi Kitaabui nan na mixi birin be naxee wama birafe Ala xa seriye foxo ra. Na danxaniyatoe jama, Annabi Yude yi bataaxe sebexi naxan ma, mixi ndee nu bara so e tagi alako e xa Ala xa xaranyi mafindi e waxonki ra. Na mixi jaaxie jere ki nu bara findi fe xungbe ra na Isayankae be, ndee fa bira e xa wule masenyi foxo ra.

Na na a ra, Annabi Yude naxa woyenyi xoroxoe fala e be na xaranyi xa fe ra. A naxa danxaniyatoe rasi a fanyi ra, e naxa lu seniyentareja kui. A naxa a masen e be a fiixe ra, a na mixi mooli yahannama nan sotoma. Temui dangixi mixi gbege naxee nu na Ala xa kira xon ma, e mee ne Ala xa seriye ra, na naxa findi jaxankate xungbe ra e be. Annabi Yude mu tinxi na mooli xa raba na danxaniyatoe ra.

Won fan xa nu na marasi rame. Mixi gbege na duniya naxee Ala xili falama, konɔ e mu Ala xa seriye rabatuma. Alatala Kitaabui luxi won yi ra na nan ma alako won xa masenyi birin sa sikeeli ma, won xa a mato xa a findixi nondi nan na, xa na mu a ra xa Sentane xa wule na a ra. Ala xa won natanga na diinela wule falee ma. Amina.

Ala xa masenyi Annabi Yude naxan sebe

¹ N tan Yude nan yi ki, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa konyi, nun Yaki ngaxakerenma. N na

yi bataaxe sebefe mixie nan ma, Baba Ala naxee xilixi, a naxee xanuxi, nun Ala xa Mixi Sugandixi Isa naxee makantaxi. ² Ala xa kinikini, bonesa, nun xanunteya gbo wo yi.

³ N xanuntenyie, n bara wa bataaxe sebefe wo ma won ma kisi xa fe ra. N bara wa na rabafe alako n xa wo ralimaniya, wo xa gere so won ma danxaniya xa fe ra, naxan jan bara ge masende kerenyi ra seniyentoe be. ⁴ Mixi ndee bara so wo tagi, naxee xa jaxankate jan bara sebe a rakuya. Kaafirie nan e ra, naxee won Marigi Ala xa hinne mafindima, alako e xa lu fe jaaxie kui, e xa e kobe raso won Karamoxo kerenyi ra, won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi.

⁵ Hali wo a kolon, n wama wo ratufe fe dangixi ndee nan ma. Marigi to ge Isirayila jama raminide Misira boxi ma, a naxa Isirayilaka danxaniyataree sonto. ⁶ Maleke ndee fan to e yete lu binyetareja kui, e e xonyi bejin, Ala naxa e raso geeli kui, e xa lu dimi kui han kiiti xungbe sa loxo. ⁷ Sodoma nun Gomora, a nun e rabilinyi, e to e yete rafi fe jaaxie ma, e nun e boore nu kafu mooli nde ra naxan mu lanma adamadie tagi, Ala naxa e findi misaali ra, a e raso te xora naxan mu xubenma abadan.

⁸ Konɔ na mixi naxee bara so wo tagi, e laamatunyi ndee toma naxee a niya e xa seniyentareja raba, e Marigi xa yaamari matandi, e malekee konbi. ⁹ Maleke mange Minkayilu to woyen Ibulisa be Annabi Munsa fure xa fe ra, Minkayilu mu suusa Ibulisa xa woyenyi yaabide konbi ra. A a fala ne gbansan, «Ala xa i makii.» ¹⁰ Konɔ na mixie konbi tima fe nde xa fe ra, e mu naxan kolon. E naxan kolon e yete ra, a wula sube xaxilitaree daaxi, na fan mu findi sese ra fo e kanase.

¹¹ Naxankate na e be. E bara bira Kabila xa misaali foxo ra. E bara bira kobiri foxo ra alo Balami, e fa loe. E bara matandi ti alo Kora, e xun fa rakana.

¹² Na mixie bara wo xa ngaxakerenya malanyie manoxo. E e degema wo ya ma, e meenima e yete nan gbansan ma, e mu yaagima. E luxi alo nuxuie, foye naxee rapereba, kono e mu fama tune ra. E luxi alo sansi naxee mu bogi raminima e bogi temui. E to tala, e bara faxa sanmaya firin. ¹³ E luxi alo baa maronyie naxee xunfe raminima. Na xunfe misaalixi na mixie xa fe jaaxie nan na. E luxi alo tunbui naxee ragataxi koore ma, e nu lintan dimi kui abadan.

¹⁴ Enoki, Adama tolobite solofere nde, naxa yi masenyi fala Ala xili ra e xa fe ra, «Marigi na fafe, a nun a xa seniye tae wulu wulu, ¹⁵ alako a xa adamadi birin makiiti. Kaafirie xa makiiti e xa fe jaaxi rabaxie ma. Kaafirie xa makiiti e xa konbie xa fe ra, e naxan falama Marigi xun ma.»

¹⁶ Na mixi moolie luma ne sonxo ra, e mu jalexinma, e birama e yete waxonfe nan tun foxo ra, e de igbo, e mixi madaxuma woyenyi joxunme ra alako e xa se soto.

¹⁷ Kono wo tan, n xanuntenyie, wo xa ratu won Marigi Isa xa xerae xa masenyie ma. ¹⁸ E nu bara a fala wo be, «Waxati donxoe, mixie fama ne yode Ala ma, e bira e waxonfe tinxintaree foxo ra.» ¹⁹ Na mixi moolie na wo tagi. E wo xa lanyi kanama ne. E birama e yete xaxili nan foxo ra. Ala Xaxili Seniyenxi mu na e bope i.

²⁰ Kono wo tan, n xanuntenyie, wo xa wo xa danxaniya seniyenxi rasabati. Wo xa Ala maxandi a Xaxili Seniyenxi saabui ra. ²¹ Wo xa lu Ala xa xanunteya bun ma, alako wo Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, xa kinikini wo ma, a xa wo rakisi. ²² Wo xa kinikini

mixie ma naxee siikexi, ²³ wo xa e ratanga te ma. Wo man xa kinikini booree fan ma gaaxui kui, kono wo xa meeni wo yete ma e ya ma, alako wo fan naxa fa wo yete findi seniye taree ra.

²⁴ Ala tantu, naxan noma won nakiside won ma yunubi birin ma, naxan noma won masende seniye nyi nun seewe ra a xa noe kui. ²⁵ Ala tantu, naxan firin nde mu na, naxan bara won nakisi a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. Noe, xunnakeli, senbe, nun noe na a be beenun dunija xa folo, yakosi, nun waxati naxan sa fama abadan. Amina.

Ala xa Waxayi Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Yaya naxa yi Kitaabui sebe waxati xoroxoe bun ma. Mangasanyi jaaxi nu na Isayankae jaxankatafe temui naxe, Ala naxa e yaabi yi masenyi ra naxan noma findide madundui xungbe ra danxaniyatoe be naxee na toorofo Sentane saabui ra.

Isa yi Kitaabui foloma bataaxe solofere nan na danxaniyatoe jama ndee be. A a masenma a a e xa wali birin kolon, naxan fanxi, a nun naxan mu fanxi. Na findixi seriye nan na adamadie be. Ala fe birin kolon. A lanma won xa a kolon a won ma fe yo mu noxunxi Ala ma. A mu neemuma won ma wali yo ma. Na masenyi mooli nan noma won madundude xa won na toorofo Ala xa fe ra, kono a man noma won magaaxude xa won na fe jaaxi nde kui.

A firin nde, yi Kitaabui a masenma ne won be a Ala fe kolon naxan fama rabade dunjama ma. Ala Sentane xa wali kolon, a mixi madaxuma ki naxe. Sentane joxo a ma a a noma node Ala senbe ra. Wule nan na ki. Yi Kitaabui xa masenyi xungbe findima Ala xa xunnakeli nan na. Sentane fama ne Ala nun danxaniyatoe gere, a fa mixi seniye xie toorofo a gbege ra. Kono a rajonyi, Ala fama ne Sentane nun a foxirabiree birin xa fe xun nakanade, a e woli yahannama te nun soda xora, e luma dennaxe abadan. A fa a xa jama tongo, a e raso ariyanna kui, dennaxan xili falama «Darisalamu Neene.» Menni, adamadi kisi kolonma ne naxan maniye mu na. Faxe mu na, toore mu na. Heri nan tun na menni Alatala seeti ma.

Yi Kitaabui xaranfe ndedi xoroxo, barima sebeli na a ra

naxan taali woeyeni rawalima a gbege ra. Misaali gbege na a kui naxee a niyama a fahaamu xa xono. A mu lanma mixi xa kankan misaali nde ma naxan xoroxo. Won xa na birin xaran, alako won xa masenyi xungbe to naxan minima yi Kitaabui kui. Na mu xoroxo alo misaali xunxuri nde naxee rawalima yi Kitaabui kui.

Ala xa lonni fi won ma yi xaranyi kui. Amina.

Ala xa Waxayi

Isa xa masenyi folo

¹ Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa laamatunyi nan ya, Ala naxan fixi a ma. A xa maleke naxa na rasanba a xa konyi Yaya ma, alako Ala xa konyi di birin xa a kolon fe naxan fama rabade yi waxati.

² Yaya findixi seede nan na Ala xa masenyi xa fe ra a nun Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa seedejoxoya xa fe ra. A naxan to, a naxa na birin masen. ³ Heri na a xaran mixi be, a nun naxee e tuli matima yi masenyi ra naxan tixi Ala xili ra, e man fa yi sebeli ratinme, barima waxati bara makore.

⁴ N tan Yaya, n bara yi sebeli ti Isa xa danxaniyatoe jama doxo solofere ma, naxee na Asi boxi ma. Ala xa hinne nun bojesa fi wo ma, Ala naxan na xoro, to, a nun tina. Xaxili solofere naxee na a xa mange kibanyi ya i, nee fan bara hinne wo ra, ⁵ a nun Ala xa Mixi Sugandixi Isa, naxan findixi seede tinxinxi ra, naxan singe keli mixi faxaxie tagi, naxan dangi boxi mange birin na. Matoxoe na Isa nan be, naxan won xanuxi, naxan won nakisixi won ma yunubie ma a wuli saabui ra. ⁶ A bara won naso Ala xa mangeya niini bun ma, a bara won findi serexedubee ra a Baba Ala be. Nore nun senbe na a be abadan! Amina.

⁷ Wo wo ya rate koore ma, a na fafe nuxuie kui.

Adamadi birin a toma ne,
hali naxee a masoxo.
Duniya si birin fama sunnunde a
xa fe ra.
Iyo, a na na ki ne. Amina!

⁸ Marigi Ala xa masenyi nan ya:
«N tan nan na a folɛ ra, n tan
nan na a rapɔnyi ra, n tan naxan
na xoro, to, nun tina, Senbe Birin
Kanyi.»

⁹ N tan Yaya, wo ngaxakerenyi,
won birin na tɔɔɔfe, won birin
na Ala xa mangeya niini nan bun
ma, won birin tun nabexixi Isa xa
fe i. N nu na Patimosi suri nan
ma Ala xa masenyi nun Isa xa
seedepoxoya xa fe ra. ¹⁰ Ala xa
loxɔɛ, Ala Xaxili Seniyenxi to n
suxu, n naxa xui nde me n xanbi
ra. A senbe gbo alo sara xui.
¹¹ A naxa a masen n be, «I naxan
toxi, a sebe Kitaabui kui, i xa a
rasanba danxaniyatɔɛ jama dɔxo
solofere ma, naxee na Efese, Simi-
rina, Peregamo, Tiyatire, Saradesi,
Filadelifiya, nun Layodiseya.»

¹² N naxa n mafindi alako n
xa a to naxan woyenxi n na.
N to n mafindi, n naxa lanpui
xɛɛma daaxi solofere to. ¹³ N
naxa adamadi maniye to na lan-
puie tagi, donma kuye ragoroxi
a ma, beleti xɛɛma daaxi balanxi
a kanke ra. ¹⁴ A xunyi nun a
xunxɛɛ nu fiixe alo yɛxɛɛ xabe
fiixe, xa na mu a ra balabalanyi.
A yae nu yanbama alo tɛ. ¹⁵ A
sanyie nu gbeelixi alo wure gbeeli
raxunuxi, a xui nu gbo alo baa
mɔronyi xui. ¹⁶ Tunbui solofere
nu na a yirefanyi belexɛ, san-
tidɛgɛma dɛ firin daaxi xɛɛɛnxi
nu na a dɛ i, a yatagi mayanbama
alo soge xɔnɛ.

¹⁷ N to a to n naxa bira a bun
ma, n fa lu alo mixi faxaxi. A naxa
a yirefanyi belexɛ sa n ma, a fa
a fala, «Hali i mu gaaxu. N tan
nan na a folɛ nun a rapɔnyi ra.
¹⁸ N pipɛ na a ra. N nu bara faxesa,
kɔnɔ yakosi n pipɛ na a ra abadan.

Faxe nun aligiyama saabi kanyi
na n tan nan na. ¹⁹ I xa fe nan sebe
i naxan toxi, naxan na rabafe, a
nun naxan fama rabade. ²⁰ Yi
tunbui solofere i naxee toxi n yire-
fanyi belexɛ kui, e misaalixi Isa xa
danxaniyatɔɛ jama dɔxo solofere
xa malekɛɛ nan na. Yi lanpui
xɛɛma daaxi solofere, e misaalixi
Isa xa danxaniyatɔɛ jama dɔxo
solofere nan na.»

2

*Bataaxe danxaniyatɔɛ jamae
be*

¹ A sebe Efese danxaniyatɔɛ
jama xa malekɛ ma, masenyi nan
ya naxan fatanxi Isa ra tunbui
solofere suxuxi naxan yirefanyi
belexɛ kui, naxan jɛɛɛma lanpui
xɛɛma daaxi solofere tagi: ² «N
wo xa fe rabaxi kolon, n wo xa
wali kolon, n wo xa tun nabexi
kolon. N a kolon mixi jaaxie mu
rafan wo ma. N a kolon wo bara
mixie makiiti naxee e yɛtɛ findixi
Ala xa xɛɛrae ra, han wo fan fa e
kolon wule faleɛ ra. ³ Wo bara wo
tun nabexi, wo bara tɔɔɔɔ n xili xa
fe ra, kɔnɔ limaniya mu baxi wo
yi ra.»

⁴ «Kɔnɔ fe keren na na naxan
mu rafanxi n ma wo xa fe ra. Wo
mu n xanuxi a fanyi ra yakosi alo
wo nu n xanuxi ki naxe singe ra.
⁵ Wo xa wo ratu a ma, wo nu na ki
naxe beenun wo xa wo san nadin.
Wo xa tuubi, wo man xa wali suxu
alo wo nu a rabama singe ra ki
naxe. Xa wo mu tuubi n fama ne
wo xɔnyi, n fa wo xa lanpui bade
a yire.»

⁶ «Kɔnɔ wo bara fe nde raba
naxan fan. Wo bara Nikolasi xa
jama xa fe xɔn, alo n fan a xɔnxi
ki naxe.»

⁷ «Tuli na naxan be, a xa a
tuli mati Ala Xaxili Seniyenxi xa
masenyi ra danxaniyatɔɛ jamae
be. Naxan na geeni, n na nan
luma a xa simaya wuri bogi don,
naxan tixi Ala xa ariyanna kui.»

⁸ A sɛbɛ Simirina danxaniyatɔɛ ɲama xa maleke ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Isa ra, Isa naxan na a fɔlɛ nun a raɲonyi ra, naxan nu faxaxi a man fa keli faxɛ ma: ⁹ «N wo xa ɲaxankate nun setareɲa kolon, hali bannaya nde to na wo yi ra. N Yuwifie xa tɔɔɲɛɛ kolon wo mabiri. E a falama e yetɛ bɛ a Yuwifie, a fa li Yuwifie mu e ra. E findixi Sentane xa mixie nan na. ¹⁰ Wo naxa gaaxu ɲaxankate ya ra, wo fama naxan sɔtɔde. Ibulisa a niyama nɛ wo xa mixi ndee xa sa geeli, alako a xa wo mato. Wo fama nɛ ɲaxankatade xi fu bun ma. Kɔnɔ wo xa lu danxaniya kui han wo faxɛ lɔxɔɛ. Na tɛmui n kisi fima nɛ wo ma wo sare ra.»

¹¹ «Tuli na naxan bɛ, a xa a tuli mati Ala Xaxili Seniyeɲxi xa masenyi ra danxaniyatɔɛ ɲamaɛ bɛ. Naxan na geeni, a mu faxɛ firin nde kolonma.»

¹² A sɛbɛ Peregamo danxaniyatɔɛ ɲama xa maleke ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Isa ra, santidegema de firin xɛɲɛɲxi kanyi: ¹³ «N a kolon wo xa taa findixi Sentane sɛnbɛ yire nan na, kɔnɔ wo xirixi n xili ra, wo mu danxaniya raboloxi. Hali waxati ma, n duguteɛ seede Antipasi faxa tɛmui naxɛ wo xɔnyi Sentane yire, wo mu n ma kira rabɛɲin.»

¹⁴ «Kɔnɔ fe ndee na na naxee mu rafanxi n ma wo xa fe ra. Wo xa mixi ndee birama Balami xa misaali nan fɔxɔ ra, naxan nu bara Balaki rasi a xa gantanyi te Isirayilakae bɛ, e xa subee don naxee baxi sɛrɛxɛ ra kuyee bɛ, e xa yɛnɛ fan naba. ¹⁵ Wo xa mixi ndee fan biraxi Nikolasi xa ɲama xa xaranyi fɔxɔ ra. ¹⁶ Na kui, wo xa tuubi, xa na mu a ra n fama nɛ gere tide na mixie bɛ n ma santidegema ra, naxan na n de i.»

¹⁷ «Tuli na naxan bɛ, a xa a tuli mati Ala Xaxili Seniyeɲxi xa masenyi ra danxaniyatɔɛ ɲamaɛ

bɛ. N <mana> donse nɔxunxi fima nɛ geeni mixi ma, a nun gɛmɛ fiixɛ, xili nɛɛnɛ sɛbɛxi naxan ma. Mixi yo mu na xili kolon, bafe na gɛmɛ kanyi ra.»

¹⁸ A sɛbɛ Tiyatire danxaniyatɔɛ ɲama xa maleke ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Ala xa Di ra, naxan yae yanbama alɔ tɛ, a sanyie luxi alɔ wure gbeeli raxunuxi: ¹⁹ «N wo xa fe rabaxi kolon, wo xa xanunteya, wo xa danxaniya, wo xa wali fanyi, wo xa tun nabɛxi, a nun wo naxan birin nabaxi a donxɔɛ ra naxan gbo dangi wo xa wali singee ra.»

²⁰ «Kɔnɔ fe keren na na naxan mu rafanxi n ma wo xa fe ra. Wo bara a lu Yesabela, giɲɛ naxan a yetɛ findixi namijɔnɲɛ ra, a xa xaranyi ti naxan n ma konyie ratantanma, alako e xa fe kobi raba, e xa subee don naxee baxi sɛrɛxɛ ra kuyee bɛ. ²¹ N bara diɲɛ alako a xa tuubi, kɔnɔ a mu tinxi a yuge ɲaaxi masarade. ²² Na na a ra, n a rasoma nɛ ɲaxankate kui, a tan nun a yɛnɛ raba booree, xa e mu tuubi. ²³ N fama nɛ a xa die fan faxade. Na kui, danxaniyatɔɛ ɲama birin a kolonma nɛ a n tan nan mixi bɔɲɛ nun a sondonyi matoma, n tan nan e xa fe rabaxi sare ragbilenma e ma.»

²⁴ «Kɔnɔ wo tan, Tiyatireka mixi donxɔɛ naxee mu na yi fe kui, naxee mu soxi Sentane xa gundo kui, n mu kote gbete dɔxɔma wo xun ma kɔrɛ. ²⁵ Wo naxan sɔtɔxi, wo na suxu gben, han n fama tɛmui naxɛ. ²⁶ Naxan na geeni, naxan n ma wali suxuma han a raɲonyi, n mangɛya fima na kanyi nan ma, a xa sie yamari. ²⁷ <A e yamarima sawuri wure daaxi nan na, a e kanama nɛ alɔ fɛɲɛ ibɔɔma ki naxɛ>, ²⁸ alɔ n sɛnbɛ sɔtɔxi ki naxɛ n Baba Ala ra. N man subaxa looloe fima nɛ na kanyi ma.»

²⁹ «Tuli na naxan bɛ, a xa a tuli mati Ala Xaxili Seniyeɲxi xa

masenyi ra danxaniyatɔɛ jamae be.»

3

Bataaxe danxaniyatɔɛ jama gbetɛe be

¹ A sebe Saradesi danxaniyatɔɛ jama xa maleke ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Isa ra, naxan Xaxili solofere yamarima, tunbui solofere suxuxi naxan yi ra:

«N wo xa wali kolon. Mixi jɔxɔ a ma a wo jɔɛ na a ra, kɔnɔ wo bara faha. ² Wo naxa yanfa, wo xa wo bore ralimaniya, naxee na faxe kira xɔn, barima nde luxi wo xa wali ra n Marigi Ala be. ³ Wo xa ratu na masenyi ma, wo naxan masɔxɔxi, wo naxan mexi. Wo xa a ragata wo boɛe kui, wo xa tuubi. Xa wo mu wo jɛngi sa yi xɔn, n fama ne waxati nde kui wo mu naxan kolon, na fa findi terenna ra wo be alo mupɛti fa temui. ⁴ Kɔnɔ mixi ndee na Saradesi naxee mu nɔxɔxi fe jaaxi ra. Nee fama ne jɛɛde n seɛti ma, donma fiixe ragoroxi e ma, barima na nan findixi e xa wali sare ra.»

⁵ «Naxan na geeni, donma fiixe ragoroma a ma. N mu a xili bama simaya buki kui, n a xa fe falama ne n Baba Ala be a xa malekee ya xɔri. ⁶ Tuli na naxan be, a xa a tuli mati Ala Xaxili Seniyenxi xa masenyi ra danxaniyatɔɛ jamae be.»

⁷ A sebe Filadelifiya danxaniyatɔɛ jama xa maleke ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Seniyentɔɛ nɔndi fale ra, Dawuda xa saabi na naxan yi ra, naxan naade rabima mixi mu nɔ a balande, naxan naade balanma mixi mu nɔ a rabide: ⁸ «N wo xa wali kolon. N a kolon wo senbe mu gbo, kɔnɔ wo bara n ma masenyi rabatu, wo mu n yanfa. Na kui, n bara naade nde rabi wo ya ra, mixi mu noma naxan balande. ⁹ N fama ne mixie

sade wo belexe naxee a falama e yete be a Yuwifie, kɔnɔ e findixi Sentane xa jama nan na. E na wule nan falafe. N fama ne e ra, e xa e magoro wo be, e xa a kolon wo rafa n ma. ¹⁰ Wo to n ma masenyi rabatu tunnabexi kui, n fan wo ratangama ne na waxati xɔɔxɔɔɛ ma naxan fama dunija lide, a fa dunija mixi birin mato. ¹¹ A gbe mu luxi n xa fa. Wo naxa wo xa danxaniya beɛɛn, alako mixi yo naxa wo sare fanyi ba wo yi ra.»

¹² «Naxan na geeni, n a findima n Marigi Ala xa hɔɔɔmɔbanxi kinki ra, a xa lu menni abadan. N nan n Marigi Ala xili nun n Marigi Ala xa taa xili sebema ne a ma. Na taa findixi Darisalamu neene nan na, Ala naxan nagoroma kelife koore ma. N nan n xili neene fan sebema ne a ma. ¹³ Tuli na naxan be, a xa a tuli mati Ala Xaxili Seniyenxi xa masenyi ra danxaniyatɔɛ jamae be.»

¹⁴ A sebe Layodiseya danxaniyatɔɛ jama xa maleke ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Isa ra, naxan findixi Ala sago rakamali ra, a xa seede laxixe, Ala xa daalie daaxi naxan saabui ra: ¹⁵ «N wo xa wali kolon. Wo mu xinbeli, wo mu wolen. A xɔli n ma wo xa nate tongo, wo xa xinbeli, xa na mu a ra wo xa wolen. ¹⁶ Wo to fa luxi a tagi, wo mu wolen, wo mu xinbeli, n wo raboloma ne. ¹⁷ Wo bara a fala, <Bannamixie nan muxu ra, muxu hayi mu na fefe ma.> Wo mu a kolon a wo findixi tɔɔɔɔmixie nan na, a nun misikiineɛ, setaree, donxuie, nun mixi mageli. ¹⁸ N marasi naxan fima wo ma, wo xa xeema fanyi sara n ma, xeema naxan gbi baxi te ra, alako wo xa findi bannamixie yati ra. Wo xa donma fiixe sara n ma, wo xa na ragoro wo ma, alako wo xa ba tixi wo mageli ra, yaagi xa ba wo ma. Wo man xa ya seri sara n ma, alako wo xa fe igbe. ¹⁹ N nan

n xanuntenyie nan xuruma, n e matinxin. Wo xa wakili, wo xa tuubi. ²⁰ N tixi naade ra, n na a konkofe. Xa mixi nde n xui me, a naade rabi n be, n soma ne a xonyi, muxu fa muxu dege yire keren.»

²¹ «Naxan na geeni, a luma n seeti ma n ma kibanyi kui, alo n tan fan to geeni, n fa n magoro n Baba Ala seeti ma a xa kibanyi kui. ²² Tuli na naxan be, a xa a tuli mati Ala Xaxili Seniyenxi xa masenyi ra danxaniyatoe pamae be.»

4

Ala xa kibanyi ariyanna

¹ Na birin to dangi, n naxa ariyanna naade rabixi to koore ma. N man naxa xui nde me, n nu bara naxan singe me. A senbe nu gbo alo sara. A naxa a masen n be, «I xa te bebiri, n xa fe masen i be naxan fama rabade.» ² Ala Xaxili Seniyenxi naxa n suxu keren na. N naxa kibanyi nde to ariyanna, mange magoroxi a kui. ³ A nore nu yanbama alo geme tofanyi mayilensexie, senkui tofanyi nu na a xa kibanyi rabilinyi.

⁴ Kibanyi moxonen nun naani nu na Ala xa kibanyi rabilinyi, fori moxonen nun naani magoroxi e kui. Donma fiixe nu ragoroxi e ma, mange katanyi xema daaxi nu saxi e xun na. ⁵ Seyamakonyi nun galanyi xuie nu minima kibanyi kui. Lanpui solofere nu dexema kibanyi ya i. Nee misaalixi Ala Xaxili kamalixi nan na. ⁶ Baa tinshe fan nu na kibanyi ya i.

Nimase naani nu na Ala xa kibanyi rabilinyi, yae nu na e yatagi nun e kobe ma. ⁷ Nimase singe nu maniyaxi yete nan na, a firin nde nu maniyaxi ningeyore nan na, a saxan nde nu maniyaxi adamadi nan na, a naani nde nu maniyaxi xaruma nan na, naxan jere ma koore ma. ⁸ Na nimase naani birin, gabutenyi senni nu

na e ma. Yae fan nu na e be yire birin, e gabutenyie fari nun e bun ma. Koe nun yanyi e nu luma a fala ra,

«Marigi Ala seniye n,
Marigi Ala seniye n,
Marigi Ala seniye n.

A findixi Senbe Kanyi nan na naxan na xoro, to, nun tina.»

⁹ Na nimase naani nu fa Mange matoxo, e mange binya naxan magoroxi kibanyi kui, e mange tantu, naxan jije a ra abadan, ¹⁰ na fori moxonen nun naani, e felema boxi ma Mange ya i, naxan magoroxi kibanyi kui, e fa a batu naxan jije a ra abadan. E nu e xa mange katanyi ba e xun na, e nu e sa kibanyi san na, e nu fa a fala, ¹¹ «Muxu Marigi Ala, matoxoe, binye, nun senbe na i tan nan be, barima i tan nan se birin daaxi, i tan nan na birin panigexi, i tan nan na birin nagirixi.»

5

Buki nde rabife

¹ Na dangi xanbi, n naxa Ala to a xa kibanyi kui, buki nde nu na a xonye, sebeli tixi a kui nun a fari, a mabalaxi a balanse solofere ra. ² N naxa maleke senbema nde to, a a falama a xui itexi ra, «Nde noma yi buki rabide, nde noma a balanse bade a ma?» ³ Nimase yo mu nu na koore ma, boxi ma, xa na mu a ra boxi bun ma, naxan nu noma na buki rabide, a a kui mato. ⁴ Na kui, n naxa wa a gbegbe ra, barima nimase yo mu nu na, naxan nu noma na buki rabide, a a kui mato. ⁵ Fori nde naxa a fala n be, «I naxa wa, Yuda bonsoe xa yete, naxan findixi Dawuda bonsoe ra, a bara geeni. A tan nan noma na buki nun a balanse solofere rabide.»

⁶ Na temui n naxa Yexeyore to a tixi kibanyi nun na nimase naani nun na forie tagi. Na Yexeyore nu luxi ne alo a kon

naxabaxi. Feri solofere nun ya solofere nu na a be, naxee misaalixi Ala Xaxili Seniyenxi kamalixi ra, naxan nu bara xee dunija yire birin ma. ⁷ Yexxyore naxa a maso Ala ra, naxan nu magoroxi kibanyi kui, a fa buki rasuxu Ala yirefanyi xonye.

⁸ A to buki masoto, na nimase naani nun na fori moxopen nun naani, e naxa suyidi Yexxyore be. Kora nu na e birin yi ra, a nun surayi sare xema daaxi naxee rafexi surayi ra, naxan misaalixi seniyentoe xa Ala maxandie ra. ⁹ E naxa beeti neene nde ba, e nu a fala,

«I tan nan daxa yi buki tongode, i tan nan daxa a balansee rabide, barima i bara i yete ba serexe ra, i bara adamadie xunsara Ala be i wuli saabui ra, adamadi naxee kelixi bonsoe birin, naxee xui birin falama, naxee fatanxi pamanε nun si birin na.

¹⁰ I bara na adamadie findi serexedubee ra muxu Marigi Ala be.

I bara e raso Ala xa mangeya niini bun ma.

E fama ne dunija yamaride.»

¹¹ Na temui n naxa maleke wulu wulu wuyaxi to, n naxa e xui me Ala xa kibanyi, na forie, nun na nimasee rabilinyi. ¹² E naxa a fala e xui itexi ra, «Yexxyore naxan baxi serexe ra, a daxa a xa senbe, bannaya, lonni, noe, binye, matoxoe, nun tantui soto.»

¹³ Nimase naxan birin na koore ma, boxi fari, boxi bun ma, baa ma, a nun daalise birin, n nee birin xui me ne, e nu fa a fala, «Matoxoe, binye, tantui, nun senbe na Ala be naxan magoroxi kibanyi kui, a nun Yexxyore be abadan.» ¹⁴ Na nimase naani naxa a ratin, «Amina.» Forie naxa e felen boxi ma, e Ala nun Yexxyore batu.

6

Buki balansee

¹ N naxa Yexxyore to buki balanse singe rabi ra. N naxa nimase nde xui me kelife na nimase naani tagi. A xui senbe nu gbo alo galanyi. A naxa a fala, «Fa.» ² Na dangi xanbi, n naxa soe fiixe nde to, xali suxuxi a ragima yi, mange katanyi saxi a xun ma, a fa siga xunnakeli kui, a man xa sa geen.

³ A to buki balanse firin nde rabi, n naxa nimase firin nde xui me. A naxa a fala, «Fa.» ⁴ Soe gbeeli naxa mini. E naxa a ragima yamari a xa bonesa ba dunija kui, alako adamadie xa nu e bore kon naxaba. Santidegema belebele naxa so a yi ra.

⁵ A to buki balanse saxan nde rabi, n naxa nimase saxan nde xui me. A naxa a fala, «Fa.» N naxa soe ffore to. Sikeeli nu suxuxi a ragima yi ra. ⁶ N naxa xui nde me na nimase naani tagi, «Mengi kilo keren sare lanma loxoε keren wali sare nan ma. Fundenyi maniyε kilo saxan lanma loxoε keren wali sare nan ma. I naxa ture nun weni xun nakana.»

⁷ A to buki balanse naani nde rabi, n naxa na nimase naani nde xui me. A naxa a fala, «Fa.» ⁸ N naxa soe burexe xinde daaxi to. A ragima xili ne «Faxe,» laaxira nu biraxi a foxo ra. Noe naxa so e yi ra dunija seeti keren xun ma a seeti naani ya ma, alako e xa mixie fxa santidegema ra, kaame ra, wuganyi ra, a nun sube xaapexie ra, naxee na wula i.

⁹ A to buki balanse suuli nde rabi, n naxa mixie nii to serexebade bun ma, mixi naxee kon nu bara raxaba barima e nu birama Ala xa masenyi nan foxo ra, e findi a xa seedee ra. ¹⁰ E naxa a fala e xui itexi ra, «Marigi seniyenxi nondi fale, i buma han temui mundun fafe ra kiiti sade, alako muxu gbe xa joxo dunija mixie ma naxee bara muxu fxa?»

¹¹ Donma kuye fiixe naxa so e birin yi ra. Mixi nde naxa a fala

e be e xa mame ti sinden, han e walibooree nun e ngaxakerenyie xasabi xa kamali naxee lanma e xa faxa alo e tan.

¹² A to buki balanse senni nde rabi, boxi naxa seren senbe ra, soqe naxa ifooro alo sunnun donma fooro, kike naxa lu alo wuli, ¹³ tunbuie naxa bira boxi ma, alo foye belebele xore bogi rabirama ki naxe. ¹⁴ Koore naxa ba na, alo keedi makuntanma ki naxe a xa ragata. Geyae nun surie fan naxa keli e yire. ¹⁵ Dunija mangee, kuntigie, soori yareratie, bannae, senbema, konyie, nun lasirie, e birin naxa e noxun yillie kui a nun geya gemee longori ra. ¹⁶ E nu fa a fala geyae nun fanyee be, «Wo bira muxu ma, wo xa muxu noxun Ala ma, naxan magoroxi mang'e kibanyi kui, a nun Yexeyore xa xone ma.» ¹⁷ E xa xone loxoe xungbe bara a li. Nde noma a yete ratangade na ma?

7

Ala xa nama

¹ Na dangi xanbi, n naxa maleke naani to, e tixi dunija tunxui naani ra. E nu dunija foye naani ratima, alako foye naxa mini boxi ma, baa ma, xa na mu sansie ma. ² N naxa maleke gbete fan to a kelife sogetede mabiri, Ala Nije xa tonxuma suxuxi a yi ra. A naxa a masen a xui itexi ra, na maleke naanie be, naxee nu yamarixi fe xone rabade boxi nun baa ra, ³ «Wo naxa wo belexe din boxi nun baa nun wuri bilie ra sinden, han muxu xa ge toxunma sade Ala xa walikee tigi ma. ⁴ N naxa na walikee konti xasabi me, Ala xa tonxuma saxi naxee ma. E findi mixi wulu keme wulu tongo naani nun wulu naani nan na, kelife Isirayila bonsoe birin ya ma.

⁵ Mixi wulu fu nun firin Yuda bonsoe ya ma naxee matonxumaxi,

mixi wulu fu nun firin Ruben bonsoe ya ma,

mixi wulu fu nun firin Gadi bonsoe ya ma,

⁶ mixi wulu fu nun firin Aseri bonsoe ya ma,

mixi wulu fu nun firin Nafatali bonsoe ya ma,

mixi wulu fu nun firin Manasi bonsoe ya ma,

⁷ mixi wulu fu nun firin Simeyon bonsoe ya ma,

mixi wulu fu nun firin Lewi bonsoe ya ma,

mixi wulu fu nun firin Isakari bonsoe ya ma,

⁸ mixi wulu fu nun firin Sabulon bonsoe ya ma,

mixi wulu fu nun firin Yusufu bonsoe ya ma,

mixi wulu fu nun firin Bunyamin bonsoe ya ma naxee matonxumaxi.»

⁹ Na dangi xanbi, n naxa nama gbege to, naxan mu nu noma kontide, kelife si birin, bonsoe birin, xabile birin, nun xui birin. E nu tixi Ala xa kibanyi nun Yexeyore ya i, donma kuye fiixe ragoroxi e ma, tugi fense suxuxi e yi. ¹⁰ E naxa a masen e xui itexi ra, «Kisi na muxu Marigi Ala be naxan magoroxi kibanyi kui, nun Yexeyore be.» ¹¹ Malekee nu tixi kibanyi, forie nun nimase naanie rabilinyi, e naxa e yatagi rafelen boxi ma, e Ala batu ¹² yi fe fale ra, «Amina. Matoxoe, noe, lonni, tantui, binye, noe fanyi, nun senbe na muxu Marigi Ala nan be abadan. Amina.»

¹³ Na temui fori nde naxa n maxorin, «Nde na na mixie ra donma fiixe ragoroxi naxee ma? E kelixi minding?» ¹⁴ N naxa a yaabi, «N Marigi, i tan nan a kolon.» A naxa a masen n be, «Mixie nan e ra, naxee kelixi na paxankate xungbe kui. E bara e xa donmae xa Yexeyore wuli ra, na nan a toxi e xa donmae fiixexi. ¹⁵ Na nan a toxi e tixi Ala xa kibanyi ya i, e fa a batu koe

nun yanyi a xa hōromōlingira kui. E na Ala xa niini bun ma, naxan magoroxi kibanyi kui. ¹⁶ Kaame nun ye xoli mu e suxuma sōnōn, soge nun kuye fure mu e tōōroma sōnōn, ¹⁷ barima Yexexyōre naxan na kibanyi seeti ma, na nan fama e degede, a e xun ti kisi ye yire ra. Ala fama ne e yaye birin nafurukude.»

8

Buki balanse solofere nde rabife

¹ A to buki balanse solofere nde rabi, kuye naxa lu yen waxati tagi jōndōn bun ma. ² N naxa maleke solofere to, naxee nu tixi Ala ya i, sara solofere naxa so e yi ra.

³ Maleke gbete naxa fa, a ti serexebade fari, surayi sase xεema daaxi nu na a yi ra. E naxa surayi gbege so a yi ra, a nun seniyantōe birin xa Ala maxandie ra. A naxa na surayi gan serexebade xεema daaxi ma Ala xa kibanyi ya i. ⁴ Surayi tuuri naxa te Ala ya i, a nun seniyantōe xa Ala maxandie, kelife maleke belexe. ⁵ Maleke naxa surayi ganse tongo, a naxa serexebade te sa a kui, a fa a woli dunija ma. Galanyie naxa bula, xuie naxa me, seyamakonyie naxa mini, bōxi naxa serēn.

⁶ Maleke solofere, sarae nu na naxee yi ra, nee naxa keli, e xa sarae fe. ⁷ Maleke singe to a xa sara fe, balabalanyi nun te naxa goro dunija ma, e masunbuxi wuli ra. Bōxi itaxunxi saxan na, na dōxōde saxan nde naxa gan. Wuri bilie itaxunxi saxan na, na dōxōde saxan nde naxa gan. Nooge xinde birin naxa gan.

⁸ Maleke firin nde to sara fe, geya xungbe, te naxan ganfe, a naxa sin baa ma. Baa itaxunxi saxan na, na dōxōde keren naxa findi wuli ra. ⁹ Baa nimasee itaxunxi saxan na, na dōxōde saxan nde naxa faxa. Kunkuie itaxunxi

saxan na, na dōxōde saxan nde fan naxa kana.

¹⁰ Maleke saxan nde to sara fe, tunbui dexexi belebele naxa bira. Xuree itaxunxi saxan na, na tunbui naxa bira na saxan nde ma a nun dulonyie ma. ¹¹ Na tunbui xili ne «Xōne.» Dunija ye itaxunxi saxan na, na dōxōde saxan nde to findi xōne ra, adamadi gbege naxa faxa na ma.

¹² Maleke naani nde to sara fe, soge, kike, nun tunbui itaxunxi saxan na, na dōxōde saxan nde naxa findi dimi ra. Nde naxa ba yanyi nun kōe xa naiyalanyi ra.

¹³ Na temui n naxa xaruma nde xui me koore ma, a naxa a fala a xui itexi ra, «Naxankate na dunija mixie be, jaxankate na e be sara fe temui, maleke saxanyie fama naxee fede.»

9

Malekee xa sara fe dōnxōe

¹ Maleke suuli nde to sara fe, n naxa tunbui to bira ra bōxi kelife koore ma. E naxa yili tilinxi naade saabi so a yi ra. ² A naxa na yili naade rabi, tuuri gbege naxa mini a kui alo te belebele tuuri han soge naxa makoto, kuye naxa idimi. ³ Tugumie naxa mini tuuri kui, e fa goro bōxi ma. E nu bara senbe soto alo tali. ⁴ E nu bara yaamari soto a falafe ra e naxa din bōxi jooge ra, nun se xinde, a nun wuri bili yo ra. A nu lanma e xa adamadie gbansan nan tōōō Ala xa tōnxuma mu saxi naxee tigi ma. ⁵ E nu bara yaamari soto a falafe ra e naxa adamadie faxa, e xa e tōōō tun kike suuli bun ma. E nu mixi bunma ne alo tali. ⁶ Na lōxōe, mixie faxe xoli mawama ne na tōōre xa fe ra, kōnō e mu nōma faxade. Faxe xoli e suxuma ne, kōnō faxe a makuyama ne e ra.

⁷ Na tugumie maniyaxi soe nan na, naxee rawalima gere kui. Mange katanyi xεema daaxi nu dusuxi e xun na, e yatagie nu luxi ne alo mixie. ⁸ E xunsexe

nu luxi ne alo ginεe xunsexe. E ninyie nu luxi ne alo yete ninyie. ⁹ Wure makantase nu na e kanke ma, e gabutenyie nu xui raminima alo soori ragise xui, soe gbege naxan bendunma. ¹⁰ E xuli nu mixi bunma alo tali, na xone nu fa mixi tooo kike suuli bun ma. ¹¹ E xa yarerati nu findixi na yili tilinxu xa maleke nan na, naxan xili nu falaxi Eburu xui «Abadon,» a nu falaxi Gireki xui «Apoliyon,» na nan na ki «Yire Kane.» ¹² Naxankate singe bara dangi, firin nan luxi.

¹³ Maleke senni nde to sara fe, n naxa xui nde me kelife serexebade xεema daaxi feru tunxun naanie ma, naxan na Ala ya i. ¹⁴ Na xui naxa a fala maleke senni nde be, sara nu suxuxi naxan yi, «Na maleke naani rabepin, naxee xirixi Efirati xure ma.» ¹⁵ Na maleke naanie nu na waxati yati nan mamema, alako e xa adamadi ndee faxes. Adamadie itaxunxi saxan na, e xa na doxode saxan nde faxes. E naxa fulun na wali xili ma.

¹⁶ Na soe ragi gali xasabi nu dangi miliyon keme firin na. N naxa na konti me. ¹⁷ Na laa-matunyi kui n naxa na soee nun e ragie to. E kanke makantase nu maringixi ne a gbeeli, a foorε, nun a nerefunyi daaxi. Soe xunyie nu luxi alo yetee xunyi. Te, tuuri, nun soda nu minima e de kui. ¹⁸ Dunjpa mixi itaxunxi saxan na, na doxode saxan nde naxa faxes na gbaloe saxanyi mooli ra: te, tuuri, nun soda naxan nu minima e de kui. ¹⁹ Na soee senbe nu na e de nun e xuli nan kui. E xuli nu maniyaxi boximase nan na, xunyi nu na a be naxan mixi toooma. ²⁰ Mixi naxee mu faxes na gbaloe saabui ra, e mu gbilen e xa wali kobie foxo ra. E nu jinnεe nan batuma, a nun kuyee xεema daaxi, gbeti daaxi, wure gbeeli daaxi, gεme daaxi, nun wuri daaxi, naxee mu noma se tode, naxee mu noma fe mede,

naxee mu noma jεrede. ²¹ Na mixie mu gbilen e xa faxes tife foxo ra, e xa manduru walie, e xa fe naaxie, nun e xa mupεe xa fe foxo ra.

10

Maleke xa buki lanmadi

¹ N naxa maleke senbema gbete to goro ra kelife koore nuxui kui. Senkui nu na a xunyi rabilinyi, a yatagi nu yanbama alo soge, a sanyie nu maniyaxi te nan na. ² Buki lanmadi nu na a belexe, a rabixi. Maleke yirefanyi sanyi nu tixi baa fari, boore fan nu tixi xare ma. ³ A naxa a xui ramini senbe ra, naxan maniya yete xui ra. Galanyi solofere naxa a xui ratin. ⁴ Na galanyi solofere xui to mini, n nu wama na sebefε, konu xui nde naxa keli koore ma, a a fala n be, «Galanyi solofere xa masenyi noxun, i naxa a sebe.»

⁵ Maleke naxan sanyi nu tixi baa nun xare fari, a naxa a yirefanyi belexe itala koore ma, ⁶ a fa a kali Ala ra naxan jipe a ra abadan, naxan koore, boxi, nun baa daa, a nun e kui se birin. A naxa a masen a waxati mu fa dugundife sonon. ⁷ Maleke solofere nde na a xa sara fe temui naxe, Ala gundo fama ne kamalide alo a nu bara a masen a xa konyi namijonmεe be ki naxe.

⁸ Na xui naxan nu bara woyen n be kelife koore ma, na man naxa a masen n be, «Siga, i sa buki lanmadi rabixi tongo naxan na maleke belexe, maleke naxan sanyi tixi baa nun xare fari.» ⁹ N naxa siga na maleke yire, n fa a maxandi a xa na buki lanmadi so n yi ra. A naxa a fala n be, «I xa a tongo, a don. A xone rasoma ne i furi, konu a noxunma ne i de kui alo kumi.» ¹⁰ N naxa na buki lanmadi tongo maleke belexe, n naxa a don. A nu noxun n de kui alo kumi, konu a to n furi kui li, a naxa findi xone ra. ¹¹ Na temui a naxa a fala n be, «A lanma i man xa woyen Ala xili ra pamanεe xa

fe ra, sie xa fe ra, xui gbete false xa fe ra, nun mange gbege xa fe ra.»

11

Taa seniye nni nun seede firinyie

¹ Maleke nde naxa se maniyase wuri daaxi so n yi ra, a nu fa a fala, «Keli, i xa Ala xa hōromōbanxi nun serexebade maniya, i man xa batulae konti. ² I naxa yire maniya naxan na tande, barima si gbete fama menni nan tongode, e fa taa seniye nni kana kike tongo naani nun firin bun ma. ³ N masenyi soma n ma seede firinyie nan yi ra, e naxan tima n xili ra xi wulu keren xi keme firin nun xi tongo senni bun ma, sunnun donma ragoroxi e ma. ⁴ Na seede firinyie misaalixi oliwi wuri firin nan na, a nun lanpui firin naxee tixi Daali Marigi ya i. ⁵ Xa mixi nde fa wa fe naaxi rabafe e ra, te nan minima e de kui, a e yaxuie xa fe kana. Iyo, xa mixi nde wama e tōrofe, na kanyi faxama na mooli nan na. ⁶ Senbe na e be koore balanfe ra, alako tune naxa fa e xa namijonme wali raba temui. Senbe na e be ye masarafe wuli ra, a nun fure naaxi mooli wuyaxi raminife dunija ma e wama a xon ma temui naxe.»

⁷ Na seede firinyie na ge e xa seederōxoya ra, na sube naxan minixi yili tilinxi kui, na nan e gerema, a no e ra, a e faxa. ⁸ E furee sama ne taa belebele malande, e Marigi banban wuri magalanbuxi ma dennaxe. Na taa maniyaxi Sodoma nan na, xa na mu a ra Misira. ⁹ Mixie kelima si, bonsoe, xui, nun pamane birin nan ma, e fa e fure matode xi saxan nun a tagi bun ma. E mu tinma mixi xa e ragata.

¹⁰ Mixie fama seewade dunija ma na mixi firinyie nan faxafe ra, barima na namijonme firinyie nu

bara mixie tōro. E se ndee fi e booree ma na seewe xa fe ra.

¹¹ Na xi saxan nun a tagi to dangi, Ala naxa nii raso e fate, e man xa ti e sanyie xun na. Naxan birin e to, e naxa gaaxu ki fanyi ra. ¹² Na seede naxa xui senbema nde me kelife koore ma a falafe ra, «Wo xa te han be.» E naxa te koore ma nuxui kui e yaxuie ya xori. ¹³ Na temui, boxi naxa seren. Taa itaxunxi fu ra, na doxode fu nde naxa bira. Na boxi xa serenyi naxa mixi wulu solofere faxa, mixi donxode naxa kaaba, e fa Ala matoxo, naxan na koore ma.

¹⁴ Naxankate firin nde bara dangi, a gbe mu luxi a saxan nde fan xa fa.

¹⁵ Maleke solofere nde to sara fe, xui itexie naxa mini koore ma a falafe ra, «Mangeya naxan nu na dunija ma, na bara findi muxu Marigi nun a xa Mixi Sugandixi gbe ra. A xa mangeya buma ne abadan.»

¹⁶ Na fori mōxōjen nun naani, naxee nu magoroxi kibanyie kui Ala ya i, e naxa e felen boxi ma, e Ala batu. ¹⁷ E naxa a fala, «Muxu bara muxu Marigi Ala Senbe Kanyi tantu, naxan nu na singe han to, barima i bara i senbe magaaxuxi ramini, i xa mangeya xa ti dunija. ¹⁸ Namanee nu bara xono, kono i xa xone bara e li, kiiti waxati bara fa. Na kui, mixi faxaxie makiitima ne, i xa konyi namijonmee e sare sotoma ne, a nun seniye tōe, nun naxee gaaxuma i xili ya ra, dimedie nun forie. Naxee bara dunija kana, e fan xun nakanama ne.» ¹⁹ Ala xa hōromōlingira naxan na koore ma, a naxa rabi, birin naxa Ala xa saate kankira to naxan na hōromōlingira kui. Na temui seyamakonyie, galanyi xuie, boxi serenyi, nun balabalanyi belebele naxa mini senbe ra.

12

Gine, dimedi, nun sube magaaxuxi

¹ Tɔnxuma belebele naxa mini koore ma. Soge nu na na gine nde rabilinyi, kike nu na a sanyi bun ma, tunbui fu nun firin nu na a xun na alo mange katanyi. ² A nu na gbelegbelefe tɔɔɛ kui, barima a nu na di barife a tɛɛgexi naxan ma.

³ Tɔnxuma gbetɛ fan naxa mini koore ma. Sube magaaxuxi xungbe nde nu na, a gbeelixi alo tɛ, xunyi solofere nu na a bɛ, a nun feri fu. Mange katanyie nu na a xunyi solofere birin fari. ⁴ Tunbui itaxunxi saxan na, a xuli naxa din na dɔxɔde saxan nde ra, a e woli bɔxi ma.

Sube magaaxuxi naxa keli, a fa ti gine ya i naxan nu na di barife, alako a xa na diyɔɛ don. ⁵ Gine naxa di xeme bari, naxan fama si birin yamaride a xɔɔxɔɛ ra. Gine to di bari, na di naxa te Ala yire, a xa mange kibanyi na dennaxe. ⁶ Gine naxa a gi, a siga yire nde gbengberenyi ma Ala nu bara naxan yailan a bɛ, alako a xa balo menni xi wulu keren xi keme firin nun tongo senni bun ma.

⁷ Gere naxa mini koore ma. Minkayilu nun a xa malekee naxa na sube magaaxuxi nun a xa malekee gere, ⁸ kono na sube mu no Minkayilu nun a xa malekee ra. Na kui, sube magaaxuxi nun a xa malekee mu no sabatide koore ma sɔnɔn. ⁹ E naxa na sube magaaxuxi xungbe woli bɔxi ma, a nun a xa malekee. A tan nan findixi na bɔximase fori ra, naxan xili Ibulisa, xa na mu a ra Sentane. A bara dunjina birin madaxu.

¹⁰ Na temui, n naxa xui itexi me koore ma, a a falama, «Yakosi, kisi temui bara a li, muxu Marigi Ala senbe nun a xa mangeya, nun a xa Mixi Sugandixi xa mangeya bara fa,

barima naxan nu muxu ngaxakerenyie kalamuma muxu Marigi Ala ya i kɔɛ nun yanyi ra,

na bara bira. ¹¹ Muxu ngaxakerenyie xutu sɔtɔxi a ma Yɛxɛɛyɔɛ wuli nun e xa seedeɔɔxɔya nan saabui ra. E mu kankan e xa simaya ma, e mu gaaxu faxe ya ra.

¹² Na kui, koore nun naxee sabatixi naa, e xa jɛlexin.

Kono jaxankate bara lu bɔxi nun baa ma, barima Ibulisa bara bira wo mabiri.

A xɔnɔxi barima a bara a kolon a temui gbege mu luxi a bɛ kɔɛ.»

¹³ Sube magaaxuxi to a kolon, e bara a woli bɔxi ma, a naxa bira na gine fɔxɔ ra, naxan na di xeme bari. ¹⁴ Kono xaruma gabutenyi naxa lu na gine bɛ, alako a xa tungan sigafe ra gbengberenyi ma, a luma balo ra dennaxe waxati saxan nun a tagi bun ma. Menni a nu bara makuya na bɔximase ra. ¹⁵ Kono bɔximase naxa xure ramini a de kui, a xa gine madula.

¹⁶ Na temui bɔxi naxa na xure ye min, sube magaaxuxi nu bara naxan namini a de kui, alako a xa na gine rakisi. ¹⁷ Sube magaaxuxi to xɔnɔ na gine ma, a naxa siga na gine bɔnsɔɛ dɔnxɔɛ gere, naxee Ala xa seriye rabatuma, e man la Isa xa seedeɔɔxɔya ra. ¹⁸ Na sube magaaxuxi naxa ti baa de ra meyenyi fari.

13

Sube naxan texi ye xɔɔra

¹ Na dangi xanbi n naxa sube magaaxuxi nde to te ra ye xɔɔra, feri fu na a xunyi solofere ma, mange katanyie dɔxɔxi na feri fu fari. Marasoto xilie fan nu sebexi a xunyie ma. ² Na sube magaaxuxi nu maniyaxi barate nan na, a sanyie senbe nu gbo, a de

nu luxi ne alo yete de. Na sube magaaxuxi naxa a senbe, a xa noe, nun a xa kibanyi lu sube boore yi ra. ³ Fi jaaxi to lu a xunyi keren ma, a naxa yalan. Na fi to mu a faxa, dunija naxa kaaba, e birin naxa bira a foxo ra. ⁴ Dunija mixie naxa tuubi sube magaaxuxi be, barima a tan nan nu bara noe so sube boore yi ra. E man naxa tuubi sube boore be, e nu a fala, «Nde maniya yi sube ra, nde noma a gerede?»

⁵ Na sube naxa noe soto a xa yete igboe masenyi nun marasotoe fale ra. A naxa noe soto, a xa wali kike tongo naani nun firin bun ma. ⁶ A naxa Ala rasoto, a Ala xili kana, a Ala xa horomolingira rasoto, a nun naxee sabatixi koore ma. ⁷ A naxa noe soto alako a xa seniyentoe gere, a xa no e ra. A naxa noe soto bonsoe, si, xui, nun jaman e birin xun ma. ⁸ Dunija mixi birin fama tuubide a tan nan be, naxee xili mu sebexi Yexeyore kon naxabaxi xa kisi buki kui kabi dunija fole.

⁹ Tuli na naxan be, a xa a tuli mati yi masenyi ra. ¹⁰ Konyiya ragirixi mixi naxan ma, a sigama ne konyiya kui. Santidegema faxe ragirixi mixi naxan ma, na kanyi fan faxama ne santidegema ra. Seniyentoe xa tun nabexi nun danxaniya kolonma na nan kui.

¹¹ Na dangi xanbi n man naxa sube magaaxuxi gbete to a tefe boxi bun ma, feri firin nu na a be alo yexee, a nu woyenma alo sube magaaxuxi. ¹² A nu na sube magaaxuxi singe senbe nan nawalife na ya xori, a a niya dunija mixi birin xa tuubi na sube magaaxuxi singe be, naxan xa fi jaaxi nu bara yalan. ¹³ A nu luma kaabanakoe belebele raba ra, han a te ragoro boxi ma kelife koore ma mixie ya xori. ¹⁴ A to na senbe soto, a naxa dunija mixie madaxu a xa kaabanakoe ra na

sube magaaxuxi singe ya xori. A naxa a fala dunija mixie be e xa kuye yailan naxan maniya na sube magaaxuxi singe ra, naxan nu bara maxono santidegema ra, kono a mu faxa. ¹⁵ E to na kuye yailan, a naxa noe soto a xa a niya na kuye xa woyen, mixi birin xa faxa naxan mu tuubima na kuye be. ¹⁶ A naxa yaamari fi, dimedie nun forie, bannae nun setaree, lasirie nun konyie, tonxuma xa sa e birin yirefanyi belexe ma, xa na mu e tigi ma, ¹⁷ alako mixi matonxumataree naxa sare so, e naxa sare mati. Na tonxuma findixi sube xili nan na, xa na mu a ra yi konti nan findixi xili ra. ¹⁸ Lonni na naxan be, a xa na konti kolon, barima a adamadi xa fe masenma. Na konti naxan findixi xili ra a findixi keme senni, tongo senni nun senni nan na.

14

Yexeyore nun a xa mixi rak-isixie

¹ N to n ya rage, n naxa Yexeyore to a tixi Siyoni geya fari. Mixi wulu keme wulu tongo naani nun naani nu na a seeti ma, Yexeyore xili nun a Baba xili sebexi e tiglie ma. ² N naxa xui nde me koore ma, alo xure xungbe, xa na mu a ra alo galanyi. A nu luxi ne alo mixie nan nu kora bonbofe. ³ E nu na beeti neene bafe mange kibanyi ya i, a nun na nimase naani nun na forie. Mixi yo mu nu noma na beeti matinkande, fo na dunija mixi wulu keme wulu tongo naani nun naani naxee xun nu bara sara. ⁴ E mu nu yene rabaxi gine ra, e nu seniyen. E birama na Yexeyore foxo ra yire birin. E xun nu bara sara mixie tagi, alako e xa findi Ala gbe nun Yexeyore gbe ra, alo serexe singe naxan bama Ala be xe xaba temui. ⁵ E de mu nu wule falaxi, marakorosi yo mu nu e ma.

⁶ N naxa maleke gbete to a jere ra koore ma. Xibaaru fanyi nu na a yi ra dunija mixie be, si, bɔnsɔe, xui, nun pamanɛ birin be abadan. ⁷ A naxa a fala a xui itexi ra, «Wo xa gaaxu Ala ya ra, wo xa a matɔxo, barima a xa kiiti waxati bara a li. Wo xa wo igoro a be, naxan koore, bɔxi, baa, nun dulonyie daaxi.»

⁸ Maleke firin nde nu biraxi a foxo ra, a nu fa a fala, «Babilon belebele bara bira. Babilon bara bira, naxan pamanɛ rasiisixi a xa fe jaaxie ra.»

⁹ Maleke saxan nde nu biraxi e foxo ra, a nu fa a fala a xui itexi ra, «Xa mixi nde a igoroma na sube be, xa na mu a ra na kuye be naxan yailanxi a misaali ra, a fa sa li tɔnxuma na a tigi ma, xa na mu a belexe ma, ¹⁰ na kanyi fan Ala xa xone kolonma ne, a fa lu alo siisila naxan beere xɔrɔxɔe minxi. A fama tɔrɔde te nun soda xɔra, maleke seniyeɔre nun Yexɛyɔre ya xori. ¹¹ Tuuri naxan tema na te xɔra a mu jɔnma abadan. Na mixie, naxee e igoroma na sube be, xa na mu a ra na kuye be naxan yailanxi a misaali ra, a fa sa li na sube xili tɔnxuma saxi e ma, na kanyie mu malabui sɔtoma kɔe nun yanyi. ¹² Seniyeɔre xa tunnabexi nan na ki, naxee Ala xa seriye rabatuma, naxee danx-aniyaxi Isa ma.»

¹³ N naxa xui nde me koore ma a falafe ra, «I xa a sebe a seewe na mixie be, naxee faxama Ala xa fe kui yakosi han dunija rapɔnyi.» Ala Xaxili Seniyeɔre naxa a masen, «Iyo, nɔndi na a ra. E lan e xa e malabu e xa wali xɔrɔxɔe ma, e xa na wali sare sɔto.»

¹⁴ N naxa nuxui fiixe to. Daali nde nu magoroxi a fari, naxan maniya adamadi ra. Mange katanyi xema daaxi nu saxi a xun ma, warate xɛpenxi nu na a belexe. ¹⁵ Maleke gbete naxa mini hɔrɔmɔlingira kui, a a fala a be a

xui itexi ra, «I xa warate rawali, xe xaba, barima na waxati bara a li, dunija xe xa xaba. ¹⁶ Naxan nu magoroxi nuxui fari, a naxa warate rawali dunija ma, dunija xe naxa xaba.»

¹⁷ Maleke gbete naxa mini koore hɔrɔmɔlingira kui, warate xɛpenxi nu na a belexe. ¹⁸ Maleke gbete, naxan nu te yamarima, a naxa keli serɛɛbade yire, a a fala a xui itexi ra warate xɛpenxi kanyi be, «Warate xɛpenxi rawali, weni bogie xaba dunija, barima e bara mo.» ¹⁹ Na maleke naxa warate rawali, a fa dunija weni bogi birin ba, a e sa a sase kui Ala xa xone e maboronma dennaxe. ²⁰ Na wali naxa raba taa fari ma. Mixi wuli naxa na se sase rafe, a fili a ma han na wuli naxa ikuya kilo keme saxan na, a xa tilinyi fan soe de suxuma.

15

Maleke solofere nun gbaloe dɔnxɔe

¹ Na dangi xanbi, n man naxa tɔnxuma xungbe to naxan bara n de ixara. Maleke solofere naxa mini gbaloe dɔnxɔe solofere ra, Ala xa xone kamalima naxee ra. ² N naxa baa nde to, a luxi alo diyaman, a sunbuxi te ra. Mixi naxee nu bara no na sube ra, a nun na kuye naxan yailanxi a misaali ra, a nun a xili xa konti ra, e nu tixi baa fari, Ala xa korae nu na e belexe. ³ E nu Ala xa konyi Munsaxa beeti nan bama, a nun Yexɛyɔre xa beeti, a falafe ra, «Muxu Marigi Ala Senbe Kanyi, i xa walie senbe gbo! E makaaba! Dunija Mange, i xa kira nɔndi na a ra, a man tinxin. ⁴ Marigi, nde mu gaaxuma i ya ra? Nde mu i xili matɔxoma? I keren peti nan seniyeɔre. Namanɛ birin fama ne e magorode i be, barima i bara i xa tinxinyi makenen.»

⁵ Na to dangi, n naxa Ala xa hɔrɔmɔlingira rabixi to koore

ma, saate kankira na naxan kui. ⁶ Maleke solofere, tōre dōnxōe solofere nu na naxee yi ra, e naxa mini hōrōmōlingira kui, sēxēdubē dugi fiixē mayanbaxie ragoroxi e ma, beleti xēma daaxi balanxi e kanke ma. ⁷ Nimase keren na nimase naani ya ma, a naxa tōnbili xēma daaxi solofere so na maleke solofere yi ra. Na tōnbilie nu rafexi Ala xa xōne nan na, Ala naxan jīje a ra abadan. ⁸ Tuuri naxa hōrōmōlingira rafe Ala xa nōre nun a sēnbē xa fe ra. Mixi yo mu nu nōma sode hōrōmōlingira kui, fo tōre solofere xa wali xa kamali naxee nu na maleke soloferee yi ra.

16

Tōnbili solofere

¹ N naxa xui xungbe nde me, naxan kelixi hōrōmōlingira kui, a a falama malekēe bē, «Wo siga, wo xa Ala xa xōne tōnbili soloferee ifili dunija ma.» ² Maleke singe naxa siga, a sa a xa tōnbili ifili dunija ma. Na kui, fi jaaxi naxa mini mixie ma, na sube xa tōnxuma nu saxi naxee ma, naxee nu tuubima kuye bē naxan yailanxi a misaali ra.

³ Maleke firin nde naxa a xa tōnbili ifili baa ma. Baa naxa lu alo mixi faxaxi wuli. Nimase birin naxa faxe, naxee nu na baa ma.

⁴ Maleke saxan nde naxa a xa tōnbili ifili xuree nun dulonye ma. E fan naxa findi wuli ra. ⁵ N naxa maleke xui mē, naxan nu ye yamarima. A naxa a fala, «I tan naxan na to, i tan naxan na xoro, i tan naxan seniyan, i bara kiiti tinxinxi sa, ⁶ barima e nu bara seniyantōe nun namijōnmēe wuli ramini. I fan bara wuli so e yi ra, e naxan minma. A lanxi na ki nē.» ⁷ N naxa sēxēbade fan xui mē. A naxa a fala, «Iyo, Ala Sēnbē Kanyi, i xa kiiti birin tinxin, e findixi nondi nan na.»

⁸ Maleke naani nde naxa a xa tōnbili ifili soqe ma. Soqe naxa yaamari soto a xa adamadie gan a te ra. ⁹ Wuyenyi jaaxi naxa mixie gan. E naxa Ala xili rasoto, naxan na tōre birin nasānbaxi. E mu tuubi, e tondi Ala matōxode.

¹⁰ Maleke suuli nde naxa a xa tōnbili ifili na sube xa kibanyi ma. A xa mangēya naxa lu dimi kui, mixie naxa e nenyie xin paxankate ma, ¹¹ e fa Ala xili rasoto, naxan na koore ma, e xa tōre nun e xa fie xa fe ra. E tondi gbilende e xa wali kobie foxo ra.

¹² Maleke senni nde naxa a xa tōnbili ifili Efirati xure xungbe ma. Na xure naxa xara, alako a xa findi kira ra mangēe bē, naxee fama kelife sogetede. ¹³ N naxa jinne seniyantare saxan to mini ra na sube magaaxuxi de kui, na sube boore de kui, a nun na namijōnmē wule fale de kui. Na jinnee nu maniyaxi xuujee nan na. ¹⁴ Sentane xa jinnee nan nu e ra, naxee tōnxumae rabama, e man sigama dunija mangēe maxilide, alako e xa e malan, e xa gere so Ala Sēnbē Kanyi xa lōxōe xungbe ma. ¹⁵ «Wo bara a to, n fama terenna nan na, alo mupeti a gbe wali rabama ki naxe. Sēewe na mixi bē naxan mu xima, naxan mu a xa dugi bama. Na kanyi naxa lu a mageli ra, alako a naxa yaagi.» ¹⁶ Ninnēe naxa dunija mangēe malan yire nde naxan xili falama Eburu xui ra «Aramagedon.»

¹⁷ Maleke solofere nde naxa a xa tōnbili ifili kuye ma. Xui xungbe nde naxa mini hōrōmōlingira kui Ala xa kibanyi mabiri, a a masen, «A bara jōn.» ¹⁸ Galanyi naxa bula, xuie naxa mini, seya-makōnyie naxa mini, bōxi naxa sēren, naxan maniye mu nu raba sinden kafi dunija fole. ¹⁹ Na taa xungbe naxa kana alo se naxan giraxi dōxo saxan. Dunija taae birin naxa bira. Ala naxa ratu

Babilon taa gbe ma, a weni tonbili fi a ma a xa Ala xa xone mankane min. ²⁰ Surie nun geyae naxa loe. ²¹ Balabalanyi belebelee naxa keli koore ma, e bira mixie ma. A xori keren binya kilo tongo saxan nun naani pondon. Mixie naxa Ala xili rasoto na balabalanyi xa fe ra, barima na toore nu gbo a gbe ra.

17

Babilon xa kanε

¹ Na dangi xanbi, maleke keren naxan nu na na maleke tonbili kanyi solofere ya ma, a naxa a fala n be, «Fa be, alako n xa langoe xungbe xa kiiti masen i be, na langoe naxan doxoxi xure xungbee de ra.» ² Dunija mangee nun na langoe gine naxa fe kobi raba. E xa mixie fan naxa bira fe jaaxie foxo ra han e naxa lu alo siisilae.

³ Na maleke naxa laamatunyi nde masen n be. N naxa gine nde to gbengberenyi ma, a doxoxi sube gbeeli fari, marasoto xilie nu sebexi naxan ma. Xunyi solofere nu na a ma, feri fu tixi a xun ma. ⁴ Na gine nu maxirixi donma gbeeli tofanyi nan na, konmagore, belexasoe, nun xurunde tofanyie nu na a yi ra naxee yailanxi xema nun geme tofanyie ra. Pooti xema daaxi suxuxi a yi ra, fe xonxi seniyentaree nu na a kui, naxee misaalixi a xa wali jaaxi ra. ⁵ Xili nde sebexi a tigi ma gundo daaxi: «Babilon xungbe, yelae nun fe jaaxie nga.» ⁶ N naxa na gine to, a siisixi seniyentoe wuli ra, naxee nu findixi Isa xa seedee ra. N to a to, n de naxa ixara ki fanyi.

⁷ Na maleke naxa a fala n be, «Munfe ra i de ixaraxi? N fama ne yi gundo tagi rabade i be, yi gine xa fe ra nun yi sube xunyi solofere nun feri fu kanyi xa fe ra a doxoxi naxan fari. ⁸ I sube naxan to, a nu na na, kon a mu na yakosi. A fama ne tede yili tilinxi kui, a

fa bono. Adamadi naxee xili mu sebexi kisi buki kui, kabi dunija fole, e kaabama ne yi sube xa fe ra, barima singe a nu na, yakosi a mu na, kon temui naxan sa fama, a man minima ne.»

⁹ Xaxilima noma yi fahaamude: Na xunyi solofere misaalixi geya solofere nan na, gine doxoxi naxee fari. ¹⁰ Nee man misaalixi mange solofere nan na. Suuli bara bira, keren na na, boore mu nu fa sinden. A na fa, a buma ne dondoronti. ¹¹ Sube naxan nu na na, kon a mu na yakosi, na misaalixi mange solomasaxan nde nan na. A fan na na na mange solofere nan ya ma naxan fama bonode.

¹² Na feri fu i naxee toxi, nee fan misaalixi mange fu nan na, naxee mu nu mangeya soto sinden. E tan nun na sube, e fama mange noe nan sotoe waxati keren bun ma. ¹³ E waxonfe birin lan. E e xa senbe nun e xa mangeya ragbilenma ne na sube ma. ¹⁴ E Yexesyore gerema ne, kon Yexesyore nan geenima, barima a tan nan findixi marigie Marigi ra, mangee xa Mange. A xa mixi sugandixie, a xa danxaniyatoe na a seeti ma. ¹⁵ A naxa a fala n be, «Na xuree i naxee toxi, na langoe gine doxoxi xure naxee de ra, e misaalixi pamanee, bonsoe, sie, e nun xue nan na. ¹⁶ Na feri fu nun na sube, i naxee toxi, e na langoe gine xonma ne. E fama ne se birin bade a yi ra, e fa a ti a mageli ra, e a sube don, e a donxoe woli te xora, ¹⁷ barima Ala nan a ragirixi e xa a waxonfe raba. E xa e xa mangeya ragbilen na sube ma, han Ala xa masenyi kamalima temui naxe. ¹⁸ Na gine i naxan toxi, a misaalixi dunija mangee xa mangataa xungbe nan na.»

18

Babilon birafe

¹ Na dangi xanbi, n naxa maleke gbete to goro ra keli koore ma. Nɔɛ xungbe nu na a yi, a xa nɔɛ naxa dunɔna iyalan. ² A naxa a fala a xui itexi ra, «Babilon xungbe bara bira. Babilon bara bira, a bara findi jinnɛe xɔnyi ra, jinne seniyentaree nun xɔni raharamuxie luma dennaxe. ³ A kanaxi nɛ barima si birin bara bira a xa fe jaaxie fɔxɔ ra. Dunɔna mangɛe bara lu a sɛeti ma a xa wali kobi kui. Dunɔna yulɛe fan bara banna a waxɔnfe saabui ra. E birin luxi nɛ alɔ siisilae.»

⁴ N naxa xui gbete mɛ keli koore ma a falafe ra, «N ma jama, wo xa mini a ya ma, alako wo fan naxa lu a xa yunubie kui, wo xa a xa tɔɔɛ fan soto. ⁵ A xa yunubie bara gbo a gbegbe ra. Ala bara ratu a xa tinxintareya birin ma. ⁶ Wo xa a xa wali sare ragbilen a ma dɔxɔ firin. A naxan nabaxi wo ra, wo xa na raba a tan fan na dɔxɔ firin. ⁷ A waxɔnfe xun to nu masaxi temui birin, wo fan xa a xa tɔɔɛ xun masa na ki, a xa sunnun, barima a a fala nɛ a bɔɔɛ kui, «Mangɛ gine nan n na. Kaape gine mu na n na, n mu luma sunnunyi kui abadan.» ⁸ Na masenyi xa fe ra, a fama yi gbaloe tode lɔxɔɛ keren: faxɛ, sunnunyi, nun kaame. A ganma nɛ tɛ ra, barima Marigi Ala Senbema nan a makiitixi.»

⁹ Dunɔna mangɛ birin naxee bara bira a xa fe jaaxie nun a waxɔnfee fɔxɔ ra, e fama nɛ wade. E na a to a xa taa na ganfe, e sunnunma nɛ. ¹⁰ E lu yire makuye barima e gaaxuxi a xa tɔɔɛ ya ra. E nu fa a fala, «Naxankate na Babilon be. Naxankate na na taa xungbe senbema be. A bara makiiti lɛeri keren bun ma.»

¹¹ Dunɔna yulɛe wama nɛ a xa fe ra, e sunnunma nɛ, barima mixi mu na naxan e xa kotee sarama sɔnɔn, ¹² kote naxan findixi xɛma ra, gbeti, gemɛ tofanyie, dugi gɛsɛ daaxi, dugi gbeeli,

wuri fanyie, sili jinyi masolixi, wuri fanyie masolixi, yɔxui, wure, gemɛ xɔɔxɔɛ, ¹³ donse jɔxunme, surayi mɔɔli birin, labunde, weni, ture, farin fanyie, ningee, yɛxɛɛɛ, soee, sɔɔri ragisee, nun konyie. ¹⁴ «I waxɔnfe birin bara makuya i ra, na se fanyie bara lɔɛ i ma. I mu nee sɔtɔma sɔnɔn.» ¹⁵ Yule naxee bannaxi a saabui ra, e fan luma nɛ yire makuye, barima e gaaxuxi a xa tɔɔɛ ya ra. E wama nɛ, e lu sunnunyi kui. ¹⁶ E nu a fala, «Naxankate na na taa xungbe be, jaxankate na a be, naxan nu wama dugi fiixɛ, dugi gbeeli, xɛɛma, nun gemɛ tofanyie xɔn.»

¹⁷ A xa naafuli birin bara kana na waxati kerenyi kui. Kunkui rapɛɛɛ nun mixi naxan birin kunkui wali nde rabama, e luma nɛ yire makuye, ¹⁸ e fa a fala e xui itexi ra na taa xungbe ganxi ya ra, «Yi taa, a maniyɛ mu na.» ¹⁹ E fama nɛ xube masode e xunyi ma, e wa, e lu sunnunyi kui, e a fala, «Naxankate na na taa xungbe be, jaxankate na na taa be kunkui kanyie bannaxi dennaxe. Na taa bara findi gbengberenyi ra na waxati kerenyi kui.»

²⁰ «Naxee na koore, wo xa jɛlexin na taa xa jaxankate xa fe ra. Seniyentɔɔɛ, Ala xa xɛɛrae, nun namijɔnmɛɛ, wo tan xa jɛlexin, barima Ala bara wo gbɛɔxɔ.» ²¹ Na temui maleke senbema nde naxa gemɛ xungbe tongo naxan nu luxi alɔ se luxutase, a naxa a woli baa ma a falafe ra, «Babilon taa xungbe birama nɛ a jaaxi ra alɔ yi gemɛ. Mixi mu a toma sɔnɔn.»

²² «I xa sigie mu mema sɔnɔn, naxee sama kɔra, xule, nun sara xui ra. Wali xui mu minima i xɔnyi sɔnɔn, maale din xui fan mu luma i xɔnyi sɔnɔn. ²³ Lanpui xa naiyalanyi mu toma i xɔnyi sɔnɔn. Futi xirimae xa jɛlexin xui mu mema i xɔnyi sɔnɔn, barima

i xa yulee nu bara findi mixi xungbee ra dunija, i bara si birin nantantan i xa fe jaaxie saabui ra. ²⁴ Namijonmeee nun seniyentoeee wuli bara mini i xonyi, a nun naxee kon bara raxaba boxi ma.»

19

Ala xa tantui

¹ Na to dangi, n naxa jama xungbe xui me koore ma a fala ra, «Ala tantu. Kisi, xunnakeli, nun senbe na muxu Marigi Ala be, ² barima a xa kiiti tinxin, a findixi nondi nan na. A bara langoe gine makiiti, naxan nu bara dunija ratantan a xa fe jaaxie ra. Ala bara a xa konyie wuli gbejoxo a ma.»

³ Nama man naxa a fala a firin de, «Ala tantu. Babilon tuuri tema ne abadan.»

⁴ Na fori moxoren nun naani, nun na nimase naani naxa e felan boxi, e Ala batu naxan nu magoroxi kibanyi kui, a falafe ra, «Amina, Ala tantu.»

⁵ Xui nde naxa mini kibanyi, a falafe ra, «Ala xa konyie, wo xa won Marigi Ala matoxo, wo tan naxee gaaxu a ya ra, wo tan dimee nun forie.»

⁶ N naxa jama xungbe xui me naxan senbe gbo alo xure wundu xui, xa na nu a ra galanyi xui. E naxa a fala, «Ala tantu, barima Ala Senbe Kanyi, won Marigi Ala bara so a xa mangeya kui. ⁷ Won xa seewa, won xa pelexin, won xa a binya, barima Yexeyore xa futi xiri temui bara a li. A naxan doxoma, a bara ge a yete yailande. ⁸ A naxan doxoma a bara dugi fiixe tofanyi ragoro a ma, naxan misaalixi seniyentoeee xa kewali tinxinxie ra.»

⁹ Maleke naxa a fala n be, «I xa a sebe, Nelexinyi na mixie be naxee maxilixi Yexeyore xa futi xiri malanyi.» A naxa a fala n be, «Ala xa nondi nan na ki.» ¹⁰ N naxa n xinbi sin a bun ma n xa a batu, kon a naxa a

fala n be, «Ade, i naxa na raba. N fan findixi Ala xa konyi nan na alo i tan nun i ngaxakerenyi naxee bara la Isa xa seedejoxoya ra. I xa Ala nan batu. Isa xa seedejoxoya findixi namijonme xa masenyi xori nan na.»

¹¹ Na dangi xanbi n naxa koore to rabi ra, soe fiixe tixi na, a ragima xili Dugutege nun Nondi fale. A gere soma tinxinyi nan na, a kiiti sa tinxinyi kui. ¹² A yae nu luxi ne alo te, mange katanyi naxan yailanxi geme tofanyi ra nu dusuxi a xun na. A xili sebexi a ma, xili mixi yo mu naxan kolon bafe a tan na. ¹³ A xa dugi bundaxi wuli ra. A xili ne Ala xa Masenyi.

¹⁴ Koore soori gali nu biraxi a foxo ra e xa soe fiixee fari, dugi fiixe tofanyie fan nagoroxi e ma.

¹⁵ Santidegema xerpenxi nu minixi a de i, alako a xa pamanee gere, a xa e yamari sawuri senbema ra, Ala Senbe Kanyi xa xone xa kamali. ¹⁶ A sebexi a xa dugi xungbe ma, a nun a tabe ma, «Mangee xa Mangi, marigie Marigi.»

¹⁷ N naxa maleke to, a tixi soge fari. A naxa a fala a xui itexi ra xoni birin be naxee nu na koore ma, «Wo fa Ala xa xunnakeli yire, ¹⁸ wo xa mangee sube don, a nun soori mangee sube, senbema sube, soee sube, soe ragie sube, lasiri nun konyie sube, dimee nun forie sube.»

¹⁹ N naxa na sube to, a nun dunija mangee nun e xa soorie. E birin nu malanxi alako e xa na soe fiixe ragima nun a xa soori gali gere.

²⁰ Soe fiixe ragima naxa na sube jaaxi suxu, a nun na namijonme wule fale, naxan nu bara mixie madaxu tonxumae ra, sube xa tonxuma nu saxi mixi naxee ma, a nun naxee nu bara na sube xa kuye batu. Na firinyie birin naxa woli te nun soda xora. ²¹ Santidegema naxan nu minima

soe fiixe ragima de kui, a naxa booree faxa, xonie fa e sube don.

20

Sentane raponyi

¹ Na dangi xanbi, n naxa maleke to goro ra kelife koore ma, yili tilinxi naade saabi nun yolonxonoyi belebele nu na a yi ra. ² A naxa na sube magaaxuxi suxu, na boximase fori, naxan findixi Ibulisa ra, na nan na ki Sentane. A naxa a xiri, a xa lu na ki je wulu keren bun ma. ³ A naxa a woli yili tilinxi kui, a naade balan, a tonxuma sa naade ma, alako a naxa mini sie madaxude han na je wulu keren xa kamali. Na xanbi a lanma a xa fulun waxati dunkedi bun ma.

⁴ N naxa kibanyi ndee to. Mixi naxee magoroxi e kui, nee nu bara yaamari soto e xa kiiti sa. N naxa mixie to naxee xunyie nu bara ba e de i Isa xa seedejoxoya nun Ala xa masenyi xa fe ra. N man naxa mixie to naxee mu nu tuubi na sube nun a xa kuye be, na sube xili mu nu sebexi e tigi ma, xa na mu a ra e belexe ma. E nu bara keli faxe ma, e piye, e yaamari raba Ala xa Mixi Sugandixi seeti ma je wulu keren bun ma. ⁵ Boore mixi faxaxie mu nu kelixi faxe ma sinden, fo na je wulu keren xa kamali. Marakeli singe nan na ki. ⁶ Nelexinyi nun seniyenyi na mixie be naxee bara lu na marakeli singe kui. Saya firin nde mu noma e lide sonon. E findima ne Ala nun Ala xa Mixi Sugandixi xa serexedubee ra, e fa yaamari ti a seeti ma je wulu keren bun ma.

⁷ Na je wulu keren na kamali temui naxe, Sentane minima ne a xa geeli kui, ⁸ a siga dunija birin sie madaxude, alo Gogo nun Magogo, a e malan gere xili ma. E xasabi luma ne alo meyeniyi naxan na baa de ra.

⁹ Sie kelima ne dunija yire birin, e fa Ala xa jama rabilin

a xa taa xanuxi kui. Kono na temui te goroma ne kelife koore ma, a fa e sonto. ¹⁰ Ibulisa naxan nu sie madaxuma, a tan bara woli te nun soda xora, na sube nun na namiponme wule fale na dennaxe. E jaxankatama ne naa koe nun yanyi ra abadan.

¹¹ Na dangi xanbi, n naxa kibanyi xungbe fiixe to, Ala magoroxi a kui. Boxi nun koore naxa e gi a ya ra, e loe. ¹² N naxa mixi faxaxie to, forie nun dimee, e birin tixi kibanyi ya i. Bukie naxa rabi, boore buki fan naxa rabi naxan findixi kisi buki ra. Mixi faxaxie naxa makiiti e kewali ra naxan nu sebexi na bukie kui. ¹³ Mixi faxaxie naxee nu na baa ma, nee naxa keli. Mixi faxaxie naxee nu na aligiyama, nee fan naxa keli, e birin naxa makiiti e kewali ma. ¹⁴ Faxe nun aligiyama naxa woli te xora, naxan findixi faxe firin nde ra. ¹⁵ Mixi naxan birin xili mu nu sebexi kisi buki kui, e naxa woli te xora.

21

Koore neene nun boxi neene

¹ N naxa koore nun boxi neene to, barima koore nun boxi singe nu bara loe, baa fan mu nu na sonon. ² N naxa taa seniyenxi to, Darisalamu neene, naxan nu na gorofe keli koore ma Ala seeti ma. A nu rafalaxi a fanyi ra alo gine naxan sigama a xa mori ralande a xa futi xiri loxo. ³ N naxa xui senbema nde me kelife kibanyi yire, a falafe ra, «Ala xa horomolingira nan ya naxan tixi adamadie ya ma. Ala sabatima ne adamadie tagi, e findi a xa jama ra, a fan findi e Marigi Ala ra, a lu e tagi. ⁴ A e yaye birin bama ne. Faxe, sunnunyi, wa xui, nun toore mu luma naa sonon, barima na fe mooli naxee nu na singe ra, nee birin bara jon.»

⁵ Naxan magoroxi kibanyi kui a naxa a fala, «Yakosi, n bara fe birin masara.» A man naxa a

fala, «A sebe, barima masenyi na a ra naxan findixi nɔndi ra, a mu kanama abadan.» ⁶ A naxa a fala n be, «A bara ɲɔn. N tan nan na fe singe nun fe dɔnxɔɛ ra, a foɛ nun a rapɔnyi. Ye xoli na naxan ma, n kisi ye fima ne a ma, a mu sarama. Na ye misaalixi kisi nan na. ⁷ Mixi naxan geenima, a ke nan na ki. N bara findi a Marigi Ala ra, a fan bara findi n ma di ra. ⁸ Kɔnɔ mixi gaaxuxie, danx-aniyataree, mixi ɲaxie, faxetie, yenelae, mandurulae, kuye ba-tuie, wule falee, e birin luma ne te nun soda xɔɔra. Na findima faxe firin nde nan na.»

⁹ Maleke nde naxan nu na na maleke solofere ya ma, tɔnbili solofere nu na naxee yi ra, mankanɛ solofere saxi e kui, a naxa fa n yire, a a fala n be, «Fa be, n xa Yexɛyɔɔɛ xa gine masen i be, naxan xa futi fama xiride.» ¹⁰ A naxa n xaxili xanin geya xungbe itexi ma. Menni a naxa na taa seniyanxi masen n be, naxan findixi na Darisalamu ra, naxan nu bara goro kelife koore ma Ala seeti ma. ¹¹ Ala xa nɔɛ nu na a ma, a nu yanbama alɔ gɛmɛ tofanyi naxan maniyaxi diyaman na. ¹² A xa tete nu ite, naade fu nu firin nu na a ma, maleke fu nu nun firin nu tixi na naadee ra e makantafe ma. Isirayila bɔnsɔɛ fu nun firin xili nu sebexi na naadee ma. ¹³ Naade saxan nu na sogetede mabiri, naade saxan nu na kɔɔla mabiri, naade saxan nu na yirefanyi mabiri, naade saxan nu na sogeorode mabiri. ¹⁴ Taa tete nu tixi na gɛmɛ safe fu nu nun firin nan fari, Yexɛyɔɔɛ xa xɛɛra fu nu nun firin xilie nu sebexi e ma. ¹⁵ Maniyase xɛɛma daaxi nu na na maleke yi ra, naxan nu wɔyenma n be, alako a xa nɔ taa, a naadee, nun a tete maniyade. ¹⁶ Taa kuye, taa igbɔna, nun taa iteya, a birin nu lanxi kilo wulu firin, kilo kɛmɛ firin, kilo mɔxɔɲɛn nan ma. ¹⁷ Maleke naxa tete fan maniya

adama ki ma. Na naxa lan kanke ya tongo saxan nun senni ma.

¹⁸ Tete nu yailanxi gɛmɛ tofanyi nan na naxan maniya diyaman na. Taa tan nu yailanxi xɛɛma xɔri fanyi nan na naxan tinse alɔ ye. ¹⁹ Taa tete nu tixi gɛmɛ xung-bee nan fari. Gɛmɛ tofanyi mɔɔli birin nan nu na gɛmɛ xungbee raxunmaxi. Gɛmɛ xungbe singe raxunmaxi gɛmɛ tofanyi nde nan na naxan xili falama yasipe, a firin nde raxunmaxi gɛmɛ tofanyi nde nan na naxan xili falama safiri, a saxan nde kalisedone, a naani nde emerode, ²⁰ a su-uli nde sarodonixi, a senni nde sarodone, a solofere nde kiroso-lite, a solomasaxan nde berili, a solomanaani nde topasi, a fu nde kirisopirase, a fu nun keren nde hiyasinti, a fu nun firin nde ametisite. ²¹ Tete naade fu nun firin nu yailanxi gɛmɛ tofanyie nan na naxee na baa ma. Naade birin findixi gɛmɛ keren nan na. Taa malande nu yailanxi xɛɛma xɔri fanyi nan na naxan tinse alɔ ye.

²² N mu Ala xa hɔɔmɔlingira toxi taa kui, barima Marigi Ala Senbe Kanyi nun Yexɛyɔɔɛ nan na hɔɔmɔbanxi ra. ²³ Na taa hayi mu nu na soge ma, xa na mu a ra kike ma, alako a xa naiyalanyi sɔɔ. Ala xa nɔɛ nan findima a xa naiyalanyi ra, Yexɛyɔɔɛ findima a xa lanpui nan na. ²⁴ Sie ɲɛɛma a xa naiyalanyi nan kui, dunija mangɛɛ fama ne a binyade. ²⁵ Na taa naadee mu balanma, barima kɔɛ mu soma naa. ²⁶ Sie fama ne Ala binyade naa, e a matɔxɔ. ²⁷ Se seniyantare yo mu soma naa, mixi naxan fe xɔnxi rabama nun mixi naxan wule falama, e fan mu soma naa. Mixi naxee xili sebexi Yexɛyɔɔɛ xa kisi buki kui, e gbansan nan soma na.

22

Ala xa kisi

¹ Na maleke naxa kisi xure masen n be. A nu tinse alo diyaman, a nu minima Ala nun Yexesyore xa kibanyi nan kui, ² a fa findi xure ra taa tagi. Kisi sansie nu tixi a de firin na, e nu bogi kike yo kike, sanmaya fu nun firin je kui. E burexe findixi seri nan na jamanee be. ³ Danke yo mu na sonon. Ala nun Yexesyore xa kibanyi na taa kui. Ala xa konyie a xui rabatuma, ⁴ e a yatagi to, a xili sebexi e tigi ma. ⁵ Koe mu soma naa, e hayi mu na lanpui nun soqe naiyalanyi ma sonon, barima Marigi Ala nan findixi e xa naiyalanyi ra. Ala xa konyie yaamari tima ne naa abadan.

⁶ Maleke naxa a fala n be, «Yi masenyi nondi nan a ra, a mu kanama. Marigi Ala, naxan namijonme xaxili rajerema, a naxa a xa maleke xee alako a xa a masen a xa konyie be naxan fama rabade waxati makorexi ra.»

⁷ Isa naxa a masen, «I xa a kolon, a gbe mu luxi n xa fa. Nelixinyi na mixi be naxan yi masenyi rabatuma, naxan sebexi yi Kitaabui kui Ala xili ra.»

⁸ N tan Yaya, n bara na fe birin me, n bara na fe birin to. N to na me, n to na to, n naxa bira na maleke bun ma naxan nu bara na fee masen n be, alako n xa a batu. ⁹ Kono a naxa a fala n be, «Ade, i naxa na raba. N fan findixi Ala xa konyi nan na alo i tan nun i ngaxakerenyi naxee findixi namijonme ra, a nun mixi naxee yi Kitaabui xa masenyi rabatuma. I xa Ala batu.»

¹⁰ Na dangi xanbi na maleke naxa a fala n be, «I naxa yi masenyi balan tonxuma ra sinden, naxan sebexi yi Kitaabui kui Ala xili ra, barima waxati bara makore. ¹¹ Tinxintare xa lu tinxintareya kui, seniyentare xa lu seniyentareja kui, tinxintoe xa lu tinxinyi kui, seniyentoe xa lu seniyenyi kui.»

¹² Isa naxa a masen, «I xa a kolon, a gbe mu luxi n xa fa, n man fama ne mixi birin xa kewali sare ra. ¹³ N tan nan findixi fe singe nun fe donxoe ra, a fole nun a rajonyi ra. ¹⁴ Nelixinyi na mixi be naxee e yete seniyenma, alako e xa kisi sansi bogi don, e man xa no sode na taa kui naade ra. ¹⁵ Fe jaaxi rabae na taa fari ma, mandurulae, yenelae, faxetie, kuye batuie, nun wule fale birin wule rafan naxee ma. ¹⁶ N tan Isa, n bara n ma maleke xee seedejoxoya ra danxaniyatoe jamae ma. N tan findixi Dawuda bonsoe sanke nan na, n tan findixi Dawuda bonsoe nan na. N luma ne alo subaxe looloe.»

¹⁷ Ala Xaxili Seniyenxi nun gine naxan xa futi xirima, e birin a falama, «Fa.» Naxan na a me, na fan xa a fala, «Fa! Ye xoli na naxan ma, a xa fa. Naxan wama a minfe, a xa kisi ye tongo, a xa a min, a mu sarama!»

¹⁸ N tan Yaya bara findi seede ra mixi birin be naxee bara yi masenyi me naxan sebexi yi Kitaabui kui Ala xili ra. Xa a sa li mixi nde fama fe gbete nde sade yi masenyi fari, Ala nan fama toore sade na kanyi ma, alo toore naxan ma fe sebexi yi Kitaabui kui. ¹⁹ Xa a sa li mixi nde naxa woyenyi nde ba yi namijonme xa masenyi ra naxan sebexi yi Kitaabui kui, Ala nan fama kisi sansi ke bade a yi ra, a fo lu taa seniyenxi fari ma, alo a sebexi yi Kitaabui kui ki naxe. ²⁰ Yi seede naxan seedejoxoya baxi, a xa masenyi nan ya, a naxe, «Iyo, a gbe mu luxi n xa fa.» Amina. Marigi Isa, i xa fa!

²¹ Marigi Isa xa hinne birin na.

Yabura Dawuda Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi kitaabui findixi beeti kitaabui nan na. Annabi Dawuda naxa yi beeti wuyaxie sebe Ala saabui ra, a e malan kitaabui kui danxaniyatooe be. A naxa beeti ndee sa kitaabui kui namijonme gbetee naxee sebe alɔ Asafi (Yabura 50). Beetibae nu yi beetie bama Ala xa horomobanxi kui sali temui. Dawuda to beeti ndee sebe, a naxa yaamari fi beetibae ma na beeti lanma a xa ba ki naxe (Yabura 3:3, 4:1). To danxaniyatooe fan noma yi beetie bade e gbe ki.

Bafe na ra, yi beetie findixi misaali xungbe nan na danxaniyatooe be kabi temui xonkuye. Mixi noma rakorɔside yi beetie kui a Ala wama ne mixie xa e boje xa fe masen a be. Xa kontofili nde na mixie furi kui, Ala tinma e xa na masen a be, a findi Ala maxandi ra. Xa mixie na sofe fahaamui kui Ala xa gboe xa fe ra, e noma na fan masende Ala be, a findi Ala matooe ra. Adamadi lanma a xa na fe mooli birin masen e Marigi Ala be. Ala wama na de masare mooli xon ma a tan nun danxaniyatooe tagi.

Ala xa i mali yi xaranyi ra, a xa a niya i fan xa masenyi ti Ala be naxan na i furi kui, alako a fan xa i yaabi, wo de xa fan. Amina.

Yabura Dawuda

1

Kira firinyi

Ala xa seriye

¹ Nelexinyi na adama nan be, naxan mu birama mixi jaaxi xa marasi foxo ra, naxan mu a jereema yunubitoe foxo ra, naxan mu a makorema mixie ra, naxee yoma Ala fe ma.

² Nelexinyi na adama nan be, Alatala xa seriye rafan naxan ma, naxan a joxo sama Alatala xa seriye xon ma kee nun yanyi.

³ Na adama maniye wuri bili ra naxan tixi xure de. A bogima a waxati. A burexe mu lisima. Na adama, fefe suxuma, a sooneyama ne a be.

⁴ Kono a mu na ki xe mixi jaaxie tan be. E tan maniye maale lagi ra foye naxan xaninma.

⁵ Mixi jaaxie bonoma ne kiiti waxati, e mu luma tinxin mixie ya ma. Lude mu na e be.

⁶ Alatala meenima tinxintooe ma a xa kira xon ma, kono mixi jaaxi tan xa kira findima gbaloe kira nan na.

2

Ala xa Mixi Sugandixi

Ala xa seriye

¹ Munfe ra sie boje texi fufafu?

² Dunija mangee bara keli, xunmatie bara ti Alatala nun a xa mixi sugandixi kanke.

³ Na dunija mangee naxe, «Won xa won ba e yi ra, Won xa mini e xa noe bun ma.»

⁴ Marigi naxan na koore ma, na na yelefe e ma.

⁵ A xonoma e ma, a e magaaxuma.

⁶ Ala xa masenyi nan ya, «N tan nan mange sugandi, n a dɔxo Siyoni geya fari, n ma yire seniyanxi.»

⁷ Na mange sugandixi xa masenyi nan ya, «N xa Alatala xa nate masen wo be. Ala bara a masen n be, <To, i bara findi n ma di ra. N tan bara findi i baba ra.

8 I xa n maxandi n xa si birin fi i ma,
e xa findi ke ra i be.
Dunija birin xa findi i gbe ra.
9 I e yamarima sawuri ra,
i e kanama alɔ wure feɣe booma
ki naxe,
a kebelae yensen ye.»

10 Yakosi wo tan mangɛe, wo xaxili soto.
Kuntigie, wo bira nɔndi foxo ra.
11 Wo Alatala batu gaaxui ra,
wo seewa a xa fe ra,
wo gaaxu a ya ra.
12 Wo wo xun sin a xa mixi sugandixi be.
Xa na mu a ra, a wo halakima ne wo xa dunijeigiri kui.
Ala xa xone dexema alɔ te nu so fili ra.
Nɛlexinyi na adama nan be,
naxan kantari fenma Ala ra.

3

Dawuda nun a xa di Abisalomi

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti a nu a gima a xa di Abisalomi ma temui naxe.
2 Alatala, n yaxuie bara wuya.
N gerefae bara gbo.
3 Mixi wuyaxi a falama,
Ala mu noma n nakiside.
4 Kono i tan Alatala, i findixi n kantama nan na.
N ma binye nun n ma xunnakeli fatanxi i tan nan na.
5 N nan n xui rate Ala ma,
a n yaabima keli a xa geya seniyanxi fari.

Nengi rate.

6 N nan n sama, n xa xi,
n man xunuma xaxili sa kui,
barima Alatala nan na n demenma ra.
7 N mu gaaxuma yi pama dunija ya ra,
naxee mu wama n ma fe xon ma.
8 Alatala yandi, n nakisi, n Marigi Ala.
I n yaxuie de ragarinma ne,
i mixi paaxi jinyie magirama ne.
9 Marakisima nan na Alatala ra.

I xa barake sa i xa pama xa fe.
Nengi rate.

4

Alatala keren nan noma n kantade

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti beetibae xa mange be. A xa ba kora xui ra.
2 N Marigi Ala tinxinxi, n na n xui rate i ma, yandi a ratin n be.
N ma toore kui, i n boje sama.
Hinne n na, n ma dube suxu.
3 Adamadie, wo n ma binye masarama yaagi ra han mun temui?
Wo birama fe fufafu nun wule foxo ra han mun temui?
4 Wo xa a kolon Alatala bara tinxintoe sugandi.
N nan n xui rate Alatala ma, a a ramema ne.
5 Wo fan xa gaaxu, wo gbilen yunubi fe foxo ra.
Wo wo yete rasi ke ra, wo xa wo raxara.
6 Wo xa serexe ba tinxinyi kui,
wo xa wo yete taxu Alatala ra.
7 Mixi gbegbe a falama,
«Nde noma heeri masende won be?»
Alatala, i xa nore masen muxu be.
8 I bara n boje rafe seewe ra dangife xe xaba temui ra.
9 N na n sa, n xima bojesa kui,
barima i tan Alatala, i keren nan noma n kantade.

5

N soma Ala xonyi

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti beetibae xa mange be xule xui ra
2 Alatala, i tuli mati n ma maxandi ra,
i xa n ma toore kolon.
3 N Marigi Ala, i tuli mati n ma maxandi ra,
n na i tan nan maxandife.
4 Alatala, kuye ne ibama, i n xui ramema.

Gεεσεγε, n nan n yete ragbilenma
i ma, n i memε.

⁵ I mu jεlexinma fe kobi ra.
Fe jaaxi mu noma makorede i
yire ra.

⁶ Yete igboe mu tima i ya i.
I tinxintaree birin xonxi.
⁷ I wule fale rahalakima.
I faxatie nun yanfantee xonma.

⁸ Konon tan soma i xa banxi kui
i xa fonisireya saabui nan
na.

N nan n igoroma i xa
horomobanxi seniyenxi kui
gaaxui ra.

⁹ Alatala, n yaxuie xa fe ra,
n xun ti i xa tinxinyi ra,
i xa kira yailan n ya ra.

¹⁰ Nondi mu na n yaxuie xa
masenyi sese kui.

E yuge mu fan.
E xa woyenyi mixi rafilima ne,
barima e de ipoxun.

¹¹ Ala, e jaxankata.
E xa yanfe xa gbilen e ma.
E keru e xa fe kobi ma,
barima e bara i matandi.

¹² Konon mixi naxan birin a yete
taxuma i ra,
e birin xa seewa,
e xa jεlexinyi naxa non abadan.
I xili rafanxi mixi naxee ma, e
makanta,

e xa seewa i xa fe ra,
¹³ barima i tan Alatala, i barake
sama mixi tinxinxi xa fe.
I xa hinne naxan e rabilinxi,
a bara findi e xa kantari ra.

6

Furema wa xui

Ala maxandi

¹ Dawuda xa beeti beetibae xa
mange be. A xa ba koru luuti
solomasaxan xui ra.

² Alatala, i naxa n jaxankata i xa
xonε kui,
i naxa n tōro i xa boje te kui.

³ Alatala, hinne n na, n bara
halaki.

Alatala, n nayalan, n xorie na
serenfe ne yi ki.

⁴ N nii birin na serenfe tōre ra.
Alatala, han temui mundun fa?

⁵ Alatala, fa n nii rakisi.
N natanga i xa fonisireya xa fe ra.

⁶ Mixi mu noma ratude i ma
gaburi kui.

Nde noma i tantude aligiyama?

⁷ N bara tōro han n senbe birin
bara non.

Koe yo koe n wama, han n ma
sade birin bunda n ya ye ra.

⁸ Sunnuyi bara n ya mafōro.
N mu sese tofe n yaxuie xa gboe
xa fe ra.

⁹ Wo wo masiga n na, wo tan
tinxintaree, barima n wa
xui bara Alatala li.

¹⁰ Alatala bara n ma maxandi
me. Alatala bara n ma dube
suxu.

¹¹ N yaxuie birin yaagima ne, han
e e gi.

7

Kiitisa fanyi nan na Ala ra

Ala maxandi

¹ Dawuda xa beeti mooli nde
Alatala be Kusi Bunyaminka xa fe
ra.

² N Marigi Alatala, i tan nan na n
kantama ra.
N natanga n yaxuie ma, n ba e yi
ra,

³ e naxa n faxa alo yete mixi
faxama ki naxe.

A na naxan suxu, na mu bama a
yi ra.

⁴ N Marigi Alatala,
xa n bara kobiri ramuruta,
⁵ xa n bara fe jaaxi raba mixi ra,
muxu nun naxan doxoxi bojesa
kui,

xa n bara n gerefa mupa tōjege
kui,

⁶ n yaxuie xa n keru, e xa n masoto,
e xa n maboron, e n faxa.

⁷ Alatala, n mali,
i boje xa te n yaxuie ma.

N demen, seriye na i tan naxan yi ra.

⁸ I xa nɔɛ xa lu jamae xun, e xa lu i xa yaamari bun ma.

⁹ Alatala, jamae makiiti.

Alatala, n ma nɔndi makenen e be n ma tinxinyi nun n ma seriye bere ra.

¹⁰ Danyi sa fe kobi rabae xa fe ma. Senbe fi mixi tinxinxie ma i tan, Ala naxan tinxin, naxan birin sondon ma fe kolon.

¹¹ Ala, n kantama na i tan nan na, naxan mixi tinxinxi rakisima.

¹² Kiitisa fanyi nan na Ala ra, naxan xɔnɔma tinxintaree ma temui birin.

¹³ Xa mixi jaaxie mu gbilen e yuge fɔxɔ ra, Ala a xa santidegema raluganma ne, a a xa xali maxiri.

¹⁴ Ala na faxatise yailanma mixi jaaxie nan xili ma, a a xa tanbee de findi te ra.

¹⁵ Mixi jaaxi luma fe jaaxi nan tun naba ra. A a jɔxɔ sa a xɔn ma han a findi a ra.

¹⁶ A yili gema han a tilin, a fa bira a yete xa yili gexi kui.

¹⁷ A xa fe jaaxi nun a xa geregiri bara gbilen a ma.

¹⁸ N Alatala tantuma ne a xa tinxinyi xa fe ra.

N suuki bama ne Alatala xili ra, Ala xili xungbe kanyi.

8

Xili xungbe kanyi nan lanxi Ala ma

Ala matɔxɔɛ

¹ Dawuda xa beeti beetibae xa mange be. A xa ba maxase luuti daaxi xui ra.

² Muxu Marigi Alatala!

Xili xungbe kanyi nan lanxi i ma dunija bende fuɲi fari,

i tan naxan ma nɔɔɛ na koore ma.

³ Dimɛe nun diyɔɔɛe i senbe matɔxɔma,

i i yaxuie nun i gerefae de bal-anma na matɔxɔɛ ra.

⁴ N na koore mato, i naxan yailanxi i belexe ra, kike a nun tunbuie,

⁵ n nan n yete maxɔrinma ne,

«Munse lanxi adama ma i to i maɲɔxunma a xa fe ma?»

Munse lanxi adamadi ma i to i jɛngi sama a xa fe xɔn ma?

⁶ I a daaxi ki naxe, a gbe mu luxi a xa findi maleke ra. I bara binye nun fisamanteya fi a ma.

⁷ I bara yaamari so a yi ra i xa daalisee birin xun ma.

I bara dunija findi a sanyi bun ma se ra:

⁸ yexɛɛɛ, ningee, wulai subee,

⁹ xɔni naxee jɛɛɛma koore ma, yexɛ naxee birin jɛɛɛma baa ma.

¹⁰ Muxu Marigi Alatala!

Xili Xungbe Kanyi nan lanxi i ma dunija bende fuɲi fari!»

9

Alatala kolonxi a xa tinxinyi nan ma

Ala matɔxɔɛ

¹ Dawuda xa beeti beetibae xa mange be. A xa ba alo beeti naxan xili «Di xa faxɛ.»

² Alatala, n i tantuma n sondonyi birin na,

n i xa wali fanyi ixaranma mixi birin be.

³ N sɛɛwama ne i xa fe ra, i tan Alatala Xili Xungbe Kanyi, n i matɔxɔ beeti ra.

⁴ N yaxuie gbilenma ne e kelide.

Xa e bara ti i ya i,

e sanyie mu xanma bɔxi,

e nii mu xanma dunija,

⁵ barima i xa tinxinyi kui,

i tan mange bara kiiti so n yi.

⁶ I bara si gbeteɛ kalamu,

i fe kobi rabae rahalakima,

i e xili ralɔɛma ne han dunija jɔn.

⁷ I bara e xa taɛe sontɔ, na taa sontɔxie luma ne na ki han,

e xa fe neɛmu mixie ra!

⁸ Alatala xa mangeya tixi,

danyi mu na a ma.
 A xa kibanyi dɔxɔxi kiiti safe nan ma.
 9 A dunjɔna makiitima tinxinyi kui, a dɔxɔxi sie xun ma tinxinyi kui.
 10 Tɔɔrɔmixie kantama nan na Alatala ra, e ratangama na a tan nan na e xa kɔntɔfilie kui.
 11 Alatala, i kolonma laxi i ra, barima i singe mu nu i fenma rabolo.
 12 Alatala dɔxɔxi a xa geya seniyenxi xun, won xa a tantu beɛtie ra. A bara fe naxee raba, won xa nee masen si birin be.
 13 Ala ratuxi wuli filixi ma, a fan na jɔxɔma nɛ. A tɔɔrɔmixie wa xui danxunxi.
 14 Alatala, kinikini n ma. I xa n mato. A mato n yaxuie na n tɔɔrɔfe ki naxɛ. I tan naxan n nakisima saya kira ma,
 15 alako n xa i tantu Siyoni jama tagi, n xa sɛɛwa i xa kisi ra.
 16 Sie nu gantanyi naxan texi e yaxuie be, e bara e yete sanyie suxu a ra.
 17 Alatala kolonxi a xa tinxinyi nan ma. Tinxintaree suxuma e yete belexe fɔxi nan saabui ra.
 18 Matandila naxee nɛɛmuma Ala ma, e birin narɔnma aligiyama nɛ.
 19 Ala fama ratude tɔɔrɔmixi ma, a mu nɛɛmuma e ma abadan.
 20 Alatala, keli, i naxa a lu adama xa nɔ i ra. A makiiti.
 21 Alatala, i xa e magaxu. E xa a kolon ibunadama gbansan nan e ra.

10

*I naxa nɛɛmu setare ma
 Ala maxandi*

1 Alatala, i i makuyaxi n na munfe ra?
 I i noxunxi muxu ma muxu xa tɔɔrɛ kui munfe ra?
 2 Yetɛ igboe setaree tɔɔrɔma, a xa mapɔxunyi kobi nɔma e ra.
 3 A a yete igboma a xa wali jaaxi xa fe ra. Alatala xɔnɔma a xa naafuli soto ki ma.
 4 Mixi jaaxi yete igboe naxɛ, «Ala mu na! A mu nɔma sese rabade n na!»
 A xa mapɔxunyi birin nan ya.
 5 A xa wali birin sɔɔneyama nɛ. A mu gaaxuma Ala xa kiiti ya ra. A yoma a yaxuie ma.
 6 A mapɔxunma a bɔjɛ ma, «Sese mu a niyama n bira. Tɔɔrɛ man mu n suxuma.»
 7 A de mixi dankama, a wule fala. A fe jaaxi tinxintare nan tun falama.
 8 A mixi melenma taa fari ma, a xa mixi fanyi faxa. A mu taganma fe jaaxi rabafe ra mixi fanyi ra.
 9 A setaree melenma alo yete. A e suxu a xa gantanyi ra.
 10 Na setaree luma a xa nɔɛ bun ma.
 11 A a falama a bɔjɛ kui, «Ala mu sese toma. A ya raxixi.»
 12 Alatala keli! I naxa nɛɛmu setare ma.
 13 Munfe ra mixi jaaxi yoma Ala ma?
 Munfe ra a a falama a yete be, «Ala mu n jaxankatama?»
 14 Kɔnɔ Ala, i tɔɔrɛ nun nimise toma. I tɔɔrɔmixie malima. Naxan mu nɔma a yete kantade, a a yete taxuma i tan na na. I tan nan na kiridi malima ra.
 15 Mixi jaaxi senbe kana!
 E jaxankata e xa fe jaaxi xa fe ra!
 E ralɔɛ yi dunjɔna ma!

16 Mangɛ nan Alatala ra. Na mu kanama abadan. Kuye batui mu luma a xa bɔxi ma.

17 Alatala, i i tuli tixi mixi magoroxie ra.

I limaniya fima e ma.

I e xa maxandi suxuma.

18 I tōōromixi nun kiridi kantama, alako adamadi naxan findixi bende ra, a naxa e magaxu.

11

Tinxinyi rafan Ala ma

Ala matōxōe

1 Dawuda xa beeti beetibae xa mange be

N bara Alatala findi n yigi ra. Wo a falama n be di,

«I i gi alo xoni naxan tuganma sigafe ra geya ma,

2 barima mixi jaaxie bara e xa xalie tongo, e xa mixi boje fanyie faxa.»

3 Xa seriye mu na mixie tagi sōnōn, tinxintōe fa munse rabama?

4 Alatala na a xa hōōmōbanxi seniye nxi kui.

A xa kibanyi na ariyanna.

A adamadi matoma a fanyi ra, a xa a kolon naxan na e sondonyi kui.

5 Alatala tinxintōe nun tinxintare matoma.

Gbaloe rafan naxee ma, a nee ranaaxu.

6 A tinxintare luma tōōre mōoli birin kui.

Na luma ne alo te wolenxi nun foye jaaxi.

7 Alatala tinxin. Tinxinyi rafan a ma.

Tinxintōe fama a yatagi tode.

12

Naaxuna bara gbo ye

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti beetibae xa mange be. A xa ba kōra luuti solomasaxan xui ra.

2 Alatala, muxu rakisi!

Lanlanteya mu na sōnōn, nōndi falee bara jōn adamadie tagi.

3 Kankan a boore tōōjegema,

a a yanfama wōyen jōxunme ra. Filankafui nan e ra.

4 Alatala xa e de balan. E de igbo.

5 E naxe, «Muxu senbe gbo, muxu fata wōyende.

Nde nōma muxu ra?»

6 Alatala a masenma, «N kelima tōōromixi nun setare xa fe ra ya.

N e ratangama mixie ma naxee e jaxankatama.»

7 Alatala xa masenyi seniye n.

A luma alo gbeti

mixi naxan naxunuma sanya solofere

alako a gbi xa ba.

8 Alatala, i tōōromixi kantama, i muxu ratangama yi mixi mōoli ma temui birin.

9 Na mixi jaaxie e majerema yire birin,

jaaxuna bara gbo ye adamadie ya ma.

13

Han mun temui?

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti beetibae xa mange be

2 Alatala, i neemuma n ma han mun temui?

I i nōxunma n ma han mun temui?

3 N boje tōōroma han mun temui?

N sondonyi jaxankatama han mun temui?

N luma n yaxuie bun ma han mun temui?

4 N Marigi Alatala, a mato, i xa n yaabi.

Ti n fanga ra, xa na mu n faxama ne,

5 n yaxuie fa a fala, «N bara nō a ra.»

N yaxuie jalexinma ne n ma bire ra.

6 Kōnō n tan bara la i xa hinne ra, n boje bara jalexin i xa kisi xa fe ra.

N beeti bama Alatala be a xa hinne nan ma.

14

Naaxuna

Ala matɔxɔɛ

¹ Dawuda xa bɛɛti bɛɛtibae xa mange bɛ

Xaxilitare a falama a bɔɛɛ kui,

«Ala mu na.»

A bɔɛɛ bara kana, a ɲaaxɔɲa nan tun nabama.

Fe fanyi rabae mu na sɔnɔn.

² Alatala a ya ragorofe adamadie ma keli ariyanna,

a xa a to xa lɔnnila nde na na naxan Ala fenma.

³ Kɔnɔ birin bara kira bɛɲin, e ɲaaxu.

Hali fe fanyi rabama keren mu na sɔnɔn.

⁴ Marɔxunyi fanyi mu na fe kobi rabae bɛ?

E na n ma ɲama xa geeni nan tun donfe.

E mu Alatala xilima fefe ma.

⁵ Kɔnɔ e fama sɛrɛnde Ala ya ra, naxan na tinxintɔɛ ya ma.

⁶ Wo bara wa setaree waxɔnfe kanafe,

kɔnɔ e Kanta Marigi Alatala na na.

⁷ Nde fama kisi ra Isirayila bɛ kelife Siyon?

Alatala nan fama a xa ɲama raminide konyiya kui.

Yaxuba bɔnsɔɛ sɛɛwama nɛ, Isirayila ɲɛlexinma nɛ!

15*Sali mixi**Ala xa sɛriyɛ*

¹ Dawuda xa bɛɛti

Alatala, nde nɔma lude i xa salide kui?

Nde nɔma sabatide i xa geya seniyɛnxi fari?

² Mixi naxan ɲɛrɛma tinxinyi kira xɔn ma,

naxan fe fanyi rabama, naxan nɔndi falama a bɔɛɛ fiixɛ ra.

³ A mu mixi mafalama, a mu fe ɲaaxi rabama a boore ra,

a man mu a rayaagima.

⁴ A a makuyama mixi ra naxan mu rafan Ala ma,

kɔnɔ a mixi binyama naxan gaaxuma Ala ya ra.

Hali a tɔɔrɔma, a mu a xa marakali maɟarama.

⁵ A mu mixi donima kɔbiri ra alako a xa geeni sɔtɔ.

A mu kɔbiri rasuxuma a xa wule sa mixi xun ma.

Yi mixi mɔoli mu dinkonma abadan.

16*Ala xanuntenyi**Ala matɔxɔɛ*

¹ Dawuda xa suuki

Ala, i xa n kanta!

N ma kantari na i yi ra.

² Alatala, n Marigi nan i ra.

N ma fe fanyi birin na i tan nan yi.

³ Yi bɔxi seniyɛntɔɛ rafan n ma.

Mixi xungbe nan e ra.

⁴ Kuye batuie xa tɔɔrɛ gboma nɛ.

Kɔnɔ n tan mu sɛrɛɛ wuli daaxi bama kuyee bɛ.

N de mu e xili falama.

⁵ Sese mu na n yi ra, fo Alatala.

N waxɔnfe birin, Ala nan a ra.

N ma dunipeigiri birin na Ala yi ra.

⁶ Ala naxan soxi n yi ra na fan n bɛ,

n bara ɲɛlexin a ra.

⁷ N bara Alatala tantu, a marasi fima n ma.

Hali kɔɛ ra, n xaxili sɔtɔma nɛ.

⁸ Lɔxɔ yo lɔxɔ n xaxili tixi Alatala ra.

Xa a na n sɛeti ma,

n mu birama.

⁹ N bɔɛɛ ɲɛlexinma nɛ,

n xaxili sɛɛwama nɛ,

n fate fan malabuma nɛ bɔɲɛsa kui,

¹⁰ barima i mu n nii rabɛɲinma aligiyama.

I mu i xanuntenyi luma gaburi kui.

¹¹ I simaya kira masenma n bɛ.

ɲɛlexinyi gɛgɛbe na i yire.

Fe fanyi mu ɲɔnma i yire fanyi ma abadan.

17*N ma kiiti bolon*

Ala maxandi

¹ Dawuda xa Ala maxandi
Alatala, n ma maxandi rame
tinxinyi xa fe ra.

I tuli mati n wa xui ra.
I tuli mati n ma maxandi xui ra
wule mu na naxan kui.

² I xa n ma kiiti bolon,
barima naxan tinxin, i na kolon.

³ I na n bɔɲɛ mato kɔɛ ra,
i na n ma dunɲɛigiri mato yanyi
ra,

i mu tantanyi yo toma n na.
N mu tinma wɔyɛn ɲaaxi xa mini
n de i.

⁴ Mixi gbeteɛ fe ɲaaxi rabama,
kɔnɔ n tan bara i xa yaamari suxu.
N mu birama suutee xa kirae fɔxɔ
ra.

⁵ N birama i tan nan fɔxɔ ra,
n mu na kira bɛɲinma.

⁶ Ala, n i xilima nɛ, barima i yaabi
fima mixi ma.
Yandi, i xa i tuli mati n ma
maxandi ra.

⁷ I xa hinne muxu ra,
i tan naxan mixie rakisima e
yaxuie ma,
naxee yigiya fenma i ra.

⁸ Mɛɛni n ma alɔ i ya firinyie.
N nɔxun alɔ tɔxeyɔɛ
naxan a nɔxunma a nga
gabutenyie bun ma.

⁹ Na na a toma, mixi ɲaaxi naxee
n nabilinxi,
e mu noma n na.

¹⁰ Yete igboe nan e ra, e de igbo.

¹¹ E bara fa n fɔxɔ ra yakɔsi,
e n nabilin, e alako e xa n faxa.

¹² E luxi alɔ yete naxan sube
fenma,
alɔ yete kaamexie naxee gbataxi
sube faxade.

¹³ Alatala, keli! N yaxuie gere, i xa
nɔ e ra.
N natanga mixi ɲaaxie ma i xa
santidegema ra.

¹⁴ N natanga na dunɲa mixi
mɔɔlie ma,
naxee e masundi sɔtɔma yi
dunɲɛigiri gbansan kui.

E raluga na masundi ra, i naxan
nagataxi e bɛ.

E xa die fan xa wasa na ra,
a dɔnɔxɔɛ xa lu e xa mamadie bɛ!
¹⁵ Kɔnɔ n tan fama nɛ i yatagi tode
tinxinyi saabui ra.

N na xunu, n wasama nɛ i yatagi
ra.

18*Ala sɛnbe magaaxuxi**Ala matɔxɔɛ*

¹ Alatala xa konyi Dawuda xa bɛɛti
bɛɛtibae xa mange bɛ. A yi bɛɛti
nan ba Alatala bɛ a to a ratanga
Solu nun a yaxui birin ma.

² Alatala, n sɛnbe nun n xanun-
tenyi nan i ra.

³ N nakisima Alatala luma alɔ
fanye, a findi n bɛ tete ra.

N Marigi Ala luma alɔ gɛmɛ
xungbe, n yigiyama
dennaxe.

Sɛnbɛma nan a ra naxan n
nakisima,
naxan n makantama.

⁴ N xa a fala n xui itexi ra:
Ala tantu! Ala bara n nakisi n
yaxuie ma.

⁵ Saya nu bara n nabilin,
faxe nu bara gbaku n xun ma.

⁶ Laaxira nu bara makɔɛ n na,
gaburi nu bara a de rabi n ya ra.

⁷ N Alatala maxandima n ma tɔɔɛ
kui,

n nan n Marigi Ala xilima n xui
itexi ra.

A n xui mɛma a xa hɔɔmɔbanxi
kui,
a a tuli matima n wa xui ra.

⁸ Bɔxi naxa sɛɛn,
geya naxa ramaxa Ala xa xɔnɛ xa
fe ra.

⁹ A xa xɔnɛ naxa lu alɔ tuuri
naxan tema,
alɔ tɛ naxan minima a de i,
alɔ tɛ wole dɛxɛxi.

¹⁰ Ala naxa kuye ibɔɔ firin na, a
goro,
a sanyie tixi nuxui ifɔɔɔxi fari.

¹¹ A ti malekɛ xun ma,
a ɲɛɛ koore ma foye fari.

¹² A a nɔxun dimi kui,
tunɛ nun nuxui ifɔɔɔxi tagi.

¹³ Seyamakɔnyi naxa mini a ya ra
nuxuie kui.

Balabalanyi nun tɛ naxa goro.
 14 Alatala xui naxa lu alo galanyi
 kelife koore,
 Ala Xili Xungbe Kanyi naxa a xui
 ramini,
 balabalanyi nun tɛ fan naxa goro.
 15 A naxa a xa tanbɛɛ woli,
 a a yaxuie rayensen seyamakonyi
 ya ra.
 16 Baa nun bɔxi naxa rabi Alatala
 xa xɔnɛ ya ra.
 17 Alatala naxa n suxu kelife koore
 ma, a n ba ye xɔɔra.
 18 A naxa n natanga n yaxui
 senbɛmae ma,
 n xɔnmixi naxee senbɛ gbo n bɛ.
 19 E naxa n gere n ma tɔɔrɛ kui,
 kɔnɔ Alatala naxa n natanga.
 20 A naxa n namini gbaloe kui a xa
 xanunteya saabui ra.
 21 Alatala bara n ma tinxinyi sare
 ragbilen n ma,
 a bara n mali n ma kewali
 seniyeɛnxi xa fe ra.
 22 N bara lu Alatala xa kira xɔn,
 n mu n Marigi Ala bɛpin kobija
 ra.
 23 N bara a xa seriye birin suxu,
 n mu tondixi a xa yaamarie ra-
 batude.
 24 N bara tinxin a ya ra,
 n mu tin birade yunubi fɔxɔ ra.
 25 Alatala bara n ma tinxinyi sare
 ragbilen n ma,
 a bara n mali n ma kewali
 seniyeɛnxi xa fe ra.
 26 I dugutegeɲa masenma
 dugutegeɲa kanyi bɛ.
 I tinxinyi masenma tinxintɔɛ bɛ.
 27 I seniyeɛni masenma
 seniyeɛntɔɛ bɛ,
 kɔnɔ i kɔɔta nde rabama mixi
 ɲaaxi ra.
 28 I yetɛ magoroe rakisima nɛ,
 kɔnɔ i yetɛ igboe tan magoroma
 nɛ.
 29 Alatala, i tan nan naiyalanyi ra
 n bɛ.
 N Marigi Ala, n ba dimi kui.
 30 Xa won birin na a ra,

n mu gaaxuma gali xungbe
 gereɛde.
 N nɔma gere xɔɔxɔɛ ra Ala xa
 mali saabui ra.
 31 Ala xa kira fan.
 Alatala xa masenyi tinxin.
 A mixie kantama naxee yigiya
 fenma a ra.
 32 Ala gbete mu na, fo Alatala.
 Senbɛma mu na, fo won Marigi
 Ala.
 33 Ala nan senbɛ fima n ma,
 a n naɲere seniyeɛni kui.
 34 A n malima n xa lu alo xeli,
 naxan fata ɲereɛde yire xɔɔxɔɛ.
 35 A bara n nafala gere kui,
 a n malima xali fanyi rawalide.
 36 I bara n xun nakeli,
 i bara n tongo i xɔnye i,
 i bara i ɲengi sa n xɔn ma.
 Na nan a niyaxi n dariye sɔtɔxi,
 37 n senbɛ sɔtɔxi, alako n naxa
 bira.
 38 N birama n yaxuie fɔxɔ ra han
 n e suxu.
 N mu gbilenma e fɔxɔ ra fo n nɔ e
 ra.
 39 N nee rabirama nɛ han e mu nɔ
 kelide sɔnɔn,
 e fa lu n sanyi bun.
 40 I senbɛ soma n yi ra n ma gere
 kui.
 I n yaxuie ragoroma n bun ma,
 41 i a niya n xa nɔ e ra.
 N xɔnmixie mu wɔyeɛnma sɔnɔn.
 42 E mixie xilima e xa fa e mali,
 kɔnɔ mixi yo mu e rakisima.
 E Alatala xilima, kɔnɔ a fan mu e
 yaabima.
 43 N e luxutama nɛ e fa lu alo xube,
 foye naxan xaninma.
 N e boronma alo bende.
 44 I bara n natanga ɲama muru-
 taxi ma,
 i fa n findi sie xunyi ra.
 N mu naxan kolon na bara lu n
 bun ma.
 45 E n xui rabatuma,
 xɔɲee wɔyeɛn ɲoxunme falama n
 bɛ.
 46 E mu suusama n ya ra.

E minima e xa tete makantaxi kui
gaaxui ra.

47 Alatala senbe mu jɔnma
abadan.

Tantui na n ma Kantama be.
Tantui na n Marigi Ala Marak-
isima be.

48 Ala nan n gberɔxɔma.

Ala nan sie rabirama n ma nɔe
bun ma.

49 Ala nan n natangama n yaxuie
ma.

I tan nan n itema n yaxuie xun
ma.

I tan nan n natangama suutee ma.

50 Alatala, n i tantuma sie tagi na
birin nan ma,

n beeti bama ne i be.

51 A xunnakeli nun hinne fima ne
a xa mixi sugandixi ma,
naxan findi mange Dawuda nun a
xa die ra abadan.

19

Ala xa nɔre nun seriye

Ala matɔxɔe

1 Dawuda xa beeti beetibae xa
mange be

2 Koore Ala xa nɔre masenma.
Koore walaxe Ala xa wali
masenma.

3 Yanyi lonni masenma lɔxɔ yo
lɔxɔ.

Dimi xaxili masenma kɔe yo kɔe.

4 Xui yati yati mu a ra,
wɔyenyi fan mu a ra.

Tuli mu nɔma e xui mede.

5 E foxi toma dunɔna birin ma.

E foxi yire makuye birin lima,
han soge sa sama kankira naxan
kui.

6 Soge minima ne alo xeme naxan
baxi gine dɔxɔde,
a fa mini a xa konkoe kui,
alo mixi xungbe naxan jɛrema a
yete xa kira xɔn.

7 A jɛre foloma sogetede, a sa jɔn
sogegorode.

Sese mu nɔma a wuyenyi bade.

8 Alatala xa seriye, seriye fanyi na
a ra.

A senbe fima mixi ma.

Alatala xa nɔndi, nɔndi yati na a
ra.

A lonnitare findima lonnila ra.

9 Alatala xa nɔe, nɔe tinxinxi na a
ra.

A mixi bɔɔe rapɛlexinma ne.

Alatala xa masenyi, masenyi tin-
sexi na a ra.

A mixi xaxili ya rabima ne.

10 Alatala xa yaragaaxui, fe
seniyenxi na a ra.

A mu jɔnma abadan.

Alatala xa yaamari, yaamari fanyi
na a ra.

A birin tinxin.

11 Ala xa yaamari, a fan xɛema be,
a fan dangi xɛema fanyi birin na.

Ala xa yaamari, a jɔxun kumi be,
a jɔxun dangi kumi fanyi birin
na.

12 I xa konyi xaxili sɔtɔma ne i xa
seriye kui.

A geeni gbege toma ne naa.

13 Nde nɔma a yete kan yuge
jaaxie birin kolonde?

I xa n ma yunubi nɔxunxi xafari
n mu naxan kolon.

14 I xa n ma yunubi makenenxi
makuya n na.

A naxa n suxu senbe ra.

Na temui n fama findide mixi
tinxinxi ra,

naxan mu yunubi jaaxi rabama.

15 Wɔyenyi naxan kelima n de i,
a nun wɔyenyi naxan kelima n
bɔɔe ma,

Ala xa na tongo n be jɛlexinyi ra.
Alatala, n kantama nan i ra, i bara
n xunsara.

20

Ala xa mange mali

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti beetibae xa
mange be

2 Alatala xa i yaabi i xa tɔɔre kui.

Yaxuba Marigi Ala xa i ratanga.

3 Ala xa i mali kelife a xa yire
seniyenxi,

a xa i mali kelife Siyon geya fari.

4 Ala xa i xa serexe birin suxu,

a xa j̄lexin i xa s̄erex̄e gan daaxie
ra.

Nengi rate.

⁵ Ala xa i wax̄onfe fi i ma,
a xa i xa wali s̄on̄eya i b̄e.

⁶ Won won xui itema j̄lexinyi
kui.

Won won ma t̄onxuma itema won
Marigi Ala xili ra.

Alatala xa i xa maxandi birin
nasuxu.

⁷ N a kolon a Alatala a xa mixi
sugandixi rakisima ne.

A a yaabima n̄e a senb̄e ra kelife
ra a xa yire seniyenxi.

⁸ Nde lama a xa s̄ori ragise ra,
nde lama a xa soee ra,

k̄on̄ won tan laxi won Marigi
Alatala xili nan na.

⁹ Soee tan birama n̄e,

k̄on̄ won tan tixi tun.

¹⁰ Alatala xa mange rakisi,
a xa won ma maxandi suxu.

21

Mange barakat̄e

Ala mat̄ox̄e

¹ Dawuda xa b̄eti b̄etibae xa
mange b̄e

² Alatala, mange bara s̄ewa i
senb̄e ra.

A xa j̄lexinyi gbo barima i bara
a rakisi.

³ I bara a wax̄onfe raba,
i bara a xa dub̄e suxu.

Nengi rate.

⁴ I fama barake ra a b̄e,
i t̄onxuma mange daaxi d̄ox̄oma a
xun ma,

a yailanxi x̄ema ra.

⁵ A bara i maxandi a xa simaya xa
fe ra.

I bara na maxandi suxu,
a xa simaya x̄on naxa kuya han.

⁶ I to a rakisi, a xa binȳe naxa gbo.
I naxa xunnakeli nun binȳe fi a
ma.

⁷ I naxa a findi barakat̄e xungbe
ra.

I naxa a ras̄ewa i ya i.

⁸ Mange lama Alatala nan na.

A mu birama Ala Xili Xungbe xa
hinne saabui ra.

⁹ I fama i yaxui birin suxude.

I fama n̄ode i x̄onmixie ra.

¹⁰ I na fa, i e j̄onma n̄e,
al̄o t̄e belebele wuri ganma ki
nax̄e.

Alatala x̄on̄oma e ma han t̄e e gan.

¹¹ I b̄ons̄oe bama n̄e dunija ma,
i adamadie raj̄on.

¹² E bara wa fe paaxi rabafe i ra.

E bara kata han,
k̄on̄ na mu findixi s̄on̄eya yo ra
e b̄e,

¹³ barima i tan nan fama e ragide
i xa x̄ali ra.

¹⁴ Alatala, i xa i senb̄e masen e b̄e.
Muxu wama b̄eti bafe i ya x̄ori,
muxu xa i mat̄ox̄o i senb̄e xa fe ra.

22

Ala, i naxa i makuya n na

Ala maxandi

¹ Dawuda xa b̄eti b̄etibae xa
mange b̄e. A xa ba al̄o b̄eti naxan
xili «Subax̄e x̄eli.»

² Ala, n Marigi Ala, i n naboloxi
munfe ra?

I kisi makuya n na, i mu n wa xui
rame?

³ N Marigi Ala, k̄e nun yanyi, n i
xilima,

k̄on̄o i mu n ma xili ratinma.

⁴ K̄on̄o i tan Seniyent̄e,
i xa kibanyi rabilinxi Isirayila xa
tantui ra.

⁵ Muxu benbae bara danxaniya i
ma.

I bara e rakisi e xa danxaniya
saabui ra.

⁶ E to i xili, i naxa e x̄oreya.

E bara danxaniya i ma.

I mu e lu yaagi kui.

⁷ K̄on̄o n tan bara findi mixi xuri
ra al̄o dondoli,

al̄o mixi mu na n tan na.

Adamadie n nayaagima, mixie n
mayelema.

⁸ Mixi naxan birin n toma,
e yoma n ma.

E d̄e petesima n ma,

e e belexesole tima n ma a paaxi
ra.

⁹ E nax̄e, «I ya ti Alatala ra.

A i rakisima, a i ratangama,

barima i rafan a ma!»

¹⁰ Ee Ala, i bara n namini n nga tege,

i bara n sa a kanke ma.

¹¹ N xaxili tixi i ra kafi n bari temui.

I findixi n Marigi Ala ra kafi n baxi foye tode.

¹² I naxa i makuya n na, barima kontofili bara wuya n xun. Malila yo mu na n fe ma.

¹³ Senbemaē bara n nabilin alo Basan tuurae.

¹⁴ E de rabixi alo yete xaapee.

¹⁵ N nii na bafe n fate, n xorie na bafe e radoxodee.

N bope mu sama, limaniya bara ba n yi.

¹⁶ N senbe doloxi alo boora.

N nenyi bara kankan n kon na.

I na n mafindife bende ra.

¹⁷ Mixi naaxi gali bara n nabilin alo baree.

E bara n belexe nun n sanyi tunba.

¹⁸ N xori birin saxi kene ma.

E ya banbanxi n na.

¹⁹ E n ma dugie itaxunma e bore ma,

E n ma dugi fanyi matoma a lanma a xa lu naxan be.

²⁰ Alatala, i naxa i makuya n na!

N ma senbema nan i ra.

I xa i xulun n malide.

²¹ I xa n nii rakisi santidegema ma.

I xa n natanga na baree ma.

²² I xa n nakisi na yetee ma.

I xa n nakisi na tuurae ferie ma.

²³ N i xili masenma ne n ma mixie be,

n i matoxoma ne pama tagi.

²⁴ Wo tan naxan gaaxuma Alatala ya ra,

wo xa a tantu.

Wo tan naxan kelixi wo benba Yaxuba bonsoe,

wo xa a matoxo.

Wo tan naxan kelima Isirayila bonsoe,

wo xa gaaxu a ya ra.

²⁵ Ala mu yoma misikiine xa toore ma.

A mu a yete noxunma a ma xe,

a a xa maxandi suxuma ne.

²⁶ Ala, n i matoxoma pama xungbe ya ma.

N fama n ma laayidi rakamalide mixie be,

naxee gaaxuma Ala ya ra.

²⁷ Mixi magoroxie fama e degede, han e wasa.

Naxee Alatala fenma, e fama a matoxode.

Ala xa simaya fi wo ma.

²⁸ Dunija birin fama ratude Alatala xa fe ma,

e man birin e ya rafindima a ma.

Si birin fama e magorode a be,

²⁹ barima birin na Alatala xa mangeya nan bun.

A si birin yamarima.

³⁰ Dunija senbemaē na ge e degede,

e birin fama e magorode Ala be.

Naxee birin findima bende ra,

e fama e xun sinde Ala be.

E mu noma e yete nii ratangade.

³¹ Adamadie birin fama Ala batude.

E e Marigi xa fe falama e bore be.

³² Ala fama a xa tinxinyi masende

mixi birin be naxee fama baride.

Ala bara na ragiri.

23

Alatala n mēnima

Ala matoxoe

Dawuda xa beeti

¹ Alatala n mēnima

alo xuruse kante a xa xuruse mēnima ki naxe.

Se birin na n yi ra n hayi na naxan ma.

² Alatala n xaninma fe fanyi ma, alo xuruse kante xurusee xaninma pooge fanyi ma ki naxe,

alo a e xun tima ye raxaraxi ra ki naxe.

³ A senbe fima n ma.

A n tima kira tinxinxi xon, barima Alatala nan a ra.

⁴ Hali n jere dimi kui, n mu gaaxuma,

barima i na n seeti ma.

I n kantama, i n xun tima yire fanyi ra.

5 I donse rafalama n be n yaxuie
ya xori.

I se xiri joxunme sama n ma.

I n ma pooti rafema minse ra a
fanyi ra.

6 Hɛeri nun hinnenteya birama
n foxo ra n ma dunijeigiri
kui.

N luma ne Ala xa hɔromolingira
kui lɔxo yo lɔxo,
han n ma dunijeigiri jon.

24

*Nde soma Ala xa hɔromɔbanxi
kui?*

Ala xa seriye

Dawuda xa beɛti

1 Alatala nan gbe na boxi nun a
isee birin na,
dunija nun adamadi birin.

2 A tan nan boxi doxoxi baee nun
xuree tagi.

3 Nde noma tede Alatala xa geya
fari?

Nde noma sode a xa hɔromɔbanxi
kui?

4 Naxan xa wali fan,
naxan boje seniye,
naxan mu birama fe fufafu foxo
ra,

naxan mu wule falama,
na kanyi nan soma Ala xa
hɔromɔbanxi kui.

5 Alatala barake sama a ma,
a rakisima Ala a sare ragbilenma
a ma.

6 Yi mixi mooli nan Ala fenma.
Yaxuba xa mixie wama Ala
kolonfe.

Nengi rate.

7 Tete naadee xa rabi,
hɔromɔbanxi naade forie
fan xa rabi.

Nɔre Kanyi na sofe.

8 Nde na yi Nɔre Kanyi ra?
Alatala senbema nan a ra, Alatala,
naxan senbe gbo gere kui.

9 Tete naadee xa rabi,
hɔromɔbanxi naade forie
fan xa rabi.

Nɔre Kanyi na sofe.

10 Nde na yi Nɔre Kanyi ra?
Mange Alatala nan Nɔre Kanyi ra.

25

Ala, hinne n na

Ala maxandi

Dawuda gbe

1 N xaxili tixi i tan Alatala nan na.

2 N Marigi Ala, n bara n yete taxu
i ra

alako yaagi naxa n soto,
alako n yaxuie naxa n mayele.

3 Naxan yo la i ra, na kanyi mu
yaagi sotoma,

kono yanfante tan, yaagi sotoma
ne a fanyi ra.

4 Alatala, i xa kira masen n be,
n xaran i xa kira ra.

5 N napeɛ i xa nondi kira xon,
i man xa n matinkan i xa kira ra,
barima i tan Ala nan n nakisima.
N xaxili tixi i ra lɔxoɛ birin.

6 Alatala, i maroxun i xa
marafanyi nun i xa fon-
isireya ma,

barima e na na kabi dunija foɛ.

7 I naxa i maroxun n ma yunubi
ma,

n naxan nabaxi n ma segetalaya
kui,

n i raxoxoxi temui naxe.

Alatala, i maroxun n ma i xa
fonisireya kui,

barima i fan.

8 Alatala fan, a tinxin.

Na nan a toxi a kira masenma
yunubitɔee be.

9 A tan nan mixi magoroxi
rajerema tinxinyi kui.

A e matinkanma a xa kira ra.

10 Alatala xa fonisireya nun
tinxinyi na mixie be,

naxee a xa saate nun a xa yaamari
mabanbanma.

11 Alatala, n ma yunubie xafari i
xili xa fe ra,

barima e mu xurun.

12 Nde gaaxuma Alatala ya ra?

Alatala kira masenma na kanyi be
a lanma a xa jere naxan ma.

13 A aligiyama lima ne seewe kui.

A bonsoe fan fama sabatide yi
boxi ma.

14 Alatala a xa gundo masenma
mixie be,
naxee gaaxu a ya ra.

A a xa saate masenma ne e be.

15 N xaxili tixi Alatala ra loxo
birin
barima a tan nan n natangama fe
jaaxi ma.

16 Alatala, yandi, hinne n na,
barima tooromixi nan n na,
n malima fan mu na.

17 N boje bara tooro. N namini na
toore kui.

18 I ya rasiga n ma sunnunyi nun
n ma jaxankate ma,
i xa dije n ma yunubi birin ma.

19 I xa a mato n yaxuie wuyaxi ki
naxe.
E n xonxi a jaaxi ra.

20 N nii makanta, i xa n natanga,
alako yaagi naxa n soto i xa niini
bun ma.

21 Seriyee nun tinxinyi xa n kanta
barima n xaxili tixi i tan na.

22 Ala, Isirayila xunsara a xa toore
birin ma.

26

Tinxintoe jere ki

Ala maxandi

Dawuda gbe

1 Alatala, i xa n ma kiiti sa, barima
n jere ki tinxin.

N bara n yete taxu i ra, n mu
birama.

2 Alatala, n boje mato, n sondonyi
makiiti,

3 barima n laxi i xa hinne ra,
n man n jere ma i xa seriyee ma.

4 N mu luma wule falee ya ma,
n mu jere ma filankafuie tagi.

5 Fe kobi rabae mu rafan n ma,
n tan nun mixi jaaxie mu luma
yire keren.

6 Alatala, n nan n jere ki
raseniyen,
n man luma ne i xa serexebade.

7 N tantui beeti bama,

n i xa kaabanakoe masenma.

8 Alatala, i xa horomobanxi rafan
n ma, i xa noe na dennaxe.

9 I naxa n nii ba alo yunubitoe
nun faxatie.

10 E fe jaaxie rabama, e kobiri
rasuxuma tinxintareya ra.

11 Koko n tan luma tinxinyi kui.
N xun sara, i xa dije.

12 N jere ki tinxin.

N Alatala tantuma ne malanyie
kui.

27

I xaxili ti Alatala ra

Ala maxandi

Dawuda gbe

1 Alatala nan na n ma naiyalanyi
ra.

N nakisima na a ra.

N lan n xa gaaxu nde ya ra?

N ma dunijeigiri na Alatala nan
ma niini bun ma.

N lan n xa gaaxu nde ya ra?

2 N gerefae nun n yaxui naxee fe
jaaxi rabama,

e na fa n nahalakide,

e tan nan birama.

3 Hali soori gaali n nabilin,
n boje mu serenma.

Hali soori gaali fa n gerede,

n boje suusama ne.

4 N fe keren nan maxorin Alatala
ma,

n na na nan fenfe.

N wama lufe Alatala xa
horomobanxi nan kui

n ma dunijeigiri birin,

alako n xaxili xa ti Alatala xa fe
fanyi ra,

n man xa no a xa horomobanxi
matode.

5 A n natangama ne toore ma
horomobanxi kui.

A n noxunma ne na niini bun ma.

A n natema ne geya fari.

6 A n xun nakelima ne n yaxuie ya
xori naxee n nabilinxi.

N serexe bama ne a xa
horomobanxi kui jexinyi
ra.

N suuki ba, n beeti ba Alatala be.

7 Alatala, i tuli mati n xui ra, n na
i maxandife.

Hinne n na, i man xa n yaabi.

8 N bɔɲe wama i fenfe.
Alatala, n i fenma ne.
9 I naxa i kobe ti n na.
I naxa mee i xa konyi ra xone kui.
I tan nan na n malima ra.
N ma marakisima Ala, i naxa n
nabolo,
i naxa n nabɛɲin.
10 Xa n nga nun n ba n nabolo,
Alatala tan a makɔrema ne n na.

11 Alatala, i xa kira masen n be.
N xun ti kira tinxinxi ra,
alako n yaxuie naxa n suxu.
12 I naxa n nabolo n yaxuie xa e
sago raba n na,
barima e bara findi tɔɲegɛlae ra
n be.
Fe kobi rabae nan lanxi e ma.
13 N laxi a ra n Alatala xa fe fanyi
toma ne
yi dunija bendɛ fupi fari.

14 I xaxili ti Alatala ra.
I senbe xun xa masa, i xa li-
maniya.
I xaxili ti Alatala ra.

28

*Ala ɲengi dɔxɔxi a xa mixie xɔn
ma*

Ala maxandi
Dawuda gbe
1 Alatala, n bara i xili.
I xa senbe luma n be alo fanye.
I tuli mati n na, xa na mu a ra n
luma alo faxa mixi.
2 N na n belexe ite i be i xa yire
seniyenxi mabiri,
i xa n ma maxandi xui rame.
3 I naxa n lu alo mixi ɲaaxie nun
tinxintaree.
E e boore yanfama, e bɔɲe mu fan.
4 E xa wali kobi sare ragbilen e ma.
E naxan nabaxi mixie ra,
i xa na raba e fan na.
A lanma e xa na mooli soto,
5 barima e mu Alatala xa wali
kolon.
A fama e rabirade, e mu keli
sonɔn.
6 Alatala tantu,
a bara n ma dube suxu.
7 Alatala nan na n senbe nun n
kantama ra.

N xaxili tixi a tan nan na naxan n
malima.
N bɔɲe seewama ne, n fa beeti ba
a be.
8 Alatala nan a xa ɲama senbe ra,
a findi a xa mixi sugandixi kan-
tama ra.
9 I xa ɲama rakisi, i xa barake
ragoro e ma.
Mɛeni e ma
alo xuruse demadonyi mɛenima a
xa goore ma ki naxe.
I ɲengi dɔxɔ e xɔn ma abadan.

29

Alatala xui magaaxuxi

Ala matɔxɔɛ
Dawuda xa beeti
1 Malekee, wo Alatala matɔxɔ,
a xa binye nun a senbe xa fe ra.
2 Wo xa Alatala matɔxɔ,
wo xa a batu a noɛ seniyenxi kui.
3 Alatala xui mema baa ma,
Ala Binye Kanyi xui luma alo
galanyi,
a a xui rasigama baa xungbee ma.
4 Alatala xui senbe gbo,
a magaaxu.
5 Alatala xui wuri bili xungbee
igirama,
alo naxee na Liban bɔxi ma.
6 Alatala Liban wuri bilie itu-
ganma alo ninge di,
a Siriyon geya ituganma alo sɛxe i
ninge.
7 Alatala xui te rayensenma alo
seyamakɔnyi.
8 Alatala xui Kadesi gbengberenyi
raserenma.
9 Alatala xui a niyama xelie nun
sie xa bari.
Nama birin e xui itema a xa
horomɔbanxi kui,
a a fala,
«Matɔxɔɛ na Ala be!»
10 Alatala nu na a xa kibanyi kui
dunija banbaran ye temui
naxe.
A xa mangeya mu ɲonma abadan.
11 Alatala nan senbe fima a xa
ɲama ma,
a barake nun bɔɲesa fima e ma.

30

Ala xa xone mu buma

Ala matoxoe

¹ Dawuda xa beeti a naxan sebe
Ala xa horomobanxi xa fe ra

² N bara i matoxo Alatala,
barima i bara n nakeli.

I mu tin n yaxuie xa xunnakeli
soto n xun ma.

³ N Marigi Alatala, n to i xili,
i naxa n nayalan.

⁴ Alatala, i naxa n nii rakisi saya
ma,

i mu tin n xa goro gaburi kui.

⁵ Danxaniyatoe, wo xa beeti ba
Alatala be,

wo xa a xili matoxo.

⁶ A xa xone mu buma,

kono a hinnema i ra i xa simaya
birin kui.

Nummare, mixie wama, kono
geesege e fa jalexin.

⁷ N bopesa soto temui naxe n naxa
a fala,

«N mu noma birade.»

⁸ Alatala, temui dangixi i naxa n
senbe lu alo geya,

kono yakosi i bara i noxun n ma.

N bopje bara ifu.

⁹ Alatala, n naxa i xili, n naxa i
maxandi.

¹⁰ N naxa a fala i be,

«N ma faxe findima geeni
mundun na i be?

Xa n bara goro gaburi kui,

na noma findide matoxoe ra i be?

Na noma i xa lanlanteya masende
dunija be?»

¹¹ Alatala, i tuli mati n na, i xa
kinikini n ma.

Alatala, n mali.

¹² I bara n ma nimise masara
seewe ra.

I bara n ma sunnun donma
masara jalexin donma ra.

¹³ N Marigi Alatala, na na a ra n
mu dunduma,

n tantui beeti bama ne i be
abadan.

31

Lafe Ala ra

Ala maxandi nun Ala matoxoe

¹ Dawuda xa beeti beetibaе xa
mange be

² Alatala, n bara n xaxili ti i ra.

I naxa tin n xa lu yaagi kui, i xa
kiiti fanyi sa n ma.

³ I xa i tuli mati n na, n nakisi.

I xa lu n be alo fanye,
alo yire makantaxi alako n xa kisi.

⁴ N ma senbema nun n ma kan-
tama nan i ra.

I xa n xun ti kira fanyi xon i xili
fanyi xa fe ra.

⁵ N yaxuie bara yele itala n ya ra,
kono i fama n natangade na
ma.

⁶ N bara n xaxili ti i ra.

Alatala Nondi Marigi, i bara n
nakisi.

⁷ Kuye batui mu rafan n ma,
n tan, nan n taxuma Alatala nan
na.

⁸ N seewama ne i xa hinne xa fe
ra,

barima i bara n ma toore to,
n sondonyi na jaxankata, i na
kolon.

⁹ I mu n soxi n yaxuie yi ra, i bara
n xoreya.

¹⁰ Alatala, hinne n na,

barima n na toorofe.

N fate birin bara ba n ma.

¹¹ N ma simaya na jonfe toore kui.
N ma dunijeigiri xorocho.

N senbe bara jon n ma yunubi xa
fe ra.

N fate bara kana ¹² n yaxuie xa fe
ra.

N bara yaagi n doxobooree xon
ma.

N booree, xa na mu a ra naxee n
toma taa kui,

e e gima ne n ma.

¹³ E birin bara neemu n ma alo n
jan bara faxa.

N luxi alo se loxi.

¹⁴ N bara n yaxuie xui me.

Gbaloe na n nabilinyi.

E bara lan a ma e xa n faxa.

¹⁵ Kono n tan bara n taxu i ra, i
tan n Marigi Alatala.

¹⁶ N na i sagoe.

N natanga n yaxuie ma naxee wama n jaxankatafe.

17 I xa i xa konyi to, n nakisi i xa hinne ra.

18 Alatala, n na i xili, i naxa n lu yaagi kui.

Ala xa mixi jaaxie rayaagi,

Ala xa e rasabari faxe ra.

19 Ala xa e xui radundu, barima yi wule falee e yete igboma, e yo tinxintoe ma.

20 I xa hinne gbo, i naxan nagataxi i yaragaaxuie be, naxee i xa kantari fenma.

21 I bara e yigiya alako fe kobi rabae naxa e suxu.

I bara e ratanga wule falee ma.

22 Alatala tantu, barima a bara hinne n na n ma toore kui.

23 N ma gaaxui kui, n nu bara a fala,

«I bara i noxun n ma,»

konɔ i bara n ma maxandi suxu.

24 Danxaniyatoe, wo xa Alatala xanu.

Alatala togondiyatoe rakisima ne,

konɔ a yete igboe jaxankatama ne.

25 Wo tan naxee wo xaxili tixi Alatala ra,

wo wo senbe so, wo xa limaniya.

32

Ala yunubi xafarife

Ala matoxoe

Dawuda xa lonni beeti

1 Nelexinyi na adama be naxan xa yunubi bara ba, naxan xa fe kobi bara xafari.

2 Nelexinyi na adama be Alatala bara dije naxan ma fe kobi ma, a nun maifui mu na naxan xaxili ya ma.

3 Danmi n dunduxi, n mu noma minide toore kui.

N nu tooroma ne yanyi birin na.

4 Koe nun yanyi i xa toore na n fari.

N senbe bara kana, a bara lu alo gbengberen yire.

5 N bara n ma yunubi masen i be, n mu n ma yunubi noxunxi fa.

N bara a fala,

«Fo n xa n ma yunubi ya xaran Alatala be.»

I tan Alatala bara n ma yunubi ba n ma.

6 Mixi tinxinxi birin xa i maxandi a waxati.

Xa toore gbo alo banbaranyi, a mu sese niyama a ra.

7 N ma kantari lanxi i tan nan ma. I man sunnunyi bama n ma.

N i tantuma ne i xa maratange xa fe ra.

8 N wo xaranma ne kira ra wo lan wo xa bira naxan foxo ra.

N wo rasima ne,

n nan n jengi sama ne wo xa fe xon ma.

9 Wo naxa lu alo soe,

xa na mu a ra sofale xaxilitare, naxan mu rapere ma fo karafoe ra.

10 Fe xone gbegbe ragataxi mixi jaaxi be,

konɔ naxan a xaxili tixi Alatala ra, Ala xa fonisireya na kanyi rabilinma ne.

11 Mixi tinxinxie, wo seewa Alatala ra,

wo man xa jalexin.

Wo Ala tantu jalexinyi kui wo xui itexi ra,

wo tan mixi tinxinxie birin.

33

Ala na woyen, a fe ragirima ne

Ala matoxoe

1 Tinxintoe, wo xa Alatala matoxo wo xui itexi ra.

Tinxintoe lan e xa Ala matoxo.

2 Wo xa Alatala tantu kora ra, wo xa beeti ba kora ra luuti fu daaxi.

3 Wo xa beeti neene ba a be, wo xa na raba maxasee ra wo xui itexi ra.

4 Alatala xa masenyi tinxin, a a xa wali birin nabama soobe ra.

5 Tinxinyi nun seriye rafan a ma, dunjina birin nafexi Alatala xa hinne ra.

6 Alatala naxa koore daa a xa woyenyi ra.

A to woyen keren fala, tunbuie naxa mini keren na.

7 A naxa baa fan malan yire keren, a xa ye ragata.

8 Bɔxi birin xa gaaxu Alatala ya ra. Dunija mixi birin xa a binya.

9 A na woyen, a fe ragirima ne.

A na yaamari fi, a rabama ne.

10 Alatala sie xa natee kanama ne. A mu e xa wali sooneyama.

11 Kɔnɔ Alatala xa fe ragirixie buma abadan.

A waxɔnfe sooneyama ne waxati birin.

12 Nelexinyi na si be naxan marigi findixi Alatala ra.

Nelexinyi na bɔnsɔe be Alatala naxan sugandixi.

13 Alatala a ya ragoroma dunija ma kelife ariyanna, a mixi birin mato.

14 Kelife a xɔnyi, a dunija mixi birin matoma ne.

15 Naxan adamadie bɔɔe daaxi, a a jɛngi sama e xa walie xɔn.

16 Mange yo mu kisima a xa soorie saabui ra.

Sɔɔri fan mu kisima a yete senbe ra.

17 Sɔɔri jɔxɔ a ma a xa soe nɔma a rakiside,

kɔnɔ na tan mu findima kisi ra a be.

18 Alatala nan meenima mixie ma naxee gaaxuma a ya ra, naxee e xaxili tima a xa hinne ra,

19 alako e nii naxa laaxira, alako e xa balo kaame waxati.

20 Won xaxili tixi Alatala nan na. A tan nan won malima ra, a tan nan won kantama ra.

21 Won bɔɔe seewaxi a tan nan ma fe ra, barima won bara la a xili seniyenxi ra.

22 Alatala, i xa hinne muxu ra, barima muxu xaxili tixi i tan nan na.

34

Ala yaragaaxuie sare

Ala matɔxɔe

1 Dawuda to a yete findi daxui ra Abimeleki ya i alako a xa a bejin, a naxa yi beeti sebe.

2 N Alatala tantuma waxati birin. A xa matɔxɔe mu bama n de i.

3 N Alatala matɔxɔma n bɔɔe kui. Tɔɔromixie fama ne na mede, e fa seewa.

4 Won birin xa Alatala binya, won xa a xili matɔxɔ.

5 N to Alatala maxandi, a naxa n yaabi,

a n ma gaaxui birin ba n yi.

6 Naxan na a ya ti Ala ra, a seewama ne, a mu yaagima.

7 Xa tɔɔromixi a xui ramini, Alatala a mema ne, a fa a rakisi a xa tɔɔre kui.

8 Alatala xa maleke Ala yara-gaaxuie rabilinma ne, a e kanta.

9 Wo a mato, Alatala fan de! Nelexinyi na adama be naxan xaxili tixi a ra.

10 Seniyentɔe, wo xa gaaxu Alatala ya ra,

alako wo hayi birin xa fan.

11 Kaame yetee suxuma ne, kɔnɔ Alatala fenmae hayi birin fanma ne.

12 N ma die, wo fa, wo xa fa wo tuli mati n na.

N xa Alatala yaragaaxui masen wo be.

13 Nde wama simaya xɔnkuye xɔn?

Nde wama lufe seewe kui temui birin?

14 Xa wo wama na xɔn, woyen jaaxie naxa mini wo de i, wo naxa wule yo fala.

15 Wo xa fe jaaxi lu na, wo xa fe fanyi raba.

Wo xa wo tunnabexi bɔɔesa fenfe ra.

16 Alatala tinxintɔe toma ne, a a tuli matima e wa xui ra.

17 Alatala a kobe soma fe kobi rabae ra, alako e xili xa neemu dunija ra.

18 Tinxintɔɛ nɛ a mawa Alatala be, a a tuli matima nɛ e ra, a e ba e xa tɔɔrɛ kui.

19 Alatala luma mixi fe ma naxan sunnunxi a bɔɔɛ ma, a mixi rakisima naxan xaxili bara ifu.

20 Tɔɔrɛ gbege tinxintɔɛ lima nɛ, kɔɔ Alatala a rakisima na birin ma.

21 Alatala mɛɛnima nɛ a ma, sese mu a toma.

22 Fe jaaxi nan mixi jaaxi faxama.

Tinxintɔɛ yaxuie fama jaxankatade.

23 Alatala a xa konyie xun sarama nɛ.

Naxan a xaxili tima Ala ra, na mu kiiti jaaxi sɔtoma.

35

Mixi jaaxi sare

Ala maxandi

Dawuda gbe

1 Alatala, i xa mixi tɔɔɔ naxan wama n tɔɔɔfe. Naxan wama n gerefe, na kanyi gere.

2 Keli, i xa n mali i xa geresose ra.

3 I xa xali nun tanbe xa ite n yaxuie xili ma.

A fala n be, a i tan nan n ma marakisima ra.

4 Ala xa n yaxuie rayaagi, a xa e xaxili ifu, naxee wama n faxafe.

Naxee fe jaaxie maxirima n xun ma,

Ala xa e rayaagi, a xa e keru.

5 E xa lu alo maale lagi foye naxan nayensenma.

Alatala xa maleke xa e keru.

6 Ala xa e lu dimi kui,

Ala xa e xa kira masalaxun.

Alatala xa maleke xa e keru.

7 E bara yeɛ itala n ya ra, e bara yili ge n birama dennaxe, alako e xa n faxa hali n mu fe jaaxi yo rabaxi e ra.

8 Ala xa na sare ragbilen e ma.

Ala xa e suxu yeɛ kui, Ala xa e rabira yili kui.

9 Na temui n bɔɔɛ jɛlexinma nɛ Alatala ra.

N sɛɛwama nɛ a xa marakisi xa fe ra.

10 N bɔɔɛ a falama nɛ,

«Alatala, i maniye mu na.

Nde nɔma tɔɔɔmixi ratangade senbema ma?

Nde nɔma setare ratangade mujɛtie ma?»

11 Wule faleɛ n tɔɔɔɛɛma,

e nu fe fala e mu naxan kolon.

12 E n ma fe fanyi sare ragbilenma fe jaaxie ra.

Mixi birin bara n nabolo.

13 Kɔɔɔ e tan nu furaxi temui naxe,

n nu luma sunnun na e be,

n nu fa sunyi suxu,

n Ala maxandi e be temui birin.

14 N sunnunxi e be alo n sunnunma n boore be ki naxe, xa na mu a ra n ngaxakerenyi be. N kinikinixi e be alo n kinikinima n nga be ki naxe.

15 Kɔɔɔ tɔɔrɛ to n tan li, e birin naxa jɛlexin.

E naxa kafu e bore ma n xili ma, e xa n jaxankata, e xa n nahalaki.

16 Mixi jaaxie nun konbitie,

e birin n ma fe xɔɔxi, e nu yeɛ.

17 N Marigi, munfe ra i tinma na mɔɔli xa raba?

N nii ratanga e xa gere ma, n nii rakisi yi yetɛɛ ma.

18 Na kui n i tantuma nɛ malanyi xungbe kui,

N i matɔɔɔma jama gbegebe tagi.

19 Ala xa n natanga n yaxuie ma, naxee wama yofe n ma.

Ala xa n natanga n xɔɔmixie naxee wama n konbife hali n mu fe yo rabaxi e ra.

20 E mu wɔɔɔɛɛ fanyi yo falama, e mixi fanyi madaxuma tun.

21 E n tɔɔɔɛɛma a falafe ra, «Muxu bara a to.»

22 Alatala, i bara na birin to. I naxa dundu de.

N Marigi, i naxa i makuya n na.

23 N Marigi Ala, keli, i xa n xun magere so, i xa n xun mafala.

24 N Marigi Alatala, i xa n ma kiiti sa i xa tinxinyi ra, alako n yaxuie naxa n mayele.
 25 I naxa tin e xa a fala, «Muxu bara nɔ a ra, muxu bara a masoto.»
 26 Ala xa n xɔnmixie rayaagi, n yaxuie xaxili xa ifu.
 27 Ala xa n xanuntenyie rasεεwa, naxee a falama e xui itexi ra, «Tantui na Alatala be naxan a xa konyi luma bɔnesa kui.»
 28 N i xa tinxinyi masenma ne, n i tantuma ne temui birin.

36

Adama xa jaaxura nun Ala xa hinne

Ala matɔxɔe

1 Alatala xa konyi Dawuda xa beeti beetibae xa mangε be
 2 N bara mixi jaaxi xa matandi maɔxun n bɔne kui.
 A mu a kolon a lanma a xa gaaxu Ala ya ra.
 3 A a yete igboma han a mu noma a xa yunubi tode, a mu noma a pεre ki xonde.
 4 A xa wɔyenyi jaaxu, a nu mixi madaxu tun.
 A mu fe fanyi yo kolon.
 5 A fe jaaxi maɔxunma kɔe ra, a fa kira jaaxi suxu, barima a mu tondima fe kobi lude.
 6 Alatala, i xa hinne koore lima, i xa dugutegeɔa sigama han nuxui.
 7 I xa tinxinyi gbo alo geyae.
 I xa kiiti tilin alo baa.
 I tan nan adamadie nun subee rakisima.
 8 Ala, i xa hinne fan.
 Adamadie birin yigiya sɔtoma ne i yi ra,
 alo tɔxɔe yɔreε luma e nga gabutenyie bun ma ki naxe.
 9 E wasama i xa nεme nan na, i xa fe fanyi luma e be alo ye xinbeli.
 10 I tan nan gbansan noma adama rabalode.

I xa naiyalanyi bara muxu xa kira iyalan.

11 I xa hinne i kolonmae ra, i xa i xa tinxinyi masen tinxintɔee be.

12 I xa n natanga yete igboee ma, i naxa a lu mixi jaaxie xa n keru.

13 Tinxintaree birama ne, e mu noma kelide sɔnɔn.

37

Mixi jaaxi nun mixi fanyi ma-sundi

Ala xa seriye

Dawuda gbe

1 I naxa kontɔfli mixi jaaxie ra.

I naxa tin lude alo e tan.

2 E lisima ne mafuren alo jooge, e faxama ne alo sansie.

3 I xa i taxu Alatala ra, i xa fe fanyi rabatu.

I xa lu yi bɔxi ma, nɔndi xa findi i xa baloe ra.

4 Alatala xa findi i waxɔnfe ra.

Na kui a i waxɔnfe ragirima ne.

5 I i xaxili ti Alatala ra, a birin taxu a ra.

A tan nan fe ragirima.

6 Ala fama i xa nɔndi makenende alo a soge raminima ki naxe geεεgeε.

A i xa xunnakeli makenenma alo soge naxan yanbama yanyi ra.

7 I bɔne raxara Alatala ya i,

i xa mame ti, Ala na na.

I naxa mixi jaaxi tɔone hali a xa fe birin sɔoneyaxi.

8 I naxa xɔnɔ, i i bɔne magoro.

Na tɔone lu na, a mu fee sɔoneyama i be.

9 Ala fama mixi jaaxie raɔnde, kɔnɔ naxee e xaxili tixi Ala ra, e fama yi bɔxi sɔtode ke ra.

10 A mu buma mixi jaaxie xa lɔe dunija ma.

E mu toma dede.

11 Naxee bɔneε magoroxi,

e tan nan fama yi bɔxi sɔtode ke ra, e lu bɔnesa kui.

12 Tinxintare tinxintɔe yanfama, a xɔnɔ a ma.

13 Kɔnɔ Marigi yelema na mixi
jaaxi ma,
barima a a kolon a fama naxan
sɔtɔde.

14 Mixi jaaxie santidegema bama
a tɛɛ i,
e xali fan suxu,
alako e xa misikiine nun setare
tɔɔɔ,
e xa tinxintɔɛ kɔn naxaba.

15 Kɔnɔ e tan nan fama faxade e
yete xa santidegema saabui
ra.

E xa xalie fama girade.

16 Se xuri naxan na tinxintɔɛ yi ra,
a fisa mixi jaaxie xa bannaya bɛ,
17 barima Alatala e senbɛ kanama
nɛ,

a fa tinxintɔɛ mali.

18 Alatala jɛngi saxi mixi fanyi
xɔn.

E ke buma nɛ abadan.

19 E mu yaagima tɔɔrɛ tɛmui, e
lugama nɛ kaame waxati.

20 Kɔnɔ mixi jaaxie faxama nɛ.
Alatala yaxuie luma nɛ alo fili,
naxan sexɛ lisima, a fa gan.

21 Mixi jaaxi doni tongoma nɛ,
kɔnɔ e mu a fima.

Mixi fanyi tan mixie kima a xa
fonisireya kui.

22 Alatala xa barakatɔɛ yi bɔxi
sɔtɔma nɛ ke ra,
kɔnɔ Ala naxan dankama, na
kanyi fama halakide.

23 Naxan jɛrɛ ki rafan Alatala ma,
a na kanyi malima nɛ a xa
dunijɛigiri kui.

24 Hali a sa dinkon, a mu birama,
barima a belexɛ na Alatala yi ra.

25 Kabi n dimɛdi tɛmui, han n
xɛmɔxi ra,

n mu tinxintɔɛ kɛrɛn toxi Ala
naxan nabɛpinxi,
naxan xa die taami makulama.

26 Tinxintɔɛ ki tima, a mixie don-
ima.

A xa die barake sɔtɔma nɛ.

27 I xa fe kobi lu na, i xa fe fanyi
raba.

Na kui i simaya xɔnkuye sɔtɔma
nɛ.

28 Seriyɛ rafan Alatala ma.

A mu a xa hinnentee rabɛpinma.
A e kantama nɛ abadan.
Kɔnɔ mixi jaaxie bɔnsɔɛ fama nɛ
halakide.

29 Tinxintɔɛɛ fama nɛ yi bɔxi
sɔtɔde ke ra, e lu be abadan.

30 Tinxintɔɛ lɔnni nan masenma,
seriyɛ nan minima a dɛ kui.

31 A Marigi Ala xa seriyɛ na a bɔrɛ
kui,
a mu birama kira xɔn.

32 Mixi jaaxi tinxintɔɛ yanfama, a
xa a faxa.

33 Kɔnɔ Alatala mu tinxintɔɛ luma
a yaxuie sagoe.

A mu tinma e xa a tɔɔrɛge kiiti
tɛmui.

34 I xaxili ti Alatala ra, a xa kira
suxu,
alako a xa i rakeli, i xa yi bɔxi sɔtɔ
ke ra.

Na tɛmui i mixi jaaxie toma nɛ e
halakixi.

35 Tɛmui dangixi n bara senbɛma
jaaxi nde to.

A xungbo alo wuri tofanyi.

36 Kɔnɔ n to dangi a yire a firin
nde,

n naxa a li a xa fe xuben.

N naxa a fen, kɔnɔ n mu a to.

37 I xa mixi fanyi nan mato, tinx-
intɔɛ nan igbɛ.

Na mixi mɔɔli findima barakatɔɛ
nan na.

38 Kɔnɔ yunubitɔɛɛ tan fama nɛ
sɔntɔde,

e bɔnsɔɛ birin fa halaki.

39 Alatala tinxintɔɛɛ rakisima nɛ,
a findi e xa makantama ra e xa
tɔɔrɛ kui.

40 A e malima nɛ, a e ratanga.

A e ratanga mixi jaaxie ma, a e
rakisi,

barima e yigiyaxi a tan nan ma.

38

N senbɛ bara kana

Ala maxandi

¹ Dawuda xa maxandi beeti

2 Alatala, i naxa n paxankata i xa xone kui, i naxa n halaki i xa bojete kui.
 3 I bara n maxono i xa tanbe ra, i bara n nabira.
 4 Yalanyi yo mu na n be i xa xone kui.
 N ma yunubi bara a niya n fate birin xa tooo.
 5 N ma yunubie bara gbo n xun ma.
 Na kote bara binya, n mu a noma sonon.
 6 N ma fie bara gbo, e xiri bara jaaxu.
 Na birin fatanxi n ma xaxilitarepa nan na.
 7 N boje bara kana, xunnakeli mu na n be.
 N luma fejen na sunnunyi nan kui.
 8 N fate birin wolenxi, yalanyi yo mu na sonon.
 9 N senbe bara kana, n fate birin bara ba n ma.
 N boje toooxi tun.
 10 N Marigi, i n waxonfe kolon, n ma tooe mu noxunxi i ma.
 11 N boje mu saxi, n senbe bara jon.
 N ya mu naiyalanyi toma sonon.
 12 N xanuntenyie nun n booree bara keli n xun ma
 n ma fure xa fe ra, n ngaxakerenyie bara e makuya n na.
 13 Naxee wama n faxafe, e bara yele itala n ya ra.
 Naxee wama n tooofe, e bara n konbi,
 e n toojegema temui birin.
 14 Kono n mu n tuli mati na woyenyie ra,
 n mu n de rabi n xa e yaabi.
 15 N luma alo tuli xori, n luma alo boboe.
 16 Alatala, n xaxili tixi i tan nan na.
 N Marigi Ala, i tan nan gbansan noma n yaabide.
 17 N naxe, «I naxa tin n yaxuie xa yo n ma,
 e xa jalexin n ma tooe xa fe ra.»
 18 A gbe mu luxi n xa bira,
 n na tooofe temui birin.

19 N bara n ti n ma yunubi rabaxie ra,
 n yangoe naxee rabaxi, na fe bara n kontofili.
 20 N yaxuie tan kende, e senbe gbo.
 N xonmixie bara wuya, hali nondi mu na e be.
 21 Naxee fe fanyi masarama fe jaaxi ra, e n toooma,
 barima n tan birama fe fanyi nan foxo ra.
 22 Alatala, i naxa n nabepin.
 N Marigi Ala, i naxa i makuya n na.
 23 N Marigi, i xa fa mafuren n malide.
 N Marigi, n ma marakisima nan i ra.

39

Adama luma alo foye

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti beetibae xa mange Yedutun be
 2 N bara a fala, «N fe birin nabama,
 alako n naxa yunubi raba n de ra.
 N fe birin nabama,
 alako n naxa na woyenyi mooli fala mixi jaaxie ya xori.»
 3 N ma tooe xungbe kui,
 n naxa dundu, n mu sese fala, n naxa n sabari tun.
 4 N boje nu satunma, n ma tooe naxa lu alo te dexexi.
 Na bara a niya n xa yi woyenyi fala,
 5 «Alatala, a masen n be n faxama temui mundun,
 n ma simaya sigama han minden,
 alako n xa n senbe xa xurunyi kolon.
 6 I bara n ma simaya radunke, a xon mu kuya sonon.
 Adama luma alo foye naxan dangima.»
 Nengi rate.
 7 Adama luxi ne alo niini, naxan minima, a fa dangi.
 A naafuli malanma, kono naxan fama a sode,
 a mu na kolon.

8 N Marigi, n fa n xaxili tima nde ra?

I tan nan gbansan noma n malide.

9 N nakisi n ma yunubie birin ma.

I naxa n nayaagi daxuie ya xori.

10 N bara dundu, n mu sese falama,

barima i tan nan na walife.

11 I xa fure ba n ma, beenu i xa n nanɔn tɔɔre kui.

12 I mixi naxankatama a xa yunubi xa fe ra.

Naxan nafan adama ma, i na bama a yi.

Na fe luma ne alo kuli naxan bogise fanyi xun nakanama

beenu mixi xa a matongo.

Adamadi misaalixi foye nan na naxan dangima.

Nengi rate.

13 Alatala, n ma dube suxu, i xa i tuli mati n ma maxandi ra. I xa n wa xui me, barima i xa xɔɔɔ nan n na.

N luma alo n benbae, n mu buma yi duniɔa bendɛ fuɔi fari.

14 I xa i xa naxankate ragbilen n foxo ra sinden, xa na mu a ra n faxama ne.

40

N mu noma dundude

Ala maxandi nun Ala matɔɔɔɔ

1 Dawuda xa beeti beetibae xa mange be

2 N bara n xaxili ti Alatala ra, a bara a tuli mati n na.

3 A bara n ba boora xɔɔra, a n sanyi radiki fanye ra.

4 A bara beeti neene sa n boɔɔ ma naxan findixi tantui ra Ala be.

Mixi gbegbe na na me, e gaaxuma ne Ala ya ra, e e yete taxu Alatala ra.

5 Nelexinyi na adama nan be naxan a xaxili tixi Alatala ra, naxan mu a kobe ratoxi yete igboe ma, naxan mu a kobe ratoxi kuye batufe ma.

6 N Marigi Alatala, i bara i xa fe fanyi gbegbe masen muxu be.

I maniye mu na.

N wama na birin tagi rabafe mixie be,

kɔɔɔ i xa fe fanyi wuya han a bara dangi a i.

7 I mu wama serexe tun xa xon ma.

I bara n tuli rabi.

I mu wama serexe gan daaxi xon ma,

i mu wama serexe yunubi xafari daaxi fan xon ma.

8 N bara fa kitaabui makuntanxi ra naxan seɔɔxi n be.

9 N Marigi Ala, n bara tin i waxonfe ma.

I xa seriyɛ na n sondonyi kui.

10 N tinxinyi masenma jama be.

I xa a kolon Alatala, n mu fama dundude i xa fe ma.

11 N mu noma dundude i xa nondi ma.

N i xa fe fanyi nun i xa marakisi fe falama ne.

N mu i xa fonisireya nun i xa nondi nɔxunma jama ma.

12 I tan Alatala, i mu fama tondide n be i xa marafanyi ma.

I xa fonisireya nun i xa nondi n kantama ne temui birin.

13 Tɔɔre gbegbe bara n nabilin.

N ma yunubi fan bara gbo han a bara dangi a i.

E bara wuya dangife n xunserexe ra.

Limaniya bara ba n yi ra.

14 Alatala, yandi, n natanga.

Alatala, yandi, n mali.

15 Naxee wama n nii bafe, naxee wama n ma fe jaaxi xon ma,

e birin xa makuya n na yaagi kui.

16 Naxee n mayelema, yaagi xa e de ixara.

17 Naxee birin biraxi i foxo ra, e xa seewa, e xa nelexin i xa fe ra. Naxee wama i xa kisi xon ma, e xa a fala temui birin, «Tantui na Alatala be.»

18 Setare nun misikiine nan na na na,
 kono Marigi bara ratu n ma fe ma.
 I tan nan na n ma malima ra a nun
 n nakisima.
 N Marigi Alatala, i naxa dugundi!

41

Furema Ala maxandife

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti beetibae xa
 mange be
 2 Nelexinyi na mixi be naxan
 hinnema tooromixi ra.
 Alatala a ratangama ne a xa toore
 ma.
 3 Alatala a ratangama ne, a a
 rabalo.
 A nelexinma ne dunija.
 I mu a luma a yaxuie sagoe.
 4 Alatala a malima ne a fura temui,
 a a rayalan.
 5 N a falama a be,
 «Alatala, hinne n na.
 N nayalan barima n bara yunubi
 raba i ra.»
 6 N yaxuie woyen jaaxie falama,
 e naxe,
 «A faxama mun temui?
 A xili loema mun loxo?»
 7 Naxan fama n xebude a filanka-
 fui woyenyi falama.
 Fe jaaxi gbo a boje kui.
 A na keli n xun ma, a na mooli
 falama.
 8 N xonmixie n ma fe
 makolikolima e boore be,
 e xa n tooro.
 9 E naxe, «Fure jaaxi bara a suxu,
 a bara tagan, a mu kelima sonon.»
 10 Hali n defanboore, n nu laxi
 naxan na,
 muxu nun naxan nu muxu
 degema yire keren,
 na bara a kobe ti n na.
 11 Alatala, hinne n na, i xa n
 nakeli,
 alako n xa n yaxuie sare ragbilen
 e ma.
 12 N a kolon n nafan i ma,
 barima i mu n luma n yaxuie
 sagoe.

13 I n malima ne barima n tinxin.
 I bara tin n xa lu i seeti ma
 abadan.
 14 Tantui na Isirayila Marigi
 Alatala be abadan.
 Amina. Amina.

42

N sondonyi nimisaxi munfe ra?

Ala maxandi

1 Kora xa die xa lonni beeti
 beetibae xa mange be
 2 Ala, n wama lufe i yire.
 N i fenma alo xeli ye fenma ki
 naxe.
 3 N hayi na Ala jipe ma.
 N a yire lima mun temui?
 4 Yakosi n wama koe ra,
 n wama yanyi ra.
 Mixi n maxorinma,
 «I Marigi Ala na minden?»
 5 N na ratu yi fe ma, n boje
 seewama ne.
 Singe n nu jama rajerema Ala xa
 horomobanxi nan kui,
 e nu beeti bafe nelexinyi kui,
 e tantui rasiga Ala ma.
 6 Munfe ra n sondonyi nimisaxi?
 Munfe ra n boje sunnunxi?
 N xa n xaxili ti Ala ra,
 n man xa a tantu a xa kisi xa fe ra.
 7 N Marigi Ala, n boje nimisaxi n
 yete kan ma fe ra.
 Na na a ra n nan n natuma i ma
 Yuruden,
 n na dennaxe yi temui,
 Xerimon nun Misari geyae na
 dennaxe.
 8 N ma toore xun nan tun masafe.
 A luma alo susui ye naxan sinma
 xure ye xun.
 9 Alatala hinnema n na yanyi ra,
 n fan beeti bama a be koe ra.
 N Ala maxandima naxan n na-
 baloma.
 10 N bara a fala Ala be,
 naxan senbe gbo alo fanye,
 «I neemuxi n ma munfe ra?
 I n luxi toore kui
 n yaxuie xa noe bun ma munfe
 ra?»
 11 N yaxuie n tooroma konbi ra
 loxo yo loxo.

E n maxorinma, «I Marigi Ala na minden?»
 12 N sondonyi nimisaxi munfe ra?
 N boɲe sunnunxi munfe ra?
 N xa n xaxili ti Ala ra,
 n man xa a tantu a xa kisi xa fe ra.
 N Marigi nan na n ma marakisima ra.

43

N boɲe sunnunxi munfe ra?

Ala maxandi

1 Ala, i xa n ma kiiti sa.
 I xa n xun mafala pama danxaniyatatare xon ma.
 I xa n natanga yanfantee nun wule false ma.
 2 Ala n ma kantama na i tan nan na,
 i n nabeɲinxi munfe ra?
 I n luxi toore kui n yaxuie xa noe bun ma munfe ra?
 3 I xa n ma kira iyalan i xa nondi ra,
 i xa n xun ti sigafe ra i yire i xa geya seniyenxi fari.
 4 N nan n makorema ne Ala xa serexebade ra,
 Ala naxan findixi n ma seewe nun n ma jalexinyi ra.
 N beeti bama n Marigi Ala be kora ra.
 5 N sondonyi nimisaxi munfe ra?
 N boɲe sunnunxi munfe ra?
 N xa n xaxili ti Ala ra,
 n man xa a tantu a xa kisi xa fe ra.

44

Muxu mu i xa saate kanama

Ala maxandi

1 Kora xa die xa lonni beeti beetibae xa mange be
 2 Ala, muxu bara a me muxu benbae saabui ra,
 i wali naxan nabaxi temui dangixi.
 3 I bara sie keru be alako muxu benbae xa sabati yi boxi ma.
 4 E mu be soto e xa santidegema xa ra,
 e mu kisi soto e yete senbe xa ra.
 I tan nan senbe bara e rakisi,

i tan nan xa hinne bara findi na saabui ra.

5 Ala, i tan nan findi n ma mange ra.

Yandi, i xa Yaxuba bonsoe rakisi.

6 Muxu fama muxu yaxuie ragibilende i tan nan saabui ra,
 muxu fama e ragorode i xili ra.

7 N mu n xaxili tixi n ma xali xa ra,

n ma santidegema mu noma n nakiside.

8 Kono i tan nan muxu ratangama muxu yaxuie ma,

i tan nan muxu xonmixie rayaagima.

9 Muxu Ala nan matoxoma temui birin,

muxu i tan nan xili tantuma abadan.

Nengi rate.

10 Kono yakosi i bara muxu rabeɲin,

i bara muxu rayaagi.

I mu muxu xa soorie malima sonon.

11 I bara muxu ragi muxu yaxuie ya ra,

naxee muxu xonxi,
 nee bara muxu harige birin ba muxu yi ra.

12 I bara muxu rabeɲin alako e xa muxu faha alo xurusee,

i bara muxu rayensen pamane gbetee ma.

13 I bara i xa pama mati sare xuri ra,

naxan mu findima geeni ra i be.

14 I bara muxu rayaagi muxu doxo-booree xon ma.

Muxu rabilinyie yoma muxu ma.

15 I bara a niya si gbetee xa muxu mayele,

e nu e xunye lintan muxu ma.

16 N xaxili ifuxi temui birin, n bara yaagi.

17 Naxee n xonxi, nee n mayelema, e n konbima.

E wama e gberioxofo.

18 Hali yi birin to rabaxi muxu ra,
 muxu mu neemuxi i ma,
 muxu mu i xa saate kanaxi.

19 Muxu bɔɲe mu gbilenxi i fɔxɔ ra,
muxu mu muxu makuyaxi i xa kira ra,
20 naxan a niyama i xa muxu lu wulabaree tagi,
muxu xa faxa.
21 Xa muxu sa nɛɛmu muxu Marigi Ala xili ma,
xa na mu a ra muxu naxa ala gbetɛɛ batu,
22 Ala mu a kolonma xɛ?
A mu mixi gundo birin kolon?
23 Kɔnɔ mixie na muxu faxafe alo xurusee.
E na rabama tɛmui birin i tan nan ma fe ra.
24 N Marigi, xunu. I xife munfe ra?
Keli, i naxa mɛɛ muxu ra tɛmui birin.
25 I yatagi nɔxunma muxu ma munfe ra?
I nɛɛmuxi muxu xa tɔɔɛ nun yaagi ma munfe ra?
26 Muxu bira nɛ bɔxi, muxu mu nɔma kelide sɔnɔn.
27 Yandi, keli, fa muxu mali.
I xa muxu xun sara i xa hinne xa fe ra.

45

Mangɛ xa futi

Ala matɔxɔɛ

1 Kora xa die xa lɔnni bɛɛti bɛɛtibae xa mangɛ bɛ. A xa ba alo bɛɛti naxan xili «Fuge tofanyie.» Xanunteya sigi.
2 Wɔyɛn fanyie bara n bɔɲe rafe.
N xa yi wali raba mangɛ bɛ.
N nenyi luma nɛ alo sebeliti fanyi xa kale.
3 I tofan adamadi birin bɛ, i fata wɔyɛn nɔxunme tide,
barima Ala barake sama i xa fe ma tɛmui birin.
4 I xa i xa santidɛgema xiri i tagi,
alako i xa xunnakeli nun i xa binyɛ xa kolon.
Sɔɔri senbɛma nan i ra.
5 I senbɛ gbo.

Te i xa sɔɔri ragise fari, nɔndi, magoroe, nun tinxinyi xa fe ra.
I xa fe xungbe raba.
6 I xa tanbɛɛ magaaxu.
E fama i yaxuie sondonyi sɔxɔde, sie birama nɛ i sanyie bun.
7 «Ala, i xa mangɛ kibanyi buma nɛ abadan.
Tinxinyi nan findixi i xa mangɛya tɔnxuma ra.»
8 Tinxinyi nan nafan i ma.
Naaxuiɲa mu rafan i ma fefe ma.
Na nan a toxi i Marigi Ala bara i sugandi sɛwɛ kui.
Fisamante nan i ra dangife i booree ra.
9 Labunde nun se xiri nɔxunme na i xa dugi ma.
Xulunyi tima i xa mangɛ banxi tofanyi kui.
Kɔrae nɛlexinyi xui raminima i bɛ.
10 Mangɛɛ xa di ginɛ luma i sɛɛti ma,
i xa gine fan na i fe ma, a maxirixi xɛɛma tofanyi ra.

11 N ma di gine, i tuli mati n na.
I naxa kankan i bɔnsɔɛ ma,
xa na mu a ra i xa denbaya nun i baba ma.
12 I xa i igoro mangɛ bɛ
naxan findixi i marigi ra.
I tofan, i rafan a ma ki fanyi.
13 Tirekae fama bunsee ra i bɛ,
naafuli kanyie fan fanma i binyade.
14 Mangɛ xa di gine soma banxi kui,
a maxirixi dugi tofanyi ra, xɛɛma na a ma.
15 A xa konyi ginɛ a matima mangɛ xɔn.
Mangɛ fan maxirixi dugi tofanyi ra.
16 Gine so tɛmui, mixi birin nɛlexinxi,
e xulunyi tima.

17 I xa die fama lude alo i benbae,
e findi mangɛ ra ɔxi birin xun
ma.

18 N i tan findima xili kanyi nan
na abadan.

Bɔnsɔɛ birin i matɔxɔma ne
waxati yo waxati.

46

Won mu gaaxuma

Ala matɔxɔɛ

1 Kora xa die xa beeti beetibae xa
mange be ginedimedi xui daaxi

2 Ala, won kantama nan a ra.

Won ma kantari na a yi ra.

A won malima won ma tɔɔre birin
kui.

3 Xa ɔxi sa serɛn, won mu gaax-
uma.

Xa geya sa bira baa ma, won mu
gaaxuma.

4 Xa mɔɔnyie sa xaape, won mu
gaaxuma.

Xa geya sa a imaxa, a serɛn, won
mu gaaxuma.

5 Xure nan a ra, naxan salonyie
Ala xa taa raseɛwama.

Ala Xili Xungbe Kanyi xa
hɔrɔmɔlingira seniyenxi na
menni ne.

6 Ala na na taa kui, na taa mu a
ramaxama,

a a malima subaxe nefe a li.

7 Sie sɔnxɔɛ ratema, mangeyae
birama ne.

Ala nefe a xui ramini, dunija
birin xununma ne.

8 Mange Alatala na won seeti ma.

Won ma kantari na Yaxuba Marigi
Ala yi ra.

9 Wo fa Alatala xa wali mato,
a gbaloe naxan luxi ɔxi ma.

10 A tan nan gere ɲɔnma dunija
birin ma.

A xali girama ne.

A tanbe kanama ne,
a makantase gan.

11 «Wo wo raxara, wo xa a kolon
Ala na n tan nan na.

N si birin yamarima.

N ma yaamari na dunija birin
ma.»

12 Alatala na won seeti ma,

Won ma kantari na Yaxuba Marigi
Ala yi ra.

47

Ala fisamante mangɛ

Ala matɔxɔɛ

1 Kora xa die xa beeti beetibae xa
mange be

2 Wo tan sie birin, wo wo belexe
bonbo,

wo sɔnxɔ, wo xui ite ɲelɛxinyi kui
Ala be!

3 Alatala Xili Xungbe Kanyi maga-
axu.

Mange xungbe nan a ra dunija
birin xun ma.

4 A bara sie ragoro won bun ma,
e xa lu won sagoe.

5 A bara ɔxi fi won ma ke ra,
naxan findixi Yaxuba bɔnsɔɛ xa
xunnakeli ra.

A won xanu.

Nengi rate.

6 Ala tema ɲelɛxin xui nan tagi,
a fama sarae fe xui ma.

7 Wo beeti ba Ala be, wo beeti ba!
Wo beeti ba won ma mange be, wo
beeti ba!

8 Ala nan mange ra dunija birin
xun ma,

wo xa lonni beeti ba.

9 Ala magoroxi mange kibanyi
seniyenxi kui,

si birin mange nan a ra.

10 Sie xa mangɛɛ kafuma Ibu-
rahima Marigi Ala xa pama
ma,

barima Ala nan a ragiri mangɛɛ
xa dunija kanta.

Ala na se birin xun.

48

Ala xa taa Siyon

Ala matɔxɔɛ

1 Kora xa die xa beeti. Sigi
seniyenxi.

2 Alatala gbo.

A lanma won xa a matɔxɔ
a xa taa kui a xa geya seniyenxi
fari.

3 Ala xa geya Siyon tofan,
a rafan dunija birin ma.

Na findi Mange Xungbe xa taa nan na.

⁴ Ala a jɛngi sama a xa taa makan-taxi xɔn,

a bara a yete findi a kantama ra.

⁵ Mangɛe to e malan Siyon gere xili ma,

⁶ e naxa kaaba na tofe ra.

E naxa gaaxu, e fa e gi.

⁷ E to gaaxu na ya ra,

e naxa serɛn alo ginɛ naxan na di barife,

⁸ xa na mara alo Tarasisi xa kunkuie

foye xungbe naxee imaxama.

⁹ Won Marigi Ala kaabanako naxan nabaxi a xa taa kui,

won bara na mɛ, won bara na to.

Mangɛ Alatala na taa rakisima tɛmui birin.

Nengi rate.

¹⁰ Ala, muxu na so i xa Hɔrɔmɔlingira kui,

muxu ratuma i xa hinne nan ma.

¹¹ Ala Xili Xungbe Kanyi,

i xili tantuma nɛ dunija yire birin.

I xa mangeya tinxin.

¹² Nama jɛlexinma nɛ Siyon geya fari,

Yudakɛ sɛɛwama nɛ i xa kiiti xa fe ra.

¹³ Wo xa Siyon mabilin,

wo xa a xa sɔɔri tidee kɔnti.

¹⁴ Wo xa a tɛtɛ nun a yire makan-taxie mato,

alako wo xa na fala wo xa die bɛ.

¹⁵ Ala nan na won Marigi Ala ra abadan.

A won naɲɛrɛma han aligiyama.

49

Aligiyama sigafe mu kanama

Ala xa seriyɛ

¹ Kora xa die xa bɛɛti bɛɛtibae xa mange bɛ

² Wo wo tuli mati yi ra, wo tan nama birin.

Dunija nama birin, wo wo tuli mati n na.

³ Tide xuri kanyi, tide xungbe kanyi,

setare a nun se kanyi, wo birin xa wo tuli mati.

⁴ N fama wɔyɛnyi hagige nan falade wo bɛ,

n bɔɲɛ xaxili fanyi naxan maɲɔxunxi.

⁵ N nan n tuli tixi taali ra,

n fama na tagi rabade wo bɛ kɔra xui ra.

⁶ Munfera n fa gaaxuma gbaloe lɔxɔɛ ya ra,

n yaxuie xa fe kobi n nabilinma tɛmui naxɛ?

⁷ E laxi e xa bannaya nan na,

e nu fa e yete matɔxɔ e harige xa gboe ra.

⁸ E mu nɔma e bore xunsarade,

E mu nɔma e xunsare fide Ala ma.

⁹ E nii xunsare xɔrɔxɔ,

e mu nɔma a fide abadan.

¹⁰ E tan mu faxama? E mu sigama aligiyama?

¹¹ Won a toma, lɔnnilae faxama,

lɔnnitaree fan faxama nɛ.

E fa e harige lu mixi gbɛtɛɛ yi ra.

¹² Mixi naxee e xilie saxi bɔxie xun ma,

e maɲɔxunxi nɛ e xa banxie luma nɛ naa abadan,

e xɔnyi mu kanama keli lanfan-mae ma,

a sa dɔxɔ lanfanma gbɛtɛɛ ra.

¹³ Hali mixi xungbe, a mu buma.

A faxama nɛ alo subee.

¹⁴ Mixi naxee laxi e yete ra, e xa kira nan ya.

E xui rafan naxee ma, nee birama nɛ e fɔxɔ ra.

¹⁵ E aligiyama lima nɛ.

Faxe e ralɔɛma nɛ.

Mixi tinxinie e maboronma nɛ.

E xa tofanyi kanama nɛ.

Aligiyama findima nɛ e xɔnyi ra.

¹⁶ Kɔnɔ Ala n nii xunsarama nɛ aligiyama,

a n xanin.

Nengi rate.

¹⁷ Mixi na findi banna ra, a harige na gbo,

i naxa gaaxu,

18 barima a mu sese xaninma
aligiya.

A harige mu birama a foxo ra.

19 A jalexinma ne a harige ra a xa
dunipeigiri kui,

barima birin a matoxoma na xa fe
ra,

20 kono a fa siga aligiya

a a benbae li na,

naxee mu dunija toma sonon.

21 Xa banna mixi xaxili mu na,

a luxi ne alo sube naxee faxama.

50

Serexe naxan nafan Ala ma

Ala xa seriye

Asafi xa beeti

¹ Alatala na woyenfe.

A na dunija birin xilife,
keli sogetede han sogegorode.

² Kelife Siyon, Ala xa tofanyi yan-
bama.

³ Won Marigi Ala na fafe,

a mu dunduxi.

Te belebele na a ya ra,
foye xungbe fan na a rabilinyi.

⁴ A xui tema koore ma,

a xui goroma boxi

kiiti sade a xa mixie be.

⁵ «N batulae, naxee laayidi ton-
goxi n be serexe ra,

wo xa wo malan.»

⁶ Ala xa masenyi tinxixi kelima

koore nan ma,

barima kiitisa nan na Ala ra.

⁷ «N ma mixie, wo wo tuli mati, n
xa woyen.

Isirayila, n bara wo kalamu.

Ala nan n na, wo Marigi Ala.

⁸ N mu xonoxi wo xa serexee xa fe
ra.

Wo serexe gan daaxie bama n be
temui birin.

⁹ N mu tuura tongoma wo xonyi.

N mu si kontonyi fan tongoma wo
xa kule.

¹⁰ N gbe nan na sube birin na wula
i.

N gbe nan na sube birin na geyae
ma.

¹¹ N gbe nan na xoni birin na
koore ma.

N gbe nan na sube birin na fili
ma.

¹² Xa kaame n suxuma nu, n ma
falama wo tan be.

N gbe nan na dunija birin na.

¹³ N tan tuura sube donma? Ade.

N tan si kontonyi wuli minma?
Ade.

¹⁴ A lanma wo xa tantui rasiga n
ma,

na xa findi wo xa serexee ra.

Wo xa wo xa laayidie rakamali n
be, n tan Ala Xili Xungbe

Kanyi.

¹⁵ Wo xa n xili wo xa toore kui.

N fama wo ratangade,

wo fan fama n matoxode.»

¹⁶ Ala xa masenyi nan ya, mixi
naaxie be,

«wo na n ma yaamari nun n ma
saate durusife munfe ra?

¹⁷ N ma seriye mu rafan wo ma.

Wo mu n ma woyenyi danxunma.

¹⁸ Wo nun mujetie na a ra.

Wo nun yene rabae na a ra.

¹⁹ Fe naaxi nan tun minima wo de
i,

wo wule nan tun falama.

²⁰ Wo nun naxan nga keren a ra,
wo na tojpegeama.

²¹ Wo naxan nabaxi, na nan ya.

Han yakosi n bara n sabari.

Wo joxo a ma a n na wo seeti ma,

kono n fama xaape de wo ma,

n fama a birin ya bade wo be.

²² Wo xa yi fe me,

wo tan naxee neemuxi Ala ma,

xa na mara n wo xa fe kanama ne.

Mixi yo mu wo ratangama.

²³ Naxan tantui serexe bama n be,
na mixi bara n matoxo.

Mixi naxan a jere ki matoma a
fanyi ra,

n fama n tan Ala xa marakisi
masende a be.»

51

Dawuda xa yunubi

Ala maxandi

¹ Dawuda xa beeti beetibae xa
mange be. ² Annabi Natan

wøyenfe Dawuda be a yunubi
raba Batiseba ra temui naxe.

³ Ala, hinne n na alo i darixi a ra
ki naxe.

Dijne n ma fe jaaxi ma i xa boje
fanyi saabui ra.

⁴ I xa n naseniyen n ma fe kobi
birin ma.

I xa n ma yunubi xafari.

⁵ N bara n ma yunubi kolon.

N mu noma neemude na ma.

⁶ N na fe jaaxi rabaxi i keren nan
na.

N naxan nabaxi a mu rafan i ma.

I na n makiiti,
nondi luma ne i be.

⁷ N barixi yunubi fe nan kui,

kabi nga furi ba neene ra.

⁸ Kono nondi na lu mixi boje kui,
na nan nafan i ma.

Na lonni masen n be.

⁹ N seniyen hisopi burexe ra,

alako n xa fiixe.

N seniyen,

alako n xa fiixe foen alo xijne.

¹⁰ Nelexinyi nun seewe fi n ma,

alako n boje xa sa.

¹¹ I kobe ti n ma yunubi ra,

i xa n ma fe kobi birin ba n ma.

¹² N Marigi Ala, n boje mafindi
boje seniyenxi ra,

xaxili fanyi fi n ma.

¹³ I naxa n makuya i ya tode ra.

I naxa i Xaxili Seniyenxi ba n yi
ra.

¹⁴ Kisi seewe nun limaniya fi n ma
naxan n malima.

¹⁵ N i xa kira masenma ne i
matandilae be,

alako e man xa bira i foxo ra.

¹⁶ N nakisima Ala,

n bara mixi faxa.

Yandi, n xunsara,

alako n xa i xa fe fanyi masen.

¹⁷ N Marigi, na niya n be,

n xa i tantu.

¹⁸ Serexe mu rafan i ma,

xa na mu a ra n na bama ne i be
nu.

I mu wama serexe gan daaxi xon.
¹⁹ Serexe fanyi findixi yete
magoroe nan na.

Ala wama yi serexe mooli nan xon
ma.

²⁰ I xa hinne Siyoni ra,
i xa Darisalamu tete rakeli.

²¹ Na temui i nelexinma ne serexe
tinxinxi

nun serexe gan daaxi ra.

Na temui tuurae nan bama serexe
ra i xa serexebade.

52

De jaaxi

Ala xa seriye

¹ Dawuda xa lonni beeti beetibae
xa mange be. ² Masenyi nan ya
Dowege Edonka xa fe ra, naxan
a fala Solu be a Dawuda na
Aximeleki xonyi.

³ I i yete igboma fe kobi rabafe ra
munfe ra?

Ala xa hinne buma ne abadan.

⁴ I de luma alo fine naxan fe jaaxi
rabama.

Yanfante nan i ra.

⁵ Fe jaaxi rafan i ma dangife fe
fanyi ra.

Wule rafan i ma dangife nondi ra.
Nengi rate.

⁶ I wøyen xui xaaje, i de mu fan.

⁷ Na kui Ala fama i rahalakide
temui birin.

A i suxuma ne, a i keri i xa banxi
kui, a i keri dunija ma.

Nengi rate.

⁸ Tinxintoe naxee findima seedee
ra

e fama yeleda na kanyi ma yi ki
ne,

⁹ «Wo na mixi mato,
naxan mu nu a xaxili tixi Ala ra.

A naxa la a xa naafuli ra,
a a yete kanta a xa yanfanteya ra.

¹⁰ Kono, n tan naxan laxi Ala xa
hinne ra,

n ma fe birin na sooneyafe
alo Oliwi wuri tofanyi naxan na
Ala xonyi.»

¹¹ N i tantuma ne abadan i xa wali
xa fe ra.

N xaxili tixi i xili fanyi nan na i xa
danxaniyatosee tagi,
barima i fan.

53

Xaxilitare xa masenyi

Ala xa seriye

¹ Dawuda xa lonni beeti beetibae xa mange be. A xa ba xule xui ra.
² Xaxilitare a falama a boje kui,
 «Ala mu na.»
 E fe haramuxie rabama, e mu tinxin.
 Mixi yo mu na naxan fe fanyi rabama.

³ Ala a ya ragoroma adamadie ma kelife ariyanna,
 a xa e mato xa xaxilima nde na na naxan Ala fenma.
⁴ Koro birin bara makuya Ala ra, e nu fe jaaxi raba.
 Hali mixi keren mu na naxan fe fanyi rabama.
⁵ Tinxintaree xaxili mu na?
 E nu n ma jama tooro tun.
 E mu Ala xilima feo.
⁶ E fama serende gaaxui ra na nan ma,
 barima Ala fama na mixi moole rayensende, naxee wama wo tooro fe.
⁷ Nde kelima Siyon a xa Isirayila rakisi?
 Ala na a xa jama ramini konyiya kui,
 Yaxuba bonsoe seewama ne, Isirayila jalexinma ne.

54*N Marigi tima n bun ma**Ala maxandi*

¹ Dawuda xa lonni beeti beetibae xa mange be. A xa ba kora xui ra. ² Sifikae to a fala Solu be a Dawuda a noxunxi e xonyi, Dawuda naxa yi beeti ba.
³ Ala, n nakisi i xili ra, n ma kiiti sa i senbe ra.
⁴ Ala, n ma dube suxu, i tuli mati n ma woyenyi ra.
⁵ Xone ndee bara keli n xili ma, mixi kobi naxee wama n faxafe.
 E mu Ala kolon fefe ma.
 Nengi rate.
⁶ Ala n malima, n Marigi tima n bun ma.
⁷ A n yaxuie xa kobina sare ragbilenma e ma.
 I xa e halaki i xa dugutegena kui.

⁸ N bara a janige n xa serexe ba i be.
 Alatala, n i xili tantuma ne barima i fan,
⁹ i man n nakisima n ma toore kui, n fa no n yaxuie ra.

55*Yanfantee**Ala maxandi*

¹ Dawuda xa lonni beeti beetibae xa mange be. A xa ba kora xui ra.
² Ala, n ma dube suxu,
 i naxa i noxun n ma maxandi ma.
³ I tuli mati n na, i xa n yaabi.
 Xanmeri nun gaaxui bara ge n suxude
⁴ n yaxuie xa woyenyi xa fe ra,
 a nun mixi jaaxie xa wali kobi xa fe ra.
 E wama n tooro fe, e n tooregema xone kui.
⁵ N boje bara seren, n sondonyi bara gaaxu faxe ya ra.
⁶ Gaaxui nun serenyi bara n suxu a jaaxi ra.
 Na bara n natagan.
⁷ Xa gabutenyi nan nu na n be nu alo ganbe,
 n nu bara siga yigiya fende nu,
⁸ n nu n gima ne, n siga yire makuye,
 n sigama wula i ne nu.

Nengi rate.

⁹ N xa n gi mafuren, alo foye xungbe.
¹⁰ N Marigi, fe kobi rabae rayensen ye.
 I naxa e lu e xa lan fe kobi ma,
 barima kobina nun gere bara gbo taa kui.
¹¹ Koe nun yanyi ra fe kobi rabae taa rabilinma,
 e xa fe jaaxi nun tinxintareya raba taa kui.
¹² E bara fe birin kana.
 Gbesenxonneya nun maifui bara gbo taa kui.
¹³ Xa yaxui nan tun n konbima nu, n dijema.
 Xa n xonmixi nan tun kelima n xili ma nu,

n nan n nɔxunma ne a ma nu.

14 Kɔnɔ i tan n lanfanma nan
i ra, n xanuntenyi, n
ɔfanboore.

15 Won ɔe fan, won birin sigama
Ala xa hɔrɔmɔbanxi.

16 E xa e tɛrenna faxe ra,
e xa goro gaburi kui e jɔje ra,
barima e e jɛrema fe jaaxie nan
tun kui.

17 Kɔnɔ n bara Ala xili.
Alatala n nakisima ne.

18 N gbelegbelema kɔe a nun yanyi
ra. A bara n xui me.

19 N yaxuie to wuya, a bara n
natanga na gere ma.

20 Ala naxan na a xa kibanyi kui
kabi a fɔle,
a a tuli matima n na, a fa n yaxuie
rabira,

Nengi rate
barima e tondixi tuubide.

E mu gaaxu Ala ya ra.

21 Yi mixie bara e bore gere, e
saate kana.

22 E ɔe jɔxun alo xɔje, kɔnɔ gere
na e bɔje kui.

E xa wɔyenyi salaxun alo ture,
kɔnɔ e mixi tɔɔrɔma alo san-
tidɛgema naxan baxi a tɛe
i.

23 I xa i xaxili ti Alatala ra, a i
malima ne.

A mu tinma tinxintɔe xa bira.

24 Ala, yi geresoe nun yi yanfantee
xanin aligiyama.

I naxa e xa simaya kɔnti rakamali.
Ala, n bara n taxu i ra.

56

N mu gaaxuma sɔnɔn

Ala maxandi nun Ala matɔxɔe

1 Dawuda xa suuki beɛtibae xa
mange be. A xa ba alo beɛti naxan
xili, «Ganbe na wuri makuye
fari.» A a ba Filisitakae a suxu
temui naxe Gati.

2 Ala, hinne n na barima mixie na
n gerefe.

E gere tima n be temui birin.

3 N yaxuie feɛpenma gere ra.

Ala Xungbe, n gerefae bara wuya.

4 N na gaaxu temui naxe, n nan n
xaxili tima i tan nan na.

5 N Ala xa masenyi matɔxɔma.

N mu gaaxuma sɔnɔn, barima n
bara la Ala ra.

Ibunadama gbansan noma munse
rabade n na?

6 Temui birin n yaxuie wama n
tɔɔrɔfe e xa wɔyenyi ra.

N ma fefe mu rafanxi e ma.

7 E lanxi n ma jaxankate ma,
e bira n fɔxɔ ra yire birin alako e
xa n faxa.

8 I naxa tin e xa ratanga e xa fe
jaaxie ma.

Ala, i xa xɔne xa e rabira.

9 I n ma dunɔjeigiri kolon, i n yaye
toxi.

N ma tɔɔre birin sebexi i yi ra.

10 N na i xili temui naxe, n yaxuie
gbilenma ne n fɔxɔ ra.

N a kolon n nun Ala na a ra.

11 N Ala xa wɔyenyi matɔxɔma,
n Alatala xa masenyi matɔxɔma.

12 N mu gaaxuma sɔnɔn, barima n
bara la Ala ra.

Ibunadama gbansan noma munse
rabade n na?

13 Ala, n xa n ma laayidi rakamali
i be, n ma tantui serexee ra,

14 barima i bara n natanga faxe
ma.

I mu tin n xa bira,

alako n xa jɛre i xa kira xon ma
yi bende fɔɔni fari.

57

N bara limaniya sɔto

Ala maxandi

1 Dawuda xa suuki beɛtibae xa
mange be. A xa ba alo beɛti naxan
xili «I naxa halaki ti.» Dawuda
naxa yi ba a to a gi Solu ma, a sa
so fɔnme kui.

2 Ala, hinne n na, yandi i xa hinne
n na.

N maratange fenma i yire
alo tɔxeyɔre a fenma a nga

gabutenyi bun ma ki naxe
han fe xɔrɔxɔe xa dangi.

3 N bara Ala Xili Xungbe Kanyi
maxandi
naxan n ma fe birin sooneyama.

4 N xonmixie n jaxankatama
temui naxe,
Ala n nakisima ne kelife ariyanna,
Nengi rate
a hinne nun nondi ragoroma n
ma.

5 Yetee bara n nabilin,
n saxi e tagi, e tan naxee
adamadie faxama.
E jinyie luxi alo tanbee,
e nenyie luxi alo santidegema
naxan baxi a tee i.

6 Ala, i xa i xa binye masen koore
ma,
i xa a masen boxi ma.

7 E bara yele ti n ya ra, a gbe mu
luxi n xa so a ra.
E bara yili ge n ya ra, kono e tan
nan biraxi a kui.

Nengi rate.
8 Ala, n boje bara limaniya, n bara
limaniya soto.

N beeti bama ne, n i tantuma ne.

9 N boje bara keli n na,
n xa n ma korae tongo, n xa beeti
ba han subaxe.

10 Marigi, n i tantuma ne sie tagi.
N beeti bama ne i be bonsoe tagi.

11 I xa hinne koore lima ne,
i xa tinxinyi tema ne han nuxuie.

12 Ala, i xa i xa binye masen koore
ma,
i xa a masen boxi ma.

58

Adamadie sare

Ala xa seriye

1 Dawuda xa suuki beetibae xa
mange be. A xa ba alo beeti naxan
xili «I naxa kasare ti».

2 Wo xa woyenyi mu tinxin.
Adamadie, wo noma kiiti sade
nondi ra?

3 Ade, wo fe jaaxi rabama wo
boje kui,
wo fe jaaxi rabama yi boxi ma,
wo mixi ratantanma dunija ma.

4 Kafi e bari temui,
e findixi mixi jaaxi nan na.

Wule false bara loe kabi e bari
loxoe.

5 E xa xone luxi ne alo boximase
xone,
alo boximase naxan mu boximase
suxui xui ramema.

6 Hali boximase suxui fanyi, a mu
noma a suxude.

7 Ala, i xa e jinyi kana e de i,
barima e luxi ne alo yete.

Alatala, i xa e de wanwan.

8 E nonna ne alo ye naxan ifilima
boxi.

E xa tanbe mu jerema senbe ra.

9 A luma alo boe naxan fate loema
lingi kui.

A luma alo di naxan baxi a nga
fate i, a mu foye to.

10 Beenun tunde xa fura yege ma-
linsinxi ra,
xa na mu a ra yege xare ra,
Ala e koma ne, a e wole a i.

11 Mixi tinxinxi fama jalexinde
barima a fama gberoxoe
sotode.

A fama a sanyi maxade mixi jaaxi
wuli ra.

12 Adamadie fama a falade, «Iyo,
Ala mixi tinxinxi sare fima.
Iyo, Ala kiiti sama ne dunija ma.»

59

Bare xaagne

Ala maxandi

1 Dawuda xa suuki beetibae xa
mange be. A xa ba alo beeti naxan
xili «I naxa halaki ti». A naxa a
ba Solu to soorie xee e xa Dawuda
faxa a xa banxi kui.

2 N Marigi Ala, n natanga n yaxuie
ma.

N ma fe xa te dangife n yaxuie xa
fe ra.

3 N natanga tinxintaree ma.

N nakisi faxetie ma,

4 barima e wama n faxafe.
Senbema na e malanfe n xili ma,
hali n mu findi fe kobi raba ra,
hali n mu yunubi yo raba Alatala
ra.

5 Hali n mu na fe jaaxi rabafe,
e e gima n foxo ra, e xa n gere.

Keli, i fa n mali! Yandi n ma fe mato.

⁶ Isirayila Marigi Alatala, Mange Ala, keli,

i xa si danxaniyataree raton.

I naxa dipe yi yanfante tinxintaree ma.

Nengi rate.

⁷ E fama koe ra alo bare xaape e fa taa rabilin.

⁸ E de luma alo bare de xunfe minima naxan kui.

E xa woyenyi mixi tooroma alo santidegema.

E naxe, «Nde noma won ma woyenyi mede?»

⁹ Kono Alatala, i tan nan yeleva e ma.

I si danxaniyataree birin mayelema.

¹⁰ N nan n yete ratangama e senbe ma i tan nan saabui ra.

Ala nan na n ma kantama ra.

¹¹ N Marigi Ala, naxan xa hinne gbo, i xa ti n ya ra,

i xa n yaxuie rabira.

¹² N Marigi, n ma kantama, i naxa e faxa keren na.

I xa e rabira alako n ma jama naxa neemu i senbe ma.

¹³ E yunubi rabama e xa woyenyie ra.

I xa e suxu e xa yete igboja kui.

E dankoe nun wulee nan tun falama.

¹⁴ I xa e rajon i xa xone ra, alako e naxa to sonon,

alako e xa a kolon Ala nan Mange ra

Yaxuba bonsoe nun dunija birin xun ma.

Nengi rate.

¹⁵ E fama koe ra alo bare xaape e fa taa rabilin.

¹⁶ Baree donse fenma yire birin koe ra,

kono e mu lugama.

¹⁷ N i senbe matoxoma beeti ra.

N i xa hinne matoxoma geesege,

barima n ma kantama nan i ra,

i n kantama n ma toore kui.

¹⁸ N ma senbema, n beeti bama i be.

N Marigi Ala nan n kantama ra,

n Marigi Ala nan n hinnema n na.

60

Ala fama xunnakeli ra

Ala maxandi

¹ Dawuda xa lonni suuki beetibae xa mange be. A xa ba alo beeti naxan xili «Fuge tofanyi alo Ala xa saate.»

² Isirayila to Sirenikaere, e yi beeti ba na temui ne. E nu kelixi Mesopotamiya nun Soba boxi ma.

Yowaba naxa Edonka wulu fu nun firin faxa fole kui foxoe na dennaxe.

³ Ala, i bara muxu raloe, i bara nde ba muxu xa gali ra,

i bara xono muxu ma,

kono yakosi, i xa senbe fi muxu ma.

⁴ I bara boxi raseren,

i bara a iboo.

I xa na yailan muxu be

barima boxi wama kanafe.

⁵ I bara fe xoxoxoe doxo i xa mixie ma,

han e bara lu alo siisila.

⁶ Kono naxee gaaxuxi i ya ra,

i bara tonxuma so e yi ra,

e xa no e yaxuie ra.

⁷ I xa i xanuntenyie rakisi i senbe ra,

i xa muxu xa dube suxu.

⁸ Ala xa masenyi nan ya, a naxan falaxi horomobanxi seniyenxi kui,

«N Sikemi taa fima ne wo ma xunnakeli kui,

n Sukoti geya lanbanyi fan fi wo ma.

⁹ Galadi boxi, n gbe. Manasi boxi, n gbe.

Efiramikae nan findima n ma geresoe ra.

N mange doxoma ne Yudaya.

¹⁰ Mowabakae findima n ma konyie nan na.

Edon findi n ma boxi ra.

N gere xui ratema ne Filisita.»

¹¹ Ala, nde noma n xaninde na taa makantaxi kui?

Nde noma n xaninde han Edon
bɔxi ma?

¹² I tan gbansan, i tan naxan muxu
ralɔɛ,

i tan naxan mu nu na muxu xa
sɔorie sɛeti ma.

¹³ Muxu mali muxu yaxuie gereɛde.
Adamadi xa mali, sese mu a ra,

¹⁴ kɔnɔ Ala xa mali tan fama
muxu yaxui birin halakide.

61

Kelife yire makuye

Ala maxandi

¹ Dawuda xa beeti beetibae xa
mange be. A xa ba kɔra xui ra.

² Ala, i tuli mati n ma maxandi ra.
N ma maxandi rame.

³ N i maxandima kelife ra bɔxi
makuye.

N bɔɛ mu saxi.

N xanin geya fari naxan ite dan-
gife n na.

⁴ I findixi n be yire nan na
n kantaxi dennaxe n yaxuie ya i.

⁵ N wama lufe i xɔnyi temui birin.
N wama lufe i xa kantari kui,

alo xɔni yɔɛ luma a nga
gabutenyi bun ma ki naxe.

⁶ N Marigi Ala, i bara i tuli mati n
ma maxandi ra.

I bara ke fi n ma,
nun mixi birin ma naxee gaaxuxi
i xili ya ra.

⁷ Mange xa simaya xunmasa,
alako a xa bu a gbeɛbe ra.

⁸ A xa mangeya xa bu i ya i temui
birin,

I xa hinne a ra, i xa findi a
duguteɛɛ ra.

⁹ Iyo, n mu taganma beeti bafe ra
i xili binye be,

barima i n ma maxandi yaabima
temui birin.

62

Ala xa bɔɛsa

Ala xa seriye

¹ Dawuda xa beeti beetibae xa
mange Yedutun be

² N bɔɛ saxi Ala nan saabui ra,

n ma kisi fatanxi a tan nan na.

³ A luxi n be alo fanye,

n ma marakisima nun n makan-
tama nan a ra.

N mu noma birade sɔnɔn.

⁴ Wo dutunma mixie ma han mun
temui,

wo xa e rabira, alo banxi nun tete
fori?

⁵ E wule falama alako e xa mixie
ba yire fanyi e nu dennaxe.

E dube tima e de ra, kɔnɔ e danke
tan tima e bɔɛ ra.

Nengi rate.

⁶ N bɔɛsa sɔtɔma Ala nan na,
barima n xaxili tixi a tan nan na.

⁷ A luxi alo fanye na a ra n be,

n ma marakisima nun n ma
makantama nan a ra.

N mu noma birade sɔnɔn.

⁸ N ma kisi nun n ma binye na Ala
nan yi.

Ala n makantama nan a ra,
n yigi tide nan a ra.

⁹ Nama, wo xa wo taxu a ra,
wo xa wo xa kɔntɔfili masen a be.

A tan nan noma won malide.

Nengi rate.

¹⁰ Adamadie luma alo foye naxan
dangima.

Mixi xungbe findima mixi xuri ra,
Xa e xa fe bara maniya,

a yelebu alo foye.

¹¹ Wo naxa harige fen fe kobi ra,
wo naxa a fen muɛ ra.

Xa wo xa naafuli sa gbo,

wo naxa wo xaxili ti na ra.

¹² Ala bara fe firin fala n naxee
mexi.

Keren, senbe na Ala be.

¹³ A firin nde, n Marigi nan
hinnente ra,

barima a mixie sare ragbilenma e
ma.

63

Ala xa hinne fan simaya be

Ala matɔxɔɛ

¹ Dawuda xa beeti, a naxan ba
Yudaya, a to nu gbengberenyi ma
temui naxe

² Ala nan n Marigi ra.

Ala n i fenma, barima n hayi na i
ma,

alo fate hayi to na ye ma gbeng-berenyi ma.

³ N luma i xa hōrōmōbanxi kui alako n xa i senbe nun i xa binye to.

⁴ I xa hinne fan simaya be.

N bara i matōxo.

⁵ N i tantuma n ma simaya birin kui,

n nan n belexee itema i mabiri.

⁶ N bōnsōe wasama ne i tantufe ra seewe kui.

⁷ N na n sa n i xa fe maṗoxunma kōe birin,

⁸ barima i tan nan n malima.

N seewama ne i niini bun ma.

⁹ N nii bara fatu i ma, i belexe luma ne n bun ma.

¹⁰ Naxee katama n faxade, e tan nan faxama.

¹¹ Santidegema fama ne e soxode, wulai baree fa e ibōode.

¹² Mange seewama ne Ala xa fe ra.

Naxee e kalima Ala xili ra, nee fama ne a matōxode.

Kōno wule false dee balanma ne.

64

Adama xa maṗoxunyi tilin

Ala maxandi

¹ Dawuda xa beeti beetibae xa mange be

² Ala, i tuli mati n wa xui ra, N natanga n yaxuie ma.

³ N nōxun mixi jaaxie ma naxee wama n tōōrōfe tinx-intareya kui.

⁴ E de xaape alo santidegema, e xa wōyen jaaxie luma alo tanbee.

⁵ E mu gaaxuma tinxintōe ya ra, e luma a ṗaxankata ra tun.

⁶ E de kōbi, e yele italama mixi ya ra.

E naxe, «Nde na kolonma?»

⁷ E yanfanteya yailanma, e a fala, «Won xa keli a yanfa xili ma. A sōōneyama ne.»

Adama xa maṗoxunyi tilin.

⁸ Kōno Ala na tanbee woli, e e lima ne keren na.

⁹ E bara wule fala.

Naxee e toma, e e gima ne.

¹⁰ Na gaaxui adama birin suxuma ne.

E Ala xa wali masenma, e a xa wali kolonma ne.

¹¹ Tinxintōe seewama ne Alatala ra,

a fa lu a niini bun ma.

Sondon fanyi kanyi ṗelixinma ne.

65

Saabui fanyi

Ala matōxōe

¹ Dawuda xa beeti beetibae xa mange be

² Matōxōe na i tan Ala be Siyoni geya fari.

Muxu laayidi naxan tongoxi i be, muxu na birin nakamalima ne.

³ Ala, i muxu xa maxandi birin mema ne.

Dunija birin fama ne birade i fōxo ra.

⁴ Tantanyi to nō muxu ra, i bara muxu xa yunubi xafari.

⁵ I naxan sugandima a xa makōre i xa salide ra,

na ṗelixinma ne barima a buma ne i xōnyi.

Muxu bara wasa i xa fe fanyi ra, fe seniyenxi naxan kelixi i xa hōrōmōlingira.

⁶ I muxu xa maxandi yaabima kaabanako nun tinxinyi ra.

Ala, i bara findi muxu rakisima ra. Dunija yire birin xaxili tixi i ra.

⁷ I bara geya daa i senbe ra

barima senbema nan i ra.

⁸ I bara baa xui radundu, mōrōnyi xui mu na.

I bara ṗama fan masabari.

⁹ Dunija birin gaaxuma ne i xa kaabanakoe ya ra.

Kelifē sogetede han sogegōrode, e birin e ṗelixin xui raminima ne i xa fe ra.

¹⁰ I bōxi mēeni, a a rafe fe fanyi ra. I xure rafema ye ra alako mixie xa baloe sōto.

¹¹ I tūne ye sama bōxi ma alako bōxi xa bōrōxo sansi be.

I barake sama xe ma, a xa fan.

¹² Xe xaba temui i fe fanyi raminima ne.

I xa sansi sase rafema ne, han a fili a ma.

13 Gbengberenyi filie nun geyae fanma ne.
 14 Xurusee yiriwama ne filii ma. Sansi yiriwama ne geya bunyie. Na birin, Ala xa fe fanyi nan masenma won be seewe kui.

66

Ala xa kaabanakoe magaaxu

Ala matoxoe

Beeti nun suuki beetibae xa mange be

1 Adamadie birin xui xa ite seewe ra Ala be.

2 Wo xa a xili binya beeti ra, wo xa a binya matoxoe ra.

3 Wo xa a fala Ala be, «I xa kaabanakoe magaaxu. I senbe gbo han. Hali i yaxuie serenma i ya ra.

4 Dunija birin i batuma, e i binya beeti ra, e i xili matoxo.»
 Nengi rate.

5 Wo fa Ala xa wali matode. A na fe raba adamadie tagi, na magaaxu.

6 A baa findi xare ra, a mixi ragiri xure ma e sanyi xaraxi ra. Na kui, won jalexinma ne a ra.

7 A dunija yamarima senbe ra abadan. A ya tixi sie ra, matandilae mu noma kelide sonon.
 Nengi rate.

8 Sie, wo xa won Marigi Ala tantu, wo xa wo xui ramini a matoxofe ra.

9 A bara simaya fi won ma, a mu tin won xa bira,

10 barima Ala won boje kolon. A bara won mato alo mixi gbeti matoma ki naxe a a raxunu alako a ghi xa ba.

11 I bara muxu xun ti yeje kui ra, i man bara kote doko muxu xun ma.

12 I bara a lu mixie xa no muxu ra, muxu xa tooro ye nun te xora. Kono a ranonyi, i bara muxu xun ti daxamui yire ra.

13 N fama serexe gan daaxi ra i xa banxi kui,

n nan n ma laayidi rakamalima ne,

14 n naxee fala n de ra n nu toore kui temui naxe.

15 N xuruse turaxie bama ne serexe gan daaxi ra, alo yexee kontonyie, tuurae, nun si donbie.
 Nengi rate.

16 Wo fa, wo xa wo tuli mati, wo tan naxee gaaxuma Ala ya ra. N xa a masen Ala naxan nabaxi n be.

17 N bara a xili, n bara a matoxo.

18 Xa yanfanteya nu na n boje kui nu, n Marigi mu nu a tuli matima n na.

19 Kono Ala bara n xui rame, a n ma dube suxu.

20 Tantui na Ala be naxan bara n ma maxandi xui me, a man bara hinne n na.

67

Si birin xa Ala xa marakisi kolon

Ala matoxoe

1 Beeti nun suuki beetibae xa mange be. A xa ba kora xui ra.

2 Ala xa hinne won na, Ala xa barake ragoro won ma, Ala xa naiyalanyi xa yanba won ma,
 Nengi rate

3 alako a xa kirae xa kolon dunija ma, alako si birin xa a xa marakisi kolon.

4 Ala, sie xa i tantu, si birin xa i tantu.

5 E xa beeti ba jalexinyi kui, barima i sie makiitima nondi ra, i tan nan e ranerema yi dunija bende fupi fari.
 Nengi rate.

6 Ala, sie xa i tantu, si birin xa i tantu.

7 Boxi bara daxamui ramini won be,

tantui na won Marigi Ala be.

8 Ala xa barake sa won ma,

dunija birin xa gaaxu a ya ra.

68

Ala nan dunija mange ra

Ala matoxoxe

¹ Dawuda xa beeti beetibae xa mange be

² Ala xa keli, a yaxuie xa yensen ye.

Naxee a xonma, e xa e gi a ya ra.

³ I i yaxuie raloxema ne alo foye te tuuri raloxema ki naxe.

Kaafiri loxema ne Ala ya i, alo ture xunuma te i ki naxe.

⁴ Konoxo mixi tinxinxixi jalexinma ne,

e e seewe xui itema ne Ala ya i.

E tan luma na jalexinyi nan kui.

⁵ Won xa beeti ba Ala be, won xa a xili matoxoxe beeti ra.

Naxan jereama nuxui fari, won xa a rasene.

A xili Alatala.

Won xa won seewe xui rate a ma.

⁶ Ala, misikiine baba nan a ra.

Ala, kaape makante nan a ra.

Ala xonyi seniyen.

⁷ Ala denbaya fima denbayatare ma,

Ala xoreya fima geelimanie ma, e jalexinma ne.

Konoxo Ala matandie luma ne gbengberenyi ma.

⁸ Ala, i nu na i xa nama ya ra wula i temui naxe,

⁹ boxi birin nu serenma ne.

Tune ye nu goroma Ala ya i, Isirayila Marigi Ala, naxan na Siyoni.

¹⁰ Ala nu tune ye ragoroma boxi ma,

a xa senbe fi a xa boxi taganxi ma.

¹¹ I bara i xa nama rasabati naa.

I bara tooromixi mali naa.

I na birin nabaxi ne barima i fan.

¹² Marigi masenyi fanyi soma a xa xerae yi ra.

Gali belebele nan e ra. E naxe,

¹³ «Geresoe mangee na e gife, e na e gife wo ya ra.

Wo xa ginxe naxee luxi banxi, e fama yi gere naafuli itaxunde.

¹⁴ Wo fama wo malabude wo xa xurusee fe ma.

Ala meenima ne a xa nama ma alo a meenima ganbee ma ki naxe.

E gabutenyi luma alo gbeti nun xexema nan na e ma.»

¹⁵ Ala Xili Xungbe Kanyi bara mangee rayensen

Salamon geya ma balabalanyi saabui ra.

¹⁶ Basan geya, Ala naxan daaxi, konde wuyaxi naxan be,

¹⁷ wo na Ala xa geya sugandixi matofe toone ra munfe ra,

a bara a xa horomolingira ti dennaxe?

Ala luma ne menni temui birin.

¹⁸ Alatala xa geresoe xa gisee wuya dangi wulu fu ra.

A xa geresoe fan dangi wulu wulu ra.

Ala na e ya ma.

Sinayi geya na yire seniyenxi kui.

¹⁹ N Marigi Alatala, i bara te koore ma.

I bara geelimanie xanin.

Adamadie bara i buja,

matandilae fan bara wa sofe i xonyi.

²⁰ Tantui na i be loxoxe birin, a won ma kote xaninfe loxo yo loxo.

Won ma marakisima na Ala nan na.

²¹ Won Marigi Alatala won nake-lima ne faxe ma.

Won ma marakisima na Ala nan na.

²² Ala a yaxuie xunyi kanama ne.

Naxee jere kira jaaxi xon ma,

a nee fan xun xori booma ne.

²³ Marigi naxe, «N fama ne e ra kelife Basan,

n fa e ra kelife baa ma,

²⁴ alako wo xa fa e wuli to wo sanlaabe ra.

Wo xa baree fan e donma ne.»

²⁵ Ala, muxu bara i to fa ra nama ya ma.

Ala nun a xa mange sugandixi na sofe horomolingira kui.

²⁶ Beetibae na yare, kora bonboee na e foxo ra,

ginɛe na maxase ramaxafe e rabilinyi.

27 Wo xa Ala tantu malanyie, Isirayila xa die, wo xa Alatala tantu.

28 Bunyamin nan ya, naxan barixi donxɔe ra. A tan nan findixi e xa mange ra. Yudaya mangɛe nan ya, e nun e xa mixie. Sabulon mangɛe nan ya, Nafatali mangɛe nan ya.

29 Ala, i xa masenyi ti senbe ra. I xa i senbe masen alo temui dangixi.

30 I xa banxi na Darisalamu. Mangɛe fama i bunade naa.

31 I xa xaape Misira ma, naxan maniye mali xungbe ra naxan na ye xɔra.

A luma alo tuura gali, ninge yoree biraxi naxee foxo ra. Na ninge yoree luma alo si gbeteɛ naxee duuti fima Misira ma. Si gbeteɛ naxee wama gere xɔn, i xa e rayensen ye.

32 Misira xerae, a nun Kusi xerae, xa fa duuti ra Ala be.

33 Mange naxee birin na dunija, nun a rabilinyi, wo xa beeti ba Ala be, wo xa Alatala tantu,

34 naxan jereɛma nuxui fari koore ma kabi a rakuya, naxan galanyi xui raminima senbe ra.

35 Wo xa a kolon, Ala senbe gbo. A Isirayila yamarima a senbe ra, senbe naxan kelima koore ma.

36 Ala, i na i xa hɔrɔmɔlingira kui. Ala, i magaaxu. Isirayila Marigi Ala senbe fima ne a xa nama ma. Ala tantu!

69

N na birife

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti beetibae xa mange be. A xa ba alo beeti naxan xili, «Fuge tofanyie.»

2 Ala, n nakisi!

Ye bara te han n konyi.

3 N na birife boora tilinxi kui, n sanyi mu tide yo sɔtofe.

N na madulafe ye xɔra.

4 N bara i xili han n bara tagan, n xui yo mu na sɔnɔn, n ya bara n xɔnɔ i fenfe ra.

5 N xɔnmixie bara wuya dangi n xunsexe ra.

Senbemaɛ nan e ra naxee wama n faxafe.

E findi n yaxuie ra hali n mu fefe rabaxi e ra.

N mu fe jaaxi yo rabaxi e ra, kɔnɔ e wama n xa sare nde fi.

6 Ala, i n ma tantanyi kolon, n ma yunubie mu nɔxunxi i ma.

7 Mange Alatala, i naxa a lu danxaniyatɔe xa yaagi n ma fe ra.

Isirayila Marigi Ala, i naxa a lu i fenmae xa ifu n ma fe ra.

8 E n konbima i tan nan ma fe ra. N bara yaagi han.

9 N xunyae mu n kolon sɔnɔn, n bara lu n taarae be alo xɔje nde.

10 N wama i waxɔnfe rabafe.

I konbimaɛ bara findi n yaxuie ra.

11 N wama, n sunma.

Na birin man kui, mixie n konbima.

12 N sunnun donma ragoroma n ma, e n mayelema.

13 Naxee doxoxi taa sode de ra, nee n mafalama, siisilae n mayelema sigi ra.

14 Kɔnɔ Alatala, n bara i maxandi. Ala i xa hinne n na barima i xa hinne gbo.

15 N nakisi alako n naxa biri boora xɔra,

n natanga n xɔnmixie ma.

16 I naxa tin n xa madula, ye naxa n nalɔe,

n naxa goro aligiyama.

17 Alatala, n xui ratin,

i tan naxan fan, naxan xa hinne gbo.

I xa kinikini n ma, i xa n mali.

¹⁸ I naxa i noxun i xa konyi ma.

N na tōore kui, yandi n mali.

¹⁹ I xa i makōre n na,

i xa n xunsara, i xa n nakisi n yaxuie ma.

²⁰ I bara n ma tōore nun n ma yaagi kolon,

n yaxuie birin na i ya i.

²¹ Konbi bara n boje kana han n bara fura.

N hayi na kinikini ma, kōno a mu na.

N hayi na mixi madundumae ma, kōno e mu toma.

²² E pōsone sama n ma donse, e minse xone soma n yi ra, ye joxoe ra.

²³ E xa teebili xa findi gantanyi ra e be,

e xa naafuli xa findi yele ra naxan e suxuma.

²⁴ E ya xa ifōro, e xa donxu.

E tagi xa e xōno han e xa bira.

²⁵ I xa xōno e ma, e xa na te kolon.

²⁶ E xa gōore xa jon,

adamadie naxa lu e xonyi sōnon,

²⁷ barima e tōoromixie xa tōore xun masama,

i naxee jaxankata.

E mixie mayelema, i naxee halaki.

²⁸ I xa e xa yunubi birin to,

alako e naxa i xa kisi soto sōnon.

²⁹ E xilie xa ba simaya sebeli kui, e naxa lu tinxintōee ya ma.

³⁰ N tan na tōorofe yi temui,

Ala, i xa n nakisi, i xa n nakeli.

³¹ N fama Ala xili matōxode beeti ra,

n fama tantui rasigade a ma.

³² Na rafan Alatala ma dangife serexe ra,

hali ninge kamalixi na a ra,

hali tuura feru kanyi na a ra,

toree na naxan be.

³³ Tōoromixie seewama ne na tofe ra.

Naxee Ala fenma, e simaya xōnkuye sōtoma ne.

³⁴ Alatala a tuli matima setaree ra,

a mu neemuma a xa mixie ma e xa tōore kui.

³⁵ Koore nun boxi xa a matōxo, baa nun yexee xa a binya.

³⁶ Ala fama Siyoni rakiside, a Yuda tae tima ne.

A man pama sabati naa, naa xa findi e gbe ra.

³⁷ Na findima a xa konyie xa madie ke nan na.

Ala xanuntenyie fama ne lude naa.

70

Ala fenmae xa seewa

Ala maxandi

¹ Dawuda xa maxandi beeti beetibae xa mangē be

² Ala, n nakisi! Alatala, fa n mali mafuren.

³ Ala xa mixie rayaagi naxee wama n faxafe.

Ala xa e keru, Ala xa e ya ifu, naxee wama n tōorofe.

⁴ Ala xa e keru yaagi kui, naxee a falama n be, «I xa tōoro!»

⁵ I fenmae xa seewa.

Naxee wama i xa kisi xon, e xa Ala matōxo temui birin.

⁶ Ala, n findixi misikiine nun tōoromixi nan na, fa n mali, i naxa dugundi.

71

Fori xa maxandi

Ala maxandi

¹ Alatala, n kantama na i tan nan na,

i naxa tin n xa lu yaagi kui.

² I xa n nakisi, i xa n mali i xa tinxinyi kui.

I tuli mati n na, i n nakisi.

³ I xa n kanta.

I bara a fala n be n xa lu i xa niini bun ma temui birin,

alako n xa kisi.

N kantama na i tan nan na.

⁴ N Marigi Ala, n natanga mixi jaaxie senbe ma,

n natanga xōnnante tinxintaree ma.

5 N Marigi Alatala, n xaxili tixi i
tan nan na
kabi n dimedi temui,

6 kabi n nu na n nga tæge i.

I tan nan a niya n xa bari.

N i matɔxɔma temui birin.

7 N findixi misaali nan na mixi
wuyaxi be,

barima n kantama senbema na i
tan nan na.

8 N i matɔxɔma temui birin.

9 I naxa mæe n na n ma foriɲa kui,
i naxa n nabepin n ma
senbetareya kui.

10 N yaxuie n mafalama,
e wøyenma e bora ra alako e xa n
fafa.

11 E naxe, «Ala bara a rabolo,
won xa bira a fɔxɔ ra, won xa a
suxu.

Mixi yo mu nɔma a ratangade.»

12 Ala, i naxa i makuya n na.

N Marigi Ala, fa n mali mafuren.

13 Ala xa e rayaagi, a xa e rajɔn,
naxee n tɔɔɲegema.

Ala xa e rayaagi, a xa e ya ifu,
naxee wama n tɔɔɔfe.

14 N xaxili tixi i ra kude i.

N luma i matɔxɔ ra temui birin.

15 N i xa tinxinyi nun i xa kisi
tantuma lɔxɔe birin,
barima e wuya han n jan mu
nɔma e birin kolonde.

16 N i xa kaabanako rabaxie
matɔxɔma ne.

N Marigi Alatala, n fama i xa
tinxinyi gbansan masende.

17 Ala, i na n xaranfe kabi n
dimedi temui.

Han ya n i xa kaabanakoe
matɔxɔma.

18 Ala, i naxa n nabepin yakɔsi,
n bara fori, n xunsexɛ fan bara
fuga.

I naxa n nabepin
alako n xa i senbe masen to nun
tina mixie be.

19 Ala, i xa tinxinyi gbo alo geya.

I xa kaabanako wuya.

I maniyɛ na minden?

20 Hali i to bara a niya muxu xa
tɔɔɔ, muxu xa halaki,
i fama muxu rakiside,

i fama muxu rakelide gaburi
tilinxi kui.

21 I xa n xun nakeli, i xa n
madundu.

22 N Marigi Ala, na kui n i tantuma
ne kɔra ra

i xa dugutegeɲa xa fe ra.

Isirayila xa Seniyentɔe, n beeti
bama i be kɔra ra.

23 N beeti bama ne i be, n i matɔxɔ,
barima i bara n xun sara.

24 N i xa tinxinyi matɔxɔma ne
temui birin,

barima naxee nu wama n tɔɔɔfe,
e bara lu yaagi kui.

72

Isirayila mange

Ala maxandi

Sulemani gbe

1 Ala, i xa a niya mange xa kiiti
tinxinxi sa.

I xa tinxinyi xa lu mange xa di de
i.

2 Na kui a xa i xa jama makiiti
nondi ra,

a xa tinxin tɔɔɔmixie be.

3 Masenyi xa ti geyae fari, jama
boɲe saxi ra,

xibaarui xa yensen boxi ma,
tinxinyi nan jama ya-
marima.

4 Mange xa seriye raba tɔɔɔmixie
be,

a xa setare xa die rakisi, a xa e
gerfae rayensen.

5 Mixie xa gaaxu i ya ra abadan,
danmi soge nun kike yanbama.

6 Mange xa lu alo tune naxan
birama xee ma, naxan boxi
rafanma.

7 Tinxintɔe xa fe fanma na waxati
ne,

danmi kike yanbama, boɲesa
gboma ne.

8 A xa mangeya gboma ne,
sa folo sogetede han a sa doxo
sogegorode ra,

a folo Efirati xure ma han sa doxo
boxi danyi ra.

9 Mixi naxee na wula i, e xinbi
sinma ne a bun ma,

a yaxuie lu a sanyi bun ma.

¹⁰ Tarasisi mangēe nun Suri mangēe fama nē bunae ra.

Seeba nun Seba mangēe fan duuti fima nē a ma.

¹¹ Mange birin e xinbi sinma nē a bun ma,

sie birin lu a xa yaamari bun ma.

¹² Na kui setaree fama nē a xilide marakisima.

A misikiinē senbetare malima nē.

¹³ A kinikinima nē senbetaree nun setaree ma,

a tōōromixie rakisi.

¹⁴ A e xōreyama nē maifui nun fe kobie ma,

barima e findixi a xanuntenyie nan na.

¹⁵ A xa mangeya xa bu!

A Seeba bōxi xa xēema sōtōma nē.

Mixie xa Ala maxandi a bē temui birin,

e naxa tagan dubade a bē.

¹⁶ Ala donse yiriwama nē bōxi kui.

Geyae rafema nē sansie ra,

e bogie lu alō sansi bogi naxee na Liban.

Mixie gboma nē taa kui alō bōxi sēxe.

¹⁷ Mange Ala xili gbo abadan!

Dan mu na a xili ma sogē bun ma.

Si birin barakē sōtōma nē a saabui ra,

e fa a matōxō.

¹⁸ Isirayila Marigi Alatala tantu.

A keren nan kaabanakoe rabama.

¹⁹ A xili xungbe xa tantu abadan.

Dunija birin xa a xa binyē kolon. Amina! Amina!

²⁰ Yisayi xa di Dawuda xa maxandie rapōnyi nan na ki.

73

Naaxuna sare

Ala maxandi

¹ Asafi xa bēeti

Nōndi hagigē nan ya: Ala fan Isirayila bē,

a fan mixie bē naxee sonḍonyi seniyeḅxi.

² A gbē mu nu luxi n tan yati xa ba kira ma,

n sanyie xa bira kira gbete fōxō ra.

³ N nu yete igboe tōōnema, n to a to mixi jaaxie findixi naafuli kanyie ra.

⁴ Sese mu e ifuma han e xa faxe, e fate yalanxi tun.

⁵ E mu adamadie xa tōōre kolon, e mu jaxankataxi alō booree.

⁶ Yetē igbōja findixi xunmase nan na e bē,

e mixi tōōrōma lōxō yo lōxō.

⁷ E e ya tima se birin na,

e waxōnfe bara dangi a i.

⁸ E yoma mixi ma,

e fe jaaxi janigema yete igbōja kui.

⁹ E Ala fe maberema, e de mu dikima sese falafe ra dunija ma.

¹⁰ Na nan a ra, Ala xa jama a xun tima e ra,

e la e xa wōyenyie ra.

¹¹ E naxe, «Ala tan won jere ki kolonma di?

Fahaamui mundun na a bē?»

¹² Mixi jaaxie na na ki nē.

E bōje saxi naafuli yiriwafe kui.

¹³ N jōxō a ma, «N nan n bōje raseniyeḅxi nē fu.

N gbilenfe fe kobie fōxō ra, na mu fanxi n bē.

¹⁴ N jaxankataxi temui birin, lōxō yo lōxō nde sama n ma kote xun.»

¹⁵ Xa n sa na mōoli fala nu, n bara yanfanteya raba i xa die ra nu.

¹⁶ Awa, n naxa fahaamui fen yi fe ma.

Na nu xōrōxō n bē,

¹⁷ han n so lōxōe Ala xa hōrōmōlingira kui,

n fa a maḅōxun fe naxan fe kobi rabae lima.

¹⁸ I e tima kira salaxunxi nan xōn ma,

i fa e xun nakana.

19 E xa fe ꞓonma kerenyi nan na,
fe magaaxuxi e xaninma ne.
20 Marigi, alo xiye dangima ki
naxe mixi xunu temui,
i na keli, e fan xa fe bama i ya i na
ki ne.
21 N boꞓe to nu mapaaxuma,
a nu luxi ne n be alo tanbe nan n
soxoma.
22 Daxui nan nu n na, n mu nu sese
fahaamuxi.
N nu luxi ne alo xuruse xaxilitare
i ya i.
23 Kono han ya n na i seeti ma,
n yirefanyi belexe suxuxi i yi ra.
24 I n naperema i xa marasi ra,
i man n nasenema ne i xa noꞓe
kui.
25 Nde gbete na n yi ra koore ma?
Ba i tan na, sese gbete xoli mu n
ma yi duniꞓa ma.
26 N fate nun n xaxili taganma ne,
kono Ala n boꞓe sama ne abadan.
27 Naxee e makuyama i ra, bono
mixi nan e ra.
I mixie de balanma, naxee birin i
finsiriwalima.
28 Kono n ma heeri findixi n ma-
sofe nan na Ala ra.
N bara Marigi Alatala sugandi n
xun taxude ra,
alako n xa i xa wali fanyie birin
masen duniꞓa be.

74

*Ala xa hoꞓomolingira kanaxi xa
fe*

Ala maxandi

Asafi xa lonni beeti
1 Ala, munfe ra i muxu rabeꞓinxixi
kerenyi ra?
Munfe ra i xa xone turuma i
xa pama xili ma i naxan
nabalofe?
2 I xa ratu i xa pama ma i naxan
xun saraxi,
i ke fima naxan ma,
i sabatixi naxan ya ma Siyon geya
ma.
3 I xa a yire mato a yaxuie naxan
kanaxi,
i xa i xa hoꞓomobanxi to e naxan
kasaraxi.

4 I yaxuie bara e xui ite i xa
naralan banxi kui,
e bara e xa felekite rate naa.
5 E nu luxi alo beera kanyi naxee
fotoꞓnyi segema.
6 E bara hoꞓomolingira xunmasee
kana beera nun deremae
ra,
7 e naa gan te ra.
E bara na yire mabere i xili
sabatixi dennaxe.
8 E nu a falama ne e boꞓe ma,
«Won xa e sonto!»
E bara Ala xa batudee birin gan.
9 I xa kaabanakoe mu toma,
namijoꞓnmee fan mu na muxu ya
ma koꞓe.
Muxu mu a kolon yi fe buma han
temui mundun.
10 Ee Ala, yaxui mayele tima han
temui mundun?
Danyi mu na e xa konbie ma?
11 Munfe ra i mu i senbe magaax-
uxi masen e be?
I xa keli, i xa e sonto!
12 Kabi temui xonkuye, Ala nan na
n ma mange ra,
a tan naxan findixi xunnakeli
saabui ra duniꞓa ma.
13 I tan nan baa iboo i senbe ra,
i daalise magaaxuxie xunyie ibu-
tuxun naa.
14 I tan nan e xunyie ibutuxun,
i e fi donse ra wulai subee ma.
15 I tan nan dulonyie nun xuree
raboo,
i tan nan dabonyie raxori,
naxee mu darixi xori ra.
16 Yanyi nun koꞓe findixi i gbe nan
na,
kike nun soꞓe, i tan nan e daaxi.
17 I tan nan boxie naaninyie birin
saxi.
I tan nan sogofure nun ꞓeme daa.
18 I xa ratu a ma a muxu yaxuie na
i tan Alatala nan maberefe,
pama xaxilitare na i xili bexufe!
19 Yandi, i naxa i xa pama xanuxi
raboloma
alo ganbe di raboloma sege yi ra
ki naxe.

I naxa nɛɛmu i xa misikiinɛɛ ma.
²⁰ I xa i jɔxɔ sa i xa saate ma,
 barima fe kobie bara gbo yi bɔxi
 ma
 han a bara dangi a i.

²¹ I naxa tɔɔrɔmixie lu e xa yaagi
 kui.

Misikiinɛɛ nun setaree xa i xili
 matɔxɔ.

²² Ala, i xa keli i xili xunmafalafe
 ra.

I xa ratu xaxilitare xa mabere ma.
²³ I naxa nɛɛmu i yaxuie xa
 wɔyenyie ma,

i naxa nɛɛmu i gerefæe xa sɔnxɔɛ
 ma naxan mu jɔnma.

75

Ala xa kiiti

Ala matɔxɔɛ

¹ Asafi xa bɛɛti bɛɛtibæe mange
 bɛ. A xa ba alɔ bɛɛti naxan xili
 «I naxa kasarɛ ti.»

² Muxu Marigi Ala, muxu bara i
 matɔxɔ.

Matɔxɔɛ na i bɛ, i tan naxan na
 muxu sɛɛti ma,
 i tan naxan xa kaabanakoe falama
 yire birin.

³ I naxɛ, «N ma waxati sugandixi
 na a li,
 n tan nan kiiti sama tinxinyi ra.

⁴ Dunija nun a xa mixie fama
 xunude,
 kɔnɔ n tan nan a kinkie senbɛ
 soma.

⁵ N a falama yetɛ igboe nun mixi
 kobie bɛ,
 <Wo naxa wo yetɛ igbo, wo naxa
 wo xunyi ite.

⁶ Wo naxa wo xunyi ite koore ma,
 wo ba yetɛ igboja wɔyenyi falafe
 ra.»

⁷ Wo xa a kolon xunnakeli mu
 kelima sogetede,
 a mu kelima sogegorode, a mu
 kelima gbengberenyi ma.

⁸ Ala nan kiiti sama, a mixi nde xa
 fe ragoro, a mixi nde xa fe
 ite.

⁹ Tɔnbili nde na Alatala xɔnyɛ,
 weni xaarɛ rafalaxi na naxan kui.

A na soma dunija mixi jaaxie
 nan yi, e a min han a jɔn.

¹⁰ N na masenyi tima tɛmui birin,
 n Yaxuba Marigi Ala matɔxɔma
 bɛɛti ra.

¹¹ «N mixi jaaxie xa yetɛ igboja
 xun nakanama nɛ,
 n tinxintɔɛɛ xun nakeli.»

76

Ala xa xunnakeli

Ala matɔxɔɛ

¹ Asafi xa bɛɛti bɛɛtibæe xa mange
 bɛ. A xa ba kɔra xui ra.

² Ala kolonxi Yudaya bɔxi ma, a
 xili gbo Isirayila.

³ A xɔnyi na Salamu, a xa banxi na
 Siyon.

⁴ A geresosee alɔ xalie, wure lefae,
 nun santidɛgɛmae kana
 menni nɛ.

⁵ I xa nɔrɛ gbo alɔ koyinma,
 naxan gbilen kelife geyæe ma,
 subee wuya dennaxɛ.

⁶ I bara nɔ senbɛmae ra, naxee mu
 xunuma sɔnɔn,
 naxee mu nɔ gere tide i kanke.

⁷ I tan Yaxuba Marigi Ala to keli e
 xili ma,
 e xa soe ragie nun e xa soe naxa
 halaki.

⁸ I magaaxu! I xa xɔnɛ kui, nde
 suusama i ya ra?

⁹ I to kiiti sa koore ma, dunija
 naxa sabari gaaxui kui.

¹⁰ I xa kiiti naxa tɔɔrɔmixie rakisi.

¹¹ I xa xɔnɛ ibunadama mabiri
 findixi i matɔxɔɛ nan na.

I xa bɔpɛte luxi nɛ alɔ bɛleti i i tagi
 ixirima naxan na gere kui.

¹² Wo xa wo xa daakan nakamali
 wo Marigi Alatala bɛ,

wo xa fa sɛrɛxɛɛ ra a xɔn ma,
 wo tan naxee birin a rabilinxi.

¹³ A tan nan jɛngi bama
 senbɛmae fate i,
 a magaaxu dunija mangɛɛ bɛ.

77

Ala xa maratange mu masarama

Ala maxandi

1 Asafi xa beeti beetibae xa mange Yedutun be

2 N nan n xui ratefe Ala nan ma. A a tuli matima ne n xui ra.

3 Λοχο χοροχοε na fa n ma, n nan n Marigi xilima ne.

Κοε ra, n nan n belexe itala a be, kono n mu madundui sotoma.

4 N nan n natu Ala ma, n wa n boje ma.

N nan n mapoxun a ma, limaniya ba n yi.

5 I mu tinma n xa xi.

N xaxili ifuxi, jan n mu noma woyende.

6 N nan n mapoxunma waxati dangixie ma.

7 N nan n natuma nee ma n ma beetie saabui ra.

N nan n yete maxorin,

8 «N Marigi meema ne ibunadama ra abadan?

A mu hinnema mixie ra sonon?

9 Danyi na a xa fanyi ma?

A tondima a xa laayidie kamalide?

10 A bara neemu a xa hinne ma?

A xa xone bara no a xa kinikini ra?

11 N ma toere kui a luma n be alo Ala Xili Xungbe Kanyi na masarafe.»

12 A lanma n xa ratu Alatala xa walie ma,

a xa kaabanakoe a naxee rabaxi temui dangixi.

13 N nan n xaxili rasigama ne i xa kewali birin ma,

n nan n mapoxunma ne i xa walie ma.

14 Ala, i xa kira seniye n.

Ala gbete mu na, i maniye mu na!

15 I tan Ala nan kaabanakoe rabama,

i fe magaaxuxie masen pamanee tagi.

16 I i xa nama xun saraxi i senbe nan na,

Yaxuba nun Yusufu xa mamadie.

17 Ala, baa xungbe to i to,

a dulonyi naxa seren.

18 Nuxuie naxa ye gbege ragoro, galanyi naxa bula koore ma,

seyamakonyie naxa lu alo tanbe wolixie.

19 I xa sarinyi xui naxa bula, seyamakonyi naxa dunija iyalan, boxi naxa a imaxa, a seren.

20 I naxa kira raboo baa ma, i dangi ye xungbe tagi, kono i foxi mu to.

21 I naxa i xa nama rapere alo xuruse goore

Annabi Munsu nun Haruna saabui ra.

78

Ala nun Isirayila

Ala matoxoe

1 Asafi xa lonni beeti

N ma nama, wo wo tuli mati n ma xaranyi ra,

wo wo, tuli mati n ma masenyi ra.

2 N misaali nde falama wo be, n fe dangixie madoxo,

3 muxu fe naxee me, muxu fe naxee kolon,

muxu babae saabui ra.

4 Muxu mu nee noxunma e bonsoe ma,

muxu Alatala xa matoxoe falama ne e xanbiratie be,

muxu a senbe nun a xa kaabanakoe masenma ne e be.

5 Ala bara yaamarie masen Yaxuba be,

a seriye sa Isirayila boxi kui,

a won benbae yamari e xa na masen e xa die be,

6 alako di naxee fama tina, nee xa no a kolonde,

e fan xa a masen e gbe die be e fama naxee baride.

7 Na kui e fama e xa lanlanteya sade Ala ma,

e mu neemuma a xa wali xungbee ma,

e e noxo sama ne a xa yaamarie xon ma.

8 E mu luma alo e benbae,

naxee tuli xoxoxo,

naxee findi matandilae ra,

naxee tun mu rabexi,
naxee xaxili mu tixi Ala keren na.

9 Efiramikae xali kanyie naxa e
kobe so gere ra,

10 e mu Ala xa saate rakamali,
e mu bira a xa seriyε foxo ra.

11 E naxa nεemu a xa wali maga-
axuxie ra,
a nun a xa kaabanakoe ra a naxee
masen e be.

12 A kaabanako raba nε e benbae
ya xori Misira, Sowan fili
ma.

13 A naxa baa iboo, a e ragiri,
a ye rati alo bilixi.

14 A naxa e rapere nuxui saabui ra
yanyi ra,

a naxa e rapere te yanbe ra koe ra.

15 A naxa fanye iboo gbengberenyi
ma,

a ye gbegbe ramini na kui alo
dabonyi.

16 A naxa ye ramini gεme longori
ra, a lu alo xure.

17 Kono e mu gbilen e xa yunubi
rabafe foxo ra,
e fa Ala matandi gbengberenyi
ma.

18 E naxa Ala mato donsee
maxorinfe ra.

19 E naxa Ala mabere a falafe ra,
«Ala noma won nabalode yi
gbengberenyi kui?»

20 A bara ye ramini fanye kui,
kono a noma taami fan fide e
ma?»

21 Ala to na me, a naxa xono ki
fanyi ra,

a fa te radexe Yaxuba xa pama xili
ma,

a fa xono Isirayila pama ma,
22 barima e mu nu laxi Ala ra,

e mu e xaxili tixi a xa kisi ra.

23 Na kui Ala naxa yaamari fi
koore naadee xa rabi,

24 «mana» xa goro e ma baloe ra,
naxan findi koore taami ra.

25 Birin naxa na senbemaε xa
taami don, e fa wasa na ra.

26 Ala naxa foye rafa keli sogetede
biri,

a foye rafa a senbe ra keli yire-
fanyi ma,

27 naxan a niya xonie xa goro e ma
a gbegbe ra alo xube nun baa de
meyenyi.

28 A naxa e gbegbe rayolon e
yonkinde tagi,
e xa kiri banxie rabilinyi ma.

29 E naxa na don han e wasa.
Ala nu bara e hayi li.

30 Kono hali e to nu bara donse
soto,

a mu bu ³¹ Ala xa xone man naxa
goro e ma,

a Isirayila senbemaε nun e fonike
fafa.

32 Hali na birin to raba, pama mu
tin gbilende e xa yunubie
foxo ra.

E mu la Ala xa kaabanakoe ra.

33 Na kui a naxa e lu e xa fuyante
kui,

han e xa fe naxa rapon gaaxui kui.

34 Fo faxe na dutun e ma,
e fa so Ala fenfe,

e e yete ragbilen a ma,

35 e e ratu a Ala nan e senbe ra,
a Ala Xili Xungbe Kanyi nan e
rakisima ra.

36 Kono e nu wama a madaxufe e
xa woyenyie nan na,

e wule fala a be e de ra.

37 A xa fe mu nu na e bope ma,
e mu nu birama a xa saate foxo ra.

38 Kono Ala to findi hinnente ra,
a naxa e xa yunubie xafari, a e
jaxankatafe lu naa.

A naxa dipε e ma sanya wuyaxi,
a mu tin a xa xone birin xa mini.

39 A nu a kolon a bende nan tun
lanxi e ma,

e jengi na dan, a mu gbilen sonon.

40 Sanmaya yeri e murutama a ma
gbengberenyi ma,
sanmaya yeri e a raxonoma na
yire maxare ma?

41 E nu luma Ala mato ra,
e nu ti Isirayila xa Seniyentoe
kanke.

42 E mu e ratu a senbe ma.

E nɛɛmu a ma a e rakisi e gerefae
ma tɛmɔi naxɛ.

43 E nɛɛmu a xa tɔnxumae ma
a naxee masen Misira bɔxi
ma.

E nɛɛmu a xa kaabanakoe ma a
naxee raba Sowan fiili ma.

44 A naxa e xa Nili xure nun a
salonyie findi wuli ra
han e mu nɔ na ye minde.

45 A naxa xɛɛrie radin e ma e
halakife ra.

A naxa lanxansarimae malan
menni e kasarafe ra.

46 A naxa tugumie radin e xa xɛe
ma,
katoe naxa xɛ bogi don gbiki.

47 A naxa e xa weni sansie kana
balabalanyi ra,

a naxa e xa sikomoro bilie tuxun-
san tunɛ xinbeli ra.

48 Balabalanyi naxa e xa xurusee
fafa,
galanyi naxa e xa gooree sɔnto.

49 A naxa a xa xɔnɛ xɔrɔxɔɛ
ramini e ma,

a bɔɔnɛ naxa te e ma,
han a naxa malekɛ kasaratie
ragoro e xili ma.

50 A naxa a xa xɔnɛ fulun e ma,
a mu e nii ratanga faxe ma, a fe
xɔrɔxɔɛ radin e ma.

51 A naxa Misira di singe birin
fafa,
e Hami bɔnsɔɛ fonike birin fafa.

52 Na nan a ra a naxa a xa pama
ramini alo yɛxɛɛ goore,
a naxa e rapɛɛ alo xurusee
gbengberenyi ma.

53 A naxa e xanin bɔɔnesa kui
gaaxui yo mu e sɔto,
kɔnɔ a naxa e yaxuie madula baa
ma.

54 Na ki, a naxa e xanin a xa bɔxi
seniyenxi ma,
a xa geya a naxan sɔto a senbe ra.

55 A naxa bɔnsɔɛ keri e ya ra,
a fa na bɔxie itaxun Isirayila
bɔnsɔɛ ma kɛ ra,
a menni findi e sabatide ra.

56 Kɔnɔ e man naxa gegeri Ala
Xili Xungbe Kanyi ma,
e tondi a xa yaamarie rabatude.

57 E naxa e makuya Ala ra,
e findi yanfante ra alo e benbae a
rabaxi ki naxɛ,
e lu alo xali kanaxi.

58 E naxa a raxɔnɔ e xa kuye
batudee ra,
e a ratɔnɛ e xa wuri masolixie ra.

59 Ala to na fe mɛ, a naxa xɔnɔ ki
fanyi, a Isirayila rabolo.

60 A naxa a xa lingira rabɛɔnin Silo,
a nu naxan tixi mixie tagi.

61 A naxa a xa saate kankira lu
yaxui sagoe,
e kankan a xa nɔrɛ xa tɔnxuma
ma.

62 A to xɔnɔ a xa pama Isirayila
ma,
a naxa a niya e xa sɔnto san-
tidegema ra.

63 E xa fonikee naxa gan tɛ ra,
e xa ginɛdimɛdie mu matɔxɔɛ
sɔto,

64 e xa sɛrɛxɛdubɛɛ naxa fafa
santidegema ra,
e xa kaapɛ ginɛɛ fan mu wa.

65 Marigi naxa keli
alo mixi naxan kelixi xi xɔli ma,
alo sɔɔri naxan nɔma a xa siisi ra.

66 A naxa a yaxuie bɔnbɔ,
a e lu yaagi kui naxan mu pɔnma.

67 A naxa Yusufu bɔnsɔɛ rabɛɔnin,
a tondi Efirami bɔnsɔɛ sugandide.

68 A naxa Yuda bɔnsɔɛ sugandi,
a nun Siyon geya naxan nu
rafanxi a ma.

69 A naxa a xa hɔrɔmɔlingira ti alo
yire itexi,
alo a dunɔna tixi ki naxɛ, a xa bu
xɔnkuye ra.

70 A naxa a xa konyi Dawuda
sugandi, a a tongo goore ya
ma,

71 a nu mɛɛnife yɛxɛɛ ma
dennaxɛ,
alako a xa mɛɛni Ala xa pama ma,
naxan findixi Yaxuba bɔnsɔɛ Isir-
ayila ra.

72 Dawuda naxa mɛɛni e ma a
bɔɔnɛ fixe ra,
a e masuxu xaxilimaya ra.

79

*Ala gbepoxofe**Ala maxandi*

- ¹ Asafi xa beeti
Ala, sie bara so i xa boxi kui,
e i xa horomolingira findi yire
seniyentare ra,
e Darisalamu kana.
- ² E bara i xa konyie furee findi
xonie xa baloe ra,
e bara i xanuntenyie so wulai
sube yi ra.
- ³ E bara e sonto Darisalamu ra-
bilinyi, e mu ragata.
- ⁴ Si naxee na muxu rabilinyi e
muxu konbima,
e yoma muxu ma.
- ⁵ Alatala, i xonoma ne muxu ma
abadan?
I xa toone danma mun temui?
- ⁶ I xa xono pamanee ma naxee mu
i kolon,
i xa xono mangeyae ma naxee mu
i batuma,
- ⁷ barima e bara Isirayila xun
nakana,
e bara a xa lingira rabira.
- ⁸ I naxa ratu muxu xa yunubi
dangixie ma.
I xa hinne muxu ra mafuren,
barima senbe yo mu na muxu be
sonon.
- ⁹ Kafu muxu ma, muxu rakisima
Ala,
i xili xa nore xa fe ra.
I xa muxu rakisi,
i xa muxu xa yunubie xafari i xili
xa fe ra.
- ¹⁰ Munfe ra pamanee a falama,
«E Marigi Ala na minden?»
E xa a kolon i fama i xa konyie
wuli gbepoxode muxu ya
xori.
- ¹¹ I xa i tuli mati geelimanie wa
xui ra,
i senbe xa nee rakisi naxee xa
kiitisee wama e faxafe.
- ¹² N Marigi, i xa sare doxo solofere
ragbilen na sie ma,
naxee bara i bexu.
- ¹³ Na kui, muxu tan i xa nama fan
fama ne i batude,

muxu tan i xa xurusee fama ne i
xa matoxoe masende muxu
bonsoe be abadan.

80

*Ala meenife a xa sansie ma**Ala maxandi*

- ¹ Asafi xa beeti beetibae xa mange
be. A xa ba alo beeti naxan xili
«Fuge tofanyie alo Ala xa saate.»
- ² Isirayila kantama, i i tuli mati n
na,
i tan naxan Yusufu bonsoe
raperema alo xuruse goore.
I xa i xa nore masen,
i tan naxan magoroxi maleke ma-
solixie tagi.
- ³ I senbe ramini Efirami, Bun-
yamin, nun Manasi bonsoe
ya i,
i xa muxu rakisi.
- ⁴ Ala, i xa muxu ragbilen,
i xa hinne muxu ra alako muxu xa
kisi soto.
- ⁵ Mange Ala, i tondima i xa nama
xa maxandi suxude
i xa xone xa fe ra han mun temui?
- ⁶ I e rabaloma e yaye ra,
i e yaye fima e ma minse ra han
mun temui?
- ⁷ I bara lantareya raso muxu nun
muxu doxo booree tagi,
e yoma muxu ma.
- ⁸ Mange Ala, i xa muxu ragbilen,
i xa hinne muxu ra alako muxu xa
kisi soto.
- ⁹ I weni bili nde tala ne Misira
naxan findixi i xa nama ra.
I naxa sie ndee keru yire nde, i fa
a tan si naa.
- ¹⁰ I to na yire yailan a be,
a naxa a sankee masoron, a boxi
rafe.
- ¹¹ Geyae naxa lu a xa niini bun
ma,
a salonyie nu xungbo alo sediri
wurie.
- ¹² A salonyie nu kuya ra han e baa
nun xure de li.
- ¹³ Kono i tan bara a xa tete kana,
dangi mixie fa a bogi ba.
- ¹⁴ Wulai xosee naa yegelenma,

buurunyi subee fan baloma a bogie ra. Munfe ra?

15 Mänge Ala yandi, i xa gbilen fa ra,

i ya ragoro muxu ma keli koore, i muxu mato, kinikini na weni bili ma,

16 i naxan si i yete be i belexe ra.

17 Yakosi a bara gan, a sege i xa xone saabui ra.

18 I belexe xa lu Adama xa Di ma, naxan na i yirefanyi ma,

i naxan xun nakelixa.

19 Muxu mu muxu makuyama i ra sonon.

I xa kisi fi muxu ma alako muxu man xa i batu.

20 Mänge Ala, i xa muxu ragbilen, i xa hinne muxu ra alako muxu xa kisi soto.

81

Tuli matife Ala ma

Ala maxandi

1 Asafi xa beeti beetibae xa mänge be. A xa ba maxase luuti daaxi xui ra.

2 Wo xa seewa xui rate Ala ma, naxan findixi won senbe ra. Wo wo xui rasiga Yaxuba Marigi Ala ma.

3 Wo xa beeti ba maxase nun kora xui ra.

4 Wo xa feri fe kike neene te temui, won ma sali loxe na a ra.

5 Na findixi Ala xa seriye nan na Isirayila be,

Yaxuba Marigi Ala xa yaamari na a ra.

6 Yaamari na a ra Ala naxan so Yusufu bonsoe yi ra, a to mini Misira boxi xili ma.

N naxa xui nde me n mu naxan kolon, a naxe,

7 «N bara kote ba e xun ma, n bara debe binye ba e belexee.

8 Wo to n xili wo xa paxankate kui, n naxa wo rakisi, n naxa wo yaabi kelife sesarinyi yire,

n naxa wo mato Meriba ye yire.

9 N ma jama Isirayila, wo wo tuli mati n ma marasi ra.

10 Wo naxa Ala gbete batu,

wo naxa wo xinbi sin Ala gbete ma.

11 N tan nan na wo Marigi Ala ra, naxan wo ramini Misira boxi ra. Wo wo de rabi a belebele ra, n a rafema ne.»

12 «Kono n ma jama mu a tuli matixi n na,

Isirayila mu n xui ratinme.

13 Na kui n naxa e lu e xa boje xoxoxoya kui,

e xa jere e yete xaxili ma.

14 Xa a sa li nu n ma jama naxa a tuli mati n na,

xa Isirayila sa tin n ma kira ra nu,

15 n fama ne a yaxui birin nayaagide keren na,

n e ragoro temui birin.

16 Alatala yaxuie fama gaaxude a ya ra, e halaki abadan.

17 Kono n wo tan baloma ne donse fanyi ra,

n kumi raminima ne geme kui wo be.»

82

Ala xa kiiti a xa senbema be

Ala matoxe

1 Asafi xa beeti Ala tixi a xa malanyi ya ra, a kiiti safe koore senbema ya ma.

2 «Wo kiiti sama kobina ra han mun temui?

Wo nondi fima mixi jaaxie ma munfe ra?

3 Wo xa misikiinee nun kiridie xa kiiti sa seriye ki ma.

Wo xa setaree nun fuxarilae ratanga kiiti jaaxi ma.

4 Wo xa setaree nun tcoromixie rakisi.

Wo xa e ba mixi kobie belexe i.»

5 Kono e mu fahaamui soto na fefe ma.

E e jere ma dimi nan kui tun.

Duniya sanbunyi birin serenma.

6 N a fala ne, «Kooore senbema nan wo ra,

Ala Xili Xungbe Kanyi xa die nan wo birin na,

7 kono wo faxama ne alo adamadie,

wo birama ne alo dunija mangæe.»

8 I tan Ala, keli, i xa dunija makiiti,
barima i tan nan gbe na sie birin na.

83

Isirayila yaxuie

Ala maxandi

- 1 Asafi xa bæeti
2 Ee Ala, i naxa i sabari!
Ala, i naxa lu dundui kui,
3 barima i yaxuie mu e raxaraxi,
i xonmae bara e xunyie ikeli.
4 E na yanfe xoroxoe maxirife i xa pama xili ma,
e na e boore boje ratefe i xanun-
tenyie xili ma.
5 E naxe, «Won xa e xili non sie ya ma,
alako birin xa neemuu Isirayila xili ma.»
6 E bara lan e boore ma i xili ma.
7 Edonkae, Sumayila bonsoe,
Mowabakae, Hagarikae,
8 Gebalakae, Amonikae, Amalekikae,
Filisitakae, Tirekae,
9 nun Asiriyakae birin bara kafu
Loti bonsoe ma.
10 I xa e bonbo alo i a raba Madiyankae ra ki naxe.
I xa e bonbo alo i a raba mange Yabini na ki naxe,
a nun a xa soori mange Sisera ra ki naxe Kison xure yire.
11 E sonto ne Endori,
e fure naxa lu boxi ma, e mu ragata.
12 I xa fe xoroxoe raba e xa kuntigie ra,
alo i raba Orebi nun Seebi ra ki naxe.
E xa yareratie xa lu alo Seba nun Salamuna, naxee a fala,
13 «Won xa Ala xa pama xa boxi findi won gbe ra.»
14 N Marigi Ala, i xa na mixie lu alo sexe, foye naxan xaninma.
15 I xa e xun nakana alo te fotonyi ganma ki naxe geyae fari.

16 I xa bira e foxo ra xone kui alo turunnaade magaaxuxi.

17 Marigi, i xa e rayaagi alako e xa gbilen i ma.

18 Yaagi nun gaaxui xa lu e boje ma,

i xa e bonsoe rapon abadan.

19 E xa a kolon a i tan nan xili Alatala,

a Ala Xili Xungbe Kanyi na i tan nan na dunija xun na.

84

Sigafe ra salide xungbe

Ala matoxoe

1 Kora xa die xa bæeti bæetibae xa mange be. A xa ba maxase luuti daaxi xui ra.

2 Mange Alatala, i xa lingira tofan!

3 N wama sofe i xa tete kui n boje birin na.

Na waxonyi minima n de i i tan Ala nan be, i tan naxan jije a ra.

4 Hali xoni xunxurie alo turunna nun debelinyi

e tee sama i xa serexebade seeti ma e xa die luma dennaxe.

I tan Alatala Senbema, n ma Mange nun n Marigi,

5 seewe na mixie be, naxee sabatixi i xa banxi kui.

E luma i matoxo ra dennaxe abadan.

Nengi rate.

6 Seewe na mixie be naxee senbe lanxi i tan Ala ma,

naxee kira suxuxi sigafe ra salide xungbe.

7 E Baka gulunba igirima temui naxe,

e ye dulonyie to ne, tune ye gbegbe bara naa rafe.

8 E keli yire fanyi nde, e siga yire fanyi gbete.

E na birin to ne kira xon sigafe ra Ala yire

e e yete masen a be dennaxe.

9 N Marigi Alatala Senbema, n ma dubee suxu!

Yaxuba Marigi Ala, i n ma maxandi rame.

Nengi rate.

10 Ala, hinne i xa mixi sugandixi ra
naxan findixi muxu xa wure lefa ra.

11 Xi keren nadangife i xa banxi kui,
na joxun dangife xi wulu wulu ra yire gbete.

N lufe i xa banxi de ra, na fan lufe ra tinxintaree xonyi,

12 barima Ala Xungbe findixi won ma kantari nan na,
a hinne nun binye fima ne won ma.

A mu tondima tinxintaree kide heeri ra.

13 Marigi Senbema, heeri na mixi be naxan a yete taxuma i ra.

85

Ala xa hinne

Ala maxandi

1 Kora xa die xa beeti beetibae xa mange be

2 Marigi, i xanunteya masenma i xa pama be,

i Yaxuba bonsae xun nakelima.

3 I dijema i xa pama xa fe jaaxie ma,

i a xa yunubie birin xafarima.

Nengi rate.

4 I i xa xone ragbilenma a foxo ra,
i dijema a ma.

5 Ala, i man xa muxu rakisi, i man xa hinne muxu ra.

6 I xonoma ne muxu ma abadan?
Na xone mu bama muxu xa yi waxati kui?

7 I mu noma dijede mu ma,
i xa pama xa kisi, e xa seewa?

8 Alatala, i xa dugutegepa masen muxu be, i xa muxu rakisi.

9 N nan n tuli matima ne n Marigi Ala xa masenyi ra,
barima a bonesa nan fima a xa pama tinxinxi ma.

Ala xa e mali gbilenfe ra e xa daxupa ma.

10 A kisi yati yati nan fima mixie ma naxee gaaxuma a ya ra,

alako a xa nore xa sabati won ma boxi kui.

11 Dugutegepa nun nondi na yire keren.

Tinxinyi nun bonesa jereema kira keren xon.

12 Nondi kelima lanbanyi ma,
tinxinyi kelima koore ma.

13 Alatala heri fima ne won ma,
alako won ma boxi xa daxamui ramini.

14 Tinxinyi jereema a ya ra,
a findi sanyi foxi ra kira xon ma.

86

N hayi na Ala ma

Ala maxandi

1 Dawuda xa Ala maxandi Marigi, i i tuli mati n na, i xa n yaabi.

Misikiine fuxarixi na n na.

2 I xa n makanta, i dugutege na n na.

N Marigi Ala, i xa i xa konyi di rakisi naxan a taxuxi i ra.

3 Kinikini n ma, n Marigi, barima n i xilima loxoe birin.

4 I xa seewe fi i xa konyi di ma,
n xaxili tixi i tan nan na, n Marigi.

5 I tan Marigi, i fan, i kinikini,

i xa dugutegepa gbo mixie be naxee birin i xilima.

6 Marigi, i xa i tuli mati n ma maxandi ra, i xa n ma dube suxu.

7 N i xilima n ma toore kui, barima i n natinma.

8 N Marigi, i maniye mu na alae tagi,

i xa kaabanakoe dangi wali birin na.

9 I si naxee daa dunja ma, nee fama ne e xinbi sinde i bun ma,

e i xili matoxo,

10 barima i gbo, i man kaabanakoe rabama.

I tan keren peti na nan Ala ra.

11 N Marigi, i xa i xa kira masen n be,

n xa n jere i xa nondi kui.

Bɔɲɛ fanyi fi n ma, alako n xa
gaaxu i xili ya ra.

¹² N i matɔxɔma n bɔɲɛ fiixe birin
na, n Marigi Ala.

N i xili matɔxɔma nɛ abadan,

¹³ barima i xa hinne tilin.

I bara n nii ratanga faxɛ ma.

¹⁴ Ee Ala, yetɛ igboe ndee bara keli
n xili ma,

gbalotɔɛɛ wama n faxafe.

E mu i kolon feo.

¹⁵ Kɔnɔ n Marigi, i tan nan findixi
Ala ra,

naxan kinikinima, naxan
hinneɛma ibunadama ra,

naxan bɔɲɛ mu tema mafuren,

naxan mu taganma dugutɛgeɲa
nun xanunteya ma.

¹⁶ I xa i ya rafindi n ma, i xa hinne
n na.

I xa senbe fi i xa konyi di ma,

i xa i xa konyi gine xa di rakisi.

¹⁷ Tɔnxuma nde ramini n be seede
ra,

alako naxee n xɔnxi, e xa a to, e
xa yaagi,

i xa mali nun i xa madundui xa fe
ra.

87

Barife Siyoni

Ala matɔxɔɛ

¹ Kora xa die xa beɛti

Alatala xa taa tixi geya seniyeɛxie
fari.

² Siyoni naadeɛ rafan Marigi ma,
dangi Yaxuba xa lingira birin na.

³ Mixie Ala xa taa matɔxɔma a
fanyi ra

Nengi rate.

⁴ «N xa a fala Raxabi nun Babilɔn
n kolonma,

a nun Filisita, Tire, nun Kusi.

⁵ A falaxi Siyonikae xa fe ra,

«E to barixi naa, Marigi Ala e
makantama nɛ.»»

⁶ Alatala bara a seɛɛ sie xa buki
kui,

«Yi tan barixi naa.»

Nengi rate.

⁷ Beɛtibae a falama e xui itexi ra,

«N ma saabui birin na i tan nɛ.»

88

Saya kira

Ala maxandi

¹ Kora xa die xa beɛti beɛtibae
xa mange be. A xa ba xule ra.

Heman Esiraka xa lonni beɛti.

² Marigi, n nakisima Ala,

n i xilima yanyi nun koɛ ra.

³ I xa n ma maxandi suxu,

i xa n ma dube tongo.

⁴ N bara tɔɔɔ n ma dunijeigiri
kui,

yakosi n bara makore saya ra.

⁵ N na mixie ya ma naxee na saya
kira xɔn ma.

N senbe yo mu na sɔnɔn.

⁶ A luxi nɛ alo n jan saxi furee tagi
gaburi kui,

i mu ratuxi naxee xa fe ma sɔnɔn,
naxee bara makuya i xa hinne ra.

⁷ I bara n na so yili tilinxi kui dimi
xɔɔra.

⁸ I xa xɔnɛ bara dutun n ma,

a n makoto alo baa moɔɔnyi mixi
makotoma ki naxɛ.

Nengi rate.

⁹ I bara n defanbooree makuya n
na,

i bara e bɔɲɛ rapaaxu e ma.

N luma banxi kui,

n mu minima fefe ma.

¹⁰ N Marigi, n i xilima lɔxɔ yo lɔxɔ
yaye ra,

n na n belexɛɛ tixi i be.

¹¹ I kaabanakoe rabama mixi fax-
axie nan be?

E noma kelide, e i matɔxɔ?

¹² I xa dugutɛgeɲa xa fe falama
gaburi kui?

I xa xanunteya masenma naa?

¹³ I xa kaabanako toma aligiyama?

I xa tinxinyi kolonma yire
dennaxɛ xa fe bara nɛɛmu
mixi ra?

¹⁴ N Marigi, n tan i xilima,

geɛsege yo geɛsege n i
maxandima.

¹⁵ Marigi, i tondima n be munfe
ra?

I i kobe soma n na munfe ra?

¹⁶ N na tɔɔɛɛ kui kabi n dimɛdi
temui.

N gaaxuxi, xaxilisa birin bara ba
n yi ra.

¹⁷ I xa xɔnɛ sɛnbɛ bara dangi a i,
i xa fe magaaxuxie bara nɔ n na.

¹⁸ E n nabilinxi alo banbaranyi,
e dusu n xun na.

¹⁹ I bara n xanuntenyie birin
makuya n na,
n dɔxɔboore bara keli n xun ma.

89

Ala xa saate

Ala matɔxɔɛ

¹ Etani Esiraka xa lɔnni bɛɛti

² N bɛɛti bama n Marigi xa
dugutɛgɛɾa xa fe ra.

N na masenma nɛ bɔnsɔɛ birin bɛ,
a falafe ra,

³ «I xa dugutɛgɛɾa mabanbanxi
koore ma abadan.
I xa hinne mu kanama.»

⁴ «N bara saate xiri n nun n ma
mixi sugandixi ra,
n bara yi kɛrɛ tongo n ma konyi di
Dawuda bɛ.

⁵ «N i bɔnsɔɛ rasabatima nɛ
abadan,
n i xa kibanyi ti tɛmui birin.»

Nengi rate.

⁶ N Marigi, naxee na koore ma e i
matɔxɔma,
malekɛɛ i tantuma i xa
dugutɛgɛɾa xa fe ra.

⁷ Nde na koore ma naxan
maniyama Marigi Ala ra?

Nde luxi alo Marigi Ala malekɛɛ
ya ma?

⁸ Ala magaaxu a xa sɛniyɛntɔɛɛ xa
malanyi,

e birin e magoro a bɛ.

⁹ Marigi Ala, nde sɛnbɛ gbo alo i
tan Mange Ala?

I xa dugutɛgɛɾa na yire birin.

¹⁰ I tan nan baa yamarima,
i a mɔrɔnyie raxara.

¹¹ I tan nan nɔ Misira ra, i a sɔntɔ.
I i yaxuie rayensen i sɛnbɛ ra.

¹² I tan nan gbe koore ra, i tan nan
gbe bɔxi ra.

I tan nan dunija birin daa.

¹³ Se naxan na kɔɔla ma, se naxan
na yirefanyi ma,
i tan nan a birin daaxi.

Taboro nun Xerimon geyae i xili
matɔxɔma.

¹⁴ I sɛnbɛ gbo.

¹⁵ Tinxinyi nun nɔndi nan na i xa
kibanyi sanbunyi ra,

xanunteya nun dugutɛgɛɾa fan
tixi i ya ra.

¹⁶ Marigi, sɛɛwɛ na jama bɛ
naxan i xili matɔxɔma,
e e jɛrɛma i xa naiyalanyi nan
ma.

¹⁷ E sɛɛwama i xili xa fe ra, e
xun nakelima i xa tinxinyi
saabui ra.

¹⁸ I tan nan findixi e xa naiyalanyi
nun e sɛnbɛ ra.

Muxu sɛnbɛ gbo i xa hinne xa fe
ra.

¹⁹ Muxu Marigi nan na muxu kan-
tama nun muxu xa mange
ra,

Isirayila xa Sɛniyɛntɔɛ na a ra.

²⁰ I wɔyɛn nɛ i xa jama bɛ laa-
matunyi ra, a falafe ra,

«N bara sɛnbɛ fi geresoe nde ma,
n naxan xun nakelixa jama
tagi.

²¹ N bara n ma konyi Dawuda to,
n ture sɛniyɛnxi surusuru a xunyi
ma sugandi ra.

²² N na n bɛlɛxɛ rasoma a bun ma,
n sɛnbɛ fima nɛ a ma a fanyi ra.

²³ A yaxui mu a tɛrɛnnama,
tinxintare mu a tɔɔrɔma.

²⁴ N a yaxuie ibutuxunma nɛ,
n a xɔnmae bɔnbɔma nɛ.

²⁵ N xanunteya nun n ma
dugutɛgɛɾa luma nɛ a ma,
a sɛnbɛ gboma n xili nan saabui
ra.

²⁶ Baaɛ nun xuree birin sama nɛ a
xa mangɛya bun ma.

²⁷ A a falama nɛ n bɛ,

«N Baba nan i ra, n Marigi Ala, n
ma marakisima.»

²⁸ N a findima nɛ n ma di singe ra,
naxan xungbo dunija mangɛɛ
birin bɛ.

29 N na n ma dugutegeɓa maban-
banma ne a be,
muxu saate naxan xirixi, a mu
kanama abadan.

30 N a bonsoe rasabatima ne,
n a xa mange kibanyi maban-
banma ne fanni koore na.

31 A xa die na n ma seriye rabolo,
e mu e jere n ma yaamari bun
ma,

32 e n xui matandi, e mu n
waxonfe suxu,

33 n e bonboma luxusinyi nan na,
n e paxankatama fure jaaxie ra.

34 Konon mu n ma dugutegeɓa
bama a ma.

N mu n xui yanfama,

35 n mu n ma saate kanama,

n man mu n xui masarama.

36 N na n kalixi n ma seniyyenyi ra,
n mu Annabi Dawuda yanfama.

37 A bonsoe kisima ne abadan,
a xa kibanyi luma ne n ya i alo
soge,

38 a rasabatima ne alo kike,
naxan findima seedejoxoya ra
abadan.»

Nengi rate.

39 Konon i tan bara i xa mixi
sugandixi makuya i ra,

i bara mee a ra, i xonon a ma.

40 I bara i xa saate kana i xa konyi
be,

i a ba a xa kibanyi kui.

41 I bara a xa tete boon, i bara a
makantade kana.

42 Mixi naxee dangima, e harige
bama naa.

A doxobooree yoma a ma.

43 I bara a yaxuie senbe so, han e
bara seewa.

44 I mu a xa santidegema wali
rasooneya,

i mu a malixi gere kui.

45 I bara a xa fe raxuben,
i bara a xa kibanyi woli boxi.

46 I bara nde ba a xa fonikeya ra,
i yaagi dusu a xun na.

Nengi rate.

47 Alatala, i i noxunma n ma han
mun temui?

I xa xone dexema alo te han mun
loxoe?

48 I xa ratu a ma n ma simaya
dunke ki naxe.

I ibunadama daaxi fuyan nan na?

49 Nde baloxi naxan mu faxama?
Nde nona a yete bade saya kira
xon ma?

50 N Marigi, i xa dugutegeɓa singe
na minden,

i i kali naxan na Dawuda be i xa
tinxinyi kui?

51 N Marigi, i xa i joxon sa i xa
konyie xa yaagi xon ma.

I xa na kote to mixi wuyaxie
naxan doxon n xun ma.

52 N Marigi, i xa i ratu a ma
i yaxuie n maberema ki
naxe,

n tan i xa mixi sugandixi.

53 Tantui na Marigi be abadan.
Amina. Amina.

90

Adama birin faxama ne

Ala maxandi

1 Ala xa mixi Munsa xa Ala
maxandi

N Marigi, i tan findixi muxu kan-
tama nan na abadan.

2 Beenun geyae nun dunija xa
daa,

i tan nan nu na Ala ra abadan.

3 I ibunadama ragbilenma bendee
i.

I na nan fala, «Adamadi xa gbilen
bendee.»

4 Ne wulu keren luxi ne i be
alo loxon keren naxan bara dangi,
alo waxati keren naxan bara
dangi koe kui.

5 I a niya adamadi mu keli a xa
xixoli ma.

A luxi alo jooge naxan minima a
yete ra.

6 A keli subaxe ma, a fuga,
nunmare temui a jan bara lisi, a
xara.

7 I xa xone muxu jonma ne, a
muxu magaaxu.

8 I muxu xa yunubi birin kolon,
hali muxu xa fe jaaxi naxee find-
ixi gundo ra.

9 Muxu xa simaya birin luma i xa
xone bun ma.

Muxu xa dunipeigiri xa bui birin,
jengi rate keren.

10 Muxu xa simaya buma je tongo
solofere,

je tongo solomasaxan xa a
sooneya,

kono na birin findixi toore nun
jaxankate nan na.

Simaya dangima ne mafuren ma-
furen, a muxu lu dimi kui.

11 Nde i xa xone senbe kolon?

Nde gaaxuma na ya ra?

12 A muxu ratu simaya rajonyi
ma,

alako muxu xa xaxili soto muxu
xa dunipeigiri kui.

13 N Marigi, i xa i ya rafindi muxu
ma

I xa xone buma han mun temui?
Kinikini i xa konyi die ma.

14 Kuye na iba, i xa muxu rawasa
i xa dugutegepa ra,

alako muxu xa seewa muxu xa
simaya birin kui.

15 I toore xasabi naxan doko muxu
ma,

i yaagi xasabi naxan sa muxu ma,
i man xa muxu raseewa na xasabi
ra.

16 I xa i xa kaabanakoe masen
muxu be, i xa konyie.

I xa noore xa mini muxu xa die ma.

17 Muxu Marigi Ala xa tofanyi xa
lu muxu ya i.

A xa muxu xa wali sooneya, a xa
baraka sa muxu xa wali ma!

91

Gaaxutarepa

Ala matoxo

1 Naxan luma Ala Xili Xungbe
Kanyi xa kantari bun ma,

a a malabuma ne Ala xa kante kui.

2 N na a masenma Alatala be,

«I tan nan na n ma kantari nun n
makantade ra,

i tan n Marigi Ala, n laxi naxan
na.»

3 A tan nan i ratangama gantanyie
ma naxee tema i be,

a i ratanga wuganyi ma.

4 A i makantama ne

alo toxo a xa die makantama ki
naxe a gabutenyi bun ma.

A xa dugutegepa luma ne alo soori
xa wure lefa.

5 I mu gaaxuma gbaloe ra ke ra,
i mu gaaxuma xalie ra yanyi ra,

6 i mu gaaxuma wuganyi ra dimi
kui,

i mu gaaxuma fure jaaxi ra soge
bun ma.

7 Mixi wulu noma ne birade i
kola ma,

mixi wulu fu noma birade i yire-
fanyi ma, kono sese mu i
toma.

8 I na birin toma ne i ya i,
i findi seede ra tinxintare xa
jaxankate ma,

9 barima i bara la i Marigi ra, a
bara findi i xa kantari ra.

Ala Xili Xungbe kanyi findixi i xa
makantade nan na.

10 Sese mu i lima,

wuganyi yo mu soma i xonyi,

11 barima a a xa malekee ya-
marima e xa i makanta yire
birin.

12 E i tongoma ne e belexe kui,
alako i naxa i sanyi radin geme ra.

13 I noma yetee nun boximasee ra,
i senbe dangi baratee nun biidae
ra.

14 Alatala xa masenyi nan ya:

«A to laxi n na, n a rakisima ne.

N a makantama ne barima a n xili
kolon.

15 A na n xili, n a yaabima ne.

Toore na a li, n luma ne a seeti ma.
N a rakisima ne, n a xun nakeli.

16 N simaya xonkuye fima ne a ma,
n na n ma kisi masen a be.»

92

Simaya kamalixi

Ala matoxo

1 Beeti naxan bama malabui loxo

2 Marigi batufe fe fanyi na a ra.

Ala Xili Xungbe Kanyi, a lanma i
xili xa matoxo beeti ra.

3 Kuye iba, a lanma i xa xanunteya
xa matoxo,

kɔɛ kui, muxu xa i tantu i xa dugutegeɛna xa fe ra.

⁴ Matɔxɔɛ xa ba kɔra luuti fu daaxi xui ra nun adamadi xui ra.

⁵ Marigi, n jɛlexinma i xa kaabanakoe ra, n nan n sɛwɛ xui itema i xa wali xa fe ra.

⁶ Marigi, i naxan nabama, a makaaba, i xaxili tilin.

⁷ Xaxilitare mu sese kolonma na kui,

a mu fahaamui sɔtɔma i xa fe ma.

⁸ Ala kolontaree luma alo sansi naxan bulama fiili ma, a fuga, kɔnɔ na dangi xanbi, a jɔn abadan.

⁹ Kɔnɔ i tan Marigi, matɔxɔɛ na i bɛ tɛmɛi birin.

¹⁰ N Marigi, i yaxuie halakima nɛ, i fe kobi rabae birin nayensen yɛ.

¹¹ I sɛnbɛ fima nɛ n ma alo sɛxɛ ninge,

i ture fanyi sa n ma.

¹² N yae a toma n gerefae xun goroma ki naxɛ,

n tuli e gi xui mɛ.

¹³ Tinxintɔɛ xa fe fanma nɛ alo tugi bili,

e xa fe te alo sɛdiri wuri bili naxee na Liban.

¹⁴ E sabatixi Alatala xa hɔrɔmɔbanxi tɛtɛ kui,

e xa fe fanma nɛ won Marigi Ala ya i.

¹⁵ Hali e forixi e xunsexe fiixɛxi, sɛnbɛ na e bɛ fe fanyi rabafe ra,

¹⁶ alako e xa a masen,

«Alatala tinxin, n tixi a xa sɛriyɛ nan fari,

tinxintareya yo mu na a ma.»

93

Mangɛ Ala

Ala matɔxɔɛ

¹ Marigi Alatala nan na mangɛ ra. Xunnakeli na a yi, a sɛnbɛ gbo.

A xa dunija xanxi, a mu sɛrɛnma.

² I xa mangɛya fɔlɛ mu na, a dan mu na.

I tan nan na Ala ra abadan.

³ Marigi, baa mɔrɔnyi rawunduma alo galanyi, galanyi naxan goroma, a bula.

⁴ I sɛnbɛ gbo na xui bɛ, i xa xunnakeli dangi baa mɔrɔnyie ra.

Marigi sɛnbɛ gbo koore ma.

⁵ I xa sɛriyɛ xanxi, sɛniyɛntɔɛ nan lanxi i ma abadan.

94

Ala xa jaxankatɛ

Ala xa sɛriyɛ

¹ N Marigi Ala naxan a gbɛrɔxɔma,

i xa i makenɛn i xa nɔrɛ kui.

² I tan naxan dunija kiiti sama, i xa keli,

i xa yetɛ igboe xa walie ragbilen e ma.

³ N Marigi, a lanma mixi kɔbie xun xa rakeli han mun tɛmɛi?

⁴ A lanma mixi jaaxie xa e yetɛ matɔxɔ tun e xa yetɛ igboja kui?

⁵ Alatala, e i xa jama tɔɔrɔma, e i xa mixie halakima.

⁶ E kaapɛ ginɛɛ nun xɔjɛ faxama, e kiridie nii bama.

⁷ E nu fa a fala, «Alatala mu yi fee toma,

Yaxuba Marigi Ala mu yi rakɔrɔsima.»

⁸ Wo tan xaxilitaree, naxee luma jama tagi,

wo xaxili sɔtɔma mun tɛmɛi?

⁹ Naxan tuli daaxi, na luma a mu fe mɛ?

Naxan ya daaxi, na luma a mu se to?

¹⁰ Naxan jamanɛɛ xuruma, na mu e jaxankatama?

A tan nan xaxili fima ibunadama ma.

¹¹ Alatala a kolon a adamadiɛ xa mapɔxunyie na nɛ fufafu.

¹² Alatala, Sɛwɛ na mixi bɛ i naxan matinxinma,

i naxan matinxinma i xa sɛriyɛ ra, ¹³ alako a xaxili xa sa tɔɔrɛ lɔxɔɛɛ,

han mixi jaaxie e gbe jaxankate
sotoma temui naxe.

14 Alatala mu a xa jama
raboloma,

a mu a xa mixie rabejinma.

15 Kiiti tinxinxu fama ne sade,
tinxintoe beje birama ne na foxo
ra.

16 Nde n xun mafalama mixi
jaaxie xon ma?

Nde tima n be mixi kobie xili ma?

17 Xa n Marigi mu findi n malima
ra nu,

n ma fe danma ne gaburi kui nu.

18 N Marigi, n na maroxun

a n sanyi mu tima sonon,
i xa dugutegepa n demenma.

19 N ma kontofilie na wuya,
i e bama n ma, i fa n naseewa.

20 I noma tinde mangeya tinx-
intare ra,

naxan yaamari tima fe kobi ra?

21 E kafuma e bore ma tinxintoe
faxafe ra,

e mixi tcejege kiiti kui.

22 Kono Marigi nan na n kantama
ra,

a luma alo fanye n sabatima
naxan fari.

23 A e xa wali kobie ragbilenma ne
e ma,

a e xun nakana e xa jaaxupa ra.

Muxu Marigi Ala e sontoma ne.

95

Mange Ala matofe

Ala matoxoe

1 Won xa beeti ba Marigi be seewe
ra,

won xa won xui ite won nakisima
senbema be.

2 Won xa a matoxo,
won xa a matoxoe ba a be beetie
ra,

3 barima Alatala, Ala xungbe na a
ra,

naxan findixi mange xungbe ra
senbema birin xun ma.

4 Yire tilinxi na a belexe.

Geya xuntage findixi a gbe nan
na,

5 alo baa nun boxi a naxee daaxi
a belexe ra.

6 Wo fa, won xa suyidi, won xa
won igoro,

won xa won xinbi sin Alatala ya i
naxan won daa,

7 barima a tan nan won Marigi Ala
ra.

Won findixi a xa jama nan na a
naxan demadonma,

alo xuruse demadonyi meenima
gore ma ki naxe.

Wo xa a xui me to.

8 Wo naxa wo beje raxoxo alo
naxan nabaxi Meriba,

alo naxan nabaxi Masa gbeng-
berenyi ma temui dangixi.

9 Wo benbae n mato ne na loxoe,
hali e to nu bara n wali foxi to.

10 Na bonsoe xa fe naxa rapaaxu n
ma je tongo naani bun ma.

N naxa a fala, «Nama xurutare
nan yi ki,

naxan mu n waxonfe kolon.»

11 Na kui n naxa n kali n ma xone
kui,

«E mu soma n ma malabude kui
fefe ma!»

96

Kiitisa na fafe

Ala matoxoe

1 Wo beeti neene nde ba Alatala
be!

Dunipa birin xa beeti ba Alatala
be!

2 Wo beeti ba Marigi be, wo a xili
matoxo.

Wo xa a xa kisi masen mixie be
temui birin.

3 Wo xa a xa nore fala si birin be,
wo a xa kaabanakoe masen jama
birin tagi.

4 Marigi Ala gbo, a lanma won xa
a matoxo,

naxan dangi senbema birin na.

5 Sie birama ala naxee foxo ra,
e findixi kuyee fufafu gbansan
nan na,

kono Alatala nan koore daa.

6 Nore nun naiyalanyi kelima a
tan nan ma,

senbe nun naiyalanyi luma ne a
xa hōromōbanxi kui.

⁷ Bōnsōe birin, wo xa tantui rasiga
Alatala ma,
wo Alatala matōxo a xunnakeli
nun a xa senbe xa fe ra.

⁸ Wo xa a xili binya alo a lanma
wo xa a raba ki naxe.
Wo xa fa hadiya ra, wo xa a raso
a xa hōromōbanxi tete kui.

⁹ Wo xa suyidi Marigi be a xa nōre
ya i.

Dunija birin xa seren a ya ra.

¹⁰ Wo xa a fala si birin be, «Alatala
nan na Mange ra.

Dunija xanxi, a mu a imaxama.
Ala pamae makiitima tinxinyi ra.

¹¹ Koore xa sēewa, bōxi xa jēlexin.
Baa nun a kui isee xa wundu
sēewe ra.

¹² Xee nun e xa bogi see xui xa ite,
wondi wuri bilie xa e sēewa xui
ite

¹³ Alatala ya ra naxan fafe.

A fafe dunija makiitide.

A dunija makiitima tinxinyi nan
na,
a pamae makiiti nōndi ra.»

97

Mange Ala magaaxu

Ala matōxo

¹ Alatala nan na mange ra.

Dunija xa jēlexin, surie xa
sēewa.

² Nuxui nun kuye ifōorōxi a rabil-
inma.

A xa kibanyi dōxōxi tinxinyi nun
nōndi fari.

³ Te tixi a ya ra, a a yaxuie birin
ganma a rabilinyi.

⁴ A dunija iyalanma a xa seya-
makonyie ra,

dunija mixie na a to, e serenma
ne.

⁵ Geyae xunuma dunija Marigi
Alatala ya ra alo kumi dole.

⁶ Koore a xa tinxinyi masenma,
si birin a xa nōre toma.

⁷ Kuye batue fama ne yaagide a ya
ra,

senbema e felenma ne a bun ma.

⁸ Siyonikae na a xui me, e
sēewama ne,

Yudayakae jēlexinma ne i tan
Alatala xa kiiti ra,

⁹ barima i tan Marigi xun nakelixa
senbema birin be.

¹⁰ Alatala xanuntenyi xa fe jaaxi
xon.

Alatala a batulae makantama ne,
a e ba mixi kobie belexe.

¹¹ Naiyalanyi na tinxintōe nan
be,

sēewe na mixie be naxee bōje
fixe.

¹² Tinxintōe, wo sēewa Marigi ra,
wo xa tantui rasiga a xili
seniyenxi ma.

98

Bēeti neene bama Alatala be

Ala matōxo

¹ Bēeti

Wo bēeti neene ba Alatala be,
barima a bara kaabanakoe raba,
a belexe senbema bara xunnakeli
soto a be.

² Marigi bara a xa kisi masen,
a bara a xa tinxinyi sa kene ma
jamanee ya i.

³ A mu neemu a xa dugutegeja
nun a xa xanunteya ma Isir-
ayila bōnsōe mabiri.

Dunija birin bara won Marigi Ala
xa kisi to.

⁴ Dunija birin xa Alatala matōxo,
e xa bēeti ba sēewe kui.

⁵ Wo xa Alatala matōxo kōra xui
nun bēeti ra,

⁶ wo xa sarae fe sēewe ra wo
Mange Alatala ya i.

⁷ Baa nun dunija xa e xui ramini,

⁸ xuree xa e belexee bonbo,

geyae xa e xui ite sēewe ra
⁹ Alatala ya ra,

barima a fafe dunija makiitide.

A dunija makiitima tinxinyi nan
na,

a pamae makiitima nōndi ra.

99*Mange Alatala seniyen**Ala matɔxɔɛ*

- 1 Ala dɔxɔxi a xa kibanyi kui kerubimi malekee tagi.
A xa nama tixi gaaxui kui, bɔxi na serɛnfe.
- 2 Alatala gbo Siyoni, a tixi sie birin xun ma.
- 3 E xa i xili xungbe magaaxuxi matɔxɔ a xa seniyenyi xa fe ra.
- 4 Mange senbe xa matɔxɔ, tinxinyi rafan a ma, a kiiti sama nɔndi ra Yaxuba xa bɔxi ma.
- 5 Wo Marigi Alatala matɔxɔ, wo wo magoro a bun ma a xa seniyenyi xa fe ra.
- 6 Munsu nun Haruna nu na a xa serɛxɛdubee ya ma, Annabi Samuweli nu na mixie ya ma naxee a maxandima. E to a xili, a naxa e yaabi.
- 7 A to seriye nun yaamari masen e be nuxui kui, e naxa a xui suxu.
- 8 Muxu Marigi Alatala, i bara e xa maxandi suxu. I to Isirayila jaxankata e xa yunubi xa fe ra, i man bara dije e ma.
- 9 Wo xa wo Marigi Alatala matɔxɔ, wo xa wo xinbi sin a xa geya seniyenxi fari, barima won Marigi Alatala seniyen!

100*Tantui beeti**Ala matɔxɔɛ*

- 1 Tantui beeti
Duniya birin xa Alatala matɔxɔ!
2 Wo xa Alatala batu seewe kui. Wo xa fa a ya i wo seewe xui itexi ra.
- 3 Wo xa a kolon Alatala nan wo Marigi Ala ra.

A tan nan won daaxi, won findixi a gbe nan na.
Won findixi a xa nama nan na, naxan luxi alo a xa xuruse goore a naxan demadonma.

- 4 Wo so a xa naadee ra a tantufe ra,
wo so a xa hɔrɔmɔbanxi tete kui a matɔxɔfe ra!
Wo tantui rasiga a ma, wo a xili matɔxɔ,
- 5 barima Alatala fan, a xa xanunteya buma ne abadan, a xa dugutegeɽa mu jɔnma dunija bende fuɽi fari ma.

101*Dawuda xa natɛɛ**Ala matɔxɔɛ*

- 1 Dawuda xa beeti
N dugutegeɽa nun tinxinyi matɔxɔma ne.
N beeti bama i tan nan be Alatala.
- 2 N fe birin nabama lufe ra tinxintɔɛ xa kira xɔn.
I fama n yire mun temui?
N na n jɛrema ne n boɽe fiixexi ra n ma mixie tagi.
- 3 N mu n ya tima fe tinxintare ra, n mu tinma yanfante xa kira ra, n nun e tan mu lanma fe yo ma.
- 4 N tan nun mixi jaaxi tagi kuya, n mu wama yunubi xɔn.
- 5 N mixi de balanma ne naxan a boore mafalama.
N mu tinma yete matɔxɔɛ nun yete igboɽa ra.
- 6 N na n jɔxɔ sama ne yi bɔxi dugutegeɽe xɔn ma, alako e xa lu n seeti ma.
N wama tinxintɔɛɛ nan xɔn ma, e xa n mali.
- 7 Yanfantee mu luma n ma mixie ya ma,
wule faleɛ mu tima n ya i.
- 8 Geesege birin n mixi kobie sɔntɔma ne,
alako na mixi mooli naxa lu Alatala xa taa kui.

102*Furema xa maxandi*

Ala maxandi nun Ala matoxe
 1 Tɔɔrɔmixi naxan Alatala maxan-
 dife a xa tɔɔre kui.
 2 Alatala, i xa n ma maxandi suxu,
 i xa i tuli mati n wa xui ra.
 3 I naxa i kobe so n na n ma tɔɔre
 kui.
 I xa n ma maxandi suxu mafuren.
 4 N ma simaya na lɔefe alo tuuri
 lɔema kuye ma ki naxe,
 n xorie na ɲɔnfe alo yege ganma
 te ra ki naxe,
 5 n bɔɲe na lisife alo sexe naxan
 na fili ma.
 N mu donse donma sɔnɔn.
 6 N na wa n xui itexi ra, n xorie
 birin makenenma ne.
 7 N bara lu alo xundi naxan toma
 wula i,
 alo koofole naxan na banxi ton-
 bolonyi kui.
 8 N mu nɔma xide.
 N kiroxi alo xoni naxan na kerenyi
 ma banxi fari.
 9 N yaxuie yoma n ma lɔxɔe birin,
 e n xili rawalima danke wɔyenyi
 ra.
 10 N de rafexi texube ra alo donse,
 n yaye silɔnma n ma minse xun
 ma
 11 i xa bɔɲete nun i xa xɔne xa fe
 ra.
 I bara n kerɪ pon!
 12 N ma simaya bara lu alo niini
 naxan lɔema dimi kui,
 alo sexe naxan lisima fili ma.
 13 Kɔnɔ i tan Alatala luma ne i xa
 kibanyi kui abadan,
 i xili mu lɔema dunɪa ma.
 14 I fama ne kelide i xa kinikini
 Siyoni ma,
 barima a lanxi i xa hinne a ra yi
 waxati sugandixi ma.
 15 A gemɛe nun a bɔxi rafan i xa
 konyi die ma.
 16 Sie birin fama gaaxude Alatala
 xili ya ra,
 mangɛe birin fama e xinbi sinde i
 xa nɔre ya ra.
 17 Alatala man fama ne Siyoni tide,
 a a yete masen a xa nɔre kui.
 18 A a ya rafindima ne misikiine xa
 maxandi ma,

a mu yo a xa dube ma.
 19 Na xa sebe bɔnsɔee be naxee
 fama,
 alako mixi naxee mu daaxi sinden
 e xa Alatala matoxo,
 20 barima a a ya ragoroma
 won ma kelife a xa yire
 seniyenxi itexi.
 Alatala bɔxi matoma kelife koore
 ma,
 21 alako a xa geelimanie wa xui
 rame,
 a xa mixie ratanga naxee na faxe
 xa kira ma,
 22 alako e xa Alatala xili masen
 Siyoni taa kui,
 e xa a matoxo beeti ra Darisalamu,
 23 sie na e malan temui naxe
 Alatala batufe ra.
 24 A bara n ma senbe ba n yi ra n
 ma dunɪɛigiri kui,
 a bara n ma simaya radunke.
 25 N naxa a fala a be, «N Marigi
 Ala,
 i naxa n nii ba n ma simaya tagi
 ra,
 i tan naxan buma abadan,
 26 I tan nan dunɪa daa,
 i tan nan koore itala i xonye ra.
 27 E tan ɲɔnma ne, kɔnɔ i tan
 buma ne abadan,
 e birin forima ne alo sose, kɔnɔ
 i tan e masarama ne alo
 donma.
 I e masarama ne, alo donma
 naxan nagoroma, a wɔle.
 28 Kɔnɔ i tan mu masarama, i mu
 ɲɔnma abadan.
 29 I xa konyie xa die fama ne
 sabatide be,
 e bɔnsɔe fa bu xaxilisa kui i ya i.»

103

Ala xa marafanyi

Ala matoxe

1 Dawuda xa beeti
 N xa Alatala tantu n nii birin na,
 n xa a xili seniyenxi matoxo.
 2 N xa Alatala tantu n nii birin na,
 n naxa neemu a xa hinne ma.

3 A tan nan dijɛma i xa yunubie
 ma,
 a i xa furee rayalan,
 4 a i ratanga faxe ma,
 a i rabilin a xa xanunteya nun a
 xa kinikini ra.
 5 A hinnema i ra i xa dunijeigiri
 kui,
 alako i man xa senbe soto i xa
 forija kui alo sege.
 6 Alatala jɛrema tinxinyi kui,
 a kiiti tinxixi sama tooromixie
 be.
 7 A bara a xa kira masen Annabi
 Munsa be,
 a a xa kaabanakoe masen Isiray-
 ilakae be.
 8 Alatala kinikinima mixie ma, a
 hinne e ra,
 a mu xonoma e ma mafuren ma-
 furen,
 a xa xanunteya gbo.
 9 A mu mixie tooroma temui birin,
 a xa xonnanteya mu buma.
 10 A mu won jaxankatama won
 ma yunubi rabaxi ki ma,
 a mu won ma yunubi sare rag-
 bilenma won ma.
 11 Koore itexi boxi xun ma ki naxe,
 a xa xanunteya fan gboxi na ki ne
 a yaragaaxuie be.
 12 Sogetede makuyaxi sogedorode
 ra ki naxe,
 a won ma yunubie fan makuyaxi
 won na na ki ne.
 13 Babae kinikinima e xa die ma ki
 naxe,
 Alatala fan kinikinima a yara-
 gaaxuie ma na ki ne,
 14 barima a a kolon won yailanxi
 se naxan na,
 a ratuxi a ma a bende nan won na.
 15 Adamadie xa simaya maniya
 sansi ra naxan fugama fiili
 ma,
 16 konɔ foye na bonbo a ra, a
 xarama ne, a loe.
 17 Konɔ Alatala a yaragaaxuie
 xanuma ne abadan,
 a xa tinxinyi birama ne e bonsoe
 foxo ra,
 18 naxee a xa saate binyama,
 e a xa seriye rabatu.

19 Alatala bara a xa kibanyi doxo
 koore ma,
 a dunija birin yamari.
 20 Wo tan malekee, wo xa Alatala
 tantu,
 wo tan naxee senbe gbo, wo tan
 naxee a rabatuma.
 21 Wo tan senbema naxee na koore
 ma,
 wo xa Alatala tantu,
 wo tan naxee a waxonfe rabama.
 22 Wo tan birin naxee daaxi,
 wo xa Alatala tantu yire birin a xa
 mangeya bun ma.
 N xa Alatala tantu n nii birin na.

104

Alatala xa daalisee

Ala matoxoe

1 N xa Alatala tantu n nii birin na.
 N Marigi Alatala, i senbe gbo, nore
 nun yanbe na i ma,
 2 a luxi alo naiyalanyi yati findixi
 i xa guba nan na.
 I koore italaxi alo dugi xungbe i
 sabatixi naxan bun ma,
 3 i xa konkoe tixi nuxuie fari ye
 ragataxi dennaxe.
 I nuxuie findi i xa jere se ra,
 i i jere foye fari.
 4 I foye xema i xa masenyi ra,
 i te rasanbama i xa wali rabafe ra.
 5 Ala dunija tixi ne alo banxi tixi
 ki naxe,
 a mu a mamaxama feo.
 6 A baa dusu ne a xun ma alo dugi,
 a geyae xuntagi makoto.
 7 I to xaape ye ma, a a gi i xa
 galanyi xui ma,
 8 geyae nun gulunbae fa lu yire i
 nu wa dennaxe xon.
 9 I naaninyi saxi ye be a mu
 tuganma naxan xun ma,
 alako a naxa gbilen din na xare
 ma.
 10 I dulonyie findi xuree ra,
 naxee susuma geya longorie ra,
 11 a ye xoli ba burunyi subee birin
 ma,

a ye xoli ba wulai sofalee ma.
 12 Xonie sabatixi nee fe ma,
 e e xui raminima wuri salonyie
 kon na burexee longori ra.
 13 I geyae bundama ye ra keli
 koore ma,
 boxi wasama i xa wali ra.
 14 I nooge raminima xurusee be,
 i sansie rabulama adamadie be,
 e baloe sotoma naxee ra.
 15 I weni fima mixie ma, naxan e
 boje rafanma e ma,
 i ture raminima e be, naxan e kiri
 ratofanma,
 i e baloma donse ra, naxan senbe
 fima e ma.
 16 Liban wuri bilie, Marigi naxee
 sixi,
 e bara ye soto a fanyi ra,
 17 xonie e tee sama e kon na.
 Gbongboe e tee sama sipire wuri
 bilie kon na,
 18 wulai sie xima geyae fari,
 sagalee luma geme longorie ra.
 19 I kike yailanxi sali waxatie
 kolonfe nan na.
 Soge a dula temui kolon.
 20 I dimi rafama kee ra, burun
 subee jere ma temui naxe.
 21 Yetee na e xui ramini donse
 fenfe ra, Ala e kima baloe
 ra.
 22 Soge nefee mini, e gbilen e xa
 fonnee ra.
 23 Mixie tan mini, e sa fejepe
 walide.
 24 Alatala, i xa daaliseen wuya.
 I e birin daaxi xaxilimaya nan na.
 Boxi rafexi i xa daaliseen ra,
 25 baa fan nafexi i xa daaliseen ra,
 ndee xurun, ndee xungbo, e wuya.
 26 Kunkui xungbee jere ma menni
 fari,
 peremui jere ma baa bun ma
 jelexini ra.
 27 Yi daaliseen birin e xaxili tixi i tan
 nan na e baloe xa fe ra.
 28 I na e ki, e a sotoma ne i saabui
 ra, e wasa.
 29 I na e kuma, e gaaxuma ne.

I na e jengi ba, e faxama ne, e
 gbilen bendee.
 30 I na i jengi raso e fate, e man
 balo,
 boxi man fa fan.
 31 Alatala xa nore xa bu abadan!
 Alatala xa seewa a xa daalie ra!
 32 A na boxi mato, a serenna ne,
 a na din geyae ra, e ganma ne.
 33 N Alatala matoxoma ne fanni n
 baloxi,
 n beeti bama ne n Marigi Ala be
 fanni n na dunija ma.
 34 N ma dube xa rafan a ma.
 N seewama ne Alatala xa fe ra.
 35 Kon yunubitoe tan xa loe
 dunija ma.
 Mixi jaxie naxa lu naa sonon!
 N bara Alatala matoxo n nii birin
 na. Wo Alatala tantu!

105

Isirayila xa xoreya

Ala matoxee

1 Wo Alatala xili matoxo,
 wo a xa kaabanakoe masen
 jamae tagi.
 2 Wo beeti ba a be a xa kaa-
 banakoe xa fe ra.
 3 Wo xa seewa a xili seniye nxi xa
 fe ra,
 mixi naxee Alatala fenma, e xa
 jelexin.
 4 Wo xa Alatala xa senbe fen,
 wo xa kata lude a ya i temui birin.
 5 Wo xa ratu a xa kaabanakoe ma,
 wo naxa neemu a xa kiiti ma,
 6 wo tan Ala xa konyi Iburahima
 bonsoe,
 wo tan Yaxuba xa die a naxee
 sugandi.
 7 A tan nan won Marigi Alatala ra,
 a kiiti sama dunija birin ma.
 8 Alatala a ratuma a xa saate ma
 temui birin,
 a mu neemuma a xa laayidi ma
 abadan,
 9 a naxan tongoxi Iburahima nun
 Isiyaga be marakali ra.
 10 A bara na nate tongo Yaxuba be,
 a bara na saate xiri Isirayila ra,

11 a masenfe ra, «N bara Kanaan
bɔxi fi wo ma ke ra.»

12 Beenu e xa wuya menni,

13 e nu na lintanfe tun,

14 Ala mu tin mixi yo xa no e ra.

A naxa a xɔɔɔɔ pamanɛ mangɛɛ
be a falafe ra,

15 «Wo naxa n ma pama sugandixi
tɔɔɔ de,

wo naxa fe jaaxi raba n ma
namijɔnmɛe ra.»

16 Beenu Ala xa kaame ragoro
dunija ma, a baloe ba
dunija yi ra,

17 a naxa a xa mixi nde Yusufu
rasiga e yara konyiya kui.

18 A sanyie nun a konyi nu balanxi
yɔlɔnxɔnyi ra,

19 han Ala xa laayidi naxa kamali,
a nɔndi fi a ma temui naxe.

20 Na temui mange xungbe naxa
yaamari fi a xa mini geeli
kui,

a xa fulun.

21 Mange naxa Yusufu findi a xa
banxi xunyi ra,

a a gbe se birin sa a nɔɛ bun ma,

22 alako mange xa mixie xa lu a
waxɔn ki,

bɔxi forie xa xaxili sɔto a saabui
ra.

23 Na dangi xanbi, Isirayila pama
Yaxuba bɔnsɔɛ naxa fa
Misira,

e sabati Hami xa bɔxi ma.

24 Ala naxa a xa pama wuya dan-
gife e yaxuie ra.

25 A naxa Misirakae bɔpɛ masara,
han e fa a xa pama xɔn,

e nate jaaxi tongo e xa fe ra.

26 Na temui a naxa a xa konyi di
Munsa xɛɛ,

a nun a xa mixi sugandixi Haruna.

27 E naxa Ala xa tɔnxumae
makaabaxie raba,

Hami xa bɔxi xa mixie tagi.

28 E to Ala xa masenyi ti Misirakae
be,

Ala naxa dimi rasin bɔxi ma, kuye
naxa ifɔɔɔɔ.

29 A naxa menni ye mafindi wuli
ra, yɛxɛɛ fa faxa.

30 E xa bɔxi naxa rafe lanxansari-
mae ra,

e so han mange xa banxi kui.

31 A naxa yaamari fi xɛɛrie nun
saasie xa din bɔxi birin na.

32 A naxa balabalanyi nun tunc
ragoro bɔxi ma,

seyamakɔnyi naxa din menni ra.

33 A naxa e xa weni bilie nun e xa
xɔɛ bilie kana,

a nun wuri bilie birin naxee nu na
e xa bɔxi ma.

34 A naxa yaamari fi katoe xa
wuya han,

35 e fa sansie birin kana Misira
bɔxi ma,

e bɔxi daxamui birin don.

36 A rapɔnyi a naxa di singe birin
faxa e xa bɔxi kui,
e naxee bari e senbe ra.

37 Ala naxa a xa pama ramini
kɔbiri nun xɛɛma ra,

mixi yo mu faxa e ya ma.

38 Misirakae naxa sɛɛwa e xa mini
ra,

barima e nu bara gaaxu Isirayi-
lakae ya ra.

39 Ala naxa nuxui itala e xun ma
yanyi ra,

a te ti koore ma kɔɛ ra naiyalanyi
ra.

40 E to a maxandi, a naxa fa
kɔnkɔlee ra e be,

naxan findixi koore baloe ra e be.

41 A naxa fanye rabi,

a ye ramini e be,

alo xure naxan jɛɛɛma gbeng-
beren yire tagi.

42 Ala to ratu a xa laayidi
seniyenxi ma,

a naxan tongo a xa konyi di Ibu-
rahima be,

43 a naxa a xa pama ramini sɛɛwe
kui,

a a ragiri a xa mixi sugandixie xa
jɛlexin beeti ba.

44 A naxa si gbeteɛ xa bɔxi fi e ma,
pamanɛ xa naafuli naxa findi e
gbe ra,

45 alako e xa Ala xui suxu,
e xa a xa yaamarie rabatu.

Wo xa Alatala matoxo!

106

Nεεmufe Ala xa xanunteya ma

Ala matoxoe

1 Wo xa Alatala matoxo.

Wo xa a tantu barima a fan,
a xa xanunteya buma abadan.

2 Nde Alatala xa wali xungbe
masenma,

nde a xa matoxoe bama?

3 Σεεωε na tinxintoe be,
naxee birama tinxinyi foxo ra
loxoe birin.

4 Alatala, i xa ratu n ma i hinnema
i xa jama ra temui naxe,

i na e rakisi, i xa n fan mali,

5 alako n xa i xa mixi sugandixie
xa heri soto,

n xa seewa i xa jama ra,
n xa jεlexin i ke tongomae ya ma.

6 Muxu bara yunubi raba alo
muxu benbae,

muxu bara fe kobie raba jaaxupa
kui.

7 Muxu benbae to nu na Misira
boxi ma,

e mu e joxo sa i xa kaabanakoe
xon ma,

e mu ratu i xa xanunteya ma.

E naxa e kobe raso i ra Xulunyumi
baa fe ma.

8 Kono a naxa e rakisi a xili xa fe
ra,

alako a xa a senbe masen.

9 A to xaape Xulunyumi baa ma, a
naxa xori,

e naxa a igiri a xaraxi ra.

10 A naxa e rakisi e xonmixie
belexe i,

a e xunsara e yaxuie belexe.

11 Ye naxa dusu e yaxuie xun na,
hali mixi keren a mu kisi.

12 Na kui e naxa la a xa masenyi
ra, e a matoxo beeti ra.

13 Kono a mu bu, e man naxa
neemu a xa walie ma,
e tondi a waxonfe rabade.

14 E naxa bira e yete waxonfe foxo
ra gbengberenyi ma,
e Alatala mato.

15 A naxa e waxonse so e yi ra,
kono na dangi xanbi, a naxa e
rajon.

16 Ala xa jama naxa Munsa nun
Haruna tcone,
naxee findixi Alatala xa konyi
seniyenxie ra.

17 Boxi naxa a rabi,
a Datan nun Abirami xa mixie
ragoro a kui.

18 Te naxa e foxirabire jaaxie gan.

19 E naxa ninge misaali yailan
wure ra,
e a batu kuye ra.

20 Ninge naxan sexe donma,
e naxa na misaali findi e Marigi
Alatala joxoe ra.

21 E naxa neemu e Rakisima Ala
ma,

naxan fe xungbee raba Misira,

22 naxan kaabanakoe raba Hami
boxi ma,

naxan fe magaaxuie raba Xulun-
yumi baa ma.

23 Ala nu wama e sontofe,
kono a xa mixi sugandixi Munsa
naxa a maxandi,

a xa a xa xone xoxoxoe lu na.

24 E naxa tondi a xa boxi fanyi
suxude, e mu la a xa laayidi
ra.

25 E naxa ti Alatala kanke e xa kiri
banxie kui, e mu a xui suxu.

26 Na kui a naxa laayidi tongo e be,
a xa e faxa gbengberenyi ma,

27 a xa e bonsoe faxa jamanee
tagi,

a xa e rayensen dunija ma.

28 E naxa Bali Peyori batu,
e serexe sube don naxan baxi mixi
faxaxie be.

29 E naxa Ala raxono e xa fe kobie
ra,

han a naxa fure jaaxi nde ragoro
e ma.

30 Finexasi to keli, a naxa Ala
maxandi e be,

fure jaaxi naxa ba e ra.

31 Mixi naxa na tinxinyi kolon a be
abadan.

32 Alatala xa jama naxa a raxoŋo
Meriba xure fe ma.
Annabi Munsa naxa tōōō e xa fe
ra,
33 a to wōyēn xōrōxōe fala e xa Ala
matandi xa fe ra.

34 E mu Kanaan sie sonto alo
Alatala e yamari ki naxe.

35 E naxa sabati e ya ma, e bira e
naamunyie fōxō ra.

36 E naxa nee xa kuyee batu, na fa
findi gantanyi ra e be.

37 E naxa e xa di xemee nun e xa
di gine ba serexe ra jinne
be.

38 E to e xa die faxa serexe ra
Kanaan xa kuyee be,
e naxa boxi findi boxi seniyentare
ra.

39 E e yete findi mixi seniyentare
ra na ki ne,
e e Marigi yanfa.

40 Na kui Alatala naxa xono a xa
jama ma,
a ke tongomae mu rafanxi a ma
sonon.

41 A naxa e rabolo si gbeteē yi ra,
e yaxuie naxa e yamari.

42 E yaxuie naxa no e ra,
e fa lu e senbe bun ma.

43 Sanya wuyaxi Ala naxa e rakisi,
kono e mu gbilen a matandife ra.
Na kui e naxa loe e xa yunubie xa
fe ra.

44 Kono Ala naxa e tōōre to,
a naxa e wa xui me.

45 A naxa ratu a xa saate ma,
a kinikini e ma a xa xanunteya
tilinxi xa fe ra.

46 A naxa a niya mixie xa kinikini
e ma konyiya kui.

47 Muxu Marigi Alatala, muxu rak-
isi.

I xa muxu ramini sie tagi,
alako muxu xa i xili seniyenxi
tantu,

muxu xa seewa i matōxōfe ra.

48 Tantui na Isirayila Marigi
Alatala be abadan!
Nama birin xa a fala: «Amina!»

Wo xa Ala matōxō!

107

Tantui serexe kisi xa fe ra

Ala matōxōe

1 Wo Alatala tantu, barima a fan,
a xa xanunteya buma abadan!

2 Alatala naxan xun sara,
a naxee baxi e yaxuie yi ra,

3 a naxee raminixi sie tagi soget-
ede nun sogegorode mabiri,
a naxee faxi kelife kōōla nun baa
mabiri,
e birin xa Alatala tantu.

4 Ndee loxi gbengberenyi ma,
e mu sabatide yo toxi.

5 Kaame nun ye xoli nu e ha-
lakima,
limaniya naxa ba e yi.

6 E to e de rawa Alatala be e xa
tōōre kui,
a naxa e fulun e xa paxankate ma.

7 A naxa e rapere kira tinxinx
nde
xon ma,
alako e xa yire fanyi to e sabatima
dennaxe.

8 E xa Alatala tantu a xa xa-
nunteya xa fe ra,
nun a xa kaabanakoe xa fe ra a
naxan nabaxi adamadie be,

9 barima a ye xoli bama mixie ma,
a kaametōōe rawasama donse
fanyie ra.

10 Ndee nu sabatixi dimi kui nun
faxe xa noe bun ma,
geeli xōrōxōe kui, yolonxoniyi ma-
balanxi e ma.

11 Barima e muruta ne Ala xa
masenyi xili ma,
e Ala xa marasi xon.

12 A naxa e boje mafixie tōōre ra.
E naxa dagalan ye, mixi yo mu e
mali.

13 E naxa Marigi maxandi nimise
kui,
a naxa e rakisi e xa paxankate ma.

14 A naxa e ramini dimi kui nun
faxe xa noe bunma,
a naxa luutie bolon e nu xirixi
naxee ra.

15 E xa Marigi batu a xa
dugutegena xa fe ra,

nun a xa wali makaabaxie xa fe ra adamadie be.

16 Barima a bara wure naadæ wuru,
a kondonyie kana.

17 Xaxilitaree nu bara e yete suxu e xa murute nun e xa fe jaaxie ra, e lu nimise kui.

18 Donse birin bara nu rapaaxu e ma,
e nu fa na faxe nan dei.

19 E xa na xororæ kui, e naxa e xui rate Alatala ma,
a naxa e rakisi e xa xororæ ma.

20 A naxa a xa masenyi rasanba e ma, a e rayalan,
a e ba e xa paxankate kui.

21 E xa Marigi tantu a xa dugutegeɽa nun a xa wali makaabaxie xa fe ra adamadie be.

22 E xa serexæ ba a xa wali fanyie kolon fe ra a be.

E man xa a xa wali fanyie ifala e xui itexi ra seewe kui!

23 Naxee nu biyaasima kunkui xungbee kui baa ma,
e man nu yuleya raba yee xun ma,

24 nee bara Marigi wali foxie nun a xa wali makaabaxie to baa ma.

25 A naxa masenyi ti, turunnaadæ foye naxa keli

a moronyie ramaxa,

26 a nu biyaasilæ xa kunkui ite a nu a sin,

e nu na paxankate kui.

27 E xun naxa magi a ra e naxa lu alo siisilæ.

E xa xaxilimaya birin naxa lu e ma fu.

28 E xa nimise kui e naxa Marigi xili e xui itexi ra,

a naxa e ratanga na gbaloe ma.

29 A naxa turunnaadæ foye iti, a a masabari,

moronyie naxa e raxara.

30 E naxa seewa nee xa maraxare ra,
a naxa e xunti e waxonde ra.

31 E xa Marigi tantu a xa dugutegeɽa nun a wali makaabaxie xa fe ra adamadie be!

32 E xa a xa fe gbo jama be,
e xa a matoxo Forie xa malanyi!

33 A xure xungbee masarama gbengberenyi ra,

a dulonyi findi boxi maxare ra.

34 A boxi fanyi findima foxæ yire ra,

na boxikæ xa fe jaaxi xa fe ra.

35 A gbengberenyi findima xure ra a yire maxare findi xure guli ra,

36 a kaametæe rasabati naa, e taa ti naa e sabatide.

37 E xe sama, e wuri bilie sima naxee bogi barakama.

38 A dubama e be, e wuya, a mu sese bama e xa xuruse konti ra.

39 Ndee gbee xurunma, tære nun paxankate ra.

40 A marapaaxui dusuma forie xun na,

a e ralæ gbengberenyi ma kiræ mu dennaxæ ma,

41 A misikiinee bama tære kui, a e xa denbayæ rawuya alo xurusee.

42 Mixi tinxinxie na toma e jalexinma a ra,

Kono tinxintaree birin de balanna ne.

43 Xaxilima naxan na, a xa a joxo sa yi fe birin xonma,

a xa Marigi xa dugutegeɽa fahaamu.

108

Xunnakeli Ala saabui ra

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti

2 Ala, n bara nate tongo n boje kui.

N Marigi Xunnakeli Kanyi, n n xui raminima ne beetie ra.

3 N n ma koræe nun n ma maxasee berema ne subaxæ ma.

4 N Marigi, n i batuma ne sie tagi, n i matoxoma ne beeti ra pamanæe ya ma,

5 barima i xa dugutegeɽa gbo dangi koore ra,

i xa xanunteya ite alo nuxuie.

6 Ala, i xunyi rakeli koore ma,

i xa nore xa lu boxi birin xun ma,

7 alako i xanuntenyie xa kisi i
senbe saabui ra.
Yandi, n ma duba suxu.

8 Ala bara wøyen a xa lingira
seniyenxi kui,

«N n xun nakelima ne,
n Sikemi boxi itaxun,
n Sukoti gulunba sotoma ne.

9 N gbe nan Galadi ra, n gbe nan
Manasi ra.

Efirami boxi tan luma ne alo n xun
makantase,

Yudaya findi n ma munyaati ra.

10 N n sanyi maxama Mowaba
boxi ma,

n n ma sankiri wolima Edon nan
ma a xa findi n gbe ra.

N gere ti xui mema ne Filisita boxi
ma.»

11 «Nde n xun tima taa makantaxi
ra?

Nde n xaninma Edon boxi ma?

12 Ala mu a ra, naxan muxu
rabepinxi gere kui?

13 I xa fa muxu malide, i xa muxu
ba muxu yaxuie yi ra.

Adamadie xa mali fufafu na a ra.

14 Won fama won senbe raminide
Ala xa mali saabui ra.

A tan nan fama won yaxuie iwu-
rude.»

109

Tōjēgela xa maxandi

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti beetibae xa
mange be

N Marigi Ala, n naxan matoxoma,
i naxa lu dundui kui,

2 barima mixi jaaxie na wule
falafe n xun ma.

E de mu fan, e wule fala tun.

3 E na n nabilinfe xonnanteya
wøyenyie ra,

hali n mu fe jaaxi yo rabaxi e ra.

4 N na fe fanyi raba e be, e n gere.

N a ragbilenma i tan Ala nan ma.

5 E n ma wali fanyi sare rag-
bilenma n ma a kobi ra,

n ma xanunteya, e na masarama
n be xonnanteya ra.

6 I xa na tōjēgētōe taxu mixi kobi
nde ra,

a defanboore xa a yanfa.

7 A na makiiti, kiiti xa kana a ra.

I naxa a xa maxandi suxu.

8 A xa simaya xa dunke koti.

Mixi gbete xa a xa wali tongo.

9 A xa die xa findi kiridie ra, a xa
gine xa findi kaape ra.

10 A xa die xa findi jeretie ra
naxee kule matima tun.

E xa makuya e baride ra naxan
bara kana.

11 Donifa xa a ke birin tongo,

a xa geenii birin xa findi si gbete
gbe ra.

12 Mixi yo naxa kinikini a ma,

mixi yo naxa hinne a xa kiridie ra.

13 A bōnsōe xa sōntō, e xilie xa
neemu mixie ra.

14 Alatala xa ratu a xa fe kobie ma,
a nga xa yunubi naxa xafari.

15 Alatala xa ratu na yunubie ma
temui birin,

a xa e xa fe ranemu dunija ra,

16 barima e mu dugutegeja raka-
malima,

e misikiinee nun fuxarilae
tōrōma, han e faxa sun-
nunyi kui.

17 Naxan mixi dankama, na kanyi
xa danke soto.

Naxan dubama mixie be, a xa
barake soto.

18 Danke xa ragoro a ma

alo a donma ragoroma a ma ki
naxe.

A xa so a fate i alo ye,

a xa so a xorie alo ture.

19 A xa lu a ma alo a xa sose luma
a ma ki naxe,

a xa bilin a ma alo a beleti bilinma
a tagi ki naxe temui birin.

20 Alatala xa na sare fi n ma yaxuie
be,

naxee fe kobi falama n xun ma.

21 Kōnō i tan n Marigi Alatala,

i xa hinne n na i xili xa fe ra,

i xa n nakisi i xa dugutegeja fanyi
saabui ra.

22 N luxi ne alo misikiine fuxarila,
naxan bōje na tōrōfe ki fanyi ra.

23 N ma fe jɔnfe alo niini naxan kuyama nunmare ra.

Mixi n kerima alo katoe kerima ki naxe.

24 N xinbie serɛnma, n fate jɔnma, sunyi xa fe ra.

25 E n nayaagima temui birin. E na n to, e yoma n ma tun.

26 N Marigi Ala, i xa n mali, i xa n nakisi i xa dugutegeɛra xa fe ra.

27 E xa a kolon, i senbe na n malife.

28 E tan n dankama, kɔnɔ i barake nan fima n ma. Yaagi fama ne dusude e xun na, kɔnɔ n tan i xa konyi di, n seɛwama ne.

29 N yaxuie xa ifu, e xa yaagi xa dusu e xun na.

30 N Alatala tantuma ne n xui itexi ra,

n a matɔxɔma ne jama ya ma, 31 barima a tixi misikiine seeti ma, a xa e ratanga mixie ma naxee wama e faxafe.

110

Alatala nan Mange Xungbe dɔxɔma

Ala matɔxɔɛ

Dawuda xa beɛti

1 Alatala xa masenyi n marigi be: «I magoro n yifanyi ma, han n xa i sanyi ti i yaxuie fari.»

2 Alatala i senbe ragboma ne kelife Siyoni,

han i i yaxuie yamari.

3 I xa soorie luma ne i foxo ra gere kui.

Na kuye na iba subaxe ma, i senbe gboma ne seniyyeni kui alo i fonike waxati.

4 Alatala bara a kali yi laayidi ra, naxan mu kanama:

«N bara i findi serexedube ra abadan,

a Melekisedeki daaxi.»

5 Marigi luma i yifanyi ma, a mangɛ kanama ne a xa xɔne loxɔɛ.

6 A a xa kiiti rapɛɛma ne jamanɛɛ fari, a e soɔto, a mange xungbe nde xun nakana.

7 Mange xure ye minma kira i.

A xun nakelima na nan ma.

111

Ala matɔxɔma fe naxee ma

Ala matɔxɔɛ

1 Wo Alatala matɔxɔ!

N Alatala batuma ne n boje birin na,

tinxintɔɛɛ nun jama ya ma.

2 Marigi xa walie makaaba.

E rafan mixie ma naxee tinma e matode.

3 A xa walie nɔroxi, a xa tinxinyi buma ne abadan.

4 A a niya birin xa ratu a xa kaabanakoe ma.

Alatala hinnema adamadie ra, a kinikini e ma.

5 A baloe fima mixi ma naxan gaaxuma a ya ra,

a ratu a xa saate ma abadan.

6 A bara a xa wali senbe masen a xa jama be,

jamanɛ gbeteɛ ke sofe ra e yi.

7 A walima nondi nun tinxinyi nan fari.

A xa yaamarie findima seriye fanyi nan na,

8 naxee mu kanama abadan, adamadie lanma e xa naxee raka-mali.

9 A bara a xa jama xun sara, a bara a xa saate mabanban abadan.

A xili seniyyen, a magaaxu.

10 Xaxilimaya foloma Alatala yara-gaaxui nan ma.

Mixi naxan gaaxuma Ala ya ra, a xaxili fanyi soɔtoma ne.

Adamadie lanma e xa a matɔxɔ abadan.

112

Tinxintɔɛ sare

Ala matɔxɔɛ

1 Wo Marigi Ala matɔxɔ!
 Hɛeri na mixi bɛ naxan gaaxuma
 Marigi ya ra,
 naxan tinma a xa yaamarie ra-
 batude.

2 A bɔnsɔɛ sɛnbɛ gboma nɛ bɔxi
 ma.

Barake luma tinxintɔɛ nan ma.

3 Naafuli nun bannaya luma a yi
 ra,
 a xa tinxinyi xanxi abadan.

4 Yanbɛ minima dimi kui tinxintɔɛ
 bɛ,
 naxan kinikinima a boore ma,
 naxan hinnɛma adamadie ra,
 naxan luma jɛrɛ ra tinxinyi kui.

5 Barakɛ luma mixi bɛ naxan
 mixie kima,
 naxan tinma mixi donide,
 naxan walima tinxinyi ra.

6 Na kanyi mu birama,
 mixie mu nɛɛmuma a xa tinxinyi
 ma.

7 A mu gaaxuma xibaaru jaaxi ya
 ra,
 barima a xaxili tixi Alatala ra, a
 bɔjɛ xanxi.

8 A bɔjɛ raxara, gaaxui yo mu a
 ma.
 A rajɔnyi, a nɔma nɛ a yaxuie ra.

9 A misikiine kima,
 a jɛrɛma tinxinyi kui tɛmui birin,
 a xun nakelima tun.

10 Mixi jaaxi tɔɔroma na tofe ra,
 a a jinyi maxinma, a xa fe xun
 nakanama.

Mixi jaaxie xa nate mu kamalima
 fefe ma.

113

Alatala maniyɛ mu na

Ala matɔxɔɛ

1 Wo Alatala matɔxɔ!
 Alatala xa konyi die, wo xa a
 matɔxɔ.

Wo Alatala xili matɔxɔ.

2 Tantui na Alatala bɛ abadan.

3 Tantui na Alatala bɛ yire birin,
 kelife sogetede mabiri, han soge-
 gorode.

4 Alatala xa nɔɛ na jamanɛɛ xun
 ma, a xa nɔrɛ na koore ma.

5 Nde maniyɛ won Marigi Alatala
 ra,
 naxan magoroxi a xa kibanyi kui
 koore ma,

6 naxan a ya ragoroma koore nun
 bɔxi ma.

7 A misikiine xun nakelima,
 a tɔɔromixi bama a xa setareja
 kui.

8 A a tima a xa kuntigie sɛeti ma.

9 A di gbegbe fima ginɛ dibaritare
 ma,
 alako a xa sɛɛwa soto a xa die ya
 ma.

Wo Alatala matɔxɔ!

114

*Isirayila bɔxi Ala xa jama
 rasɛnɛfɛ*

Ala matɔxɔɛ

1 Yaxuba bɔnsɔɛ naxan findixi
 Isirayila ra,

e naxa mini Misira xa konyiya ra,

2 e sabati Yudaya Ala xa
 hɔrɔmɔlingira luxi dennaxɛ.

Isirayila bɔxi naxa findi Ala xa
 mangɛya ra.

3 Xulunyumi baa to Isirayila jama
 to,

a naxa rabi mafuren.

Yurudɛn xure to e to fa ra, a man
 naxa kira fi e ma.

4 Isirayila geyae to e to, e naxa
 tugan tugan jɛlɛxinyi ra,
 alɔ yɛxɛɛ kontonyie nun yɛxɛɛ
 yɔrɛɛ tuganma ki naxɛ.

5 Munse a niyaxi na baa xa rabi
 mafuren?

Munse a niyaxi Yurudɛn xure kira
 fixi e ma?

6 Munse a niyaxi Isirayila geyae xa
 jɛlɛxin

alɔ yɛxɛɛ kontonyie nun yɛxɛɛ
 yɔrɛɛ?

7 Dunija birin xa sɛrɛn Marigi ya
 ra,

naxan findi Yaxuba Marigi Ala ra,
 8 naxan ye dulonyi ramini fanye
 xoxoxoxe kui.

115

Alatala gbo kuyee be

Ala matoxoxe

1 Matoxoxe mu lanma muxu tan be,
 matoxoxe lanma Alatala nan be,
 a xa hinne nun dugutegeja xa fe
 ra.

2 Munfe ra pamanee a falama,
 «E xa Ala na minden?»

3 Muxu Marigi Ala na koore ma,
 a a waxonfe birin nabama.

4 Konɔ e xa kuyee yailanxi xema
 nun gbeti nan na,
 e yete belexee saabui ra.

5 De na e be, konɔ e mu woyenma,
 ya na e be, konɔ e mu se toma,

6 tuli na e be, konɔ e mu xui
 mema,

7 Belexe na e be, konɔ e mu se xiri
 mema.

8 Belexe na e be, konɔ e mu se
 masuxuma,
 sanyi na e be, konɔ e mu e
 perema.

Xui yo mu minima e kon na!

9 E yailanmae fama ne lude alo e
 tan.

Mixi naxee e xaxili tima e ra
 e findima senbetaree nan na.

10 Isirayila bonsoe, i xaxili ti Alatala
 ra,

naxan findi i xa demeri nun i
 kantama ra.

11 Haruna bonsoe, i xaxili ti
 Alatala ra,

naxan findi i xa demeri nun i
 kantama ra.

12 Wo tan naxee findixi Ala yara-
 gaaxuie ra,

wo wo xaxili ti Alatala ra,
 naxan findi i xa demeri nun i
 kantama ra.

13 Marigi a joxox saxi won xon ma.
 A won barakama ne.

Isirayila bonsoe yo, Haruna
 bonsoe yo,

14 nun Ala yaraaxuie birin yo,
 e barake sotoma ne.

14 Alatala xa wo tan nun wo xa die
 yiriwa.

15 Alatala naxan koore nun boxi
 daa,

a xa barake fi wo ma.

16 Alatala nan gbe koore ra,

konɔ a naxa dunija tan fi
 adamadie ma.

17 Mixi faxaxie xa mu Alatala
 matoxoxa,

mixi naxee sigama aligiyama e
 mu noma matoxoxe rabade,

18 konɔ won tan naxee na dunija,
 a lanma won xa tantui rasiga

Alatala ma,

folo yi temui ma han dan mu
 naxan ma.

Wo Alatala matoxo!

116

Ala xa kisi faxe ma

Ala matoxoxe

1 N Alatala xanuma barima a n xui
 mema.

A naxa kinikini n wa xui ma.

2 A to a tuli mati n na,
 n a maxandima ne n ma simaya
 birin kui.

3 Faxe luuti nu bara n xiri,
 aligiyama toore nu bara n li,
 nimise nun kontofili nu bara no n
 na,

4 konɔ na temui n naxa Alatala
 maxandi,

«Alatala, yandi, n nakisi!»

5 Hinnente nan Alatala ra, a
 tinxin.

Won Marigi Ala kinikinima won
 ma.

6 A mixi magoroxi kantama.

N senbe to jon, a naxa n nakisi.

7 N xa n nii raxara,
 barima Alatala bara fe fanyi raba
 n be.

8 Alatala, i bara n nii ratanga faxe
 ma,

i yaye ba n ya ra,
 i n sanyi senbe so,

9 alako n xa ƚere i tan Alatala ya
ra mixi baloxi ya ma.

10 N to nu n xaxili tima i ra,
n naxa a fala i be,
«N na tɔɔɔɔfe.»

11 Limaniya to ba n yi ra,
n naxa a fala, «Wule fale nan mixi
birin na.»

12 Alatala, n i sare fima di, i xa
hinne xa fe ra?

13 N i xa maratange masenma ne
ƚama be,

Alatala xili matɔɔɔɔfe ra.

14 N na n ma laayidie rakamalima
ne Alatala be,
a xa ƚama birin ya xɔri.

15 Alatala a ƚɔɔɔ sama ne a batu-
lae xa simaya xɔn ma.

16 I tan Alatala xa konyi di nan n
na, i xa konyi gine xa di,
i naxan nafulunxi saya luuti ra.

17 N tantui seɔɔɔe bama ne i be, n
i xili matɔɔɔɔma ne.

18 N na n ma laayidie rakamalima
ne Alatala be,

a xa ƚama birin ya xɔri,

19 Alatala xa banxi tete kui,
Darisalamu ƚama ya xɔri.

Wo Marigi matɔɔɔ!

117

Ala xa xanunteya

Ala matɔɔɔɔe

1 Si birin xa Alatala matɔɔɔɔ,

bɔnsɔe birin xa a tantu,

2 barima a xa xanunteya gbo won
mabiri,

a xa dugutegeƚa mu ƚɔnma
abadan.

Wo Alatala matɔɔɔ!

118

Xaxili tife Alatala ra

Ala matɔɔɔɔe

1 Wo Alatala tantu barima a fan,
a xa xanunteya mu ƚɔnma
abadan.

2 Isirayila xa a fala,

«A xa xanunteya mu ƚɔnma
abadan!»

3 Haruna bɔnsɔe xa a fala,

«A xa xanunteya mu ƚɔnma
abadan!»

4 Ala yaragaaxuie xa a fala,

«A xa xanunteya mu ƚɔnma
abadan!»

5 N ma tɔɔɔe kui, n naxa Alatala
maxandi.

A naxa n ma duba suxu n fulunfe
ra.

6 Alatala na n seeti ma,
n mu gaaxuma fefe ma.

Adamadi noma munse niyade n
na?

7 Alatala na n fɔɔɔ ra, a n malima.
N fama ne nɔde n yaxuie ra.

8 Xaxili tife Alatala ra, na nan fan
beenun xaxili tife adamadi
ra.

9 Yetɔ taxufe Alatala ra dangi yetɔ
taxufe dunija mangɔe ra.

10 Si birin nu n nabilinxi n gere xili
ma,

kɔnɔ Alatala naxa a niya n xa nɔ
e ra.

11 E nu n nabilinxi a ƚaaxi ra,

kɔnɔ n naxa nɔ e ra Alatala xili ra.

12 E naxa din n na alo kumi tɔnsɔe,
kɔnɔ e naxa ƚɔn alo seɔe xaraxi
ganma ki naxe.

Alatala nan a niya n xa nɔ e ra.

13 E nu n matutunma senbe ra,
a gbe mu nu luxi n xa bira,

kɔnɔ Alatala naxa n mali.

14 Alatala nan na n senbe nun n
ma seewe ra,

A bara n nakisi!

15 Seewe nun xunnakeli xui naxa
mini tinxintɔe xonyi a
falafe ra,

16 «Alatala naxa wali senbe ra!

A naxa a mangeya masen,
a kaabanakoe raba.»

17 N mu faxa, n naxa kisi,
alako n xa Alatala xa kaabanakoe
masen ƚama be.

18 Alatala bara n naxankata,
kɔnɔ a mu n luxi n xa faxa.

19 Wo tinxinyi naadee rabi n be,
n soma menni Alatala tantufe ra.

20 Alatala xa naade nan yi ki,
tinxintɔee soma naxan kui.

21 N i tantuma ne, barima i bara n
ma duba suxu,
i bara findi n nakisima ra.

22 Banxitie mee geme naxan na,
na bara findi banxi sangantime ra.

23 Na kelixi Marigi nan ma.

Kaabanakoe na a ra won tan be.

24 Lɔxɔe nan yi ki Alatala naxan
janigexi,
won xa jɛlexin, won xa seewa a
xa fe ra.

25 Yandi Alatala, muxu rakisi!

Yandi Alatala, muxu xun nakeli.

26 Baraka na mixi ma naxan fafe
Marigi xili ra.

Muxu Alatala matɔxɔma a xa
banxi kui.

27 Marigi nan na Alatala ra,
naxan xa nore bara yanba won
ma.

Wo xa serexe xiri serexebade seeti
ma.

28 N Marigi Ala nan i ra, n i
tantuma ne,

n Marigi Ala nan i ra, n i
matɔxɔma ne.

29 Wo Alatala tantu barima a fan.

A xa xanunteya mu jɔnma
abadan.

119

Ala xa seriye kerenyi

Ala xa seriye

1 Seewe na mixie be naxee jere ki
tinxin,

naxee biraxi Alatala xa seriye fɔxɔ
ra.

2 Seewe na mixie be naxee Ala xa
masenyi mema,

naxee a fenma e boje birin na.

3 Nee mu tinxintareya rabama
fefema,

e birama Ala xa kira nan fɔxɔ ra.

4 I bara i sago masen muxu be,

alako muxu xa muxu jɔxɔ sa a
xɔn ma a fanyi ra.

5 N wama fe birin nabafe
alako n xa i xa yaamarie rabatu.

6 Na kui n mu fama yaagide i
waxɔnfe xa fe ra.

7 N na i xa yaamarie kolon,
n i batuma ne n boje fiixe ra.

8 N i xa yaamarie ratinmemama ne,
i naxa me n na kerenyi ra.

9 Fonike jereama seniyenyi kui di?
A bira i xa masenyi fɔxɔ ra.

10 N i fenma n boje birin nan na.
I naxa n lu n xa makuya i xa
yaamarie ra.

11 N i xa masenyi ragatama ne n
boje ma,

alako n naxa yunubi raba i ra.

12 Matɔxɔe na i be Alatala.
I xa yaamarie masen n be.

13 N i xa seriye durusima ne,
i naxan masenxi i kere ra.

14 N seewaxi birafe ra i xa masenyi
fɔxɔ ra,

alo n na findi banna belebele ra.

15 N n jɔxɔ saxi i sago xɔn ma, n
i xa kira matoma ne.

16 I xa yaamarie rafan n ma,
n mu neemuma i xa masenyi ma.

17 Fe fanyi raba n tan, i xa konyi
di be,

alako n xa kisi, n xa i xa masenyi
ratinme.

18 N ya rabi alako n xa i xa seriye
fanyi igbe.

19 Xɔje nan lanxi n ma yi dunjina
ma,

i naxa i xa yaamarie nɔxun n ma.

20 N hayi na i xa tinxinyi ma.

21 I i xui ratema yete igboe xili ma,
mixi dankaxi naxee i xa yaamarie
rabepinma.

22 I xa n natanga yaagi nun
marajaaxui ma,

barima n i xa masenyi suxuxi.

23 Hali mangee n tɔjɔnegema,
i xa konyi di a jɔxɔ sama ne i xa
yaamarie nan xɔn ma.

24 I xa masenyi rafan n ma,
e n nasima a fanyi ra.

25 N na tɔɔre xungbe kui.
Yandi, i xa n nakisi i xa masenyi ra.
26 N to n ma jɛrɛ ki masen i bɛ, i n yaabi nɛ.
Yandi, i xa i xa yaamari masen n bɛ.
27 N mali i sago fahaamufe ra, alako n xa n jɔxɔ sa i xa kaa-banakoe xɔn ma.
28 N na wafe nimisɛ ma. N xun nakeli alɔ i a laayidixi ki naxɛ.
29 Wule falafe makuya n na. Hinne n na i xa sɛriyɛ saabui ra.
30 N bara dugutɛgɛɲa kira sugandi, n bɔɲɛ birama i xa sɛriyɛ nan fɔxɔ ra.
31 Alatala, n xirixi i xa sɛriyɛ nan na, i naxa n lu yaagi kui.
32 N na n jɛrɛfɛ i xa yaamarie xa kira nan xɔn ma, barima i bara a niya i waxɔnfe xa lu n bɔɲɛ ma.
33 Alatala, n matinxin i xa yaamarie ra, alako n xa lu i xa kira xɔn ma n ma simaya birin kui.
34 Xaxili fanyi fi n ma, alako n xa n jɔxɔ sa i xa sɛriyɛ xɔn ma, n man xa a rabatu n bɔɲɛ birin na
35 N napɛrɛ i xa yaamarie xa kira xɔn ma, barima e rafan n ma
36 N bɔɲɛ rafindi i xa masenyi ma, i naxa a rafindi bannaya tinxintareya ma.
37 N yae ba see ra naxee jɔnma, n nakisi i xa kira xɔn ma.
38 I xa laayidi rakamali i xa konyi di bɛ, i naxan nagataxi i yaragaaxuie ya ra.
39 N ba yaagi kui n gaaxuxi naxan ya ra, barima i xa sɛriyɛ fan.
40 N wama birafe i xa masenyi fɔxɔ ra a fanyi ra. N nakisi i xa tinxinyi kui.

41 Alatala, fa i xa xanunteya nun i xa kisi ra n bɛ, alɔ i a laayidi ki naxɛ.
42 Na temui, n nɔma nɛ n maberema yaabide, barima n tan laxi i xa masenyi ra.
43 I naxa nɔndi masenyi ba n dɛ i, barima n xaxili tixi i xa kiiti ra.
44 N i xa sɛriyɛ rabatuma nɛ abadan.
45 N luma xɔrɛya nan kui, barima n na i sago nan fenfe.
46 N i xa masenyi falama nɛ mangɛɛ bɛ, n mu fama lude yaagi kui.
47 Birafe i xa yaamarie fɔxɔ ra, na rafan n ma.
48 N na n bɛlɛxɛɛ itema tantui ra i xa yaamarie xa fe ra, naxee rafan n ma. N wama n jɔxɔ safe i xa sɛriyɛɛ xɔn ma.
49 I xa ratu i xa masenyi ma, i naxan masen i xa konyi di bɛ, naxan xaxili sa fima n ma yare.
50 N madunduma n ma tɔɔrɛ kui i xa laayidi nan saabui ra.
51 Yetɛ igboe n mayelema nɛ, kɔnɔ n mu i xa sɛriyɛ kira bɛɲinma.
52 Alatala, n to n natu i xa kiiti tinxinxie ma i naxan saxi temui dangixi, n bɔɲɛ limaniyama nɛ.
53 N bɔɲɛ texi a jaaxi ra tinxintaree xili ma naxee i xa sɛriyɛ raboloma.
54 N sabati dɛdɛ, n bɛɛti bama nɛ i xa yaamarie xa fe ra.
55 Kɔɛ ra n na n natuma nɛ i xili ma. Alatala, n fama nɛ i xa sɛriyɛɛ ratinmede.
56 N darixi i sago rabatufe nan na.
57 Alatala, i tide gbo n bɛ. N bara laayidi tongo i xa masenyi rabatufe ra.
58 N wama lufe i sɛɛti ma n bɔɲɛ birin na. Hinne n na alɔ i a masen ki naxɛ.
59 N to n jɛrɛ ki mato, n bara gbilen i xa masenyi ma.

60 N gbatama ne,
n mu dugundima i xa yaamarie
rabatufe ra.

61 Hali mixi jaaxie kankan n ma,
n mu neemuma i xa seriye ma.

62 Koe tagi, n kelima ne, n i matoxo
i xa kiiti tinxinxi xa fe ra.

63 I yaragaaxui birin findixi n
jereboore nan na,
nun naxee i sago rabatuma.

64 Alatala i xa xanunteya na
dunija birin ma,
n xaran i xa yaamarie ra.

65 Alatala, i bara fe fanyi raba n
tan i xa konyi be,
alo i a laayidixi ki naxe.

66 N xaran fe tagi rasade nun fe
kolonyi ra, barima n laxi i
xa yaamarie ra.

67 N nu bara loe beemanu i xa n
ma fe magoro,
kono yakosi fa n na i xa masenyi
nan nabatufe.

68 I fan, i fe fanyi rabama,
n xaran i xa yaamarie ra.

69 Hali yete igboe wule sama n
xun,
n i xa yaamarie rabatuma ne n
boje birin na.

70 E boje xoxoxo alo geme,
kono i xa seriye joxun n be.

71 N ma toore bara n mali i xa
yaamarie kolonfe ra.

72 I xa masenyi fan n be xema
nun gbeti ra.

73 I tan nan n daaxi, i tan nan n
nafalaxi i xonye ra.

Fahaamui fi n ma i xa yaamarie
kolonfe ra.

74 I yaragaaxuie xa seewa n tofe
ra,
barima n xaxili tixi i xa masenyi
ra.

75 Alatala, n a kolon i xa kiiti
tinxinxi ra,
n a kolon i n ma fe magoroxi
xanunteya nan ma.

76 Yandi, i xa xanunteya xa n
madundu,
alo i a laayidi n tan, i xa konyi be
ki naxe.

77 I xa kinikini n ma alako n xa
kisi,
barima i xa seriye rafa n ma.

78 Yete igboe xa yaagi soto,
barima n mu fe yo rabaxi e ra e n
tozoma naxan ma.

N tan joxo sama i sago nan xon
ma.

79 I yaragaaxuie xa gbilen n ma,
a nun naxee i xa masenyi kolon.

80 N boje xa i xa yaamarie suxu,
alako yaagi naxa fa dusu n xun na.

81 A xoli n ma n xa i xa kisi soto,
kono n xaxili tixi i xa masenyi nan
na.

82 N i xa laayidi rakamalixi
mamefe.

N a falama n boje kui, «I n
madunduma mun temui?»

83 N luxi alo kundi naxan na
raxarafe,
kono n mu neemuma i xa yaa-
marie ra.

84 N xa mame ti han mun temui,
beenun i xa n yaxuie jaxankata?

85 Yete igboe gantanyi tima n ya
ra.
Seriye mu na ki.

86 I xa yaamari birin tinxin.
N natanga tojerege ma.

87 A gbe mu luxi e xa n ma fe kana,
kono n tondi ne i xa yaamarie
rabolode.

88 N nakisi i xa xanunteya ra,
alako n xa i xa masenyi suxu.

89 Alatala, i xa masenyi na koore
ma abadan.

90 I xa xanunteya buma ne kelife
to bonsoe ma han bonsoe
naxee sa fama.

I dunija xanxi nan daa.

91 I xa seriye buma han to,
birin na i xa mangeya nan bun
ma.

92 Xa n mu seewa i xa seriye ra nu,
n bara bono n ma toore kui nu.

93 N mu neemuma i xa masenyi ra
feo,

barima i n kisixi e tan nan saabui
ra.

94 N bara n yete fi i ma, n nakisi.
N tinma i sago suxufe ra.

95 Mixi jaaxie wama n faxafe,

kɔnɔ n tan ɲɔxɔ saxi i xa masenyi
xɔn ma.

96 N a kolon dunɲa fe birin
ɲɔnma nɛ,

kɔnɔ i xa sɛriyɛ mu kanama
abadan.

97 I xa sɛriyɛ rafan n ma.

N na n ɲɔxɔ saxi a xɔn ma kudɛ.

98 I xa yaamarie n findima fahaamula
nan na

dangi n yaxuie ra, barima e na n
bɔɲɛ kui tɛmui birin.

99 N xaxili fan n karamɔxɔɛ xaxili
bɛ,

barima n na n ɲɔxɔ saxi i xa
masenyi nan xɔn ma.

100 N fe kolon dangife forie ra,
barima n i sago rabatuxi.

101 N bara n sanyi ba kira ɲaaxie
xɔn ma,

n xa bira i xa masenyi fɔxɔ ra.

102 N mu i xa sɛriyɛ bɛɲin, barima
i tan nan yati n xaran na ra.

103 I xa masenyi ɲɔxun n dɛ kui
dangi kumi ra.

104 N xaxili fanyi sɔtɔ i sago nan
na.

Na kui n bara kira ɲaaxie tan xɔn.

105 I xa masenyi findixi lanpui nan
na n san tide,

a findi naiyalanyi ra n ma kira xɔn
ma.

106 N bara laayidi tongo naxan mu
kanama,

n fama nɛ birade i xa sɛriyɛ tinx-
inxi fɔxɔ ra.

107 N bara tɔɔɔ a gbe ra.

Alatala, n nakisi i xa masenyi ra.

108 Alatala, n bara i maxandi,
i xa n ma matɔxɔɛ suxu sɛrɛxɛ ra,
i xa n xaran i sago ra.

109 N nii na faxɛ ya i tɛmui birin,
kɔnɔ n mu nɛemuma i xa sɛriyɛ
ma.

110 Mixi ɲaaxie gantanyi tema n
bɛ,

kɔnɔ n mu n makuyama i sago ra.

111 I xa masenyi findixi n kɛ nan
na abadan,

a n bɔɲɛ raseɛwama nɛ.

112 N bɔɲɛ birama nɛ i xa yaamarie
fɔxɔ ra abadan.

113 N filankafui xɔnma,
kɔnɔ i xa sɛriyɛ rafan n ma.

114 N kantari nun n makantama na
i tan nan na,

n xaxili tixi i xa masenyi ra.

115 Wo wo masiga n na, wo tan
mixi kobie,

alako n xa Ala xa yaamarie rat-
inmɛ.

116 N demɛn alɔ i a laayidi ki naxɛ,
alako n xa kisi.

I naxa fe kana n xaxili tixi naxan
na.

117 I xa ti n fanga ra, alako n xa
kisi.

N ya tixi i xa yaamarie ra.

118 I xa tondi mixie ra naxɛɛ e
makuyama i xa sɛriyɛ ra,

barima madaxɲa nun wule na e
xa fe birin kui.

119 I mixi kobie ɲɔnma nɛ yi
dunɲa ma,

alɔ xabui gbeti gbi bama ki naxɛ.
Na nan a ra i xa masenyi rafan n
ma.

120 N fate sɛrɛnma i xa magaaxui
ra,

n hanmexi i xa kiiti ra.

121 N walima nɔndi nun tinxinyi
nan na.

I naxa n lu n yaxuie yi ra.

122 I xa n ma fe sɔɔnɛya i sɛnbɛ ra,
I naxa lu yetɛ igboɛ xa nɔ n na.

123 N ya tixi i xa kisi ra tɛmui birin,
a nun i xa masenyi tinxinxɪ.

124 Hinnɛ i xa konyi ra i xa xa-
nunteya kui.

N xaran i xa yaamarie ra.

125 Fahaamui fi n tan, i xa konyi
ma,

alako n xa i xa masenyi kui kolon.

126 Mixie na i xa sɛriyɛ matandife.
Alatala, a lanma i xa ti e ya ra
yakɔsi.

127 I xa yaamarie rafanxi n ma
dangife xɛɛma fanyi ra,

128 n to a maɲɔxun i sago tinxin,
n kira birin xɔnma nɛ naxan mu
findi nɔndi ra.

129 I xa masenyi n de ixarama,
n a rabatuma na nan ma.
130 I xa masenyi kui matofe,
a xaxili fima ne xaxilitaree ma.
131 A na n nii ra n xa i sago kolon.
132 I ya rafindi n ma, i xa hinne n
na,
alo i darixi a raba ra ki naxe i
xanuntenyile be.
133 I xa n ti i xa masenyi fari,
i naxa lu fe jaaxi yo xa no n na.
134 N ba adamadie xa noe bun ma,
alako n xa i xa yaamarie ratinme.
135 I yatagi noere rayanba i xa konyi
ma,
i xa n xaran i xa yaamarie ra.
136 N luma wa ra a gbe ra,
barima n a kolon mixie mu i xa
seriye ratinmema.

137 Alatala i tinxin, i xa kiitie fan
tinxin.
138 I xa masenyi tinxin, a man
findixi nondi yati nan na.
139 N boje rapaaxuma ne n ma,
barima n yaxuie mu e tuli matima
i xa masenyi ra.
140 I xa masenyi bara a yete xa
nondi masen,
a rafan n tan i xa konyi ma.
141 Hali n xurun, mixie yoma n
ma,
n mu neemuma i sago ma.
142 I xa tinxinyi buma abadan.
I xa seriye nondi na a ra.
143 Sunnunyi nun toore n suxuxi,
kono i xa yaamarie noxun n be.
144 I xa seriye tinxin abadan.
Fahaamui fi n ma alako n xa kisi.

145 Alatala, n na n de rawafe i be
n boje birin na.
N yaabi, alako n xa no i xa yaa-
marie ratinmede.
146 N na n de rawafe i be.
N nakisi, alako n xa no i sago
rabade.
147 N kelima beemanu subaxe xa a
li,
n i maxandi i xa n demen.
N xaxili tixi i xa masenyi nan na.
148 N mu xima ke ra,
n na n mapoxunma i xa masenyi
nan tun ma.

149 I i tuli mati n xui ra i xa
xanunteya xa fe ra.
Alatala, n nakisi i xa kiiti bere ra.
150 Mixie bara maso n na,
naxee wama fe jaaxie xon.
E makuya i xa seriye ra.
151 Kono i tan Alatala, i makore n
na,
i xa yaamarie findixi nondi nan
na.
152 N a kolon kabi a rakuya,
i bara i xa masenyi mabanban
alako a xa bu abadan.

153 N ma toore mato, i xa n nakisi,
barima n mu neemuxi i xa seriye
ma.
154 I xa n xun mafala, i xa n xun
sara.
N nakisi alo i a laayidi ki naxe.
155 Kisi makuya mixi jaaxie ra,
barima e mu birama i xa yaa-
marie foxo ra.
156 Alatala, i xa kinikini gbo.
N nakisi i xa kiiti bere ra.
157 N gerefae wuya,
kono n mu gbilen i sago foxo ra.
158 I yanfamae tofe rapaaxu n ma,
barima e mu i xa masenyi sux-
uma.
159 A mato, i xa yaamarie rafan n
ma.
Alatala, n nakisi i xa xanunteya xa
fe ra.
160 I xa masenyi nondi na a ra,
i xa kiiti tinxinxi buma ne abadan.

161 Mangee n tooroma hali n mu fe
jaaxi yo rabaxi e ra,
kono n gaaxuma i xa masenyi ya
ra n boje birin na.
162 N seewaxi i xa laayidi ra,
alo mixi naxan geeni xungbe
sotoxi.
163 N wule xonxi, a rapaaxu n ma,
kono i xa seriye n xanuntenyi na
a ra.
164 N i matoxoma sanmaya
solofere loxo yo loxo
i xa kiiti tinxinxi xa fe ra.
165 Bopesa gbegbe nan na mixie
be,
i xa seriye rafanxi naxee ma.
Fefe mu e rabirama.
166 Alatala, n xaxili tixi i xa kisi ra,

n birama ne i xa yaamarie fɔxo ra.

167 N i xa masenyi suxuma ne,
barima e rafan n ma ki fanyi ra.

168 N birama ne i sago nun i xa
masenyi fɔxo ra.

I n pere ki birin kolon.

169 Alatala, i xa n ma duba suxu.
Fahaamui fi n ma i xa masenyi
saabui ra.

170 N ma maxandi xa i li.
N nakisi alo i a laayidi ki naxe.

171 I matɔxɔe xa mini n de i,
barima i n xaranfe i xa yaamarie
nan na.

172 N de xa beeti nde ba i xa
masenyi xa fe ra,
barima i xa yaamarie birin tinxin.

173 I xa fa n demen,
barima n i sago nan sugandixi.

174 Alatala, n nii na i xa kisi ma,
i xa seriye n naseewama ne.

175 I xa n nakisi alako n xa no i
matɔxode.

I xa kiitie xa n demen.

176 N nabepinxi ne alo yexe loxi.

I xa n tan i xa konyi fen,
barima n mu neemuxi i xa yaa-
marie ma.

120

Ratangafe gere ma

Ala maxandi

1 Biyaasilae xa beeti nde
N na Alatala maxandi n ma toore
kui,

a n yaabima ne.

2 Alatala, n natanga wule falee de
ma,
naxee mixie madaxuma.

3 Mixi madaxui, a fama munse
rabade?

4 A fama sɔxɔe nan tide tanbe
raluganxie ra,
a fama ganyi tide te wolee ra.

5 A xɔrɔxo n be lufe ra Meseki boxi
ma,

a xɔrɔxo n be lufe ra Kedari
bonsɔe ya ma.

6 N bara bu yi mixie ya ma,
naxee bojesa xonxi.

7 N tan na bojesa nan be,
kono n nefɛ woyen,
e tan wama gere nan xon ma.

121

Demeri kelima Ala ma

Ala matɔxɔe

1 Biyaasilae xa beeti nde

N na n ya ratema geyae mabiri.

N ma demeri kelima minden?

2 N ma demeri fatanma Alatala
nan na,

naxan koore nun boxi daaxi.

3 A mu tinma i xa bira.

A i kantama, a mu kinsonma.

4 Isirayila kantama mu kinsonma,
a mu xima.

5 Alatala nan i kantama.

A findixi niini nan na i be,

6 alako soge naxa i tooro yanyi ra,
kike naxa i tooro koe ra.

7 Alatala i ratangama ne toore
birin ma, a i nii makan-
tama.

8 I na mini, Alatala luma ne i seeti
ma.

I na so, Alatala birama ne i fɔxo
ra.

A na i seeti ma yakosi, a na i seeti
ma abadan.

122

Bojesa xa lu Darisalamu

Ala matɔxɔe

1 Biyaasilae xa beeti nde Dawuda
naxan sebe

N bara seewa n biyaasi booree xa
woyenyi ma, a falafe ra,

«Won xee Alatala xa banxi!»

2 «Yakosi muxu sanyie tixi i tan
Darisalamu sode de ra.»

3 Darisalamu taa na a ra naxan tixi
lanyi kui.

4 Alatala xa mixie tema ne naa e
bonsɔe ki ma
alako e xa Alatala xili matɔxo alo
a yamarixi ki naxe.

5 Kiitisa xa kibanyie doxoxi menni
ne,

Dawuda bonsɔe xa mange
kibanyie.

6 Wo bɔ̃ɔ̃sa maxandi Darisalamu be!

«Ala xa i xanuntenyie ratanga fe xɔ̃ɔ̃xɔ̃e ma.

7 Ala xa a niya bɔ̃ɔ̃sa xa lu i xa tete kui.

Ala xa i ratanga gere ma.»

8 N ngaxakerenyie nun n xanuntenyie xa fe ra,

n a falama ne, «Bɔ̃ɔ̃sa xa lu wo be!

9 N i xa heeri fenma ne won Marigi Alatala xa hɔ̃ɔ̃mɔ̃lingira xa fe ra.»

123

Ala xa konyie

Ala maxandi

1 Biyaasilae xa beeti nde

N na n ya ratema i tan nan na, i tan naxan ma kibanyi na koore ma.

2 Muxu yae tixi muxu Marigi Alatala nan na a xa kinikini xa fe ra,

alo konyie yae tixi e marigi ra ki naxe.

3 Alatala, kinikini muxu ma, barima pama bara yo muxu ma,

4 yeɛe igboe bara muxu mabere.

124

Ala xa maratange

Ala matɔ̃xɔ̃e

1 Biyaasilae xa beeti nde Dawuda naxan sebe

Isirayila pama xa a fala:

Xa Alatala mu lu won seeti ma nu,

2 xa Alatala mu won mali gere kui nu,

3 na gerefae bara won xun nakana e xa xɔ̃ɔ̃e ra nu,

4 alo banbaranyi dinma xure ma ki naxe,

5 a fa mixie madula ye xɔ̃ɔ̃ra senbe ra.

6 Tantui na Alatala be,

naxan mu tin e xa nɔ̃ won na.

7 Won bara kisi alo xɔ̃ni naxan kisixi gantanyi ra.

Gantanyi bara kana,

yeɛe bara bɔ̃ɔ̃ a ra,

won bara e lu naa.

8 Won ma demeri na Alatala xili nan na,

naxan koore nun bɔ̃xi daaxi.

125

Alatala a xa pama rabilinfe

Ala xa seriye

1 Biyaasilae xa beeti nde

Naxee e xaxili tima Alatala ra, e senbe sɔ̃tɔ̃ma ne alo Siyoni geya naxan mu serenma, a bu abadan.

2 Darisalamu rabilinxi geyae ra ki naxe,

Alatala a xa pama fan nabilinxi na ki ne abadan.

3 Mangasanyi paxi mu tinxintɔ̃e xa bɔ̃xi yamarima,

alako tinxintɔ̃e beɛɛe naxa lan fe paxi.

4 Alatala, hinne mixi fanyie ra, naxee bɔ̃ɔ̃e fiixe,

5 kɔ̃nɔ̃ i tan Alatala, i xa tinxintaree kerri e yuge ma.

Ala xa bɔ̃ɔ̃sa lu Isirayila bɔ̃xi ma.

126

Ala mixi xɔ̃ɔ̃yafe

Ala matɔ̃xɔ̃e

1 Biyaasilae xa beeti nde

Alatala to geelimanie ragbilen Siyoni,

a lu ne muxu be alo xiye.

2 Muxu naxa yeɛe,

muxu naxa beeti ba seɛwe ra.

Sie nu a falama ne e bore be,

«Alatala bara kaabanakoe raba yie be.»

3 Iyo, Alatala bara kaabanakoe raba muxu be,

muxu seɛwaxi ki fanyi ra.

4 Alatala, muxu harige ragbilen muxu ma

alo ye ragbilenma Negewi bɔ̃xi xure xɔ̃rixie ra ki naxe.

⁵ Mixi naxee xe sama yaye ra,
e fama ne a xabade seewe
kui.

⁶ Mixi naxan sigama sansi side, e
na wafe,
na mixi gbilenma ne baloe ra, a
seewaxi.

127

Ala nan banxi tife

Ala matoxoe

¹ Biyaasilae xa beesti nde Sulemani
naxan ba

Xa Alatala xa mu banxi ti,
a timae walima ne fufafu.
Xa Alatala xa mu taa makantama,
a kantamae walima ne fufafu.

² Wo kelima subaxe ma,
wo walima han koe ra baloe sotofe
ra.

Na kui wo walima tun.
Kono Ala a xanuntenyie man kima
e sa temui.

³ Die findima ne ke ra mixi be
Alatala naxan kima,
fe fanyi sare nan e ra,
naxee kelima a tan ma.

⁴ Die naxee sotoxi fonike temui,
nee tide luma ne alo soorie xa
xalie.

⁵ Barake na mixi be
naxan xa xali sase rafexi.
A yaxuie mu noma a rayaagide
nama ya i.

128

Di findixi baraka nan na

Ala xa seriye

¹ Biyaasilae xa beesti nde
Seewe na Alatala xa yaragaaxui
nan be,
naxan jereama a xa kira xon ma.

² I xa wali geeni luma i tan nan be,
a findi seewe nun harige ra i be.

³ I xa gine luma ne alo wuri bogila
i xa banxi kui,
i xa die luma ne alo wuri neenee i
xa teebili seeti ma.

⁴ A na na ki ne Alatala xa yara-
gaaxui be,
a barakaxi.

⁵ Alatala xa i baraka kelife Siyoni.
I xa Darisalamu harige to i xa
simaya birin kui.

⁶ I xa i xa die xa die to.

Ala xa bojesa lu Isirayila boxi ma.

129

Ala xunnakeli fife tooromixi ma

Ala matoxoe

¹ Biyaasilae xa beesti nde

Isirayila xa a fala:

N gerefae bara n tooro kabi n
fonike temui.

² E bara n tooro a naaxi ra kabi a
fole,

kono e mu no n na.

³ E bara n fari iboo
alo xe sae boxi booma ki naxe.

⁴ Kono Alatala tinxin.

A bara mixi kobie xa luuti xirixie
bolon.

⁵ Ala xa Siyoni xonmixie rayaagi.

⁶ Ala xa e lu alo banxi fari pooge,
naxan xarama beenun a xa tala,

⁷ naxan mu findima baloe ra xe
sae be.

⁸ Dangi mixie naxa duba wo be, a
falafe ra,

«Ala xa wo baraka.

Muxu bara duba wo be Alatala xili
ra.»

130

Alatala Marakisima

Ala maxandi

¹ Biyaasilae xa beesti nde

Alatala, n i xilima n ma toore
tilinxi nan kui.

² N Marigi, i xa i tuli mati n xui ra,
i xa n ma maxandi rame kinikini
kui.

³ Xa i tan Alatala ratuma mixie xa
yunubie ma,

nde noma tide i ya ra sonon?

⁴ Kono i tan yunubie xafarima ne.
Na kui mixi gaaxuma ne i ya ra.

⁵ N xaxili tixi Alatala nan na n nii
birin na,
n ya tixi a xa masenyi nan na.

6 N xaxili naxan tixi n Marigi ra,
na dangi taa makante xa mame ti
ra kuye iba ra.
A gbo na be.

7 Isirayila, i xa i xaxili ti Alatala ra,
barima i xa xanunteya na a boje
kui,

a i xunsare birin fima ne.

8 A tan nan Isirayila xun sarama a
xa yunubie birin ma.

131

Danxaniyatɔe xa maraxare

Ala matɔxɔe

1 Biyaasilae xa beeti nde Dawuda
naxan ba
Alatala, yete igboe mu n na,
n mu la n yete ra.

N mu soma fee ya ma naxee senbe
gbo n be,

naxee dangi n ma fahaamui ra.

2 N naxan nabaxi, n na n sabarixi
ne,
n na n nii raxara alo di de baxi.

3 Isirayila, i xa i xaxili ti Alatala ra
temui birin.

132

*Ala xa laayidi Dawuda nun
Darisalamu be*

Ala maxandi

1 Biyaasilae xa beeti nde
Alatala, i xa ratu Dawuda ma a
nun a xa toore birin ma.

2 A naxa a rakali Alatala be,
a naxa a rakali Yaxuba Marigi Ala
Senbema be,

3 «N mu soma n xonyi, n mu n
sama,

4 n mu n ya maxima,
n mu n ya magirama,

5 han n sa lingira sotoma Yax-
uba Marigi Ala Senbema be
temui naxe.»

6 Won nu bara a xa fe me Efarata
boxi ma.

Won naxa a li Yaara xa xe ma.

7 «Won xee a xa horomolingira
yire,

won xa won xinbi sin a santide ya
i.

8 Alatala, keli i xa talu i sabatide, i
tan nun i xa saate kankira.

9 I xa serexedubee xa lu xunnakeli
kui,
i dugutegee xa e seewe xui rate.»

10 I xa konyi Dawuda xa fe ra,
i naxa mee i xa mange sugandixi
ra.

11 Alatala a kali ne Dawuda be,
marakali naxan mu kanama,
a naxe, «N i bonsɔe nde nan
doxoma i xa kibanyi ma.

12 Xa i xa die sa n ma saate binya,
e n ma yaamarie rabatu,
e xa die fan luma ne i xa kibanyi
ma abadan.»

13 Barima Alatala bara Siyoni
sugandi,
menni nan nafanxi a ma a
sabatide ra.

14 A naxe, «N sabatide nan be ra
abadan.
N doxoma be n ma kibanyi kui
barima be rafanxi n ma.

15 N barake sama ne Siyonikae ma,
n baloe fi e xa misikiinee ma.

16 N kisi fima ne e xa serexedubee
ma,
e dugutegee beeti bama ne seewe
kui.»

17 «Be n Dawuda senbe rakelima
ne,
n naiyalanyi raminima ne n ma
Mixi Sugandixi be.

18 N yaagi dusuma ne a yaxuie xun
na,
konɔ n nore dusuma a tan nan
xun na.»

133

Ala xa nama xa lanyi

Ala matɔxɔe

1 Biyaasilae xa beeti nde Dawuda
naxan ba
Ngaxakerenyie lanma e xa lu lanyi
kui.

Fe fanyi yati yati nan na ki.

² Na fan alo ture naxan surusuruma Haruna xunyi ma, a fa goro a dexabe ma, han a dugi li.

³ Na luma ne alo xini naxan goroma Xerimon nun Siyoni geyae ma, barima Alatala barake nun kisi ragoroma naa abadan.

134

Duba serexedube be

Ala matoxe

¹ Biyaasilae xa beeti nde Wo tan Alatala xa konyie, wo xa Alatala matoxo, wo tan naxee walima koe ra Alatala xa horomobanxi kui.

² Wo xa wo belexe ite horomobanxi kui Alatala matoxofe ra.

³ Alatala naxan koore nun boxi daa, a xa barake sa wo ma kelife Siyoni.

135

Isirayila xa matoxe

Alatala matoxe

¹ Wo Marigi Alatala matoxo, wo a xili matoxo.

Alatala xa konyie, wo xa a matoxo,

² wo tan naxee walima Alatala xa horomobanxi kui, won tan naxee walima Ala xa banxi tete kui.

³ Wo xa Alatala matoxo, barima a fan.

Wo xa beeti ba a xili matoxofe ra, barima a rafan a ma.

⁴ Alatala bara Yaxuba sugandi a yete be, alako Isirayila xa findi a xa pama fanyi ra.

⁵ N tan a kolon a Alatala gbo, won Marigi dangi alae birin na.

⁶ Alatala a waxonfe rabama ne koore nun boxi ma,

a a rabama ne baa tilinxie ma.

⁷ A nuxuie ratema keli duniya tunxunyi naani ma, a tune rafa nun seyamakonyi, a foye xungbe ramini a ragatade kui.

⁸ A Misira di singee birin faxa, keli mixie ma han a sa xurusee li.

⁹ A naxa tonxumae nun kaabanakoe raba Misira, Firawuna nun a xa walikee birin xili ma.

¹⁰ A naxa sie wuyaxi bonbo, a mange senbema gbegbe faxa.

¹¹ A naxa Amorikae xa mange Sixon,

Basan mange Ogo, nun Kanaan mange birin xa boxi tongo,

¹² a naxa a fi a xa pama Isirayila ma ke ra.

¹³ Alatala, i xili mu loema abadan, i xili ifalama ne temui birin,

¹⁴ barima Alatala fama ne a xa nama gbejoxode, a fa kinikini a xa konyie ma.

¹⁵ Si naxee mu Ala kolon, e kuyee yailanma xema nun gbeti nan na e belexee ra.

¹⁶ De na na kuyee be, konso e mu woyenna.

Yae na e be, konso e mu se toma.

¹⁷ Tulie na e be, konso e mu fe mema. Nengi yo mu e fate i.

¹⁸ E rafalamae xa lu alo e tan, a nun naxee birin lama e ra.

¹⁹ Isirayilakae, wo tan xa Alatala tantu.

Haruna bonsoe, wo xa Alatala tantu.

²⁰ Lewi bonsoe, wo xa Alatala tantu.

Wo tan Ala yaragaaxuie, wo xa Alatala tantu.

²¹ Tantui na Alatala be kelife Siyoni.

Tantui na Alatala be naxan sabatixi Darisalamu.

Wo xa Alatala matoxo!

136

Tantui na Ala be a xa xanunteya xa fe ra

Ala matɔxɔɛ

¹ Wo Alatala tantu, barima a fan,
dan mu na a xa xanunteya ma.

² Wo Alatala tantu naxan dangi
alae birin na,
barima dan mu na a xa xanunteya ma.

³ Wo marigie xa Marigi tantu,
barima dan mu na a xa xanunteya ma.

⁴ Wo xa a tan tantu,
a tan naxan keren kaabanakoe
rabama,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

⁵ a tan naxan koore daaxi a xa
fahaamui ra,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

⁶ a tan naxan boxi itala yee fari,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

⁷ a tan naxan yanba se xungbee
daaxi,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

⁸ soqe, alako a xa yanyi iyalan,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

⁹ kike nun tunbuie, alako e xa
kɔɛ iyalan,
barima dan mu na a xa xanunteya ma.

¹⁰ Wo xa a tan nan tantu,
a tan naxan Misirakae xa di singee
faxa,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

¹¹⁻¹² a tan naxan Isirayila ramini
Misira boxi ma a senbe nun
a xa nɔɛ ra,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

¹³ a tan naxan Xulunyumi baa
ibolon firin na,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

¹⁴ a tan naxan Isirayilakae radangi
baa tagi,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

¹⁵ a tan naxan Firawuna nun a xa
ɲama rasin Xulunyumi baa
xɔɔra,
barima dan mu na a xa xanunteya ma.

¹⁶ Wo xa a tan nan tantu,
a tan naxan a xa ɲama radangi
gbengberenyi ra,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

¹⁷ a tan naxan mange xungbee
faxa,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

¹⁸ a tan naxan mange senbɛmae
faxa,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

¹⁹ alɔ Amori mange Sixɔn,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

²⁰ alɔ Basan mange Ogo,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

²¹⁻²² a tan naxan e xa boxi fi a xa
konyi Isirayila ma ke ra,
barima dan mu na a xa xanunteya ma.

²³ Wo xa a tan nan tantu,
a tan naxan ratuxi muxu xa
konyiya ma,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

²⁴ a tan naxan muxu baxi muxu
yaxuie yi ra,
barima dan mu na a xa xanunteya ma,

²⁵ a tan naxan nɛmɛ fima a xa
daali birin ma,
barima dan mu na a xa xanunteya ma.

²⁶ Wo Ala tantu naxan na koore
ma,
barima dan mu na a xa xanunteya ma.

137

*Isirayila xa konyiya Babilon
bɔxi ma*

Ala matɔxɔɛ

- ¹ Muxu nu dɔxɔxi Babilon xuree
de ra Siyoni xa fe ratufe ra.
² Muxu nu bara muxu xa kɔrae
gbaku wuri bilie kon na.
³ Muxu yaxuie nu Siyoni beɛtie
maxɔrin muxu ma,
e nu wama beɛti sɛɛwaxi nde xɔn.
E naxɛ, «Siyoni beɛti nde ba muxu
be.»
⁴ Muxu nɔma beɛti bade Alatala
be yi konyiya kui di?
⁵ Darisalamu, xa n nɛemu i ma,
n belexɛ naxa nɔ kɔra raberede
sɔnɔn,
⁶ n nɛnyi xa kankan n de kui.
Na xa raba n na xa a sa li n naxa
nɛemu Darisalamu ma,
xa a xa fe mu findi n ma sɛɛwɛ ra.

- ⁷ Alatala, i xa ratu Edonkae xa
fe raba ma Darisalamu xa
nimise lɔxɔɛ.
E tan nan nu a falama,
«Won xa a kana han won sa a ba
a bunyi ra.»
⁸ Babilon, wo xa xunnagore bara
ge panigede,
sɛɛwɛ na a be naxan i sare rag-
bilenma i ma,
i fe ɲaaxi naxan nabaxi muxu ra.
⁹ Sɛɛwɛ na mixi be
naxan i xa die suxuma,
a e butuxun fanye fari.

138

Ala batufe bɔɲɛ birin na

- Dawuda xa beɛti
¹ N i batuma nɛ n bɔɲɛ birin na,
n i matɔxɔ alae ya i.
² N na n xinbi sinma nɛ i xa
hɔrɔmɔlingira mabiri,
n i xili matɔxɔ i xa xanunteya nun
dugutɛgeɲa xa fe ra,
barima i bara i xili nun i xa
masenyi rate fe birin xun
na.
³ N to i xili, i naxa n yaabi,

i naxa n nalimaniya i senbe ra.

- ⁴ Mange naxee birin na yi duniɲa
ma,
e na i xa masenyi rame,
e xa i matɔxɔ.
⁵ E xa Alatala xa kira matɔxɔ,
barima Alatala xa nɔre gbo.
⁶ Hali Alatala na koore ma,
a mɛɛnima nɛ mixi magoroxie
ma,
konɔ a makuyama nɛ yete igboee
ra.
⁷ N na lu tɔore kui,
i n nakisima nɛ,
i n yaxuie xa xɔnɛ xun nakanama
nɛ,
i fa n nakisi i senbe ra.
⁸ Alatala n ma fee rakamalima nɛ.
Alatala, dan mu na i xa xanunteya
ma.
I naxa i xa daalie rabolo.

139

Ala mixie kolonfe

Ala matɔxɔɛ

- ¹ Dawuda xa beɛti beɛtibae xa
mange be
Alatala, i n bɔɲɛ birin kolon.
² I n dɔxɔ temui kolon, i n keli
temui kolon,
i n ma maɲɔxunye birin kolon
beenun n xa e maɲɔxun.
³ I n ɲere temui kolon, i n sa temui
kolon,
i n ma kirae birin kolon.
⁴ Beenun wɔyenyi xa mini n de i,
i tan ɲan bara a birin kolon.
⁵ I n nabilinma nɛ i xɔnyee ra.
⁶ Na fe kolonyi makaabaxi gbo n
tan be,
a dangi n ma fahaamui ra.
⁷ N sigama minden, n xa n
makuya i Xaxili ra?
N na n gima minden, n xa n nɔxun
i ma?
⁸ Xa n sa te koore nɛ, i na menni.
Xa n sa goro aligiyama nɛ, n i lima
nɛ naa.
⁹ Xa n sa keli subaxe ma, n baa
igiri,

10 i belexe n naperema ne, i senbe
n malima ne.

11 Xa a sa li n fa a fala,
«N noma n noxunde dimi
kui naiyalanyi mu na
denname.»

12 i n toma ne na dimi kui alo n na
soge nan bun ma.

13 I tan nan n nii daaxi,
i tan nan n nafalaxi n nga tege.

14 N i matoxoma ne barima n daa
ki makaaba.

I xa wali maniye mu na.
N na kolonxi a fanyi ra.

15 N fate ki mu nu noxunxi i ma
a to yailanxi gundo kui.

16 I yae naxa n to beenun n xa
findi a ra.

N ma loxoe birin nu sebexi i xa
buki kui beenun n xa daali.

17 Ala, i xa mapoxunye gbo, e
tilin.

18 Xa n sa e kontima ne nu, e wuya
meyenyi xori be.

Na birin kui, n luma i yi.

19 Ala, yandi, i xa mixi jaaxie faxa,
i xa faxetie makuya n na.

20 I yaxuie fe jaaxi falama i xa fe
ra,

e i xili kanama.

21 Alatala, a mu lanma n xa i
xonmixie xon?

A mu lanma i mandilae xa
rapaaxu n ma?

22 N e xonma ne.

E bara findi n yaxuie ra.

23 Ala i xa n boje kui mato,

i xa n ma kontofili kolon.

24 A mato xa n na kira kobi nde
nan xon ma,

i naxan xonxi.

Xa a na na ki ne, i xa n ti kisi kira
nan xon ma.

140

Mixi kobi alo boximase

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti beetibae xa
mange be

2 Alatala, n natanga mixi jaaxie yi
ra,
naxee wama n toorofe,

3 naxee nate tongoma e boje ma
gere masofe ra loxo yo loxo.

4 E xa woyenyi xono alo boximase
xa xone.

Jengi rate.

5 Alatala, i xa n natanga mixi
jaaxie belexe i.

I xa n natanga mixi kobie ma
naxee wama n nabirafe.

6 I xa n natanga yete igboe xa
gantanyi nun luutie ma,

naxee yelae italama n ma kirae ra
n suxufe ra.

7 Alatala, n Marigi Ala nan i ra.

I xa i tuli mati n wa xui ra.

8 Alatala, n nakisima senbema,

naxan n natangama n gere loxoe,

9 i naxa tin mixi kobie waxonfe ra,
i naxa na sooneya e be alako e xun

naxa fa rakeli.

Jengi rate.

10 N gerefae xa fe jaaxi maxirixie
xa gbilen e ma.

11 Te wole xa doxo e xun na,
e xa radin te xora, e naxa fa mini
na kui sonon.

12 Fe jaaxi rabae naxa sabati yi
boxi ma,

toore nan tun xa ragiri e ma.

13 N a kolon Alatala kiiti fanyi
sama ne misikiinee be,

a nondi fima setaree ma.

14 Tinxintoe e i xili matoxoma ne,
nondilae kisima ne i ya i.

141

Mixi jaaxie xa gantanyi

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti
Alatala, n bara i maxandi, i xulun
n malife ra,

i xa i tuli mati n ma maxandi ra.

2 N ma duba xa te i mabiri alo
surayi xiri,

n ma belexe ti xa lu alo nunmare
serexe.

3 Alatala, n de makanta
alako fe jaaxi yo naxa mini n de
kui.

4 I naxa tin n bɔɲɛ xa siga fe ɲaaxi ma,
n naxa lan wali kobi rabae ma n
ma geeni xa fe ra.

5 Xa tinxintɔɛ n bonbo, a fan n be,
a xa xurui fan alo labunde naxan
sama n fate ma.

N mu tondima na fe ra.
Kɔnɔ n Ala maxandima a xa mixi
ɲaaxi waxɔnfe kana.

6 E xa kiitisaɛ xa radin gelyeni ra.
Mixi ɲaaxie xa a kolon n ma
masenyi fan.

7 E xa a fala, «Muxu xɔrie bara
yensen aligiyama,
alo xe sa bɔxi buxama ki naxe.»

8 Kɔnɔ n Marigi Alatala, n ya tixi i
tan na.
N kantari toma i sɛɛti ma, i naxa
n nii rabolo.

9 N natanga gantanyie ma e naxee
tema n be,
n natanga mixi ɲaaxie xa yelee
ma.

10 E tan xa suxu nee ra, n tan xa
kisi.

142

Danxaniyatɔɛ xa kantari

Ala maxandi

1 Dawuda xa lonni beɛti a to nu na
fonme ra

2 N na n xui ratema Alatala nan
ma kinikini xa fe ra.

3 N na n ma kɔntɔfili dentegema a
tan nan be,
n na n ma nimise ya ba a be.

4 Limaniya na ba n yi ra,
i tan n sigade kolon.
E bara gantanyi te n be n ma kira
ra.

5 N nabilinyi mato: mixi yo mu na
n be,
kantari mu na n be, mɛɛnima yo
mu na n be.

6 Alatala, i tan nan keren peti na n
be sɔnɔn.
I keren nan findixi n kantama ra
yi duniɲa bende fuɲi fari.

7 I xa n wa xui me, barima n senbe
birin bara ɲon.

N ba n kerimae yi ra, barima e
senbe gbo n be.

8 N namini geeli kui,
alako n xa i xili matɔxɔ.
Na kui tinxintɔɛ fama ne e ma-
lande n yire i xa hinne xa
fe ra.

143

Ala xa maxandi hagige

Ala maxandi

Dawuda xa beɛti

1 Alatala, i tuli mati n ma maxandi
ra,
i xa kinikini n wa xui ma.

I xa n ma duba suxu i xa
dugutegɛɲa nun i xa
tinxinyi xa fe ra.

2 I naxa i xa konyi makiiti, barima
daali yo mu tinxin i ya i.

3 N yaxui birama ne n fɔxɔ ra,
a n boronma ne bɔxi ma,
a n luma ne faxe niini bun ma alo
faxamixie.

4 Na kui n xaxili bara ifu. Li-
maniya bara ba n yi.

5 N natuma ne lɔxɔɛ dangixie ma,
n na n xaxili rasigama i xa wali
birin ma,

n na n ɲɔxɔ rasiga i xa daalie ma.

6 N na n belexe italama ne i be,
n nii i fenma ne alo gbengberenyi
ye fenma ki naxe.

Nengi rate.

7 Alatala, yandi, i xulun n yaabife
ra.

Limaniya bara ge bade n yi ra.
I naxa i kobe raso n na,
xa na mu n luma ne alo faxamixie.

8 Kuye na iba, i xa i xa dugutegɛɲa
masen n be,

barima n xaxili tixi i tan nan na.
N ɲere kira masen n be,

barima n xaxili tixi i tan nan na.

9 Alatala, n natanga n yaxuie ma,
barima n kantari sɔtoma i niini
nan bun ma.

10 N xaran i waxɔnfe rabafe ra,
barima i tan nan na n Marigi Ala
ra.

I Xaxili Seniyenxi xa n ti kira fanyi
xɔn ma.
11 Alatala, i xa n nakisi i xili xa fe
ra,
i xa n ba tɔɔre kui i xa tinxinyi xa
fe ra,
12 i xa n yaxuie de balan i xa
dugutegeɲa xa fe ra,
i xa n gerefae xun nakana,
barima i xa konyi nan lanxi n ma.

144

Munse na adamadi ra Ala be?

Ala maxandi

1 Dawuda xa beeti
Tantui na Alatala be, naxan find-
ixi n ma fanye ra,
naxan n belexe rawalima a xa
gere kui,
2 naxan findixi n xanuntenyi
senbema ra,
naxan findixi n kantama nun n
nakisima ra,
naxan noma n yaxuie ra alako n
xa kantari soto.
3 Alatala, munse na adama ra i to
fa meenixi a ma?
Munse na adama xa di ra i to fa i
ɲɔɔ saxi a xɔn ma?
4 Adamadi luxi ne alo ɲengi foye,
a xa simaya dangima ne alo niini
dangima ki naxe.
5 Alatala, i xa koore rabi i gorofe
ra,
i fa din geyae ra alako tuuri xa te.
6 I xa seyamakɔnyi rabula yaxuie
rayensenfe ra.
Xalie woli alako e xa siga.
7 I xa i belexe itala kelife koore ma,
alako i xa n nakisi, i xa n natanga
n yaxuie ma
alo mixi ratangama mɔɔɔnyie ma
ki naxe.
8 N nakisi wule falee ma naxee
wama n madaxufe.
9 Ala, n beeti neene bama ne i be
n ma kora luuti fu daaxi xui
ra.
10 N i matɔɔɔma ne, i tan naxan
mangee xun nakelima,

naxan i xa konyi Dawuda
ratangama santidegeɲa
ɲaaxi ma.

11 N nakisi, n natanga n yaxuie
ma,
naxan wule falama mixi madax-
ufe ra.
12 Na temui muxu xa di xeme
fanma ne alo wuri bilie,
muxu xa di ginɛ tofanma ne alo
kɔntigiba,
naxee masolixi mange banxi kui.
13 Muxu xa banxie rafema ne dax-
amui mooli birin na,
muxu xa goore wuyama ne a
wulu wulu ma,
14 Muxu xa ningee xungboma ne,
lanyuru yo mu luma e ma,
e furi mu birama,
sonxɔe mu mema muxu ma-
landee.
15 Seewe na ɲama be Ala fama yi
fe mooli rabade naxan na.
Seewe na ɲama be Alatala findixi
naxan Marigi Ala ra.

145

*Ala xa kaabanakoe nun xa-
nunteya*

Ala matɔɔɔe

Dawuda xa Ala matɔɔɔe

1 N ma Mange Ala, n i matɔɔɔma
ne, n i xili tantuma ne
abadan.
2 Lɔɔɔ yo lɔɔɔ n i matɔɔɔma ne, n
i xili tantuma ne abadan.
3 Alatala senbe gbo, matɔɔɔe birin
na a tan nan be,
adamadi mu noma sode na birin
kui.
4 Yi waxati mixie fama ne i xa
kaabanakoe falade boore
waxati mixie be.
5 E fama ne i xa noore tofanyi
masende.
N luma ne i xa kaabanakoe
majɔɔxun na.
6 E fama ne i senbe magaaxuxi xa
fe falade.
N luma ne i xa kaabanakoe masen
na.

7 E fama ne j̄lexinde i xa hinne xungbe ra,
e i xa tinxinyi masenma ne beeti seewaxi ra.

8 Alatala hinne mixi ra, a kinikini, a dijexi, a xa xanunteya gbo.

9 Alatala fe fanyi rabama mixi birin be,
a kinikini a xa daali birin ma.

10 Alatala, i xa daalie birin i matoxoma ne,
i xa seniyentoe i tantuma ne.

11 E i xa mangeya xungbe xa fe masenma ne,
e i senbe xa fe falama ne,

12 alako mixie xa i xa kaabanakoe kolon, a nun i xa mangeya noroxi.

13 I xa mangeya mu jonma ne, i xa noe buma ne abadan.

14 Alatala bira mixi malima, a mixi magoroxi xun nakelima ne.

15 Dunija birin a xaxili tixi i ra, i tan nan e baloma a waxati.

16 I tan nan i belexe rabima, i birin nawasa e hayi na naxan ma.

17 Alatala tinxin a xa fe birin kui, a dugutegexi a xa daalie ma.

18 Alatala makore a maxandilae ra,
naxee a maxandima e boje fiixe ra.

19 A a yaragaaxuie waxonfe rabama ne,
a e xa duba suxuma ne, a e rakisi.

20 Alatala a xanuntenyie makan-tama ne,
kono a mixi jaaxie birin sontoma ne.

21 N de Alatala matoxoma ne.
Daali xa a xili seniyenxi matoxo temui birin.

146

Ala xa mali gbo adama xa mali be

Ala matoxoe

1 Wo Alatala matoxo!

N nii xa Alatala matoxo,

2 n xa a matoxo n ma simaya birin na.

N n Marigi Alatala matoxoma ne beeti ra, fanni n na n nii ra.

3 Wo naxa wo yete taxu mixi xungbee ra,

barima adamadie na e ra,
naxee mu noma mixi rakiside.

4 E nii bama ne e fate i, e gbilen bende.

Na loxoe yati, e naxan janigexi,
na birin jonma ne.

5 Seewe na mixi be, Yaxuba Marigi Ala naxan malima.

Seewe na mixi be, naxan a xaxili tima a Marigi Alatala ra,

6 Ala naxan koore nun boxi daa,
Ala naxan baa nun a kui see birin daa,

dugutegeja na Ala naxan be abadan.

7 Alatala tojegetoe xun mafalama,

a donse fima kaametoee ma,
a geelimanie raminima geeli kui,

8 a donxuie ya raboma,
a mixi magoroxie xun nakelima,
a tinxintoe xanuma,

9 a meenima xoree ma,
a kiridie nun kaape ginnee bun tima,

kono a mixi jaaxie tan xun nakanama ne.

10 Siyoni, wo Marigi Alatala xa mangeya mu jonma abadan.

Wo xa Alatala matoxo!

147

Ala senbe maniyee mu na

Ala matoxoe

1 Wo Alatala matoxo.

A lanma Alatala xa matoxo beeti ra.

Fe fanyi na a ra.

2 Alatala na gbilenfe Darisalamu ti ra,

a Isirayila xa mixi rafama ne ke-life konyiya kui,

3 a toromixie ralimaniyama, a e ryalanma e xa fure kui.

4 Alatala tunbuie kɔnti kolon,
 a e birin xilima e xili ra.
 5 Won Marigi Alatala senbe gbo,
 dan mu na a xa fahaamui ma.
 6 Alatala mixi magoroxi bun tima,
 kɔnɔ a yete igboe xa fe kanama.

7 Wo xa beeti ba Alatala be tantui
 ra,

wo xa beeti ba Ala be kɔrae xui ra.

8 A tan nan nuxui ramini koore
 ma,

a tune rafa boxi ma,
 a sansie rasoli geyae fari.

9 A xurusee rabaloma,
 a donse fima xaxa yɔree ma, e na
 e xui ramini temui naxe.

10 Soe senbe mu findixi fefe ra Ala
 be.

Xeme xa senbe mu findixi fefe ra
 Ala be.

11 Ala yaragaaxuiya nan nafanma
 a ma.

Ala wama mixi xɔn naxan xaxili
 tixi a xa xanunteya ra.

12 Darisalamu, i xa Alatala
 matɔxɔ.

Siyoni, i xa Ala tantu,

13 barima a tan nan i xa naade
 makantama,

a tan nan barake sama i xa jama
 ma.

14 A bojesa fima i xa boxi ma,
 a donse fanyi fima i ma.

15 Alatala dunija yamarima,
 a a waxɔnfe rayensenma mafuren
 mafuren.

16 A balabalanyi ragoroma ne alo
 gese fute,

a na rayensen alo te xube.

17 A ragoro boxi ma, nde noma
 tide na xinbeli ya ra?

18 A na a xui ramini e ma, e
 xunuma ne,

a na foye rafa, balabalanyi man
 findima ne ye ra.

19 Alatala bara Annabi Yaxuba
 rakolon a xa masenyi ra,

a bara a xa seriye nun a xa yaa-
 marie masen Isirayila be.

20 A mu na mooli ragirixi si gbete
 yo be.

Nee luma Ala xa seriye
 kolontareya nan kui.

Wo xa Alatala matɔxɔ!

148

Dunija xa Ala matɔxɔ

Ala matɔxɔe

1 Wo Alatala matɔxɔ!

Wo Alatala matɔxɔ kelife koore
 ma.

Wo a matɔxɔ yire itexi kui.

2 Alatala xa maleke xa a matɔxɔ,
 a xa galie xa a matɔxɔ koore ma.

3 Soge nun kike xa a matɔxɔ,
 tunbui dexexie fan xa a matɔxɔ.

4 Koore xa a matɔxɔ,
 a nun ye naxan toma naa.

5 E birin xa Alatala xili matɔxɔ,
 barima a yamari nan fi, e naxa
 daa.

6 A naxa e ti e tide, e xa lu naa
 abadan.

A naxa na seriye sa, naxan mu
 kanama.

7 Wo Alatala matɔxɔ kelife boxi
 ma.

Baa nun nimase birin naxee na
 baa tilinyi kui,

8 seyamakɔnyi, balabalanyi,
 kunda, nuxuie,

nun foye xungbe naxan a xa yaa-
 mari ratinmema,

9 geyae nun tentenyie, wuri bogi-
 lae nun sediri bilie,

10 wulai subee nun xurusee,
 bubusee nun xonie,

11 dunija mangee nun sie,

mangedie nun dunija kuntigie,

12 fonikee nun ginɛdimɛdie, dimɛe
 nun forie,

13 e birin xa Alatala xili matɔxɔ,
 barima a xili gbansan nan itexi,

a nɔre dangi koore nun boxi ra.

14 A bara mange senbema rakeli a
 xa jama xun na,

a xa seniyeɔee naxan
 matɔxɔma,

seniyentōee naxan findixi Isiray-
ila a xa nama xanuxi ra.

Wo Alatala matōxo!

149

Bēeti nēene

Ala matōxoē

¹ Wo Alatala matōxo!

Wo bēeti nēene ba a bē,
wo matōxoē raba a batulae tagi.

² Isirayila xa sēewa a daali Marigi
ra.

Siyoni nāma xa sēewa e xa Mangē
ra.

³ E xa a xili matōxo fare boron yi
ra,

e xa bēetie ba maxase nun kōra
xui ra,

⁴ barima Alatala sēewaxi a xa
nāma ra,

a kisi fima nē yete magoroe ma.

⁵ A xa seniyentōee xa sēewa yi
binye ra,

e xa e sēewe xui ite
hali e xa sadee ma.

⁶ Ala matōxoē xa lu e de i.

Na luxi alo santidegema xaapexi e
belexe kui,

⁷ e naxan nawalima e gbe nōxofo
ra,

si naxie naxankatafe ra.

⁸ E e yaxuie xa mangēe sama nē
yolonxonnyie ra,

e e xa yareratie xirima nē a
xōtōxoē ra,

⁹ na fa findi e xa kobina sare ra.

Xunnakeli belebele nan na ki Ala
xa seniyentōee bē.

Wo xa Alatala matōxo!

150

Birin Ala matōxofo

Ala matōxoē

¹ Wo Alatala matōxo!

Wo xa Ala matōxo a xa
horomōbanxi kui.

Wo xa a matōxo koore ma.

² Wo xa a matōxo a xa kaabanakoe
xa fe ra.

Wo xa a matōxo a senbe xungbe
xa fe ra.

³ Wo xa a matōxo feri xui nun kōra
xui ra,

⁴ wo xa a matōxo maxase nun fare
boron yi ra,

wo xa a matōxo kōra maniyē nun
xule xui ra,

⁵ wo xa a matōxo maxase xui itexi
ra.

⁶ Nimase birin xa Alatala matōxo.

Wo Alatala matōxo!